

صفت ساجدین و مکان فضل خلائق و زما
بیرون ساجدین و مکان فضل خلائق و زما

در مطبع منشوری نوین کمالی و طبعین کرد

اطلاع اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ دار و فردخت کے لیے موجود ہے جسکی فہرست مطبوعہ
ہر ایک شاخ کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معانیہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم
فرما سکتے ہیں قیمت بھی اور ان سے اس کتاب کے تیشل پرچ کے بین صفحہ ہر سادہ سے ہیں انہیں بعض کتب
تواریخ شامان و ریشان و غیرہ کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ
سے قدر و انون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

تاریخ شامان و راجگان فارسی

اکبر نامہ بحال ہر سہ و قمر از شیخ ابوالفضل وزیر
اکبر شاہ۔

۱۔ دفترین ذکر ولادت اکبر شاہ ہے۔

۲۔ دفترین انتظامات اور وضع تاریخ جدید الہی و غیرہ

۳۔ دفترین فتوحات ملکی کا ذکر۔

آئین اکبری۔ ہر سہ و قمر ازینی بالتصویر است نقشہ

مختلف رنگ کے حسب موقع سرخ۔ سبز۔ سیاہ۔ از

شیخ ابوالفضل وزیر اکبر شاہ۔

۱۔ آئین دین آئین خزائن آبادی و خریہ جہا ہر دارا الفرب

و غیرہ۔

۲۔ آئین دین آئین متعلقہ سرکار نامے صوبہ اودھ۔

۳۔ آئین دین آئین سفرات انتظامیہ۔

کتب حالات شامان و ریشان اردو

تاریخ شاہراہ۔ از علامہ تاریخ ہندوستان

سج منتہا و نصیر۔ از کاتب و مندرجین جگہ گنا۔

ذیشان مورخ کامل نقشت کرنل حمیس ناؤ صاحب بہادر

سابق پولیسکل اکینٹ حصہ غربی ریاستہائے راجپوتانہ

نے نہایت صحبت حال کے ساتھ مدون فرمایا اور بعد ملاحظہ

دستخطی شاہ جاج چہارم بادشاہ انگلستان کے ملاحظہ

مقام لندن میں چھپی اس میں ہر مقام کی موجودہ حالت اور

گذشتہ کیفیت اور وہاں کے باشندگان کا حال بہت

تصریح سے لکھا ہے اور مشہور مقامات و راجگان ناموں

کی بھی تصاویر مہینہ چنانچہ مجمل توضیح ہر حال کی فہرست

آغاز کتاب سے ظاہر ہے اور یہ دو جلد میں ہے ہر ایک

جلد علامہ علیحدہ۔

صورت افغانی۔ اسمین واقعات فرمانروایان

ہندوستان اور تحقیق انساب و احساب افغانان کمال

تشریح سے مع شجرہ نامے خاندان قوم نامی افغانان

کے لکھے ہیں مولفہ عابدی محمد زور درخان جاگیردار راج کر دی

فتوحات ہند۔ خلاصہ تاریخ واقعات ہند مولفہ

نشی غایت حسین۔

تاریخ چین۔ ملک چین کے حالات ابتدائے طوفان سے

غایت سلسلہ از خوب مفصل اسمین میں اور سوائے اسکے اور

عجائبات اور عجائبات مذکور ہیں تصنیف غائب حسین کا راج صاحب بہادر۔

صنعت سلاطین و مکاران فضل خلائق روزگار
بچون بچ میگردانند و چون بچ میگردانند

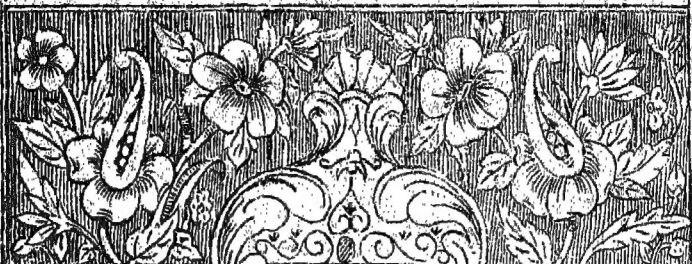

در طبع منشی نوشتن و طبع کاتبان طبع میگردانند

نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر
۱۵۰	باقیانامینی	۱۸۴	حسین تیرتوئے	۲۹۵	سید ذوالفقار	۲۵۲	سلیمان انوری
۱۵۱	مینو ابدی	۱۸۵	حرفی اصفہانی	۲۵۸	شرانی	۲۵۸	سلطان سیکی
۱۵۲	بیشا	۱۸۶	حسینی تبریزی	۲۲۸	ذوقی سرقندی	۲۵۹	سجراکاشی
۱۵۳	بیدل غلام آبادی	۱۸۷	ذکر ہند	۲۲۹	ذکا بلگرامی ذکر	۲۶۰	دخا شمعینی
۱۵۴	بغیر بلگرامی	۱۸۸	حیاتی گیلانی	۲۶۱	مہربان بزرگ آبادی	۲۶۱	میرصوم برادرزادہ
۱۵۵	روایف التاء	۱۸۹	حیاتی کاشی	۲۶۲	روایف الراء	۲۶۲	سجراکاشی
۱۵۶	تروی سرقندی	۱۹۰	حزین اصفہانی	۲۶۳	رودکی سرقندی	۲۶۳	سعید اگیلائے
۱۵۷	طرازی بنی	۱۹۱	بعضی ذوالشعری	۲۶۴	رشید کی سرقندی	۲۶۴	سرخوش
۱۵۸	تراب	۱۹۲	ماکم لاهوری	۲۶۵	رشید کی سرقندی	۲۶۵	رودیف آئین
۱۵۹	روایف التاء	۱۹۳	روایف التاء	۲۶۶	رفعی کاشی	۲۶۶	شہیدی قمی
۱۶۰	روایف التاء	۱۹۴	خاتانی شروانی	۲۶۷	رفیع ذوبنی	۲۶۷	شریف تبریزی
۱۶۱	ثابت الر آبادی	۱۹۵	امیر خسرو دہلوی	۲۶۸	راقم مشہد سے	۲۶۸	شکبہ تبریزی
۱۶۲	ثابت میر محمد عظیم	۱۹۶	طریق زن قیل	۲۶۹	رائج سیالکوٹی	۲۶۹	شکبہ اصفہانی
۱۶۳	روایف الجیم	۱۹۷	خواجہ کرمانی	۲۷۰	رائج کشمیری	۲۷۰	شکبہ اصفہانی
۱۶۴	مولانا جمال الدین	۱۹۸	روایف الدال	۲۷۱	راہب اصفہانی	۲۷۱	شکبہ اصفہانی
۱۶۵	شیخ جمال دہلوی	۱۹۹	دانش مشہدی	۲۷۲	روایف الراء	۲۷۲	شکبہ اصفہانی
۱۶۶	روایف الحاء	۲۰۰	درگاہ تلخان	۲۷۳	زلالی خوانسار	۲۷۳	شکبہ اصفہانی
۱۶۷	سید حسن غزنوی	۲۰۱	بساد	۲۷۴	روایف آئین	۲۷۴	شکبہ اصفہانی
۱۶۸	خواجہ حافظ شیرازی	۲۰۲	روایف الدال	۲۷۵	شیخ سعدی	۲۷۵	شکبہ اصفہانی
۱۶۹				۲۷۶	بعضی خواندہ	۲۷۶	شکبہ اصفہانی

ردیف	نام شاعر	ردیف	نام شاعر	ردیف	نام شاعر	ردیف	نام شاعر
۲۹۳	میر حسن طرانی	۳۱۳	عزت شیرازی	۳۸۵	کاجی نیشاپوری	۴۲۵	مخلص هندرام
۲۹۶	عبدالمجید بکر	۳۳۸	میرزا علی محمدی	۳۸۹	کاشی	۴۲۶	مبین بهمانی
	ردیف الفضا	۳۳۳	مالی شیرازی	۳۹۰	کاسه	۴۲۹	میرزا سوزالدین
		۳۳۴	عادل شاهجان آباد	۳۹۱	کلم بهدائے		ردیف السون
۲۹۷	ضمیر	۳۵۲	میرزا عبدالمجید بکر	۳۹۶	قادر مضمون	۴۳۰	نظامی گنجوی
	تحقیق بحر بحر	۳۶۱	عصا غری زار		ردیف اللام	۴۳۱	بیان تشبیه
	ردیف الطاهر		ردیف النین	۳۹۷	لطف الله نیشاپور	۴۳۲	نظامی عروضی سمرقندی
		۳۶۳	غزالی مشعری	۳۹۸	لسانی شیرازی	۴۳۳	امیر نظام الدین کبود باغ
۳۰۰	طالب آملی	۳۶۵	غزوری شیرازی		ردیف المیم	۴۳۳	نظام ستر آبادی
	ردیف الزهراء		ردیف النصار	۳۹۹	سوزی نیشاپور	۴۳۵	نجفی کشمیر
		ایضا	فردوسی طوسی		بیان حبیبی		نظمی حیوشانی
۳۰۳	ظفر قاریابی	۳۶۷	فرخی سیستانی	۴۰۱	محمد الدین بکر	۴۳۶	نظیری نیشاپور
	قصائد بلالیات		فطری کشمیر	۴۰۳	میر حاج	۴۳۸	دعای عشق
	قصیده لایزال		فردوسی کشمیر	۴۰۴	محمد لاهوری		نظمی کمره
۳۱۳	ظهوری شیرازی	۳۶۸	فانصهر		مختصر کاشی	۴۴۲	مکملت برهان
	ردیف النین	۳۶۹	فضل علی خان		اصلان بوت عاشورا	۴۴۳	دعای نیشاپور
			ضمیر بکر	۴۰۷	ایلی فارسی		وجدان سرمدی
۳۱۷	عباس مروی	۳۷۵	فقر دلو	۴۱۰	مرو	۴۴۶	والد افغانی
	عنصری نجفی		ردیف الحاق	۴۱۱	مکبے	۴۵۰	واقع پالو
۳۱۸	عرفی شیرازی	۳۷۷	قدسی دکر بکر	۴۱۲	مسح کاشی	۴۵۲	دکتر محمد اویسی
	شرح بیت	۳۸۰	سید قزالدین	۴۱۴	امیر اکبر آبادی		ردیف الهام
۳۲۳	شیخ عبدالقادر بدایونی		ردیف الکاف	۴۱۶	میرزا سید بکر	۴۵۶	لالی استخوانی
							ردیف الیاء

صنعت سحر و جادو کا فضل خلاصہ روزنامہ
بیرون پنج سینہ ناول و قلمین

خبرنامہ

در مطبع نشی فوٹو لیتھوگرافی کا پوٹو لیتھوگرافی کر دیہ

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE3870

بسم الله الرحمن الرحيم

سر کلام را جغیه صانی که انسان را بگوهر گرانمایه ناطقه نواخت و در بان ادرابجا هر دو اسیرین ملک
ساخت و ابروی مقال را و سمنه در دو مرسل که موز و نان پای تخت رسالت را بنظم کلامی سخن می
و ننگستران جناب اقدس با نعام بواژه شمول عوطف خاص بنمود اولیت او که ما جان خاندان
والا صله الرحمن نجات اند و خفت در آسحاب او که در صفان آستان می تحقیق در دولت خرد
چهره اقیاز برافروختند آتال بعد و التخواه او را خوش کلامی فقیر از آسپینی واسطی ملکه امی عبرت صابران
دل انا و خداوندان دیده بنیاسیرند که پیران پشت خمیده یعنی فلک لبنایت زنده گی جاوید ممتاز اند
و کهن سالان همانند دیده یعنی کواکب بحر محبت این دولت عظمی سرفراز اما کم نصیبان عالم اسفل با آنکه شایع
ابار علوی اند اینهار از عمر مستعار حصه کمی رسید و مایه تشکی که هیچ نیز و تسلیم کم و نند کاسیمانج انسان که
با وصف حسن بقویم و استخفاف تکریم و منظریت جمال الهی و جامعیت کمالات نامتناهی این طلس عظم بقدر
حبابی دریم می شکند داین چرخ عالم بهایت شلر می چشم بر هم میزند چه از غار نشود و کمانها هم بلوین که
که اکثر آن پانزده سال است بخلت میگذرانند و بنا بر عدم حصول قیصر قدر عمر گرامی کمتر میزند و بعد از انقضای

از بعضی وقت کجیل نوی نمیدل آب هم است پس عمری که آنرا عمر توان گفت البته بیکل آن فرصت و دسترس
 و فراخ دستی هم نصیب شود همین بخت پنج سال است و اگر اوقات خواب که برادر مرگ است برآید
 مقدار مذکور هم بقصایک بیکلاید و هرگاه خود انسان این حالت دارد بیدار است که آثار او چه قیام
 و نقوش او چه ثبات داشته باشد الانفس سخن نزاده اند شرفا که از آسیب که لک دنیا محصول است
 و از دست بر و تار بیکر حوادث مامون و شش این است که روح سخن دو نوع قالب دارد لفظی و ادبی
 هر دو نوع اگر قالبی برهم بخورد قالب دیگر مثل او بوجود می آید بیکر در زمان واحد قوالب لا شخصی است
 حلول خود مینماید و این سلسله همیشه برپا است مصانع او تار و قیامت کامیاب بقایا علی بنده است
 غرض القدر بیکر و لا محمد سلام الله تعالی که برادر زاده فقیر است خوشش نمود که تذکره تالیف کرده شود و ذکر
 شطری که چراغ روح از باب کرم افر و خنده اند و صلوات از دولت قدر دانی ممدوحان خود اند و خنده
 خاطر مشارالیه عزیز بود انما سلب و حسن قبول سید و تراجم سوز و ناله که علم صلا ایشان حاصل شد و قوم
 گردید و خانه فقیر بچرخ بر از ان که از باب صلات نیستند نیز نگاشته و دشمن آن نواییدی که بجا
 خود چهره و صلاح خواهد فروخت منظور داشته تا ماین نامه خوانند عاقله مقرر گردید تاریخ تالیف سلطانیه است و
 سبعین بابت و لطف چنین نظم رسید قطعه آزاد رقم نمود که تذکره در سبب ورق رحمت نفوذ مسره و کجور خرد گوهر تاریخ
 نشانده عشق و ادب و خفا و عاقله و توفیق از یاران حال و تواد و ان استقبال آنکه اگر احیاناً ذوقی است
 و بدید عاقله بر دارند و اگر خطای ملحوظ نشود شفاعت باب محو سازند ان الحسینا یک هنر السیما
 منظور یاران شود که نشانده کرم صلوات از دوستی و کرم طلبی است عاشا و کله بلکه منظور آن است که هر
 تذکره نویسی برای امتیاز تالیف و از غیر نوعی اختصاص اختیار کرده مثل تخصیص عصر یا مصرع
 بارجال بالنسب تخصیص از باب صلات از کسی می رسد و شنیده نشد لهذا این ترتیب خاص اختیار ابقا و
 احمد الله علی حسنه که این در پوزه گرفته فیض الهی در تمام عمر خود لب به ح امیر کشود و نامه خود بشایل
 دولتند سیاه نموده و درین باب هوای یکشم بیت مهربان کرد و آزاد از نشانده اغنیای
 نیست از باب دول را بار و دیوان ما هر چند با امر ارتباط دارم و بار و سا اختلاط اما سرشته است
 بکینه تمام و آبروی فقر بر در غنا زخمیه بلی عند لیب را از مصاحبت گل زری واهی را از مجالست
 صدق گوهری سطح نظر نمی باشد و درین معنی زخمیه سببیت حیا هم مشت من گوهری منت هستی

نباشد عیب که خود را بر آتشنا گرم به ملازمت این خادم اخلاقی برانست که اگر دست کو تاه را
 قدرت ربانی نیست اری قدم طریق احسانت محتاجان پیدا و اگر انگشت ثاقب را طاعت گرد
 کشانی نیست بهر حال قلم بسطاز من مستندان زمان کشاید و از خواص من است که با وصف گرم خندان
 گرم من بجا است و با وجود سیرت زاری بیکم من دو بالا که هر غلطی از ابدال مصلون طلال ثاقب از خود
 من در افزون امیدوارم که در نشانه آخری بهم بقرب بساط غمت مسرور شوم و در زمره وائسنا کنایه
 حسنه و آنکه فی الاخره کن الصالحین و مشهور و نقاب احتجاب نماند که صله و قسم است اخروی و دینی
 اول نصیب جمعی که به حاجی خاندان نبوت و اکابر دین و خایر سعادت اند و مشتم بر شمس عقیقه
 را بجایز دولت اخروی و دونه در کتب سیر نبوی آمده که شعرا در حدیث طراز قوام سیر رسالت ص
 و شصت نه از رجال ذو اوزده از نسا بودند و یا مستشکر الا الذین اٰتوا الذیٰن و عملوا الصالحات
 سیر نیاز آسمان می سودند و فقیر آزاد قصائد عربی به قصد بیت درخت نبوی نظم آورده و وسیله
 برای تحصیل شفاعت پیدا کرده و لهذا ترانه افتخار میسرید بیت چون مدح رسول کام من شد
 حسان النعمان من شده و ثانی قسمت گردی که به حاجی دنیا داران پرداخته اند و حاجت خود که لا اله
 طبیعت بشری است نضا ساخته و صله شعر گاهی بطار جان باشد و گاهی بطای بال هر دو قسم مشنون
 است رده آیت کرده اند که حضرت صلی الله علیه و آله و سلم چون کعب بن بکر را بتقصیری بدشت و حکم فرمود که
 او را دریا بقبل سازد کعب این را شنید و قبیله بابت سعادت و نعت والا موزون کرده خود را بجناب خطاب
 رسانیده قصید م را شفیق ساخت حضرت رحمة للعالمین قلم غنوبر بر سر میه او کشیده اگرستقل در گشت
 و هرگاه قصیده را و حضور آمدن خواند از استماع بیت بیت انك الوشوق لنور يستضاء به بهند
 من سیوف الله سلسول به باهنرا در آید و بهر مبارک تبرک در وجه صله و رحمت فرمود سید محمد نوری
 مدنی در بعضی سائل خود آورده که کعب بن بیت سیوف الله گفته بود حضرت مصلح فرموده سیوف الله
 ساخت تا وقت گوید از پنجا مستفا و شد که مصلح شعر مشنون است وجه مصلح حضرت انیکه لفظ بهند یکبار مقفیه
 چه هندیخی را گویند که از آهمن بهر ساخته باشد که قال ابوهری فی المصلح و حضرت صلی الله علیه و سلم حسان
 بن ثابت رضی الله عنه را شیرین نام جاریه در وجه صله شعر عنایت کرد و بد آنکه شعر کلامی است موزون
 قصدا و قید قصد برای آن است که آیات و احادیث موزون از حد شعر بر آید که کلام اسلئے و حدیث را

رسالت پناهی از شعریت منزه است لکن عدم قصه آکسی در آیات موزون محل تا ملزیه که فی علم الکی از موزون
آیات گنجایش ندارد پس صدر و کلام موزون نخست از استیکام قدیم است تعالی شانه و ازینجا است که گفته اند
الشعر تلامذات الرحمن لکن چون اسما را کنند توفیقی است اطلاق کثرت بر ذات متعالی نتوان کرد و اول کسیکه
سخن فارسی را موزون کرد بهرام گورست و از و سطرعی نقل میکنند و در عهد اسلام با وی نظم پسر یعقوب
بن لیث صفایست که در سنه احدى و خمسين مائین استیلا یافت و از و بهم سطرعی روایت میکنند و زده
بعضی ابو حفص سندی که در سنه و ثلثمائیه بوده و از و بیتی می آرند و برخی بر آنند که نخست مخترع شعر و بانی
بنیاد قصیده خواجده عباس مروی است هرگاه روایت مامون خلیفه عباسی سایه در و خطبه مر و انداخت
اگر بر شهر در غیر حال تحت گذرانیدند از آنجمله خواجده عباس که از فضل و آن بلین و دانائی بان عربی
و فارسی بود و قصیده بزبان فارسی ایجاد نموده از نظر خلیفه گذرانید و هزار دینار صلح یافت بلکه و ظیفه
او مقرر گردید و او بعد از خلافت مامون سنه ثلث و تسعین مائیه بوده است و ازینجا بدو افتد که زبان
عباس مروی بر زمان پسر یعقوب و ابو حفص تقدم دارد و باید دانست که وجود شعر عربی نسبت به فارسی مقدم
است بلکه ابتدا شعر فارسی در وقت انتهای شعر عربی واقع شده بپایش اینکه تا آخر مائیه ثالثه شعر فارسی
خال خال روایت کرده اند و در اوائل مائیه رابعه استاد و روزی بعد حمله نمود و از و بهاری طبع طرح بنیاد
اقام شعر گذشت و به ترتیب بوان سخن جوهر بخور سنی در سلکی منظم گردانید پیش از و اشعار موزون
بهیچ قافیه سخن نشان نمیدهند که لیس را و عباده ان فرینه و در زمان رودکی که ابتدا نمود شعر فارسی است
شعر عربی بکمال رسیده بود چه ابو الطیب مبنی کوفی که عده موزونان عرب است و در سنه ثلث و ثلثمائیه
پیرایه هستی پوشید و در سنه اربع و خمسين مائیه ثلثه آب شمشیر قنایید ماهران فن میدانند که مبنی سخن را
بکار رسانیده بجهت کرسی نشاند و در عهد سلطان محمود غزنوی نویسنده نامشروع فارسی است گرفت و شل فردوسی سبزه
پای تحت سخن بیدان درآمد و نظم شاهنامه سنگی روی برآورد که تا حال قوت بازوی هیچ سخن سنج از عهد
سوادیه او بر نبوده و در آن وقت قدر و آن شعر و شعر ایجاد شد بود که در سنه ثلاثه عشر و اربعه مائیه سلطان محمود
ولایت نند که از زبان عده دهند بود که در محاصره قلعه کالیج بر پادشاه شعر غنی بان سپید در مدح سلطان گفته
میران فرستاد و صاحب که حاضر کا بسطغان بود و مضمون آن از تحسین محمد و سلطان حکومت پانزده قلعه دیگر نوشته است
ایران تورانی وجه صلح بنده فرستاد و دست محاصره قلعه کالیج برداشت و عثمان بجانب غزنی عطف ساخت بر

شعر پوشیده میباشد که وجود شعر برهنه بسیار مقدم است آن یعنی از مطلقه صحیفه هندیان سمیت
 ظهور می یابد و چون تکمیل صناعت و تلاحق افکار است از عهد سلطان محمود تا زمان وجود و تبه شعر فارسی
 از کجاست تا کجا رسیده و این نهال بلند را قبایل دوزخین تا فلک الافلاک بالید تا این که گوید مضمون نماند
 غیر سلسله است زیرا که فیض بسیار فیاصل فتنه ای است که مضامین تمام شود نقصان این کس سهل است
 نقصان کبیر فیاصل لازم می آید که تهدید شده از فیض سانی باز ماند تعالی عن ذالک و کتب عظیمه
 سر مایه پنجاه اودم خم بصرت می پرستان و آمد و تاتال فاض و در عالم بصرت در آید و هنوز زحمت
 کم نشده باشد قل لو کان البحر مداداً و الکلمات ربی لنفذ البحر قبل أن تنفد کلمات ربی ولو جئنا مثله مدداً
 احوال تذکره های که در وقت تحریر این صنفه حاضر است بشمار می آید لب اللباب تالیف محمد عوفی نسفه
 ناخسی از نصف ترجمه رودکی تا اخیر ترجمه نظامی گنجوی پست آمده بسیار مستعدانه نوشته و احوال
 شعر از او اطل مایه رابعه تا فتنه ای زمان خود که او اطل مایه سابعه است حسب القدره استعیاب نموده
 جمیع تذکره نویسندگان متاخر در تحریر احوال شعرا اقدم القدامعیا او بنده رحمة الله علیه تذکره دولت
 شاه تذکره شامی از سام میرزای صفوی که تا حدود سنین و خمیسین و شصتیه تعلیم داده و خاتمه خلاصه
 الاشعار تذکره میر تقی کاظمی که تاریخ تمام آن سینه ثلث و تحین و تحیات است هفت اقلیم تصنیف میرزا
 امین رازی سال تالیف آن از تاریخیکه مصنف نظم کرده و ثنین الف بر می آید منتخب التواریخ تالیف
 شیخ عبدالقادر بدادی که واقعات اکبر بادشاه تا او اطل سابعه و الف ضبط نموده و خاتمه آن در احوال
 شعرا عهد کبری است مجمع الفضل تالیف ملا بقائی که از ابتدای زمان ظهور شعر تا عصر اکبر بادشاه نوشته
 تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی که مصنف در ویاجه کتاب بیان شروع تصنیف هند سینه ثلث و ثمانین
 و الف نوشته قهر راد را یام تحریر سرد آرد و بیاضی بدست افتاد که در آن چند اسم با قدری ترجمه اشعار از تذکره
 میرزا ظاهر مرقوم بود و درین و لا تمام تذکره بدست آمد لیکن چون این تالیف زمان کم حاصل شد قراة انجیا
 تالیف شیرخان مصنف تاریخی که در خاتمه آورده از آن سینه ثنین مایه و الف استخراج میشود کلمات الشعرا
 تالیف سرخوش که بهین اسم تاریخ شروع کتاب است و اختتام در عشره ثانی بعد مایه و الف صورت
 گرفت چنانچه بعضی تواریخ حساب حمل که در آخر کتاب آورده باز میگردد و عینه بجا تالیف خلاصه اشیا همان
 که بهین نام تکرار تاریخ تالیف آن است از آن سینه ثنین مایه و الف حاصل میشود و تحیات اشعار تالیف محمد علینی

متین کشمیری که شعراء عظمی مثل بجا در شاه تازمان فردوس آرا مگاه محمد شاه نوشته سفینه بجز تالیف میر
 غلام التمدید بجز بگرامی که در حدود سنه احدی اربعین مایه و الف کل تحریر پذیرفت بدین مایه تالیف فقیر
 در احوال شعراء سلف خلف اول این کتاب را در سیستان ملک سند تالیف کردم و نسخه آن کرد و در
 و بعد معادوت از بلاد سند به یارستان آن نسخه را منسوخ ساخته نسخه دیگر در سنه ثانی اربعین مایه و الف نوشتم
 و این مصحح تاریخ یا نتم مصرعه طبع کلیم به بعضیا نمود و بعضی ماخذ بدقیاس نفیس الماثر و صیح صادق
 و تذکره ناظم تبریزی و تذکره ملا قاضی غیر باورین وقت حاضر نیست لهذا درین خزانه عامه برخی از مقدمات
 از بدین مایه گرفته شد ریاض الشعراء تالیف علی قلیخان عثمانی که در سنه ثانی اربعین مایه و الف
 تمام کرده و درین بابی که در ترجمه خود نوشته تاریخ تعین برآورده قطع این تذکره چون بفرمانی و
 تا بخش اول از خرد و سائل شد به گفتار ریاض الشعراء وقت خزان و در وی چو بهار سر زده داخل شد
 بجمع الفایس تالیف سراج الدین عثمانی آرزو که در سنه اربع و سنین مایه و الف با تمام رسانیده باشد
 آرزو در احوال سلف بیشتر تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی عرفات تذکره نفی ادهی صفایانی است که
 تا حرف اتفاق بدست آرزو آمده و ترجمه صوفی شیرازی باین شیوه تصحیح نموده و فقیر عرفات را از حرف الضا
 تا حرف الما سابق دیده بودم حالا حاضر نیست تذکره شیخ محمد علی خزین صفایانی مشتمل بر احوال معاصرین
 که در سنه خمس و سنین مایه و الف بجز برآورده سر و آنداد تالیف فقیر که در سنه ست و سنین مایه و الف
 علم ظهور بل در اخته بی نظیر تالیف میر عبدالوهاب ذبالت آبادی که در سنه که در سنه شین و سنین و مایه
 و الف لباس سبکین تحریر پوشین و همین آتم تاریخ تالیف آن است مردم دیده تالیف شاه عبدالحکیم
 حاکم لاهوری که در سنه ست و سنین مایه و الف در آورنگ آباد جمع کرده و شعراء که ایشان را دیده بقصد
 آورده و سواى این تذکره با مواد بسیاری از وادیش شعراء و کتب فن تاریخ و غیران نصیب آیین است
 که سیر کتاب بغرض ناظران میرساند و ایضا التمس میشود که جوهر شعاری که در سنه زانه عامه در احصاء
 مستعار ازین تالیفات نیست الا قدر قلیل ینا بر ضرورت که اشعار مطلوب از خارج دست بسم ندارد
 و احتمال دارد که اشتراک غیر ضروری هم واقع شده باشد این معنی بنا بر کامل فراجی است تا کسی که تالیف
 صحائف پر از دو مشترک را از غیر مشترک جدا سازد و مغذور باید داشت و گاه باشد که شعر خوب از شاعری
 داخل انتخاب فقیر نیست بیش از آنکه دیگری انتخاب زده یا آنکه در حالت کثرت تصنیف از نظر دامنه یاد بیاورد

شاعر تمام و کمال بدست نیامده و در سر و آوازه آغاز کتاب تا انجام التزام است که مطالع بر غیر مطالع
 مقدم باشد و درین کتاب این التزام نیست لکن بواسطه انتخاب در آمد سرشته ترتیب یافت نگاه داشته شد که اگر
 قبی مطلوبت در و بر آید و قدری اشعار عربی هم از خود و از دیگران درین صحنه ثبت بینجامم و لولای حجاز را حسیه
 در ضمن لغات عراق عجم می سریم و این هم ملاحظه نم که فارسی نویسان بخت نوالی می کنند و این اشعار را به بار را
 بکثرت تحریفات از پایانه شفعاء علی افکنند اکنون وقت آن آمد که قائم خدمتگذاری مبادی تالیف را
 بانجام رساند و شاید مطلب اصلی را بر کسی نشاند و الا عاصه من باشد و من بعین جاده

حرف الالف

النوری خادری استاد فن کی از رسل ثلاثه قلم و سخن است بقول عزیز میگوید در سر تن
 پیرایه نند و قول است که جلگی بر آید و فردوسی و النوری و سعدی و هر چند که لایبی بعدی و آغاز حال
 اگر تحصیل بر لبه ملایه علوم اند و وقت اناموری از رخاه بر روی روزگار کشش نشود و در پاریش سخن از
 اسباب دل دین و شیوه شاعری اقتاد و قصیده بنظم آورده اند نظر سلطان خیر سلجوقی گذشت که مطلق این

نوری
خادری

گمردل دوست بگردگان باشد دل دوست خدا گمان باشد

سلطان سخن شناس سخن داشت و برای او مشایره وادار می بین فرمود و رفته رفته کار النوری حسیه
 بالا گرفت تا بجای که سلطان و دبار منزل او را بر تو قدم خود را فروخت آخر سر می تلخ کشید و از غم
 آن شهر بد سلوکی بسیار معانته کرد و در انجاء روزی شب فشی بر دزدی آورد و تا آنکه برداشتی و دره شکن
 دشمنانه بسکونت شهر سنجان هم پرداخت و در جواز مرزا احمد خفرو که سالیس گرفت و در وقت آرایش
 این نامه مجوده بخط نسخ نوشته و لایب ابراش تملک بشن دیوان بنظر در آمد باین تفصیل دیوان ابوالفرح رود
 دیوان النوری دیوان قاضی شمس الدین طیبی دیوان ظهیر قاریابی دیوان شیخ عبدالغفر لسانی عربی
 دیوان ناصر خسرو از انجاء دیوان ابوالفرح و النوری یک نظم است کاتب نام خود در آخر نسخه ابوبکر بن عثمان
 بن علی نوشته و تاریخ ختم کتاب هر دو دیوان سنه ست و سبعین است و بقیه تعلیم آورده و تا سال عمر این نسخه
 پانصد سال کامل شد و باقی هر چهار دیوان نیز رقم زده همان زمانه است و دیوان النوری از آغاز تا انجام طالع
 سر سر در آمد و خوب طبع موهوم این مان اکثر غزل است شعر قدیم بیشتر تصدیق و غزل بدست آن هم خبره ناگزیر غزلها
 قصیده از نودی نظم می آید باید دست که در قصید چهار موضع هست که می باید یکا که سیاه آمده شود و نظم که اول چیز که

سلطان سخن شناس
نوری
خادری
نورانی
دیوان
خبر
الغفر لسانی

که فرموده ازان مصداق اذ بان می کنند مطلق است اگر در غایت حسن بین بود و محبت در همه امر می آید و صاحب
خطی بر سه تیه مشتاق کلانم متقبل میگردد و اگر حال بر عکس است طبعیت هم نمیکند و سامعه از طبع و رفلا
توقع به مخطوطه شش غلشی بهم میرساند گو یاقی کلام در نهایت رعنائی باشد انوری این مطلع را در
تمهید هم بهار دانستند و فی رد و کجی بسیار خوب گفته

بزم خورشید چو از جوت در آید محل	اشتباه روز کند او هم شب را جل
---------------------------------	-------------------------------

اشتباه سپید رنگ آدم هم سپید شکیب آدمی که پای او سپید باشد و دم مخلص بر رخ نیست و زبان
و بدج بد آنکه تمهید یک در آواز قصید آورند مثل ذکر معشوق یا بهار یا عزال این را تشبیه نامند بر وزن
و معنی آن که ایام جوانی کردن مشتق از غیاب آنرا تشبیه نیز گویند بنون و پس جمله بر وزن نجیب معنی آن
ذکر ناست و اصل تغزل عرب بالنسب باشد اکنون مطلق تمهید قصیده بالتشبی و تشبیه گویند خواه که
ایام جوانی و نسا باشد خواه غیر آن و مخلص در فارسی گریز خوانند شکسته بن مضافه قصیده گریز است که دو
که با هم آشنا نیستند ربط باید داد و دوست اینها را با لغت مبدل باید ساخت و مخلص روح قصید است
و لهذا از قصاید استادان مخاصمی که پسند طبع می افتد درین صنف می نگارم و تشبیه را بیکد از م و کلمه می گویند
از تشبیه هم میگرم که بطنیل مخلص این قسم باشد از مخاصم انوری بعد تمهید بهار

چهار پنجه کشاده هست فی کمر بست	و غار و خدمت و تور دین دنیا را
--------------------------------	--------------------------------

سیوم من الطلوع اگر شعاع مقصدی از ممدوح منظور دارد نوعی تحسینی و فیه کلامی بل آرد که بر طبع ممدوح
گرا می کند بلکه بخیل را که هم سازد چنانچه انوری گوید

ایا سپهر تو ای که پیش محبت تو	سخای بار و دروغ و نوال بجز نفا
عبار قدر تو آن او بها که برگردون	نوال دست تو آن موها که در دریا
سوا کی است درین حالت بربا نیست لطف	که آن بنیم چنان کمان نازیب است
در نهایت کرم نیست باز خامی سن	که با گناه چنین سنگرم امید عطا

تبارم قطع که آنرا سن الحانیه نامند نحوی کلام را تمام باید کرد که سامعه را استیجاب خط نموده آرام گیر
و ثنائی که با صدا و کلام و شوق آنها پذیرد چنانچه انوری گوید تا ز بهار سبزه لود آسمان کی بود
تا لاله سایه جوید و نیلوفر آفتاب به سر سبز باد و محبت از د و آسمان به چرخ مرده لاله و از ستود و آفتاب

الانكشت قوادی عند كاظم به فائده حاصل انقباض و التزم به انما عزت جوادی الاصل بن صمم
انما و عنك به الارام و العفوه و خیرة ما تحت باطنها و الا و قتلها با التزم عند طالع

فداها طالت عسار ما | و فی خطا ما کانی و صلیما قیصر ما

از رقی هر وی بسیار خیر که از چشمه سار سخن بدست آورده اند از رقی محصل میکنند و این گل آبی
رنگ لاله احرر میکنند جامع فضیلت و حکمت شاعری بود و در سلک شاکستران طغاشاه مجنون
والی خراسان نظام دست روزی طغان شاه یا احمد بدی نرو میا خت در آخر بازی سلطان
سه معمره در ششگاه داشت و احمد دو معمره در یک گاه و کعبین در دست سلطان بود و کعبین را اندک
باشش نزد حال آمد خت بیدار شد بعدی که هر لحظه دست بقیضه شمشیر می برد و از آن
سخن نداشتند از رقی این رباعی بدیده گفته بعضی رسانید رباعی گر شاه شش شش است
یک نقش قناده تو ظن نبری که کعبین دادند و پشش چون نگریست خست حضرت شاه به از بیت
شاه روی بر خاک نهاد و سلطان را از استماع این حسن تعبیل غضب بانبطا تبدیل یافت و مردم
تا پا قصد دینار آوردند و دیان او را حلا و از در ساختند بتقریب کعبین تی ادا بو طالب کلیم همدانی
بیاد آمد که ناخن بدل می زند از کعبین بخشش در مردی کرد و بیت چون منطبه نداری
بر گرد و کوشاه بر نه از کلام از رقی نیل رخسار در قی ننوده می شود

مبارک سباد بر شاه مظفر	سایون حسین عید و ماه آذر
شد می سرم زمین یا قوت عمر	اگر خورشید بودی دست ز ادبش
بجای سبزه روید از زمین زرد	اگر یا بد زمین باران جودش
علی کردار دل باز و سبزه	بدربند سخنتان آنچه او کرد
دران وقت از شگفتی شد کبر	ملایک بر هو آواز دادند
شد ساهول میان ناف مادر	زبانگ کوس غران چشم کودک
چو دراج از پس نسیم غنچه	ز بیم جان خود می گشت پنهان
بشاپان جهان از حق خست	الای نامور شاهای که هسته

سفر به بلاد آذربایجان و گیلان و مازندران

ز قفقاس معصومین دیکش
بجای جوشش اکنون بوشش فاقم
اللاتا هر وقت نیست طبل
چو کوثر شیش غمت باو شیرین
ز دینش غمزدان گماند بجز دوست او
گر بشنود لیلک صهیل گنگان
خونیکه از عسدر و پیکانده سان تو
از سپهر سپهر بخت است فرشت
از فیض غمت تو کنون شعاع او
سیمرغ پر ز پوست بختار بر کشد
گوش فاقه تا به صیقل بشنود
شلیخ گیاه بنیر شود لیلیای تو
چه خوبتر ز بی هم ز بند عید و بهار
یکی که سیم غم بخت از خست ز غم بر تو
جوان بسان بی عیاد و غم بر تو
ز ده ز پیری گلزار چون لیلیا بود
در دیده پیر یون بجز بر تن گل زده
مضمون سندی همانا طایفه گلست
گمان بر بند که از دست بار و بخت
الو الهو کس خسته ملو انشان سلطان
بزار بار بهر سخته درو خانواد
بهر آن تنی که شیار بهر خلاف تو کشید
مخالفتان بهر خیزد آدمی که سب

دله

دله

ز ماسته باوه بستان معصوم
بجای نیزه بخت کیر ساغر
اللاتا هر غم نیست نیست
چو طبله شلیخ بخت صاحب
کمز ماسته بهوار بر شود بهار
بهر سال پوست از تن و فکند چو
بر خاک سطرهای غمت کند نگار
بر گوشه بساط تو خورشید چند بار
عل برنج روید و یا قوت آباد
تلاش که در خندنگ تو آید برش بجا
از جنبش سان تو آواز گیرد
گر فعل مرکب تو نشانده بر و خبار
منود چهره خوشتر زیار واریار
یکی ز دین عرب عبد الله مختار
چه خوش عید ز نور و ز چو و دار و دار
و عای یوسف شاد بابر و گلزار
چنانکه طوطی در زعفران ناز و مقدار
که در سماع درین است طایفه صوفی
سان مسل خفتان سبزه که گلزار
که شای از اثر چاه او بر و مقدار
ز شیر رایت او شیر آسمان خفا
ز آب تیغ تو سوزد شیرین غلام
نه آدمی خردمند و نه آدمی کردار

ز می خمار و طلاس یا داذل خمار کشد سنان ترا سوختنیش در پیکار بطبع سائل بشکافد آهمنین و دیوار که دست زار تو بنید بخواب یکبار بگفت رود کی از روی فقر در شمار بنا و جوب هم کرده ز صغار و کبار زرد و صفائی دوبار بسیت هزار	ز سل آدم شایه شان که بتانند دل عدو تو مانند سنگ متعاس اگر لبه سکندر درون بود ز تو شعل و دیده آن کیمیا می زرگر دو حدیث میر خراسان قصه تو در بیج عطا نمود مرا در هزار دینا سکه نود و یک شب خشمش آه بخشید می
---	---

بعد تو صیف تبار که ز می خمار می کنند

یافت بود دست خواهر در پیشگاه آنکه حسن دل اند بر او زد و داس صحن گیتی بس بود و وجود و شش از نشانم او بجا موی روید زعفران همم گرد و گرد گیتی هم بماند جادوان چون غلایق یار بنم ترا ماینهان زنانکه او را دعه با کرد از دور جا عقل گیر پیکر پذیردش تو بند و میان تا که اکبت فلک تا غیر دار و در قاف دوستان با مراد و دوستان با فنا	کیمیا و دو کرد شد ازین باعث کاد زینت دولت علی بن محمد کوکاس در جهان که تو شش مکان گیرایی خواندنی را که شوشن بسیار کرد کزد و خضر دیکر آمد نام نیکیت پس خرا و دشمنان تو نمیدانم کدای مردم اند هر که در بزم تو نشیذ مرگ آید چون بخت گر صورت پذیردش تو بوند تا طبا یح و زین کیم کرد و از دور شاد باش و در بر و مراد و دل بین
---	---

در وصف اسپ

جرم خاکی در سپهر نیکیون گزینان بگذر دیشمیه سوزن چو تار لسان زادان چو قضا و دور بین همچون گمان بشنو آغشی گزین بهتر حدیثی شنوی	آفرین بر مرکب ماه پیکر نعل او در میان نقش خانم ره بر دماند نوم چیز دچو سپهر با کش همچون زمین خانه را نقش میکردند و ستادان چین
---	--

اوستادی نیمه را کرد همچون آئینه تا هر آن نقشی که حاصل باشد از نیمه ای برادر خوشترین خانه دان چنین گر تو باری نیمه بر نقش نتوانی نشان	اوستادی نیمه را کرد نقش مایه بنی اندر نیمه دیگر در نقش چون رود هم سقف نیک عالی هم به بنیاد تو چند مکتب تا مگر آن نیمه دیگر شود
---	---

برادر بزرگوار
لا اله الا الله

ابو سعید بن مسعود بن سلمان لاهوری بن یمن سخن بو شت ملک یمن است قلمرو بیان از قبض مرچو
زیر نگین و صاحب هفت اقلیم گوید در مجلس سلطان بزم شاه باین باعی او را امتحان کردند او
بدیده گفت سلطان فرمود تا دانشش را بر زر کردند و با ع

همواره رخ نگاه مانده است گل مار رخ دوست باید ای دوست گل	زن روی رخ نگار نیکوست گل زیر گل چشم مار رخ دوست نه گل
--	--

سؤلف گوید نویسنده گفته بضم نون هم آمده چنانچه در برهان قاطع است و لهذا با تکیه و اوقافیه اخته
و فقط گل در مصرع چهارم خوب واقع نه شمس و اینی نصب العین است اما مسعود سعد سلمان از کبر اشعر
است او بصره و بصره ستای و جمال الدین عبدالرزاق در اشعار خود او را ستوده اند نام او ضافه نام
پدر و جد شهرت یافته و در اشعار خود اکثر هر سه نام را معامی آورد سحر از بهمان بلاهورا قنادر و در سلک
ملازمان آل ناصر نظام یافته بکجاست الکابای هندی پر دخت مسعود در هند متولد شد و در حجر عاتق
پدر تربیت یافت بعد کتاب کمالات رو بدرگاه آل ناصر آورد و بنا بر قابلیت جوهر کارش بالا گرفت
و بکجاست محالات نوای هند روزگار قرن کاوانی میگذازانید خنور و خنود و بود و با فضلا و فصحا
نظر قدر دانی داشت و بیک زبانی و قطعه صلاک گرانند میرسانید و اکثر باسیف الدین محمود بن سلطان
ابراهیم مشهور بود در سینه شصتین و سیمین اربعه مایه صاحب غرضی سلطان رسانید که شایسته
سیف الدین محمود سیخواد که نزد سلطان ملک سلجوقی بعراق رود و بخوار فساد برانگیزد سلطان
راستید ساخت مصاحبان و بعضی را قتل رسانید و بعضی را بقتل مشرفه حبس کرد و از آن جمله مسعود
سلیمان و قلعه نامی لسان ناله و زنا می فرستاد و قریب سال در آن نکلای طلال مجوس نه در میان
سای ای نای ندیده ام دلی شاه از تو به تانی تو لیکن نه با از تو به جز ناله مرا چو نای کشا و از تو به ای نای حل
چو نای فریاد از تو به در حالت حبس فلان را یاد گرفت چنانچه ازین گریز او که در سبک از قصائد حصیه

جلسه گفته مستفاد میشود و بیت زمین من زبند زنجیر است و نه دل من زبند هراسان است
 تمکینه بر حسن عهد بوالفتح است و شادی از حفظ نظم قرآن است و در حسن تصدیق بسیار کشید
 و چندین قضیه و رباعی گفته بوسائل بعرض سلطان رسانید کارگر بنیفا در برخی اشخاص نیز ذیل تمکینه
 می آید تا آنکه شفاعت ثقت الملک شکافی ازان مسکنه نجات یافت نظامی عروضی گوید تا منتهی
 و باز در درجیات بوده و او مثل من از نای سبزه بان است و سه دیوان دارد عربی و فارسی و هندی و من
 اگر چه دو دیوان دارم من فارسی لکن شعر هندی را خوب میفهمم و از جاشنی آن حظ مستوفی دارم
 و علی قلیخان الدمشقی مولف ریاض الشعرا بنویسد با اعتقاد رافضی حرکت از دیوان هندی عرضی و همین
 نام است چه لغت هندی را ممکن نیست که غیر از متولدانی یار تواند عالم شد زیرا که دریائی است بی پایان
 و احصاء آن امری است در نهایت صعبت و بر فرض محال که آن لغت تا کسی آموخت متعجب است که غیر
 متولدین آنجا که از طفولیت بان شان عادت کرده باشند دیگر چنانچه باید تکلم تواند کرد و در زمره آنرا بد
 تواند آورد چه دانستن لغت امری است جدا و تکلم بان کردن امری است جدا انتهى کلامه مولف گوید
 و اله در ترجمه خواجہ سعد پسر سعد بنویسد که وی از فضلا و شعراء والا مقدار بود و از بهمان که مولود و
 اوست بلا بهور و قاده بوده است انتهى کلامه آید آن سعد در لا بهور و شعر هندی گفتن مخصوص صاحب
 دیوان بودن او بزبان هندی قریبه قوی است که تولد او در هندی واقع شده و صبرت استعدادی که وی
 کرده هم از قول خودش تفعیل گردید و مستعد در یکی از قصائد خود که در مدح سلطان بر ابراهیم گفته با و خطاب میگردد

ای زمین را بخت شده خسرو	ای زمان را قبول کرده ضحاک
شخصت سال است تا که خدمت کرد	پدر بن سعد بن سلمان
که بر اطراف بودی از اعمال	که بدرگاه بودی از اعیان
و خست کرد دوایم و دلپسری	با و خواهر یوم هندی و سنان
و خست از اشک دیده نابینا	پس از روزگار سرگردان
سعی پس تن ز خویش و از پیوند	لبسته در راحت تو جان و روان

طول کث سعد بلکه گذرانیدن تمام عمر حکومت او در هند و ستان وجود خواهر مسعود که دختران
 سعد باشند و دیگر همه کثیر خویش و پیوند درین ملک دلیل واضح است که سعد در اینجا متولد شده

و ادله بهر سائده و مسعود در کی از قصاید که در روح طاهر لفته الملک نظم کرده چنانکه بدست
گردل بطبع ستم شعر است صفا در محقق کرد و در اصل از بهر دست

از اینجا هم مستفاد میشود که اصل ادا از بهر ان است نه خودش قول محمد عوفی که مولد مسعود بهر ان بوده
ضعف او ظاهر است رشید و طوطا در حدیث این شعر گوید سبب ستمش چهار مسعود کلام جامع است خاصه آنچه در
جس گفته و هیچ شاعر از شعر او بسم درین شیوه نگردد و در حسن معانی نه در لطف الفاظ آینه
دیوان بی مسعود درین زمان حکم عشاق و میا دارد و نگردد و طوطا قدری اشعار عربی او را در حدائق السحر
سیکند از ان جمله است این قطعه
مرجع و نظرت الیه و انظلام کانه علی العین غریبان من الجودع و قفلت نقیض طال الیلی و یس لی یمن
الهم تنجاة فی الصبر مغفرع و ان فی لب السرعان فی الجوطا لعا و فیل مکن ان اغتراله نطلس
و تب المغتین و م سرعان بالکسر گرگ و تب السرعان صبح کاذب را گویند و در فارسی تیر صبح کاذب
دم گرگ خوانند شیخ نظامی گوید
غزاله یعنی آهود آفتاب در سبت خیر ایهام لطیف واقع شده و این اشعار برای معلوم کردن علوم تنبیه
مسعود در انشای شعر عربی کافی است یوان فارسی او قریب پانزده هزار بیت محتوی بر اقسام نظم حاضر است
و قریب این تالیف بمطالع در آمد شش لای از دریا بارے از بهر ان ارباب بصیرت خود را مشکو و

هر ساعتی جزق تو عالم دگر شود	در آب بین دامن من چو کشت شود
زین کجکاری و کین زلف تو	کاهی بان میانک سمن کمر شود
یک روز عاشق تو ز بیدار غمزه است	سوی من ظالم ملک دادگر شود
مسعود سرود که سعادت پیش او	هر جانبی که قصد کند راه بر شود
هر خاطری که از تو شود کج گمان نه	از کین تو نشانه تیر خط بر شود
بر فرق بیکال تو گردد و عبیر خاک	در کام نیک خواه تو غنفل شک بر شود
از بهر آنکه نصرت ناید بر اے تو	هر روز بخت مادر و دولت پدر شود
درین چشم دولت تو تنهای تو	آینههای نصرت و فتح و ظفر شود
چون خنجر زده شود کار دین ملک	چون خنجر تو در کف تو کارگر شود

ایاسیم سحر فتنه نامه ها بر دار
 ز فخر نشین بگر بر سر شهبان بزرگ
 بوستان بهت از برای بدن تو
 بین گنج تا ز سر بر تو تابش خورشید
 ز بهر آنکه مگر بر زمین مقام کنی
 پیامم خواهم دادن ترا بهقت اقلیم
 تو خود مشاهد عالی و بوده حاضر
 بگاه خوش ملک عصر سیف و دلت دین
 ز بهر نصرت اسلام آن مدار الملک
 چون خنجر کینه کش چون ماند یا قوت
 خرام کرد میان یار هندوستان
 سپهر نیک سگال و زمانه فرمانبر
 باد ملک ز اطراف روی آفرید
 حصار اگر پیدا شد از میان کرد
 سپه چو دانه و چیدگر حصن حصین
 ز هر چهار طرف سنگ تنخنین ردان
 پیاده سرزده با خود و پیش خنجر
 بشک تیر و آتش از دگشت جدا
 پر آتشی که مینداختند از کسبگر
 بران سواری کاندربان آتش ر
 بر دوش شکو چو بر اهرام از دل آتش
 بر بار و چرخه شلخ بفتنه گشت بگشت
 بسال رعد و برق ز کوس محمودی

بهر ولایت ازین فتنه نامه ها بسیا
 ز غم میسر خبر دین ملک کبار
 ز این شکوفه سر پای من گشت انجبار
 کشید خنجر مظلله ز کوه کوه ببار
 زمین بر کنده از سرخ گل شمار دوتا
 ایالشی هر جایون پیام من بگذا
 بکار زار شمشیر پیام من سیم کار
 خدایگان جهان خضر کبار و صفار
 بیوم هند در آرد لشکر جواد
 چو بحر طوفان مثل چوایر صاعقه بار
 گذشت رایت عالی ز کنبه و دار
 خدای راهنما و ملائکه انصار
 چنانکه آید از آفاق سوی سحرنا
 بلند کوه بان ناز میکند کسار
 نمود حصن از و همچو نقطه پر کار
 بر و چنانکه سوی چرخ دعوت ابرار
 همید وید کردار بار بر دیوار
 بدو خنجرش گویا آتش بین سبار
 چنان نمودی گز جریخ کوکسار
 اگر چه بودی آتش بگردا و انبار
 بجوش آتش شورین میشدی گلزار
 گردا و همه بگ شکوفه گشت شمار
 بر آمد از پس دیوار حسن مارمار

سایمان ملک جنگلی بچو شیدند
 پیرتخ کردند از خون دشمنان
 همی نمود ز روی حصار خون عدد
 حسام بران در سر بحدن و دانش
 خدایگان را دیدم بگرد و عرصه زرم
 تبارک الله شیم بر از گالش دور
 خدایگان هر وقت فتح خوش بشد
 حسام تیر تو شد و ذوالفقار و بندق
 حسام کست اجل و ذوال کربت امان
 همیشه تا بمیان سپهر جامی زمین است
 همیشه باد در ملک کامرانی باد
 دوال دولت چون بر زدم بگوشت
 که از نینب واکم شده چو باران پاک
 بلون ز رشید روی من از غبار نیاز
 نه بوی سستی در مغر من مگر زان می
 روی چو تیغ کشیده گشته ر پرو
 اگر چه تیغ بود آله بریدن من
 گوی بگو شدی هم حدیث من پرین
 رسان نقطه سو هم دل ز هول بلا
 بلیاب راه ز تیاره این از کی آن

برآمدند ز هر کنگر اژدها کردار
 زمین آگه ه، همچون مین دریا بار
 چو آب شکر از روی تخت انگار
 سهام بران در دل بوضع اسرار
 پوشید شمر زده و چون اژدهای دم غار
 چو نور بود بر آن مرکب جنده چار
 و لیک خوشتر باشد بروزگار بهار
 حصار آگه و سپهر توحید رکوار
 نشان کست تقضا و تقضا که یافت فراز
 کند برگ زمین در شب سپهر مدار
 ز دولت تو چنین رخ هر می صد بار
 جز از ستاره ندیم بر آسمان لشکر
 گوی بجز ص بر آمد چرا چو موران پر
 برنگ می شده چشم من از خمار سهر
 نه رنگ شستی در دست من مگر زان
 انز ز سم توران بر و بجا که
 همی بریدم آن تیغ را بکام سفر
 گوی شبت شدی هم عنان من هر صفر
 چو بخرو لا یخبر من از هجوم خطر
 که بدح صاحب خواندم لبان خزان

تاریخ عامه و سکون تا ز فغانی بلاد آفت و بالفتح غول بیابانی و سر که در قافیه

بسیار نالفت قنجدار قع شده بسین ممله دهای هوزیر و مصلحت تیغ بیلیدی است
 شهر اشهر یار اکیا حسردا دله که بر تر نباشد ز تو بر تر

درین بند بایسته آن میکند	که هرگز نکند بایکا نرسد
تو غور شید را کس از دور من	بایسد مانده چون یلوفری
اگر چه مرا جسم باشد فانی	بگیتی چون تو نیست حق پرور
نه چون بنده یک شاه را مادی	نه چون سامری در جهان زرگر
بنی مسعود و سلمان را	بمیده بند کرد و سکار
اونکر دست آنقدر جسمی	که بز و سبله بنقار
جسم را حال او بخت بسج	که به از عقت نیست معیار
کیت او در جهان ز منظور ان	نه عمیدی است او نه سالار
نه بملک نو دار و آسب	نه ز ملک نو داند اسرار
نیک اندیشه است و بدور	ایست بخت بلند افکار
نیمس میزند بهر نفس	دارد از روزگار آزار
زینهارش ده ای پناه نوک	که همیخواهد از تو زخار
از محال است بعد تعریف تسلیم	
بست ز تار و شد نگار پرست	صاحب از بهر آن روش گون
ایضا بعد تعریف تسلیم گوید	
در کف خواب از سپهر کبر و جا	کش سخن در و همسره زار باشد
بعد تمهید بسیار	
ز خندان لاله شد گیتی چون خلق خوش شیرین	ز گریان ابر شد عالم چون طبع داور دنیا
دبان گل را گرده است صبح بر کوکب	شمرده که از و باز یافته است سحاب
چو مرده گفت که امروز شاه خواهد زد	بشاد مانع و رش میان باغ تنار
بعد تمهید خندان	
ز برف برگ پراز سیم در گلستان شد	چو خانه دول شهر یار حضرت یاب
بعد لغزل	

هزار گونه طرب از نسراق اوست مرا که از نسراق دلارام شد مرا حاصل دلایچه دارم که اندوه و شاد کام بر من اگر سپهر نگر و در حال خود تو بگرد کسی چه دارم غم کش بود خداوند از وصال تو کشاید بر خشم درهای کام آن مرا شادان کند چون خدمت شاه جهان	هزار شکر کنم یک صد هزار نهار وصال در گه محمود شاد گیتی دار دلایچه دارم چه گذارم بنار و لغو گذار اگر زمانه سازد و تو باز مانده باز بسان حسرت محمود شاه بنده نواز در صفات تو به بند و بردم راه نگر دین مرا حیران کند چون بیج شاه نامور
---	--

حسفی نماند که در قافیه بیت اول فکر بکسر فاوستی کاف جمع نمک است *

ساقا چون گشت پیدانور صبح از کوچه آسمان گشت از شعاع آفتاب آراسته این آتش مبارک و این یاد کام گمار خداوند ممکن است که بایکدگر تطبیع	بر صیوسه خیز و شبنم جام محمودی بیار همچو شخص من خلعت شاه شهریار این آب قیصر قوت و این خاک پایدار از عدل شاه ساخت که در بند هر چه
--	---

و سحر و تنوی دارد در محال سلامت غد و بت آغاز به حرف برنگال میکند و بعد از آن مطالب دیگر میگردد این بیت از شت

برنگال ای بهار میند وستان دارم از تیرمه بشا رختا هر سوز ابر لشکری دارم یاد دلم تو میغها دارد طبع و حال هوادگر کردی سبز بار اطاعتی کردی زاغ را گل زمرودی کردی تو باین جمله که افکند تیر میندشت ناگهان بر ما تن ما زیر بار محاسن تنک	ای نجات از بلای تابستان باز رستم از ان حرارت یا مارت مگر کردی دارم میغهای تو میغها دارد دشتها را همه شمر کردی عمربار را خلافتی دادی باغ را شلخ بسدی کردی میخ خشک و خاک بر کنده شعبه زمر گشت لشکر سر ما گشت تازه ز بادهای خشک
---	---

حبذا ابرهه با سکه پر خم تو بسکه خورم شده است لاله دور شخطه شاه حسد را مانند شاه بر تخت جام باد و بدست عضد الموده آنکه دولت حق تاج قوت که ملت تاری خلق راقصه است آثارش آن حسد او ند کونیت مگر هاوشاهی جهان ملک مسعود	حبذا اسیر با سکه پر خم تو باشد آنکس که می خورم و خورد که براد ابرو لو افشاند روزگار از نشاط او شده است دست او که در جهان مطلق کنند از بازویش سرافراز همنه را که می است بازویش شخطه غریبه بندگی پدر که نصیبش بر سرخ هست مسعود
---	--

شیخ آذری

شیخ آذری سمرقانی تولد او در آذر ماه روغود و لهذا آذری مخلص میگفت اما آنها سواد و سواد
بیش از وجود او نمایان است و ریاض و روشنی و فضیلت و شاعری از شیوه او زبان آواز
حال در سر کار شاه رخ سلطان پایه بلند یافت و منصب ملک الشعراء بمنزله گردید
آخر الامر قدم در کوچه تحریر گذاشت و بسفر حجاز فیض طراز رفت و دو بار مناسک حج سجا آورد
و در وقت مراجعت بگلشت هند شتافت و از دلی متوجه و کن گردید و بخدمت سلطان
احمد شاه بهمنی دلی و کن رسید و قصائد غزلیه در مدح او پرداخت و بخواهر زادان برگرفت محمد قاسم
فرشته در تاریخ خود مینویسد که شیخ حسب الحکم سلطان در گفتن بهمن نامه شروع کرد و چون بدستان
آن شهر باز رسید کتاب را بنظر سلطان در آورده طلب رخصت و ولایت نمود سلطان گفت
هر از فوت سید محمد گسیور از کلفت عظیم روغوده ملاقات تو واقع موافق و الم است بهمن که بفر
تو نیز که قنار شوم شیخ چون این قسم التفات از پادشاه دید بدون بهمن و سگتاک بر خود قرار داده
فرزند آنرا از ولایت طلب نمود اتفاقاً داندان آیام قصر دارالامارت بندر با تمام رسید شیخ این بیت گفت
آسمان پایزه از سده این درگاه است
قصر سلطان جهان احمد بهمن شاه است
بیت حبذا قصر میشد که ز فرط عظمت
آسمان هم توان گفت که ترک ادب است
و لا شرف الدین ما نذرانی که از مریدان شاه نعمت الله دلی بود و بخواهش می شهروزان آنرا بخط

جلی نوشت و استخوان منکلی که در تقلید سحر آفرین انداخته اند در سنگ بزرگ کنده بالا دروازه نشانند
 روزی ششم سلطان بران اقدام از شانه زاده علاء الدین پرسید این شعر از کجاست گفت از شیخ
 آذری سلطان را خوش آمد شاه زاده فرصت یافته بعرض رسانید که شیخ بمقتضای حاجی الوصل
 اراده ولایت دارد و میگردد اگر حضرت رخصت نمایند من نیمه ثواب حج اکبر خود را پیش میگیرم سلطان
 از این می پرسید که شیخ شگفته کردین در ساعت بهضمار شیخ فرمان داد و بخراجی حکم کرد که چهل هزار تنگه بنده
 که هر تنگه یک توله نقره باشد جهت شیخ حاضر سازد چون ششم شیخ بران زرافتاد گفت لا تحمل عطا یا کم الا
 سلطان یا کم سلطان خندید و گفت بیست هزار تنگه دیگر جهت خرچ را و وجه کرایه چهل آن حاضر گردانند
 وقت کار رسید بود در همان مجلس خلعت خاصه و پنج غلام شی و پنج غلام هندی عنایت کرده رخصت
 سعادت ولایت ارزانی داشت شیخ دو بیت مشهور غضا بری رازی بر زبان راند و بنایا تنگه درین
 با سلطان حمد کرده بود که مادام احواله در تنه بهمن نامه خود را معاف ندارد و هر آینه در خراسان در قیام کردی
 بود و بر اوقات شریف را بگفتن تنه بهمن نامه صرف نموده هر چند سال از تنه گفته میشد بدار اختلافه کن غیر
 بهمن نامه استادان همایون بادشاه آرشین آذری است بعده ملا نظیری و ملا سامعی و دیگر که
 تا انقضای دولت بهمنه حالات سلاطین لاحق را در سلاطین هم کشیده اسحاق بهمن نامه شیخ آذری گردانید
 بلکه یکی از بی انصافان آیات خطبه را تغییر داده تمام آن کتاب را بنام خود ساخته لکن اختلافات رجب
 شهرتوان دانست که تمام آن کتاب از یک شاعر نیست شیخ بعد معاودت از دکن بهسفر این
 مدت سی سال فارغ البال گذرانید و هم در آنجا دست و ستبین و فغانیته بر حسن حق پیوست آذری
 ترکیب هندی دارد و در مرقیه الامم شین رکنی الله عنه این بیت از آن است

سورخ میشود دل ما چون گل حسین	هر جا که فکر واقعه کرد بلارود
از بزرگی منقول است که فرمود حضرت رسول صلی الله علیه و سلم را در خواب دیدم که با اصحاب میر و ندو استم تا از شخصی سبب تو چه استفسار نمایم حضرت صلی الله علیه و سلم خود متوجع شده فرمود بزیارت آذری میر و م برای صلواتی که در مرقیه فرزندم گفته است همان است که گذشته دیوان محتوی برقصائد و غزلیات و قطعات و غیره حاضر است این اشعار از کلام او اختیار افتاده اگر کند بدو لطف تو همراهی ما	چرخ بر دوش کشد غاشیه شام

زنجیر آذرین ز کجاست استی مجو
 آن چشم شوخ را بستم میتوان شناخت
 از گریه صیت نخستین همه بگداختن است
 دوشن دل رفی بجای غیب آناه گفت
 جانے کرداشت که وفادائی تو آفری
 گر خصم بشمار شود آفری سترس
 دلا در گریه وصل یار در خواه
 بان گروه که از سانسرو فاشند
 آذرین از گل این غنچه بوی نبرد
 دل ز ما بر گشت دور کوئی تیان آورد
 دل گوشه ابروی ترا دید ویرافت
 آنکه چون غنچه لعل ناز بر نهانش
 چشم من تیره شد از فرقت بویست
 حس خیال تخت لبتم آدل مصرع
 شراب نوشم و خود را گناه کار شام
 روز آخر که بر نه از سر کویت را
 که دانه ناسلم چون رفت در دست بول
 بچشم آذرین خویش در نمی آس
 حریم خلوت دل را ز غیر دوست خالی کن
 دوست میدارم نسیم صبح را بر روی او
 وقت کشتن بر میندا می تیغ زن چشم را
 قیمت گوهر وصل تو اگر جان بودی
 در بول روز جزا آذرین چو می ترس

میتوان نمود در است و دست نمیدار
 زان رو که دست را بکرم میتوان شناخت
 بعد از آن هر چه که جویند از آن ساختن است
 چون نبودش محرمی کس را خود ایا گفت
 شمرنده از تو گشت که جانے در گذشت
 آن کس که جان سناخه و جان بدیدگی است
 و عا هنگام باران استجواب است
 ز ما سلام رسانید هر کجا هستند
 ناز کاسه که ز آذرون خار اندیشند
 آه هرگز از غریب مانعی آید خبر
 مجنون شود آشفته چو آید سر ما ش
 سلامت برسان باز خدا یا بش
 چشم دارم که نیسم نرسد از پیرش
 چو آفتاب بر آمد تمام شد مطلع
 به از صلاح که خود را بنزد گوار شام
 از کف پای تو در چشم اجل خاک زینم
 هم از آنها ترسند و من را بتدارسم
 ترا که گفت تماشا بے جو سب از سکن
 که سلطان در سرم می باید خیل چشم بزن
 تا برد از من زمین بوی بخاک کوسه او
 چشم میدارم دم آخر که بنمردی او
 کار بر عاشق و سوخته آسان بود
 تو هستی که در آن روز در شمار آس

منوی سحرآمیز است که در این کتاب درج شده است
 است اول طایفه الکبریٰ دوم طایفه الدنیا سوم طایفه الاعمال چهارم طایفه الصفات و خلاصه مجموع
 تصوف و حکم و مواظبات است درین کتاب گوید

خوانده باشی که زمره تعلید از حدت و توان تراشدن آه خنجر مشایخ ماه است بنیخ چونین اگر چه تیغ نماند همچو الف است الف بشکل و شمار نی خالی لیکن نیشگر است کی بیا قوت میشود هم سنگ گوهر کان بحسب سید است	بصناعت کند مردار یار کی بود چون کس که گویدین لیک از و تا با ماه بس راه است حرب پیدا کند دروغ از راه الف آید کی دالغ هزار داند اما مذاق کان گزشت آبکینه اگر بود خوش رنگ از فتنه مسلحه پیدا است
---	--

امیدی رازی همیشه امید تائید از روح القدس و شت لهذا امید میگرد
 جواهری که چشم بصیرت را جلاد و دزد از خزانه طبیعت برمی آورد کتب و سری از حاشیه مخفی علامه
 دوانی برگرفت بطریق قریب اسیر بسم ثانی وزیر شاه اسماعیل ماضی صفوی اعتبار و اقتدار بهم
 رسانید و هر قصید که در مدح او می گفت سی تومان تبریزی صلوات آن مقرر بود شاه قوام الدین لودنی
 رازی بنابر نزاع حقارے شبی جمعی او بش را بر سر ش فرستاد تا تیغ بیدار را بخون درنگین
 ساختند مورخی ابن صراع تاریخ یافت آه از خون حق من آه دین قطره از قصیده او

عراز نان جو خوش چهره کاسه به اگر کنی ز برائے جمود کنا سے درین دو فعل شینع آله زنا عت نیست که در سلام فرومایگان صدر نشین	که از شراب حریفان سلفه گلزارے وگر کنی ز برائے مجوس گلکارے درین دو کار کمر به آن مشایخ و شوارے بروے سینه نمی دست و سرفرو آری
--	--

از مخالف دست بعد تغزل
 الف داد و ستش با آن همه نطاول
 زنجیر عدل لبته در عهد صدر کامل

راز

چونستم برورش بسیار و زبان گفت این سبکین و لکه گرفتار است شاید کاین طرف بسیار می آیند
چون نوبت سخن سخن میبیز از شرف جهان رسید طبع او با نکل و قوع گونی و بسیار افتاد و این طرز را
بجای کثرت رسانید و یوان مختصری از سبک ز شرف جهان حاضر است این چند بیت از آنجا بر چیده است افتاد

چون باین تقریب می آر دبیاد و مرا
بین چون میکنند ز هم جدا ایام یاران را
بر سر کویت اگر بنید کسی منم و مرا
شمع سان از مد بیرون کشته زین دل
بهر حرف دمو و بسند یا بیر مرا
گوید که این عهد قدیم آشنای است
چون شرط ادب نیست که گویم بپیش
نمی پرسد ز من این نیز از اغیار میسر
که می حال تو بر عزم دلی افکار میسر
خندوست من او کاش بر ملا افتاد
کسی دوان خبر آرد که یار منم آید
چشم بر هم داشت آن بدخودی بیدار
ای هوان حن در ایا یکدم سخن گوید
خندید بر رخ من و آنکه روانه شد
نیارم تاب آن بحرف همچو هم من گوید
نه بنید سومی یار نهسته با او صد سخن گوید
برای آنکه قند عنبر در گمان دگر
در آشناختن را و از و شر مسار شدم
نظر بجانب من کرد و شر مسار شدم
در آشنای سخن ساز و خیال یار خاشم

بست حدت بجان از عینیت بدگو را
لوی بلبل که از دیدار گل شاد و خوشی دان
آشوب این رخ را می که دیدم از تو بایر گشتنم
نیست پای رفتم از بزم وصل او مگر
از تو مانع تاب جدا که و گروا
با هر که نمیش چو برسم که کیت او
گر خواند که نگار مرا عذر نخواهم
پس از عمر که احوال من بجا میسر
ندار دای قیاب آن است بجان تو هم
جیب نمکده تمت قیاب تو
خوش آن زمان که شرف دل بخند بدور
شب که میگفتم بحرم حال خود در پیش
افکند بعد عسری گوشه گفتگو
امید وصل مهت که روز و دوا یا
اگر یک حرف با اغیار و با من صبر کن
خوش آن مجلس که از بهر فریب جان عاشق
ز شوق میرم و سوی تو بنگرم در بزم
شبه برسم که انی بگوی یار شدم
نشان از و خبر شن استم تا شمس
چنان متغری شدم که گر گویم سخن با کس

دلواد و شش روم ز درون خلق را بر م	دله	وز راه دیگر آیم و تنها شش بنکم
نشانند بانگو رویان بهنرم خوشتن یارم	دله	که گز بسیم بسوی و گیزی ساز و گنگام
چو من بچام خود با قاصد و کد ار میگویم		ز بیم آنکه از یادش رود صد بار میگویم
خوش آن ساعت که نهانی بر دلی یاریدم		چو میگردم لطف سر سویم سولی اغیار میدیم

این مضمون از اسیر خورشید است که در همین ترجمه گذشت

مجلس که جاسازم حدیث نیکو انکم		که حرف آن من نه نا مهربان را در میان پرسم
چنان گوید جواب سن که آن گرد قریب که		بمجلس گرسن بیدل از و حرف نهان پرسم
ز بهوشه لفظم هر چه گوید آن بری امن		چو از زمش روم مضمون آن از دیگران پرسم
روم آهسته چون آیم بر دلی ز پیش آرزوه	دله	باین امید که ز گشته کند آن شوخ آرزوم
چون تو آیم که گویم پیش از عیب رقیبان را	دله	نو لیسیم روز طومار و شب در کوشش اندام
بچشم دوستان که ساخت خوار غمت علم ما		کشید اینهم که میخواند زبون خصم هم بشم
خوش آن ساعت که پیشت حال من بند خواران	دله	نیازم طاقت و خود نیز حرفی در میان گویم
یار بر خاست چو رفتم من بیدل نشست	دله	عشر ض آن بود که از بزم کند بر و غم
کجا شد آنکه از مجلس بی دلدار می شاق		بهانه ساخت هر خطه تنه آمدی بیرون
می خوردن چنان تو شد فاش همانا لذت		من با تو گفتم آنچه میخواست اما مرا سوا سخن
خوش آن شب که ما را بار قلیان گفتگوی		تو هم در بزم نشستنی با ما آمدی بیرون
مردم ازین که بر دکان جفا قریب	دله	گر چه برای مصلحت بود جنگ تو
لایه همنشین قریب من زار بوده		من غافل و تو نیز گرفتار بوده
گرداده اند بار بر شش ترا سناز	دله	چون آیم که بر دل او بار بوده
لطف نمیشود بسبب اعتبار		از بسکه پیش خلق مرا خوار کرده

نسخه یزدی

حدیثی که در نیمه غم قریب	دله	چون آیم که از بزم نیکو بکنی
چون در میان دریا مصلحت	دله	میگردد بی وفای تو بنده
الفتی یزدی با خوان سکا الفتی دارد و با موبان مضامین الفتی فی الجمله تحصیل علمی کرده بود و بارها باره آتش داشت و در		اخر خوش آن بود که چون طالع کنی و له گوشت بخرمان گوشت پل کنی
		کرد و با مردای مردم بکنی و له بهانه بخونی من کنی و گویا

حاج

تاریخ طبرستان

این کجند باها یون بادشاه گذرانید بعد از آن با طایفه طاجان زمان که از عده آفرین است بستر بنیاد و در کجاست
 قتل خان زمان صنعت تمام عمرش تاج رفت اما از جان مان یافت خان زمان جائزه این مطلع هزار و پیر بادشاه غم
 شد تا شاکریم داریم شاهی همراه خویش به دور بود که هنوزم از شمار آه خویش ایجا و پیر محمد حسن سالار
 ایجا و شعر کا روست و اختراع انشا شارا و از اولادش در لاله بن بزرگ غزنوی است که شیخ عبدالحق بلوخی اجبالا انجیا
 ترجمه اولی و نقل کرده بعضی ایجا و از دهرلی بموضع اندر و از آنجا بشهر سمانه نقل کرده و ظن گرفته است ایجا و بعد
 تحصیل علم از وطن برآمده چنگ با بنیر عبد القادر بیدل محدث است سپس سرکار خیر اندیش خان گنبد عالمگیری
 ساکن میر خجسته که بکاموست چکله انادامی برادر فتنه کمال شد بجز ساند و در عهد شاه عالم ملقب بخله منزل غلام شاه
 اورنگ زیب ملقب بخله مکان من دولت لواب نظام الملک صفیاء که ترجمه او بالا استقلال می آید گرفته
 و کالت لواب سرکار شاهزاده عظیم نشان خلف شاه عالم برگزیده باین تقریر و فتنه سی پیدا کرده از کجاست
 شاهزاده منصب یدعی امتیاز یافت و در زمان محمد فرخسیر شاه ملقب بشهر خجسته سر نموده بنی یاب خان محاب
 گشت و خجسته شاه نامه نو گردید آنچه می نوشت بعد هر هفته از نظر بادشاه میگذاشت و هزار و پیر خجسته تمام
 بیافت محالات بادشاهی تا آخر عهد بانجام رسانید و خود خجسته سینه ثلث و ثلثین مایه دالف با تمام رسید
 میگوید و شوق چشمها تماشا کن که باز کنوش ما بعد مردن بر فرار ماکل با دام نیت و له رونق محشر شود
 کثرت حصیان ما ابر گلستان عفو دامن آلوده است و له از فرخیال او شام و سحر نموده ام و صفحه صوت
 پری آئینه نگاه را و له تا کما این گوهر نایاب در خود دین بود و گرد خود گردید هر حلقه گرداب و است
 شاه آفرین نام او فقیر الله است شاعری بود معنی آفرین شالیسته صد هزار آفرین از مردم قنابیه
 است مولود و منشأ اولاهور و اولادش از قبیله جو ییضم جمیم تازی و واد مجول بر وزن پویه که شجیه است از
 قوم کو بر یضم کاف فار و او معروف و فتح جمیم و سکون را و جمله تحفی نماند که فقیر مردم قنابیه را قنابیه
 و مردم خورنی را خوار بنویسد از قبل مشارقه و مغاربه مردم مشرقی و مغربی را فقیر مستی که از هند جانب
 سند میرفت بستی نهم محمد سینه ثلث و اربعین مایه دالف در لاهور با شاه آفرین ملاقات کرد و حکمت
 حلقش دماغ را بشکفتند آورد و در آن ایام قصه پیر انجیا نظم میکرد پیش فقیر دستا نایب خواند این بیت از
 قسمیه بیا دهر بحر ان بنیم تمنا نوزد که عید آمد و جانم کلگون نکرد و چون از بلاد عطف عثمان
 نمودم و هفتم رجب ساله سبع و اربعین مایه دالف و اولاهور شدم تا دوازدهم ماه مذکور در آن بلاد

طبعاً قاست اتفاق افتاد ملاقات مشارالیه جزت دست داد و سوده اول تذکره بدین بیان تالیف تھمیر که نقش
 با تمام بود خواه نخواه گرفت از منظومات خود منوی اینان معرفت بخط خودش بطریق یادگار تسلیم فقیر
 نمود و انش این بیت است ای سخی بوضوی تجدید چسب شد صبح نماز تو حیدر صبح یعنی که ظهورش به جا
 است چشش بهت سجده چون خورشید رواست چه انتقال او در لاهور شد الله اربع و خمیس بایه و افق
 شد شاه عبدالحمید حاکم این مصرع تاریخ یافت رفت نقاد معنی از عالم به حاکم مذکور با فقیر نقل کرد که
 از زمان شاه آفرین شنیدم که در عهد بادشاه خلد مکان قتیله خانبهان بهادر گو که بادشاه ناظم لاهور شد و در
 نصیرخان خلف خانبهان بهادر در حوالی دارا شکوه واقع لاهور بطریق سیر قتل شاه آفرین بهم در آنجا طبع
 هوای ابر بود و باران ترشح میکرد نصیرخان تعریف هوا کرد شاه آفرین این بیت زلالی خوانداری بر
 محل خواند خوشایبرے دایبرے کم ستیره چه که باران ریزد و از دے ریزه ریزه چه زخم
 نقش قدم زائل نمیشد پوزمین تم می شد اما کل نمیشد نصیرخان نه اشرفی زراحمراز جیب خود آفرید
 صله مناسب خوانی با و عطا کرد و ایضا حاکم با فقیر گفت زبانی شاه آفرین یاد دارم که سابق در حزن
 مسجد وزیرخان واقع لاهور جمعی از موز و نان مجلس سخن می آراستند و مشاعره را گرم میبختند
 روزی ملا محمد سعید اعجاز اکبر آبادی که در آن وقت وارد لاهور شده بود درین بیت ناصر علی که
 صبر خامه میدانم که با طبعیت نیسازد و دریدے نامه دل صد باره شد قاصد رسید اینجا
 اعتراض کرد که هرگاه صبر خامه که شاق از راه دور و دراز مکتوب بنویسد طبعش نیسازد و صدای
 دریدن نامه که شوختر از صبر خامه است چه قسم با و ساخت شاه آفرین گفت صبر خامه خود معشوق با
 او نیسازد و اعجاز خاموش ماند فقیر مولف با حاکم گفت نامه نوشتن شاق مخالف طبع معشوق است
 و دریدن او نامه شاق را موافق طبع لند صبر خامه شاق طبعش ساخت مصداق دریدن نام است
 و نیز حاکم نقل کرد که روزی بنجامه میر جمال لدین میر فتح الدین حسین که از اکابر لاهور بودند جمعی
 از سخن سنجان اجتماع داشتند میر محمد زمان را نسخ سر بهندی هم حاضر بود و اعتره برین بیت میر که
 جامه صبر بیالاسه جنون تنگ آمد و آنچه از دست برآمد بگریان کردیم و اعتراض کردند که جامه
 بر بالا کوتاه می باشد و تنگ شاه آفرین گفت کلام میر درست است این شعر از تلقی از تیمور نامه
 او خواند نه هندی سخنان یافت از راه جنگ چه به بر تهاست ترک شد جامه تنگ و اعتره سا

مانند و میر محمد زمان بسیار سرور گردید در وقت تحریر این صحیفه دوسته جز انتخاب از غزلیات
شاه آفرین بدست آمد و این ابیات بر حسب ترتیب افتاده

غبار سے تاملال افرا نگر دو قافل مارا	دل	طپیدن محو شد چون کرد پر خم بسمل مارا
تنفس بہت بپیشتر بابا بستہ کاران گن	دل	سے ہر جا برنگ غنچہ بابی چون صبا بکشا
چہ سان از لالہ زار آید نسیم جانفرا می گل	دل	نمیداشت نصیب از خلق خوش طین سیاہان را
بہت پرستی صوٹ گذشت عمر تمام	دل	ز آب آئینہ سیداد شیر دایہ ما
من تنگ ظرف و شراب ہوا و نہت تنہ	دل	پیر و چون صبح از خود دور یک ساغر و را
چشم بد و نور سرین دادند نانشہ پند	دل	دورہ آن آتشین رخسار پا از سر و را
اوج عزت یافت با مانیزہ روزان ہر گستا	دل	از قبیل سُر مہ جاویدین باشد میل را
سید پر گشتگی ہر خطہ سوز دل مرا	دل	شعلہ جوالہ ام سیر است در منزل را
شعلہ کش آفتہا است اخلاص بکنیزان	دل	ز آتشش ہم آفتہ آتش پنیسان با
دہر طپیدن دل نشاد گر بار را	دل	پیا لہ کہ دشمن رنگ است چون شرما را
دواز شہائے ناگس عاقبت آفت بودا	دل	گشتہ آتش برہمان بادی کہ سازد فندہ آتش را
رونق دیگر عشق ما است حسن بار را	دل	ابر دو دآہ بلبل باشد این گلزار را
بی زری با جہت آشوب صاحب بہت ا	دل	کیسہ خاسے دیان اژدہا باشد را
کس نگیر و عسرتی از گل کہ نباشد بوش	دل	عاقبت در گرد و ترک کمال است اینجا
صفائی وقت زمی میرسد مدام مرا	دل	کہ گردن ہمہ بخش است خط حرام مرا
دار و از طول امل غیر ازہ اسباب جہان	دل	رشتہ چون بخت اتر میکند گلہ ستہ را
سید پیغز گر آتشش صاحب دلان	دل	کہ دبا قیمت شعر پو شکیما حستہ را
دانہ خاک آلودہ گرد و دازانا ز خندہ ناک	دل	دل بکدر مسکنے از ہرزہ خندین چرا
تریا افتادگان باشد مدوم کردہ راہان را	دل	کہ از نقش قدم گرد و سراغ کاروان پیدا
پنہین گرمی گذار و برق شرم جلوہ اش گل را	دل	کند طوفانے موج شکست رنگ بلبل را
چاک چاک غم حیرت مانے آید جسم	دل	رشتہ طول امل صرف رفو کردیم ما

دل	شگون مستح از افتادگی جویند پر زوران
دل	زور با شام باز دستان مانند گل
دل	این سخن در زیر لب گوید تویی از باده جام
دل	سغله گیر در اهل محفی یافت جاد و دست دور
دل	غریب خلق شود صدق پیشه در هر باب
دل	بحسن خلق کن اصلاح بیوفی چند
دل	نشا و مهمل تو میدانم سطر پا بخودی است
دل	ز تیغ دست نوازش لبه کشند او را
دل	مردمی باید که گیر دوست صاحب جوهر
دل	خجلت دست تویی یارب نصیب کس مباد
دل	آشنای مسلم تانفیت دوست کار
دل	میکند احباب حشرت کشتیگان انتظار
دل	سهل است سهل تربیت خاک عاشق
دل	سر سرازان در گرم هر خوش منت نمی
دل	بجای خویش بود عیب هم کمال مهر
دل	از جام پوشش رفته ما باز میرسد
دل	زبان طفل بخردا به کس نمی فهمد
دل	الضاف شیوه و گرم آئین خسروی است
دل	تا اهل توانگر شمع صاحب نظران راست
دل	برخ روشن گهران را بنود هیچ علاج
دل	دیوانگی دستی از بوس تو میخیزد
دل	خبر این که بپای بعدم تنگ مستحقان نبرد
دل	همه چون شمع درین بزم سرفراختاند
دل	نظر بر یک می چرخد باشد بهاداران را
دل	شب نشینم بمنشین صبح آشنای غنایب
دل	کی توان در مجلسی کشیدن لباس کاسیاب
دل	میرود آخر یک بر هم زدن گرد از کتاب
دل	سکینه هزار کند صحبت اجمعت بار کتاب
دل	چنانکه بر رخ بهوش میزنند گلاب
دل	سخت میترسم بهادار کم کند قاصد جواب
دل	بزرگ شمع درین بزم هر که میوزن است
دل	تیغ را بی قوت بازو کشیدن مشکل است
دل	روزگاری بید محنون درنگون ساری گشت
دل	در نه هر صوت بحسن فتنه خوابیده است
دل	صور محشر آفرین بار اصدای پای او
دل	گر دست روم سگ زیر پایش است
دل	می لباسر تا دهن مینا لبه غلطیده است
دل	سپاس از قدم مهمل میسر میدان است
دل	معلوم شد که ساخته خاک کالی است
دل	بغیر عشق که داند که حال دل چون است
دل	در نه مهر عوسن خروس است شخت تاج
دل	چون فحبه که لب یار بزیب است و حیا چ
دل	بنحیه هرگز نه پذیرد بگر پاره صبح
دل	هر فتنه که می خیزد از کوه تو میخیزد
دل	کدام راه آن گوشه دمان بر وزن
دل	تا که عشق بداغ تو سرفراز کند

آخر بزرگ شمع سیر خویش میخورد	دله	هر کس که در طریق طلب پیش پا میزد
بزرگ که بر جسم زرد و نا توانی شد	دله	بستی جامه دیدم که رنگم زعفرانی شد
فردران که در انکار بوده مست جلال اند	دله	تلفته در قه ناخن پیاله همچو کون بلال اند
تا دل بتو رهنمای من شد	دله	من بر دل و دل فدای من شد
چون جسم در شیشه آید باده بزم آرا شود	دله	در صف کیفیت صاحب مهر پیدا شود
بیرم وصل هم تشنگ تشنه بر نیاید	دله	سپند آمد مجلس لیک آتش زیر پا آمد
ناباشد لبیک غیر از سوختن مضمون مکتوبم	دله	بزرگ شعله آتش عنوان دو مخمب زد
هزاران فتنه آتش بکف فرصت طلب داد	دله	چون نور عسل ناخواجه را سامان شکاشد
ماراه جنون و نه سودا سبب بچار است	دله	بوسه بدماغ آمد و هوش از سر ما برد
خنده ز غنچه تصویر دل ناشکفت	دله	آه ازین محض که در ساعت سنگین بستند
عالمی بر باد رفت و عالمی ایجاد شد	دله	آفرین ناز و نیاز ما و جانان کم نشد
تا شود دم دین دل یار در آغوش بود	دله	خواب ما ای آنسین محتاج تجسیری نشد
بدانگی پیش تا چند گستاخ آفرین ستم	دله	خدا سازد که گامی نوبت هند قبا آید
ز بس دلتنگی چون غنچه گل خواجه در احسان	دله	مگره واکر دو توانست از در دست بردارد
بضر تیغ هم توان علاج سرکشان دل	دله	ندیدی شمع را که سر بریدن گشت سر گشته
نص را محیط سخت روان سید پد ز موج	دله	این است امتیاز بزرگان روزگار
هر نکتی که کجای تاب جناح تو کجا	دله	شیشه است که دیوانه سنگ است هنوز
تنها خودم صاحب درد آشنای خویش	دله	خود چون سپند و جدتم بر نواس خویش
پوشیده چشم میگذرم ز آب دایم	دله	ترسم خدا نکرده شوم آشنای خویش
غلام هند و چشم تو شد که منی نازد	دله	بمیرزای خود صفهان سر نه فروش
ما فقیران بادشاهی وقت خوشم آفرین	دله	صحبت نواب یا خان گر نباشد گوشتبار
ترک حسن گرفت ز سامان شکار	دله	آنسین میله بود شاه مولی که پیش
لوا سنجی که باشد سوختن در پرده اندازش	دله	چون شمع آتش میجهد از پرده سازش

که چرخین رنگ گرداندر شرب ناب در لعل	وله	بجای غشوه در چشم غنیمت منشا کن	وله
گر نبود دینت از دیده دنیا غرض	وله	همچو کس مردک از دین میگردد مبرون	وله
سروش با چو ما غر خط عصیان شد در بخت	وله	آفرین گل نشا هست خون طاعتا کعباد	وله
قهرمان شمع نادانته را دارد معاف	وله	سهل باشد سرم از خود فغان پوشیده	وله
شوق قربان پیش میباید پیش قربان شوق	وله	آفرین بزم خیال او تماشا داشت دوش	وله
در نظربان خورده می آید لب خندان گل	وله	در نشاط آباد زیر خاک بزم حیده از	وله
چون برق مکر فلک خود عصبایم	وله	از لب که هواست قدا و برود حبابیم	وله
حائل گردن دستم بود گیرنده تسلایم	وله	شکار التفاتم آنسرین صیاد میباید	وله
ناز بر رحمت او چون نکت عصبایم	وله	نیت خود امن بر شبنم باغ کرشم	وله
همچو جود استا و نیکم و بدست انم	وله	این طفل طیشان را از راز ناخبر نیست	وله
آفتابم هر کجا افتاد نزل میکند	وله	آن سبکبارم که در راه فنا چون گرد	وله
چون نفس در پرده دل جستجوی میکنم	وله	نی هین از یار نظام هر گفتگوی میکنم	وله
برنگ سر دانه فیض شبنم و سنی سر فرازم	وله	نیارم سر فرو دانی سر انجای هست سازم	وله
خنده چون گل به کز دوران کم فرصت کنیم	وله	گریه حسرت درین گلزار چون شبنم چرا	وله
گرد و سر نو گردم و خود را دست کنم	وله	آیسین سخت و بسین تا کجا کشید	وله
بر همتب ان سخت گران چون شب بیدم	وله	جست بود از صحبت من مرده دلان را	وله
که نتوانم خود تصویر پیرا من حسد اگر د	وله	کجا از اهل صورت شیوه تجریدی آید	وله
چو تجال از زلال تشنگی میسببم	وله	من سوخته باینهای عشق تند خو گردن	وله
بیم گر بهت افتد بجاک پاس او گردن	وله	ثوابش از وضعی آب کوثر بلج میگیرد	وله
که باشد سر بلند بجا بقدر سر فرو گردن	وله	هین آواز در گوش من از دولا بامی آید	وله
شرب مند باشد بیشتر در سخن رنگین		اثر صد رنگ دارد و ز دل مست صحبت را	
حمید نام عتاب آلوده من تا چو دید از من		نگه زد و بر دابر و سپین ز در و در قلاب آرد	
بهر ناله آید چون صبح توان آیسین		در غم کاس صبح همان کش چه دارد در دل است	

دولہ	کجا ہم را سب گمان داشت که زوی تو گل چینید	دولہ	چو آن طغیانی که ہم سیرت با تشاد و گشتن
دولہ	بلا گردان شویم قربان رویم گرد دست گردم	دولہ	نظاره دین سرین الاثر اسے مجھے بجالاؤ
دولہ	کھر بوشش تو لیکو بد از حدت بی زار	دولہ	کہ بی وطن ہو بودن بہ از وطن بے تو
دولہ	رفتی و در نظر من لی رخت ای کبک غلام	دولہ	ز انج کبیل شدہ مانند بگلستان لالہ
دولہ	شگون مخفرت اشک نہایت بہت در پیر	دولہ	بھڑپشیں و کان غولش ہر کس میں نہ پیر
دولہ	ہو و کافے نہایت قطع طو مار محلے سے را	دولہ	کہ محنت راض است بہ ہم سودن دست کشیا
دولہ	تو چون ساقی شوی در سجدہ می آیند بخورال	دولہ	ختم دست نگاہین تو محراب است بندار
دولہ	بشام بیکسی بیمار نالان بیشتر باشد	دولہ	ز گرد سر در خط کم نشد زان چشم گو پائی
دولہ	نواخم در نماشاے رخ اود و خون شے	دولہ	اگر روید رنگ سوغ نل از ہر ہوی من پشے
دولہ	سے دل کن در صفات قبلہ عالم شوی	دولہ	آب شوی تا قبلہ تحقیق را ز مزم شوی
دولہ	ترک رعنائے است برگ را و عشق	دولہ	گل نشاندم بار بستم بلبلے
دولہ	ہجھو فرس گر چہ جام من تہی است	دولہ	آن سرین بے بادہ مستم بلبلے
دولہ	برے فرسندان آفرین سیرج میبافند	دولہ	فلک از نار ازین خط گل بھڑید قالینے

لفظ قالین بنون ہم آمدہ مؤلف گوید درین بیت لفظ قالین بنون آمدہ این ہم درست است
 شیخ محمد علی حزمین ہر گاہ از بندرتیہ دار و سیوستان و خدا آباد کہ ہر دو شہر عمل از بلاوند
 است گردید شخصے شہری پیش شیخ خواند کہ قالین بنون داشت شعر از خاطر فقیر برآمد شیخ
 گفت لفظ قالی بی نون است آن شخص پیش فقیر نقل کرد گفتم شیخ فرید الدین عطار نیشاپوری
 در پند نامہ مشہور قالین بنون آوردہ می فرماید ۵ مدرہ را بوریا قالین بود ۶ دانکہ حسنش
 عاقبت بالین بود ۷ آفرین گوید ۵ در مشربے کہ مایم آلودہ دہنی نیست ۶ ساغر بکف
 ۷ لعل بر زندیم پارسایم ۸ محمد علیخان متخلص بمنین کشمیری مؤلف تذکرہ حیات الشعرا بیت مذکور را
 در ان تذکرہ بنام خود نوشتہ و مصرع اول را الخیر دادہ مطلع کردہ باین طریق ۵ آلودہ داسے
 نیست در مشربے کہ مایم ۶ بہین قدر تقدیم و تا غیر بیت را از خود ساخت و در ترجمہ شاہ آفرین
 و قلیکہ یک بیت مؤلف رسالہ را کہ عبارت از بیت مذکور باشد شنیدہ مخطوط و مفسر شد و تا مدلتے

در خود کرده بود استیلا شک از شاه آفرین است و تین صاحب تصرف و شاه آفرین است
 برگاه بیت مذکور را گفت میر محمد علی بیچ سیالکوئی شنید گفت بیت ناموزون است و در تصویر زان
 موکت گوید این وزن بحر مضارع است فاعلین مفعول فاعلان مفعول فاعلان و در بارگاه فاعلان
 مسجع آید و بیچ زیاده کردن الف بود و سبب تخفیفی که در آخر خبر یافتند پس فاعلان فاعلان خود بجای
 آن فاعلان گذارند و این فاعلان هم در آخر مضارع افتد و هم در وسط اگر در یک مضارع فاعلان
 مضارع و بجز فاعلان آید بیت ناموزن نشود چنانچه میرزا صاحب گوید هر خارین بیابان است
 رهنمایی است و هر شبنم درین باغ جام جهان نمایی است -
 آصف خلع نواب آصفیاه غفران پناه است چون ذکر این ارباب القدر و درین صحیفه تقریبات
 مسامح و اعیان خود و در بر نهی حالات سلسله او درین محل نگاشتنی است و الویه اثر بلندترین میدان
 افرشتنی جداوری او علیه الله فان بزرگوار صاحب قرآن ثانی شاه جهان است و بعد پدری او عابد
 که اداکار بر سر قند و از احضار شیخ شهاب الدین سهروردی بود عابد خان و محمد شاه جهان را و
 هندوستان شد و در سلک خدمت گزینان شاهزاده اورنگ زیب انتظام یافت و بعد اورنگ
 آرای شاهزاده بنیدرج منصب پنجهزاری در بهای اعتبار گشت و در منصب صدرات کل صدر آرا
 گردید و بیست و چهارم ربیع الاول سنه ثمان و تسعین الف در محاصره قلع کلکنده بزرگم گوئی
 جانفشانی از میدان برد و خلف او میر شهاب الدین که از کبر و اعرار غلده مکانی است رفته رفته بکسب
 بهفت هزار خطاب غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ عارج آسمان ترقی گشت و در جلدوی
 حروقات شالیه که در سنه بیجا پور تقدیم رسانید با صافه فقره فرزندار محمد بر القاب باقی طره زیبا
 بیرونش را افتخار زد و در عهد شاه عالم بصوبه داری کجرات علمیهات افرخت و در ایام حکومت
 آنجا سنه اثنین و شصت و نهم مایه و الف کوس حلت ازین عالم فروگرفت خلف او نواب آصفیاه نام
 اصلی او میر قمر الدین است و سال ولادت او سنه اثنین و ثمانین الف در زمان غلده مکان خطاب
 حسین قلیج خان منصب پنجهزاری بلند پایه شد و او را و آخر آن عهد بصوبه داری بیجا پور و رعایت بجا آورد
 و در عهد شاه عالم خطاب خان دوران بجا در و صوبه داری را و ده لا انیاد یافت و بجهت فرصت بنا بر اساس
 اعرار حضور ترک منصب کرده و لباس فقر پوشیده در شاه جهان آباد گوشه انزوا گرفت و ایام

په پادشاه از احوال برآمده بحضرت اصل منصب خطاب بر نهاده آمد در سال اول جلوس محمد قاسم
بخطاب نظام الملک بجاور فتح جنگ منصب بهت هزارری و صوبه داری دکن بهیشت و
چون ایالت دکن با میرالامرا حسین علی خان لغویلیش فیت و نواب تفصیل عتبه خلافت شتافت
و فتح الوقت که شل محمد شاه عالم بی پروبال سلطان شریک نشیند حکومت مراد آباد و شیکاه خلافت
بر گرفت در حسن سلطنت رفیع الدرجات بصوبه داری مالوا سرافراخت و بوی اتفاق از امر انصوا
منوده قصد تحریک کن بجای آورد در سنه ثلثین مایه و الف از مالوه متوجه کن گردید قلعه اسیر از علی
و شهر بکر با پور از محمد نور خان که در محمد رفیع الدرجات بصوبه داری با پور مامور ش بود صلح بست
و سنه دهم شعبان سال مذکور رسید دلاور خان که از حضور بجاور به نواب ثلثین شده بود در موضع حسن پور کشته
با ظفر یافت و ببر با پور معادوت نمود و ششم شوال سال سطور رسید عالم علیخان برادرزاده امیرالامرا
حسین علیخان که نائب دکن بود در کوا بالا پور نوای نصرت برافراخت و چون طبعه سادات باهم
برسم خورد و اعتماد الدوله محمد امین خان که بجه سادات وزیر فرودس آرا مگاه محمد شاه شده بود نیز در کوا
نواب در سنه اربعه و ثلثین مایه و الف از دکن بحضور رفته پنجم جمادی الاولی بجلعت وزارت قامت
آراست فقیر و آن وقت بدار خلافت اقامت گزینم در همان ایام میرالدوله حیدر قلیخان آفراتی
ناظم کجرات قدم جرات در دایمی گزاشت فرودس آرا مگاه صوبه دکن کجرات و مالوه میر قزاق
طایالت دکن نواب مقرر کرده مهم حیدر قلیخان با و لغویلیش فرمود نواب پاشنه کوب تا جاما باده فرجیات
خود را رساند حیدر قلیخان تاب مقاومت در خود ندیده خود را بجنون ساخته زد نواب عم خود عابد خان را بنیاب
صوبه دکن کجرات دادیم مالوه آمد و نیابت صوبه داری مالوه بعلیه الله خان پسر عم خود سپرده او اعلی
جمادی الاولی از آن سال بدار خلافت مراجعت نمود اما در حضور خواستند که پای نواب در آستان
خلافت قائم شود مزاج پادشاه را برگردانیدند در سنه ۱۳۳۳ ثلثین مایه و الف حکومت دکن از تغییر نواب
مبارز خان ناظم حیدر آباد منقض گشت نواب مخالفت هوا در خلافت و موافقت هوای مراد آباد بجاور
خود که سابق بجاور است اینجا پراخته بود بهانه ساخته از فرودس آرا مگاه رخصت مراد آباد گرفت مسافرت
نور دیده جانب دکن عطف عنان نمود و بر جناح استعجال خود را بدکن رسانید مبارز خان بمقابله و مقابله
آمد است و سیوم محرم سنه ۱۳۳۴ ثلثین مایه و الف در سر کوه چنگل صعب واد مبارز خان بکشتن محمد جمال

دکن نواب کم گشت به وصول این خبر بجنوب صوبه کجوات از غل نواب بمبار الملک سپر بلند
 تونی و صوبه مالوه بگردید و هر بهادر مقرر گشت آخر فردوس آرا نگاه خاطر را باستالت نواب متوجه
 و در ششده شان و شصتین مایه و الف بختاب آصف جاه سرفراز فرمود و در ششده شصتین مایه و
 الف بمبار لته تمام طلب حضور نمود و نواب خلف خود نواب نظام الدوله ناصر جنگ را نائب دکن
 روانه حضور شد و آخر ربیع الاول سال مذکور داخل دارالخلافه گشت بعد دو ماه فردوس آرا نگاه
 نواب برای تنبیه غنیمت رخصت کرد و صوبه داری اکبر آباد از غل را به حبسینکه و صوبه دار مالوه از غیر باجی
 به نواب عنایت فرمود و نواب به اکبر آباد آمد و محی الدین قنیهان که از بنابر سرحلته خان زیر دوازده هزار
 نواب بود نائب صوبه اکبر آباد کرده عازم مالوه شد و چون کنار دریا چنبل بگشت غارهای عمیق پنج در
 پنج است و وقت آمدن نواب از دکن کنار روان چنبل لشکر القیدیج بسیار رسانید بودند نواب زیر
 اکبر آباد و همین اعمو کرده مشرق رویه روان شدند و بر سر راه و سکن پور گذشتند زیر کاپلی دوباره دریا
 چمن را حیدر نموده در ملک بندلیه درآمد را به بندلیه با جمعی در کاب شد و بعد طی منازل به بهوپال از توابع
 به صوبه مالوه رسید باجی را و هم با فوج سنگین دکن استقبال کرد و در ماه رمضان سال مسطور در صوابه بهوپال
 آتش جبل و قتال شتعال گرفت چون خبر آمد آمد نادر شاه گرم بود نواب مصالحه را بر مجادله ترجیح داد
 زود مدارا خلافت برگشت و چون نادر شاه استیلا یافت با نواب انبست با امر دیگر حسن سلوک فراداد
 بعمل آورده و چون امیرالامرا مصمصام الدوله خاندوران سحرانیه در شاه جان نقش نمود منصب امیرالامرا
 مراتب دیگر نواب مقرر گشت درین ایام نواب نظام الدوله ناصر جنگ نائب دکن باغوا می خوان ملک
 خود که سرچو و نواب کرا اصلاح پس در ششده شصتین مایه و الف از پادشاه رخصت گرفته بدکن آمد
 بششم جمادی الاول و شصتین مایه و الف در سواد او رنگ آباد جانب غرب با پدر و سپر جنگ
 واقع شد و نواب نظام الدوله زندها شدست بدست پدر و الا که افتاد نواب در شصتین مایه و الف
 که تسخیر ملک کرنا ملک برست اول قلعه ترچنپلی را محاصره کرده مفتوح شد و بعد از آن ملک آرکات را از
 قوم نواب استنزاع نمود و در شصتین مایه و الف قلعه بالکنده از توابع حیدر آباد محاصره کرده اند
 مقرر جان دکنی بجوزه تسخیر در آورده و چهارم جمادی الاخری ششصدی و شصتین مایه و الف در سواد به پانچور
 علم کشور قباد بخش او را نقل کرده در روضه منوره که قریب قلعه دولت آباد است پانچین مرتبه شاه

برهان الدین غریب دفن کردند و در همین سال فردوس آرامگاه محمد شاه و وزیر او اعتماد الدوله -
 فتح الدین خان روی توج به عالم جاوید آوردند مؤلف گوید سه رکن مملکت هند از جهان فتنه
 قتل و حیف است در یکجا از کف و بهره برای ملت این هر سه یا فتنه تاریخ یا نایب شاه زمان یا وزیر
 آصف و بهره نواب انشا عظم اعداد دولت تیموریه هندوستان است از عهد خاندان بختیاری و
 فردوس آرامگاه محمد شاه بر چهار باش امارت کامرانی کرد و قریب سی سال بجا بود پیش از این
 دکن که قلم چندین بادشاه عالیجاه بود پر دشت جمیع امارت عهد فردوس آرامگاه عدال و بود و
 و از هم و افراشته زنده بقدر سیر نیز عجیبات ملکی صفیات مجبول بخیر بود همیشه صلح سرکار و قضا و علما
 و صلحا دار با استحقاق را بحدود میر و دو بقدر قسمت هر کس شایسته بود و صلح و شیخ ریا و صلح و انصاف
 نولسان عراق و اطراف هندوستان صیت قدر دانی او شنیده بود و بکن آوردند و در آن ایشلان کشیدند و
 بر و نماز آثار اوست حصان شهر نیا به پناه که در سنه اصدی و از عین مایه و الفسایه آن گذشت
 و بر و در تمام رسید و آبادی نظام آباد بالائی کلل در پور که در و بدین محض بود طرح انداخت و
 و کاروان سراد و دلتخانه دپل تعمیر و در پل کمال آباد آینه مطابق سنه اصدی و در پین
 و مایه و الف تاریخ احداث این آبادی است و حصار شهر نیا به حیدر آباد و در هر رسول که در وسط شهر
 از رنگ آبادی آید نواب سخن بوزن بیکر و دیوالی خضیم دارد از تیلج طبع شریف است

تمامت بل کرد با خود سن یار آینه را	دله	آمد آب تازه بر روی کاه آینه را
به که تصویر کشته بهیت انسان را	دله	تا تماشا کنی این انجمن فانی را
لای بسا کار که غفلت بسر انجام آورد	دله	خواب بیدار کند بو صف کنایه را
ز شوز سحر گر فمیده بخت جهاش را	دله	بسا مان فنا کنی خود ممتیا شو بخت را
سوخت نادان محبت دل دیوانه ما	دله	شمع گر دید بگرد سر پروانه ما
طرح کاشانه مار خیز رنگ فضا	دله	عشق آلوده رو و سیل ز پروانه ما
میکنم روی طلب هر جا که میخوانی مرا	دله	مایلم همچون ورق هر سو که گردانی مرا
طلب بیدست پایم بهستی می در دل	دله	تا بر یک سیلاب شک انجا باسانی مرا
سیر گلزار زندان است هم بجا می دهسته است	دله	می بر در عالم دیگر کشیایه مرا

بسم نشو و نما شوق و شانه | ولہ | نیمہ عاشرہ زہرہ شہرستان را

چون ذکر کنیم در ترجمه نواب اصفت جاه افتاد محمداحوال این فرقه باغیه گوش گذار اخبار
جریان نموده میشود تاریخ نامها باز میگوید که از قدیم الایام فرمانروایان هند پیش از عهد اسلام و بعد
آن بر این کن حیره دست بودند و همیشه افواج قاهره فرستاده تمام قلمرو کن مالک و غریب بود و بر
سیاحتندالادرین عصر که قوم مره در مالک فتح المسالک هندوستان عجب کارها کردند و جمیع
شهر و کن مالوه و حجرات و صوچات هندوستان تبهرت آوردند و مرصوبه اوده که سبب صیقل
و ریای گنگ و مدفعه برهان الملک و خلایق او محفوظ ماند و صوبه ملتان و صوبه پٹنه که سبب دور
دست بودن از دکن ضعیف غنیم در نیامد اگر چه نایب نیم در ملتان هم رفته اما از دور و دور
شاه درانی فرصت عمل کردن نیافت و در صوبه پٹنه و بنگاله هم عمل غنیم بودی نشد تا نظم بنگاله بعد مجرای
مصالحه قرار داده سال ششیش مقرری میفرستاد چنانچه مفصل می آید مرست عبارت از دیوگیر
و اطراف آن است و ساکنان این سرزمین را مره گویند و زبان مرهی مخصوص این کسان است
در پست غنیم در قوم بهو نسله باشد و نسبت بهو نسله بر اجهای اودیو پوری رسد و راجه های
اودیو پور فوق جمیع راجه های سرزمین راجه پوتانه اندازد راجه های دیگر هر راجه که نو بر مسند راج می نشیند راج
اودیو پور قشقه بر آید او میفرستد و او آن قشقه اختیار را بر پیشانی او ب میگذارد و لقب راجه اودیو پور
و او نسب خود بنوشته و عادل میرساند چون سعد و قاص ایران را نسخ کرد و او لاد و شیردان اداره
شدند یکی از اجداد رانا بهند آمده بمرتبه راجگی رسید چون شهر بانو دختر نر دجیریه بمیره نوشیران
بایر رفته در حاکم النجیح امام حسین رضی الله عنه درآمد بطعن آن عقیقه امام زین العابدین
رضی الله عنه و ولدش نسل سادات حسینی منخضر امام زین العابدین است درین صورت قبلیکه راجه
اودیو پور احوال جمع خال معنی مانوس سادات حسینی اند غنیم مره را لازم است که با سادات
براعات و دیارات پیش آیند و حق صلوات رحم بجا آرند و تقصیر کی از اولاد رانا که از بطعن و خست
نخار بود و سبب ناموفقت برادران از اودیو پور بر آمده بکشور دکن افتاد و در ظرفت کرناٹک ساکن شدند
و از جهت عمدگی خاندان خود با عده های دکن خوشی بهمرسانید و اولاد او در سرع شدند و یکی است و یکی
و دم بهو نسله از قوم بهو نسله ساکنان اول در سلک اتباع بران نظام شاه نظام داشت تا چنانچه

باب اول در بیان سیم عاقل شاه پیوسته نوکری او بر گزیده ابراهیم عاقل شاه در او اخر عهد خود برگشته بودند و چون
در جایگاه ساهو بی مقر کرد ساهو بی آنجا برسم زمینداران طرح توطن انداخت چند می عاقل
نوکری صاحبقران ثانی شاه جهان نیز بر دوش خدمت گرفته بودند و در بایق میگذرانید و
پیش سیوا در جای بنیابت قیام داشت و چون ابراهیم عاقل شاه را عارضه مرض موت
تاعرض دو سال طول کشید اختلالات بسیار در مملکت در راه یافت و اکثر سپاه کوکن بر حاکم
به بیجا پور آمد و آن ولایت و قلاش از لشکر که محافظت میبایست توانگر و خالی ماند و درین
اوقات سیوا که رب النوع غنیمت سیم کلیم است و همچونی از هوشیار و سپاه گری بود و سیوا
ظاهر آمد و ده شیوه قمر آواز کرد و فرادان طلاع را که از وجود حضرت پیکان اسباب قلعه دار
تمی بود تبرفت آورد و ورین اثنا روزگار ابراهیم عاقل شاه بیمار و پیش علی عادل شاه جلوس نمود
و چون او بنا بر ابدال سلطنت و مفسدین استقلال بهم نرسانیده بودند و بسیار در مملکت او را نمود
و سیوا روز بروز قوت گرفته بر تمامی طلاع کوکن استیلا یافت و حصول تازه بنفس خود حاصل
نمود و قریب چهل قلعه سابق و لاحق ملو از سامان قلعه داری بهم رسانید و باستظهار حصول کوه جنگل
بجسیت خاطر و قریح بال ملز اطاعت علی عادل شاه پیچیده علانیه جاده خلافت او را دید و آن حال
را که رکن سلطنت علی عادل شاه بود بغاشت مخرج او را بغیر نمود و در ستم خان را که او هم از عمده های
آن دولت بود شکست حاش او را و بعد از آن خاطر بالکلیه از غرضه عادل شاه پیچیده بر دشت شروع
در ترقی و تاخت تاراج اطراف نواحی کوکن کرد و چون ولایت کوکن متصل بدریا شوراست
بعضی بنادر را در تصرف آورده راه زنی بجزانیمیه انهری بر ساخت بعضی اوقات که قابو میبایست
بر برنخه مواضع متعلقه باو شاه هند یعنی خلده مکان نیز دست جرات داد و میگرد و چون این خبر رسید
خلده مکان رسید بر لینگ والا بامیر لامرا شالیته خان منصوبه دار و کجی صادر شد که بدفع سیوا بر دزد
و چهارا جهیمونت نیز با اتفاق امیر لامرا برین سیم مامور شد امیر لامرا جده و جده و افر و تادیب سیوا
و تحریک ولایت او بمقدیم رسانید سیوا در آن وقت و بعین و الف برار دوی امیر لامرا سیوا
آورد و ابوالفتح خان سپهر امیر لامرا را شهید ساخت امیر لامرا مغزول شد و منصوبه دار و کجی بشانیده
محمد معظم فیض یافت چون محمد کن از چهارا جهیمونت خاطر خواه باو شاه بکفایت رسید خلده مکان

اور پھر طلبیدہ بجای اور راجہ جی سنگ را تعین فرمود راجہ جی سنگ سیوار گویا لہاسے واقعی دادہ
 قافیہ اور آتنگ ساختہ سیوا جزا طاعت چارہ ندیدہ بی سلاح آمدہ باراجہ ملاقات کرد و دست
 دتہ ملکہ و ملک دہ لک ہون شیکش سرکار بادشاہی نمود و بموجب التماس راجہ جی سنگ فرمان
 بادشاہی مشعل بر عفو جرایم بنام او صادر شد و سینا پسرش منصب پنجزاری سرخزاری بہت
 و خود با سپہراد و قتل عقبہ خلافت نمودہ نیز ہم دی آئندہ شدہ است و حسین جی اف دراکر آباد
 دولت زمین بوس اندخت ممرہ عنایت خسرو کردیدان بنا بردہ تعانت در عدم ادراک
 صحبت سلاطین عنایت بادشاہ زیادہ بر مرتبہ خود توقع داشت گوشہ رقتہ بارام سنگ سپہ راجہ
 جی سنگ انظار زرخش کرد حکم شد من بعد از دولت حضور محروم باشد و محافظان پیاسداری او
 تعین شدند اما سینا پسرش کہ بہ تفصیر بود از یاریابی ممنوع نشد و فرخاطر بادشاہی بود
 کہ بعد چند می سیواران از تعلیم خانہ ادب برگردہ و مشمول عوطف ساختہ رخصت انصاف ارزانی
 شود تا او را حوصلہ کو کہ این سنگی دریا بد بعد سے ماہ و نہ روز بست و ہفتہ صفر وضع خود تغیر دادہ و سینا
 راہ قرار گرفت و بدین رقتہ ہمیشہ ہنگامہ آرامی فساد بود و صوبہ داران و کن تہذیب تا وہیل و سینا
 تا آنکہ بست و ہمارم ربیع الآخر سنہ جدی و تعین جی اف تہذیب ہستی او فرشتہ سینا پیمان خبر
 بسرے بدر بر پا داشت آخر غلہ بکان نفس نفس متوجہ کن شد بست و سیوم ربیع الاول سنہ
 ثلث و تعین الف اورنگ آباد را کامیاب متول ساخت و تا آخر عمر خود در ثلث و پنج سا
 در گوشمالی مرتبہ صرف کرد اما از تہادن بعضی امرا کہ برای اعراض نفسانی خود می خواستند کہ
 ہم مرتبہ انفصال پذیرد اتصال این شجرہ ملعونہ صورت نسبت سینا را و سپہر وجود آید
 و ساہو راجہ بعد رطلت غلہ بکان مرتبہ ریشہ اشکرت در ملک بادشاہی و دایند و رفتہ
 رقتہ دست تصرف بہ مالک خارج و کن سانیہ تفصیل این اجمال آنکہ آخر عمر خود در مکان قرار
 یافتہ بود کہ با غنیم صلح در میان آید باین شرط کہ سرمد از محصول ملکی نہ روپیہ بصیفہ سرمد سکے
 حصہ غنیمت مقرر شود بادشاہ اسر خان عرف میر ملتگ را با اسناد سرمد سکے تر و غنیم فرستاد کہ
 عہد و بیان سکے سازد و سرمداران غنیم را بلا زمت بادشاہی بیار د آخر زامی پادشاہ برگشت
 و میر ملتگ را کہ ہنوز اسناد حوالہ غنیمت نگردہ بود و پھر طلبیدہ و و عہد شاہ عالم سرمدہ پیر و بسکمی

از حقه عالم با غنیمت مقرر شد و سندها و شاهی حواله کردید شاه عالم بعد فتح کام بخش و سندها
 و عشرین مایه و الف لوی معاودت از دکن بهندوستان برافراشت و صوبه دار دکن بامیر
 دود افکار خان مرحمت فرمود و افکار خان و دود افکار خان بنی را نیابت خود داده و دکن و الف
 دود افکار خان غنیمت موافقت کرد و قرار داد که آنچه از ملک وصول شود سه حصه از سیرکاد بادشاهی باشد
 و چهارم حصه از غنیمت سوای دهم حصه سر و بسکه از حصه عایاکه سابق مذکور شد و این غنیمت جاری سار
 گشت اما سندها چون غنیمت حواله شده بود و چون صحبت محمد فرخ سیرکاد بادشاه با سادات بار بهر غنیمت
 بادشاه امیر الامیر اسیر حسین علیخان را صوبه دار دکن مقرر کرده از حضور آورده و بعد وصول امیر الامیر
 بدکن بادشاه با غنای دولت براندازان بسرواران دکن مخصوصاً همورا به بن پتادرباب مخالفت
 امیر الامیر امتوا تر نشوخت می فرستاد و در حضور با قطب الملک عبداللہ خان هر روز بر خاش
 تازه بر می نشست قطب الملک همیشه امیر الامیر را با بدن دہلی تا کہ می نوشت لا علاج امیر الامیر
 و شمن جان بدین بیکانه سترده تسع و عشرین مایه و الف با ساهمورا به توسط محمد انور خان بر بانپوری
 و سکر احمی ملہار صلح کرد و بشرط عدم تاخت و تاراج ملک عدم قطع طرق و گنگا بدشتن با نزد ہزار
 سوار در رکاب ناظم دکن اسناد چوبند و سربسکیش شش سو دکن بکبر خود باخواہ کوکن مغیرہ ملکی کہ راج
 قدیش نامند حواله نمود و بالاجی بن بشونات از برائیمہ کوکنی وکیل ساهمورا به مقرر شد و در ہر پکنہ دو عامل
 از جانب غنیمت نصب گشتند یکی مکاسدر کہ چارم حصہ وصول کند دیگر نائب سربسکہ بعد انعقاد این
 صلح ملک دکن کہ بعلت نزاع غنیمت خراب بود اگر چه رو بادی گذشت اما ضبط بادشاهی از ملک
 برخواست و خواست این ترمیم سخت سربیت نمود امیر الامیر بعد مصالحہ در سترہ ثلثین مایه و الف
 عالم علیخان برادرزادہ خود را در دکن نایب گذاشتہ با سپاہ سنگین قریب پنجاہ ہزار از خود و فوج
 مرہ بسرداری بالاجی بشونات عازم دارالخلافہ شد و بعد عزل محمد فرخ و سربسکہ و سربسکہ
 در سترہ ثلثین مایه و الف پایہ سکر احمی ملہار بلند شد و صاحب اختیار دکن نموده او را با اتفاق
 بالاجی بشونات نزد عالم علیخان روانہ دکن ساخت این ہر دو از حضور بدکن آمدہ تسلط تمام بہم رسانید
 از عالم علیخان نامی پیش نبود و در سترہ سبب و ثلثین مایه و الف فردوس آرام گاہ صوبہ دار مانوہ و
 از قوم ناگر مقرر نمود و او آمدہ خیل گشت و در سترہ تسع و ثلثین مایه و الف ہو لگر از قوم شبابان از

و از زقهای بابی را و پس از بالاجی بشو ناست که بعد فوت پدر بجای او قائم شد از دکن بمالوه رفت با گروهی
 بهاد جنگیده او را کشت و تا آمدن صوبه دار دیگر از حضور او لا و گرد و دهر بهادر می یافت شهر جین می نمود و در
 شش دار لعین مایه و الف محمد خان بنگش صوبه دار مالوه شده بهین رسید باالسبب غنیم
 که همیشه بتباخت و تاراج مالوه می پرداخت نقش او در دست نشست و در دستش دار لعین
 و مایه و الف صوبه داری مالوه از تغیر محمد خان بر وجهی سنگ صاحب رسد مقرر گشت تقویت بابی را
 بنام بیت کفر پیش از پیش شد و در دست دار لعین مایه و الف بابی را و قدم فخرات پیش گذاشت
 از دکن قصد تاخت هندوستان کرد و از دار الخلافت مظفر خان بزرگ مصمصام الدوله را ندانم ران دفع
 غنیم نامود شد مظفر خان در ملک مالوه در آمده تا سر و نخ رسید بابی را در بر و نشسته بدکن بر پشت
 و مظفر خان بی وقوع جنگ بر الخلافت عطف عنان نمود و در سینه سبع دار لعین مایه و الف بابی
 اراده هندوستان کرد و اعتماد الدوله و قمر الدین خان وزیر المملک دامیر الامرا مصمصام الدوله را حضور
 تنبیه و تعین شدند آنها با گویند تمام هر کدام تفاوت بست سی کرده یک مالوه خراسیدند بابی را و دو
 فوج که د فوجی بسرواکریلا جادو در مقابل وزیر المملک فرستاد سه چهار بار جنگ واقع شد هر بار وزیر
 غائب آمد و فوجی دیگر را بسرواری هو لکر در مقابل امیر الامرا فرستاد امیر الامرا بر عزم اعتماد الدوله طرح
 صلح انداخت و بعد صلح هر دو بدار الخلافت رجوع نمودند راجه جی سنگ برای تقویت کفر میخواست که
 صوبه دار مالوه از تغیر خودش بابی را و مقرر شود و متواتر عارض بدرگاه فرودس آرا سنگاه بوسا
 امیر الامرا می نوشت امیر الامرا در سینه ثمان و از لعین و مایه و الف بادشاه را باین سنی رهنی ساخت و مایه
 مالوه بابی را و تفویض یافت اسلام در آن به حالت غریب بهم رساند و در سینه تسع دار لعین مایه و الف بابی
 با فوج عظیم از دکن عازم مالوه شد و نظم و نسق آنجا بر داشته بر سر راجه بداد رفت و موضع آتیه دار الخلافت
 راجه بداد را محاصره کرده مفتوح ساخت راجه خود را بمکانهاست صوب الممالک کشید بابی را و تاراج
 ملک بداد و خواست که بآنزید که عبارت از ملک مابین جین گنگ است در آید بیلا جادو را
 مقرر کرد که از دریای جین گذشته بابرهان المملک که در آن وقت از صوبه و حرکت کرده بآنزید
 اکبر آباد رسید بود در آویند بیلا جی جین را عبور کرده بابرهان المملک مقابل شد بابرهان المملک
 آنجی جمعی کثیر را مقتول و مجروح ساخت بیلا جی گر خیمه آب جین را گذاشته خود را پیش بابی را و رساند کفر و

بهر دو باب سخن سرقت شدند و قریب یک هزار پانصد کس با سپیدی در آمدند بر بان المملک هر یک را
 یک چادر و ده روپیه داده و مخلص کرد و باجی را و خفت عظیم کشیده و پشاه جهان آباد آورد و انوار جادو
 بیرون شهر استاده بمحافظت شهر پرداختند مگر حسن خان کو که پادشاه که از غرور خوانی با متعدد
 پیش قهریم نموده زندگی جادو شد و شهادت را بر حیات دور و زره رحمان داد بعد خرابی بصره امیر الامرا
 صمصام الدوله از دارالخلافه برآمد بایستی را و صرفه در جنگ ندیده جانب اکبر آباد آورد و پیش
 و امیر الامرا هم دست از تعاقب برداشت و در شانسه شین مایه و الف نواب آصف جاه از دکن برخاست
 رفت و محبوبه دارالامان از غزل باجی را و پادشاه نواب عطف عثمانی بالوده نموده به بچول رسید باجی
 با هم زد و کن بر جنگ استعجال کرد و در سوادیه پو بال مکر را و در شهرار و دوا باجی را و در غلته را
 سید و ساخت و از طرف دینی خبر آمد نادر شاه گرم شد بنابر آن نواب در مصالحه زد و محبوبه
 مالوده باجی را و گذارشته زد و خود را بحضور پادشاه رسانید و در اشتغال نواب در سوادیه پو بال مجرای
 باجی را و در کو بهر نسلا که یکسایه بود بهر آرزو و از بی اعمال ساهورا به بود شجاعت خان اله آبادی را که
 از جانب نواب بنظم صوبه برآرمی پرداخت در ماه رمضان سنه خمسین مایه و الف شهید ساخت
 و چون بنی در سلطنت هندوستان از آمدن نادر شاه راه یافت باجی را و جاگیرت منصب و این
 دکن را که از جانب پادشاه و نواب آصف جاه مقرر بود ضبط کرد و چون نادر شاه از هند بولایت
 عثمانی نمود نواب نظام الدوله ناصر جنگ نائب دکن سفیری نزد باجی را و فرستاد و پیغامهای و عهد کرد
 باجی را و دست از ضبط جاگیرت برداشت و در سنه شصین مایه و الف باجی را و قصد کرد که
 نواب نظام الدوله ناصر جنگ را بر دارد و ملک دکن را در یاست اسلام غالی ساخته بی شرکت اعلام
 گونسا رکفر برافزارد و فوجی را فراهم آورده جنوبی سوادیه و رنگ آباد نازل شد نواب نظام الدوله
 با جمعی که در شهر داشت برآمد و قصد کرد که تهاخت دار بحوب پونه محارث نمایه غنیمت از زوه و دریا
 گنگ را بچو نمود و در دست و شوال تا قریب عید منلی یک ماه و چند روز غبار هجرتا کره اشیر هجا
 داشت و با آنکه فوج غنیمت پنجاه هزار سوار بود و فوج اسلام بده هزار نفر کشید هر روز و لا و ران اسلام خیره
 دستی میزد باجی را و صرفه خود و صلح و بده صلح گرانید و آمده با نواب نظام الدوله ملاقات کرد و
 نظام الدوله سرکار که کونی سرکار مندی بهجا گیراد و داد باجی را و بعد مصالحه مغلوبانه رخت ابل بظرف

مالوه کچشد و بخار نر بدر اسیل و دوازدهم صفر سنه ثلث و بیستین مایه و الف لعلت فصد مرگی غالب تنی کرد
 و اسپرس بالاجی بجای او قیام نمود و در همین سال نواب آصف جاہ از حضور حضرت مکن گرفته سلخ
 شعبان محل برانپور شد و بالاجی که از دکن باج میرفت در برانپور ملا دست نواب آصف جاہ محال
 کمرده راه مالوه گرفت و بعد معادوت نواب آصف جاہ بدکن ناسال وفات او سال باشد چند
 غنیمت شوخی کرد و تنبیه یافته بصلح انجامید و در عهد نواب نظام الدوله ناصر جنگ شهید با ساہو راجہ قوال
 صلح پسیت یا دنا آخر عهد نواب نظام الدوله کہ و دینیم سال و کسری بود صلح بحال ماند و بعد شہادت
 نواب نظام الدوله وفات ساہو راجہ کہ در سنه ثلث و بیستین مایه و الف واقع شد کار بالاجی بالا گرفت
 و ساہو راجہ و عرف یاد و برادر عمر زادہ بالاجی کہ سخت مدبر و محنت کش بود مدارا ملہام شد اینہما
 ہمچنین حیات ساہو راجہ حسابی از دو دمان ہوشلا بر میشدند بعد کچہ شدن ساہو راجہ
 خلیج انداز شد کسی را بجای ساہو راجہ بر سندر اج نہ نشانند در نام مہام مالی و ملکی بہت
 خود آورده سرداران قدیم مرہ را منقا و بلکہ معطل ساختند زنا و رشکار را در بازہ پدید
 آمد صبتی خواران ملک را چت کردند قومی کہ شینم آنہا گدا ئی بود بدعوی بادشاہی سر برادر دزد
 زمانہ باین دو بیت خواجو کرمانی کہ در وصف خط معشوق گفته گو یا گردید جی پور را مالک
 غفور داد اندہ مہراجہ بر شانشان اندہ تا خود چہ دیح اند کہ حبیبال ہند را بہ
 ترکمان بیاد شاہی خوار نشانہ اندہ تسلطی کہ براہمہ کوکئی بعد شہادت نواب نظام الدولہ
 وفات ساہو راجہ در دکن ہندوستان ہم رسانند در ضمن احوال اولاد نواب آصف جاہ غفران
 پناہ و غیر ہم معلوم ناظر خواہد شد بالفعل سرگذشت گجرات و بنگالہ بقلم می آید ابتدا تسلط شیشم
 گجرات برین نوال است کہ بعد زوال دولت سادات بارہہ در سنه ثلث و بیستین مایه و الف
 فردوس آرا سنگاہ صوبہ داری گجرات از تغیر اجیت سنگہ و تصدی گری بندر سورت از تغیر قوال
 خان بمخرالدولہ حیدرقلیان اسفرائینی ضمیمہ خدمت میرآتش قنویض فرمود و حیدرقلیان جہر گناہ داس
 دیوان خود را نیابت گجرات و تہور خان را نیابت بندر سورت دادہ بہر دو مکان فرستاد و چون
 وزارت در سنہ اربع و بیستین مایه و الف نواب آصف جاہ مفوض شد اہمرا حضور در مقامات مالہ
 و ملکی خلافت را ہی نواب آصف جاہ و خل میکردند خصوص نخر الدولہ حیدرقلی خان فردوس آرا سنگاہ

رنجای
 ۱۰

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۲۶
فرمان عامه
پاشا طرأب اصفیاه مقدم داشته حیدر قلیخان اصبوبه اونی گجرات مرخص حیدر قلیخان گجرات
رفته عملی کرد که مثل آن در هیچ عصر نشان نمیدهند و چندان اقتدار بهم رسانید که آثا بعضی بظهور آورد
صوبه در گجرات از تغیر و بنوای اصفیاه مقرر شد و نواب اصفیاه نیابت گجرات بعزم خود
تسلیم نمود و در دست و ثلثین مایه و الف صوبه داری گجرات از تغیر نواب اصفیاه بمبارز الملک
سر بلند خان لونی عطا شد مبارز الملک سند نیابت به شجاعت خان گجراتی فرستاد حامد خان
پیشداد با بعلت بیامانی دست و پای نمیتوانست زد از گجرات بر آمد در موضع و دها قاضی کرد
و کتبا نامی غنیم و کنی را بملک خود طلبید و جمعیتی از خود فراهم آورده به سر گجرات رفت شجاعت
هم از گجرات بر آمد و آتش حرب زبانه زد و شجاعت خان نقد استی بر بخت رستم علی خان بلور
شجاعت خان در آن وقت حاکم بندر سوریت بود و خبر قتل برادر شنید اسباب محاربه با حامد خان
سامان نمود و بیلاچی کایکوار را که از سردار مرهم بود و در حدود سوریت نهگامه آراسه داشت با حامد
رفیق شته با جمعیت قریب بستم هزار از سوریت بر آمد حامد خان نیز با جمعیت خود و کنتان که آن
قریب بستم هزار میشد از احمد آباد کوچید بخار در یکایمی تلافی فریقین نمود و بیلاچی کایکوار اگر چه در ظاهر
رستم علیخان بود اما در باطن بدلات کتبا با حامد خان اتفاق داشت لهذا حامد خان غالب آمد و رستم علی
بقتل رسید مبارز الملک سر بلند خان بکدام منع نهگامه حامد خان در سند ثمانی ثلثین مایه و الف
از دار اختلاف جانب گجرات انصاف نمود حامد خان با غنیم بقصد محاربه او از گجرات بر آمد به چار
مبارز الملک نصالح بقلم آورد و نواب اصفیاه هم از دکن بعزم خود در باب دخل دادن بمبارز الملک
چون حامد خان مرد لا ابالی بود مفید نیفتاد حامد خان امان بیگ بخشی خود را با فوج غنیم بمرحبت از الملک
فرستاد جنگ عظیم در میان آمد امان بیگ بقتل رسید و شیخ اله یار بیگ را می بخشی و فوج مبارز الملک
از راه دیگر دخل قلعه احمد آباد شن شهر را بمصرف آورد و ناگزیر حامد خان دست از ملک گجرات برداشت
بدین نزد نواب اصفیاه رفت بعد از آن غنیم در ملک گجرات سرایت کرد و رفته رفته عمل بادشاه
بالکلیه بر خا و ظلمت کفر تمام صوبه را فرو گرفت و در سند خمس و ثلثین مایه و الف غنیم در بیگانه هم دخل کرد
سرشته این رفته چندین است که سیزدهم ذی حجه سنه احدى و خمسین مایه و الف شجاع الدوله ناظم بیگانه کشت
از دکانی از جهان فابریست پسر سرور خان نائب مناب اما بحسب طبعیک منافی ریاست اکثر پادشاه

کرد و الله در بختان مهابت جنگ که از انوکران شجاع الدوله بود و او جانب او به نیابت صوبه پهنه می برد
 هوای گرفتن بنگاله را در سر خود چاود و با فوجی سنگین تقرب حصول ملازمت سرفراز خان را در پیشگاه
 شد و چون قریب رسید سرفراز خان تنبه شد که مهابت جنگ که اراده می آید با مردم غلیل از قریب آید
 برآمد و حرکت مذکور کرد و قتل رسید و شد قلیخان محمود تخلص را و شجاع الدوله در آنوقت ناظر او بود
 فوجی فراطهم آورده بجهاربه مهابت جنگ شافت و شکست یافته خود را بدکن پیش نواب اصلیجه
 رسانید میر صیب از دستانی که بخشی مرشد قلیخان بود و نزد کو بهوشانده مسکاسار صوبه برار رفته او را
 تحریکات خیر بنگاله نمود و کو فوجی سنگین به سرداری با سکر شدت دیوان خود علی قراول که در آن
 از فقار بودند همراه میجوب کرده بر سر مهابت جنگ به بنگاله فرستاد و قریب یکجا و جلال و
 قتال طول کشید مهابت جنگ سلسله صلح جنابید و با سکر شدت و علی قراول را با بست و دو طرف
 بتقریب یافت در حقیقت خود طلاییں حریف حلف تیغ بید ریخت فوج نبات النعش شده و در بفرار
 نهاد و کو و میر صیب غایب خاصه گشتند اما صوبه کنگ را تصرف خود آوردند و هر سال فوج بجا
 و تاراج بنگاله میفرستاد و تا آنکه مهابت جنگ بهر سال مشکینی برای کو مقرر کرده و ملک را از
 خرابی محفوظ داشت حال آنکه منافق این گروه تازه بعرضه آمده بایشید مرهه عموما و بر آنها
 و کن خصوصاً طافه فنیتی دارند هر جادست می یابند و بجهه معاش همه مردم را بند کرده بطرف
 خود میکشند و زمینداری را بهمانجا که هر یک بدار می مردم خیر مثل مقدم و پیواری میگردانند
 و با انواع بیاد اساس را شان قیام را از بنج برکنده بنیاد تصرف خود قایم میکنند و میخواهند که مالک تمام
 روی زمین بر همه کوهی شوند و زان مطلق تعالی شانه که روزی رسانند مسلمانان مهند دست برات
 اصناف خلافت بر همین من نوشته تمام این ممالک بیک قوم چه طور مسلم تواند شد و شرافت مزاج
 و لطافت طبیعت این قوم باید دید که بالاجبی آن اقتدار که سلطنت دکن دهند و قبضه خود دانند چه
 و جوار بخورد و بانان گندم خوش شیت و بناد بختان خام و با نبه خام و کرسه سرفرازم نقل میکرد و حال سایر
 برین قیاس باید کرد و چون اصل مشیه بر همه گدائی است و درش مهندوان مقرر شده که صدقات را بیک
 باید و طبیعت متعوم نسلا بعد نسل بدریوزه گری خوگر شده طماعی این لغزشی لازم مهابت گریز لهند با
 حصول مته سلطنت امارت بوی گدای از طبیعت غیر و هر محتاجیه بیکام متصدیان بر همه جوع میکند نظر بانا بوجول هم

ف
 در جانب
 راجا گره
 تازه ۱۶

ما که در ده است هر چه دارد تا بحدیکه دستار و پای افرازا در کشیده میگیرند و برآمدگار و احواله عالم را که
 خوب گفته کیسه گفته است بدست خلق عالم کاسه در یوزه می بنیم که چون باد شده گردگداساز و جهانی را
 و سبب شکلی فلج بنقوم آنچه در یافته شد این است که مدار غذای اینها خواه امیر بشد خواه فقیر بر دال تورست با
 این دال علی از روغن که آنرا در مهندی بگمار بجای فارسی میگویند نمیکند و از خارج هم روغن داخل نمیکند که
 بهست آن نع سازد و اگر حیوانات روغن بنمزد اقل قلیل که حکم عدم دارد و مرغ سنج و حلیت و زرد چوبه هم در مهندی
 داخل میسازند و مرغ سنج را تنها نیز فرو میزنند بنابرین طغفه اینها پشت در پشت از دال توربی روغن یا کم روغن
 و مرغ سنج و حلیت و زرد چوبه تنکون میشود و از جهت غذای حار اکثر امراض اینها صغروی یا از جهت است
 مواد سوداوی است و اطباء مهندی افق قاعده خود که معالجه مثل میکنند ادویه حاره بخوردن میدهند لهذا از خارج
 بنقوم خلیل حار یا بس واقع شده و بسلامت و حسن خلق اصلا که طبیعت نگر و دیده و درین پوست سال که قدیم
 اینها بس زمین مهندستان رسیم برخی مردم مهندستان هم استعمال مرغ سنج آموخته بیشتر رواج این مرغ سنج
 در مهندستان نبود و می گویند که اینهمه مراتب مطابق واقع بقلم آمد تعصب و تصنع اصلا داخل ندارد
 تخفی مانند که بامیه که سابق مذکور شد آن را بزبان کنی مندی میگویند و کرسنه لفتح کاف تازی سکون را در محله
 و فتح سین جمله ام عجی وانه است که آنرا در عربی حب البقر و در فارسی گادانه و در مهندی مشد و در
 بنانه مهند صاحب شفته المونین گوید غیر ماکول است در اول گرم و در دوم خشک و صاحب بر بان قاطع گوید
 آنرا مقشر کرده بگاودهند گاود را چاق و فربه کند طرفه آنکه بالاجی آنرا مقشر ناکرده تنادل میکرد و تصور نم
 قوتانی و نسخ داد و در جمله وانه است که آنرا در مندی ار هر خوانند در دوم حار و در سوم یا بس است
 و مرغ سنج را در فارسی فلفل خراسانی خوانند رفیع الدین قزوینی مصنف عقاید رفیع لبعبارت عربی
 گوید ترجمه اش این است که فلفل خراسانی غلافی است مثل غلاف تخم زرب و قوت نچته شدن سنج
 میشود در شدت حدت و حراقت مثل فلفل سیاه است و حلیت و چارم گرم و در دوم خشک
 است و زرد چوبه که آنرا در عربی عروق الصفر نامند در سوم گرم و خشک است و از خصصات
 غنیه این است که در فهارست استاد خوشین فاروقی می نویسند بزبان عربی و خط مرثی ابدال تاریخ ایشان
 از آغاز خلافت فاروق است رضی الله عنه که در سیزده هجری بوده و الا آن سال تاریخ ایشان نماند و بدین بایه
 و الکتاب مطابق است و سبعین بایه و الف هجری و وجه اختیار تاریخ فاروقی این است که بعد علامی هم در عهد فاروق

رضی الله عنه از ولایت ایران بجهت آنکه چنانچه بالا ذکر یافت آمدیم بر طلب بجز نایب ناهای پادشاه
افغان می کند که از ابتدا از ایجاد عالم بسیاری از سلاطین ایران و توران عساکر جلال بهند کشیده اند و
آرایان این مملکت بحسب لکن پیش از عهد اسلام تنها نزاع نبوی بر سر ملک مال در میان بود و عداوت
وین و خل شمشیر چه مردم هر دو ولایت آتش پرست بودند و هندوان هم بکلم آتش پرست اند
ولایتیان بادین آیین هندوان کارنداشتند بلکه در غنیمت آتش با ایشان متحد و متفق بودند و چون
سیلا و نبوی آتشکده فارس را منطفی خست و نور اسلام ولایت ایران و توران را فرو گرفت و
سلاطین اسلام بر سر بر فرمانروائی هر دو ولایت برآمدند نزاع وین و با نزاع و نبوی انضمام پذیرفت
و جدال و قتال با هندوان رنگ عجارت گرفت سلاطین اسلام بیاز و می عیت تبخا نه می هندوان
بر انداخته مساجد بنیاد کردند و نوقیس را برهم زده اذان را بلند آوازه ساختند و درین عهد با آنکه
فوج غنیم بیشتر از اذل اند مثل فرار و شبان و نجار و اسکان و فوج اسلامیان اکثر بنجیاد و شرفا اند
سبب غلبه غنیم این است که مردم غنیم قسم محنت بر خود گوارا کرده مشق جنگ فراوانی میکنند و وقت محاربه
رسد غله و گاه خرگرف را بند نموده او را عاجز می سازند و فراغت شعاران اسلام در آرام طلبی افتاده اند
اگر آیتها هم ریاضت جنگ فراوانی کنند البته بر غنیم غالب می آیند که بهی ناهوسبی که در طلیت سبها
با اراذل گنج می باشد و فهم الله به نواب آصف جاه غفران پناه وقت رحلت شش پسر والا
که گذشت تیر محمد پناه و تیر محمد که هر دو از یک مادر اند و تیر سید محمد و تیر نظام علی و تیر محمد و تیر
و تیر غل اعمات این چهار مختلف اند و هر کدام بخاطر باطن مخاطب فقیر برای اقبال و اکلین را امیر لاهور
و دوسمین را نظام الدوله و سیومین را امیر الممالک و چهارمین را آصف جاه ثانی و پنجمین را المملک
ششمین را صهر المملک با یکدیگر هم
امیر لاهور و ز جنگ غازی الدین خان بهادر نواب آصف جاه غفران پناه از پیشگاه خلافت
خطاب جد خود سر بایه ناموری اندوخت و نواب آصف جاه در دکن و او در دلی حاکم تحت
سلطنت بهمانند چون نواب آصف جاه در سنه ثلث و خمسمین بایه لائف از فردوس آرام گاه
رحلت دکن گرفت نیابت امیر لاهور می که بعد کشته شدن خواجه صم مخاطب به معصام الدوله خان
دوران در جنگ نادر شاه بنواب آصف جاه مقرر شد بود و بخل خود و فیروز جنگ مقبولین نمود

و تیر محمد
و تیر غل

و بعد رحلت نواب آصف جاه در عصر احمد شاه منصب امیر لامرائی بسا و امتحان قرار گرفت و بعد
چند روز خلعت امیر لامرائی از تیره سادات خان بغیر و جنگ عنایت شد و بعد شهادت نواب
نظام الدوله ناصر جنگ امیر لامرا را هوای ریاست دکن در سرتیقا اعیان حضور بنا بر بعضی جوهر
راضی بودند آخر راضی شدند و عینکه در ترجمه صفدر جنگ رقم اضیاح خواهد یافت امیر لامراسوم
حسب نه خمس و شین مائت و الف از احمد شاه بخلاف حکومت دکن قامت سبابت آراست و درین
موسم بر ششگال جانب دکن قطره زود چون در دکن امیر الممالک برادر سیوین مسلط بود و هو لکر مرط
را که با خون سنگین در نواحی و هلی بود و ریت خود گردانید و بعد طی مسافت بستم ذی قلع سال
نزد کرد و خل اورنگ آباد شد امیر الممالک که در حیدر آباد بود و بقصد مقابله مسافته نور وین غنیم
قابو یافته از امیر لامرا ملک خاندیس تمام و کمال و جالته از توابع اورنگ آباد و غیره باشند
نمود امیر لامرا چون تو آملع نادره و کار عمل مقابله با امیر الممالک در پیش داشتند ملک
خاندیس بغیر با مبر خود و حواله غنیم نمود و این چنین ملک عظیم مفت دست غنیمت چون قلم قضا برین فته بود
که ریاست دکن بر امیر الممالک بحال باشد امیر لامرا بعد مقتدر روز از داخل شدن اورنگ آباد فتم
ذی الحجه آخر روز سال نزدیک مرگ مفاجات در گذشت و در قمار او که بچه تو قعات سبیل یافت هر چه
بودند همه رچاه یاس فروختند و تا بوت او را سکنید خاطر و بدرتی سلامت راه معانته نموده قرار دادند
که پیش پیش صف خود نگا بدشته از اورنگ آباد به هلی بر ندر آخر همچنان کردند و چون نبات انش
در کاب انش راهی طی کرده به هلی رسیدند و در اینجا لاش را بر زمین سپردند *

عما و الممالک بن امیر لامرا فیروز جنگ بن نواب آصف جاه غفران پناه و دختر زاده و وزیر
الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان مرحوم نام اهلی او میر شهاب الدین است او هم خطاب بود
غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ ناموری دارد و وقتیکه پدرش امیر لامرا در دکن فته عمر مغا
در گذشت بمجد و حصول این خبر خشت افزا بد را اخلاقه عما و الممالک بخانه وزیر الممالک صفدر جنگ
رفته نشست و پیغم ثانی را بجای ساند که صفدر جنگ بر سرتر حم آملع امیر لامرائی ارثی را از احمد شاه
با و د باند آخر این شش است از نگین اصلاص کج نشست عما و الممالک خواست که صفدر جنگ را
بر سرتر شش با و جنگید تفصیل آن در ترجمه صفدر جنگ خواهد آمد عما و الممالک ایام جنگ کور هو لکر را

را از مالوده و بی آپارا از ناگو به کمک خود طلبید اما پیش از رسیدن اینها با صفدر جنگ مصالحه در میان آمد
 عماد الملک و هوکر و بی آپا و هر سه با اتفاق بر سر سورجمل جاٹ دستند و جرت پور و کیر و کیک را که سر
 از قلاع حصین ملک جاٹ است محاصره نمودند و چون عمره اسباب قلعه گری اضراب توپ است
 عماد الملک بالتماس سرداران ضمیمه علیضه بدرگاه احمد شاه ششصد سوار اضراب توپ مصحوب
 عاقبت محمود احمد خان کشمیری که مدار المہام او بود ارسال شد انتظام الدوله وزیر برین اعتماد الدوله
 قمر الدین خان مرحوم بجد عماد الملک با و شاه را از فرستادن اضراب توپ مانع آمد عاقبت محمود خان
 اکثری از منصب لایان بادشاهی مردم توپخانه را بوجه این که اگر دور عماد الملک خد با شهادت
 چنین چنان لعل می آمد با خود متفق شد و خواست که انتظام الدوله را برادر و روزی قرار داده
 بر سر خانه انتظام الدوله فلو کرده بنگاریه دار و گیر گرم خست و همان روز کاری نه ساخته روی
 بجانب داسنه نهاد و از در قطار الطریق در آمد تا سخت و تاراج محالات خالصه بادشاهی جوایز
 منصب لایان که در نواحی دار الخلافه بود و خبر فتنه برانگیخت درین ضمن سورجمل جاٹ که از دست لای
 محاصره بحالت کسوف رسید بود از احمد شاه امداد التماس کرد و احمد شاه در ظاهر برای شکار و نظم و نسق
 اترید و در باطن برای کمک جاٹ از دہلی بر آمد در سکندر مضرب خیام ساخت و عاقبت
 محمود خان را که دران نواحی بنگامه پرداز بود استیانت نموده بحضور طلبید عاقبت محمود خان از مقام
 خورجه جریع آمد ملازمت بادشاه نموده بخورجه برگشت از مقررات الهی انیکه هوکر بخاطر آورد
 که احمد شاه در دادن اضراب توپ لغافل زدا بحال که بیرون بر آمد است رفته رسد غله و کاه
 لشکر او را بنید باید کرد و قافیه او را تنگ نموده اضراب توپ باید گرفت و خواست که این کار را
 بی سهم و شریک بر کرسی نشاند عماد الملک و بی آپارا خبر نا کرده شبکیه نمود و اگر گذر شهر عبور
 دریای چین کرده شبکیه که عاقبت محمود خان ملازمت نموده بخورجه برگشت هوکر قریب بمسک احمد شاه
 رسیده اول شب چند یان سردار مردم کمان کردند که عاقبت محمود خان از راه شہرارت باز آمد
 آتش افروز بنگامه است امر سهل دانسته استعداد جنگ نکردند و فکر فراہم نمودند و الاخر اہم پائل
 نمی آمد آخر شب متحقق شد که هوکر آمد است دست و پا کم کردند کہ وقت استعداد جنگ ماند و نہ وقت
 فرار ناچار احمد شاه و مادر او و مصمصام الدوله میرانش سپر امیر الامرا مصمصام الدوله و مادران و

و حال آنکه اقبال را گذشته باشد با چند کس را در آن خلافت برگزیدند و از طغی و تاجگرگی بی نیستی بادشاه چشم
 زخم عظیمی بنیاموس تیمور به رسید هو لکر آرم بی منازعی تمام اثاث سلطنت را غارت کرد و ملکه را به
 دختر محمد فرخ سیر بادشاه که زوجه فردوس آرا نگاه بود و دیگر پسر و گهوان سرافقات بادشاهی را
 را آمدند هر چند هو لکر اینها را بجزمت نگاه داشت اما خاک بر سر این شتر عمار الملک این خبر شنید و
 را گذشته بدار آن خلافت شنافت بجی آ پا چون بد که این هر دو سردار برخاسته رفتند و تنها عمل براس
 محاصره نتوان شد او هم دست از محاصره برداشته به نارنول رفت و سورجل خود بخود از کسوف حصار
 برآمد عمار الملک بزور هو لکر و سازش امر از حضور خصوص بمصام الدوله میرانش وزارت را از تفریط الم
 خود گرفت و امیر لامانی بمصام الدوله میرانش با نید روزی که وزارت گرفت صبح خلعت
 پوشید و وقت استوا احمد شاه را با مادرش قید کرده غریز الدین خلف مخرالدین جهاندار شاه را و هم
 شعبان و زکینیه سنه و تین نایه و الف بر تخت سلطنت اجلاس نمود و بجای ملکی ثانی لقب ست
 و بعد بکفنه از قید کردن چشم احمد شاه و چشم مادرش را که تمام فتنها از و زائیم بود و میل کشید بعد با
 برای نظام صوبه پنجاب قصد لاهور کرد و قاضی خواند که سنه احدی و تین نایه و الف صوبه داری
 لاهور بمجین الملک قرار یافت و بعد فوت معین الملک حکومت لاهور بر زن او عابد شد پنجاب
 در واقعات شاه درانی مفصل می آید عمار الملک عالم گیر ثانی را در دلهی گذاشته شایسته ادله عالی
 گوهر را بنوری برشته از راه لاهی و حصار روانه لاهور گردید و به لودیانه رسید و طلب آدینه بیگمان
 فوجی را بفرستاد که سیصد سوار و عباد الله خان کشمیری ملا را همراهش باشد بلاهور که
 از آنجا چهل کرده مسافت دارد و رخصت کرد اینها در یک شب و روز خود را بلاهور رسانیدند و فوج
 سربان را در حرم فریا بگم را که در کمال عقلت خوابید بود و بیدار ساخته مقید ساختند و از عمارت
 برآورده و در حرمی جدا دادند بیگم زن تغانی عمار الملک است و نیز دختر او به عمار الملک نامزد بودند
 عمار الملک صوبه داری لاهور به آدینه بیگمان و بدل شکیش نشی لک روپیہ مقرر کرده بدلهی عمارت
 نمود و چون این اخبار به سمع شاه درانی رسید بسیار شاق آمد و از قند بار پشته کوب خود را بلاهور
 رسانید و آدینه بیگمان چون طفل آدینه که از کتب رم کند از لاهور بصرای لاهی و حصار فرار نمود و شاه
 درانی بر جناح استعجال بخت کرد و بی دلهی علم فراز شد عمار الملک که سر و سامانی نداشت جز القباد پا

نیافته وزارت شاه نمود اول معاتب شد آخر بشارش بیکم نیکو کرده و سفارش اشرف الازر شاه لجان
 محفوظ ماند وزارت هم بقرار پیشی باو مسلم شد و چون شاه درانی جهان خان را بفرستاد و بعضی است و بعضی جانش
 تعیین کرد عماد الملک همراه جهان خان سردار نمایان بجزیه ظهور آورد و مورد آفرینان کرد و بدو
 طلب پیشی بابت وزارت در میان آمد عماد الملک از شاه التماس کرد که توره از نسل تیموریه فوجی
 از درانیان همراه من شود که از اتزبید ز خطر بعضی مصلحت در آورده و اصل سرکار سازم شاه درانی
 دو شاهزاده یکی بابت پیش بن عالمگیر ثانی دوم نیزه ابرویش غزنالدین برادر عالمگیر ثانی دراز دستان
 طلبیده با جانا به خان که یکی از سرداران رکاب شاه بود همراه عماد الملک کرد و عماد الملک با دو
 شاهزاده و جانا به خان در کمال بی سرنجاهی عبور چین نموده عازم فرخ آباد سکین احمد خان پسر محمد خان
 بنگش گردید احمد خان استقبال کرده خمیر و خرگاه و انجیل و افراس غیره پیشی شاهزاده باو
 عماد الملک نمود و از آنجا پیشتر رفته از آب گنگ گذشته و در صوبه اوده آفرود شجاع الدوله ناظم اود
 باستعد و جنگ از لکنه بر آمدن خود را در میان ساندی و پالی که سرحد صوبه اوده است رسانید
 دو بار جنگ سهل با قرا دلان طرفین واقع شد آخر بواسطت سعادت خان رویلیه بر پنج ملک
 رویه قدری نقد و باقی بوجه صلح قرار یافت عماد الملک مع شاهزاده که هجتم شوال سنه
 سبعین و مائیه و الف از میدان نزاع کوچید و از دریای گنگ گذشته بفرخ آباد رفت چون شاه
 درانی بنا بر حدوث و باد لشکر او از حوالی اکبر آباد بفرم ولایت کام سرعت برگرفت و زمی که محاصره
 و اما خلافت رسید عالمگیر ثانی بجنب الدوله بر سر تالاب مقصود آباد آمده بیاد شاه ملاقات نمود
 و از عماد الملک شکایت بسیار کرد و لهذا شاه بجنب الدوله را منصب امیرالامراتی هندوستان داد
 و در آنه لاهور گردید بجنب الدوله از قوم افغان است چون آثار رشد از ناصیه هاشم پرتو ظهور رسید
 عماد الملک او را در سرکار خویش پیش آورده و چون شاه درانی هندوستان آمد بتا بر جوهر
 ذاتی و هم قومی شاه تقریبی باد شاه پیدا کرد تا بجایی که امیرالامراتی شد و با عماد الملک طرف گرفت
 انقصه عماد الملک در فکر بجنب الدوله از فرخ آباد عازم دلی گشت در کنا تمه را در برادران
 بالاجی را و دهم لک را بمیان لقمه تمام از دکن طلبیده با اتفاق دلی را محاصره نمود عالمگیر ثانی بجنب الدوله
 محصور شد و چهل و پنج روز جنگ توپ در هر یک در میان ماند آخر بمولک رشوت بختیاری بجنب الدوله گرفته

بنام صلح گذشت و مجیب الدوله را با آبرو و مال و انقال از قلعه بردارد و در دسترس خود جاده و سبیل
 اکثر آب جمن که عبارت از سه پل و پلور یاد چاند پور و تمام قصبات باریه باشد رخصت نمود
 عماد الملک تقویت بنیم رتی و فتح مهات سلطنت بیا همایت آورد و چون دنا سر دار بنیم رتی
 را در شکر تال محاصره کرد و عیبه که در ترجمه شجاع الدوله خواهد آمد عماد الملک لا اذن و پلی ملک خود
 طلبید عماد الملک که یا خان خانان نظام الدوله خان خود ناخوش بود و با بنایم گبرانی هم صفها
 بنیت و میبست که اینها بادشاه درانی مخفی سلسله رسل و رسائل دارند و بدین طریق غلبه الدوله بر
 دینا چاند اول خان خانان را قبل رسانید و بعد سه روز هشتم ربیع الاخر روز پنجشنبه سنه ثلث و بیست
 و نایه و انت عالمگیر ثانی را هم جرعه شهادت چشاند و در تاریخ مذکور پسر محی السنه بن کامبش بن
 خلد بکان را بر تخت نشاند به شاه جهان لقب ساخت و بعد قتل بادشاه حسن انجمنان بر
 طبق طلب و باجک در شرافت در همین ایام آمد آید شاه درانی غلظه دران نوا انگند و تالان
 حوالی شکر تال بر غاسه باراده مقابل بادشاه درانی جانب سرهند رو نهاد و عماد الملک شاه جهان
 و چون خبر مقابل و تالان شاه درانی شنید غالبیت درانیان مغلوبیت غنیمت بنیاد نمود و پرا
 که دو پهلو آنان که با هم گشتی میگرفتند زور کم زور را بنیروی باز و عقب میبرد درانیان بقوت
 ترکنازی غنیم را جانب دلی پس پا بستند عماد الملک دریافت که غنیمت را بر داشته
 بر سر شاه جهان آباد میرسد از خوف او بادشاه تازه را در دلی گذاشته خود نزد سورجل جانشین
 و از آنوقت تا زمان حال نزد سورجل جانشین است سورجل القدر خدمتی بقید میسر میسرند
 نواب نظام الدوله ناصر جنگ شهید خلف دوم نواب آصف جاده غفران پناه و اسط
 امرت و بیت اقصی شعرا احوال او فصل در سر و آزاد صورت تحریر پذیرفته در بنجار خسار صف
 بنیال اجمال آرایش سپا بد چون نواب آصف جاده در سنه خمسین نایه و انت شاه جهان
 تشریف برد پسروالا که را نیابت دکن تفویض فرمود و او در ایام نیابت خود باجی را و راکه بنیاد
 خود در سر داشت مغلوبیت او عیبه در احوال بنیم گذشت و بعد رطت نواب آصف جاده بر
 مسند ریاست دکن نشست در عیبه او غنیم را در دست خوشی هر اس داشته که تا آخر عهد او را
 جهاد و بیرون گذشت احمد شاه فرمان رومی هندوستان برای اصلاح امور سلطنت شکر طلب

نواب نظام الدوله

بخط خاص نواب نظام الدوله نوشت نواب تادریای نمر بدو بطور زیر خود را رسانید و درین ضمن حمد شاه
 شهنشاه و غایت محنت و تقوی که در وقت منظر جنگ که در حجه اومی آید سزاوارت چندی نواب از نواب
 معاونت نموده باشند و نیز سوار دیک ملک پیاده بعزم تنبیه منظر جنگ لوامی عزیمت افراشت
 و تا بندر بحر می که از ادرنگ آباد با قصد کرده جری است بر جنگ استحال رسید کشت ششم ماهیج
 سه شش و شصتین مایه و الف معرکه قتال آرست نسایم فتنه بر پرچم اعلام نظام الدوله
 و نیز منظر جنگ زنم دستگیر شد نواب نظام الدوله و ستم جنگال و در آن کشت گذرانید و فغان
 کرناک محبت خان غیره که در این بیان ملازم رکاب بودند چشم از حقوق و رست بکنواری پوشید
 بطبع ملک مال کرد غالبستند و بالفاق نصاری پلچری شب هفتند هم محرم سبب بخیم و شافند هم
 بحساب رویت سه اربع و شصتین مایه و الف ششون زده نواب نظام الدوله را کجاکشت از غوان
 شهادت روانه ساختند و بعضی از باب توفیق تابوت او را بر وضه شاه برهان الدین غریب
 رسانیده قریب مرقد نواب آصف جاہ دفن کردند مولف گوید نواب عدل گستر عالمیاب
 رفت و فرصت نداد تیغ حوادث شتاب رفت و در هفتدهم ماه محرم شهید شد تاریخ گفت نامه
 گری آفتاب رفت و بعد شهادت او منظر جنگ را که مقید همراه بود بر یاد کن شد و از پدری قصد
 حیدرآباد کردند قضا و قدر اسباب انتقام نواب نظام الدوله آماده ساخت و در دل منظر جنگ
 و افغانه ماده لفاق رخیت روزیکه سرزمین لکرت پلی مغرب خیاام شد ناخوشی از باطن بظاهر بروز کرد
 هفدهم ربیع الاول سال مذکور فریقین از مکانهای خود حرکت کرده بهنگامه یکبار گرم خستند
 سرداران طرفین منظر جنگ و همخان غیره باقتل رسیدند و خون نواب نظام الدوله بیکلم قاتلان
 خود را بجاک هلاک غلظت بید با فقیر نواب نظام الدوله محبت و اخلاص فوق البیان بود و از
 ابتداء ملاقات تا انتهار ایام حیات مثل من آزاد و در دامن حسن خلق خود مقید داشت هر چند
 خواستم کناره گیرم نگذاشت عفو الله له دیوان مخفی دارد اشاری بعد ملاقات قیام در سلک
 نظم کشیم کی نعم است هرگاه مشق سخن و بروی فقیر میکرد همان وقت اصلاح بیافت و اگر بجا
 میگفت سرمهر خود و زمر فقیر میفرستاد اصلاح کرد و سر مهر خود بکلام بعد از آن پیش مردم
 میخواند و داخل دیوان میکرد و اشاریکه پیش ملاقات فقیر گفته اصلاح طلب است نواب محرم

فقیر را تکلیف اصلاح دیوان کرده بود قدری اصلاح کردم بعد از آن باغ یاری نهادی غزلی گفت
 نزد فقیر فرستاد اصلاح کرده ارسال داشتیم صبح دید دیوانخانه برآمد جمیع اهل و شعرا را رکاب مثل
 صمصام لودله شاه نواز خان که شعر فهمیده نظیر بود و موسو بخان جرات اورنگ آبادی و موسو بخان
 داماد موسو بخان مذکور که در انشا طرازی و شعر فهمی امروز بکنایه روزگار است و میرزا جان بخش
 و نقد عثمان ایچا و تخلص که ترجمه هر دو در سر و آواز دستور است و عیسی هم حاضر بودند نواب
 غزل مذکور خواندن گرفت و شکر سر و خرامان میبندد درخت سر و آواز درده بود جرات
 گفت سر و خرامان بر قامت معشوق صادق می آید بر درخت سر و چگونگی صادق تواند آمد
 نواب جانب فقیر نگاه کرد پس بنظر اصلاح ضمنا رسید است گفتم میرزا صاحب از
 سر و خرامان درخت سر و آواز ده سکنه میگویی یک روزه برار از آستین دست نگارین در
 چمن و تپا و کشتهای پنهان کند سر و خرامان در بغل و نواب عجب بشاشی کرد و بیت
 را یاد گرفت جرات گفت عجب از میرزا که درخت زینگیر را خرامان گفت گفتم نایز شعر برنجیل
 است حکم که درخت نجر یک نیم سکنه گویا میخورد سلمان سادجی با معنی تیلج میبندد و
 میگویی سر و آواز صبا که دو همان تا چون قدت باشد روان و هر چند بخواد بآن سر و
 خرامان کی رسد و دور عربی غرض میباید و شجر میباید بسیار است و میباید و سیاه هر دو پس
 خرامان باشد و یوان نواب شکر و حرم از است و تار و لیف دال حاضر است
 این چند بیت از انتخاب برای این جرم برگزین شد

دور از چهل مردت نیست سوزاندن مرا	دله	شمع من ظلم است گرد سوزگر داندن مرا
ای یوسف عزیز در آغوش من در آ	دله	بوی خوشت رسید تو هم در وطن در آ
گر خضر کرد صفره ز اسکندر آب نجوش	دله	خضر خط تو آب بقا میدهد مرا
سیم شکسته شاخ جوانانده میوه پاپ	دله	دست محرم نوید شیر میدهد مرا
رنگ زرم نگار از حالت لگوید حرف	دله	پیش آن آینه روتاب نفس میت مرا
گاه آتخابی میکنی بر من شکر بدم	دله	تو ای جان از کجا آموخته این قدر دانی
نه اوست ما با زین آهنگ آذادی	دله	در دن بخیه میکنی دریم مشت بر فشانے ما

در یک نفس چو صبح بتاراج رفته ایم	در یک چشم بستم جانشی نوشختم را
با همه بکسان بودا میسرش و شنیدلان	بر خور و آینه بر یک چشم و خوب
چشم عاشق را نباشد احتیاج تو تیا	لوی سپر این هوا هر سر شد بقوب را
تلخ روی را مذاق خنظل و دوزخ بود	رنگ ایمان است پدید چهره لباش را
دید تا آن جان جان آئینه را	داغ سر جادوان آئینه را
دل بست خال او دادن خطاست	سازم از رنگی بخان آئینه را
نمیدانم چه باشد از گلشن نفع گلچین را	که میسازد روان از چشم بلبل شک نیستین را
با سبزه و جان اسیرم غانی بستم	همچو بوی می برآید از خم افلاطون ما
ناهر از منقوشی بال گوهر فارغ شدم	می برد تا بار رنگ رفته مکتوب مهر
اگر تن را نباشد دل هنوز بر خاکش کن	نباشد در شبستان غرق فانوس غالی را
ای که در آمدن خویش سجایی دارم	گر شب ماه نیایی بشب تار بیا
شیر را در شیشه باید دیدنی درخبره	اتحان مرد باشد عرصه پیکار با
چند در با نمود و نسوزم	داغ عشق تو قدر روان من است
آید که دیوانه از صحرا به شهر	ز خشم سنگ کو دوکان جلد و می
از گریبان ناکشیدم دست روشن جهان	داغ سودا بر کف من شمع اعجاز من است
اینچنین صیاد بالادست در عالم کجاست	بستن خورشید بر قراک کمار زلف کیست
بسکه داغ سینه ام روی کار افتاده است	آتش در خانمان لاله زار افتاده است
در ره خوابیدم بخت رنگبیرم نمود	همه بان رفتند و ما ماندیم و بار افتاده است
نگرده آمین خود را جاز خاک سیاه	امید جذب از آمین را بنیاید داشت
ناهر از پس بود مخمور نگاه مست او	جای صندل لایمی بر جبهه بالیدن
سحر که بر تو حسن تو از نقاب گذشت	عرق ز جامه زرین آفتاب گذشت
بسیل بیج میسر نشد بخر خجالت	هزار بار ازین خانه خراب گذشت
و در باید کرد از خاطر غبار شکوه را	صفحه آینه دل در خور زنگار نیست

می کند محسوس در علاج دلم	دله	نرس بار که سپه بیمار است	دله
سوسم پیریت منب بایه عصا	دله	دست ماو گردن مینا خوش است	دله
ابر با سال پستانه رفتار آمده است	دله	از شکوفه شاخها شفت نه سارا آمده است	دله
فرمان بوسه گر چه خطش گرفته ام	دله	حکم جدید از لب خندانم از دست	دله
داسن شب نتوان داد و غفلت از دست	دله	شانه زلفت امل دست و عامی حرکت	دله
بوستان پیر چرا آورده خاطر میشود	دله	عند لیب باز فکر آشیان بر خاسته است	دله
خاقانه مسجد و تنجانه را کردیم سیر	دله	مسح جا کفیه چون خانه خماریست	دله
کی بود در بار پیر تا بر متاع خوش فاش	دله	آنکه بوسف میفرود شد کاروانی دیگر است	دله
خامشان نیست تا مرا قیلاج عرض حال	دله	گرچه طفل پیربان را ترجمانی دیگر است	دله
بوسه گر از لب شکر نشان خود بداد	دله	صبر باید کرد اندک خاطرش رنجیده است	دله
نیت و سپح سری غماش سودا ور نه	دله	این زمان هم همچنان بوسف بازاریست	دله
ضعف را بجزارت نتوان کرد و نظر	دله	دست حسن به شیرازه زموی کمر است	دله
حسنه جا کند تنگ دل روشن را	دله	سنگ خلوتکده خاص بلای شهر است	دله
ابر و بغیره شمشیر فشان کم کرده است	دله	نرس بجیوه کنگ ترجمان کم کرده است	دله
در محفل سپهرندیدیم هست یاز	دله	براقاب و ماه زمل را تقدیم است	دله
نتوان شکوفه زبیراد نگاش کرد	دله	چشم باوامی او مهر دهن ساخته اند	دله
آبی ز گشت از دل محسوس روح مابلند	دله	از چینه شکسته نگر دو صد ابلن	دله
برق در ترز کاقد با دست در نظر	دله	درک سبک سری که شود از هوا بلند	دله
مشتوق نظر بازی است با محبوب محبوبی	دله	که گراز دور چشمه واکنم ابرو بگردانم	دله
سربیکر آردون بستی بوده است	دله	غنچه پیربان باغها و خوشبختین پیدا کند	دله
هر که دعوی جنون از خام عقلی میکند	دله	در دور و دورش طفلها در کوچه بازو کنند	دله
پیر دل شکنی حسرت بود و همت غمبان	دله	این سنگه لالان در صدر و شیشه گران نام	دله
سکن خیرت بر زبیل موسم پیر	دله	که وقت کار بهما موسم جولان	دله

ول	رشته عمر اید شاید بدست آورده است
ول	این همه نصیبها در کشتن عاشق چرا
ول	تا هر کسی که معرفت سهو خود نشد
ول	اگر بوی آن گل صبا میرساند
ول	فلک گر چه دارد تماشای جدائی
ول	دل از من را باید بجا کل سپارد
ول	جانب شعله آتش تنگ باید کرد
ول	دیم ام تیز زبانان چون شمع
ول	عرا اگر ریح زرد می لبان زبختند
ول	هر کجا شمشیر آن مغرور میگردد بلند
ول	ایر در بار دل بدست گوهر افشان میرسد

از نظر جنگ

منظف جنگ نام اصلی او داریت محی الدین خان است نسب او بدو واسطه به سعد الدین
وزیر عظمی صاحبقران ثانی شاهجهان میرسد و دخترزاده نواب آصف جاہ غفران پناه است
و محمد نواب آصفجاہ بگومت بیجا پور میردخت و در عهد نواب نظام الدوله شهید مسلک
مخالفت محال خود بموجود حسین دوست خان عت چندا از روسای نواب آرکات باد
پیوسته بگرفتن آرکات تخریص نمود منظف جنگ رو آرکات آورد و در اینجا خشم سری
از مضارای فرانس ساکن بلجری را بواسطت چندا همراه گرفت و بر سر انورالدین خان شهاب جنگ
گوپاموئی که از وقت نواب آصف جاہ تاظم آرکات بود رفته شانزدو هم شعبان سنه ۱۰۷۱
و نایه والف دولاب خوزیری بگرفت و آورد شهابت جنگ پای جلالت افشوده ساغر
مورت احمر چشید و سرگذشت اسیر شدن منظف جنگ بر دست نواب نظام الدوله سابق بعرض
بیان در آمد و بعد شهادت نواب نظام الدوله ناغنه و نصاری منظف جنگ را بر بندر راست
نشانند منظف جنگ رام داس را دیوان خود مقرر کرد و بر اجد رکناته داس مخاطب ساخت
و این رام داس بر همین سیاه فامی است ساکن سیگال که در ذیل مقصد بیان سرکار نواب

نظام الدوله داخل بود و چندان رتبه داشت لیکن در قتل نواب عالم الدوله چند سوار علی آمدند
 و از ناحیه محبت مظفر جنگ بر که نسبت لهذا مظفر جنگ او را این رتبه رسانید و با افغانه پلجی می
 و کپتان یعنی حاکم آنجا را ملاقات کرد و جمعی از سپاه نصاری همراه گرفته عازم حیدرآباد شدند و در
 آنجا کشت عیور کرده در ملک افغانه درآمد و نیز یکی قدرت در میان مظفر جنگ و افغانه اختلاط
 انداخت و فرقی که سرزمین لک بستی می میخشد ناخوشی پنهان گل کرد و عائد به رخاش گشت از
 کپتان مظفر جنگ و نصاری از طرف دیگر افغانه مستعد شده صف آرای قتال گردیدند نهایت
 دو یکدیگر سران افغانه قتل رسیدند و کار مظفر جنگ نیز بر ختم تیری که در حدقه چشم رسید
 آخر شد و این ساخته هفتدهم ربيع الاول سنه اربع و عین نایه و الف بعالم ظهور آمد مظفر
 طالب علمی داشت و متذیب المنطق از بر کرده بود و با شعر ملاح مناسبتی داشت در ایام
 ریاست او که در ماه میش نبود و قریب بستی روز فقیر را هم شبها صحبت علمی ستونی
 دست و او از کیه نفس بمرتبه کمال داشت هرگاه خود ستانی شروع میکرد حضار را الفاظ آینه
 و تصدیق او که بهتر از ادویه بود تمام میشد و استقامی او شگافی یافت و در ایام ریاست مظفر جنگ
 بالایی با قومی از پلونه بر سر اورنگ آباد آمد و در آن دوله ناظم آنجا پانزده لک روپیه داده
 او را دفع ساخت و این رکن الدوله از اعظم امراء نواب آصف جاه غفران پناه است یا زونم

چوب سنه سبعین نایه و الف ببحار رحمت آسود

مظفر جنگ اول کسی است که نصاری را نوکرده بطرف دیار اسلام آورد و پیش ازین قطار
 در بنادر خود بودند و پا از حد و خود بیرون نمیکنند و گشتند بعد شهادت نواب نظام الدوله مظفر جنگ
 نصاری فرانسس را نوکر گرفته اینها را اعتضاد خود ساخت و بعد قتل مظفر جنگ نصاری
 بصیغه نوکری در کاب امیر الممالک شدند و کمال در اجتناب و دیگر مواضع را در جاگیر
 رفتند و طرفه اقتدار می مجسم رسانیدند که در دکن حکم حکم ایشان شد و موسی بوسی سر کرده
 نصاری خطاب عن الملک سیف الدوله مخاطب گشت و حیدر جنگ صاحب اختیار
 سرکار عن الملک گردید چون آنکه نزد فرانسس همیشه مجسم انجیل عداوت تلذذت
 میکنند و بنادر هر دو فرقه با هم قریب واقع است نصاری آنکه زیر آهم بدای خلعت در ملک

مظفر جنگ اول کسی که نصاری را نوکر کرده و در دیار اسلام آورد

شاهی به رسید که آواز او را درین رنگ میگیرد و بعضی ملک آریات را به تصرف آمدند و نیز در جنگ که
شدند و قلعه بندر سورت را قاپض گشتند و در سنه اربع و سبعین و مائیه و الف بندر پلجری را محاصره
کرده از دست فرانسس انتزاع نمودند و عمارت پلجری را بکلی از بنج برکنده تا آنجا صفه فلک
و سبکمال و راجبندری و دیگر مواضع که در جاگیر فرانسس رفته بودند قباس کار غیب کرد که طبع
از دست اینها خواهد برآمد و خود بخود مستخلص گوید و
امیر الممالک خلف سیئوم نواب آصف بابه غفران پناه نام اصلی او سید محمد خان است اول
مخاطب بصلابت جنگ بود آخر در عهد عالمگیر ثانی بامیر الممالک مخاطب گردید و قبل منظر جنگ
راجه رگناتمه داس و جمیع اعیان لشکر او را سردار ساختند و راجه رگناتمه داس و کجیل مطلق شدند
جمعی نصاری فرانسس را که منظر جنگ از پلجری لوکر کرده همراه آورده بود احتمالت نمودند
امیر الممالک ساخت امیر الممالک بجای منازل رونق افزای اورنگ آباد شد ایام بر
در آنجا گذرانیده یازدهم ذی الحجه سنه اربع و شصین و مائیه و الف بقصد تنبیه بالابی از اورنگ آباد
برآمد و احمد نگر را بجلانگاه حساگر ساخت و آنجا بنوچه دارالحرب پونه شد بالاسرجه با نچا
سوار جوار بمقامه پیش آمد و از دهم محرم سنه شصین و مائیه و الف جنگ شروع شد
بهاوران اسلام جنگین جنگین غنیم را قریب پونه رسانیدند و آبادی های غنیم را که سر راه پیش
سوخته و با خاک برابر کرده جلوه خانه و دوزخ ساختند درین محاربات فرنگیان با شش خانه خود
دو دانه غنیم برآوردند علی الخصوص شب چهاردهم محرم که ماه خسوف تمام کرده بود نصاری بر فوج
غنیم شخون زدند و جمعی کثیر را با تشکده آخرت فستادند بالابی که در حالت پوچایست پر شتر
خسوف بود برهنه سر بر باد پای برهنه پشت سوار شدن فرار را وسیله نجات خود ساخت داد و ات
و آلات طلایی پوچای غنیمت اسلامیان درآمد اما بسبب اتفاق خانه برانداز انجام این همه تردد
و تلاش مصاحبه برابر بود امیر الممالک بعد الفضال جنگ متوجه حیدر آباد شد مردم سپاه در
سیدان بهالکی سیر دهم جمادی الاخر سنه شصین و مائیه و الف راجه رگناتمه داس را کشتند
نواب امیر الممالک بر حیدر آباد شتافت و حسب الطلب اورکن الدوله و مصصام الدوله با اتفاق
از اورنگ آباد خود را به حیدر آباد رسانیدند و وکالت مطلق برکن الدوله تفویض شد تا نگاه خبر رسید

بجای امیر الممالک

که امیرالامرا فرزند جنگ بن نواب آصف جاه از پیشگاه احمد شاه خلعت صوبه داری و کن پوشیدیم عالم
و کن است کن الدوله او کالت پهلوتی کرده بکرمله نزد جانوجی بنا لکرا آمد مقصد اینکه امیرالامرا با اتفاق
پهلوتی برکن می آید بوساطت جانوجی بنا لکرا و نیز بوساطت بالاجی که با او از محمد نواب آصف جاه
شهران پناه لعلی و شست با امیرالامرا سر رشته موفقت بدست آورد و شست بکن الدوله از حیدر آباد
روایت شد مصصام الدوله بهمانجا ماند و بصوبه داری حیدر آباد از امیرالممالک مستیاز
یافت و چون امیرالامرا به اورنگ آباد رسید هفتصد روز زندگانی کرده درگذشت
درین هفتصد روز چه غرابها که روند و خشم که در سر کار امیرالامرا صاحب خست یار و قتل
بود ملک خاندیس و سرکار سنکه و جالند و غیره از امیرالامرا سند کرده گرفت و شرکت آلام
را ازین امکنه برداشت و بعد فوت امیرالامرا با امیرالممالک که بقصد مقابله امیرالامرا از حیدر آباد
برآمد بود و پیچیده ملکی که از امیرالامرا گرفته بودند آن از امیرالممالک بهم حاصل کرد
و بعد از آن کن الدوله از کرمه برآمده با امیرالممالک پیوست و بروکالت مطلق قائم شد
و مصصام الدوله را محطل ساخته به اورنگ آباد فرستاد و چون ایام بهر شکل قریب رسید
امیرالممالک بارکن الدوله به اورنگ آباد آمد عهده الملک موسی بوسی بارکن الدوله بدست
و چهاردهم سنه سنه و شین مایه و الف و کالت مطلق از تغییر کن الدوله به مصصام الدوله
شاهنواز خان اورنگ آبادی مقرر گردید مصصام الدوله چهار سال بسیر انجام این منصب لیل القدر
پرداخت و در ایام و کالت خود بتدبیر صائبه نوعی غلیم را بر حد خود نگاشت که اصل سراسر
برداشت تفصیل آن در دیباچه کتاب مآثر الامرا بر زبان قلم داده ام میر نظام علی و میر محمد شریف
که تا این مدت محطل با سپهر الممالک بسرمی بردند مصصام الدوله در سنه تسع و شین
و مایه و الف اولین را صوبه داری برار و دومین را صوبه داری بیجا پور از امیرالممالک دهانید
هر کدام را بصوبه خود فرستاد میر نظام علی آخر مخاطب به آصفجاه ثانی شد و میر محمد شریف
اول شیخایع الملک و آخر پیران الملک مخاطب گردید و بتاریخ ششم ذی القعدة سنه سیم
و مایه و الف و کالت مطلق از غل مصصام الدوله پیران الملک که او صوبه بیجا پور در حضور
امیرالممالک به اورنگ آباد آمد بود و تقریر یافت و در همین ایام آصفجاه ثانی با فوج شالین

از برار به اورنگ آباد تشریف آورد و برهان الملک را معطل ساخته اختیار داشت بدست خود آورد
 و چون اطلاق لقب وکیل مطلق بر برهان الملک بود لقب او و لیعهد مقرر گردید و پنجاه سال
 بالاجای را و آبادی پشاش در سواد اورنگ آباد آمد آصفیاه ثانی نواب امیرالما لک را بجای
 اورنگ آباد گذاشت و خود بابرهان الملک جنگ کنان نامسند کبیر که قریب سی کرده از
 اورنگ آباد است رفت انجام کار مصاحبه بقدر دادن جاگیر به تخیم قرار یافت و ملک بست
 هفت لک روپیه از صوبه جات دکن تسلیم غنیمت شد و شرکت حکومت اسلام ازین محالات برجا
 نواب آصف جاده ثانی بعد مصاحبه از سند کبیر به اورنگ آباد تشریف آورد و حیدر جنگ بابرهان
 موسی بوسی سر کرده نصاری دید که با و صفت نواب آصف جاده نقش تسلط من درست نمیتوانست
 و شکست نواب آصف جاده افتاده با انواع حیل سازمی ابراهیم خان کاردمی و سایر فوج نواب
 آصف جاده را از نواب جدا ساخته در ذیل نوکران موسی بوسی داخل کرد و در سپاه هشت لک
 روپیه از نزد خود تسلیم نمود و نواب را تنها ساخت بعد از ان نواب مصمصام الدوله را متعبد
 کرد و خاطر خود را از هر دو طرف جمع نمود و خواست که نواب آصف جاده راه بهانه صوبه دار
 حیدر آباد بجدیر آباد فرستد و در قلعه کلکنده گاهدار و میدان را برای جولان گاه خود خالی
 سازد و ندانست که تقدیر بر تدمیر میخند و سیوم رمضان قریب با استوائ سنه احدی و پنجاه
 و نایت و الف حیدر جنگ در خیمه نواب آصفیاه آمد نواب آصف جاده بشیر با مشیران خود محفل
 حیدر جنگ قرار داده بود و حضار محفل خاص حیدر جنگ را گرفته ذبح کردند و نواب آصفیاه
 بر اسپ سوار شده از لشکر تنها برآمد و انیمه توپ خانه فرنگ در مقام حیرت معطل ماند و
 جرأتی نمود که کارنامه رستم و اسیر اسباب را منوع ساخت از مدح شدن حیدر جنگ
 عمده الملک موسی بوسی و دیگر اعیان لشکر هوش نبستند درین رستخیز دافعه طلبان نواب
 مصمصام الدوله و پمین الدوله و میر عبدالبی خان کبیر خور و نواب مصمصام الدوله را به سیر
 لاله زار شهادت فرستاد من بعد این هنگامه امیرالما لک و برهان الملک و عمده الملک
 موسی بوسی به حیدر آباد شتافتند و نواب آصفیاه ثانی پس از ذبح کردن حیدر جنگ راه
 برهان پور گرفت و ابراهیم خان کاردمی که جبراً و قهر حیدر جنگ او را از نواب آصف جاده

جدا کرده بود و در وقت بنوای پوینت لواب آصف جاه سیزدهم رمضان مذکور سودا برهان پور را در
 نزول ساخت و متولان شهر محمد انور خان بر پانچوری و غیره را مصادره نمود و این محمد انور خان بهمان
 که با اتفاق سکر ارجی لهار واسطه صلح امیر لاهور حسین علیخان و عظیم بقرار جو تهمه شده بود در وقت
 از عظم مصادره و شدت محصلان هفتدهم ذی قعدة سال مذکور زندگانی را اوداع کرد و در روز
 شاه علی بی چند اشد مدقون گردید و لواب آنکه عجاوه از بر پانچور پیرارفت و در قصبه با ستم که از
 قصبات عظیم برآرست چاؤنی کرد و بعد چاؤنی با چاؤنی پسر کوه پونس که سکا سدا برار
 محاربات در میان آمد و صلح انجامید و بعد مصالحه عازم حضور امیر الممالک که در دواچی حیدر آباد
 بودند و بعد ملاقات در میان هر سه پادشاه شکل نزاع بسیار بود و هر سه آمدند و با هم کار
 صورت گرفت این که لواب امیر الممالک و لواب آصف جاه ثانی یکی شدند و لواب
 برهان الممالک بصوبه خود که بجای پور باشد شناخت شیخ بهرام ربيع الاول سنه ثلث و سبعین
 و نایه و الف قندهار بجای گل کرد که قلعه احمد نگر پای تخت سلاطین نظام شاهیه شد و شعبو باد و بهادر
 عزاده بالاجی با قلعه دار سازش کرده گرفت و بتاریخ مذکور مردم اوداع قلعه شمع فایض گشتن
 شهر احمد نگر آباد کرد و بعد نظام شاه است که در سنه تحماتیه طرح انداخت و بنام خود موسوم ست
 در دوه سال شهری بکمال خوبی آباد شد و بعد اندک فرصت حصاری از سنگ و گل تعمیر
 نمود و درون آن عمارات دلکش و قصورش برای سکونت خود و تب ساخت و بعد فوت
 او اخلاف او این قلعه را متوارث بودند تا بنزد شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه مع سیه سالار
 غانخانان در داخل سنه تسع و الف قلعه را از طبقه نظام شاهیه بتصرف خود درآورد و بعد ازین
 قلعه داران بادشاهان تیموریه چند بصیانت این قلعه مامور میشدند بعد و صد و هفتاد سال
 این قلعه از دست اسلامیان بدست اصنامیان افتاد و درین سال باد خوبال خامی
 دیر خود بخت خواست که ریاست اسلام را از ملک و کن بردارد و کار اصنام را رونق دهد و
 برید و ان لطیف انور الله با قوا بسم و بانی الله الا ان تیم نوره و لو کره الکا فردن ابراهیم خان
 کادری را که بد فراز آذرت تراش بود و ذکر گرفت و این ابراهیم خان یکی از قوم ارازل بود که در کابل
 تربیت یافته جنگ بقوا حد فرنگ میکرد و سامان حرب و توپخانه داشت با خود

خود داشت اول در سلک نوکران آصفجاه ثانی مخروط بود آخر از توابع جدانشیم سپهست غنیمت بود
برآمده است و دوم جمادی الاولی سال مذکور در سواداد و کثیر تقابل عساکر اسلام رسید و در وقت فوج
غنیمت هفت هزار سوار بود و فوج اسلام هفت هزار سوار امیر الممالک و آصف جاه ثانی خواستند
که از او بگیرد بار و بیایند و بعضی افواج سرکار را که قریب دوازده بود با خود گرفتند بر سواران
پونز روند و غنی نماند که بشیر خنیم تنها جنگ قزاقی بود و هفت هزار تنها همین که رسید غله و کمی لشکر
اسلام بند میگردد و تا بود و دیده مگویند براق میگیرند و دوازده فوج اسلام بر توپ خانه بود که گرسه
حصاری از توپ خانه کشیده برفع می برداشتند این مرتبه بعلت رفاقت ابراهیم خان
غنیمت جنگ قزاقی و جنگ فرنگی یعنی آشکاری توپخانه جمع شد و اضراب توپ سبک تیز و دوازده
گرفت چون فوج اسلام در زنجیره توپخانه بهیئت اجتماعی راه طی میکرد و نیز توپخانه جانب غنیمت
کم خالی میگرفت و فوج غنیمت که پراکنده راه میبرد دید توپخانه فوج اسلام با آنها اتفاقی میسر
ابراهیم خان با آنکه خود را مسلمان میگرفت ظفره کمر شکست اسلام بر بست در حالت کوچ و مقام
شب روز توپخانه را مقابل آورده در کار داشت و در حرکت و سکون و خواب و بیداری توپها
سرداده آنی فرصت نمیداد ازین جهت در لشکر اسلام خستگی بسیار راه یافت و عالمی بود
کوچه شهادت گردید و بیست و ششم جمادی الاولی سال مذکور بهبادان اسلام از زنجیره توپخانه
برآمد بر ابراهیم خان و دیگر فوج غنیمت رسیدند و بیست و ششم جلالت بسیاری از مخالفان را مستول
و مجروح ساختند و بازده علم از جماعه ابراهیم خان کشید آمدند و بر همین مشوال جنگیدند و جنگید
تقابل سوره کرده می دوازده رسیدند غنیمت دید که اگر عساکر اسلام دوازده رسیدند فوج آخبر را
با خود ملحق میبایزد و عهد براس متعذر خواهد شد باز دهم جمادی الاخری سال
مذکور قریب چهل هزار سوار بهیئت مجموعی بر بنید اول فوج اسلام تاختند چون جمعیت اعدا
بسیار و فوج اسلام دوازده هزار کس بیش نبود و اندازشش و کوشش بسیار بر بنید اول لشکر
در آنج چشم زخمی عظیم با مسلمانان رسید روز دیگر بساط مفاد دست بر چیدم شدند اگر چه
صلحی که آبتکن هزاران فساد بود و اتفاق یافت غنیمت جاگیر شصت لکه روپیه محاللات صوبه نجف
بنیاد تامل و کمال سوای شهر و پیرگنه حویلی و شهر سول و ستاره و نیمه از صوبه بندر و جی پور و قلعه دوازده

و قلعه اسیر و قلعه سیجا بود که هر کدام پای تخت سلطین اسلام بود گرفت و جاگیرات خاصه سرکار
 و جاگیرات امرا و منصبداران بسیاری درخواه غنیمت بکام تقدیر قتل عام عجمی بوقوع آمد و خبر موید
 حیدرآباد و بعضی از صوبه برادر بعضی از صوبه سیجا و قلیلی از بیدر در دست اولاد قنوج آصفیاه
 نماند آنهم بشرکت غالبانه چهارم حصه که چون خون فاسد در عروق ملک سلطنت دارد و هر چند درین
 عظیم در بنیاد اسلام راه یافت لکن این هم نشد که حسب خواش پادشاهت اسلام بکفر
 از قلمرو دکن برخیزد و چون آغاز این دهن قلعه احمد نگر است شخصی تارنج رخن ملک
 شصت که در پیچین یافت و کافر دشمن اسلام گرفت و چهل بسیار حصه از فن و
 سال تارنج رستم که در خود رفت احمد نگر و ملک دکن و بعد انعقاد صلح غنیمت فوخته بر روی
 قبض دولت آباد فرستاد قلعه دار آنجا شجاعت جنگ از اولاد سید فتوی فی الجمله این
 که غنیمت احکام امیر الممالک بنام شجاعت جنگ بهم طلبید که قلعه را موافق قرار دادی که باما
 در بیان آمل تسلیم باید کرد و ناچار روز دهم شعبان سنه ثلث و سبعین مائده و الف قلعه را بمر دم
 غنیمت حواله نمود شخصی این تارنج بنظم آورد و گرفتند کفار احمد نگر را و در دولت آباد حصه علم فرست
 و خود سال تارنج بر لوح گیتی چنین زور قسم دولت آباد هم رفت و در مقام بیان اینکه در
 و در وقت و بهیچ نهج تصرف اسلامیان در آمل بود و زبان قلم می آید تورخان آورده اند که سلطان
 علاء الدین بلور زاد و دودا و مادر سلطان جلال الدین بلخی دالی و ملی پیش از آن که به سلطنت
 رسد شنید که رام پور را چه دکن خزان موروثی چندین قرن دارد و در سنه اربع و سبعین و ستاد
 بهفت هشت هزار سوار از هندستان بقصد شجر دیو گیر یعنی دولت آباد بر گراس
 دکن شد و مسافت دور و دراز طی کرده بابلج پور رسید از آنجا بلیار نخا و شتافت و اطمینان
 که از رطل گران خلعت سیاه مست بود و جمعی را که در آن وقت حاضر بودند بمقابله و مدافع
 شد و در روی دیو گیر با قراولان سلطان رو برو شدند چون هندیان کن هرگز مسلمان
 را ندید بودند تیر اندازی و قزاقی بهادران اسلام مشاهیر نمود و تاب حمله اول نیاوردند
 تا شهر دیو گیر بیچ جاندا و تیر اندازان را یو این حالت معائنه کرده در قلعه دیو گیر متحصن شدند
 علاء الدین بلور زیر به شهر دیو گیر آمد بر تنهان متمولان آنجا را و تنگ ساخته صد و پنجاه من طلا

و غنیمت احکام امیر الممالک بنام شجاعت جنگ بهم طلبید که قلعه را موافق قرار دادی که باما

و چندین مردارید و تمشه نفیسه را نهادند گرفت و دو قصه و پهل و تحمیر میل و چندین هزار اسب از طایفه خلاصه بدو
 بست آورد و بنا بر فغان خیره رام دیو سفاک از آن خستید با حال تمام پیغام صلح کرد و مایه صلح
 یکله از کوشش صد من طلا بوزن دکن و هفت من مردارید و دو من جواهر مختلف و یکله از سن گشت و
 چهار هزار چادر بر شمی بود بافت نقره و طلا و دیگر اجناس که عقل از تصدیق آن آبادار و قبول
 نمود سلطان آن پیشکش را بقبول کرده و هر سال خراجی بر رام دیو مستر بر نموده و جمیع اساری
 را از قید نجات داده روزیست و پنجم از محاربه عطف عثمان نموده سالم و غانم به هندوستان
 رسید و سلطان جلال الدین را از بهیم گذرانیده خود بر تخت نشست و چون رام دیو تهر و وزیر
 سه سال بلج و سراج نفرستاد سلطان در سنه سی و سیماة ملک نائب کا فور را که علمه
 ترین احرار حضور بود با ملک سوار به سنجرد کن روانه فرمود چون ملک نائب در حوالی
 دولت آباد رسید رام دیو صحره در آویزه و ستیزه ندین پسر خود را که دیو را در قلعه گذاشته
 خود با سایر فرزندان و تخت و دیوار از قلعه بر آید ملاقات ملک نائب نمود ملک نائب
 او را همراه گرفته در او تل سنه سبع و سیماة بنجدست سلطان علاء الدین آورد و سلطان او را
 مورد مراحم ساخته بعطای خیر سپید و خطاب رای رایان و تفویض دیو گیر بالبارک
 از محالک قدیم سرفراز گردانید و قصبه نوساری را که متصل بندر ورت است بالغام او مقرر
 کرده یک لکه تنگ نقد مرحمت نموده بالهران نامی خیل رخصت انصاف ارزانی داشت و دیو
 بدیو گیر رفته آنقدر ملک که از سلطان یافته بود منصرف گشته مدتی عمر قدیم از جاده اطاعت
 بیرون نگذاشت و در سنه سبع و سیماة سلطان ملک نائب کا فور را بالشکری از راه دیو گیر به سنجرد
 در نکل نشین فرمود چون بدیو گیر رسید رام دیو استقبال نموده خدمات شالیه تقدیم رسانید
 و اعانت محمد فرادان لعل آورد ملک نائب بعد شخ در نکل آمد دیو نام راجه اسجارا رایان داد
 و پیشکش سنگینی گرفته بهندوستان مراجعت نموده در سنه عشر و سیماة باز ملک نائب را به سنجرد
 دهر و سمنند را بنادید دکن که درین عصر از طغیان آب تخراب است و بعضی بنا بر دیگر بالشکر عظیم
 روانه کرد چون بدیو گیر رسید معلوم شد که رام دیو جان بقایض ارواح سپرده پسرش قائم مقام
 گردید و چون پسر را به سلامت پس یافت بنا بر احتیاط فوجی را در جالنه باز داشته بیشتر گذشت

۶۸
خزانة عامه
و بعد از آنکه ماه به بنام مقصود رسیده آن ولایت را غارت کرد و دیوان دیوارهای آنجا را و سنگهای
و مقود و جواهر چندین هزار قرن که تعداد آن منحصراً در علم الکمی است بدست آورد و در قرن سلامت بجا لیت
برشت و در آنجا بلال دیو و دیگر اعیان که ناکام را که اسیر کرده آورده بود بیکل سر داد و از راه
سلطان پور و تهر بار در سنه احدی عشر و سیاحت به وصول دلی سر راهی مسرت انداخت و بکشتند و در آن
برنجیر قیل و کدو و شش هزار من طلا و صنادیق جواهر و مروارید مع کسبت هزار سپ از نظر سلطان
گذرانید و بعد چند روز بعضی سلطان رسانید که رام دیو فوت شد پس او محل اعتقاد نیست اگر حکم
شود بدکن رفته خراج چندین ساله رای تلنگ بدست آورده مملکت را دیو را نیز ضمیمه ناکام
محرور سازم سلطان التماس او را پذیرفته مرخص کن فرمود ملک ناسب چون بدو گیر رسید پس
را گرفته قبیل رسانید و قلعه را بتصرف خود درآورد و در آن سرزمین علم محکم که نصب کرده
بجای رام رام تحت سلام راج ساخت از آن وقت این قلعه را آید حکام سلام
متداول بود تا آنکه مهاتجان یکی از امرای صاحبقران ثانی شاه جهان نوزدهم ذی القعدة سنه
دار بعدین الف قلعه را از طبقه نظام شاهیه گرفت و از آن عصر قلعه داران سلاطین بمواریه میهند
یکی بعد دیگری بخط این قلعه می پرداختند بعد چهار صد و شصت سال تخمیناً از دست ایمانیان
تصرف او ثانیان رفت تلنگ الایام تداود لها بین الناس و وقت را بهما دیو گیر حصار در
بند و خندق و استحکام داشت سلاطین اسلام حصار متعدد ساختند و سلطان محمد بن تغلق شاه
دیو گیر را دولت آباد نام کرد و در قلعه سنگ را نشین خندق عمیق ساخت و عمارات عالیه
طرح کرد و خواست که دارالامارت سازد و دلی را ویران کرده سکنه آسجاریه به دولت آباد
آباد ساخت آخر الامر هیولای این خیال صحت پذیرفت اما قلعه را بجای پور بنابر بی ساد
الینسادگی نکرد و همین که غنیمت حکم امیر الممالک محال کرده است و قلعه را تسلیم کسان غنیمت خود
و قلعه را که بجای پور از انینه بود عاقل عادل شاه مبدع طبقه عادل شاهیه است اول از خاک
بود و بعد عادل شاه و در آخر مایه تاسعه دیوار گلی را شکسته قلعه را از سنگ و گچ مرتب ساخت
و بعد فوت او و در وقت او قاضی بودند خلد مسکان در اوایل ذی القعدة سنه و تسعین و الف
این قلعه از سکنه رختمه طبقه عادل شاهیه انتزاع نمود و از آن وقت داران سلاطین بمواریه

محافظة این قلعه بجائی آوردند که بعد دو صد و هشتاد سال و کسری قلعه از دست ستمشماران برون نشسته
 و قهقهه زنار داران افتاد اما بهر شرف بلخان قلعه دار استیر بنا بر محبت اسلام از دادن قلعه مردم غنیمت
 سر بازار زد و غنیمت در لوازم محاطه کوشید خان مذکور قریب یکسال جنگ بستم قلعه را بهشت آخر الامر
 چون فغان ذخیره بحالت اضطرار رساند و از دهم بر مع الاخر روز جمعه سنه رابع و سبعین بیایه
 و الف قلعه را بصلح تسلیم مردم غنیمت نمود مؤلف گوید که در شاه اسلام کافر گرفت و برین
 شکل فرمان تقدیر رفت و دهر خود سال تاریخ او پرستم زد و عجب حصن اسیر رفت
 قلعه اسیر از انبیه آسا امیر است که در کثرت استعجال تخفیف یافته اسیرانند و سه سرف سبانی
 گردید آسانا نام شخص امیر لقب دوست امیر بزرگان هندی گاو چواننده را گویند آسا امیر از زمیندار
 معتمد خاندن بود آبا و اجداد او قریب مقصد سیال دران کوه آسمان شکو توطن داشته و برای حفظ
 لشوئی سائر اموال مصاری از سنگ و گل سار و ز گار می گذرانیدند چون فوت آسا امیر
 رسید در اموال و مواشی از آبا نرقی کرد و چار دیوار قدیم را سگسته مصاری از سنگ و گل بنا
 نموده قلعه بنام او شهرت گرفت بهر فغان فاروقی دالی بر بانپور که در سنه احدی
 و ثمانیایه به سلطنت رسید قلعه را از آسا امیر انتزاع نمود باین طریق که آسا را پیغام کرد که
 راجه بکلانه و انور جمعیت بسیار فراهم آورده بامن در مقام مخالفت اند و بخواهم که اهل محال
 مراد قلعه جادهی تابناک حاضر جمع بدفع دشمن پردازم آسا قبول کرد نصیبان روز اول چند
 عورت در قلعه بستند و تعلیم کرد که زنان آسا بملاقات شما بیایند مراتب تواضع چنانچه باید
 بعمل آرند و روز دیگر دو سب مرد شجاع در دلیها نشانند و در دلیها به قلعه درآمدند
 سپاهیان یکبار از دلیها در بسته و شمشیر با از غلاف برآورده متوجه خانه آسا شدند قضا
 آسا و فرزندان او که شتر مست خواب غفلت بودند و برای مبارکبادت دوم می آمدند
 دو چارش تمام قبل رسیدند و باقی اهل قلعه مان خواسته بر آمدند بهر فغان این خبر شنیدند
 از جای که بود بر جناح استعجال خود را با سیر رسانید و مجدداً به مشغول گشته شکست و رنجت دست
 کرد از آن وقت این قلعه در دست اولاد نصیبان بود تا آنکه اکبر بادشاه در سنه
 تسع و الف قلعه از دست بهادر پسر راجه علی خان انتزاع نمود و از آن عهد قلعه داران سلطان

بمورد به نوبت نبوت حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بر رفته بافتخار و حیران و آید از آنکه بعد گرفتن ملک شصت که روپیه و طلا و
 نملایه نخوت و مانع باد و را در گرفت و با غنیمت پیش آید و تو سنجانه فرنگ قصد بهندستان
 کرد که تبارک شکست و تا پردازد و غافل ازین که تقدیر بر بند برینچند و قائم اجل او را رهنمودی کرده
 بهندستان رسانید اگر چه سرداری فوج بنام و سوس را و سپهر بالایی را و قرار یافت در الملهای
 بنام باد و لکن هر چه بود باد و بود و بعد رسیدن هندوستان و جنگ باد شاه درانی و سوس را و
 دیاد و سرداران نامی بجز منافع درآمدند و اینهمه فوج و تو سنجانه و اموال بقیاس بیخای پنا
 رفت چنانچه در واقعات شاه درانی مفصل می آید و این قصه ششم جمادی الاخری سنه اربع
 و سبعین مایه و الف بود فوج آمد و بالایی را و هم در دکن نوزدهم ذی القعدة سال مذکور با سپهر
 ملحق گردید و ریاست سپهر را وادهورا که صغیر سن است و برادر اعیانی او رگناخته را و حاکم
 و در سنه شمس سبعین مایه و الف آصف جاه ثانی فوج فرا هم آورده با امیر الممالک از طایفه بید که
 در آنجا چهار و نسی شش بود بنا بر بعضی و جم اول متوجه اوزنگ آباد شد رگناخته را و وادهورا و هم با فوج
 سنگین و تو سنجانه از پوزه حرکت کرده در میدان شاه کلاه ایما بنیان او ثانیان نزدیک بهم رسیدند تا
 اوزنگ آباد فی الجمله نزد و غوروی واقع شد آصفجاه ثانی سنه و الف و الف زاندر اوزنگ آباد کلاه
 بست و سیوم ربع الاخر بنه شمس و سبعین مایه و الف بقصد دارا حرب پونه انداخته حضرت خود
 و غنیمت زده زده تا بهفت کرد و بی پونه رسانید و در اثنا راه تو که را که شهرست برب در پای
 لنگ دکن مشکیه بتجانی معتبر می غنیمت در دولت خود عمارات عالییه در آنجا طرح انداخته و سخت
 و بت را شکسته عمارات را باز بین هموار کرد و قریب بود که پونه هم باین حالت رسد که ناگاه
 ناصر الممالک پیشربین اوزاب آصفجاه غفران پناه بنا بر غبار می که پابرادر داشت و اوجه را چنین
 که جم سردار لشکر اسلام بود بنا بر بنیت غنیمت ساخته شب بست و غنیمت جمادی الاولی سال مذکور
 از لشکر اسلام برخاسته به لشکر غنیمت میوستند و کار یکدیگر ولی بود و لعل آورد و در پناه و تو سنجانه
 از لشکر اسلام را سبک بنداشته و روز دیگر از هر چهار طرف کوشش کرده جنگ انداخته و تو سنجانه
 آورده بازار گور اغازی گرم خست مجاهدان اسلام از پنجه و تو سنجانه خود بر آن دست بجهت که بران

و از کرد و دو به نیروی شمشیر که بر او افتاد و بر او بر سر او بر خاک بکشد و انداخته و خنجر
 میاورد و از میدان خود را و کشتید و دید که رایت منصور خنجر را راه دور و دراز طی کرده بر پشت
 کمر و بهی پونه رسید هر چند سوار راه شدیم تا من و به شمشیر فرودست که پونه زرق آتش می زد و بخار
 میشود و مکان پونه هم پیش رگناته را و او آمد فریاد آوردند که میخواهی خانان مارا بدست سلطان
 بر باد و بهی ناچار رگناته را و او را و هورا و سغیر را و سگ را و پیغام صلح کردند و ملک است
 بهفت لک روپایه از صوبه نجف به قیاد و صوبه بیدریه صلح با صفیاه ثانی نمودند و این مصاحبه
 ششم جمادی الاخری سنه شمس و سبعین مایه و الف واقع شد و در آن سال گذشته در همین
 تاریخ شاه دُرانی بر بلو و نظیر یافت و آفتاب آصفیاه از بهفت کروبی پونه کوچید و جانب
 پنج محله محالات را به راجه راجه و خرمید و در مادرش حرکت لغوی که از به و قوت آمد ملک اودا
 زیر شمشیر حاکر پانال گردانید و آغاز موسم بهر شگال تها و هم ذی الحجه سنه شمس و سبعین مایه و الف
 باراه چها وونی با امیر الممالک داخل قلعه بیدر شد و جهان روز امیر الممالک را در قلعه مذکور
 گردید و سال و سه ماه و شش روز در محال صبل گذرانید و بعد سریر این کتاب استیم ریح الادب
 روز پنجشنبه سنه سبع و سبعین مایه و الف از قید زندان مستی برآمد و در حواری قدس خج محمد متانی
 قدس مد فون گردید و میر آداد و محمد ذکا طال عمره گوید و خدیو دکن روح والای اوده
 بهر و از اودام محنت شش و رقم کرد و تاریخ نوشتش و کا به امیر الممالک بخت شش بهر
 و آصف جابه ثانی بعد از آن که قلعه بیدر را دانه مرکز نزول خود ساخت و
 شاه عالم عالی گوهر را که بنام او مشتمل بر تقوی صوبه داری دکن از غیر امیر الممالک صلح و شش بود
 استقبال نموده بدست تعظیم گرفت و بند ریاست را با الاستقلال آراش تازه داد و راجه
 پرتاب رفت را که بر همین است و خج بند می ساکن سنگینه مختار کل کرده جمیع مهمات مالی و ملکی با و
 و گذاشت بعد از صلح ششم جمادی الاخری سال گذشته نحوی که عنقریب گذار شش بار گناته
 و او را و او را بدو را و او را پونه چها وونی کردند و درین ایام میان بهر و مخالفت بهر رسید و تصدیان
 او را و او را و او را که قابو یافته رگناته را و او را و او را سازند رگناته را و او را برین معنی اطلاع با و
 صفر شمس و سبعین مایه و الف حرمین با سواران محدود و از پونه بر آمد راه ناسک گرفت و محمد را و او را

و از او را و او را
 و از او را و او را

بهادر اورنگ آبادی که از عجم نوکران آصفیاه ثانی است بهتمالت غنیم از نواب نامور بود و در روزگار
 اقامت داشت خبر سرزده بر آمدن رگنانه را شنید و چهار دهم صفی زکریا بی از اورنگ آباد و دیر در آن
 ناسک با رگنانه را و بر خورد رگنانه را و که کمال بیامانی و دلبری می داشت آمدن محمد ملا خان در راجه خود
 شمرده با غرض تمام پیش آمد سران غنیم از زناقت محمد واد خان معانته کردند که نواب آصف جاه جانب رگنانه
 است اکثر آن با و کردند و در نفاقت و بهور و نهادن در ده پند بیابان جمعیتی شایسته بارگنانه را و فراموش
 و از اورنگ آباد به احمد نگین یافت مادهور او هم با فوجی از پونه برآمد و در داذده کرد و بی احمد نگین است و غنیم
 ریح الاخر سال حال ستیزه رده و مادهور او شکست یافته از میدان کناره گرفت و امان خواسته رور و در کج
 رایش عجم خود رگنانه را و رسانید نواب آصفیاه بنگ رگنانه را و از پیر بر امان قریب نادر و گاه
 رسید بود که اینجا منافقه انفصال یافت چون هوکب آصفیاه بی موضع میدان کانون رسید رگنانه را و هم آسمانی
 شناخته در شصتین عشره جمادی الاولی سال حال با هم ملاقات با و ضیافت با مجلس آمد رگنانه
 ملک پنجاه ملک روپیه قلعه دولت آباد در جلدی این اعانت به نواب آصف جاه که در
 است و مرتب کرده بود کار و سرکار حواله نمود و چون این امر حبل القدر بن سرد محمد واد
 بهادر بر گریخت راجه پرتاب دنت نتوانست دید پیش از آن که عمل حبل در
 ملک و قلعه دولت آباد شود صلح را بر هم زد و نواب آصف جاه را بران داشت که رگنانه
 معطل باید کرد و جانوبه پسر رکو بونسله سکاسد را برار را بطبع این که ترا بجای رگنانه
 قائم میکنم طلبید ملازم رکاب نواب آصف جاه ساخت و ناصر الملک پسر شمین
 آصف جاه غنیم را نپناه که بطرف غنیم رفته بود از نا قدر وانی غنیم گریه چهار دهم شعبان
 حال نواب آصفیاه ثانی پوست زاریات نواب با فوج سنگین متوجه نادیب رگنانه را
 شد رگنانه را و طاقت مقاومت و خود ندید آوارگی و تاراج ملک که اصل شیع غنیم است
 خست یار کرد و باسی هزار سوار بر سر اورنگ آباد آمد و سواد عجب شهر نازل شد
 و ز معتد یاز شهر بان طلب کرد و منمن الملک بهادر ناظم اورنگ آباد با و صف قلعت
 و سامان حرب در کمال حزم و هوشیاری بست حکام برج و باره حصار شهر نپناه پر داخت
 را بر عبت خان بهادر کو تو ال شهر را و در عیالی محمد واد خان بهادر دو دیگر متصدیان و مردم شهر تقسیم نمود

و به نظر ملک لؤاب آصفجاه بنیم بطاقت اسبل گذرانیدر گنا تهر و آهنی در پا گرفتن شهر
تصمیم نمود و نرد بانهای قلعه گیری مرتب ساخت و صبح بیستم شعبان سال هجین که آفتاب از
در چپ مشرقی سر بر آورد و غارتیان همراهی رود بر باد می خارج حصار شهر پناه رخینه دست تاراج
دراز کردند و گنا تهر را و خود با فرج خاص جانب شمالی شهر استاده و سپاهیان او نرد بانها
سپاهی دیوار قائم کرده و فیلان متصل دیوار آورده چند کس برآمدند و تخت های دروازه را
که دیوار کلانی باغ قلعه ارک است خراب کردند که شکسته در آید و تهمت خان بهادر و همیز را
محمد باقر خان تماشایان شهر بیارش تفنگ و تیر و سنگ و بخش آنقدر زنده و تلافی
بظهور رسانیدند که خام خیالان بسیار در دیوار راه درک اسفل گرفتند و در اطراف
دیگر هم جمعی کثیر از غارتیان بر دست شهریان قتل و جرح گشتند و زمین گرمی سیر
تیر تفنگی فیلیان رگنا تهر را رسید و همین تیر فاروق سیدان دار و گیر گردید و رگنا تهر را و
حسرت خانیم و خاک تشویر بر رویالیده از پوشش گشت و خبر قریب وصول لؤاب آصفجاه
شنید و رخت آوارگی جانب بگلانه کشید و بیست و ششم شعبان مذکور موکب آصف جاهی دارد
اورنگ آباد شد چون غنیمت اراده داشت که بملک برآورد اما گرو تاراج برانگیزد و لؤاب
غوه رمضان بنازل طولانی قریب بالا پور رسید و در راه گشت غنیمت از انظر بر گشته و از
نزدیکی بدین اورنگ آباد گذشته جانب جدر آباد شافت لؤاب هم عطف عنان غوغ و در
گنگ سبیل تعاقب پیو و در اینجا بصلحت چنین قرار یافت که مخرب دیار غنیمت بر تعاقب او
رجان دارد و لؤاب تعاقب را گذاشته متوجه دار احرب پونه شد و بعد براندن از کل احمد نگر
بجوق جوق سپاه را بهر ناحیه و محنت مقرر نمود که تاراج مسکن و موطن نسیم برود از نزد خود
برود و روی پونه رسید مخیم ساخت مسکن پونه پیش ازین گزینده است ملاح اکنه قلب برود
فاجعاً لا یزنی الا مسکنهم و مردم به لشکر اسلام بقتل عمارات پونه را سوخته و خاک سیاه
برابر کردند و اوج بیخانی در نسیب و مخرب اطراف پونه و ملک کوکری قتیقه فرونگذاشتند
سبحان الله و محمد بالاجی و باد و از مدد دکن تالا مور کسی چه قدرت داشت که بهرگاه اینها
در فراحت رساند اکنون اموال و اشیای آنها بخیار آمد و عمارات که بصرف مبالغه

مختص از آنکه آن تو لازم آمد جده هر سه بر تینگاه چپ روستی الغور روح او بردار
 کرد و چون الملک لشکر رگینی از کمالات و سلاطین انسانی بود و در سنون بباری نهاد
 داشت و به هم خوب می گفت و انجام تخلص میکرد و از دست **س** سن از جمعیت آسودگان
 خاک داشتند که غیر از ششت بهر خواب راحت نیست بالین و بعد فوت عمده الملک
 صوبه اله آباد نیز ضمیمه صوبه اوده به صفدر جنگ مفوض گردید و در سنه احد **س**
 و ستین مائیه و الف شاه در آن از قندهار قصد هند کرد و از لاهور این طرف گذشت
 فردوس آرا نگاه **س** سرزند خود احمد شاه را با وزیر الملک اعتماد الدوله قمر الدین خان
 و صفدر جنگ مخض فرمود و در حواله سرهند فریقین **س** به پوستانه آتش کارزار استحال گرفت
 است سادات الدوله بضرب گوله توپ نقد جان تجی تسلیم نمود و باین **س** سره مارنج شهادت
 بست آورد و صفدر جنگ و پسران اعتماد الدوله پای استقلال انشوده مساعی
 جمیل در ضرب و حرب تقدیم رسانیدند شاه درانی دست نیافت بست و **س**
 شهر بیج الاول سال مسطور عطف عنان به کابل نمود و بعد یک ماه ازین قضیه **س**
 و هفتم ربیع الآخر فردوس آرا نگاه **س** سنجی ابن لقب گردید و رونق سلطنت نیمه
 یروخت **س** شنبه پنجم سلطنت صفویه بر سلطان حسین میرزا بلی صفویه در ایران و نیمه در
 هندوستان چه بادشاهی بردن و شکوه کردند و عرصه عالم را بآببار می عدل و
 احسان گلزار ساختند و بعد سلطان حسین زاد فردوس آرا نگاه **س** عجب خرابیها
 روداد و امن و آسودگی از هر دو مملکت بر فاست لعل الله بحدیث بعد ذلک احوال
 القصه بعد حلت فردوس آرا نگاه احمد شاه لیسرت تمام ترید **س** آمل و عشره جماد
 الاولی روز چهارشنبه سال مذکور در باغ سالامار دہلی سریر آرای سلطنت گردید میرزا ولاد
 محمد ذکا طالع عمره گوید **س** چون شاه معاودت نمود از سرهند **س** با حمله سپاه **س** المنة شد
 مسلط بر هند **س** بادولت و جابه **س** سر بر زده تاریخ سر آرای **س** از طبع ذکا **س** فرمود جلوس شاه
 در هند **س** از حکم آله **س** صفدر جنگ بملاحظه نواب آصفیاه با آنکه در دکن بود وزارت را معطل داشت
 اتفاقا بعد سی و هفت روز از حلت فردوس آرا نگاه **س** چهارم جمادی الآخر نواب آصفیاه هم داعی

حتی را بلیک اجابت گفت و این سه رکن سلطنت در یکسال با اتفاق کوس طاعت ازین عالم
 روند و وقت تبعیه اتفاق شش عدد گوید گشت تاریخ چون شنیدم آه به موت شاه
 وزیر و آصفجه به صفدر جنگ بعد صاف شدن هوا بنظر جمع خلعت وزارت پوشید و لو
 ارتق و فتح سلطنت افراخت و بنا بر ذخیره خاطر می که با علی محمد خان بهله دشت و سابلن
 بر زبان قلم آید بعد مردن علی محمد خان قائم خان پسر محمد خان شکش صاحب فرخ آباد را اشاره
 کرد که اخلاف علی محمد خان را برود و منظور آنکه هر طرف که شکست می افتد فائده درستی میدهد
 قائم خان چشم بملک علی محمد خان سیاه کرده بر سعد الله خان پسر علی محمد خان فوج تکشیده
 او را در قلعه بیادون محاصره کرد و عرصه حس حرکت بر محصوران تنگ ساخته سعد الله خان عجز
 تالی از حد گذرانید و سوخته نیتاد ناچار دل برگ نهاده با همبیت خود میدان در آمد و دوازدهم
 ذی الحجه سده صدی و ستین و نایه دالت فریقین صف آرا شدند و قمر فتح بنام سعد الله خان افتاد
 کم سن فتنه قلیله غلبت فتنه کثیره باذن الله قائم خان مع برادران بسیار قبل رسید و فوج
 و توپخانه یکفرم بغارت درآمد وزیر الممالک صفدر جنگ خواست که ملک مال قائم خان را
 از ورثه انحرال نماید احمد شاه را از شاهجهان آباد در حرکت آورد احمد شاه در طبع کول
 توقف کرد و نواب وزیر پیش رفته بدر بکج که فرخ آباد از اسباب است کرده است رسید مادر
 قائم خان مع اطاعت بر سر گرفته بملازمت نواب وزیر آمد و معاملات بر حسب لک رویه
 نقد و حبس الفضال یافت با سعد الله خان هم تقاضای توپخانه و اموال غارت کرده قائم خان
 مع نذرانه در میان آمد و موبک احمد شاه بعد تفرع معاملات از کول بجانب دلی خرامید و نواب
 وزیر برای تحصیل نقد و حبس معاملات چند می به اسباب نگذاشت و ملک قائم خان را به ضبط
 در آورد الا شهر فرخ آباد و دوازده موضع که به سبب الخام آن طمنا از عهد محمد فرخ سیر برادر
 قائم خان قائم ماند نواب وزیر محالات ضبطی را بنول رای نائب هوبه اوده و اله کرده حضور آمد
 نول رای از قوم کالسته است اول در سرکار نواب وزیر نوکر کم رتبه بود رفته قدم بر سلم
 ترقی گذاشت بهنایب که نواب وزیر وقتیکه از صوبه اوده عازم حضور شد او را بنیابت صوبه
 بلند پایه ساخت نول رای جا بسجا اعمال نصب کرده و اقامت گاه خود بلخ قنوج که

که آن هم در جاگیر نواب بود از نسخ آید و بر سافت میل کرده است مقرر نمود نواب وزیر از هر کس
که با افغانه کرده و راه نشی را در پیش گرفته زبور خانه بشور آورد و افغانه بدین فکر شد که
نول رای را بر هم زده ملک خود را از ضبط بر آید احمد خان پسر محمد خان بکیش افغانه
بسیار جمع کرده متوجه جانب نول رای شد نول رای هم با جمیت خود را از قنوج چند
محوه پیش برآمد در رمضان روز جمعه سنه ثلث و شین نایه دالت تلاقی فریقین دست
داد نول رای حکم کرد که هیچکس سوار نه شود و هر یک بر مورچال خود قائم بوده دفع مخالفت
نمایند افغانه پیاده از پشت مورچال که آن طرف توپخانه نبودید خاد آید بر نول رای رسیدند
نول رای گفته شد و بسیاری از شهر خاد و نجار صوبه اوده مخصوص سادات و شیوخ بگزارم که تو که
سرکار نواب وزیر بودند و تحت ظلال سیوف تماشامیکر دند به گلگشت لاله زار شهادت
خراسیدند و فوج و توپخانه تمام بنیاد آمد نواب وزیر جمیع احوال حضور را همراه گرفته و مورچال
بات را با خود متفق ساخته او را فر شعیان سنه ثلث و شین نایه دالت بار اوده ملک نول
از شاه جهان آباد بر آید بود لکن پیش از رسیدن نواب کار نول رای تمام
شد نواب وزیر در باغات مار هره زیاده از یکماه بر آید گردآوری افواج مقام
نمود از هفتاد هزار سوار متجاوز جمع شدند درین عرصه قضیه عجبه رد داد که هجدهم
رمضان سال مذکور سار بانانی از توکران مغلی درخت دروازه عنایت خان را برید و این
عنایت خان ساکن مار هره از توکران سرکار نواب وزیر بود عنایت خان باعث ساد
آنکه توکران سرکار است جرأت نموده سار بانان را تنبیه بوافعی کرد سار بانان دیگر پیش مغل
فریاد نمیداد مغل کسان برادری خود را فرستاد که عنایت خان را دستگیر کرده بیارند جماعه
سوار و پیاده بر خانه عنایت خان دو بند افواج مغل داشتند که برای غارت کردن شهر
مار هره حکم نواب صادر شد است تمامی افواج مغل از سوار و پیاده بر سر شهر بوش کردند
وقت عصر بود که شهر را در طرزه یعنی با خاک برابر کردند و عنایت خان و پسرش نوزده ساله
سجده کشیدند نواب وزیر محمد اعلیٰ نصیر الدین حیدر خان برادر زاده خود را حکم کرد
که زود رفته خبر بگیرد و قفقیان را تعیین فرمود که غارتگران را از دست درازی باز دارد

سوار و پیاده
خبرگیری

و جمعی از سادات بگرام که در ملک رفتار نواب آهنگام داشتند مسلح شدن بکشتن هر چه تا میسر شود را بکوه می
 شاه بکشت الله مردم بگرامی متوطن را هر که سنانند چون منون الکی و بیلی ناموس و اثبات البیت
 اولاد شاه بکشت الله مردم محفوظ ماند لکن اکثر مردم صاحب غیبت جوهر کردند و عثمان مجمل
 خون هفتاد کس از مردم شهر ناحی بکشتند و مستورات سادات و شیوخ و قوم کینه و دشمنی
 محله قضا را ببلای اسیری مبتلا ساختند تحصیل زمین میسر در خان تمام شب محنت کشید
 جمله ناموس شرفا و غریبا را از خیمه های مستلان بر آورد و نواب وزیر آن شب طعام نمود
 و زار زار گریست تا طلوع صبح تمامی ناموس شرفا و دینداران شده بعضی بجانهای خود
 حقت و بعضی که نتوانستند رفت در لشکر خیمه های طلوع بر آس آنها بر پاشد و طعام
 از سر کار آمد تا وقت اشراق جمله ناموس شرفا و غریبانهای خود رسید و طفلان که دستگیر
 شده بودند و غلایان در بار و پشته پنهان کردند و کوه ها کنده اطفال را انداخته خس پوش کردند و همه
 پست آورده با در پند آنها رسانیدند و متجاوزان آن روزگار نه گمانه مشوره و آشوب طاعت
 کبریه بود و نواب وزیر و سواران و پیر و پسر و فرستادگان اموال و اهل و اخصه
 بنابر رفت و گذشت آنچه گذشت انانند و انانیه را چون از جهان وقت مردم
 بقول مشهور که آتش سوزان نکند و سپند و آنچه کند و دل در دستند
 می گفتند که نفع نواب وزیر نخواهد شد بکشت و دویم سوال سه ملت و ستین نایه و الف روز
 پنجشنبه وقت صبح سوار شد و جمیع افواج مقدمه و سیمینه و ساقه و قلب بر مقام خود با
 انداخته قدم قدم روانه شدند و کوچه خانه را پیش انداختند یکپاس روز بر اعرام در میدان
 مابین قصبه نیالی و قصبه سها در مقابل با افواج احمد خان روداد و تیر و تفنگ دگولها از
 طرفین سر شد و با افواج سوار جل جاث همراهی نواب وزیر که بر سیمینه مائل مقدمه بود و با افواج
 امیرعل خان که بر سیمینه قریب مقدمه بود جنگ شدید می بیند آن آتش شش مفت هزار سواران
 بقتل رسید و این اثنا آفتاب زوال کرد و افغانه نماز گزارده متوجه جنگ شدند بکام تقدیر از
 فوج نواب وزیر اول کامکار خان بلوچ که فوجدار کرده دلی بود متصل بمقدمه جنگ میسر
 و همبیت خود را بر آرد و گویند با احمد خان سانش داشت مردم غلیه چون دیدند که

شکست و داد اکثری بایستی استقلال بیشتر دینی الهی و نواب وزیر محمد علی خان سالار دار و میر نور الحسن خان
 جماعت ار بلگرامی بکبک اسماعیل خان ملوک و درویش فیضان سپاه المانع که شش شکر میر نور الحسن خان
 مع جمیع برادران خود و عبد البنی خلیفه محمد علی خان مع تمامی محبت خود که اینها مجموع سیصد سوار
 خوانند بودیم صفوف را شکافته خود را رسانیدند اما چون گریز میشلان از طرف
 براول عام شد و مول خان مذکور بکبک براول فائده نه بخشید چنان مذکور باز رجوع
 بدست چپ گردید که قریب سه هزار پیاده و بر پشت آنها سواران از طرف چپ بر شکل
 مخروطی می آیند بر سیره توپخانه قلیلی بود که همه توپخانه بکبک براول رفته بود چون جمعیت
 مخالف نزدیک رسید میر نور الحسن خان و برادران او نیز اندازی میکردند و وقت از آن بگری
 عبد البنی خلیفه شملی سردار وند جوانان بسیاری بجاک غلطیدند و افغانه اندکس که بیخ خورده باز خود
 را بستیم کردند نصیر الدین حیدر پروانه و ارباب چپ کس رسید بر قلب افغانه زد و
 کس را بدست و شمشیر خود از دستم گذرانید و میان آرمی افغانه محمد علی خان
 و میر نور الحسن خان رسیدند محمد علی خان را زخم تشنگ بدست است رسید و فیل شیر را
 خان پنج زخم شمشیر بدست و میر غلام محی تخلص بر سلبین میر عظیم الدین از سادات بلگرام
 که زخم بدست و از اسطورت و در پیش وقت رنگ شجاعت را فروخته کل امر شهادت
 بر سر زد و افغانه فیل نواب وزیر را طقه کردند اما نداشتند که نواب است فیلبان بنهم
 تشنگ مقتول شد و پنهن معتبری که در خواصی بود زخم تشنگ خورده کنار گذاشت نواب وزیر
 را زخم تشنگ زیر کلاه است بر گلو آید غشی کرد چون بر خوضه برنجی مسخر سوار بود از غم
 دیگر محفوظ ماند و درین خوضه وقت نشستن همین سر نظری آمد چون غشی کرد و افغانه
 که این فیل خالی است گذاشتند و بطرف نواب اسحاق خان فتنه اسحاق خان گفت منم که
 و با همی کثیر جوهر شجاعت بجز من رسانیده بپایه والای شهادت برآمد تا بوقت اسحاق خان
 بدلی بردند چون فوج تمام ناموس بهت باخته داغ فرار بر پیشانی خود خست ببار کرد
 محمد علی خان میر نور الحسن خان شش استقلال از دست نداده خود را پیش نواب رسانیدند
 نواب حکم به شادیانه نواختن فرمود تا نبات انجش سپاه پروین شوند لکن سوا میر نور الحسن خان

پادشاهان خود و چند منقل و چند هندوستانی همگی در دود سوار دیگر می‌جایستند و نواب در بر خاندان با جبار نواب
اول خسته و خاطر شکسته از میدان رجوع کرده سرشام بارهیره رسید و اینجا به میز نواختن حسن خان حکم
شد بآب تکیه زخم باید آورد و خان مذکور حاضر کرد و زخم را آشکار می نمود و از بارهیره کوب عسل آمد
بست زخم شوال داشت و شین و نایه و الف نواب و وزیر بدلی رسید و شال را ملازمست
نمود و حال او و کلام از سرگذشت صوبه اوده و ال آباد و پیشینیدان افغان چون صوبه
اوده را از نایب خالی ساخت و منصب را هم چنین شکست جانش رسانید و واسه تسخیر
هر دو صوبه در شش جا گرفت محمود خان پسر خود را به ضبط صوبه اوده روانه نمود محمود خان باران
لکنو شانزدهم جمادی الاولی سنه اربع و ستین و نایه و الف در سواد خسر بے بلگرام فرو و
آید و فاخته در شهر دست لطاول دراز کرد و چند کس را از جنسی نمود و مردم شهر نیز چند
کس را مجروح ساختند و قریب دویصد بادیروار و دوشی لشکر را غنیمت کردند محمود خان
بجوش و خروش آمده با تمامی فوج مبارک شده شهر را محاصره کرد و خواست که تا راج نماید مردم
شهر محله بجله و کچه بکوه استوار کردند بعضی بزرگان شهر که با احمد خان ربطی داشتند و شرط
صلح در میان آوردند مصرع رسید بود بلائی ولی سبب برگشت به احمد خان خود به ال آباد
رفت بقادر الله خان علی قلیخان غیر علی قلی خان و غنیمت تمام متخلص بواله در قلع ال آباد متحصن
شدند احمد خان قلع را محاصره کرد و در هلهای تمام ال آباد را که بلده عظیم الشانی است از دوازه
خلد آباد تا زیر قلع سوختند و بقلع غارت کردند و چهار هزار مستوره ناموس شهر را و نجایا اسیر
ساختند مگر دایره شیخ محمد اسل ال آباد قدس ستره و آبادی دریا آباد که ساکنان آنجا
همه افغانند اند هنوز عمل احمد خان در هر دو صوبه قیام نگرفت بود که نواب وزیر تقصیر
تدارک هوگو و جی آبا پدر جنگ را که هر دو سردار عمده از مرگ اند با خود متفق ساختند و از راه
جمادی الاولی سنه اربع و ستین و نایه و الف از دلی برآمده به اکبر آباد رسید و با سوار حمل
جای هم ساخته فوجی از دهمراه گرفت اول فوج غنیم را بلبست هزار سوار برشت و سخنان
افغان که از طرف احمد خان حاکم کول و جالیسر غیره بودند را غنیم در پاس
مجموعه کرده بر سر شاه سخنان رفته جنگ انداخت شاه سخنان گریخت و جمعی کثیر از افغان

فیل و اسیر شدند و غنائم بسیار از فیل و اسب و چرخه و اسباب دست آلات گنیمت شد احمد خان کج ارد
چهار ماه قبله اله آباد سپید بود از خبر شادن خان محاصره گذاشته بر جناح استیصال جریح
فیل خود را بفرخ آباد رسانید و غنیمت فرسخ آباد را قتل کرد و احمد خان قابودین از فرخ آباد بدین
که از اینجا که در لب دریای گنگ واقع است آمد مورچال قائم گردید و آماده جنگ شد
و جدا افتاد حسین پور اینکه طرف گنگ های محاصره نبود و در غله از آن طرف میتوانست رسید
غنیتر رخ آباد و منورا خالی نیست هر دو شهر را غارت کرد و غیرت الهی قصاص اله آباد را
رسانید و درین غارت امتعه و نفقه می که در دست مرزیه افتاد و محاسب اندیشیه در احصار آن دست
از حصار نابل باز سپید آمد و از اینجا قماش شانه زده لک روپیه درین مسرعه نواب
دزیر و فوج باث هم بنسبیم آنچه احمد خان را در گذر حسین پور از سته طرف تنگ کرد
و توپ و جندوق را از طرفین سرگرم کرد نمودند چون افغانه را غله و کام از طرف گنگ کشتیها
میرسید نواب دزیر میر نور حسن خان جماعه دهر بلگرامی را خبر بود که بل داشتیها بر روس
آب گنگ و تب باید ساخت محمود خان بسپهر احمد خان آن طرف گنگ برای فراغت
سخن بل قیام نمود میر نور حسن خان کشتیها را بنسبیم آورد و در زیر سنگی رام پور که
تنوچ دوازده کرده است دوم جمادی الاخری سال مذکور صراط مستقیم بر روی دریا
قائم کرد و محمود خان هر چند خواست که فراغت نماید از شلک توپخانه که بنوا تر گواله با باش
سکه و نتوانست نزدیک آمد روزیکه بل بسته شد فردای آن سعد الله خان پسر محمود خان
با جمیعت فرادان بجنگ احمد خان در رسید و همان روز جنگ عظیم بوقوع آمد شکست بر افغانه
افتاد احمد خان سعد الله خان تقد جان را بسلامت از معرکه بردند قریب ده هزار نفر از فیل
و جریح و اسیر شدند و انیال و افراکس خیم و اسباب فرادان بغنیمت درآمد فوج نواب
تبعاقب افغانه شتافت افغانه در دامن کج مدارید که شعبه است از کج کهایون پناه گرفتند
و فوجها تمام ملک افغانه را پی سپهر نموده دقیقه از دقایق ضعیف و غارت فرو نگذاشتند
غلام نبی متخلص بحب بلگرامی که در ترجمه او در سر و آزاد شیت است و در همین جنگ قدم
بمیدان افشرد و در خدمت گلکشت بشت گرفت این جنگ است که کشید غنیمت چایونی در ملک افغانه

کرد و نواب وزیر در جلد وی این جنگ غنیم را از سر حد کول و جالیه و سواد و فتح آباد و فتح تاکر و بهائی باد
 حاله نمود و رفته رفته غنیمت با حاد آ باد که منتها می انتر بید است تصرف کرد و دید امیرالامرا غنیمت در نهایت
 مرتبه عاجز آمده و سابط را در میان انداختند و هر چه نواب وزیر خواست پذیرفته نفوس نمود و از
 هلاک محفوظ داشتند نواب وزیر بعد فراغ این محسم رونق انزراک صوبه آورده
 گردید در همین ایام آمد آید شاه درانی از لاهور جانب دہلی ارکان حضور را تشریف لعل
 ساخت شاه درانی قلندر خان را بطریق ایچی گری پیش احمد شاه فرستاد احمد شاه
 و امراء حضور نواب وزیر را بالحلح و ابرام تمام متواتر نوشتند که هو لکر را بخود متفق ساخته
 بهم عنانی برق و باد خود را فائز حضور باید ساخت و بدفع شاه درانی باید پرداخت نواب
 وزیر هو لکر را بوعی زرعطر همراه گرفته در ماه رجب سنه خمس و ستین و مائت و الف خود را
 به شاهجهان آباد رسانید جاوید خان خواجه سرا مخاطب به نواب بهادر که مدار علیست
 بود و دیگر امراء حضور پیش از رسیدن نواب وزیر بادشاه درانی صلح کردند و هر چه شاه خوا
 پذیرفته عهد و پیمان آورد و قلندر خان ایچی را رخصت نمودند نواب وزیر در محرم
 پیچید که من هو لکر را با یامی بادشاه و ارکان حضور بوعی زرعطر بیکر همراه آوردم حالاً که
 هو لکر را چه علاج کنم از فرط بیدماغی داخل شهر نه شد و بیرون شهر لب دریای من جنگ سخت
 در آن ایام نواب نظام الدوله ناظم دکن تازه به شهادت رسید بود و امیرالامرا فی جنگ
 خلف کلان نواب آصفجاء خواہش داشت که صوبہ دار دکن با و مقرر شود و امراء حضور پیشگی می
 طلبیدند و ادو دای مفت میخواست امیرالامرا قابو یافته بارکان حضور گفت که اگر صوبہ دار
 دکن بی پیشکش من مقرر شود هو لکر را بقسمی که میدارم میفهمانم و تقاضای زر و موعود از
 شما نمیکند امراء حضور بجان راضی شده صوبہ داری دکن را با امیرالامرا تفویض نمودند
 نواب وزیر بعد کوح نمودن امیرالامرا با هو لکر جانب دکن غرہ رمضان سنه خمسین
 و ستین مائت و الف داخل شهر شد هر چند در ظاهر نواب بهادر دار و مداری داشت لکن از
 حرکات منافقانہ ادعبار خاطر می افروزد و روزی نواب مجاہد بنجائے نواب وزیر مد نواب
 باشارہ احمد شاه در ماه ذی قعدہ سنه خمس و ستین مائت و الف و از ہم گزیدند و نام اختیار سلطنت

قبضه خود را آورد در همین ایام انتظام الدوله خان خانان پسر عماد الدوله مرحوم قننه برپا کرد
 هر روز در فکر برهم زدن ثواب وزیر و احمد شاه را برین آورد که داروغگی غسلی نه توپخانه را
 ثواب وزیر با و مقرر شود و تنها وزارت از خدمات حضور بصفت جنگ باشد و اصل مقصد اینکه
 غسلی نه توپخانه از حضور جنگ رفت دیگر بایداری او در حضور معلوم احمد شاه بصفت جنگ
 پیغام کرد که دست از غسلی نه توپخانه باید برداشت صفدر جنگ منصوبه یاران فهمیده خانه
 شد و بعد چند روز رخصت صوبه اوده در خواست احمد شاه نپذیرفت صفدر جنگ بی رخصت
 از شاهجهان آباد برآمده بر دو کوهی فرود آمد هر روز غبار قننه در میان بود تا آنکه صفدر جنگ
 شاهزاده جعلی را بتورکی برداشته در فکر غزل احمد شاه شد احمد شاه وزارت را از تفسیر صفدر جنگ
 بانتظام الدوله خانخانان تفویض نمود و عماد الملک پسر امیر الامرا فریوز جنگ بخالفت صفدر جنگ
 کمر بسته بنیاد محاربه گذاشت فوجها را فراهم آورد و در خواست که صفدر جنگ را قلع و قمع نماید
 در سواد شاهجهان آباد ماه رجب سنه ست و ستین و مایه و الف جنگ آغاز شد و شش ماه است
 کشید در هر جنگ غلبه از جانب صفدر جنگ بود آخر احمد شاه داماد حضور پیغام صلح کرد و صفدر جنگ
 بپادشاه طرف شدن مناسب ندید بصلح را عنی شد بوساطت انتظام الدوله لقب از کمال
 صوبه اوده و اله آباد صلح انعقاد یافت صفدر جنگ در حرم سنه سبع و ستین مایه و الف
 از شاهجهان آباد طبل میل کوفته منصوبه اوده رفت و در همین سال هفدهم ذی حجه سال

طبیعی مسلک تاگزینت پیچود *

وزیر الممالک شجاع الدوله خلف ابوالمنصور خان نام صلی او میرزا جلال الدین جهان
 بعد انتقال پسرند حکومت آراست و مثل پدر و جد متهم دان را گوشمال داد و بنظم و شش صوبه
 اوده و اله آباد نوعی که باید پرداخت و در سنه سبعین و مایه و الف با عماد الملک امقابل شد
 پیش بر تفصیل این اجمال اینکه در سال مذکور چون شاه درانی به اکبر آباد آمد عماد الملک
 و شاهزاده یکی هدایت بخش بن عالمگیر ثانی دوم میرزا بابر غولش غزنی الدین برادر عالمگیر
 ثانی و فوجی از وزیران را همراه گرفته اولی در اتر پید درآمد و دریای گنگ را حو نمود و
 که در صوبه اوده مداخلت نماید و باشجاع الدوله آویر و شجاع الدوله بجز و شجاع الدوله

وزیر الممالک

شایسته از لکنئو بر آید تا میدان ساندی و پالی که سرحد صوبه او و ده است استقبال کرد و دوبار
جنگ سهل با قراولان طرفین واقع شد عماد الملک دید که عهده بر آن نمیتوان شد طرح
داد و بواسطت سعد الله خان رهیل بر پنج لکه روپیه مصالحه قرارفت قدری نقد و پانی
بوجه حق عوتوبی بعدا اتفاق صلح نهم شوال سال مذکور شجاع الدوله از حوالی ساندی
عطف عنان نموده در چهار روز داخل لکنئو شد و در سه ثلث و سبعین مایه و الف تن
فوجی از غنیم مرتجع لعل آورد و در محققام اول مبادی را بر گری بیان شایسته تا حسن مطلب
اصل پرده از رخ بردار و مخفی ننماید که قدرت بالغه آسمی حصار سی گرد صوبه او ده آفرین
که صدقات افواج فارس از باد نمیتواند رسید و مندی کرد این الحاکم کشید که آسیب
دیوان حاشیه کرد و در اینجا نمیتواند بخیر چه شمالی این صوبه کوه کما یون است و آب
گنگ ازین کوه برآمده پنج خورده بطرف مشرق روان شده و از جنوبی صوبه او ده
گذشته بک ننگاله درآمده بدریای محیط پیوسته آب گنگ همه را سرسبز عمیق
است نوعیکه بی کشتی نمیتوان گذشت و بر این است بنا بر این بیت میرزا بیدل
از خود چنین طرق رستن از آفات هندی گفت بی کشتی ز آب گنگ می باید گذشت

نجیب الدوله زفت نجیب الدوله تاب جنگ میدان نیا دروه در سکر تال نام بجای از انتر سکر
 میرای گنگ که مکان قلبی است مورچال قائم کرده شست چهار ماه برشگال علی الاقبال
 توب و تفنگ و لعان شمشیر و ستان جواب رعد و برق میداد و نجیب الدوله و سعد الدوله
 و حافظ رحمت خان و دوندرخان و دیگر افغانه به شجاع الدوله گشتند که غنیمت بسیار را
 رسیدیم که برشگال آخر شد و آب گنگ رو بجی آورد و از آب گذشته ملک را تبصره می آورد
 چون برین ناحیه دست یافت و ندان طمع بملک شما هم تمیز میکند صلاح دولت اینکه بشین
 از وقوع واقعه علاج باید کرد و بر جناح استعجال بملک باید رسید شجاع الدوله هم
 این قباحت را فهمید در عین موسم برشگال با وصف شدت باران و کثرت گل و لاله راه
 شوال سنه اثنین و سبعین مایه و الف از لکنو برآمده بر سر بلگرام گذشته به شاه آباد رسید
 و در اینجا چند ماه توقف نمود که از طغیان گنگ وصول به نجیب الدوله که در سکر تال آن طرف
 گنگ می جنگید اسکان نهشت تا آنکه برشگال آخر شد و تا بجی از سرداران خود گویند چنانچه
 نامی را با جمعیت بست هزار سوار و پیاده تعیین کرد که از دریای گنگ گذشته آن طرف غلام
 تالان برانگیزد گویند نهشت از ثمار دواره که پائین کوه است دریای گنگ را پایاب
 گذشته چاند پور و دیگر پرگانات را تا سواد امر و به هزار و سیصد قریه را آتش زد و در
 فخر تاخت آوردن بر سر سعد الدوله خان و حافظ رحمت خان و دوندرخان و دیگر افغانه
 که برای ملک نجیب الدوله از اکنه خود کشته کرده بودند شد اینها در باز و سه خود
 زور مفاد مت ندیده از میدان در جنگل کوه کالیون پناه گرفتند شجاع الدوله بمحور
 حصول انجیر اول ربيع الاول سنه ثلث و سبعین مایه و الف بسحره برق با و خود را
 بچاند پور قریب محاصره گاه نجیب الدوله رسانید گویند نهشت از روز عبور دریا بقریه
 رسد غلام نجیب الدوله را با سائر محصوران بحالت نزع رسانیده بود و در یک شجاع الدوله
 از چاند پور کوشیده در اثنای راه فوج مرهه کم کم سیاهی نمود شجاع الدوله هیچ کرده را زفت
 بر موضع بلده فرو داد و بلده و فتح یاد سکون لام و ضم دال حمله و فتح داود های زده را
 نواب چاند پور است در اینجا خبر آمد که غنیمت را کثرت گوی فوج اسلام است اندازی کرد شجاع الدوله

همان وقت آنوپ گرگوشانین و راجند گرگوشانین را که از سرداران رکاب بودند تینبیه غنیمت یک
سمت تعیین نمود و میر سخت علیخان برادر خاله زاده خود را با پنجاه سوار و میرافشهری را با چهار
هزار غلیه بر فرودگاه غنیمت فرستاد و هر چهار سردار چیره دستها نمودند و خصوص آنوپ گرگوشانین
صد گس را زنده اسیر کرد و دو صد گس را بجان کشت و غنائم بسیار و اسبان بیشمار بدست
آورد و غنیمت شکست فاحش یافته از راهی که گنگ را عبور کرده بود سیرکن برکن گریخت و فرم
و اسب فرادان در آب گنگ طعمه رنگ فنا گردیدند و صبح آن شجاع الدوله از هلدوه کوچید
و سرداران افغانه هم که در جنگل کوه کمایون پناه گرفته بودند و بالا ذکر رفت آمد بحق
گشتند و نجیب الدوله را از غنیمت بر آوردند و با وصف شکست یافتن غنیمت چون تپه
غنیمت بنا بر کثرت ملک و مال سنگین بود و شجاع الدوله و افغانه با دتا و جنگو طرح
صلح انداختند و هنوز صلح ناتمام رسیده بود که خبر قدوم شاه درانی مسامحان
را بر فروخت و تهای خون گرفته صلح را نیم کاره گذاشته بطرف شاه رفت و دهای خود را
بر هلاک عرض کرد و شجاع الدوله بصوبه خود برگشته هفتم جمادی الاول سنه ثلث
و سبعین و ائیه دار و ملگرام و نسیم منه داخل لکنو گردید و چون شاه درانی
بعقل و تادار سکندره چاونی کرد و نجیب الدوله را حکم فرمود که رفته شجاع الدوله را
از صوبه اوده در حضور بیار و نظر برینکه هر قدر فوج اسلام انبیراید موجب تقویای مسلمانان
و تربیت اصنامیان میشود و نجیب الدوله از راه اماناده بقنوج آمد و شجاع الدوله برای
او برگزیده پوری پور من اعمال ملاوه این طرف آب گنگ رسیده توقف کرد و بعد
استحکام عهد و پیمان ادا و خرفی قعده سنه ثلث و سبعین و ائیه دار و شجاع الدوله با ده
هزار سوار حصار عبور گنگ نموده با نجیب الدوله روانه شد و نیابت صوبه بمبرزا مالی سپرد
خود که در آن وقت یازده ساله بود مقرر کرده راجه بنی بهادر را که از عمده لوکران اوست
مدار المهرام ساخت چهارم ذی الحجه سال مذکور به استقبال اشرف النور شاه و لیخان شاه را
ملاصفت نمود و بایمور شاه خلف شاه درانی بنگلگیر شد و بعد از آن که جنگ شاه با یاد و در میان آمد
شجاع الدوله ترددات شالیه بطور آورد و مورد تحسین ذی فرین شاه گردید و چون شاه

بعد حصول فتح اراده ولایت کرد و سلطنت چند وستان بجای گوهر بقب لشاه عالم ثانی و
وزارت شجاع الدوله مقرر فرمود شجاع الدوله در رمضان سنه اربع و سبعین مائت و الف و صوبه
مراجهت نمود و فی الفور شهادت آن کرد که شاه عالم را از دیار شکر بد یار غری آورد و تحصیل
وزارت سرمایه اختیار اندوز و در ماه مذکور با جمیع فوج رکاب و متفینان صوبه از کهنه بر آمده
در عرض بخت روز بسید پور متصل بنارس رسید و برای پادشاه تخت و چتر و دیگر لوازم سلطنت
مرتب ساخت و عرائض مستحضر التماس قدم این طرف ارسال داشت پادشاه که از بود
ملک کاره بود این را از امارات اقبال شمرده از نواسه عظیم آباد و پنجه متوجه دیار غری
گردید شجاع الدوله با شماع توجه را یات عالیات این طرف اوسید پور تا دریای کرم
ناسه که سرحد ملک بنگاله است بیشتر رفت شاتر و هم فوی قنده سنه اربع و سبعین مائت و الف
مابین سکر اسید راجی و آب کرم ناسه که با هم فاصله ده کرده دار و شجاع الدوله بملازم
پادشاه ناصیه بخت نورانی ساخت و تخت و چتر و دیگر لوازم سلطنت از نظر خلافت گذرانید
بدولت پذیرائی و خیره مباحات انداخت و سبب انجام همام وزارت مامور گردید اسحال چهار
اوراق را با احوال پادشاه عالی گوهر آرایش میدهم که در ضمن آن تتمه احوال شجاع الدوله
هم رنگ و ضوع بر می افروزد مخفی نماند که بعد رحلت فردوس آرام گاه محمد شاه که در
سنه احدی و سنین مائت و الف واقع شد خلف او احمد شاه غره جمادی الاولی روز چهارشنبه
سال مذکور در باغ سالار دلهی بر تخت سلطنت جلوس نمود عماد الملک احمد شاه را و هم شعبان
روز یکشنبه سنه سبع و سنین و مائت و الف مقید ساخت و بعد یک هفته چشم او را میل کشید و در
تاریخ مذکور غریز الدین بن محمد مغزالدین جهاندار شاه بن شاه عالم بهادر شاه بن خلد مکان
را بر سر سلطنت برآورد و بعالم گیر ثانی لقب ساخت بمبر و لاد محمد و کا طال عمره گوید
بر سر سلطنت سلطان عزیز الدین است
سال تاریخ جلوس او ذکر شد کرد
کارهای این دولت جمله خاطر خواهد شد
پادشاه هند عالمگیر لیاقت شد
در نیم بیج الاخر روز یکشنبه سنه ثلث و سبعین مائت و الف عماد الملک عالمگیر ثانی را به شهادت
رسانده در تاریخ مذکور محی السنه بن کام بخش بن خلد مکان را بر تخت پادشاهی جاداد

شاه جهان لقب گذاشت شاهزاده عالی گوهر خیر شهادت والد ماجد شمس چهارم مجاهدی الدلی سنی
 ثلث و سبعین مائیه و الف در حوالی مئینه اورنگ فرمانروائی آرست و خود را بشاه عالم ثانی
 لقب ساخت اهل و فاطر جلوس او از تاریخ شهادت پدر یعنی هشتم ربیع الآخر سال ۱۰۰۵
 شیراز و لا محمد ذکا طالع عمره گوید سه زهی شاه عالی گهر عدل گستر باد تاج و تخت و نگین
 شد مسلم بدرون آرسال جلوس بهایون پسر سلطان هندوستان شاه عالم و چون باد و
 رئیس کشیم نوزدهم ذی حجه سنه ثلث و سبعین مائیه و الف قلعه شاه جهان آباد را گرفت بست
 و نهم صفر سنه اربع و سبعین مائیه و الف شاه جهان پسر محلی سنی را موقوف کرده میرزا جوان سنی
 خلف شاه عالم عالی گوهر را بر تخت دلی شهنشاه ساخت آخر باد و مبعوض تلف و آمد و خب لا
 که داشت همه برهم خورد و چون درین زمان سر سلطنت جلوس شاه عالم رونق پذیر است
 میرزا جوان سنی را به نسب به پدر عالی گوهر شاهزاده و لیعهد میخوانند کیفیت برآمدن شاه عالم
 از شاه جهان آباد و نهضت نمودن جانب مئینه این است که چون شاه درانی بار چهارم در سنه
 سبعین مائیه و الف بهند آمد و غریب بولایت عطف عنان نمود و نجیب الدوله را میرالامرا
 عالمگیر ثانی کرده رفت عالمگیر ثانی و نجیب الدوله مصلحت اندیشیده شاهزاده عالی گوهر
 بچهره و تانسی و چهرخی و آوری و غیره محالات غزنی صوبه شاه جهان آباد در جاگیر داده و مختار
 کردند و گفتند در ظاهر برای بندوبست محالات جاگیر مرض میکنم و اصل مقصود این است
 که چون توره آید تا جانی که دست شمارسد ملک را تصرف در آید و فوج شایسته بهم رساند
 و عمده الملک هرگاه بان هرده که شاه درانانی تسلیم او نموده قصد دلی کند خود را براس
 تنبیه او بروقت خواهند رسانید شاهزاده عالی گوهر در حجب نه سبعین مائیه و الف
 از پدر رخصت حاصل کرده محالات جاگیر را جلوس گاه اقبال ساخت و فی الجمله ستر سامانی
 در رکاب والا فرجه آمد عماد الملک با عانت غنیم دلی را محاصره کرده گرفت و نجیب الدوله
 بصلح برآمده بمحالات متعلقه خود آنطرف آب حبر رفت چنانچه در ترجمه عماد الملک گذشت
 عماد الملک در سلطنت تسلط عجیب پیدا کرد و هر روز عالمگیر ثانی را تقید میکرد که شاهزاده عالی گوهر
 را در حضور باید طلبید تا گزیر باد شاه مقتضای تورات نوشته طلبید و کتب عالی گوهر در سنه احدی و سبعین

و مایه و الف شیا جهان آباد وصول نمود هر چند عماد الملک خواست که داخل قلعہ شود نشد و در حویلی
 علی مردانخان فردو آمد عماد الملک بعد ده روز برای گرفتن شاهزاده فوجی تعیین کرد شاهزاده
 در حویلی مذکور مورچال قائم کرده هشت پاس جنگید روز دوم از حویلی برآمده جنگ کنان خود را
 پیش یکی از سرداران غنیم که با فوجی در سواد علی تاهل بود و باد شاهزاده موافقت و هشت سوار
 سردار غنیم شاهزاده را بفرخ آباد غیر فرخ آباد انا غنیم بخش بود و از مینساران آنجا فوجی خان
 بلوچ خلف کامگار خان قریب لکه روپه پیشکش گرفت درین ضمن آمد آمد رگنا تهر را و دیو لکه از
 لاهور بخت دلی قریح مسامع نمود سردار غنیم که خلاف مرضی رگنا تهر را و شاهزاده را توره
 ساخته اراده ملک گیری داشت نزد خود بارگنا تهر را و رسانیده شاهزاده را تسبیح راه نیا
 کرده مخص ساخت شاهزاده از راه هاشمی حصار و کتیل پنج پوره رفته در پای همین را گذارید
 خود را تحسب الدوله که در سه ماه نپور بود رسانید تحسب الدوله هشت ماه شاهزاده
 را نگه داشت دلوازم همان داری بجا آورد و ماه نهم بعرض رسانید که صلاح دولت این
 است که حضرت خود را بملک بنگاله رسانند و در آن ملک از خبر هر داعیه که مرکز خاطر باشد
 دست بهم خواهد داد و تسبیح راه بقدر مقدور پیش کشیده مخص کرد موکب شاهزاده از
 راه مراد آباد و بریلی حازم صوبه اوده شد در عرض راه سعد الله خان پسر علی محمد خان مهلب
 و غیره ضیافتها در خور حالت تحلل آوردند و نهم رنج الاخر سنه ثلثین و سبعین مایه و الف
 ظلل در دیر بلگرام انگند و چهار گتری زیر سایه اشجار عید گاه توقف کرده و حاضری تناول
 نموده در ملاوه رفته نزد لاجلال فرمود و از آنجا در عرض سه روز قصبه عین مقصل موکب
 بهفت کرد و بی لکنه و معسکر اقبال گشت در آنجا شجاع الدوله ناظم صوبه اوده نهم جمادی الاول
 سال مذکور آمده بدولت ملازمت سرایه افتخار انداخت و یکصد و یک اشرفی نذر گذرانی
 و بعد از آن لکه روپه نقد و دو زنجیر فل مع عماری سایبان دارد تا لکی مرصع و بهفت پاس
 اسپ و یک خوان جواهر داقمشه و اسلحه و تجمیه و ظروف و ده ارباب بار کشتی پیشکش ساخت
 شاهزاده چارگری باشجاع الدوله غلبت کرد و چهره خاص مع سرچ و پا لکی خاصه که از
 خص بود مرحت نموده رخصت فرمود موکب اقبال صوبه ال آباد را پیش و بعد بساط ظلل را بابت

نصیر و در سواد اله آباد محمد قلیخان برادر محمد زاده شجاع الدوله ناظم الدوله آباد و در آستان کابل
 دریافت و در آن مجلس نائب گذشته خود ملتزم رکاب گردید و لویه شاهی بجانب عظیم آباد منتهی توجیه
 نمود و را نشان راه فرقه سپاه قراولان و زمینداران آن نواحی به لشکری فیر دزی پیوستند
 تا آنکه موضع بهلول که از عظیم آباد پنج کرده جانب مغرب است دایره لشکر تصویب شد رام نراین
 که از طرف جعفر علیخان ناظم بنگاله نائب عظیم آباد بود بی اجازت آقای خود قبیل سده سینه
 شافت لکن از معائنه سلوب لشکر شاهی که امر با بهم اتفاق نداشتند و محمد قلیخان که در المهرام شاه
 بود کاغذ سهاله مبلغ خطیر از رام نراین طلبیده رام نراین به بهانه سرانجام از رخصت گرفته
 داخل قلعه عظیم آباد گردید و با استحکام برج و باره پرداخته مستعد جنگ نشست
 افواج شاهی بمجاهره و محاربه کار بر قلعه نشینان تنگ سختند و درین اثنا در الدوله
 از امراء شاهی بارام نراین بار سال نامه و پیام ساخته در صد کارشکنی محمد قلیخان
 شد محمد قلیخان آزرده خاطر شده بی اطلاع شاهزاده مع تمامی فوج خود از دقت از مورچال
 بر تخته راه اله آباد گرفت بادشاه زاده این خبر شنیده خود بدلت عقب محمد قلیخان فته او را باز
 آورد لکن سبب نفاق امر که سرایه خانه خرابی است کشایش قلعه در عقد تحویق افتاد و در ضمن
 خبر آمد صادق علیخان حرف میرن پسر جعفر علیخان ناظم بنگاله بکرام نراین در لشکر شاهی
 استهار یافت و نیز خبر رسید که شجاع الدوله به اله آباد شتافت قلعه را از نائب محمد قلیخان
 استرلع نمود و عیال و اطفال خان مذکور را مقید ساخت محمد قلیخان در کمال سرسبکی از لشکر شاه
 بر تخته اله آباد آمد شجاع الدوله محمد قلیخان را قید کرده در لکهنونگا بهشت داخل قبیل رسانید
 افواج شاهی از رفتن محمد قلیخان استقلال نمته از پای قلعه برخاسته و در ترشتند و درین
 هم بجنگ قلعه در رسید بادشاه زاده بنا بر قلت جمعیت و فقدان اسباب جنگ اغراض
 عین صلاح دین بجانب بنارس رخصت فرمود و راهبهای آن ملک که به لشکر شاهی پیوسته
 بودند با دطان خود برگشتند و مردم سپاه اکثری متفرق گردیدند شاهزاده در میرزا پور که متصل
 بنارس است چهارونی کرد و میرن بمرشد آباد و معادوت نمود بعد نقضای ایام بنگالی زمینداران
 آن ملک مثل کامگار خان متین بهلولان سنگه و غیره را روی ارادت بعتبه شاهی آورده و

عزادگار
 در عین آنکه بنگاه نمودند و سرداران بسیما مثل اساتینان محمد خان پسران عمر خان قزاقان که
 که سابق نوکر جعفر علیخان ناظم بنگاه بود و از چندی بر طرف شده در وطن خود اقامت داشته
 شرف ملازمت دریافته مکر جانفشانی بر بستند رایات عالیات با فوج شایسته متوجه طیار
 شد و میرن با جماع نفقت شاهی از مرشد آباد بجانب عظیم آباد در حرکت آمد و میرن
 میرن فرسیده بود که بالشکر شاهی و رام نراین بر نفقت کرد و میرن عظیم آباد جانب
 جنوب جنگی صعب روداد و مردم بسیاری از طرفین جاده راه فنا پیروزید اساتینان
 و محمد خان داد شجاعت داده سرخروئی شهادت حاصل کردند و رام نراین چنانچه زخم
 کاری بر دستهای بقیه است از میدان رزم رو تافته خود را قلعه سائید نشاء این رخ
 نمایان جهان دو برادر بودند که به شهادت رسیدند سرداری دیگر صاحبانوش مانند که به
 تعاقب راجه پرداخته قلعه را بدست آورد و در همان میدان جنگ موبک منصور روقفه کرد
 چند روز میرن در سید و بازار قتال و جوال گرم شده متاع وجود عالمی از طرفین
 زنت قادر و او خان غلام شاه و دیگر سرداران ملازم رکاب شاهی که سابق نوکر جعفر علیخان
 بودند و از چندی بر طرف شده بدان دولت شاهی اختصاص داشتند بر میرن هجوم آورد
 تیر باران کردند سپاه میرن رو بهزیمت آورد اما خود میرن با معدودی پانی ثبات افشرد
 از جانب بسجید و زخمهای کاری برداشت قضا را قادر داد خان غلام شاه نیز خرم تفنگ
 جان سپردند فوج شاهی از کشته شدن هر دو سردار عمده عنان استقلال از دست داده
 سوار از میدان رزم تنهی کردند و میرن در آن محل چند روز مقام کرده عظیم آباد رفت کاسگار
 نشین که بانی اینجه بنگاه با بود و بموقت عرض شاهی رسانید که در بنوقت جعفر علیخان
 جمیع قلیل از بنگاه قیام دارد و میرن با حال خسته و عظیم آباد است اگر رایات عالیات
 متوجه بنگاه شود غالب که آن ملک بی جنگ بدست آید شاهزاده را صواب دید و پسند
 و موبک و از جانب بنگاه خراسان آمد و صحاری غار زار و جبال و حوار گذار با انواع محنت
 طی کرده بیرون آمدند میرن هم بجز و استماع نفقت شاهی از عظیم آباد که چسبیده
 از راه طیار که از آن طرف است حلقه انداخته هم با فوجی باراد و مقابله مسافتی در روز میرن

در شکل کوث با پدر ملحق گردید کامگار خان بد که فوت مخالف او بالاکشت در نورج خود بسلب
 بی زری و اذاع صعبات سفر خشکی بسیار راه یافته جنگ مصلحت ندیدم معادوت قرار داد
 موکب شاه ای از راهی که رفته بود بی جنگ عطف عمان نمود درین صفت سپاه بسیار متفرق
 گشت بادشا هزاره با فوج تسلیم در فوای بهار متصل ملک کامگار خان رسید و قیام
 فرمود و جعفر علیخان و میران بعد عطف عمان موکب شاه ای بمهرشاد بادشاهت مستند و میر
 بعد یکماه از مهرشاد آباد قصد عظیم آباد کرد و در اثنا راه خبر رسید که خادم حسین خان که از طرف
 جعفر علیخان بکجکومت پورنیه می پرداخت با آقای خود دم مخالفت زده و خواهر بادشا هزاره
 موافقت نماید میران متوجه دفع فتنه خادم حسین خان شد خادم حسن خان بی جنگ مسلک
 قرار نمود میران در فوای بیتا که از مستحکات پورنیه است رسیده بود که قضا را شش برق
 بر میران زد و خرمن هستی او را خاکستر ساخت و این حادثه در سنه ثلث و سبعین تأیید و این
 واقع شد این مصرع تا سنج یافته اند سنا که برق افتاده به سیران به تاج بلم و پاد
 میران سرداران لشکر را جمع کرده دلاسا نموده بجانب عظیم آباد کو حیده و شاه هزاره در همین
 سال سریر سلطنت را بکجکومت خود فرین ساخت چنانچه گذشت و بعد وصول خبر شوکر
 سیران متوجه عظیم آباد گشت راج بلم زرها بر سپاه پاشید و قسم و عهد گرفته با جمعی
 از فرنگیان انگریز که سیران از بندر هوگی طلبیده با خود آورده بود باراده مقابله
 شتافت همین که صفوف آراسته شد کامگار خان بی استعمال ادوات حرب
 گریخت و موکب شاه ای از مشاهده این حالت عقب نشست راج بلم با ستولب فرنگیان
 با بادشاه بنا بر صلح گذشت و بعد انعقاد عهد و پیمان بعظیم آباد رفت و پس از وقوع حادثه
 سیران قاسم علیخان داماد جعفر علیخان فرنگیان انگریز را با خود متفق ساخت جعفر علی خان
 را از حکومت خلع کرده خود را تسلط بر افراخت و برای تسخیر و نشانیدن خبار
 فتنه که از چهار سال بهوای عظیم آباد را ناصات داشت متوجه آغوش شاه و همشادرت
 نصاری بنیاد صلحی که سابق راج بلم گذاشته بود بحال داشته سعادت با او شاه
 دریافت سر افتخار بحدوق سائید و بادشاه هم خانه قاسم علیخان بر تو قد و هم بفرمان دران

ایام غرض شجاع الدوله مشتمل است عا توجه الیه ظفر طراز جانب غرضی متوازی رسیده
 در اراده خاطر دالایان سمت تقصیر یافت قاسم علیخان نقد و جنین جواهر و اقیال مشکبش کرده
 رخصت حاصل نمود و در ایات ظفر آیات متوجه دیار غرضی شد و شجاع الدوله هم از لکنو برگشته
 احرام آستان محلی بر بست و قریب دریای گرم ناسه با دراک دولت ملازمت بمهرج
 بلند پاگی صعود نمود و نو عیکه سابق مفصل گذارش یافت بعد ملازمت شجاع الدوله الیه
 سلطانی کوچ بکوح در سواد جوسی ارتفاع یافت و بر دریای گنگ از کشتیهها سوار
 ترتیب داده پنجم ذی الحجه سال مذکور عبور نمود و اله آباد مرکز اعلام ظفر انجام گردید و همیشه
 نهضت نموده ششم ذی الحجه سال مذکور مقدم عالی سواد با جمو رار د کش گلشن مینو ساخت
 دوران محل موکب دالایان گونی گرد و از میب من قدم بادشاهی اعمال نعیم بقیلم ادا تریب
 و حال بادشاهی نصب گردیدند محضی ثماند که در سه اربع و شین مایه دالف قدم نعیم درین
 زمین سید نحوی که در ترجمه وزیر الممالک ابوالمنصور خان گذشت ده سال شهنشاه حکومت
 باین الجمین باین قوم تعلق گرفت و درین مدت قلیل القدر اذیت به مسلمانان آنجا رسید
 که اگر آب گنگ و جمن بدو شود شمه شرح نتوان داد و دات و اراضی مد و معاش سادات
 و شایخ و علما که سلاطین اسلام مقرر کردند و معاش اینها منحصر در آن بود یک سخت ضبط
 نمودند و بت این جماعه بدو روزه گرمی رسید آنهم نایس که در دین بر همه بفقیر مسلمین دادن
 پاسبانی گناه است و اگر کسی خواست که برای شکم پروری نوکری اختیار کند که بعد
 سه فاقه میت هم حلال است آنهم در حکومت بر همه متعذر که سوای انبیا جنس خود دیگری را
 خصوص مسلمانان را نوکر نمیکردند بالفرض اگر نوکر هم گرفتند و ذیل سپاهیان بجال تباه
 نگاه میدادند و اینکه اقتدار دهند از منتهات است بعد ده سال این ماده فاسد از مزاج آن
 ملک برآمد القصد بعد انقضاء شهر برشکال نهم شهر ربیع الاخر سنه خمس و سبعین مایه دالف
 الیه ظفر طراز بطرف کاپی انتماض نمود و وزیر الممالک شجاع الدوله راجه بنی بهادر را نائب
 در صوبه اوده و اله آباد گذاشته خود با فوجی جوار در رکات نصرب انتساب شد موکب دالایان
 دریای جمن عبور نموده کاپی را بور و دیمینت نمود و نصارت فردوس بخشید و عمال

را از حوالی کاپلی اخراج نمود از آنجا اعلام ظفر آسام به جهاتسی خراسان قلع در جهاتسی که از عظیم بود
چند روز جنگیده آخر تاب نیار دوه پنج رجب سنه شمس و عین مایه دلف قلع تسلیم و لیلیات
دولت نمود تا این وقت شجاع الدوله کار وزارت سر انجام میداد و اما رسم خلعت و غیب
بعل نیامده بود بخت و یکم ماه مذکور خلعت وزارت بهفت پارچه مع چار قب و مالای مروارید
و قلندار مرصع از پیشگاه خلافت مرحمت شد بخت و چهارم سنه میرزا امانی خلعت شجاع الدوله
بخلعت داروغگی دیوان خاص سرافرازی یافت بعد دو از ده سال از سنه خزانة محله
نواب شجاع الدوله بخت و سوم دی قلع سنه ثمان و ثمانین و مایه دلف و سیف آباد
که آبادی متصل بلخ اوده بنا کرده است دولت حیات سپرد و دهانجا مدفون گردید و بخت
گوید تاریخ وفات او بمطابق یکصد و بیست و سه آورده کرد از عالم فانی رحلت
سرد غالب صاحب صولہ پکشت تاریخ جوان بختامرد بدرفت نواب شجاع الدوله
و چون کر شاه درانی در ضمن فراحم امر از گذشته بیشتر است و درین محل اثبات قانع شاه لازم
سابق کلام افتاد است و او را و عرف باد و غارت فوج او که از سوانج شرک روزگار است
احمد شاه درانی در اصل از قهار ناد شاه است و در سلک صحبت لیا ولان او تقلم دارد و آخر
جنگ بانی هم شده بود بعد شکار شدن ناد شاه و رفتن بار و کابل رایت تسلط بر افراشت
و سکه و خطبه بنام خود کرد و بهفت پاد بخت و ستان آمد بار اول در آوا حسن خمین
و مایه دلف باناد شاه بسیر مهند پد دخت و در آغاز سال دیگر در رکاب او بولایت بر
گشت بار دوم در سنه احدی و شین و مایه دلف از قند بار لشکر جانب هند کشید میر سلو می
مخاطب به شاهنواز خان پسر زکریا خان ناظم لاهور تاب جنگ نیار دوه از لاهور بدر رفت
در اینان لشهر در آمده دست بغارت دراز کردند و انواع خرابیها بعمل آوردند شاه بعد
غارت کردن لاهور متوجه به شاهجهان آباد گردید فردوس آرا سگاه محمد شاه فرمانروا
هندوستان فرزند خود احمد شاه را وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان نصیر جنگ
ابو منصور خان دیگر امر عظام و راههای صورت احمیر برای مقابله از شاهجهان آباد رخصت
فرمود شاهنواز از سرهند گذشته کنار در بای شلیج برگردانجامی داره رسید شاه درانی باسی هزار

سواران راه لودیه بانه بالا بالادخل شهر شد و سیزدهم شهر ربیع الاول سنه اصدی شصت و یک
 آن شهر را تاراج نمود و هر که دست به شمشیر برداشته شد چون شاهزاده را خبر وصول شاه در آن
 بسیر رسید عثمان توبه جانب سر نهاد تا فوج شرقی غری شد و فوج غری شرقی
 پانزدهم شهر ربیع الاول مذکور است و ششمه آتش حریب فعال داشت است و دومین
 ماه روز جمعه وزیر المملک قمرالدین خان زیر خیمه نماز داشت خواش در وظیفه بود که گویا
 از جانب مقابل رسید و کار تمام کرد و راجه البسر سنگه بسیر جنگه سوائی و دیگر را جهائی صوبه
 قریب دوازده هزار سوار کشته شدن وزیر بی استقلال شرح راه گریز بملک خود پیش
 شاهزاده و معین المملک و دیگر سپهان وزیر و صفدر جنگه بآنکه این در رخنه عظیم راه یافت
 بای استقلال فشرده جنگها مردانه میکردند شاه درانی دید که کارش نمیتواند برد و دست از
 جنگ برداشته راه کابل و قندهار گرفت و چون وزیر مرحوم قمرالدین خان جانفشانی نمود و در
 دیگر اخلاف وزیر مرحوم در عرصه پیکار تردوات نمایان عمل آوردند و سر دوش آراگاه که
 یکگاه از انفصال جنگ بر حمت حق پوست در حین حیات خود صوبه داری لاهور و قندهار
 بمعین المملک تفویض فرمود معین المملک بهکاری خان مخاطب برستم جنگ بسیر روشن الدار
 مدار المهادم خود ساخت بار سیزدهم در سنه اثنین و تین مایه و الف شاه درانی از کابل لاهور
 آمد و معین المملک جنگ سهل واقع شده بصلح انجامید شاه بدستور مادر شاه زر چهار
 سیکل و گجرات و اورنگ آباد و برست و رشکیش بدست معین المملک مستر کرده عظیم
 عثمان بجانب کابل نمود بار چهارم در سنه اثنین و تین مایه و الف باز به لاهور آمد معین
 المملک تا چهار ماه جنگید اما بسبب اتفاقی آدینه بیگ و کوثر المل که هر دو ملار علیه او بودند
 گردیده بلامت شتافت شاه درانی او را از طرف خود نیابت لاهور داده عثمان توبه
 بکابل نهاد و معین المملک در محرم سنه اثنین و تین مایه و الف از اسب افتاده و جان
 سختی سپرد شاه درانی از قندهار صوبه داری لاهور بنام میر موسی بسیر معین المملک فرستاد
 و بنابر صفت حسن خستیا رهمات ملکی بکوشش تعلق گرفت چون نسازد زیور محسن طرک
 شش ماه از بد معاشی او جمیع امرا مثل بهکاری خان رستم جنگ که مدار المهادم کل بود و غیره

همه را بنزد و غریب میرسون پس معین الملک اجل طبعی در گذشت و بجای او خواهر موسی احراری نامی
معین الملک قائم شد و ششم جنگ خواست که صوبه دارمی لاهور خود گیرد و بگیم دریافتند او را در محل طلبیدند
لیکن آن فرمود تا او را نزد برچوب کشیده قالب او را از روح تنی ساختند بعد چند روز خواجہ
عبداللہ خان پسر نواب عبدالصمد خان سیف الدولہ مسلط شد و بگیم را قید کرد و نیابت صوبہ
بنام خود از شاہ درانی طلبید و امان خان برادر جهان خان از جانب شاہ درانی بہ لاہور آمدہ و دست
تقدیمی دراز کرد و فرمودم بسیاری را تاراج نموده بعد چندی خواجہ عبداللہ خان از ہنگامہ تنخواہ
سپاہ نتوانست پاسی اقامت افشرد و گرفتاری و باز حکومت صوبہ بر بگیم قرار گرفت بعد ازان
خواجہ میرزا جان کہ از جماعہ داران عمدہ معین الملک بود بگیم را متعبد ساخت و آن سرکار
با ہم صلح واقع شد بار چہ ششم در سنہ سبعین مائے الف از قند ہار قند ہند کرد و بسبب
آن ہنگامہ پردازی عماد الملک است کہ در لاہور محل شاہ را برہم زد و صوبہ دارمی
را از بگیم کشیدہ بہ آوینہ بیگ خان مقرر نمود چنانچہ در ترجمہ عماد الملک مفصل گذارش یافت
شاہ از قند ہار بہ کامل و از کابل بہ لاہور رایت برا فرخت آوینہ بیگ خان تاب معاوضت
بتادردہ رو باہ دار در صحرائی بالنسب حصار کہ بی آب مطلق است در خرید شاہ جلور زیر بسونیت
کرد ہی دہلی آمد عماد الملک کہ بر بی سر و سامان بود و خیریت خود را طاعت دیدہ بلازمست شاہ
شافت بتاریخ ہفتم جمادی الاولی روز جمعہ سال مذکور شاہ داخل قلعہ شاہ جهان آباد شد و بجاگیر
ثانی ملاقات کرد و دست بتاریخ اموال و ناموس متوطنان شہر دراز کردہ و قیقہ از بنیاد
وغارت حمل نگذاشت اہل غیرت خود را بہ سم و سلاح ہلاک کردند شاہ قریب یکماہ در شاہجان آباد
اقامت کرد و طوی تیمور شاہ پسر خود با دختر عزیز الدین برادر ختی عالمگیر ثانی طرح انداخت
بعد سہ ہجام طوی از شاہ جهان آباد برآمدہ تنبیہ سورجمل جاٹ کہ از مدت مدید ریشہ انصرفت
در صوبہ اکبر آباد دہلی و دانیدہ پیش نهاد عہت ساخت و بگیم را کہ از متعلقہ
اوست و از دہلی بر مسافت پانزدہ گزہ واقع شدہ بمضرب توپ ہائے قنارہ در عرض
سہ روز شش نمود و اہل قلعہ را یک قلم بقتل رسانید و از انجا بر سر ہتھ اکہ معبد قدیم بنمود و است
رقعہ از قتل عام و سوختن و تاراج نمودن ہیچ باقی نگذاشت مردم ملک جاٹ از میدانہا گریختہ

بطاعت بخیزند شاه به اکبر آباد آمد میرزا سیف الله قلعه دار قدیم بادشاهی سر باطاعت
 نیادیده بضرب اتواب نگذاشت که کسی پیرامون قلعه گردد شاه در آن جهان خان را به تخیل طاعت
 مامور فرمود جهان خان در لوازم قلعه کشانی سرگرم بود که ناگاه از نیزگی قضا و قدر و مساحت
 طالع سورجل جاٹ در لشکر شاه که قریب به آگره نزدیک داشت و پای افتاد تا بجای که محال
 اقامت مانند دست از ملک جاٹ برداشته گام سرعت جانب ولایت برگرفت چون برابر
 دلی رسید عالمگیر ثانی بنجیب الدوله بر سر تالاب مقصود آباد آمدن بادشاه ملاقات کرد
 شاه درین ایام دختر فردوس آرام گاه محمد شاه را در حباله نکاح خود آورد پس از آن شاه
 بنجیب الدوله را امیر لاهور و هندوستان ساخته به لاهور رفت و تیمور شاه پسر خود را
 بسپه سالار جهان خان دالی لاهور و ملتان و تنه نموده خور از راه کابل بقندهار شتافت
 بارش ششم در سنه ثلث و سبعین و آیه الف قصد هند کرد و بنا بر دوجه و جهه اول اینکه
 چون شاه پسر خود تیمور شاه و جهان خان را در لاهور گذاشت جهان خان آدینه بیگ خان
 را که در لکی جنگل غریبه بود بنا بر آنکه شناسائی عملداری آن ملک بود استمالت نموده به ارسال
 سند و خلعت حکومت و دو آیه آب رفته او را بجوآ در آدینه بیگ خان این را قورطیم دانست
 بضبط و ربط و دو آیه پرداخت جهان خان بعد چندی آدینه بیگ خان را پیش خود طلبید
 آدینه بیگ خان که از جهان خان سرایه اطمینان و طمانیت داشت پهلوتی کرده خود را بگو
 کشید جهان خان مراد خان نامی را بحکومت و دو آیه نصب کرد و بلند خان و سر از خان را
 بملک او تعیین نمود آدینه بیگ قوم سکه را اغوا نموده بر سر مراد خان فستاد و فوج
 از خود هم همراه کرد و بصفت آرائی بلند خان کشته شد و مراد خان و سر از خان تاب
 نیادیده خود را نزد جهان خان رسانیدند قوم سکه را تمام پرگنات و دو آیه مخصوص باندرا
 باشاره آدینه بیگ خان و تخموشس تاراج ساخته در این آثار گناته را و دشمنشیر بهادر
 هر دو برادر بالاجی را و مع هو لکر و دیگر سرداران با فوجی جوار از دکن هندوستان در پیوای
 شاه جهان آباد رسیدند آدینه بیگ خان شواتر نوش تجات فرستاد اینها را طلبید سرداران غنی
 که چشم بر راه انجمن تفریبات میبندیدند رو به لاهور آوردند اول با عید الصمد خان که از طرف

شاه درانی بنو جباری سرزمند پامور بود و شکیده ادره استگیر ساخته اند و از آنجا جلور نیز به لاهور رفتند
 قراردادان غنیم فته با فوج جهان خان مقابل شدند جهان خان بنا بر قلت جمعیت سی هزار و دویست
 صلاح ندیده پامور شاه با خطر تمام در شعبان سنه اصدی و سبعین و مائیه دالف راه
 کابل گرفت تا بجای که سامانی در چند سال فراهم آورده بود همه را وا گذاشت عجب غنیمتی
 بدست غنیم افتاد تیمور شاه تادربای انک بیکان باز بخشیده زد و انک را عجز و غموده خود را
 با حسن رسانید و قراردادان غنیم تا آب جیلیم تعاقب کرده برگشتند بعد ازین عمل غنیم تاملتان و
 دیر و غار یخان و طرف دیگر تا آب جبار و پس شد غنیم بنابر موسوم بر شکل صوبه لاهور را به
 آدینه بیگخان بقرار پیشکش متقاض و پنج لک روپیه سالیانه سپرده زد و به شاه جهان آباد بر
 گشت و بعد توقف چند روزه عازم دکن شد و جنگو نامی یکی از سرداران خود را که برای
 تسخیر ملک راجه پانی صوبه اجمیر تعیین بود یافت و بهی ستین ساخت اتفاقاً در محرم سنه اثنین
 و سبعین مائیه دالف آدینه بیگخان فوت شد جنگو فوجداری سرمند صدیق بیگ خان که
 از رفقا آدینه بیگخان بود و دو آبه را بزن آدینه بیگخان تفویض نمود و سا با نامی مرهه را بصوبه لاهور
 لاهور داده به لاهور رخصت کرد و سا بایه لاهور رفته قرار گرفت و افواج تا قریب انک
 رسید و همه و هم انیکه با همایه قدیم هندوستان از تسلط غنیم بجان آمدند و تا سبقت
 از دنی قافیه نجیب الدوله تنگ کرده بود و محوی که در ترجمه وزیر الممالک شجاع الدوله گذشت
 نجیب الدوله و دیگر افغانه برای تقویت اسلام عموماً و ضیافت خود خصوصاً در اجهائے
 هندوستان برای حفظ ملک خود عارض به شاه درانی فرستاده آمدن هندوستان التماس
 کردند شاه درانی بنا بر این دو وجه اسلام ظفر انجام تا یلغار از کابل جانب هندو
 بر فراشت قدری جنگ با افواج سا با که آن طرف لاهور بود واقع شد آخر افواج
 هراس امتناع تاب نیاورده داخل لاهور شد و سا با معه افواج از لاهور گریخته
 رخت جانب دلی کشید و صدیق بیگ خان وزن آدینه بیگ خان هم مسلک فرار
 نمودند شاه دراه صفر سنه ثلث و سبعین مائیه دالف سبجواز وابع لاهور رفت و پیشانی از راجه
 انجا گرفته روی توبه به دلی آورد و دران ایام قیامین دتا و شجاع الدوله و پیرویه هم

در میان بود و هنوز شکل آشتی نداشت بنامش بود که خبر رسید که الوا که شکار درانی از لاهور این طوطی
 غر میبرد و تا صبح را با تمام گذارشته با فوج خود که در آن وقت هشتاد هزار سوار چار بود با لاده مقابل
 باشاه درانی روان شد شاه چون از لاهور این طرف آمد و بدید که پیچید آمد و رفت مرصه دان و علت
 و دواب درین راه کم است دریای چین را عبور کرده در انتر بید و آمد انتر بید عبارت از ملک
 مابین دریای گنگ و چین است چون بهر دو دریای از کوه کما یون که شمالی هند است برآمده بهر
 انتر بید و این کوه کما یون است و مته نامی آن آباد است که در اینجا گنگ و چین بهم پیوست
 اند چون شاه تا سر میبرد رسید سعد الله خان و نجیب الدوله و احمد خان نگیش و حافظ رحمت خان
 و دو ندر بخان که ملک اینها در میبرد انتر بید واقع شده بود را بشاه رسانیده شرف ملازمت
 اند و شهنشاه خود از راه انتر بید خراسان نمود و فوج قراولی را فرمود که براه متعارف مقابل
 و تابی سپهر شوند و تا مسافتی طی کرده چون بجوای سر میبرد رسید بافتشون سراولی شاه مقابل
 واقع شد و اینان بزور ترکنازی غنیم را از جا برداشته روانه عقب کردند و تا جنگ کنان بجای
 شاه جهان آباد رسید و هیچ لشکر نمونده بپایان باقی که در سوادش به جهان آباد است
 رسید اگر چه فوج غنیم طور قراولی دارد لیکن و اینان او غنیمت قرار دادند در میان آبادی
 و اینان اطراف فوج و تارا فرو گرفتند و تا جنگ برادر زاده خود را با جمعی قلیل گریز ناپ
 و خود با سائر فوج از اسپان فرود آمده با دستیزه قائم کرد و اینان بضرر شمشیر
 و بنندوق و مار از زور گریسیم بر آوردند تا با جمیع همراهیان قتل رسید و نسیجی که
 شمله فوج روزگار توان گفت نصیب شاه درانی گردید و این واقعه در محادی الاخره
 سه شنبه بیست و نهم ماه و الف بود فوج آمد مولف گوید که در سلطان عصر و در آن
 قتل و تابی تیغ دشمن گاه و گفت تاریخ این ظفر آزاد نصرت باد شاه عالم باد شاه
 درانی بعد قتل و تا تعاقب جنگ پر و اخت و همان روز بعد جنگ پانزده کرده راهپاشنه که
 رفته متصل ساری اله و ردی فرود آمد همین قسم تا مار فلول عثمان یار کشید درین اثنا
 خبر رسید که هو لکر که در کندره قریب بجای نگراقامت داشت بعد استماع قتل و تا خود را
 بسرعت تمام نزد سور محل جابل رسانید و درخواست کرد که با فاق بیکر فکر شاه در آنجا نیم سور محل جواب

داد که با و رانیان طاقت جنگ میدان نداشتند هرگاه شاه در ملک من می آید منم در آن ایام فاخره
 انتربید خزانة و درند غله براسی شاه و رانی از محاللات خود آورده به شکسته که از دهنی است که روه بجای
 شرق واقع انتربید است رسیدند هو لکر به سر خزانه و درند غله و دید لکن فاخره پیش ازین بجز و ستم
 خبر و مولی هو لکر نزد سورجمل جاٹ از راه و دراندیشی خزانة و غله را هر قدر توانستند از طرف
 گنگ بردند تمته را هو لکر تاراج نمود شاه درانی این خبر شنیده شاه پسند خان دشت و
 قلندر خان درانی را با جمعیت پانزده هزار سوار به تنبیه هو لکر تیس نفر خود نامبرده با از نارنول به
 شاهجهان آباد که هفتاد کرده راه است در یک شب در روز خود را رسانیدند و در دوازده مرد و علی
 آرام کرده نصف شب دریای جمن را عبور نمود و شب با شب جلوریز وقت صبح صادق به شکسته
 رسیده بر هو لکر رختند هو لکر بسید کس به اسپان پشت برهنه سوار شده که یوسف بیات
 سواران فوج همه قتل و اسیر و اموال و اطفال همه غارت شد شاه درانی بعد از این
 از نارنول به شاهجهان آباد آمد چون ایام برشگال قریب رسیده بود شاه آن طرف
 دریای جمن محاذی شاهجهان آباد در سکندره جهادنی کرد لفظ جهادنی که مکر در دین اوراق
 گذشت بزبان هندی عبارت از گذرانیدن ایام برشگال در سکانی است چنانچه در ولایت
 سیلاق و قشلاق گویند سیلاق جای سرد سیر که در آنجا تابستان گذرانند و قشلاق جای
 گرم سیر که در آنجا زمستان بسر ببرند و این هر دو لفظ ترکیست و چون خبر قتل و غارت شدن
 فوج او و فوج هو لکر بدکن رسید سدا یثو را و عرف باد و بلور عم زاده بالابی را و با سواران
 نامی و سپاهیان کار آرموده و فوج سنگین توپخانه فرنگ بغیرم ندرک از دکن بگرامی همدستان
 شد بعد طی مسافت چون بجوالی اکبر آباد رسید سورجمل جاٹ بوساطت هو لکر و جنگو بملاقات
 یاد و آند باد و نفیس خود یک کرده استقبال کرده سورجمل را دید و عماد الملک هم بوساطت
 سورجمل جاٹ در حوالی متهر آمده باد و پیوست باد و قرار داد که با فضل طغیان آب جمن
 مانع عبور و تقابل باد شاه درانی است شاهجهان آباد اگر بدست آید باید گرفت باین اراده
 کوچ پیشتر کرده نهم ذی الحجه روز ششم به شنبه شصت و سبعین مایه و الف و دویست و برآمده
 داخل شاهجهان آباد شد و متصل حویلی سواد الله خان رفته استاد فوج بر قلعه ارک اویش ده باب

قزاقان حمله
 ۱۰۴۳
 برج و دروازه خضری چسبیدند و چندی بر دلی دروازه مشغول زد و خورد و بودند این طرف و
 بخت مغل درانی از بالای قلعه هندوق اندازی میکردند فوج جنگو نیز بر جبهه که دیوان خاص فصل
 قلعه آباد ازین جانب صدای هندوق گاه گاهی گوش میرسد از سلیم گداه یک ضرب توپ
 میدادند که گویا آتش با همان میرفت در آن فرصت بود که جنگو بر دروازه خضری بسته شد
 و افر در شکستن دروازه کردند چون دروازه منتهای برخی و سیخهای آهنی و نهایت استحکام
 داشت در عرصه چهار گتری هم کاری پیش نرفت درین اثنا قریب پانصد کس از مردم تیل در
 کبر باد موحده و سکون پارتختانی فتح تار فوقانی آخر لام و عقب اینها مردم بود که جنگو از جا
 اسد برج بالای فصل قلعه بر آسمان حملات سلطانی دست بردی کردند آنچه بدست می آمد از بالا
 قلعه پائین می انداختند درین غارت کس بهت یا طقله نبرد خست درین
 ضمن ده بست مغل درانی هندوق در دست گرفت از جانب قلعه سلیم گداه آمده ده دروازه
 کس را ضرب شمشیر و هندوق سجاک سلطانیدند هر زده را این حواس ناخته از بالای فصل
 قلعه خود را بر زمین می انداختند و دست دپای خود را خود می شکستند و قلعه
 مقتوحه را از دست دادند تا چار و دسای خنیم در حوالی سعد الله خان که قریب قلعه
 جمع شدند و در قلعه مورچال قائم کردند عماد الملک و سورجل که بنا بر وقت پرستی سیل در
 باد و پیاده بودند درین دایره گیر اصلاتین نداده از دو کتا شامیکردند غنیمت دایره محاصره را تنگ کردند
 و ابله بهم خان کاروی که باد و او را از دکن همراه برده بود و آتشنی که فرنگ همراه داشت
 به ضرب توپ در ریگستان زیر قلعه آورده بکار داشت گویا س توپ بر جنگو اسد برج در
 شمن حملات باد شاهی مثل باران بارش کردند و بهارات دیوان خاص و رنگ محل
 بسته می ماند و شاه برج شکست عظیم راه یافت اما بصحانت در صانت قلعه خضری نرساند و همچنین
 معرکه عظیم در میان بود و هر دو زرد و خوروی از هندوق میشد یعقوب علیخان بهمن زنی برادر
 اشرف الوزرا شاه ولیخان قلعه دار بود چون ذخیره قلعه مفقود و وصول ملک از شاه در اس
 سبب طغیان آب حین متعذر بود یعقوب علی خان پیغام نمود که بشرط حفظ ناموس مال قلعه
 تسلیم میکند غنیمت داشت قبول بر دیده نهاد یعقوب علیخان بعد از

عهد و پیمان مع احوال و ائصال از قلعه برآمده در جوی علی مردان خان فرود آمد و بر پشتیها نشسته
 آنطرف آب جن خود را بشاه درانی رسانید و نوزدهم ذی الحجه سنه ثلث و سیصد و هشتاد و الف قلعه بست
 باد و افتاد و مردم بادشاهی و جمیع کارخانجات سلطنت با اختیار غنیمت رفت ذلک تقدیر العزیز
 العظیم باد و قلعه داری نیار و دشمنکری بهمن تقویض نمود و جمعی را برای حراست قلعه همراه
 او کرد و بر پهنی از تکه انداخته فقر که جوهر قابل و صاحب و مدار علیه باد و بود و مکاتبت محتوی
 بر حقائق هندوستان متواتر به فقیر نوشت در مکتوبی مینویسد که بنده بحکم باد و بر سبیل
 سفارت آنطرف آب جن نزد شجاع الدوله رفت شجاع الدوله مافی الضمیر خود را
 که نفس الامر و بیان واقع است ظاهر نمود حاصل کلامش اینست که مدتی است مرشد
 و برابره دکن بر ملک هندوستان مسلط شده اند الحال اینست فتنه از بدعهدی طماعی
 و سنگسری بمقوم بر قاسته یعنی امرا و ارجاسی این سرزمین از بدعهدی باد و بدسلوکیهای
 رگنا فتنه را و دتای مقتول و بولک و اتاجی و جبر و اخذ تصدیان اینها جان بلب آمده برای
 حفظ ناموس و الواس خود شاه و رانی را از ولایت طلبیدند بر بهمن صاحب مکتوب
 بار و بساطت شجاع الدوله در لشکر شاه آمد و رفت گیر و تمهیدات صلح و میان آورد
 لیکن بجای نرسید و نیز بر بهمن مذکور مینویسد که از جمله وجوه صورت تکرار فتنه حاصله
 اینست که سرداران مرشد همه لغو کج فم زود در رخ و ون بهت معروف حرام بلعیمای خود
 و اذیت خلق الله چنانچه سورجبل جاٹ اذ ضلع اینها معانته کرده دریافت که انجمام
 این قوم بخیر نیست بر خصمت از شاهجهان آباد بر قاسته بهلم گدازه کیکی از قلاع اوست
 رفت باد و را یکی سلطنت و کن دهند داشت تنگ چشتی و پست فطرقی ادبجای رسیده که
 سفت دیوان خاص بادشاهی که از نقره بود آزاکنده زرمسکوک ساخت و طلا آلات و
 نقره آلات و قف قدم نوی و مزار سلطان المشایخ نظام الدین و مرقد فردوس را مگاه
 محمد شاه مثل عود سوز و شمع و قنادیل و غیره طلبیده تبصره آورد و انقصه چون باد و با فوج
 خود چهاونی در شاهجهان آباد کرد و قلعت دانه و غلت حال سپاه را تنگ ساخت او را خرایام
 بر شگال خواست که از شهر برآمده دست بست راج آباد و بیا کشاید و وبال رعایا و برایا که و دایع

بدایع الهی اندر گردن خود کرد و وقت بر آمدن از شهر بست و نهم صفر سنه اربع و سبعین مائیه و الف و ششصد و هجده
 پسر محی السند را موقوف کرده میرزا جوان بخت خلف شاه عالم عالی گوهر را در قلعه شاهجهان آباد بر تخت
 نشاند و وزارت غایبانه به شجاع الدوله مقرر کرد و عرض اینکه شاه و ترانی با شجاع الدوله بدو گمان
 شود و سنگ تفرقه در اجتماع و اتفاق اینها افتد بعد از آن نار و شکر بر زمین رادشاهجهان آباد
 گذاشته خود با تمامی فوج بطرف شیخ پوره حرکت کرد که در آنجا عبد الصمد خان ابدانی و
 قطب خان رحیمیه و سنجاب خان زمیندار آن سرزمین اقامت داشتند و رسید و غله و غیره
 آنطرف آب بشکر شاه میرسانیدند و این عبد الصمد خان ابدانی همان است که در وقت
 فوجداری سرهند بدست غنیم افتاد آخر کار خلاص یافت و ذکر آن بالا گذشت و منتهی به اربع
 سنه اربع و سبعین و مائیه و الف غنیم قلعه کبچپوره را محاصره کرد چون گرفتن قلعه پیش آتشخانه
 فرنگ کارسلی است باندک زد و دود غور و قلعه بدست آمد باد و عبد الصمد خان و قطب خان
 را بدرجه شهادت رسانید و دست بتاراج کبچپوره دراز کرده بقیه و قطعه آنجا را نگذاشت
 شاه و ترانی را بجم و اجتماع این خبر شعله غضب و درجولان آمد و با وصف اینکه هنوز در یاس
 جمن پایاب نه شده بود حکم فرمود که افواج ظفر امواج از آب بگزند تا سرخ بچند هم رسید و اربع
 سنه اربع و سبعین و مائیه و الف دلاوران اسلام از گذر باک پت قریب شاهجهان آباد
 اسپان را در دریا انداخته بعضی پایاب و بعضی بشنا گذشتند برخی که پیا نه عمر اینها پر شده بود
 در آب فرو رفتند باد و از عبور سرداران افواج قاهره دریا را باین دلیری و بیباکی
 رنگ هوش باخت از کبچپوره بقصد غارت سرهند مسافتی طی کرده بود از اجتماع این خبر
 طاقت ربا را دهن سرهند نسخ نموده در دو کج به پانی پت آمد درین وقت همراه باد و چهل هزار
 سوار جرار کار آزموده جنگا دیده و توپخانه فرنگ معتد به حاضر بود و با وجود آن دید که در جنگ
 شمشیر و سیلان عمده بر آئی و ترانیان نمی تواند شد ناچار در سواد شمالی پانی پت حصه
 از توپخانه که آن را کرده ناری توان گفت دور لشکر خود کشیده مستعد پیکار نشست و بست و کم
 ماند کور موکب منصور مقابل سنگر مرثیه رسیده و در سن جهاد را به بد بسم الله شمشیر آغاز
 کرد هر روز اسلامیان و افغانیان با هم تلاشهای نمودند و توپ و در جنگ و بان و مبتدیان

و شمشیر از طرفین جمعی راه باوید فحاشی پیروند در اینان هر طرف دایره سائر شدند و رسیدند غلّه را بر مخالفان
از جمیع جهات مسدود ساختند مگر سمت لاهور پس پشت مرسته که از آن طرف آلاجات که از شاهجهیس
برزبایان نواحی سرهند است غلّه میفرستاد بر آن هم در آنجا قایم بماند و میر میخواستند چون شاه در آنی دیده
که مرسته با وصف تنگی قافیه از ریخته توپخانه بر نمی آید لاجرم بست و هشتم ربیع الآخر سنه اربع
و سبعین و مائت و الف جمله بر ریخته توپخانه مقرر کرده سواری فرمود جهان خاد و شاه پسند خان
و نجیب الدوله هر اول و عقب اینها شجاع الدوله با فوج خود معه احمد نگش و حافظ
رحمت خان و دو دندنیان و حفیض الله خان پسر علی محمد خان رهیل و بر پشت اینها شاه
مع اشرف الوزرا شاه ولی خان از آن طرف افواج غنیم نیز مستعد شده بقاصه یک بان
پیرتاب از سکر پیش بر آمده ایستاد بعد گشت و فوج بسیار که شروع جنگ از اول وقت
ظهر شده و دو گھڑی روز باقی مانده رهیل های پیاده همراهی نجیب الدوله که در جوهر شجاعت
ضرب المثل اند قریب ده هزار کس بعد برق اندازی در سکر در آمده بکوتة براق پیوستند
بلونت را و خمر پوره باد که مدار المہام و قوت بازوی او بود و بر خیم تفنگ از اسب
بر زمین افتاده توسن قرار همین کرد و رهیل های همان روزگار غنیم آخر کرده بودند لکن شب پرده
ظلمت فرو داشت و امتیاز در یگانہ و بیگانہ نمائند ناچار رهیل های چیرہ دستی های نمایان کردن
از سکر بر آمده رو به لشکر خود آوردند گویند پندت مکاسد اقلند انا دایا جمیت ده هزار
سوار و خزانه پیشار و رسید و غلّه آن طرف و ریاضی جمن بشاه دره محاذی شاهجهان آباد
رسیده میخواست که مرسته را که تعلق به نجیب الدوله داشت تاراج نماید و براه انتہا رسید بالا
بالا رفت از گداز کهن پوره عبور کرده شامل فوج مرسته شود از شاه دره کوچیده به پرگنه
جلال آباد که دوازده کرده از شاهجهان آباد واقع است رسید چون از سابق خبر آمدن
او بمقام شاه رسیده بود عطای خان در آنی دلپیر عبدالصمد خان ابدالی را با جمیت
پنهنز از سوار برای تنبیه گویند پندت یقین فرمود شارالیهما از گذر امره و باک پت عبور
کرده بایلین ارتش افتاد روز دوم به شاه دره رسید نائب ناز و لشکر را که در انجبا بود مع
مدانش قبیل رسائی دهند و هر اثر آن بغازی الدین نگار که شش کرده از شاهجهان آباد

شش فتنه مردم مرسته را که در آنجا بودند قتل نموده به جلال آباد فرودگاه گوبند پنڈت که همان
 روز نهم شوال سال مذکور در آنجا رسیده بود و ریخته و او را با همراہیانش علف شمشیر فروختند
 ساختند و غنایم بسیاری از نقد و جنس و دواب بدست آوردند و سرگوبند پنڈت را
 بریده با غنایم بحضور شاه آوردند و این گوبند پنڈت همان است که بعد از گنگ را عبور کردن
 آن طرف آتش فتنه برافروخت و کیفیت آن در ترجمه وزیر الممالک شجاع الدوله گذشت
 چون ایام محاصره و محاربه امتداد کشید و کثرت جیفه و بول و غائله فرودگاهیم را بهر
 نقص ساخت و ایندادر رسد و غله قحط و غلار را بجای رسانید که هر روز نیمه از مردم
 دواب بعلت گرسنگی قالب تھی میگردید و منمون لایستایی چون حیل و آلاتند و نسیب
 بهر صفت ظهور در آمد محصوران به تنگ آمده بالاتفاق قرار دادند که آخر در احاطه شکر مواد
 قوت تحلیل یافتند و خود بخود تلاشی میشوند بهتران است که کیم تر به بیت اجسامی خود را
 به مخالف نرم و قسمت ماتحت است یا تحته تبارنج ششم جمادی الآخره روز چهارشنبه
 سنه اربع و سبعین و مائت و الف فوجها ترتیب داده و توپخانه فرنگ پیش انداخته از سنگ
 خود بر آمده رویه لشکر شاه آوردند و مبارزان اسلام که صیاد و ارکین کرده انتظاری
 صید میکشیدند آنقدر فرصت دادند که پنج پیران مضطر رام رام گویان را احاطه سنگ
 یکد و میدان بیرون آمدند بعد از آن تکبیر برعوض و صون مالک الملک تسانی شان
 کرده دست به شمشیر خون آشام برده حمله آوردند و در طرفه العین صفوف اعدا را برهم زده
 خلعتی کثیر را به غراب آباد عدم فرستاد و اول و سواس را و که در عین شباب بود و زخم تفنگ
 مقتول گشت و برادران با و و به صدق آیه اعجاز پیرایه با و به غضب من الله متفق و العین
 و الاثر گردید و جنس کو و سرداران دیگر پیش از حصر علف تیغ بیدار گشتند و ابراهیم خان
 کاروی که بدتر از غر و بود و دیگر آمد و او را بهیت مرغ مقفص نگا داشتند و عنقریب
 به شمشیر با سا از هم گذرانیدند الله اکبر زمین معرکه از خون تلی همه گلریگ و عرصه عدم از
 کثرت موتی خیلی تنگ گردید و دست و دوزخ از غلام و کنیز کنی نزا و بر شمشیر مردان اسلام تقسیم
 یافت و غنایمی که در دایره انحصار نمی تواند گنجد از جوهر و نفوذ گرانمایه و اجناس و دیگر توپخانه

و پنجاه هزار سپ و دو و لکه گاؤ و چندین هزار شتر و پانصد فیل که به سپیکر دست غازیان منصور افتاد از
 نوادر اتفاقات این که فقیر در راه محرم سنه اربع و سبعین و ائمه و العتاش شش ماه پیش از وقوع محاربه
 بر سیل تهاطل غربی نظم کردم و بخدمت سید قمر الدین اوزنگ آبادی سلمه الله تعالی که ترجمه
 اوستی آید خواندم فرمود انشاء الله تعالی غنیمت عذول میشود بکم اتمی تهاطل فقیر راست آمد
 تاثیر نفس سید هم ظهور کرد غزل این است **شاهی رسید بند سیه فام را گرفت** + ماهی
 طلوع کرد و سر شام را گرفت + چون ریش خویش شد علف تنج بید ریغ + آن بر زمین
 که سلطنت عمام را گرفت + شکر خدا که کز لک تقیج حک نمود + نقش غلط که صفی
 ایام را گرفت + آخر تنج خسرو غازی بریده شد + زلفت ایاز کرد دل خود کام را گرفت +
 انجام کار غیر نداشت چه مرفه بود + فیل که راه خانه احرام را گرفت + نازم به اقدار
 سلیسان کامگار + از دست دیو کشور اسلام را گرفت + آمد خبر زوای محروم رود کن
 آزاد ما به میکده گلجام را گرفت + نظم این غزل محض بنا بر انشراح است که از فتح جنود
 اسلام رو نموده بنا بر مداحی چه شاه درانی در چند بود و من در دکن و تاریخ این فتح
 چنین بخاطر فاتر رسید **شاه باد و را پس از دنا به کشت** + کرد در انجام و در آغاز
 فتح + سورنای خامه تاریخش فواخت + شاه درانی نموده باز فتح + ایضا
مؤلف گوید + باد و با فوج خود تلف شد + از دست مجاهدان قتال + تاریخ
 شکست فوج کفار + فرمود خرد غنیمت پامال + بقیه السیفی که آواره وشت تا کامی شدند
 مردم و ملت خبر آنها گرفتند و از قتل و اسیر و غارت دقیقه مهمل نگذاشتند شمشیر بهادر برادر
 علاقی بالاجی که از بطن لولی بود در اثنای راه رقص میل نمود و از سرداران عمده غنیمت احدی
 جان به سلامت نبرد الا دوسه کس از انجمله بود لکه که بعد خرابی خود را با لوه رسانید و از انجا
 به پونه آمد و بعد وقوع این شکست فاحش بالاجی غصه مرگ شد و پس از پنجاه و سیزده روز
 نوزدهم ذی قعدة سنه اربع و سبعین و ائمه و العتاش با پسر و برادر ملحق گشت و چند روز پیش از
 تلف شدن باد و با فوج و دون بالاجی بر اینها باسد یونامی ملقب بدجست که در اوزنگ آباد
 سکونت داشت بمقر اصلی خود شافت و معتقدان خود را بلند راه گردید بقدیم قومه یوم القیامه قاضی

فان در دهم النار و پس از آنکه در مورد بالاجی چند ماه پیش از فوت خود رسوم حقداران بابت مثل مقدم و
پیشواری و در تیز و گاه در و حجام و شجاده و حداد و غیر هم ضبط کردن به اجاره داد و بهای آن خطیر ازین
وجه داخل خزانه ویران شد آخر مبارک نیامد هنوز این بدعت در تمام برگذات عمل آمد
جاری نه شده بود که حق تعالی دست او را از دشمنان غریب کوتاه ساخت و سیلم الدین طلبه
ای منقلب بقلب و چنانچه غزل مذکور پیش از وقوع واقعه بر زبان لفظ اول طلبه
گذشت امپری دیگر ازین قبل بوقوع آمد که فقیر سفارشش مسلمانان یکی از مضاجع
بالاجی نوشت او در جواب بقلم آورد که اینجا مسلمان بقدر اند کسی نیار نمی پرسد فقیر در جواب نوشت

بسم الله الرحمن الرحيم

ایزد سبحانه جلشانه بالا را ریاست عامه کشیده ریاست عامه مظهر عمده الهی است و چنانچه حق سبحانه و
تعالی نیک و بد را در سایه عنایت خود می پرورد رئیس عام را هم بنیاید که نظر بر پرورش عامه دارد و قریب هفتاد
سال است که سلاطین اسلام بر ممالک هند مسلط شده اند و بارگاه خود مسلمانان و هندوان هر دو قریب
را جاداد و بعد از قسمت هر دو طائفه را فیض رسانیدند گونا بنا بر جنسیت رعایت مسلمین زیاده
باشد لیکن هندوان را محروم نه ساختند متعصب ترین سلاطین اسلام حاکم بیکان است
اتار الله بر لانه بارگاه او از راجاها و متصدیان هند و مملو بود بالاجی و باد و توابع ایشان که
به تسلط خود نازند و میگویند ما و کن و هندوستان را از دست مسلمانان کشیدیم چندان جای
نازش نیست بیش ازین نیست که ملکی را که از سلاطین اسلام از دست راجاهای قدیم همجنس
ایشان استخراج نموده بودند باز بدست می آرند این خود معلوم که از کابل گذشته رویه ممالک اسلام
توانند آورد چنانچه اسلامیان از توران و ایران برآمده بضر بشیش کشور هندوستان را مسخر
ساختند گفته داستانها مثل اسمید جنگ که از حد شتر نقل میکنند عالم الغیب تعالی شاهد بهتر
میداند لکن در مدت قریب هزار و دویست سال عهد اسلام گاهی فوج هند چه از راجاها و چه
از سلاطین اسلام بولایت نرفت الا فوج صاحبقران ثانی شاهجهان که از هند بحدود
خراسان در آمده در سنه ست و چهلین و الف و پنج و بیست و شان را از نذر محمد خان استخراج نمودند
اما این مردم هم مردم ولایت بودند خواه ولایت را خواه اداه ولایت را بجهله و وجه نرفتند

فوج هند جانب ولایت اینکه حق تعالی در میان ولایت و هند وستان سدی استوار تر از سد سکنه ری
 بسته یعنی کابل و آن طرف ملک برف است انسان و دیگر حیوانات هند تاب هوای برف نمیتوانند
 آورد و از نخبه مردم هند را تسخیر ولایت شکل مردم ولایت را تسخیر هند وستان آسان که از
 ملک سرد سیر بر آید و در ملک گرم سیر می آیند هر چند هوای تابستان هند با مزاج اهل
 ولایت نمی سازد اما مثل هوای زمستان ولایت با مزاج مردم هند و عمده دجوه اینکه
 در یک در هند وستان است و در پنج ولایت نیست کثرت قبول مردم این ملک را از مشق رزم
 باز داشته در عیش و عشرت بزم می اندازد حال مردم ولایت بالعکس است و صبه کثرت ز
 در هند وستان اینکه ملک سیراب و سیر مردم و سیر زراعت است و مساون طلا و نقره و
 دیگر فلزات بسیار دارد و محتاج الله انسان بیشتر لباس است قماش که در هند وستان
 بهم میرسد در پنج ولایت نیست و اشیاء دیگر محتاج الیه بشر درین سرزمین فراوان
 بهم میرسد هر سال جازاتی که از بنا در هند به بنا در ولایت دیگر میرود از هند اقسام
 جنس پر کرده میزند و از ولایات دیگر نفوذ پر کرده می آرند و همچنین جنس زاتی که از بنا در
 محیط اعظم بهند می آیند عوض جنس جنس میبرند نفقه میبرند شیخ عبد الحمید لاهوری مؤلف
 شاه جهان نامه مینویسد حاصل ممالک ایران هفت لکه تومان است که دو کرو و چهل لکه
 روپیه باشد و هر یکی از دار الخلافه اکبر آباد و دار الملک دہلی و دار السلطنه لاہور
 نزدیک بدو کرو و پنجاه لکه روپیه حاصل آنست یافت وزیر ایران که او را در آنجا
 اعتماد الدوله خوانند سالی بطریق علوفه یک لکه روپیه است و بارسم الوزارت که آن
 زرا پیشکش شاه مینمایند دو لکه سپه سالار سه لکه قزچی باشی پنج لکه بیگلربیگی خراسان
 که از جمله زیاده می یابد قریب ده لکه او لکه داران دیگر ازین کمتر در خور خان هراو لکه و
 در دولت صاحبقران ثانی شاه جهان جاگیر هر یکی از بنده که به منصب هفت هزار
 هفت هزار سوار سرفرازند سی لکه روپیه که صد هزار تومان عراق است و محصول بنول
 یمین الدوله اصفهان پنجاه لک روپیه آدم هر سال مطلب خلاصه کلام آنکه مردم ولایت
 همیشه غالب آمد و چندین سلاطین اولی العزم از ولایت قصد هند کردند مثل سلطان محمود

و در ممالک ایران

محمود غازی و سلطان شهاب الدین غوری و صاحبقران امیر تیمور و فردوس مکانی بابر بادشاه
 و نادر شاه و خیر هم بادشاه این زمان و امیر که سلطنت هند را یابد و او نموده قلم تقدیر برین رفته چه شد
 هیچ اسلام در بلاد عرب و روم و شام و ایران و توران و ترکستان ثابت است ایمن نمیتوان
 بود یقین که صاحب غری از ولایت سر بر می آورد و هند و تان را زیر و زیر بس کند لازم اینست
 بشکر عنایات و احب الطیبات که همچنین دولت عظمی مفت نصیب کرد و صلاهی عام رزنده
 و مسلمانان و بریند و مراعات کنند قطع نظر از مراعات ملت مشایه میکنند که فردی از افراد
 انسان کمالی از کمالات بنی نوع بهم میرساند و بین الاقران متاثر بر می آید مثل
 سلطنت امارت و فقر و فضیلت تا بحدی که مثل بخاری و حدادی و بعد رحلت آن
 فرد صاحب کمال اگر اخلاف او رشیدی بر می آیند آن دولت در خاندان او چندی باقی ماند
 و الا ضحکال می پذیرد و هیچ بادشاهی و امیری را ندیدیم که ورا و لا و او سلطنت و امارت
 پا بدر بوده باشد و هیچ فقیری و فاضلی مشایه نیفتاد که در اخلاف او فقر و فضیلت استمرار
 داشته باشد همچنین حال ارباب حرفت سنة الله التي قد طلت من قبل ولن تجدر سنة الله
تبدیلا تا اینجا عبارت نامه نوشته است در وقتیکه این نامه نوشته بودم اصلا خبر آمدن شاه
درانی بهندوستان نبود فقیر بحکم و الله متم نوره و لو کره الکافرون و نصیحت نامه بقلم آوردم
 حضرت بصیر و سمیع تعالی شانه میداد و میشیند و رایام معدود و مضمون نامه را بطهور رسانید
 و شاه درانی را فرستاده غنیم را و ستوخش عسا که اسلام ساخت و الله علی کل شیء قدیر شاه بعد
 حصول این فتح عظیم ایشان را در و گاه که میدان پانی پت بود و مرا میسده سواد دلی را
 برافراخت و ایامی معدود توقف کرده شانزدهم شعبان سنه اربع و سبعین مائة و الف از
 باغ سالار دلی به قصد قندهار شبدیز غریمت بچولان در آورد و مراجعت قندهار نمود تا
 یافته اند بعد طی مسافت به لاهور رسید و در لاهور نائب گذاشته روانه بیشتر گردید و در بنیام
 جمله مقرضه از سوانح ایام که بعد تحریر این تالیف بمعرضه وقوع در آمد الحاق پیش
 بود که بعد فتح شاه درانی برباد و از زرنگاه اگر نخیته خود را به پونه رسانیده بود و دو سال
 درین نواحی گذرانده و در محارباتی که نواب آصفجاه ثانی را با مادهورا و پسر بالاجی را و ده گناه

دیرادرش را اتفاق افتاد شریک عظیم ماند و در سنه سبع و سبعین دواته والفت پروبالی بهم رسانده
 بهندوستان نمود و شجاع الدوله ناظم اوده که از نصاری بیگانه شکست خورده به فرخ آباد آمده
 بود در آنتر می ملاقات کرده با اتفاق رو بکنگ نصاری در دند نصاری زال آباد قدم پیش گذاشته
 در مقام کوثره تلافی فریقین دست داد و جنگ عظیم در میان آمد شجاع الدوله شکست
 خورده به فرخ آباد رفت و هو لکر با حال تباه دریای جمن را عبور کرد و خود را به کاپی رسانده
 و جمعیتی فراهم آورده باراجهای آن نواحی چمپید و زری که گرفت انجام کار بر سر جواهر مل
 پس سوسج مل جاث که بعد فوت پدر بر مشد ریاست نشست رفت و در نواحی کبر آباد
 قریب دهو لیور خود چند گروه عقب نشسته تمامی فوج همراهی را قریب شاهزاده هزار سو آ
 بحار به پیش فرستاد و وزیر شوال سنه سبع و سبعین دواته والفت فریقین بهم رسیدند
 باندک زد و خوردی فوج هو لکر رو بفرار آورد و فوج جواهر مل غارت کنان تقاب کردند
 و اخیال و افراس و ساز و سامان گرنجگان را دست برد نمودند جمعی کثیر را ته تیغ بید ریغ
 کشیدند هو لکر یان در قلعه دهو لیور پناه گرفتند جواهر ملیان بمحاصره پرداختند و در شرف
 اول همان شوال بر محصوران ظفر یافته پنج سردار فیل نشین را باده هزار کس با سیری گرفتند
 هو لکر بستماع این خبر پوش را بارنگ استقلال باخته بسیل فرار پیو دو قریب جهانشی نهم
 ذی الحجه سنه سبع و سبعین دواته والفت بغلت غصه مرگی هر دو عهد در باره ادرنگ و عهد
 گرفت موات گوید هو لکر بود دشمن اسلام به آخر آن نایه فساد برفت و
 عقل تاریخ مردنش فرمود که کافر موجب فساد برفت و بار میفتم در سنه
 خمس و سبعین دواته والفت شاه درانی عنان غریت بجهانب هند معطوف داشت سپس
 اینکه چون شاه بعد از اخن لوامی نصرت بر باد و نائب خود در لاهور گذاشته روی تو به
 بولایت آورد سرکشان هند میدان را خالی یافته باز غبار فساد برانگیختند غنیمت مرده که
 از کشته شدن باد و بیجان شده بود باز جان در قالب او در آمد با نواب آصف جاه ثانی
 در دکن مقابل شده جنگید و عیکه گشت سوج مل جاث در ذی قعد سنه اربع و سبعین
 دواته والفت قلعه اکبر آباد را از قلعه دار باد شاهی پس ازش گرفت و جمیع کارخانجات باد شاهی

که در قلعه بود متصرف گردید قوم بیکسر سین مملکت و تشدید کاف تا نسی ساکن صوبه پنجاب که از قدیم لاهور
 خیر مایه قلعه و فساد اند و با اسلامیان عداوت و تعصب شدید دارند تا آنکه معائنه کرده بودند
 که شاه چندین مرتبه هندوستان را بی سپهر ساخت از راه ناعاقبت اندیشی علم یمنی و شور شرار
 افراسشته نائب شاه را در لاهور کشتند و جاسنگه نامی را از قوم خود بیاد شاهی برداشته در
 دار بر مسند جم نشاندند و ردی بیکه را بنام او سپاه کردند و پلده لاهور و اطراف آنرا به تصرف
 آورده خلق الله لاسیما فرقه مسلمین را از تیار ساختند شاه درانی باستماع این اخبار
 بر عادت معمول خود باز منت بر نه فرمود و چون کل زمین لاهور را محصل نزول ابلال ساخت
 خبر آمد که اقوام بیکه که در ضلع رودی که سرزمینی است قلب در نواحی سرهند عمل آلاجات
 مرزبان قریب دو لک سوار و پیاده جمع شده اند شاه بر بیل ایلقار نمود و کروی راه را در عرض
 دور و ز طی کروی بسر وقت خون گرفتگان رسید یازدهم رجب سنه خمس و سبعین و مائده
 الف جنگ روداد غازیان کفر شکن نقتنه ریخته دو دانه را و احصایان بر آوردند قریب
 بست هزار بیت پرست را طعنه شمشیر خون آشام ساختند و متاعی که کیت آن مغرض بل
 القی است نصبت کردند میرا و لاد محمد ذکا طال عمره تاریخ این فتح چنین یافت
 جدا فتح شاه درانی به برگرد و جنبی لقی به سال تاریخ فتح گفت ذکا به مژد طرد
 نصیب سرتی نبی به بعد فتح هفتم شعبان سال مذکور شاه قرین فیروزی داخل لاهور گردید
 و در آنجا رحل اقامت افکنده بقبضه و ق اطراف لاهور پرداخت و نورالدین خان
 درانی را که از نجبی اعمام اشرف الوزرا شاه و لیخان است بر سر کمیون صوبه و ارکشیر نشین کرد
 بکمیون از قوم کشتری باشد کابل است و را به امتصدی اشرف الوزرا شاه ولی خان
 وزیر شاه درانی بود که میر تبه شاه درانی او را برای وصول زرا از کابل نزد حسین الملک فرستاد
 بود چون شاه درانی در سنه سیج و ستین و مائده الف عبد الله خان آبشک آغاسی را
 از کابل برای تحسین کشیر روانه کرد و او کشیر را از صوبه دار چانپ عالمگیر شانی انترع نموده
 عبد الله خان عرف خواجه کچک را با فوجی از افغانه نائب گذاشت دیدانی را بکمیون
 مقرر کرد و خود برگشت بعد چندی بکمیون سردار افغانه را کشتند و خواجه کچک را اول قید کرد

سپس از کشمیر برآورد و از عالمگیر ثانی بواسطت عماد الملک وزیر قدری زود فرستاده فرمان صوبه اری
 بنام خود طلبید و خطه و سکه بنام عالمگیر ثانی کرد و تمام صوبه راجه خالصه و چه جاگیر است منصفه داران
 ضبط نمود مشارالیه جوان خوشروئی متصف باوصاف شائسته قریب الاسلام بود جمیع
 مزار است بزرگان و باغات کشمیر را از میسم نمود و هر روز بعد فراغ از دیوان دو صند
 کس سلیمین را و بروی خود الوان اطعمه میخوراند و در هر ماهی دو از دهم و یا از دهم طعام
 نیاز پنجه بمرم تقسیم مینمود و اردو صادر راجه و رویش و چه غیر آن در فور حال هر کس
 مراعاتی میکرد و در هر هفتگی یکبار شاعره مقرر کرده بود جمیع شعرا کشمیر حاضر میشدند
 در آخر مجلس شبانی میکشید و پنج کس از شعرا را نامی را که با هر یکی از اینها ده کس از
 مستعدان کمالی معین کرده بود امر فرمود که تاریخ کشمیر از ابتداء سی آبادی تا زمان او
 تحریر نمایند در هر حلقه آن پنج کس محاسبه توفیق بود که توفیق تخلص میکند نام اصلی او
 لاله خواست بزبان کشمیر امر فرمود روزی ده نفر از کشمیر نظیرندارد این مطلع از دست
 تیرت از سیئه من دل زنی آید بیرون + همچو آنکس که ز ماتم کنی آید بیرون +
 دوم محمد علی خان تخلص بهتین صاحب تذکره حیات الشعرا پسر حسام الدین حسان قوم
 منسل ساکن کشمیر در سبک منصبداران بادشاهی انتظام دارد و میرزا قلی در بر او
 نورالدین حسان مذکور را با فوجی از خیل درانی و قزلباش و ایلات خراسان و جمعی
 از راجه کوستان بهبوت کشمیر تعین کرد و بکمون فوجی را فرستاد که شهاب جبال را
 مضبوط کرده بعد از آن قیام نمایند در اینان بعد حرب و ضرب بسیار غالب آمدند و
 کشامره را از شهاب جبال برداشته بسیاری را بر سر مشق تیغ جلالت ساختند و
 در عقب آن بر سر شهر کشمیر شتا فتند و بکمون با جمعی که همراه بودند صف آرا گردید و
 حسب المقدور دست و پای زده آخر کشامره تاب مقاومت نیاورد و خیریت
 یافتند و بکمون با اهل و عیال و تکیه گردید شاه درانی بدست نورالدین خان را

به نیابت کشمیر امور ساخت مولف گوید است کشمیر گرفت بار دیگر به سلطان احمد نر و کشمیر
فرمود زبان تیغ تاریخ + اذ فتح نمود باز کشمیر به دور سنه سه و سبعین و مائة و الف شاه
در آنی لوامی عزیمت بجانب کابل براخت +

بهرین

آرزو و سراج الدین علی خان اکبر آبادی سراج الشعراست و طراز الفصحا و تماشا
قوبان معانی تمام آرزوست و در تفصیل فیوضات ربانی سدا پاستور بهر باب تتبع میاید است
که از طبقات سلاطین اسلامیة هفت اول طبقه که لوامی تخییر نمشد افراخت و
این قلمرو را ترویج قواعد اسلام شرف اندوز ساخت طبقه آل ناصرات و در عهد ایشان
ما حسب جوهران هر فن در هند بعمره وجود فرامیدند و غلظه کلمات انسانی را بجلال اعلی
رسانیدند از انجمله طائفه قافیه سخنان اما در زمان باستان این گروه بالا شکوه در پای
سخت سلاطین کوس سخن سنجی مینوختند و در عموم بلاد و قضبات کمت نشان میداد
شش ابوالفرج رودنی و مسعود سعد سلمان لاهوری و امیر خسرو و امیر حسن و شیخ جمالی
که نشود و نهای هر سه در دار الخلافه دہلی است و غیر هم رحمهم الله تعالی و از عهد اکبر بادشاه
روز بروز شاعری را رواج فراوان بهر سید و اکثر امداد بود سخن سرایان گلستانه
عنادل گردید و جشن سینکه سلاطین تیموریه هند است تبریت مردم ولایت زیان به
سلاطین سابق گماشتند و قوایم سر بر سلطنت را بر دوش ولایتان گذاشتند الحق
تا چهاران صفویه در ایران و شهر یاران تیموریه در هندوستان بچه آئین بهین بادشاهی
کردند و بخو یک زمین و زمان آفرین گوید و او معنی سلطنت و جهان داری دادند و در
عهد ایشان تیغ خاندان عمده از ولایت ایران و توران نماند که در هندوستان نماند
و بدولتی و مجبیتی رسید و چون این امر کرد دولت را دایره دار احاطه کردند و در جذب
مردم ولایت حکم مقتضایس بهم رسانند هر عامی و سوقي آنجا به توقع منصب
بهت هزاری جانب هند و دید تا بجنب اوار باب کمال چو رسد از انجمله فرقه شعرا
مثل غزالی مشدی و عرفی شیرازی و ثنائی مشدی و نظیری نیشاپوری و نوعی
خیوشانی و شفق بیجاری و حکیم رکناکاشی و طالب آملی و ابوطالب کلیم بهدانی

و قدسی مشدی و میرزا عنایت صفهانی و دیگر جماعه لا تعد ولا تحصى که با شیخ ناچهارم فصل
تصریح میکند از هندوستان زبایان و در عهد اکبری شیخ فیضی لوای شاعری برافراخت و خطاب
ملک الشعرا سی سرایه افتخار اندوخت و معاصران شیخ فیضی اند ملا شیر کوه کووانی
و شای کالیوی و ضمیری بلگرامی و در عصر جهانگیری و شارجهانی شیدا و مبتکر که هر کدام
صاحب لکه بیت است و شیخ محمد محسن ثانی کشمیری و محمد طاهر غنی کشمیری و اقران اینها
بزم سخن چیدند و غازه تازه بر روی این شایه رخا مالیدند و در عهد غلامکان با وصف
عدم توجه بادشاه شعر غلو کرد و از هر گوشه شاعری برخاست و هم درین عهد ناصر علی و
مرزا بیدل طرح سخن بآیین تازه انداختند و این جوهر قابل را بصورت لطفه قریب
جلوه گر ساختند اما میرزا بیدل عمر دراز یافت و تا آغاز جلوس فردوس را مگاه محمد شاه
مریج نشین پوست تحت حیات بود و هم درین عهد میرزا طاهر نصیر آبادی در صفهان
تذکره نوشت و فصل موز و نمان هند را جدا ساخت پیش ازین تذکره نویسان ولایت
مثل محمد عوفی و دولت شاه و میر محمد تقی کاشی و غیر هم شعراء هند را مثل نکتی لاهوری
و ابوالفرح اونی و مسعود و سعد سلمان و امیر خسرو و امیر حسن و شیخ فیضی و غیر هم در
ضمن شعراء ولایت ذکر میکردند و درین عصر میر محمد افضل ثابت اله آبادی و سراج الدین
علینان آرزو صاحب ترجمه و میرزا عبد الغنی قبول کشمیری و میرزا منظر جان بهان و بعضی
معاصرین اینها شایه سخن را بر کرسی بالاتر نشانند و این عیسی طیب و لمارا از زمین به آسمان
رسانیدند و اندک شورا فلک آن زمان استقبال چه قیامتها آشکارا می کنند
اما چفت که در آن وقت ما نخواهیم بود شاید که یاران داورس هم بیاد ما آورده و تبرک کنند
و بابت تحفه خیری دست مرحمت بردارند نسبت آرزو از جانب پدر به شیخ کمال الدین خواهرزاده
شیخ نصیر الدین محمود چراغ دلوئی نور الله فریجه و از جهت مادر به شیخ محمد غوث گویاری
شطاری روح الله روحه شتی میشود و ولادت او در سنه احدی و مائت و الف واقع شد
ابتداء علوم متداوله کسب نمود و هم در مبادی عمر ذوق شعر بهر ساند و آنقدر خدمت
این فن بجاء آورد که او را تدبر آموخت و فراوان تصانیف در ملک تحریر کشید و در سنه اربع و شصتین

دنامه و الف ذکرة الشرف من جميع النفايس تاليف نمود اين کتاب درين ايام به فقير رسیده در حقي
 اشعار آيدار و انتخاب وادين اهتمام عظيم بکار برده تا که قنادی اشعار متاخرين است هر چند
 متوجه تحریر احوال شعر و ضبط تاريخ دلاوت و وفات و سنوآت و قانع و ذکر شعر را بر تقياب
 زمان نيست و ظاهر است که فراق و در بياض و تذکره همین باشد که بياض تنها اشعار شاعر دارد و
 تذکره احوال و اشعار هر دو دارد ليکن خود در و بياچه و خاتمه کتاب عذر انهيمنی بر میبگذارد
 و مع ذلک در ضمن عبارات صاف بی تکلف لطائف و تبييرات تازه با برنجی خواننده مندرج
 ساخته ازین سبب کتاب اورا کيفيتی خاص بهر سیده شکر الله سعيه و آن مرحوم ذکر تقييد درين
 کتاب و دو جا آورده و هر دو جا بخوبی یاد کرده حق تعالی جزا و خير کرامت کند و آورده سینه آئين
 و کئين و مائة و الف از گواليار بهار الخلافة شاه جهان آباد آمد و صحبت او با مندرام مخلص بنا بر صنييت
 موزونی کير افتاد و مخلص برای او مقبض و جاگيری از سر کار بادشاهی گرفت و خدمت بسياری
 از خود به تقييد رساند و موتمن الدوله اسحاق خان شويستری نیز بقدر دانی او پرداخت و بعد
 فوت موتمن الدوله پسر او نجم الدوله نیز و تيزه پدر عمل کرد و بعد و پنجاه و پيه در مایه میسر ماند
 و سواي اين هم رعایا تماينمود و بعد انتقال نجم الدوله پسر او را جنگ برادر خود نجم الدوله
 صحبت برار شد و همراه او از دلی قصد و يار شرفی کرد و در آواختر محرم سده شان و شين
 و مائة و الف بعد ايام بعد دو از وفات صفدر جنگ نانظم صوبه اووه و صوبه اله آباد که هفتدهم
 ذی الحجه سده سبع و شين و مائة و الف در گذشت به بلده اووه که وطن اصلی جد او شيخ
 کمال الدین است رسيد مير محمد يوسف بلگرامی برادر خاله اووه فقيد که هفتم اين صهيغه برنام
 اوست در يکتوبی به فقير نوشت که بنده را سه ملاقات با آرزو در بلده اووه دست داد
 و ديوانی در مجور قصار نظم سیکر و تارديف دال رسانده بود از ملاقات بنده بسیار مخلوقات
 و یک روز در خانه خود همچنان نگاهداشت هر چند معاذير پیش آوردم نگذاشت و دو ملاقات
 پيشتر در شاه جهان آباد اتفاق افتاده بود چون آشنای علامه مرحوم مير عبد الجليل بود
 فقير را در مجلس دريافت که فضلی دارد يا ادبانه و معتقدانه ملاقات کرد اين منی از تواضع
 بزرگی اوست اتقي کلامه آرزو بعد در و در بلده اووه بواسطه سالار جنگ با شجاع الدوله

خلعت صفدر جنگ بر فرود و سیصد روپیه در سایه مد فنج او از سر کار شجاع الدوله مقرر شده و چون وقت انتقال و قریب رسید به بلده لکهنو آمد و بستان و سوم سنج الاخرین تسع و ستین مائت و الف بجا حرمیت حق پیوست اول و در اور لکهنو امانت گذار شدند و بعد چند گاه بقیه جسد او را بشاهجهان آباد بردند و دفن کردند مؤلف گوید **خان و الاشان سراج الدین علی** با شیخ رونق بخش بزم گفتگو و در رقم آزاد سال رطلتش با رحمت کامل بر دوح آرزو و وقتیکه فقیر را تالیف سرد آزاد و در پیش بود ترجمه آرزوی مروه مملوب شد در تامل بزم کبچه طور بدست آید آخر کار بنماطر رسید که هر چند با هم قمار و صوری نیست اما جنسیت موزونی نسبت معنوی مستحق غائبانه مکتوبی باید نوشت و ترجمه و اشعار شارالیه باید طلبید خط با قدری زیر بر سیل پیژندی جوابی که واسطه الوصول بود از دکن به شاهجهان آباد روانه کردم آن مروه جواب با صواب رقم نمود و ترجمه خود با قدری اشعار ارسال داشت و بار دیگر هم پیژندی زیر بر سیل پیژندی جوابی با دفرستادم و سکه بزد اشعار خود ارسال نمودم و اشعار او را طلبیدم آن منظور برخی از نتایج طبع خود را بهمان دوستان ساخت ذکر او درین صحیفه بسیار است لهذا بی تقریب صله ترجمه او قلم آوردم این اشعار او از مجموع النفاث ملقط گردید

کند از منت دام و نفس آزاد مرا	بال و پر بسته و هر که به صیاد مرا
اگر چه نیست ز سرخ و قرینه ما	نخم شراب شفق گون بود و فینه ما
بوقت عهد یار آرزو یان گختند	توان سهول نمودن شکسته بسته ما
حیرت و یار آرزو زین چمن در برم مرا	چشم میران بال پرواز است چون شبنم مرا
کنیم درین رهگذر مرآت کلیف	که باز خویش چو گل بر کنسار و بکشا
سوال از من مخور صبح حشر چه شود	دماغ اینک که کسی را در هم جواب کجا
حسن پیدا ز عشق گردیده است	خسار است این رخ یوسف یعقوب
نوفت بتان سبز ز ماسخت غافل اند	چون بکیان که خواب ز غدا ابدی شب
شیخ اینجا دعوی تقوی نخواهد پیش رفت	عالم آب است این و الله جای زو نیست
یکشی دیوانگان را قید دیگر بوده است	دور ساغر حلقه بزد نجیب را افزود و است

درید جامه یوسف کشید ن دامان	وله	گنه ز جانب سرخچبه زلیخا نیست
شیخ ز تارنج جهان انگس	وله	کعبه تو کنه صتم خانه ایست
در گره بستیم چون تنم صفا	وله	شوق پا بوسی که مارا و ردل است
وصال خوش کمران را پر آرزو مند است	وله	بیان ببله دل با هیچ خورسند است
بر آهوان حرم چشم کی سیاه کند	وله	چو شیخ شهر سگ نفس با شکاری نیست
نشد که یک دو قفس مرغ دل کنند آزاد	وله	اگر چه چشم تمان را اندام بیماری است
این بشارت برسانید بهر غافل اسیر	وله	کاشیان بر دل محزون ز قفس نگر است
با خوش نبی شویم بمرمان هیچ چنین	وله	بر هر چه وست ما نرسد آن میان دوست
نیست پائین تر ز خود بینی بعالم پایه	وله	انچه پیش مردم آئینه بود چاه من است
چو آن جامه کی بافتد در وی سوره قرآن	وله	قماش صن از خط واجب تنظیم میگردد
ز بال خویش کند تر پوش فاخته ام	وله	کدام سرو گذر بر سر مزارم کرد
خط بلبل شده در باغ ز بیداد شما	وله	این سخن را برسانید به صیادی چند
ای زخم دل ز به شدت در مجالتم	وله	بیدرد لای چشم تری داشتی چه شد
آنقدر فونی کرد رنگین نسایم تپشه کو	وله	صنعت مینو سم نخل از روی فرادم کند
مه کامل بنورانی رخ دلبر نمی ماند	وله	اگر ماند شبی ماند شبی دیگر نمی ماند
روم ز خویش اگر آن نگار فرماید	وله	جنون چه کار بود چون بهار فرماید
ز دود آه گنم طرح سنبستانی	وله	به طیب خاطر اگر زلفت یار فرماید
خستگان عشق را راه عدم در پیش بود	وله	زخم شمشیرت بر سم ارمغان برداشتند
همچو آئینه و کانهایم سوخته شده است	وله	یوسف کیست که امروز بزار آمد
نشوم گر چه درین باغ بسی نالیدم	وله	آشنایان صغیری ز خوش لحسانه چند
شوم غبار و نه خیزم ز راه اوتاش	وله	همین قدر ز من خاکسار می آید
تا خوانده نامه بر سر عاشق زدی زناز	وله	پیغام اشتیاق مرا این جواب بود
گره بکار تو ای آسمان نمی افتد	وله	دور ز غنچه طبعم اگر شکفت شود

سجده مایان همه نو خط	وله	از نشانه صوفت کم نبود
شکارا فلک دران صحرای پرنیرنگ توان شد	وله	که چون طاووس منقش صید ترکش بسته میگردد
عقل است سرایمه ترا از عاصی محشر	وله	که غشش تو ام شور قیامت بسلامت
آرزو بر سطر با سطر زدن بی حاصل است	وله	هست بیجا اینکه خوابین برابر و میزنند
گردن را خوش گرفتاری دل او شاد باد	وله	خانه زنجیر سازان چون آباد باد
فرع چشم آگاه بی امیر المومنین حیدر	وله	بر انگشت پیدای الهی امیر المومنین حیدر
ای که میخوابی مراد محفل شایان بری	وله	مطلقا آداب آن صحبت نمیدانند فقیر
دیرانه را بچشم کم ای بنجیب مبین	وله	کز سیلنامی خانه خراب است یادگار
این دل که هست باعث خاموشی بهم	وله	قفل بود که بر در خود از درون زدوم
ز بیم آنکه درین ره خطر بدنبال است	وله	چو تو پمیروم و روی بر قفا دارم
نیست چو تخم لاله ام طاقت منت کشی	وله	سبز نمود گر مرا ابر به بنار سوختم
عذیب نوحه گر چون من کجا است	وله	آشیان بر نخل ماتم بسته ام
جستجوی دایم دارم منع پروازم مکن	وله	میروم از باغ بیرون بلبل آواز مکن
راحت درین چمن گل خیر قنادگی است	وله	چون سایه خاکسار شود پا دراز کن
آرزو بهر خلاص از نعم عجب تقریب بود	وله	شد جدا یار و نهم دی در فراقش دای تو
صفا قصد جان من دارے	وله	دشمن بندج خدا شده
در سر صیاد سودای شاع ناله نیست	وله	تاکی ای مرغ قفس جیاد کانی چیده
ز تو چشم مهربانی و گرای فلک ندارم	وله	شب هجر بود ممکن که سحر کنی نکر دی
داشت در عهد سیما ز بهر علم بھر	وله	هر گز نیست مری کندش حق پداری

ذکر اسحق خان و اخلاف او در ترجمه آرزو بر زبان مسلم گزشت مردم این زمان
 بنا بر معصری این اشخاص را میدادند بعد طول عهد که میداند که بل اتی علی الانسان
 حین من الدهر لم یکن ششیان مذکور اند از ضرورت افتاد که مجلی احوال اینها بسایع زمانیان
 حال و استقبال رسانیده شود

اسحاق خان را خطاب بر من الدوله شومسری امیر صاحب جوهر بود پدرش از شومسریان
 و در شاه جهان آباد متوطن گردید اسحاق خان در برهمنه متولد شد و یکسب کمال پروا داشت
 مستعدان عصر برآمد خوش فهم و قیصر پنج بوده و در شعر و نظم عربی و فارسی و حتی بالاداشت و در
 هر سلطنت یا اختیار در دست مخصوص در راه اسطعمه فرودس آرا نگاه کمال تقرب سلطانی
 بهم رسانید و در سنه ثمانین و خمین و مائت و اعلی و قات یافت از دست
 زبک در ول تکریم خیال آن گل بود و غیر خواب من اشب صغیر بلبل بوده
 آرزو در مجمع النفاس گوید فقیر را در خدمت ایشان از مدت بست و چند سال اخلاص
 بندگی شتوق از غیبت کمال اشفاق مرغی میفرمود و او سه پسر گذاشت نخستین میرزا محمد
 که او نیز شل پسر کمال تقرب فرودس آرا نگاه بهم رسانیده محمود اقران بود اول
 خطاب اسحاق خان و آخره خطاب نجم الدوله امتیاز پذیرفت و بخشی چهارم شد
 فرودس آرا نگاه خواهر نجم الدوله را با شجاع الدوله خلف صفدر جنگ زد و اوج داد
 بعد از انتقال فرودس آرا نگاه در عهد احمد شاه پنجشگیری او بجال ماند و کرد و کردی
 شاه جهان آباد که از خدمات سیر حاصل ست نصیمه شد و چون صفدر جنگ را با انعام
 چنگش و غیره که در شمالی صوبه مرلی میباشند نزاع پیش آمد و مابین قصبه بتیالی و قصبه ساو جنگ
 اتفاق افتاد و صفدر جنگ شکست یافت بخیم الدوله که همراه صفدر جنگ بود داد
 شجاعت داد و خود را ببیدان عدم کشید و این واقعه بست دوم شوال سنه ثلث و
 شین و مائت و اعلی و قات بود او را بدلی رسانید و بنجاک سپردند آرزو در مجمع النفاس
 در ترجمه خود بنویسد اکنون سیزده سال است که اکثر اوقات صرف خدمت و صحبت
 نواب نجم الدوله کرد و در عمر و دولتش بر اوج اقبال بود و از فزون و افاق از دیار پیوسته
 از رخ و روشش با و میباید استی کلامه آرزو در مجمع النفاس را بعد وفات نجم الدوله
 تمام کرد و او را پس از اوج اقامت و وفات در نظام ترجمه نجم الدوله که در حالت حیات او
 خوشش بود بحال داشته و قیصر دیگر بر من الدوله یکی میسر زاعلی اختیار الدوله دوم
 از احمد علی صاحب جنگ در عهد مالگیر ثانی از شاه جهان آباد عازم لشکر صفدر جنگ شدند

اتفاقاً صفدر جنگ در همان ایام فوت کرد و برادر دراز او از محرم سده شان و ستین ماه و الف
در بلاء او ده روز و ششاع الدوله رسیدند و بنا بر قرابتی که سابق بقلم آمد تا حالت تحریر با اعتبار و قیام
میگذرانند و بیست و چهارم رجب سنه خمس و ستین و ماه و الف سالار جنگ از پیشگاه شاه عالم
بجای تن بخشیدگی قامت بهایات آراست +

فقیر آزاد الحسینی الواسطی البلکرامی عفی اللہ عنہ آئین گستاخ کیست کہ باوصف کج کج
زبانی پلوی شیوا زبانان می نشیند و باوجود تنگ سرنالگی در بازار سیر متاعان و کالای
میجستد شاید فیاض روح القدس را تابای او نموده و درمی از عنایت خاص بر روی
او کشوده کی قدرت بالئے الہی سر و آزاد را موزون ساخت اگر آزاد را هم موزون نماید
چه جای استعجاب و قمری را صراع سر و سی آموخته اگر او را هم سر و ستان مضرعاً تلقین
فرماید چه محل استقرار از نیما است که حضرت لسان الفیض قدس سره ہی صد و پنجاہ سال
غنیاً بیش ازین بنام و تخلص فقیر ایا نموده و از عنایت بی نهایت زبان عقیدتمند کلم فرموده که

فاش بگویم و از گفته خود دل شادم و بنده مستقیم و از هر دو جهان آزادم.

بند عشق ترجمه غلام علی است چه عشق عبارت از امیر المومنین علی باشد چنانچه روح الامین
شهر سنای افاده میکند هر چه گویم عشق زان برتر بود عشق امیر المومنین حیدر بود
در سجای کاشی گوید علی باشد کسی کش عشق خوانی به محبت ضربت مستانه اوست
روز و فقیه از شبستان عدم در آنجن وجود بست و پنجم سفر روز یکشنبه سنه سه عشر و ائمه و الف
و ک و ن و ش ا حمله میدا پنوره واقع قصبه بگرام تاج صوبه اوده از سرزمین پورب نسب فقیر
مشتی عیسی موم الاشیال بن زید شهید بن انام زین العابدین رضی الله عنهم و نسب ذ
می گویم که چه باشد موم الاشیال عیسی حسن و عیسی جان بخش شیرانم باه و نفس
منی موم الاشیال تیم کننده شیر بجای چون اکثر شکار شیر میکرد این لقب لقب گشت و نیز میگویم

ابریق ستم گشت و گفت از سر نازم چراغ دوده ز نیشیب در روشن شد +

صیقل علی انیج اوستاد محشین آئینه فیض سرمد میر غفیل محمد قدس سره که سر مایه علوم درسی
غفیل عالی و مستاد و از مرام علمای عظیم است و از فیوض اعلیٰ است و الله اعلم السبیل که لغت

[Faint, illegible handwritten notes]

حدیث و سیر نبوی و فنون ادب را آنحضرت با کتب ساری و علم سیر محمد صلی الله علیه و آله
 خلفت علامه مرحوم مرحوم که عرض و توانی و بعض فنون ادب را تربیت والا استفاده شد چهارم
 صاحب آیات بنیات شیخ محمد بنیات روح الله روحه که در مدینه منوره صحیح بخاری از حدیث بابرکت
 بسند رسیده و اجازت صحیح سته و سائر مفردات مولانا حاصل گشت پنجم صنوف کلمات
 را عاوی شیخ عبد الوهاب طباطبائی طاب منجحه که در مکة معظمه بعض فوائد علم حدیث از زبان
 مبارک بر لوح خاطر نقش بست و رسم بیت جناب مقدس میر سید لطیف الله بلگرامی
 قدس سره بعمل آمد تراجم اکابر سنی و در اثر الکرام و سر و آزاد ترقیم یافته و مدت الحضر سفر پیش آمد
 اول سفر شاه جهان آباد باراده ملازمت علامه مغفور مذکور که آنجا تشریف داشتند در سنه
 اربع و ثمانین و مائة و الف باتفاق غیرت الله بنحیر بلگرامی رخت سفر بان بلده طیبه کشیدیم
 و دو سال در ظل تربیت علامه جا گرفته به بلگرام عطف عنان نمودم دوم سفر سیوستان کردیم
 ایست از بلاد سند در ذی الحجه سنه ثمانین و اربعین مائة و الف از بلگرام شب نیر عزم بجانب
 سیوستان گرم جولان ساختم و بهر شاه جهان آباد و لاهور و ملتان و آج دیگر و نور خورده و در عشره
 رجب الاول سال دیگر وصول آن شهر و ملازمت خال صاحب قبال خود میسر شد محمد
 سلمه الله تعالی که از پیشگاه بادشاه دہلی سیر بخشی و وقایع نگار آنجا بودند سرانجامه انشراح اندوختیم
 و آنجناب فقیر انیامت هر دو خدمت مقرر کرده خود متوجه بلگرام شدند و بعد چهار سال باز سیوستان
 بمقدم فیض توام شرف اندوز ساختند و فقیر در واسطه سنه سبع و اربعین مائة و الف از راهی که
 رفته بودم به شاه جهان آباد برگشتم در اینجا استماع افتاد که والد ماجد فقیر و سائر اہلبیت بتقریبی در
 بلده الہ آباد که در منزل شرفی بلگرام است اقامت دارند اول به اکبر آباد فرستم و از آنجا راه
 راست الہ آباد گرفتم وقت طلوع ہلال رمضان سال مذکور بود آن بلده و ملاقات اہل بیت
 سرانجامه نشاط عید اندوختیم و چندی در آنجا محل اقامت افکندم و در ایام اقامت آنجا دو نوبت
 به کلگشت بلگرام شتافتم سوم سفر حرمین محترمین زاد ہما الله شرفا چون نوبت دوم از الہ آباد
 به بلگرام آمدم شوق زیارت حرمین و اختیار تجربہ کہ از مدتی دہسگیر دل بود و هجوم آورد دوم رجب
 سنہ چہینین مائة و الف مطابق کلمہ سفر فقیر از بلگرام محل جازیم منت طرازی برستم و مسافت تہذیب

نور دیده با ما کن مقدمه رسیدم و حسین نیاز بر عتبه بیت الله مالیدم چون سویم حج دور بود و کلاه و زرد رنگه
 متعلقه مانده رو بجهت منوره آوردم و بجا آستان رسالت را کحل الجواهر چشم نیاز ساختم و عید فطر در
 حضور اقدس کرده بام القری عرفان نمودم و سال دیگر موافق عمل عظم مناسک حج بتقدیم رساندم
 سالم کشمیری حسب حال خود و فقیر گوید **عید فطر** است بر دوشنبه و شبیا الله گفتیم پس یاد در
 این عید و مدینه بخت من طالع من به انشاء الله که وعید دیگر به خان آرزو و مجمع النفاکس زیر ترجمه
 سالم مینویسد ایامی که در کجرات بود و توفیق حج یافته زیارت بیت الله خانه دین خود آباد ساخت
 اتفاقاً پیش از ایام حج به مدینه منوره رفته بود که ایام حج منقضی گشت در آن باب
 رباعی مذکور گفته مولف گوید انقضاء ایام حج ازین رباعی مفوم نمیشود خدا داد خان آرزو
 چه فحیده مرا و سالم همان است که فقیر بیان کردم و در سنه اثنین و خمسین و مائت و الف مطابق سفر
 بحر از حجاز سری بدیار دکن کشیدم و در خمسه بنیاد و اورنگ آباد رنگ اقامت ریختم و چند بار
 تماشای اطراف ملک دکن برخاستم اکنون در دارالامین اورنگ آباد گوشه گیرم و از خاک
 آستان فقیر سر مه کش دیدم ضمیر عمر تنگ مایه بپشخت و یک کشیده و آفتاب مذگی لب بام
 رسیده حق تعالی خاتمه بخیر گرداند و پیرانه بی پروبال را به شعله دیدار رساند فقیر عمریست
 که در میانه سخن نساغری میزند و گاه گاهی از ته جرعه فکر خاری میفشکند بر چنبد سنجو ارم پله
 قلم را خا بدم و سرگردانی او را در وادی تخیلات نه پسندم لکن موزونی فطری دست از من
 برنیدارد و خانه و ارکشان کشان به سیر نز تنگ معانی می آرد بهر کیفیت خاطر خود را باین حج میکنم
 که ساحر فکر نه تنها بر من افسون دمیده بلکه بسیاری از کبریا و دین را در دام خود کشیده دیوان
 فارسی و عربی فقیر مراتب است دیوان عربی سه هزار بیت باشد سخن عربی را بطرن فاصل و میکنم
 و با آن افسون خوانان بابل میشکنم طوطی هندم با قهریان عرب و ساز زخمه سنج پوزیم با فوش
 نوایان حجاز هم آواز دیوان عربی فقیر در حرین شریفین و بلادین و مصر مشهور است و محافل
 عرب و باباین غریب تازه وار و دهمور گویا شوکت بحساری از زبان من میگوید **ع**
 شنیده اند بیتان بین کلام مرا | **لوشته اند بر آب حقیق** تمام مرا
 در عنوان کتاب سمت تحریر پذیرفت که فقیر در تمام عمر خود لای گرانایه سخن ابدست اغنیانه فروخته ام

و از ثنا گستر می رباب دول قدر خردی نیند و خسته گرد قتی ساز راه آخرت نو ختم در رباعی را نوشته بسمل
 بیت الله ساختم یعنی تنگامیکه ابرام حرمین مکرمین لستم در انار راه بانو آب صفیاء طاب ثراه بر فوردم
 این رباعی گذرانیدم **ه** ای حامی دین محیط بود و احسان **ه** حق داد ترا خطاب صفت شایان **ه**
 تحت بدرگاه سلیمان آورد **ه** تو آگ نبی را بدر کعبه رسان **ه** نواب بسیار خطا شد و اعانت زاد و
 راحله لعل آ در دو در حقیقت نظم این باشی برای تحقیق مضمون آیه کریمه و عملی الناس
 مع البیت من استطاع الیه سبیلاً است نه برای طلب حطام دنیوی اکنون برخی منظومات
 خود تیر تیر ردیف می نگارم و غزالان رم کرده خود را در میدان صفحه بجولان می آرم **ه**

کرامت کن نسا آتشینی یوانه مارا	+	اسمے ناله گروے دل دیوانه مارا
ز حسن خویش گن آباد حیرتخانه مارا	+	بد و در دست زنگار بوس آئینه دل را
مهر از بلخ بیرون سبز بهیگانه مارا	+	کریان را نظر بر زشتی معان نمیباشد
تو گردش ده برنگ آسمان پیمان مارا	+	درین محفل مکن از دست مردم آبر و زیری
در زمین سخن خویش بو و مشد	وله	بے نیاز است ز تعمیر سر مرقد ما
میفر و شد خویش را اول خریدار شما	+	بے قنای خود میسر نیست دیدار شما
میگنم سرافند امیر پاشی دیوار شما	+	منکه با شتم تا شوم در بزم والا باریاب
یشناسد خوب مخلص صدق گفتار شما	+	صمیم ارشاد شد البته شب بر میخورم
گیر اتر است از سر زلف تو دام	وله	آخر ترا کند اثر عشق رام ما
روزی که جام چشم تو گردد و بکام	+	چندین نزار میکرده را وقف میکنم
با تو محشور گردی اندام	+	گر ز خود دور گردی اندام
بے زور و زور گردی اندام	+	از گل من کشیده اند گلاب
طرفه کافور گردی اندام	وله	تا بتم بے حواس من
بسلم شانه شکن این طلسم شکل	+	رها کن از گره دام غبرین دل را
مکن بر اے خدا بے چراغ محفل	+	چراز حلقه اجساب میروی بیرون
داند که نافع است جراحت رسیده را	+	خی داد چشم یار دل زخم دیده را

تو چاکری گرفت غمزال رسیده را	+	خفتش دید و وحشی دل را اسیر کرد
فنا یح ساز حلقه قد خمیده را	+	پیری رسید بر در طاعت تقسیم شو
آزاد کرد پیر غلام خمیده را	+	نازم به صاحب که سراپا مروت است
پیرا بن سپید غلام سیاه را	وله	مغرور کرد پیر تو خورشید ماه را
بر سر گرفته است بلای سیاه را	+	قلل هما عجب که پند است شاه را
این لعل آبدار نزد باد شاه را	+	دل را بنجر جناب مقدس کجا برم
یک تمسوار داد شکست این سپاه را	+	عشاق را فلکند ز پافضل نوری
باد صفت اضطراب وطن کرد چاه را	+	حیران گوشه گیری سیلاب کشته ام
بر طبیعت بچو او بگذار بیای مرا	وله	ای مسالج دیده گزنگس یار مرا
هر کراویدم طلبگار است دستار مرا	+	تا بدست آورده ام مانند گل شست زری
عرض کن وقت مناسب دیده اظهار مرا	+	ای صبا از حسن آداب رسالت واقفی
در چشم میرسد خط چند از چرخ انما	وله	دارد پراه دیده جمالت سرانما
شاه باش بر نیم سفارت پناه ما	وله	با گل پیام گفت ز برگ گیاه ما
هر چند خور در سال بود باد شاه ما	+	تسخیر دل نمود بطوریکه داده داده
آتش شیشه بود چشم تماشائی ما	وله	سوخت از پیر تو خورشید جبینی دل را
گر کتان را افگنی در آفتاب ماهتاب	وله	تا توانا نیست روزی تا توان روشن شود
تنگ سلطان است در اقلیم او شهر خراب	وله	بادش با خاطر آذر آباد کن
تمام خشک شدم لیکن انقدر باقی است	وله	بیا که چون گهرم بیتو چشم تر باقی است
ز مرغ بسمل و مشت بال دیر باقی است	+	توان رساند بیا لیلین حضرت صیاد
چو شمع کشته مراد داغ مغرور باقی است	+	تو قتل کردی و من سرخوشم ز سودا ایت
توان نواخت مرآه در جگر باقی است	+	جد از بزم تو هر چند کرد خاموشم
سر مه در دیدگاه غور چه قدر ناساز است	وله	هست ظاهراً که خود آرائی ناقص بجا است
بر پشت این براق زنده آسمان گذشته	وله	دل با علو هست خود از جهان گذشته

کردم بسان سنگ فشان طرفه قصدا	+	روزی که تیغ قاتل من بر فشان گذشت
با من نسیم صبح حدیث صبح گفت	+	بیار شد کسیکه برین گلستان گذشت
خطیکه گردنخ اود میدد مذموم است	وله	حصار این چنین تازه حیث زقوم است
خزان گل چه قدر داغ کرد لبیل را	+	همیشه مرثیه خوان شید در جوم است
گفتی ادب دماغ مرا تاب آه نیست	وله	دل کرد هر چه کرد ز مخلص گن نیست
در محراب از خرابی احوال ما پیرس	+	ببینی که در قلمرو ما بادشاه نیست
از پرده بار دیگر دلدار بر نیاید	وله	خورشید حشر بیش از یکبار بر نیاید
دانی چرا نگارش بر مخلصان نیفتد	+	از خانه احتیاطا بیا بر بر نیاید
سری پر کشتن عشاق یار پیدا کرد	وله	یوان نوشد و ذوق شکار پیدا کرد
نمود آئینه در پیش یار دانا ئی	+	خوشامدی شده جاور کنار پیدا کرد
هوای کوچه جانانه نیست با ما صاف	+	چه واقع است که از ما غبار پیدا کرد
از گردش سپهر ایانم بجا نماند	وله	هی بری ز گرد باد چراغم بجا نماند
چون نپس که از سرمینا جدا کنند	+	صد حیث وقت نشد و ما غم بجا نماند
توکل را نظر هر روز بر تو خد متی باشد	وله	همان بهتر که این کس یار صاحب لقی باشد
زوال دولت اهل ستم امان باشد	وله	سه گرفت سپهر از سپه کتان باشد
ز چشم یار غلط نیست عشو موسم خط	+	که وقت شوخی نرگس همین خزان باشد
من از تفرج این گلستان نظر بستم	+	که اداغ که ممنون باغبان باشد
عجب که با قدم خد متی که دارم گفت	+	چرا بجا شیء بزم من فلان باشد
مقیم دشت جنون پاسبان نیخواه	+	که آهوان حرم را حرم شبان باشد
یقین که باز بروی زمین فرود آید	+	اگر چه جاسی سیما بر آسمان باشد
بوقت پیر شدن قدر رنگ و بود اند	+	هنوز نچیده من در نو جوان باشد
کسیکه صدر نشینی گزید اود اند	+	پسند خاطر آزاد و استان باشد
زاده ساد پی راه خند ایجوید	وله	کور از جیندی قبله نمایجوید

چون در عشق که دو اند بزمین ریشه شاخ	چون زلف آن سرو تن خاک مرا بجوید
دارم ولی که عشق تنهای او کند	آتش جانب کرده نویشت و کند
اسال گل بربگ عجب در چمن شگفت	اما که او مانع که بر چیده بود کند
با در نمود و در حق من قول بدست	یکی بار لازم است مرا در برد کند
غافل تری از توان یافت در جهان	دیوانه که کوس ترا آرزو کند
سرو زلف تو بر زمین باشد	بسم صاحب دلان زمین باشد
اگر چه طریف کلام تو جزستم نکند	حتی تسلط این سر فراز کم نه کند
نوخطان مرصع تازه بکارم کردند	که بجان مصحف دل وقت خرام کردند
صید پر لاف من قابل فتراک نبود	صید بندان چه پسندیده شکارم کردند
علم باید که بر دوار فزون تر باشد	در فلذات گران تر ز همه تر باشد
اول گنجینه این است که در هم سازند	بسم آرند اگر بازیت ابر باشد
لذت فقر بدارنده افسرند بهند	ساغر آب خضر را پس کنند بهند
و صفت اصل نه شد مانع نیرنگی فرع	شوغی حسن پری را بهمند درند بهند
دار و بیوقت در محفل قباح میکند	ابر در متاب باستان عداوت میکند
نوبهار این چمن دار و خزان را در کنار	رنگ زرد و گل باین معنی اشارت میکند
ای که میپرسی ز بود و نجات صف کرد	چون تعصای حاجتی خواهد جا بخت میکند
آه میسوزیم و او نظاره نمیکند	آتش افروخته ظالم تماشا میکند
عقده خاطر ز زلف تابدارت و انمود	شانه عاج ترا تا نرمید بهضی نمود
ملک با آرام در زیر فلک چون بهند نیست	دل فروکش در شکیخ زلف او بر جانمورد
دل عنان گرداند از یار کن سوی دیگر	قبله را تحویل کرد از طاق ابروی دیگر
همچو زلفی که رسد تا کمر صاحب ناز	یکشد تا بدم سلسله عمر در ناز
شرکان بد و مردم چشم سیاه او	استاد کرد کعبه بد و رصف نماز
ولی که زلف نگاری بود و شبستانش	ز شاه چند فزون است شوکت شاننش

کجا نصیب که چینم کلی زبستانش	غنیبت است مرا انگشت گلستانش
مین از خزان او گوهری نخواستم	نمی بسولست مرا از سحاب نیستانش
مرا نه خدست آن طفل آرزو داین است	که خاکروب شوم بر دروستانش
شام در شهری رسیدم یار آنجا رو نمود	داخل منزل شدم وقتی که روشن شد چو آن
طره طراد او هر روز میگرد و دور از	از دل گم گشته من ظاهر اگر در سران
کمر بکوشش دنیا بلند چون جاروب	که نیست حاصل ردی تو بین ترا جز خاک
میزند از فیض جاری دم هوای بشکال	محو سازد از زمین و آسمان گرد لال
خط تراشیدی عارض را زلف آراستی	عامل معزول را از رحمت کردی بجال
چون بلانازل شود سازند سازان بهم	نارهای متعلف را کوک سازد گوشتال
نیست وصف رهنای قسمت آزادگان	جاده پیدا میکند در خود زمین پائمال
بی شقت نیست ممکن وصل آن سروسی	خارستی از رقیبان هست گرد این نهال
چون سها بر هر قدر نوریکه دارم قائم	شان خود افزون سازم از گدائی چون بلبل
سیر کارم ز طفلی خود پذیر باد و تابم	چونیلو فر بود نشو و نما در عالم اکم
خیال او چه محنت میکشد گرد سرش کردم	ز راه دور آید وقت شب در خلوت خوابم
دل مرا کرد غارت زلف جانانی که من دارم	بدست کافری افتاد قرآنی که من دارم
درین ماتم سر کردند با دولاب بهر نگم	جامل شد بگردن چشم گریانی که من دارم
کشیده اند ز رنگ نی از تصویرم	خط شکسته از خوشنویس تقدیرم
کبوتر را چو طوطی کاشن شد خوش بیانی هم	که یاران را رساند نامه پیغام زبانی هم
امید تو تم در وقت پیری نیست از صبا	که محتاج عصا چون تاک بودم در جوانی هم
شی آناد مار و اند شد آن شمع اقدس	سجا آورد آداب غلامی جانفشانی هم
چشم بر لطف تو دار درخت بی سامانم	ز آتشین تنی اتو کن جامه عریانم
شیر نازل دارد وحشی از آفتاب	ماه میباید که گیر و نور از پیشانی هم
گوهرم را آسمان هر چند دارد در گره	آخر از قید صدف بیرون برد غلطانم

نمیدانم چه دستان شد مهران بر موج غمناکم	وله	کرد آلی و سیت جایی بقیه قول و بر خاکم
رسید موسم گل راه گلستان سر کن	وله	چو گل زر کیه ترا هست صفت ساغر کن
غنیمت است اگر قطره رسد لایه	وله	برنگ برگ گل از شبنمی زبان تر کن
اگر سازی مرا ای صاحب محفل ز دیرون	وله	سرت گروم مکن ز نهاریادم راز سر بیرون
بیا ای ساقی پاکیزه طواری میرزای من	وله	چو صبح ای مهربان از آستین کن جام ز بیرون
کنارم بود آن خورشید عالم تاب مشرق	وله	قیامت شد که آغوش مخالف کرد سر بیرون
منظر دارد مرا یار کرم فدا من	وله	دیر می آید چو عیسی صاحب چای من
سالم اما لب از اظهار مطلب بسته ام	وله	حالم چون ماه نو پیداست از سیاهی من
بسکه جاپون چرخ بر طاق بلندی داده اند	وله	دست خارا را قهر نیست بر مینای من
شب ریخت خون بگینی تیغ کین او	وله	انظار کرد لعل لب آستین او
دل که شد واقف اسرار میان من و تو	وله	نیست دسواس کن او هست زان من و تو
گشته را اگر دگر قاتل او گردانند	وله	خلق حیرت زده رسم زمان من و تو
و نشین افتاد ما را علم از آئین او	وله	عشق مقناطیس بر قطب است از تکیه او
ماه من اشب نبدانم که معان که	وله	گرم رفتی از لطف شمع شبستان که
سالها شد در سراغت سر بجزر داده ام	وله	ای غزال بیروت در بیابان که
من هم آخر در دمنده چشم بیا بر توام	وله	ای بقرایت روم در فکر دربان که
تا تو رفتی یک قلم کتب خراب فداوه است	وله	طفل شیرین حرف من شور و بستان که
خاطرت آزاد دارد سخت بے جمعیت	وله	خیر باشد و الا زلف پریشان که
زبانان در کنند و حدت خود میگویم یا دی	وله	درین منزل نشستم بهر تشخیر پرزادی
چه لازم تا کشم از سبزه و گل منت بجا	وله	کفایت میکند بر مرقد من سرو آزادی
الهی تازم در هر خم گیسوی او دستی	وله	کرامت کن مرا چون شاخ سبیل موهو دستی
نیستی در عالم ایجا د از طاؤس کم	وله	گلستان یابی اگر خود را تماشا میکنی
تو پری دیده سدا بیا بنظر می آئی	وله	مگر از خانه آینه بدر می آئی

بیوقوف و کمای محبان چه خرابی دارد	ششم	شیرازی می شود آید اگر می آید
بیوقت بر خیزد و از سلاطین آید	اول	دارم چو وقت ساعت گویای سبحانی
نقو اند که منساید بر پیکر احدی	اول	گر آنکس که درند برود جهان و دست روی
تو از کشیدن گردن برشته در خطری	اول	به تیغ و ابرو شد شمع را از یاد و سری
فرنگ خوش رسا طرزه کاغذستانی است	بد	قدم فشار بر دارالامان بخیزد بری
کے بلبل مشتاق چمن میگردد	اول	باطساب بوسی پیر برین میگردد
سین شیفته خودم برنگ دولاب	بد	میگریم و گرد و خشتن میگردد

بعض ابیات از دیوان فقیر شرح طلب است لکن بقول عرب صاحب البیت
 البصر بالبیت ورنجا شرح آن صورت ترقیم می پذیرد که حاجت رجوع بجای دیگر نماید

سفینه غزلی هست در نگاه مرا **قوله** سواد دشت بیاض است سیرگاه

دشت بیاض نام سزمینی است از خراسان

نخو ارم آب رکن آباد و گلگشت مصلی را **قوله** در خوش کردم کنایه زمزم و رکن و مصلی را

بیخ است بسوی بیت خواجہ حافظ که **بد** ساقی می باقی که در جنت نخو ارم یافت

کنایه آب رکن آباد و گلگشت مصلی را **بد** در بیت خواجہ حافظ سکه چیزند کور است

آب و رکن آباد و مصلی فقیر هم در مقابل سکه چیز آورده ام زمزم و رکن که نزد می دشمن

رکن مطلق عبارت از حجر اسود است و مصلی که در قرآن واقع شده و آنجا من مقام

ابراہیم مصلی و زمزم و مصلی در عین مسجد بر نزدیک کعبه اند **بد**

مرا مشاهده شد در مدینه نبوی **قوله** که آب خضر و خاک شفا است جلوه ظاهر

خاک شفا قطعه زمینی است مشهور در مدینه منوره که حضرت صلی الله علیه و آله و

اصحاب و سلم از آن خاک بیمار را فوراً نیند و شفا یافت فقیر آنرا زیارت کردم و خاکی بر دوشتم

چه نمانی زده در دل لال الماسی **قوله** که در مواجہ مصطفی است جلوه ظاهر

لال شکر از الماس تراشیده در دیوار در حقه منوره جای مواجہ ضبط کرده اند

قدای خاصیت وادی محقق شوم **قوله** که گرد و یک دافش علان کشنه بلی

وادی عقیق نام وادی مشهور قریب مدینه متوره فقیر زیارت آن عقیق مبارک مکرر بخوردی
 حاصل کردم ذکر وادی عقیق در اشعار عرب بسیار است و در اشعار فارسی مخصوص فقیر
 عمده پیش از همه در کار جهان سعی کند **قوله** سرعت منطقه از دانه ها افزون است
 سرعت دانه منطقه البروج از دوا بر صنایع زیاده است **تفصیل** از کتب هدیث باید جست
 اشکم به عشق آن بت هند و برآمد **قوله** دریای گنگ از بن هر مو برآمد است
 معتقد بنودان این است که دریای گنگ از موسی سرکی از مقتدایان ایشان برآمده
 خط مشکین خال رخسار ترا بر سر رسید **قوله** فوج هندوستان تبسیر ملک عنبر رسید
 ملک عنبر حبش امیری است مشهور از امراء دولت نظام شاهیه دکن بادشاه دہلی
 بارها افواج بر سر او فرستاده تفصیل در تاریخ نامها مسطور است
 مذر ز آفت منون خویش باید کرد **قوله** اگر آفتاب زبید او ماه میگیرد
 ماه از آفتاب اقتباس نور میکند و کسوف آفتاب از حیلولت ماه می شود
 اگر سنگ است آنهم با محبت نسبتی دارد **قوله** که مقناطیس با قطب شمالی الفتی دارد
 مقناطیس دو خاصیت عجیب دارد یکی جذب آهن دوم عشق با قطب شمالی و مدار
 قبله نما بر عشق مقناطیس است چه مقناطیس ابر یا زومی راست مرغ آهنین قبله نما
 میزند و اثری از مقناطیس در زمینهای بعد از چرخ زدن بازومی راست مرغ
 خواه خواه بطرف قطب شمالی می ایستد بنا بر عشقی که با او دارد پس فرورشد که
 برقرار مرغ جانب قبله ایستد و زدن مقناطیس بر بازومی راست در قبله نامی اهل
 مشرق است در قبله نامی جوانب دیگر جایی میزنند که سمت قبله راست آید مؤلف گوید
 مرا از قبله نما این سخن یقین گردید که خضر راه شود سنگ گریه خواهد کرد و در اینجا
 نیز یکی قدرت الهی را تماشا باید کرد که جدی یعنی ستاره قطب علوی است و مقناطیس
 سفلی آن جرم نورانی و این جسم ظلمانی و در میان فاصله از زمین تا آسمان هشتم با وصف
 انیمه بعد صوری خداوند با هم که ام قرب معنوی است که مقتضی کثرت محبت گردیده
 و معامله مقناطیس با آهن و کاهربا کاه همین حکم دارد از اینجا است که اگر شخصی بر به صورتی

عاشق شد جای طعن نیست که حق تعالی نسبتی خفی و در میان هر دو پیدا میکند که نشاء عشق میشود
عقل در او ذراک آن عاجز است مقناطیس در قاموس بغین مجسمه است و شهور لبقات شده
نقش است عجب دایره هندی خطش **قوله** از سایه نورشید جمالش خبرم و داد
دایره هندی دایره ایست که آنرا حکماء هند وضع کرده اند برای معلوم کردن سایه اصلی آفتاب
و مقناطیبات شناختن وقت نماز ظهر و عصر برین دایره گذاشته اند

سبکتگین کمر را غلام حلقه بگوشش **قوله** ز داغ هندی و خال تو آبروی ایاز
سبکتگین لقب ناصرالدین پسر سلطان محمود غازیتگین کمر را گویند چون باریک میان بود او را
سبکتگین لقب کردند و سبکتگین در بیت فقیر از ان قبیل نیست که درین بیت شیخ سعدی افتاده
ایکله صیحت کنی کز پله او و گر مرد **د** و در نظر سبکتگین عیب ایاز میکنی

و همچنین در بیت شیخ کمال مجاهد **د** چون بنظاره آدم بهر شکار دلبران **د** ادم دل سبکتگین لقب ایاز یافته
چون درین هر دو بیت عشق سبکتگین با ایاز مقصود باشد و این خلاف واقع است و در بیت فقیر
مقصود بمقابل شاهی با غلامی است و عشق سبکتگین با ایاز بر یاران کرم گستر معروض
میشود که شخصی با فقیر معارض شد و اعتراضات بر بعضی آیات فقیه بقلم آورد و این
کنه رسمی است که معاصران تصنیف معاصران در میزان اعتبار نمی بخشند و مکرهت بر شکست
او می بندند هیچ مصنف در هیچ عصر ازین بلا محفوظ نمانده تا بسجده مشرکان برکت آب فروش
سخن ازل تعالی شاه ایراد گرفتند و اوجه مسکنه یافته زبان در کام کشیدند

مفسران آورده اند که بعد نزول آیه کریمه انکم و ما تعبدون من دون الله حصب جهنم
ابن الزبیری گفت لا خصم محمد یعنی محصومت میکنم محمد را پس نزد حضرت صلی الله علیه و سلم
آمد و گفت آلیس قد تعبدت الملأئکه و الیس قد تعبدت المسیح فیکون ابوکا حصب جهنم
یعنی آیا نیستند که پرستنده شده اند ملائکه آیا نیست که پرستیده شده عیسی علیه السلام
پس میشوند انیها همیه دو رخ حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود ما اجملاک بلغته قوله
چه جا بلی تو بزبان قوم خود نیز اگر کلمه با که در آیه واقع شده موضوع است برای غیر ذوی العقول
و ملائکه و عیسی ذوی العقول اندلی اگر کلمه من که موضوع برای ذوی العقول است و آیه

میبود اعتراض مذکور وارد میشد این الزامی جواب دندان شکن شنیده دوم در کشیده الحاصل
یکی از ملازمه فقیر رساله در جواب اعتراضات آن شخص نوشت چون آن اوجه از فقیر فرا گرفته در
کتابت آورد درین محل چند اعتراضات و جواب با مختصار عبارت ثبت میشود و
بعضی شواهد که بعد تحریر رساله بنظر آمد نیز الحاق می پذیرد آزاد

مراد سوخت چون پروانه آخر حرف گرم داد از خوابان جهان آتش زبانی کرده ام پیدا

متعرض گوید و سوختن بمعنی سوختن نیامد بلکه سوختن آمد چنانچه ظهوری در
و بیاض خوان غلیل فرموده که یک بیت سوختن و یک بیت و سوختن نباشد و استاد
سراج الدین علی خان آرزو فرمود که و سوختن بمعنی سوختن نیامده انتی کلامه عجیب
گوید و سوختن بمعنی باز سوختن یعنی دوباره سوختن است مثل سوختن زغال چه
بمعنی باز آمده شیخ نظامی در غلم دارا گوید ز خلق آتچان پرد پیوند را +
که سگ دانه بید خداوند را به و حاصل معنی و سوختن تمام سوختن است چه در
آتش اول قوقی در زغال میباشد و در آتش ثانی تمام سوخته خاکستر میگردد و پائیدر جان

گوید گویند و انوع سوز که و سوزی از عیش خود را تمام سوخته و دانه سوخته

و میرزا صاحب میفرماید و سوختن عللاج تب عیش میکند به این در در ابداع و
می توان نمود و در فقره ظهوری و سوختن بمعنی ایجابی است و معنی کلامش اینکه
یک بیت سوختن اول و یک بیت سوختن ثانی نباشد مؤید این معنی کلام میرزا صاحب است
که میفرماید قیاس زور هر می میتوان کرد از خمار او که از و سوختن گردد
عیار سوختن پیدا بیان معنی بیت اینکه زغالی که در آتش اول بهر سوخته میشود بی زیاده
و نقصان در آتش ثانی خوب در میگردد الا خوب در نیگیرد و نشاء می را با آتش اول
و خمار را با آتش ثانی تمثیل کرده میگوید زور هر می از خمار آن توان ریافت چنانکه
چاشنی سوختن از و سوختن پیدا میشود و نسبت معنی سلبی و سوختن بخان زرتشت
محض است چرا که در جمیع النفاکس زیر ترجمه تشبیهی کاشی این شری آورد

از و حکایت و سوختن بمن بکند نه سوخته است چنانکه و او انم سوخت +

و درین بیت و اسوختن صریح بمعنی سوختن ثانی است کیسه این شعر در تالیف خود ایراد میکند
 چه طریکی گوید که اسوختن بمعنی سوختن است و نیز در ترجمه محمد رضا فی ششده می می نویسد
 و اسوختن و اردش ملادش که بسیار گرم گفته این عبارت هم مثبت بمعنی ایجابی است
 و نیز در ترجمه میرزا بیدل می آرد **۵** بدایع صد کلفت و اسوختن از خا می هست **۶** چو ماه
 از خانه خورشید گر آتش طلب کردم **۷** میرزا درین بیت و اسوختن را بمعنی ایجابی استعمال
 کرده اگر بمعنی سلبی میبود آند و البته تخطئه میکرد آزاد **۵** حرف دنیا در کتاب
 سینه شایان حک است **۶** گر کنی الحاق در قرآن سزای کز لک است **۷** مستعرض گوید
 سینه را کسی تشبیه بقرآن نکرده مگر تشبیه دل آمده است انتی مجیب گوید سینه
 کتاب گفته اند نصیر احمدانی گوید **۵** قریب سینه پر دل غم بوالهوس بخوری **۶** که این
 کتاب غلط نقطه ای شک دارد **۷** و ظاهر است که ناظم اول کتاب سینه گفت ب
 ازان اطلاق قرآن بر و نو در مطلق سینه اطلاق قرآن نکرد چنانچه مستعرض فهمید
 مع هذا اگر مطلق سینه را قرآن گویند چه مضائقه زبان زد خاص و عام است که علم در
 سینه بر که در سینه و قتیکه سینه را محل علم گفتند و اطلاق کتاب بر آن کردند اگر کسی استعاره
 قرآن که کتاب الله است کند چه باک که باب استعاره سد و نیست و کتاب الله و کتاب الناس
 در هیچ صورت تفاوت ندارد آزاد **۵** خرق پیران خرابات تماشا کردم **۶** که
 به صباهی کن باز جو انم کردند **۷** مستعرض گوید خرق بی تقیید لفظ عادت بمعنی
 خرق عادت در کلام سلف و خلف مستعمل نیست مجیب گوید قاعده مقرر است که مطلق به لالت
 قرنیه مقید میشود لفظ پیران خرابات و صراح ثانی قرنیه واضح است جو آنی دوباره
 سوای خرق عادت چیست لیت الشباب یو و که در مقام تمثیل میگویند بشمار است
 مولوی جامی در سلسله الذنب جائیکه معجزات انبیا بیان میکند سیف را بدست
 از دلی خارق که سموع است **۶** معجزان نبی مینوع است **۷** درین بیت لفظ
 خارق مطلق است بقرینه دلی و معجز مقید شد آزاد **۵** آزاد جامی عشق
 بود و کفار حسن **۶** بر شاخ گل درست کند خانه عنایب **۷** مستعرض گوید اطلاق

خانه بر آستانه طیور نیامده محبت گوید آمده ایسی شاملو گوید **س** مراد در محبت از چمن بگیان
 میسازد به گل عزم سفر کرده است و بلبل خانه میسازد و دکاتی نیشاپوری گوید **س** آغوا سها
 ضعیف است پناه دل زار به خانه بلبل نمانده ز خاشاک بود و محتشم کاشی گوید **س**
 مرغ دل محتشم خسته راه خانه کمان خانه ابروی تست و ششیخ علی نقی کمره گوید
س بهر آهی چو گل لرزد دل خونین ناشادی به تزلزل قند اندر خانه بلبل زهر بادی
 و لطیفی نیشاپوری گوید **س** چو عریان شد چمن مرغ از ضرورت خانه میسازد و چو قحط گل
 بود بلبل آب و دانه میسازد و ولیم طهرانی گوید **س** سبک فروش را مانده
 خانه بلبلان این گلزار و ولیم بهدانی گوید **س** در گلستانی که زانغ و بلبلش به خانه اند
 چشم بستم پیش ازین در دیده جای خار نیست و آید سی رازی گوید **س**
 چو عذبه ویرانه من خانه نسازی و ترسم که تو بهم پهن دیوانه نسازی و اسیر
 شهرستانی گوید **س** همین قدر اثر عشق خانه سوز بس است که برگ گل شده دیوانه
 خانه بلبل و آزاد بیت بروی یار عقیق درین بودنایاب و ز خانه ماند درین نشیمن
 سرفی سرباب و مترض گوید عقیق و بن مستعمل نیست مگر عقیق لب محبت گوید
 مستعمل است میرزا صاحب میفرماید **س** اگر نه فکر عقیق دمان او باشد کسی علاج
 جگرهای آتشین چه کند و آزاد در مرثیه فرزند خود میر نورالحسین که در شامه ثمان دشمن
 و ماته و الف انتقال کرده گفته **س** قیامت بر سر این بوستان رفت که یک گل
 داشت آنهم نوجوان رفت و مترض گوید گل نوجوان کسی از سخوران پیرو جوان نگفته
 محبت گوید گفته خواجه حافظ فرماید **س** ای صبا گر جوانان چمن با زرسی و خدمت
 من برسان سرو گل در میان راه و ششی یزدی دروا سوخت گوید **س** نوگی گو
 که شوم بلبل دستان سازش و سازم از نازه جوانان چمن متناوش و نور سی
 هر مزی گوید **س** نظر پیرو جوان ای گل رعنا با تست و پیر گردی که جوانی و نظرها
 با تست و در هر سه بیت استادان سنی گل مجازی یعنی اطلاق آن بر انسان است همچنین
 در بیت ناطق و اطلاق جوان بر نباتات معنی حقیقی خود نیز آمده کاتبی گوید **س** نهاده پاس

در آب و قلیح میانه بروت و چو اگر گرم مزاج است و نو جوان نرگس و محتشم کاشی اگر
 سر و جوان با همه آزادگی و پیر غلام قد بلندی تست و ظهوری ترشتری گوید
 خیل نعم تو کشور جان را فرد گرفت و چون خوری که نخل جوان را فرد گرفت و و نیز صاحب
 میفرماید ریشه نخل کن سال از جوانان فزون تر است و پیشتر لبستگی باشد بدینا پیر
 آزاد و صاحب ظرف می آید قلیح نوشی و بهیاری و نداند هر کسی گلگون صلب
 را عتاداری و معتبر فرض گوید صاحب ظرف بجای عالی ظرف هیچ وجه درست
 نمیشود زیرا که هر که ظرف دارد صاحب ظرف میتواند شانه عالی ظرف پس اینجا عالی ظرف
 باید گفت مجیب گوید بقاعده اصول مطلق مفرغ بفرد کامل میشود چنانچه لفظ صاحب
 که مراد از آن فردا علای دل است و الا همه مردم دل دارند و همه صاحب دل توان گفت
 سیر صاحب ظرف مطلق را معنی ظرف عالی استعمال میکند و گویا از زبان ناظم میفرماید
 تمام هر ظرف از جادرنمی آیم و شراب کشته ام از شیشه جوشیدن نمیدانم و وزیر مرزا میفرماید
 در یادلان می آید دل خم نوش میکنند و آنرا که ظرف هست بسا نخر و حاجت است
 آزاد و آزادنداریم سرشکوه خاری و چون غنچه گل پاک بر آید نفس و ستر
 گوید و حاصل کلامش اینکه غنچه را نفس نیست بجای غنچه گل نگفت باید گفت مجیب گوید میرزا
 اضافت نفس به غنچه میکند و میفرماید ز جوش گل نفس غنچه پردگی شده است و فرما
 بال درین گلستان میسر نیست و وزیر میفرماید از جوش زبان غنچه من تنگ نفس
 داشت و میرانی روی تو مرا لال بر آورد و وزیر را بیدل غنچه را صاحب نفس بلور غنچه
 میگوید که هر طفل غنچه بمسبوق درس صبح نیست و هر صاحب نفس بسیا نمیرسد و علم
 نوشته اند که تشبیه برای اثبات مدعا از جمله دلائل است و بدقت شناسان پوشیده نیست
 در بیت ناظم تشبیه قوی است زیرا که مشبه و مشبه با از یک جنس باشد یعنی نفس متکلم و نفس غنچه و این
 دلیل بر است در اثبات مدعا اگر نکست گل گویند مشبه و مشبه با از یک جنس نمی ماند و قوت تشبیه
 قوت میشود و اینجا بحث معتبر و مجیب تمام شد بعضی آیات دیگر هم که بعض مردم شبیه کردند و قوت
 جواب آدم قلمی میشود و آزاد و آزاد از سواد سخن سرسری مرد و صد بار اگر نگه زده باز کن کلام

میرزاخان رسا قلیش نواب آصفجاه غفران پناه گفت که درین سمیع نه شده گفتم شیخ
 نظامی در شیرین خسرو میفرماید که چون بر جمال نازنین زده که بر آسمان سربرزین و
 میرزاخان گفت این قاعده امر دراز دولت شمام حاصل شد و این میرزاخان جان است
 که ترجمه او در سر و آزا و قلم آمد مرد عزیز بود فقیر را قبله الشعر ایندشت با آنکه مصداق این
 کلمه نیستیم در ماه شعبان سنه اربع و سبعین و مائه و الف در حیدرآباد بر حمت حق پیوست و
 همانجا آسود مولف گوید که شیرازه نظم میرزاخان به هم منظر بقدر او بسیار می باشد تاریخ وفات
 او خود گفت که پیوست بر حمت آگهی که میرزاخان بسیار شوخ طبع بود تاریخ تغییر خانه طبعی صحت
 خانه یافت آزاد که زار بروی خود و انگر د قاتل من و شهید این و کمان مهره است بسمل
 من و مصصام الدوله شاهنواز خان شهید مروم گفت که در کمان مهره قطع اخافت شده
 گفتیم کمان مهره ترکیب ضافی نیست بلکه ترکیب متزاجی است از قبیل بلبک شیخ سعدی
 شیرازی میفرماید که مرغ دل صاحب نظران صید نکردی و الا بکمان مهره ابروی نمیدک
 و شیخ اودادی آصفجانی میفرماید که چون کبوتر بطپیدم که مرا غمزه او و بکمان مهره ابرو
 چه کبوتر زده بود و خواجو کرمانی گوید که مرغ دل صید کمان مهره ابروی تو شد
 چه کمان است که پیوسته کشد ابرویت و سلیمان ساوچی گوید که هر کجا مرغ دلی بال
 کشاید فی الحال و بکمان مهره ابرو بخواش اندازد و آزاد و عجب عنایت متنازید
 ام آزاد و بدایع بی هنری برگزیده اند مرا و ولید و یوانهای چشم ترا طرفه طور را است
 نرگس کلاه بر سر خود و از گون گذاشت و موسویان جرأت اورنگ آبادی نشی اول
 نواب آصفجاه غفران پناه گفت مدخول لفظ عجب و طرفه بی با تمیل نمیشود چنانچه
 هر دو درین مطلع میرزا صاحب است که آن نرگس بیار عجب پوشش بانی است
 این ظالم مظلوم نما طرفه بلای است و فقیر شاید هر دو از کلام میرزا صاحب گذرند
 دیدم نیست که حیران تماشای تو نیست و قاضی همچو شان تو عجب حلقه ربانست
 و له سر و از زمره فاخته موزون گردید و نفس سنجگان طرفه اتر دارد و ترجمه
 موسویان جرأت و سر و آزاد تحریر یافته مشارالیه ششم شعبان سنه خمس و سبعین و مائه و الف

جهان فانی را وداع کرد و در سواد غربی اورنگ بادید فون گردید مؤلف گوید **ص** و سوجان
 و کلک گوهر بارید و آید و او شعر و انشایا به گفت تاریخ طلیش آزاد به کرد و چراست
 و دواع و نیارانه سابق گذارش یافت که خامه فقیر از سخن عربی و فارسی گرانمایه است
 و در آفتاب معنی روشن صاحب و وسایه و این دعوی بران بطلید لهذا تحریر اشعار
 عربی بهم ضرورت افتاد اما صد حیف که فارسی نویسان بجهت از زبان عربی الفاظ نامشخص
 میتراشند و در خساره عمیق بین را بنوک کلک ظالم ترکانه میخراشند و مع ذلک این هم است
 که در هر جزو زبان اشخاص پیدا میشوند که کتاب را از دست کاتبان صحیح نویس
 بینویسانند و نسخ غلط را از خط شوق فن تصحیح میرسانند بهین معنی خاطر خود را یک گونه
 تسلی بخشیدم و این اشعار از دیوان عربی بترتیب ردیف در سلک تحریک کشیدم

و صدقت صنوانا علی الوعای	فذكرت اخوانا من البحر عار
و دعت و نوادی اس قاهر با	و بعد ماله علم انبیا ذهابا
حققت ایقنی ان لایفار قنی	تلبی و من یوثا و فیه فانقلبا
رایته یوم سارا القوم من اضم	یروح فی عقب المعشوق مضطربا
احسن الی بدرا النقای النیارب	و اذرت اشباده البنوم الثواقب
اروم من الزور الیقبل ارضنا	سقی الله ایاها سجوم السحاب
تر بنیا الایا الیس النطشی	و صورتنی فی القلب فرتبه لازب
رسم الالمطوق الاطلاشه	ازال عن الطوق بعد عات
تالت فتاة یا نسا و دوز نا	جلبت سلیس بجهت الخضر ات
قایم نمش الی محل جلوسنا	ایوم یوم الخبط للنظرات
یشک یا سلمی جهام اللوی علی	تفقد عالی فاسمی قول ثالث
یا ایسا المنعنی رویم ساریه	شقت الحب علی ما فیک من عوج
شیت غطفک عنی ایوم متسفا	و کنت فی سالف الایام مغربی
لاکان قلب خلا عن کی لا عیته	ولا عیون بها الاموا و لم یح

ولم	العلم فی بودنسا ربا سے
+	فی الفوزان وجہ شہ سلے
+	لقد سفلت و می بابی قبیس
+	ولم اک راجیا من سوجا ان
+	فبا لہ اق من علیت دسا
+	والحکاظ الحمد اید عین تحفو
+	الا یاعسم رامتہ ابن شمرے
+	ولار تاد من جد واک درا
ولہ	نست فواد ی مقلہ سکرانتہ
+	الحاظا المرصہ تمکن بریتہ
ولہ	حقوق علینا للریاح الضوائخ
ولہ	سقی اللہ طیر ایدت فی المصاید
+	فان شین یحرقن الجبال بالجو ی
ولہ	روحی فد اک یا نیم الوادی

اور او نام موصلی است و جمع درہ بنی گل

ولہ	شادت قبر است ظل اراکتہ
+	نالت من فی القبر قال تمیم
+	تالت الفضلۃ بیک فاستفق
+	لست ناظر تے بحفن مانع
+	قلت مطوقہ علی یصائد
+	قالت حیوة الشا شقین مصیبتہ
+	ہملت عیونی یوم سارت ایتق
+	وکان قلبی طامحاً فی اثر

نار الزنا وندیته فولا ذرا	نار الوداد نديته استلا ذرا
بشده ستلمه رايت قوادرا	حجر الصارم لخطب شخا ذرا
اصي التلايح لخطباني مرة	الله اكبر ما اشد لفتا ذرا
لني على شرط الوشا ثابته	وزيد اميشاق الحب لسا ذرا
آزاد من بحمد النبوة كاسرع	ويراغنه نهر المدينه يذرا
زارت جزا لما الله خيسه مشهدي	فشمت منسا في الفرج عبيرا
ولقد اتي غصن رطيب تربتي	فدت وتحنيف العذاب كثير
ازاد قاتلن واسط ويراغه	وبها افاد اسكرا لا هو اذرا
النفق في القلب سليم عن الهوى	نور اكنى بيت المقدس
ارايته قد فقه الغزال الخاشي	من لي من الاجاب بالاحاش
عطف على ايليار ذي الخصائص	جاء الربيع دهن في الاقصا
من ذا الذي يسيى لوجه الله في	تخليصا عن محبس القضا
داوى محبك يا سلمى من المرض	ان مات قاله يرايا تيك بالعوض
لا يستمن نصجت الا طاه	ثقلت سامعن بالاقراء
بارع الاناس قلوبهم بكمناط	وشدت سعاد لقيته الالحاف
خفت الله يا صياد طير الاجارع	اتقتلما وقت الثمار الابان
عليك تبسم الا يارق راقته	انجلم قفرا يقتل لسوا
وما لك تطوى الكشح عن خرقه الهوى	فتدحج ربات اليون الدول
انطبع من نخلى الجسم بلغمته	ونجهد في قضيح خط المسامع
فان رست ان تجرى بلسال كوثر	فخل سبيل الصاوحات البوق
لقد قال يوما لله طوق قائل	صفعت على ايدي الخطوب الزعان
فقال له ان السد له غرة	اذا صل سلطان الهوى في الطبا
ابن الفتا والنعني والاصبع	يا ليتني في سوجب المنز

ولم	لقد رحمتني مخلوقة العبد في منى
ولم	سريت كراما روح دارة صندل
ولم	اجبت قتل غزلان التلال
+	نصف سيف اللعان على لطف
+	ترعرع في عمود البسان عصف
+	الا هم الهوى في سرور
+	رايت الامس في قفص سجود
+	يقول من الذي انال سير
+	سلمت غزال دارة الارام
+	فضل النسيم الرننني سمجة
+	نخش المنالج ان يدادى غائبا
+	الصب في يد العزام فواصة
+	فناذا تمك من فموسندل
+	تالله لا اوع الفرام بلة
ولم	جزولي في ضلوع المنرم
ولم	شابت ساجدة على يد صائد
ولم	قالت ونذرت ومن سلسلا
ولم	سقى الله النفسا غنيا سجودا
+	فصل شجرة اتسا علمت شاردا
+	دليل ارتاح في ساطلا
ولم	اري فوادى في كرا النجد شجيرة
ولم	يا غيث عمرك المبارك حمة
+	ان ونحن الظاسون كرامته
ولم	وزج من الميثان ان تقيلا
ولم	واذرت الى المصدوع نعمة صندل
ولم	بدلنا زينة بدوم العنبر ال
+	فيا لجمال كاسية الجمال
+	فكيف انال يا اهل الجبال
+	كمان في دمع وقت الدلال
+	يمن الى الجسد اول والطلال
+	يعقلى بلبر فاء الوال
+	ادت الى المشتاق منك سلام
+	ما تفصل الارواح بالاجسام
+	لله غائبة شفت اسقام
+	مصلية سقيت لعلوم نعام
+	ينطت علميق عيشة بصرام
+	يزداد ان امر على بطام
ولم	تالله خير من فواد مولم
ولم	نقلت الى قفص من الافسان
ولم	فذا جزاء العيش في البستان
ولم	وزاد غصون روضته نوا
+	وبل شرا تابلغت اودا
+	وبل القى بباطل عطا
ولم	يا ايسا القوم قولوا كيف اسلمه
ولم	انت المفيض على الخائل ربا
+	سماك من انجى السحاب دبا

لفظ اولی ابهام دارد و معنی ابرو و بینی و اصل الی الله از مخالص فقیر است در راجح نوی

ول	بسمت منبنا و جهات سرا	ول	مشقت معجزا من سید العرب
ول	حسن شوقا لے السند امی	ول	حنین جندع الی الحبیب
+	یا طلبیه تجلت بدر خطا بها	+	بل تفرد حین بنطقك المتدربا
ول	او مارأیت غدا لہ وحشیة	ول	عجسا کلمت النبی المجتبی +
ول	سرت الی الصبا من نحو کاظمه	ول	حتی ظفرت علی فوج من الکمد
+	ان الصبا لذی الحاجات ناصرة	+	و بالصبا نصر المنتار من ادو
ول	رشیقة اشبست فی مهبها شجرا	ول	وعناء من هو اودی النجم والشجرا
ول	ایا عارض البطوار ضحکت و اس	ول	لا انت رکوت بالنعصون النواضر
+	افضت علی العطش مبابا مغیة	+	واطللت راس المصطفی فی المواجه
ول	احماتہ البطوار انت بسان	ول	وانا المقیم بوقع الاخطار
+	قفقتی من نار عن جیدانه	+	بذ السمری مسلک الاخبار
+	او ما سمعت وانت من ام القری	+	بجامة خندست نزل الغار
ول	واذکرني حسام فوق غصن	ول	انا شهید الحصى بید الرسول
ول	خلیل انا نار فون عن الحی	ول	قفانیک من ذکر ی حبیب و منزل
ول	یا حادی العیس رفقا بے و مرمت	ول	اذبت تلبی و حق العیس بانعم
+	ای نری سائق الاطغان انجش	+	نساء عثمانینی فایدة الامم
ول	اری و بیضا سدی من نحو کاظمه	ول	یشیم مهبها الریان عطشاننا
+	یحول البارق الجفاق بر دمت	+	مستقیما من کریم غاث طماننا
ول	رجعت عن حسن مخضوب لبنان لے	ول	ذی اصبح و میت من ولد عدنان

بسم الله الرحمن الرحیم

حرف الباء الموحده بدرجا جری بدری است لبریز انوار کمال و عطار و
است مخترع بدائع مقال شاگرد مجید همکر فارسی بود در عهد دولت خواجہ بہاؤ الدین
صاحب دیوان بہ صفهان افتاد و بواسیله مداحی ادب و اب جمعیث بر روی روزگار

خود کشا و درویشی از نظر خواجه بن باغی گذرانید

دریا چو محیط است و گشت خواجه نقطه	پیوسته بگرد نقطه میسر گرد
پرو و روزه تو که در سه و دودن و وسط	دولت ندهد خدای کس را بط

خواجه این رباعی فی البدیهه بر پشت رقعہ ثبت نمود و سیصد بره سپید چون بختی در روی زسیا ہی نبود و هیچ نقطه از کلمه خاص مانده از جای غلط به چوپان بدید بدید دارند خط به اشعار شتمن محسنات علم بدیع بسیار بنظم آورده و قصیده عربی ابوال بیت را ترجمه مستعدانه موزون کرده این ترجمه هم قصیده ایست ترجمه یک بیت به یک بیت میکند تمام قصیده با ترجمه بالفعل حاضر است مطلع قصیده و ترجمه آن ثبت میشود

زیاده المرفی و نه نقصان	درجه غیر محض انجیر نقصان
هر کمالی که ز دنیا است همه نقصان است	سود کان محض نکوی نبود خسران است
از محال او است بد تفذل	گر چه بر بنده بود خدمت عشقت واجب
هست واجبتر از آن خدمت و ستور انام	دولتشاه و زنده گره خود این غزل نام ادا

با عقیق لب اول لب بدخشان کم گیر	با گل عارض اول لاله نیان کم گیر
سمن سر کشی سر و سبی بیش بگو	قد یارم نگر و سرو خرامان کم گیر
با وجود لب لعل و خط مشک افشانش	یا دظلمت مکن و چشمه حیوان کم گیر
شب تاریک گرت وصل میسر گردد	بار خش چشمه خورشید درخشان کم گیر
غمزه اش بین و دگر شوخی بجهر کم گوی	خط سبزش نگر و سبزه بستان کم گیر
وصل آن حور پری چهره گرت دست دهد	نام جنت نهر و ملک سلیمان کم گیر
اگر تریل تاشای گلستان باشد	در جالش نگر و طرف گلستان کم گیر
بدر این منزل دیران به خواه تو راست	از اقا لیم جهان شهر صفایان کم گیر

طرفه اینکه در دیوان خواجی کرمانی همین غزل تمام بنظر در آمد و قطع چنین است
خواجی این منزل دیران نه باندازه تست از اقا لیم جهان خط کرمان کم گیر
خداوند تخلصه شش اشعار بیگانه را با نخل خود پیوند کرد با بوالفضولی شاعر غیر را به

ارزانی داشت و ازین مجلس است معامله خواجوی کرمانی و خواجه حافظ شیرازی خواجو گوید	که کی برکنم دل از رخ جانان که مهر او	با شیر و در دل آید و با جان بدر شود
و حافظ گوید عشق تو در خمیرم و مهر تو در دلم	با شیر اندر آمد و با جان بدر شود	
و ازین قبیل است معامله خواجه سلمان ساوجبی و خواجه حافظ سلمان گوید	چو شوم خاک بجا کم گذری کن چو صبا	تا بوییت ز زمین رقص کنان برخیزم
بر سر تربت من بامی و مطرب به نشین		تا بوییت ز لعل رقص کنان برخیزم
و امیر خسرو دهلوی درین زمین غزلی دارد و با سلوب مضمون مذکور چنین گوید	از پس مرگ اگر بر سر خاکم گذری	با ننگ پایت بشوم و نغمه زنان برخیزم
سلمان ساوجبی درین زمین این است	صبح محشر که من از خواب گران برخیزم	بجمال تو چو زنگس نگران برخیزم
چون این مطلع خوب واقع شده انیقدر هست که تشبیه تمام ندارد زیرا که زنگس در حالت برخاستن نگران نیست بلکه بعد برخاستن نگران	میشود میرزا صاحب هم درین زمین یک بیت دارد	مملت عمر کم و فرصت خدمت تنگ است
مگر از خاک چونی بسته میان برخیزم	فقیر تقلید این همه رایج نداده است	سخن میکند و میگردد بی گل روی تو از باغ چنان برخیزم
چون بچو فواره ز جاگریه کنان برخیزم	بر سر تربت من شور قیامت افکن	که من پیر ز فیض تو جوان برخیزم
که پروبال فشان از سر جان برخیزم	مضطرب از پی آن سرودان برخیزم	بجمال تو چو شبنم نگران برخیزم
جرعه کو که من از سود و زیان برخیزم	طور من نیست که هنگام خزان برخیزم	
شیخ من منتظر قتل خودم زود بیا	کیستم گرد راه اگر او بگذرد	گر تو ای مهر جاناب بر آئی ز نقاب
ساقی عقل منیز جگر مرا خون کرد	وقت گل فیض ازین باغ گرفتیم آزاد	
بساطی سمرقندی تلاش مضامین تازه میکرد و بساط شاعری بر صفحه بلند می گسترده و در عهد	سلطان خلیل بن میران شاه گورکانی در خطه سمرقند ظهور یافت شبی معنیان مجلس سلطان مطلع	از و خواندند باد شاه زاده را فروش آید کس فرستاد و بساطی را طلب داشت و بعد از تحسین از دنیا کشید

مطلع نیست دل شیشه و چنان که هر شیشه بر نذر
 مست اندمباد اگر بنا که شکنند شش
 مولف گوید که واقفان عیوب توانی میداند که این مطلع مشکلیه قافیه شالکان است اما این لفظ
 برین مطلع مبارک آمد که مستحق گنج شالکان شد عرفی شیرازی این مضمون چنین می بندد
 دارم بچشم او دل اندوه پیشه را | غافل که زود می شکنند مست شیشه را
 بساطی منت عصمت بخاری بود و شکر شیخ کمال نمجندی و در مقطعی گوید
 غزلهای بساطی را کمال از خود بدان کمتر | که پرورد است چون آیه بآیه سمانش
 گویند شیخ کمال از بساطی رنجید و این بیت در دعای بد نسبت باد و گفت با آنکه
 چون چراغ سحر شد جو اند مرگ + هم دیر زیست سحر زود میر ما + دعای شیخ
 موثر افتاد بساطی در فرصت کمی بساط حیات در نور دیده شیخ کمال قدس سره از اولیا
 شعر بود این غزل و مشهور آفاق است و مطربان میخوانند در خلوت دوست جان نگیرد
 شادی و نعم جهان نگیرد + چشمت کشد و لببت دبد جان + مرگ آید و در میان نگیرد
 ایخو اچه تو مرد خود فروشی + رخت تو درین دکان نگیرد + پارچه محال در سحریت
 سر نیز باستان نگیرد + وصف رخ او کنم بخورشید + خورشید در آسمان نگیرد
 ما خانه خراب کرد گا زرا + در دل غم خانمان نگیرد + باد و ست گزین کمال جان
 یک خانه دو هیمن نگیرد + فقیر هم دست و پای زده این مین اطلی کرده ام اگر دیگری
 فکر میکند میداند که بچه مرتبه سهل متنع است در قالب خاک جان نگیرد + این مرغ
 آشیان نگیرد + آن می که بود بساغر ما + در شیشه آسمان نگیرد + در پرده نماده حسن شوخت
 چون ماه که در کتان نگیرد + یک شمه زار زومی وصلت + در حوصله بیان نگیرد
 سودای متاع عشق دارد و سودی که در وزیان نگیرد + وصف تو بیرون طاقت ما است
 یک حرف بعد زبان نگیرد + با سر و مشاییم آزاد + در گلشن باخزان نگیرد + مضمون مطلع
 این غزل بطور حکما است که میگویند که روح انسانی در بدن حلول ندارد و قدری
 از غزلیات بساطی در نظر مولف رسید و این چند بیت فراگرفته الحاق گردید
 رخ تو دیدم از زلف تیره مشکل بود | زردی لطف صبا مشکل مرا به کشود

سر شکم خنده آن عین لب دید	وله	چنانش ذوق شد که خنده عطفید
چگونه یارب آن طلوع لب را	+	که از قند و شکر بسیار چربید
از لبست دل نکشتم من اگر ت جان بردد	وله	که بے حق نمک چرب گریمن دارد
یکدم از یاد کسی خالی نیم یاری خوش است	وله	کین دوروزه عمر در یاد نکوی میبرد
صبحدم چون سبق ماه سودب گیرد	وله	طفل اشک از مژه من ره مکتب گیرد
چون نیست بصدر خانه جایم	وله	رخسار بر آستان بسایم
نظر بنیسر کنی چون نیم از غیرت	وله	که کشته تو شود و یگرسی و من زنده
منانده از دلم غیر از دم گرم	وله	کباب سوخت اما بوسی مانده
من سنگش را نام بردم در جواب مد قیب	وله	خویشتر را تا کسی بنگر که پندارد کسی
دوش شمی را نمودم سوز دل در خلوتی	وله	سوخت بسیاری و کرد از حالت مارتی
خیل خیالش آمد و من در خجالت	وله	کز جوش اشک خانه چشم چکیده است
گفتم بنشین یک نفس ای عمر من آخر	وله	گفتا چکنم عمر گرامی به شباب است

دیوانی

بنای هر وی سمار طبیعت او بنای سخن بلند ساخته و مهندس اندیشه طرح معنی دلپسند
 انداخته بقول میر غیاث الدین منصور ملای شاعران و شاعر ملایان است و قتی قصیده و
 مدح علیشیر گفته گذرانید و صله خاطر خواه نیافت لاجرم بعضی الفاظ قصیده را تغییر داد و بنام
 سلطان احمد میرزا که از عشره سلطان حسین میرزا بود و کرد این قطعه را با میر علیشیر فرستاد

دخترانی که بکر من اند	هـ	هر یک را به شوهری دادم
آنکه کابین نداد و عین بود		ز و کشیدم بدیگری دادم

امیر علی شیر بغیت شهرت داشت پر رنجید بنای جلای وطن اختیار کرده به تیریز بر د سلطان
 یعقوب رفت بعد فوت او بهرات برگشت چون که ورت خاطر میر هنوز صفات نیافته بود
 بهادار و انهر شتافت و در استیلا و خیم ثانی و قتل عام قرشی بنا و خیانتش اندام پذیرفت
 فی ثمان و عشرین و شصت و اوطرح سخن می اندازد

تراژیکه فعل است بر لباس حریر	هـ	شد است قطره خون سنت گریان گیر
------------------------------	----	-------------------------------

ولہ	تا بہ شغولی آن بہتو قرار سے یہود
ولہ	تا بہین تقریب پیش آیم و عای ادا کر
ولہ	تا بہ تقریب سخن چشم برویش فلکم
ولہ	ز شوقیت میزدوم بر سینہ اند و ہناک خود
ولہ	ماند در سیدہ چو گل ناخن خون آلودم
ولہ	تا بہر کہ بسینہ اورا در چشم اورا بر آیم

فرمان باقیانامی صاحب طبع سلیم و نبع آب تنیم بود و در موسیقی قانون بہارت بینواخت
 در عہد جہانگیر می وار و ہند شدہ شہر تارس را اقامت گاہ ساخت بعد جلوس صاحب قرائان
 ثانی شاہ جہان خود را بقتلہ خلافت رسانید و مورد عنایات خسروانی گردید شیخ عبدالحجیب
 لاہوری مولف شاہ جہان نامہ در سوانح سنہ ست و اربعین و الف می طرازد باقیانامی
 کہ در شعر طبیعت روان و تصانیف فارسی اوزا آمیزش سخفات ہندوستانی تا شیر
 فراوان دارد و قصیدہ در مدح شاہنشاہ جوگستر گفتہ سبحان جلال سانید و فرمان
 خاقان ہنس پر در اورا بزر بخیدہ مبلغ ہنگ اورا کہ پنجہزار روپیہ بود
 باد دادند در آخر عمر احوال بیت اللہ بر بست و بعد ازاں این سعادت بایمان و
 یار برگشت و ہونچاہتمہ ایام زندگانی با انجام رسانید و نقش سخن مے ہند و

ذکر باقیانامی

ولہ	سنی از لفظ توان یافت می توان دید
ولہ	لیکن چو گل شگفتہ ام از رنگ و بوی تو
ولہ	ہیچکس نیست کہ خود را از کس کم داند

میرزا بدیع خلت میرزا ظاہر نصیر آبادی صاحب تذکرہ مشہور ترتیب یافتہ والد
 خود است و حضور والد رشد بجم رسانیدہ و پدرترجمہ پسر و زند کردہ خود ثبت نمودہ عاشق
 سخن بود و لمحہ خود را از خدمت خوبان معافی نمیداشت و شوق تاسخ گوئی را بجائی
 رسانیدہ کہ محاسب اندیشہ در احصاء تہذیب آن قاصر است والدہ اعشانی مینوید
 در تمام عمارت چل ستون دو تختہ صغمان کہ بحکم سلطان حسین میرزای صفوی تعمیر یافتہ

ذکر میرزا بدیع

قصیده در مدح آن پادشاه و توصیف آن عمارت گفته بود از حدیث متجاوز صریح اول تاریخ
 شروع عمارت و مصراع ثانی تاریخ اتمام که یک سال بعد از شروع بود و در هر بیت مناسب است
 مصراع اول با ابتدا و بناد مناسب است مصراع ثانی با اتمام مرعی داشته پادشاه بنده از
 انعام صله وافر و خلعت لائق و بخشیدن اقطاع از خالصه پادشاهی نصیر آبا و بنسب
 جلیل القدر ملک الشعراء بامر سوم همه رساله از خوانده عامه و آن نکته دان مکرمت فرموده و در
 اتمام مدرسه سلطان که ساخته معمار همت آن خاقان است نیز توارخ خوب گفته در
 کتابه که یا سمانکاشته اند خصوصاً تاریخ اتمام در دوازده آن قطعه در نهایت بلاغت به سلک
 بترتیب کشیده آرد که تاریخ این است

شکست ملک بدیع از برای تمارینش **م** کشوده شد بصفا بان در درین علم
 خاقان مقفورا در اجتناب طلب فرموده امر بخواندن تاریخ نمود و تحسین بدیع فرموده از فرزانه
 بدیع انعام نموده مقرر شد که تاریخ را بر سیمایه آن دروازه بطلای نقش نمایند
 انشی کلامه ملخصاً مؤلف گوید ازین تاریخ هزار و سیصد و بیست و یک بر می آید شاید
 در بیت سابق قیسه باشد و الا صد و پنجاه خط و قاش از ملک اشعرا پای تحت
 ایران گنجایش ندارد بالفرض اگر اخطا میکرد و ناقدان آن عصر که دست از مواخذة
 بر میداشتند و کی میگذاشتند که تاریخ نادرست کتاب عمارت سلطانی شود و اینکه پیر و غفلت
 بر ابصار برهنگان فرو رفته شده معقول عقلاً نمیشود اینقدر درست که تاریخ قیسه قابل گستاخیه
 عمارت سلطانی نمیتواند شد و احتمال دارد که ماده تاریخ مخوی و دیگر قصود از عاقلان و اولیاء
 باشد و الله اعلم میسر از بدیع از هفتاد و سالگی گذشته و در عشره ثانیات بدو مانده و الف را
 عالم عقبی گرفت او چنین بگری می نشانند

دارم ولی که دارد هر زنده اش جوانی	چون خرقه نگدایان هر باره ز جانی
کشته زهر قفاصل تا ابد بی تشاه نیست	چون گل تریاک تلخی در کفن داریم ما
در کتب آفرینش استوار علی هست	عالم همه بنده اند و آزاد علی است
در نمک و علی موافق بدعد	مستی نه یک سفره ایجا علی است

پیشوا میرزا ابوتراب همراه امیرالامراذ و افتخارخان خلفا سه خان زیر علم خلد مکان بسربرد
روزی میرالامراذ وقت قنوه خوردن این مصراع گفت مصرع عرق داغ لاله قنوه ماست
میرزا بدیده رساند مصرع نور چشم پیا له قنوه ماست * امیرالامراذ پنج هزار روپیجه صلحه انعام کرد
بمیرزا عبدالقادر عظیم آبادی پیر میکرده سخندان و افلاطون خم نشین یونان معانی است
که قدرت که بطر تراشی او تواند رسید و کرا طاعت که گمان بازوی او تواند کشید چنانچه خود
چرخ و عوی می جنباند

مدعی در گذراز دعوی طرز بیدل | سحر شکل که به کیفیت اعجاز رسد

و مولف گوید **س** رساند پاییه معنی با سمان نسیم * بلند طبع شناسد کلام بیدل *
نشار فقر جز دو مانعش و فروغ روشن دلی نور چراغش صلیتش او گروه از لاس ربلده
عظیم آباد پنهان شبستان عدم به صبح کده هستی رسید و در بلاد و دهر و دستان نشو و نما
یافت و در بنگاله بیشتر بسر میرزا آغاز شباب بنو کرسی شاهزاده محمد اعظم خلف حلد مکان
رو کار میگذرانید و منصبی سرفرازی داشت یکی از اشنایان قریبت سخن سنجی میرزا سبع
شاهزاده رسانید شاهزاده فرمود قصیده در مدح پادشاه و در غور استعداد و قدر دانی بعمل
آید چون حرف شاهزاده نمیزنار رسید سرانکار باز ز دهر چند یاران الحاح کردند که نطنی در
مدح شاهزاده باید گفت درجه پذیرائی ثیافت همان ساعت علاقه نوکری قطع کردن
بدار الخلاقه شاهجهان آباد آمد و بقیه عمر را در بن بلده طیبه بپایان رسانید ذکر میرزا درین
جریده بنا بر هم مشرب مولف است یعنی ترک مداحی و در وصله عطای بهمت امر است
و در وصله بهمت فقر او دستان بینها میر غلظت الله بنجر بلگرامی چه خوب میفرماید **س**
بی نیازی بهتی دارد و گریان واقف اند * ما هم از دست رد خود چیز ما بخشیده ایم
و چون میرزا خود را از در اغیا کشید حق تعالی امر او را بر آستان او فرستاد و از آوازه
عمده خلد مکان تا ادا ایل طوس فردوس آرا نگاه محمد شاه ارکان هر سلطنت بخیرت او میرسد
و مراتب نیاز بقدریم میرسانند و چون نواب آصفیاه در **س** آئین و شمشین ماته دالاف
بر کشور و گن مسلط شد نامه طلب میرزا نوشت میرزا در جواب این بیت بخت لم آورد

دنیا اگر در هند و غیر هم زبانی خویش **ب** من بسته ام خاص قناعت پایی خویش
 میرزا سوم صفر سنه ثلث و ثلثین مائت و الف بعالم قدس خدایمید و در سخن فایده خود واقع شایه جهان آباد
 به خون گردید مولف گوید **ب** سر و سر کرده ارباب سخن به از غم آباد جهان خورم رفت
 گفت تا سیخ و فاقش آنرا و به میرزا بیدل از عالم رفت به میر عبد الولی عزت سورستی
 که ترجمه او در سر و آرزو سلطنت است نقل کرد که روز عرس میرزا بر سر قبرش فتم شعر از شایه جهان آباد
 همه جمع بودند و کلیات میرزا را موافق منقول برد آورده در مجلس گذشتند من باین نیت که
 آیا میرزا را از آمدن من خبری هست کلیات میرزا را کشودم سر صفحه این مطبع بر آید
 چه مقدار خون در عدم خورده باشم **ب** که برخاکم آئی و من مرده باشم
 همه یاران و یار و کرامت میرزا را مشاهده کردند میرزا در زبان فارسی چپترای غریب
 اختراع نموده که اهل محاوره قبول نداشتند بلی قرآن که کلام خالق اله است سر رشته
 موافقت زبان در دست دارد اگر اختراعی خلاف زبان میداشت فصاحت و عرب قبول
 نمیکردند غیر فارسی که تقلید زبان فارسی کنند بی موافقت اصل چه گوید قبول اهل محاوره
 تواند شد مثلاً میرزا مخمسی در مرثیه فرزند خود دارد در اینجا گوید
 هر که دو قدم خدایم میباش **ب** از انکشم عصا بکف داشت
 خدایم کاشن عجیب چیزی است اما خان آرزو و مجمع القائن میگویی که چون میرزا از
 راه قدرت تصرفات نمایان در فارسی نموده مردم ولایت و کاسه لبان اینها که از اهل
 هند اند در کلام این بزرگوار سخنها دارند و فقیر در صحت قهر صاحب قدرتان هند سیخ
 سخن نداد و بلکه قابل ست چنانچه در رساله داد سخن براهین ثابت نموده هر چند خود قهر
 نمیکند احتیاطاً انتی کلام میرزا اشعار موافق قواعد فصاحت نیز بسیار دارد اگر صاحب
 استعدادی از کلیات او آن اشعار را جدا کند نسخه اعجاز و ست بهم میدهد سخن
 سیخ متفنن است غزل و شنوی و رباعی و قصیده و همچنین شربط ز خاص سیر از دو اکثر
 بزبان تصوف حرف میزند چنانکه سخن او طرفه و داعی دارد کلیاتش نظماً و نثرآمین نود و صد
 هزار بیت است دیوان غزل میرزا منقول از کلیاتی که بر مزار او میباشد نسخه نسخه صحیح

با تبتل غمخیز در آمده در بعضی زمین که دو غزل قصاید آموزون میکند و در بجز قلیل الاستعمال
غزلها بقدرت میگوید مخصوص بحر کمال درین بحر میگوید

من سنگدل چه اثر برم ز حضور ذکر دوام او **و** چون گین نشد که فروم بخود از خجالت نام او
نه دماغ دیده کشوش نه سر فسانه شنودنی **و** همه را برده غنودنی بکنار رحمت عام او

و در بهر متذکر که آنرا کفایت خیل و صوت الناقوس نیز نامند میگوید و بنا بر شانزده رکن میگوید
چه بود سر و کار غلط سبقت ز علم و دل بفساد زدن **و** ز غرور دلائل بنجیری همه تیر خطابه نشاء زدن
اگر م به فلک طبله ز زمین گرم زمین بگند ز فلک **و** به قبول طاعت حکم قصدا نتوان عذر بهانه زدن

و در بحر مملو میگوید

شفعلم که برم حاجت خویش از بر تو **و** ای قدمت بر سر من چون سر من بر در تو

و در بحر خفیف شبنم که تقطیعش فسلاتن مفاعلهن فسلاتن مفاعلهن دو بار است میگوید

بتماشای این چمن در شرکان فراز کن **و** ز خشتان عافیت قدمی گیر دنا ز کن
بادای تلکمی پسنون تبسمی **و** شکر پرا توام ده شک را که از کن

و اصل درین بحر غزل رود کی باشد که مطلعش این است

که کند یاری مرا به غم عشق آن صنم **و** که تواند زد و دوا زین دل غمخواره زنگ غم

این چهار آید را از مخزن دیوانش انتخاب زده حامل گوی تسلیم میشود

عبرت که طالب از نهان بهم دزد مرا و	خنده بسیار کردم گریه آموزد مرا و
نگه شد شمع فانوس خیال از چشم پوشیدن و	فنا شکل که از عاشق برود ذوق تماشای و
چون اشک چشم حیران بشکن قدم بهمان و	تا آبرود بریزد از حسه کم برون آ و
رنکها گل کرده ایم اما در آغوش عدم و	بخیسه طلوس زیر بال عنقا نیم ما و
نواکت است در آغوش مینا خاد حیرت و	مرده بر هم مزن تا نشکنی زنگ تماشای و
بر تن ما هیچ نتوان دوخت جز آزادگی و	گر همه سوزن دید چون سرو از اعضا می ما و
چون غبار شیشه ساعت تسلی دشمنم و	از مزاج خاک ما هم برده اند آرام ما و
طریق در بانی یک جان نیزنگ میخواهد و	بجس محض نتوان پیش بردن ناخیزند ما و

چون پطائوس در پر دواز گهرم دایم را	وله	خند بآداب فاگر یک پیش نصحت دهد
شعله جارد بی کند تا پاک بر دادر مرا	وله	کیست از راه تو چون فاشاک بر دادر مرا
سایه دارد دشره است بر سر بنگاله ما	وله	بر سیه سختی خود نازد و عالم داریم
اگر کنی یک سجده پیدا میشود عمر ابد	وله	صاحب تسلیم را هر کس تواضع میکند
که دستی اگر کنم پیدا اندی یا بجم گریان را	وله	به بسیار ما نیم وقت است که شور چون گریه
دو عالم از ره نظاره بر خیزد و خوش گان را	وله	بر روی شاد روی مصلحی که چشم بکشا
که خاتم بیشتر در دل نشاند نقش از خون را	وله	نظر بر بحر روان از راستان پیش است گرد و نرا
بر دست گردش مرا را با سها نهی	وله	پرواز و بهم بیدل زمین بیشتر چه باشد
هر سبب نقشی نبرد سادگی از دفتر ما	وله	یک قلم ننشاند و ارشاد آینه ایم
با کف خاکم بنور آن طفل و ارو کار را	وله	مردم اما از آسایش جهان بی بهره ام
که غیر از چشم بخت نیست منزل کار و نشا	وله	نفس در جیب دو خاصیت بظن دارد
آفت شناس سائیه سقف خمیده را	وله	در زیر چرخ یک مژه راحت طمع دارد
چون مار نباید همه پا کرد شکم را	وله	آزاد که نفس مایه جمعیت روزی است
که مقرب بیشتر در فصل تابستان شود پیدا	وله	امان خواه از گزند خلق در گرم احتملا طبع
عکس گل نظاره کن اما مپو آئینه را	وله	صورت به بینی برستی نه دارد امتحان
در راستی افزونی زخم است سنان را	وله	ایمن توان بود ز بهواری ظالم
مستاب بود پنبه تا سوز رکتان را	وله	مارا به نعم عشق همان عشق علاج است
که میکشند بپا بوسس یا رگیسو را	وله	ندانم از اثر کوشش که ام دل است
کن بر شستی رو جمع زشتی خود را	وله	غبار آینه گشتی غبار دل پسند
داد تحسین میسر بد دشنام ما	وله	در حق انصاف ابناء زمان
بسالمی که توئی ناله میکشد مارا	وله	کسی چه شکر کند دولت تمنا را
آتش اجاشتم از خود دهن بد گرا	وله	خاک گردیدم و از کعبه خسان دارستم
نکست گل تیغ باشد صاحب سوز را	وله	آرزو مند تر اسیر گلستان آفت است

ول	کرم رسد گرد که در دست دامن می آید و راه را	ول	نیست ممکن رنگ را با بوی گل آیدختن به
ول	نشا باشد محتسب در هر طبیعت با و راه را	ول	آب در هر سرزمین دارد جدا افتاده است
ول	که گوئی نپسند وینا است در هر نفس از شمشیر	ول	ز جوش ماهتاب این دشت در کیفیت دارد
ول	خا از افتادن دیوار دیگر و در خراب	ول	عالم امن است حیرانی شره بر هم مزن
ول	و باغ عالم پا در رکاب را در یاب	ول	شرار کاغذ و پرواز از جای حیات
ول	و گردن ماهی ساحل بود پلنگ در آب	ول	همه غنچه و تسخیم تا بجای خودیم
ول	رحم است بر مزاج دعا مای مستجاب	ول	این است که سماجت از باب احتیاج
ول	اگر نگین شود آفاق جایی نام تو نیست	ول	تویی که قاصد دل پیچ با مقام تو نیست
ول	آینه در دی زشت کافر و در جز است	ول	گره از ازل صدق دامن پان گهر

مؤلف گوید در مصر اربع ثانی این بیت بنویسند عابا سلوب بدیعی واقع شده مصرع
اول چنین دلی است مصرع

ول	شربت دیدار و اما از گریبان چار نیست	ول	کارهای دای ما عشق میور افتاده است
ول	پیرس در غم مستقیم چه حال گذشت	ول	بفکر نسیه بودم فتنه نیز بنهاند
ول	جام گل تسلیم یاران ساغر مال است	ول	زین چین باد و چپائی قناعت کرده ایم
ول	که آب گشتن بجز اتقادر ز شرم سخا است	ول	سن از مردت طبع کریم دانستم
ول	نگی است درین نسخه که اینها اثر است	ول	دل شیفته دیدم و حرم شد چه توان کرد
ول	تمثال ضعیفان نفس باز پسین است	ول	ای آئینه از ما مطلب عرض مکرر
ول	فروغ گوهر بنیش چو شمع جانگاه است	ول	ز غصه چاره ندارد ولی که آگاه است
ول	هر دانه که از خاک برون جبت مثال است	ول	جهدی که ز کلفت که به جسم بر آئے
ول	چون سنگ اگر شیشه بر آئی چه کمال است	ول	بگه از برنگی که بر می داغ تو گردد
ول	هر چه دارد خانه آئینه بیرون در است	ول	راز ما صافی دلان پوشیده توان یافتن
ول	گر جلوه تنافل کند آئینه که نیست	ول	مارا کرم عمام تو محتاج غنا کرد
ول	بچون چار یارب دیدار دست نادر است	ول	از دشگیری غیر در خاک خفتن اولی است

ولہ	مفت آن قطرہ کزین کج بختلی نخرید
ولہ	شوکت شامیم از فیض جون ر قدم است
ولہ	آفتد نیست درین عرصہ نمایان گشتن
ولہ	مرگ شاید دل از اسباب ہوس پردازد
ولہ	محرم صن ازل نظارہ بیگانه نیست
ولہ	در سایہ ابرو نگشت مست و خراب است
ولہ	عقدہ محرومی کس فکر جمیست بسا د
ولہ	خواجہ تا چند بہ بندوبہ تغافل در گوش
ولہ	آتش دل شد بلند از کف خاک ترم
ولہ	دل عمر با است آئینہ ترتیب اده است
ولہ	عیشہا کردیم تا بر باد رفت اجزاسے ما
ولہ	نیست نقش پا بگلزار خرامت جلوہ گر
ولہ	فرصت بہارست چراغون نمی شوے
ولہ	شوق ضررہ از سنگے تازہ میشود
ولہ	باشد کہ نگتے بمشام اثر رسد
ولہ	بخوان لذت دنیا گزند بسیارست
ولہ	عشق ہم داند تلافیہا کہ چون مینای می
ولہ	اینہم و ام خیالاتی کہ بر ہم چیدہ ایم
ولہ	توان بہ کیسی ایمن شد از مضرت دہر
ولہ	افج دولت مقلد بہار زاد و روز بیش نیست
ولہ	زندگی در پیچ و تاب سعی بیامردن است
ولہ	ہیچ سودای تیر از رحمت افلاس نیست
ولہ	بیدل از لہار مطلب خون استغنا مرینہ
ولہ	بی طبعیدن دو جهان بر گہر مانگ است
ولہ	چشم زخمی مر ساد آید ہم جام جم است
ولہ	سر موسی اگر از خویش بر آس علم است
ولہ	ورنہ در ملک نفس صافی آئینہ کم است
ولہ	رنگ میگردد بگر و شمع پا پروانہ نیست
ولہ	چون تیغ ز سر در گذر د عالم آب است
ولہ	پا پریشان بود دل بوی زلف یار داشت
ولہ	شور رنگامہ محتاج دماغ افشار است
ولہ	بازیسمای شوق جنبش دامان کیست
ولہ	شقی نیاز جلوہ کہ این صفحہ سادہ است
ولہ	خاند ما بعد ویرانی ہوای بام داشت
ولہ	دفتر برگ گل ز دست بہار افتادہ است
ولہ	ای بنخبرد گز چہ رنگت رسیدن است
ولہ	یک برگ کاہ شعلہ و اماندہ راعصا است
ولہ	عمر نیست نقد دست نیارم گل غاست
ولہ	ترنجبینی اگر بہست بر سر خار است
ولہ	ہر قدر خون بود در دل چہرہ مارنگ است
ولہ	نیست جرم ماد تو بخون ہستی بنگ است
ولہ	سوم ماو شہ را بخت تیرہ تریاک است
ولہ	خاک اگر از در چرخ است فردا زیر پا ست
ولہ	از طبعیدن عالمی بسیل شد و قاتل نہ است
ولہ	دست قدرت چون تہی شد با گریان شوم است
ولہ	آبرو چون خون پیدا کرد تیغ قاتلی است

بیدار از خوششان نمی باید اعانت خواستن	وله	مویانی چاره فرمای شکست شیشه نیست
پاس آداب محبت هوس ناید راست	وله	شیخ بر تشنه دز ناز چه با سوخته است
دلیل جوش هوس با ست الفت دنیا	وله	عجز اگر فروخت آمد ز علت غریب است
وگر تیغش در میان آمد دل با داغ شد	وله	تشنگا تر باد آب آتش فروز آرزوست
باغ امکان یک گل آغوش فصا پدید انگره	وله	زنگار در یکدگر از تنگی این جا شکست
با تیشه چو چهره شود مخمل بر و منهد	وله	با خم شده قامت مکن این اثره جوان بخت
صدای شکوه زرو شدند لایح آید	وله	در آب چشمه آئینه نیست شیون موج
خلم ز حسرت پیر پی که ز چشم ترنگش قدح	وله	ستم است داغ خار شب بدم سحر گشت قدح
امته ادعیه بر برد از چشم ما ذوق نگاه	وله	کسیکها کرد آخر منند این بادام تلخ
خالم به خیال است مودب بدر آید	وله	آن نیست کجی که ز دم عقب رب بدر آید
از نامه ام آن شوخ مکر شده باشد	وله	مرزا است بحر فقر اتر شده باشد
قبول ناز نینان تحفه شوخی نمی خواهد	وله	آئی چون خافونی که دارم نیم رنگ افتد
غیر دل گوشه امنی که توان یافت کجا است	وله	بچه امید نفس رخت سفر می بندد
حیات جادوان خواهی گذار عشق حاصل کز	وله	که دل در خون شدن خاصیت آب بقا دارد
انفس را ترک هوار روح مقدس میکند	وله	شعله کز دو دفاغ گشت محض نور شد
شفعل میشد ز دنیا هوش اگر سیداشت خلق	وله	صبر و خصل در مذاق گا و خر پوزینه بود
نسیم مشروده وصل کرمی دهد امروز	وله	چون غنچه تنگی از آغوش من ز می دارد
ای مائل تتبع و دنان چه دلت است	وله	دم نیست فطرت که تقای سرین بود
دل بنفالت دکه در دفع تمیز خوب زشت	وله	خاذه آئینه را از نگار و ربانی کند
بعبرت از من بی بال و پر سلام رسان	وله	که مردم و نرسیدیم بخاطر صباد
ز باد دستی آن زلف تا به ابر کباجم	وله	که لعل دل اگر افتد بکفت نگاه ندارد
چو مردم از شره غافل مشو که بچکس اینجا	وله	بنییر سایه دیوار خود پناه ندارد
گردون حریف داغ محبت نمی شود	وله	این خیمه در فصای دل تنگ میزند

باخیلان نه چمن طبع که انصاف است	وله	کیسه خورم ازین قوم دلی پروازد
بردوش غیر تکیه زور دوش گشان خطاست	وله	دوشی مگر بگردن خود چون سبک بستند
تا حشر و سیاهی داغ خجالت است	وله	مردان دمی که چون سپر از پشت رو کنند
آب و رنگ غیرتی صفت بهارم کرده اند	وله	نخچه افبوسم از سودن نگارم کرده اند
اضیفان آتقدرباز محنت یاران نیم	وله	سایه باری دارد اما هر کس آسان میکشد
این غافلان که آئینه پرواز میدهند	وله	در خانه که نیست کس آواز میدهند
هر که انجام غرور من دامی بیند	وله	بر فلک نیز همان در تیر پامی بیند
لکنی جرات کاری که نباید کردن	+	گر شوی اینقدر آگاه که خندامی بیند
جای رحم است گر آزاده مقید گردد	+	آب در کسوت آئینه چامی بیند
به که مانیز چه شبنم به تن آب شویم	+	کای گلستان حیا جانبامی بیند
نیست رنگین زحان اخن پایت که بهار	+	طلعت خویش درین آئینه دامی بیند
از سر قیصر دل بگذر که معماران عشق	وله	روز اول رنگ این اقلیم ویران میکنند
ازین بساط گذشتم دلی نه فهمیدم	وله	که پیکر خم باما که این مدارا کرد
هنر از کوه و دیده ام به تسلی نرسیده ام	وله	ز قد خمیده شنیده ام که چو حلقه شد بگرد رسد
ندارد بزم پیری نشاء از زندگی بیدل	قوله	چو قاصد حلقه گردد ساغر و ورقها باشد
ز شرم بیدلی خویش آب میگردم	قوله	مباد آئینه پیش تو نام دل گیرد
گر مزاج کرم آن است که من میدانم	قوله	عالمی را خطائی من متناخشد
کسی را رسد تا زمستی که چون خط	قوله	بگرد لب یار گردید باشد
بر صفحه آتش زده عمر ستازند	قوله	فرصت چه قدر سبجه شمار است به بیند
عمر باشد پای فواب آلود من	قوله	انتقام از سعی حیا میکشد
دل صاف و از صحبت خلقت وبال نیست	قوله	در دست گیرد آئینه کافر نمی شود
در بساط خاکه ان دهر نتوان یافتن	قوله	آتقدربار دمی که تمیز شکست ما کند
به احسانهای بیجا و اجده می ناز و نمیداند	وله	که خضر نشاء تو فیش از صحرای تنگ آمد

ول	گر دست افتد برسان بالیدن آشت
ول	انج عزت و گمین انتظار عجز ناست
ول	گو بسوزد آه همچون بر رخ لیلی نقاب
ول	گستن سخت دشوار است ز نار محبت
ول	بصد مهر شکر توان قناعت برگس بستن
ول	خاشی روشنگر آئینه دیدار بود
ول	سخن بجاک میندازد تامل گوش
ول	پدوش اشک روانیم تا کجا برسیم
ول	هر امانه شد در اختلاط قمری و سرد
ول	ولد ارگه شست و نگه باز پسین ماند
ول	داسن مستی باسانی نمی آید بدست
ول	خدمت و لها کن اینجا کفر و دین منظور نیست
ول	دل بقید جسم از خطبفت بیگانه ماند
ول	ساغر بطاق بهمت منصور سی کشم
ول	بی بهره راز نایه انداد کس چه سود
ول	چو شمع منصب ارستگی مسلم آنکس
ول	جوش غرور با چو شمع حامل مقصد است و بس
ول	مریض عشق تدبیر شفا را مرگ میداند
ول	کلفت زوای کینه دلهاتواضع است
ول	ز بعد مانده غزل فی تصیبه میماند
ول	محتاج کریمان نشود بفلس قانع
ول	عشاق دیگر از که وفا آرزو کنند
ول	پیش و ظاهر پیر می رشته طول ال
ول	ما جان یک سالار ایم اما جهان کسار بود
ول	از شکستن دست در گردن حامل میشود
ول	شرم میباید بخود چندانکه محمل میشود
ول	بر همین رشته داری از رگ سنگ صنم دارد
ول	کرم شکل که از طبع گدای ابرام بردارد
ول	با سواد سر مه پوست انچه از آواز ماند
ول	برشته که گهر یک کشی دوسر دارد
ول	چو چشع محمل عشاق چشم تر دارد
ول	که خاکساری و آزادگی هم آغوش اند
ول	در رفتن او انچه زمانه همین ماند
ول	باده نونهال بخور و شاه پیداسکند
ول	آینه از هر که باشد مفت روشنگر بود
ول	گنج ما را خاک خور و از بسکه در ویرانه ماند
ول	برودش ما سر بیست ز گردن جدا بلند
ول	در یا حریف کاسه وارزون نمی شود
ول	که تیغ حادثه تا جش ز سر باید خندد
ول	تارک کردنی بجاست سر بقدم نمیرسد
ول	ز بیم سوختن جعیت است گر آتش در آب افتد
ول	از تیشه میتوان گره سنگ باز کرد
ول	ز خامه این دوسه اشک چکیده میماند
ول	سر چشمه آئینه ز بحر آب نگیرد
ول	دل نیز رفته رفته بان میوفارسیه
ول	چهره این موصفا ی شیر روشن میکند

ولی یاس ل از هر چه نه دارد گله دارد	ولی تا سودن دست تو هزار آبله دارد
ولیکه شسته ز سر راه بجای نتوان برد	ولیکه بشد ار که پاس تو همین آبله دارد
ولیکه در شکم اهل دول بین و درل زن	ولیکه کاین طائفه را تخم اهل طائفه دارد
ولیکه چنین که صفت طبع کردی آید ببدل	ولیکه عرق کجاست اگر فوخت جیاد رسد
ولیکه گردد امانی بنیشتانندیم و فرصتها گذشت	ولیکه دست فقر از آستین هم کید و پین کوتاه بود
ولیکه غافل نیم ز صورت و اماندگان خاک	ولیکه در پایی من ز آبله آئینه بسته اند
ولیکه رو دادار و چرا بر دست رزنگ سوانی	ولیکه گراز انصاف پر سی مقسب هم دختری دارد
ولیکه از صومعه باز آ که ز غسانه سنگین	ولیکه سر میکشد انجبا الم پشت خری چند
ولیکه ز بسکه الفت مردم عذاب و حلا نیست	ولیکه فشار قبر و آغوشش یکدگر نبود
ولیکه دیبای خجالت باش گر غم سخن داری	ولیکه قلم هر گاه گردد مایل تسهیر تر گردد
ولیکه پوچ است قاست خم و آرائش اهل	ولیکه پرچم کسی چه شانه زند چون علم نماند
ولیکه چشت بنخلط سوس من انداخت نگاری	ولیکه تیریکه ازین شست خطاشد چه بجاشد
ولیکه مسکان را در مدار از مرز و فیت ده	ولیکه یک در سختی و پستان زن ناز داده اند
ولیکه از نارسائی آخر با هیچ صلح کردیم	ولیکه بادست اگر نداریم او هم کس ندارد
ولیکه و تشنه زاده و دل غم عیار تناسی است	ولیکه بیدل سکین فقیر است الله الله میکند
ولیکه تا کتم از هر بن مورنگ مستی آشکار	ولیکه جام میخوایم درین میخانه یک طاوس دارد
ولیکه صحبت نیکان علاج کین طالم میشود	ولیکه در دل خارا باب لعل گر میر و شرار
ولیکه در حال ماتم غافل گذشتن آسان نیست	ولیکه چو آب آئینه داریم خاک و سنگی
ولیکه بیم آفات جهان از خواب بیدارت نکرد	ولیکه بیخبر در سایه این کمنه دیواری هیز
ولیکه همچو طاوس سم چسبندین رنگ مجو بلو	ولیکه نقش داغم دیدی از نیزنگ میادیم پرس
ولیکه هیچکس ادغ بی نفی به پیشانی بهاد	ولیکه چتر شاهی گرنشاشی سایه دیوار باش
ولیکه هر چه خواهی همه در خانه خود می یابی	ولیکه همچو آئینه اگر حلقه زنی بر در خویش
ولیکه مکن تغافل اگر فرصتی نگاهی هست	ولیکه شرار کاغذ ما کرده است سلطان رقص

صاحب دلی زگروده فقر سرشتاب	وله	خاکستر است آئینه را طویلی می فصل
دل نه قدر آه نمیدرود پاس شک داشت	وله	سجده و زار را با خاک یکسان گرد شمع
فقر ما را بشمارید کم از عالم تیغ	وله	که برش با است بقدر تنگی در دم تیغ
سایه را از هیچکس اندیشه تنظیم نیست	وله	تا توانی عالمی دارد خلقت بر طرف
تا نفس باقیست ممکن نیست همین بستن	وله	چون گوی شمع باید بود بخبر بر طرف
لعل یار از بهر شتاقان تبسم پرور است	وله	آب بار یکی بذوق تشنگان ارغیق
و بال دوش کسان بودن از چادر است	وله	نه بسته است کسی پاکباز دنت چو تفنگ
نمی شود طرف نرم خود رشت مزاج	وله	بر روی آب مجال است ایستادن سنگ
زلفت را در دو خط غیر از فشردن چار نیست	وله	یشود افنی بخیگ خار پشت آخر پاک
نور عیش مباحشید که در بزم جهان	وله	شیشه نیست که قفل نرساند به ترنگ
با چنین شوخی نشیند تا یکی بیکار گل	وله	رخصت نازی که گردد گرد آن دستار گل
تا اگر باشد چادر یا کشد رنگ جاب	وله	حیف باشد جز دل عاشق بدست یار گل

مصرعه ثانی این بیت فقیر را خوش آمد مصرع اولی موافق طبع چنین اولی است مصرعه
 به شوخ تا انصاف من هیچین از گلزار گل *

نامی ز جام بهت بدست میکشم	وله	جز دامن تو هر چه کشم دست میکشم
ناموس بی نیازی مهر لب هوال است	وله	کم نیست حاجت اما طبع گر این ندانم
چون کاغذ آتش زده همان بقا نیم	وله	طاووس پرافشان چنین زار قائم
چون نخل علاج هوس مانوان کرد	وله	چند آنکه رود پای بگل سر بهوانم
بذوق پامی بوست هیچ جا خواهم نمی آید	وله	همین در سایه برگ خدا آرام میگیرم
همه عمر هرزه دریده ام خجلم کنون که خجیده ام	وله	من گز جلقه رسیده ام تو برون در نشانم
دیدم شتاقی از هر موی بار آورده ام	وله	نخل بادامی ز باغی انتظار آورده ام
سودیم سراپا دپای نرسیدیم	وله	از خویش گذشتیم و بجای نرسیدیم
تا رخت نبردم بر چشمه خورشید	وله	چون سایه بهابون صفای نرسیدیم

ولم	باستان تو عجب غبار من این است
ولم	تو در این پیشان مکان من پیشم نکردم
ولم	آئینه در بخت بود ما غافلان ندیدیم
ولم	با این طاقت نمیدانم چه فواید بود اینجا منم
ولم	شکوه حیرت دیدار قاصد بر نمی تابد
ولم	چون من چونکه قابل تسلی نیست
ولم	ندیدم باز یابستان عفو طاعت را
ولم	تکبر خویش است سر انجام دو عالم بیدل
ولم	تو انم صفتن از دام فریب این چنین بیدل
ولم	در بساطی که سر و برگ طرب موختن است
ولم	وصال اگر شمر دید ما به بخواب است
ولم	مغفرت مزد مصاصی بوده است
ولم	تعلق از غلبه چشم بیرون نمی خواهد
ولم	چون سجه یکدور و زک با هم نشسته ایم
ولم	احتیاج جم در اطهار نزد
ولم	بهر جارقته ام از خویش راه تو می یویم
ولم	هر چند درین مرحله بیتاب و توانم
ولم	تا خون من از خواب بصد خشنیند
ولم	حصول مطلب از ذوق تنها میکند غافل
ولم	برنگ من برون آید کسی تا قدر من داند
ولم	کس مباد آفت نصیب امتیاز
ولم	دل تیره شد آخر ز هوای که بسر داشت
ولم	هر بن مویم تماشا خانه دیدار بود
ولم	که گر سپهر شوم بر بساطک نشستم
ولم	خلقی بخت نه ناز و من گریه هم نکردم
ولم	حیف از دلی که با ما است آه از کسی گرانیم
ولم	نگین بی نقش میگردد اگر کس میر و نامم
ولم	نگر در محفل جانان برد آئینه چنانم
ولم	گر بدیده حیدر ان کف از نجبرم
ولم	در جرأت ز دم منت کش تقصیر کردیم
ولم	همه گردیم اگر سر بگریبان کردیم
ولم	چو شنیم گزجائی کام من هم چشم بردارم
ولم	فرض کردیم که مایه چراغ افغان کردیم
ولم	من این بید ز آئینه بیشتر دارم
ولم	کیست فتنه که چه خدمت کردم
ولم	برنگ سایه آخر مو این دیوار میکردم
ولم	از یکدگر گشته فراهم نشسته ایم
ولم	خشکی لب نپسندید بزم
ولم	اگر نزدیک و گرد ورم غبار آن سر کویم
ولم	چون آبله سر در قدم راه روانم
ولم	در سایه ترگان تو کردند شهیم
ولم	زمان انتظار هر چه باشد دیر پیویم
ولم	باین امید طفلی را که خواهم پیر پیویم
ولم	سوخستم تا شمع این محفل شوم
ولم	این آئینه را از نفس آگاه نکردیم
ولم	عاقبت صفت نگه چون شمع ستر پاشم

ول	بیدار شو که پیشانی چه سان میم بردن	ول	مشت خاکی داشتیم آشفتم و صحرایم
ول	چو زخم صبح ندارم لب شکایت غیبه	ول	همان تبسم خود میست در خاک سود
ول	بیا ای آفتاب کشور امید مشتاقان	ول	چو صبح طائر رنگی است برگرد تو گردان
ول	بس است حلقه گوشتم خم بجو دنیا ز	ول	اگر بپسرخ بر آیم همان طلال توام
ول	چشمت بنگاری ز جهان منتخیم کرد	ول	تمنای قبول از اثر صدا تو دارم
ول	بیدار تو بمن هیچ بدارانه نمودی	ول	عمریست که پاس دل ناشاد تو دارم
ول	امید تلخکامان و فاشیرینی دارد	ول	لب حضرت بجوی شیر تر کرده است فرا
ول	شب که آینه آن آینه رو گردیدم	ول	بلوه کرد که من هم همه او گردیدم
ول	در بیابان طلب هر که دوچارم گردید	ول	تبتنای تو گرد و سر او گردید
ول	فلک شکل حریف من پروازم تواند شد	ول	چو آواز جرس گیرم قفس سازد ز فولاد
ول	گرد می چند جدا لذت میگردم	ول	باز می آیم و بر گرد دست میگردم
ول	آفتابی کرد رنگ طاقت ما احتیاج	ول	تا بخاطر سایه دست گرم آوردن
ول	ایرویکه بود عاریتی روسیسی است	ول	جمله رنگ است اگر آینه بردارد
ول	آسوده ام درین شت از فیض نارسائی	ول	گرد دست کو تنی کرد پای دراز کرد
ول	عمریست ز اسباب غنا هیچ ندارم	ول	دست تبسم غیبه و عاریتی ندارم
ول	ای برهن پیغمبر از کیش همدردی مباش	ول	بش ازین ما هم بتی نامهربانی داشت
ول	راه سفر اگر همه ابروست تا بسین	ول	از ضعف چون طلال بیک ماه رفته
ول	زین باغ تا شمشک نشود نماد شد	ول	فون گشتم آنقدر که رنگ آشنا شد
ول	در دلیلم شور و عالم غبار است	ول	اما زیارت لب خاموش کرده
ول	چه ممکن است که مثال آفتاب نه بندد	ول	چو سایه آینه را که من ز رنگ بردارم
ول	بسیکس یارب گرفتار کمال خود مباد	ول	چون گهر بر سر قفا و از شش جفت غلط
ول	باز از جهان ز حضرت دیدار میرسم	ول	آینه در لبش بدیدار میرسم
ول	دل ستم زده با تنگنای جسم نساقت	ول	فشار ریخت بردن آبگین از ساق

ول	بهار و بهرند ارد ز خنده اولدم	ول	دخیره که کند میسای بی بگم
ول	گر بصد چاه جنم سزگون غلطم خوش است	ول	در دل مایوس خود یارب نلفز و پاک من
ول	چنین کشته حسرت کیستم من	ول	که چون آتش از سوختن ز سیم من
ول	شکوه اسبابی که ز بندگان نیست	ول	تا سری داریم باید درد سر برداشتن
ول	بوقت تشنه لبی چینی و سفال نخواه	ول	کفت کشوده بهم آرو ساغر جم کن
ول	سبیل سیر زلف ترا دام وحشت است	ول	افنی گزیده میسر مد از شکل ریمان
ول	ز فیض اغنیا با تشنه کایها قناعت کن	ول	ندارد چشمه تهور رشید غیر از چشم تر کردن
ول	حیف است محرم دل گرد و فسانه مایل	ول	آئینه در مقابل آنکه نفس کشیدن
ول	گر شد دل از نشاط دل ز خنده بی نصیب	ول	یارب ز چشم مانده شود کم گریستن
✽	شبنم ز وصل گل چه نشاط آرزو کند	✽	اینجا ست بزنگاه مقدم گریستن
✽	شیرازه موافقت آخر گسستی است	✽	باید دور و ز چون مژده با هم گریستن
ول	خونین دلان بدیده تر گفتگو کنند	ول	محتاج نیست شیشه بگویانی زبان
ول	ز طعن تیره در روان خند انگه دارد	ول	نفس جنون زده می آید از تنگ برون
ول	کاملان در خاکساری قدر پیدا میکنند	ول	چون غبار رنگ زر گر خاک میگرد و زدن
ول	بازو صبح کرده ام تحفه بارگاه تو	ول	رنگ شکسته که نیست قابل کردگاه تو
✽	زده بال آفتاب تا به سپهر می پرد	✽	کیست بخود نیک کند باز در دستگاه تو
ول	رفتی و دل نشست بخون رقاعی تو	ول	ای رفته از نظر چه خاداشت پامی تو
ول	خشم را آئینه پرداز تر حسم کرده	ول	در نقاب چین پیشانی تبسم کرده
✽	بسته میدل اگر بر خود زبان مدعی	✽	عقربنی را میتوانم گفت بی دم کرده
ول	عیش و نعم آن به کبی تمییر اینکس بگذرد	ول	تا بهشت آمد ببادت در جنم رفت
ول	پو جواب عالمی را بپوس کلاه دارست	ول	بد مانع پوچ مغزان چه قدر بهوشسته
ول	برنگ خامه تصویر سامان چنینم	ول	که هر بوییم سری از عالم دیگر برآورده
ول	حسن مطلق را مقید تا کجا خواهی شناخت	ول	آه انان یوسف که در چاهش تماشا کرده

ز جادو آمدن از حرف پوچ چیست چنان کن	وله	نکود کی که بصوت دهن ز خاکد بر آید
آفت رنگ فنادست بهم سوده مباد	وله	خون عاشق نگناه است پشیمان شودی
ای سیه کار اگر گریه نباشد عرقی	وله	آه ازان دماغ که ابرائی و باران دگر
بر هر که مدد کرده از عالم ایشار	وله	نامش بزبان گر بری بازستانی
نباشد گر حضور جلوه بالا بلبنت انت	وله	برنگ سایه درکش ساعتی در پاشنای
بیک طرز تغافل هر دو عالم را محرف زن	وله	ندارد قطع الفت احتیاج تیغ جلا دی
اتهی سخت بی برگم باز طاعت اندوزی	وله	همین یک الله الله دارم آنهم گرتو آموزی
نشاط طبع و ترک تکلف بیش میباشد	وله	بناک ز فرش زریں طفل رنگین کند بازی
سفر گزیده بفکر وطن چه پردازد	وله	دو باره مرغ نگر دو به بیضه زند اسیر
رمز اقبال جهان داکشی ازاد بارش	وله	گر بشاگردی شاگرد رسن تاب رسی
صداع هستی ما را علاج تسلیم است	وله	بس است صندل اگر سوده ایم پیشانی
دیده داریم محو انتظار مقدمی	وله	یار باین آئینه را آن گل حضور شبنمی
بیک عالم ترش و کارم افتاده است و منونم	وله	شکست رنگ صفرائی طبع میخو است لبونم
نگردی ای صبا برهنه هنگامه جدم	وله	که من مشت غباری کرده ام نذر سر کوم
بسیج آهنگ عرض مدعا صورت نمی بندد	وله	چو مضمون بلند افتاده ام در خاطر لال
یاد باد آن که تبسم فیض عامی داشتی	وله	در خطاب غیر بهم با من پایی داشتی
گاه گاهی با وجود بی نیازی با می تاز	وله	خدمتی ارشاد میکردی غلامی داشتی
خوش باش به پیری چو ز کف رفت جوانی	وله	کز زمزمه نه نبود نوحه چنگی
زبان حیرت آئینه این نوا دارد	وله	که اسی چون زده خود را ز ما چه میجوئی
زین شت و در ندیدم جای که دل کشاید	وله	در بحر نظم شاید پیدا شود زین

میرزا در که خدائی میر لطف الله خان غزلی گفته که هر مصرعش تاریخ است شیرخان زندگانه

تمام غزل اگر فته این بیت از آن

اوقات سعادت دو کوکب	وله	شیراز و الفت دو همزاد
---------------------	-----	-----------------------

لفظ همزاد در حق دانا و عروس طرفه واقع شده صاحب فرزند گشتی گوید همزاد توام که از یک
شکم زاده باشی و همزاد غفلت است الله غفلت الصدق میر لطف الله المعروف بشاه که از همین واسطی البکر امی
قدس الله اسراهما از شعر امی صوفیه صافیة و بنده نقاب کشای معانق و معارف و اقیه است
هر چند از موزنان صله اندوز نیست لیکن کلام شریفش فقیر را بسیار خوش می آید و از چاشنی
درد و مشرب فقر لذت خاص لطف میکند بنا بر آن اسم سامی پیرایه ادراک نمود
شد در شاه جهان آباد سنه اشنین و اربعین و مائة و الف بهرستان قدس امید و در جوار عزاد
سلطان المشایخ نظام الدین دهلوی قدس سره مد فون گردیده ترجمه و الا مفصل و سر و آزاد
فرغ افزای پیشانی سواد است و ساغر عرفان میگردد اند

بسم الله الرحمن الرحیم
الحمد لله رب العالمین

ساقی شو مکلف می بیدل مرا	یک چشم خواب مست کند کارل مرا
نتوان بدور گردش چشمش مقیم شد	بستند بر غزال غتن محمل مرا
به غیر نگاه هستی چشم جیرانی نشد پیدا	دو عالم کردل اما پیشانی نشد پیدا
چه آید از من بفلس که سازم نذر سودایش	اگر صمیم میر گشت و اما فی نشد پیدا
عشرت درین زمانه همین غفلت است و بس	می نیست گر بکام تو بشنود خانه را
حلاوت ریزد از گنج دانش سخت میترسم	مباد اطلی خط سر بردن آرد از ان لبها
صبح دیدم ز سر هستی خود میگذرد	یادم آمد که بخت طر سفر می بود مرا
تا کجا بر چیده بندی لعل را از روی خویش	در چمن بگذارتا رقصند این طاووسها
ندانم تا چه حق دانسته پر اطل کنی خود را	تو اگر صاجه دلی ظالم چرا بیدل کنی خود را
توئی سرایه دنیا و دین دیگر چه میخوانی	دو عالم کرد و روز سازی جان حاصل کنی خود را
ز نو میدی شکایت میکنی چشم از کیمیداری	گر بی هم مقرر کن اگر سائل کنی خود را
کجاست ساقی ساعت شناس شیشه ما	که شام چون شفق شد سحر بود ما را
وقت پاشستن زبس شیرین تحرک میکند	میشود شان غسل و دست خادم سنگ پا
از نامانده هیچ ز فون زینش و سل	در دست ادب قدر خا مانع ایم ما
بجز نامی نه آئی بی نشان تکرار کن خود را	همین کجرف باشی گفتت اقرا کن خود را

شبه بجزو بریم اما مکان خاص هم داریم	وله	برود رخا نه آئینه جو اسکندر خود را
دو عالم کلبه تنگی است بر جوش بنون بن	وله	مگر در دشت دل نبشید جاد بوانه مار را
مارا تمیز نیک و بدی نیست بنجیست	وله	محبوب ما همان است که گزود پسند ما
زری از نعل خوشگویی تو در عالم ردا تیا	وله	نمک پرورده شور لببت حرف و حکایت
سر پیلطنت غیرت بر در پوست تحت من	وله	که کردم یک در زیر نگین خود دلا تیا
آه بهار می نخورم در چمن چسرا	وله	دولت بکام شد نرم در وطن چرا
بوقت کنه سالی عاقبت منظور میگردد	وله	که باشد دور بین عینک قدیم گشته پیران
تا به دل یاد امیر المومنین داریم ما	وله	صد دلایت همچو جم زین نگین داریم ما
عجز از بهمت عالی همه قدرت گردد	وله	بنجیر پیر شدی قدر عصا را در یاب
بسکه بار پاس دلا بنجیر بد آتیم	وله	همچو زلف خو برد یا ثم ز ستر پاشکست
آنها که تنگ بغیرضان است احتیاج	وله	ای بنجیر خدا طلبی نیز حاجت است
می برد از بوی ستان تا با و آسمان	وله	گنبد ستار زاهد را ز بس بنیا نیست
خاطرم از دوستی مردم دنیا شکست	وله	بسکه این می جوش بیامیزند مینا شکست
قد خمیده پیران به عجز میگویند	وله	که عمر بارگران گشت و بر سر افتاده است
هرگز به خانه لیل نمک میل	وله	در سایه دیوار خود آنکس که غنوده است
زاهد تو صبح و شام عبث شور می کنی	وله	الله اکبر است ز الله اکبر است
خامشی بهم پرده از نعمت های سازاوست	وله	سر به را در یاب و دوشعله آواز اوست
شب که شوخی خیال قاتش چون تیر حبت	وله	چون کمان دامانده آغوشم که بی نخ حبت
تاب تو گری نمی دارد دل مانازک است	وله	باده کواز جوش نبشید که مینا نازک است

نیر این غزل را در زمین شیخ عبدالواحد تخلص بوشت تھانی سری گفته مطلع وحشت این است
چشم را خالی کن از دیدن تماشا نازک است

درین مقام نقلی از وحشت بقلم می آید که خالی از لطف نیست بعید الله فان یکی از امرای عصر
با وحشت وعده احسانی کرده بعل نیاورد و روزی وحشت با او گفت من این شهر دوازده کس عهد الله

نام سمرده ام او گفت من هم از ایشانم گفت ل شما عبید الله زیاد ایاری کلام دوا بهام دارد کیل بهام
 ظاهر دوم اینکه مردم ولایت ایران عدد سیزده را بخش میدادند و وقت شمردن چیزی چون به سیزده رسیدند
 آنرا بر زبان میارزند و بجای آن لفظ زیاد گویند چنانچه مردم هند در آغاز شمار یک نمیکویند و
 بجا بر تفاوت بجای آن برکت گویند پس معنی ابهام ثانی این که شما عبید الله سیزدهم اید
 آدم بر اشعار بخیر

حاجیان حرم کوی ترار و ز وصال	وله	همچو گل حبابه احرام بخود می مال
یاد یک بوسی کمر افشاند سر تا پایی من	وله	آه ازان زلف پریشان گو خاطر بگذرد
من عبت ببقدر گشتم در تنامی بهشت	وله	آفتقد را بی که رویم ریخت در کوثر نبود
شونخی نخچیر بر هم میزند گلدام را	وله	تا نبود ابر دل من زلف ادا بر نبود
آن چشم می پرست چو تکلیف جام کرد	وله	در هر نگاه دور بر مجلس تمام کرد
رفتی دروز من سیه از حسرت تو شد	وله	چندان نشست داغ تو بر دل که شام کرد
ز شرم من تو غالم نگاه نتوان کرد	وله	اگر بسو توان کرد آه نتوان کرد
قیامتی است ز جامی بلبست اقا و ن	وله	ز بیم روز بدی تحب جابه نتوان کرد
ز داغ جبهه زاهد گرفته ام عبرت	وله	که در نماز ریا روستیاد نتوان کرد
چه قدر فرق میان من و زاهد باشد	وله	من خدا دارم و او نام خدا میدارد
من آن روز که دیدم در قدش بوی میان گفتم	وله	که این بهرام وقت آنچه میدارد و همین دارد
گر چه روح است آدم نیست بی آب خورش	وله	آنچه مریم بخورد و فرزند مریم میخورد
لب ز گفتار باید لبست گردل میخواستی	وله	که این آئینه را از تر زبانی زنگ میگردد
تا غمزه تو بخیر بیداد بر کشید	وله	هر کس که سر نکرد خدا در سر کشید
کار دنیا در گرفتاری بود هم رنگ زلف	وله	و اکنی گرفتار بند و گر پید اکن
بی نیازی عطش دارد که گرزندان زنند	وله	صد و کوثر از داغ خویش بر رضوان زنند
گرد تپمی گهرش بسکه شد بلبست	وله	دریا تمام روی زمین میکنم قیاس
بوی دارم که باشد از میاشا طگی ننگش *	وله	خاک را پای ادیو بسد از روی برد رنگش *

بودن و ایدیه تراز و هر آینه آنگشت	وله	پرسید از ملال طوطی طبعی که من دارم	وله
جامه گلگون میشود بر پیکرت از رنگ خویش	وله	چسبیت حاجت تا کنی رنگین قیامی رنگ خویش	وله
منکه خون صحبت خود بخورم در رنگ خویش	وله	کی دماغ آشتی باشد مرا با دوستان	وله
رنگ زمانه دیدم بر رنگ دگر شدم	وله	آخر ز راه در رسم جهان مجبور شدم	وله
یارب بگریا و بداندیش رفته ایم	وله	می بخوریم در هیچ نیابیم در نشاط	وله
ز بسکه بانگه او نگاه میکنم	وله	ز بیم نیگسدرشته تماشا میم	وله
تا بگرد خویش گشتم حلقه بر آن در زده ام	وله	عالمی گردیدم مار و نمبر دم سوی او	وله
کوتهی تا کرد در گمانش بدل خنجر زدم	وله	کی گذارم کار خود بر اعتمادش تا تمام	وله
ز جارفتم بجای طشت خود از بام افتادم	وله	ازین و برشت که من عرش او بدنام افتادم	وله
بر سر در دل کم حوصله غم میگردم	وله	دوش تا رتبه منصور بمن میدادند	وله
خود بجای نامه بر پای صبا افتاده ام	وله	بسکه صنعت تن مرا برگ خزانگی کرده است	وله
منکه شکر خای لبهای تا سفت گشته ام	وله	نعمت بی منتی را قدر میدانم که چسبیت	وله
دیدم افتاده است در خاک این گهر برداشتم	وله	عاقبت دل زمین جهان پر خطر برداشتم	وله
امر و عرق کردم و چون اشک چکیدم	وله	از فحلت دیر زده که آهی نه کشیدم	وله
بخیب من اعتقاد بر همین را نهاده ام	وله	دیدم و دانسته سنگی را محبوبی گرفت	وله
دو عالم رنگ باز و گزاف آن را در دستان	وله	جز از شاخ و برگ خود ندارم انیقدر دانم	وله
این پیشه ندارد بخت و آتاب برشتن	وله	هرگز لب خود بسخ مکن ز آتش و شنام	وله
دست او خواهم کشیدن جای سانغ بعد ازین	وله	کی کنم پایان آن بنیچه با در بعد ازین	وله
سخت اعمال با او اید شد ابر بعد ازین	وله	بزرگاش سبز خط مائل افتاده است یار	وله
مار پیچ راه زلفت او کنم سر بعد ازین	وله	عالمی گشتم دل کم گشته ام پیدان شد	وله
نه بنید پیش پای خویشتن غم بلند من	وله	ممال است این که گردو عالم بالا پسند من	وله
مگر شوخی کند صیدی و آید در کند من	وله	دماغ دشت پیمانی ندارم گر چه صیادم	وله
خاطر مار را بجا بگذارد و تکلیف مکن	وله	بزم بی شیر از راه بیت دیگر بود	وله

ول	تا چه در غیش کن دیده برافروزم من
ول	و جهان نذر دم مرگ کز سودم من
ول	میرزایها خراب قناده بین بکره بدیه
ول	شیشه خالی میشود از خود و ساقی بیکش
ول	ز صراع های آه خویش کردم جمع دیوانی
ول	سری با کعبه بیدار می بروی بر سر بن سنگی
ول	آن بود کز قامت دبیر کمر جوید کسی
ول	لغزشی در بهت و الای من خواهر قییب

حرف التاء الفوقانیة

ترومی سمرقندی بموزونی طبع موصوف بود دهره از فضیلت بهم داشت در عهد اکبری
 با میرزایان گجرات بسیر میبرد و قتی قصیده در مدح او بهم خان کوکه اکبر بادشاه گفته گذرانید
 خان گفت هر چه از زبان خود بطلبی ترا صدم ملا گفت که تنگه خان گفت پست همتی کردی
 امشب اگر کردی تنگه میطلبیدی در صبح نمیداشتم و لکن تسلیم نمود ملا تا زنده بود در حضرت کرده
 تنگه بود و رستم بروج کر میرزایان کردند گفته

او لا دهر که در شجاعت فرد اند	+	شد فتح بهر جا که رو آوردند
کردند چو رستم بروج از روی ستیز	+	تا یخ شد آنکه فتح بروج کردند

ملا ترا بی لبی خاک پای نازنینان معانی بود و ترا با لاقدام نو آیینان خوش بیانی
 نصر آبادی گوید در مدت عمر بر سر مزاری که بمیر قد امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه
 در بلخ مشهور است متکلف بوده در مدح امام علی خان والی بلخ قصیده گفت خان او را
 بزرگشید و هم در آن ولایت فوت شد شعرش این است

ب سنگ رخنه شد از لبین گریستم بیتو	ز سنگ سخت ترم من که زیستم بیتو
-----------------------------------	--------------------------------

قصیده ترا بی که بوسیله آن بزرگشید شد و عدد و ابیاتش چهل و نه است بنظر مؤلف کتاب
 رسید مطلعش این است

گزیدم عمر با چون برین کنج کلیسائی	ول	دگر آن به که سازم در جریم کعبه وائی
-----------------------------------	----	-------------------------------------

دکتر ترومی سمرقندی

دکتر ملا ترا بی بلخی

ابوتراب نامش میرزا ابوتراب است اول بمبارتخلص میگردد آخر تراب قرار داد فقیر از
 نواب مصفا الموده شاهنواز خان اورنگ آبادی مولف ماثر الامر که نسیه امراء دولت
 نیموریه بود شنیده در سیر و آواز بیکم آوردیم که میرزا محمد طاهر و میرزا محمد علی دو برادر از سلسله
 میرزا یان فتر سلاطین صفویه بودند در عهد خلعت مکان از صفایان بدکن رسیدند و با مخلص خان
 ربطی بهم رسانیده بوجه اول ملازمت بادشاه حاصل کردند و منصبی کامیاب گشتند نخستین
 خطاب لتفات خان و دومین خطاب ملتفت خان مورد التفات گردید التفات خان
 که آخر مشهور بنقده شد در عصر خلعت مکان فوجدار سیر از مضامین اورنگ آباد بود و در عهد شاه
 عالم خلعت منزل فوجدار کور از توابع احمد آباد گجرات شد و در زمان محمد فرخ سیر فوجدار سی
 ماند و دنده و سواران ملحقات صوبه مالوه سپرداخت چون امیر الامر اسید حسین علی خان بدکن
 رسید خود را بخدمت امیر الامر رسانید و مشمول لطافت گردید آخر صحبت برهم خورد و ناگزیر
 متوجه دارالخلافه شاهجهان آباد گشت و در فواری که کون رسیده در سینه و عشرین
 دماثة و الف بردست قطع الطریق رشته حیاتش انقطاع یافت میرزا ابوتراب پسر
 میرزا محمد طاهر التفات خان است و از کلام خان آرزو در مجمع التفاتس ظاهر میشود که
 میرزا ابوتراب پسر میرزا محمد علی است قول آرزو طرف رجحان دارد که با میرزا ابوتراب
 بسیار مربوط و چندین صحبت بود میرزا ابوتراب در آواخر عمر با مبارز الملک سر بلند خان
 پوتی ناظم صوبه گجرات بگجرات رفت و در جنگی که مبارز الملک را باراجپوتان ماز و اردو در سینه
 شکست و اربعین دماثة و الف اتفاق افتاد و جرحه شهادت در کشید و از صله پایان نیست
 برای بیان اختلافی که تحریر پذیرفت راه درین صحیفه یافت جعفر عاشق تخلص در بجز تراب قصیده
 نظم کرد تراب باین رباعی جواب داد نمود رباعی

گویند که بجز کرده مار حفسر	شیرین و لطیف بچو شیر و شکر
بعد شکر که انچه عیب ما بود عبار	امروز برای دیگری گشته هنر
طفل بدخوی سرشک من نگیرد قرار	خراب آسائش مگردد امن منشر کند
نکست گل رسا ند چنانی	بید ما غی ند او بیج جواب

ثابت میر محمد افضل آبادی استاد زمان و جهان هندوستان است اگر چه هم نام پدر حسن
بود لیکن شیوه حسانی داشت و لوای شاعری به فلک الافلاک می فرشت در حرف الثانی
صاحب صله نظر نیامد و خالی ماندن های گوهر در قلاده نقصان داشت اندام میر ثابت ثبت افتاد
میر برادرزاده بهمت خان خلف اسلام خان دالایه خانی و لعل شینیی از مودن و الادود نهیست
در آباد متولد شد و بهما نجان شود و نایب انتدای حال و امن سنی با کتساب علوم برزد
و علوم درسی از بعض علماء افواریه کسب کرده بپایه اعلا فضیلت ارتقا نمود و فن شاعری
را هم کمال رساند متی در دار الخلافه شاه جهان آباد محل قامت انگند و در آن مصر
جامع که مجمع و مرج صاحب کمالان بهمت اقلیم است گوشت شاعری میخواست و در زبانانی
فرس دم سلونی عباسیتم میر و صدا دید شش را عصر یک قلم از حساب بر میید اشتند
اقسام سخن را به تسلط تام میگوید و تبر زبانی کلک باطل السحر نسخه سحر سامری را میثوید و او را
بایر فراد عبدالرضای متین صفائی که ترجمه او در حرف المیم خواهد آمد سن قنیه رود او نیز
شاکردی از میر که تمام عمر بهین تربیت او کمال بهر سانده بود چشم از حقوق استاد قدیم
پوشیده نماند یکی از ششرا می کشمیر اختیار کرد درین باب قصیده چهار صد بیت نظم کرد و عجب
قدرت طبیعت بمعرض ظهور آورد و الايضاً واقعات کربلا موزون کرده و تلامشهای فرادان
برده مطلعش این است

محرّم است دلائل خون دیده بیاور * ز شاه تشنه لبان آب چشم بازند اسیر

و این واقعات بطور واقعات مشهور قبل صفایابی است بمقبل در عهد سلطان حسین میرزای صفوی
اعتباری داشت و در قدرت افغانه متواری بپرس میر و در عصر نادرش و بنده و در گمرات
نزد و مومن خان ناطق اسم آغا میگذرانید و بهوش و در سنج و خمین بن ماتة و الف و در گذشت
میر محمد افضل پایان عمر آستین برزخارف و دنیا افشانده و متعلق به پسر میر و تا آنکه
دامن از غبار هستی بر چید مدفن او شاهی جهان آباد فقیر میرزا جهان جانان مظفر سلمه الله تعالی
و ششم که سال وفات ثابت تحقیق کرده باید نوشت میرزا و جواب علمی نمود و از دهم ربیع الاول

سند سزار و صد و پنجاه درینوا که تذکره داغستانی را پیدا و سکه سزار و صد و پنجاه و یک مینویسد
 و داغستانی با محمد عظیم ثبات خلعت ثابته اخلاص اردو مینویسد که در نهنگام تحریر این تذکره گاهی مدتی
 براقم حروف میکرد و قول داغستانی به صحت اقرب است فلما سزا فطامیک ز قلم سزار منظم مانده همان که
 استاد زمان که کرد تعلیم و اعجاز سخن بیک صامت و تاسیخ برای رحلت او و در وقت
 تحریر میل ثابته و در وقت تحریر این صیغه یعنی اردیوان ثابته بدست افتاد و این ابیات
 غزلیات او که در تذکره بالا فرستاده اند نیستند

کشد چو صبح وصال تو شمع جان مرا	بیر بشد پروانه استخوان مرا
شمس زلفت تو از داغ دل برآورده	چو بوی نافه چین بوکشان فغان مرا
ز بسکه داغ سسل ز غم من بار دارد	غله گشت بد بگلزار استخوان مرا
طفل پیر می که می بندد پر پروانه را	گرم صحبت کی کند با خود من یوانه را
میکشد بی پروه تصویر ترا نقاش حیف	آشتای صورت خود میکند ریگانه را
پیمپ زبان در روز حال تباه ما	دارد چو عرض داشت گره نه آه ما
و شمر حاجت نیست خونریز دل بیاب را	کار ناخبرد نباشد کشتن سیاه را
خون ناهق دست از دامان قاتل بر داشت	دیده باشی داغهای جاشه قصاب را
تا شکر ناوک تو کند مغز جان ما	دارد زبان برنگ قلم استخوان ما
بهیوده چون سپند چرا گرم شیدونیم	چشمی ز سینت اشک زدود فغان ما
شد شمشیر شد زخم تنها جگر ما	شمشیر تو آورد قیامت بر ما
شکر شو شکر فیسای تیر و لستان ما	ترا شد مد زبان چون شانه از خود استخوان ما
اگر از معنی حسنت کسی طرفی می بندد	چو کلک میو بصورت آشتا کن تا توانی را
شفا از لعل جان بخش تو خواهد چشم بیارت	فرنگی لائق کاحر دانی دید عیسی را
صاحب کلاه کی غم مفلوم میخورد	از خون صید نیست حذر شاه باز را
تا حنا بر پنجه بستنی ریخت خون میده ام	در فشار دل دید بهضیا است این گلده را
آسانم خار چشم تا توان بین میکنی	هرچو برگ کاه گر از خاک بردار و مرا

چون آن طغلی که از گلزار صوفی خانه می آید	وله	گل لعل جگر اشک مراد و همت است
خار راه نطفه را به بستان رفت	وله	چون شمع ز راه سویده جان رفت
زبان لعلت و میگفت خواهم کشت ثابته را	وله	نمیدانم چرا از حرف خود برگشت شرکانت
ای برهنه از تور یقین بهره نیایی	وله	زنار تو چون شمع اگر جزو بدن نیست
دل بسته معنی نه شود عاشق صورت	وله	از خایه موسلسله بر پایی سخن نیست
با وضعت آنکه دختر زرسنگدل نبود	وله	در حیرت که توبهستان چسان شکست
دور از تو زبیس دیده ما خاک بسر کرد	وله	بدرنگه ما الف خط غبار است
نازم آن کاتبی بخت تسلیم کار ترا	وله	که چو پیراهن تصویر بود جزو تلفت
هم پای خامه راه سفر طے نموده ام	وله	در ادل قدم بسرم شام عزت است
میکشان راز ابد به نیز خدمت میکند	وله	این که دی خشک می در جام عشرت میکند
آن حیرانده ام هر جا میرسد دایمی کشد	وله	هر کجا افتاد محفل خواب راحت میکند
مردم حلقه زنجیر چون شیون کرد	وله	شور عشقم اثر در جگر آهن کرد
در قفس هم گل زغم بسرم زد صیاد	وله	خوب شد چاره آوارگی از گلشن کرد
نمی بودیم با حرف آشنا ای کاش در عالم	وله	سخن ما را برنگ قفل اسجد در بدر دارد
به غلش میرسد تا آرزوی بوسه می میرد	وله	خط نارسته گویا زهر نهان در شکرد ارد
خار راه تو گرازی نشو و نما می افتد	وله	عفت ده در کار من آبله پامی افتد
از ره ناز به تو غم نکنی رنگینش	وله	گر چه در پایی تو دامن قبا می افتد
بلاک آن بت حاضر یاق قتل میکردم	وله	که تا گشتی فلانی را بکش منت بجان گوید
نمیخواهد که من مخصوص نهمتای غم باشم	وله	چو گویم درد دل با او نصیب شمنان گوید
بدر آید سر نقاشی حسن تو مانی را	وله	بگوید در سر بیامش صورت نمی بندد
تا در چین ز عارض اولاده داغ شد	وله	گل گل شکفت یار و دلم باغ باغ شد
انار باغ بهشت است روی خندانیش	وله	کسیکه کرد قناعت باب ددانه خویش
چون زنجیر است از من حلقه در گوش اعصابم	وله	گذارد سر پایی بهر که فرمانی سراپایم

برنگ شیشه ساعت دست مثل طالع	وله	بجائی می پراز گرد و کدورت گشته بینایم
از جباب باد و کت نرستم در یکیش	وله	میتوانم کرد من هم برین صبا پیرهن
شد گر چه شکسته استخوانم	وله	چسپیده خبرت چو دسته
رتبه بخت سیاهم نه شود از چه بلند	وله	کرد چون سایه را خاک نشین هر قدی

تیمار میر محمد عظیم نام خلف میر محمد افضل ثابت سیدزاده ایست باشیوه سخن سنجی و سخن فنی آشنا اصل و ثابت و فرع او که عبارت از سخن سر سبز است در سواد آیام حیات و الد چندان سری به شعر نه داشت بعد انتقال پدرش سخن پیش گرفت و کلام اساتذ را بسیار فوض نمود لیکن در عین جوانی سنه اثنین و ستین مائه و الف از جهان فانی در گذشت خان آذر در مجمع النقائس گوید دیوان خود را که قریب چهار هزار بیت باشد برای اصلاح پیش فقیر آورد و چند نگاه نگاه داشتیم و بقدر فهم خود در حکم اصلاح آن مضائقه نکرده و اله آن سیدزاده مرحوم نمودم پاره از اشعار او نوشته میشود

چون شیخ تا قناده برست گذر مرا	وله	از اشک و آه زندگی آمد بسر مرا
چون دانه عنب که نجسید برگ تاک	وله	از کف نمیدهم من بیایک شیشه را
با آنکه همه عمر ز فتنم دوراد	وله	پرسد ز من از ناز ترا خانه کدام است
دیگر چگونه خاطر من شود که یار	وله	چون بیدم زد و در گره بر جبین زند
چو محفل تصویر درین بارخ ندیدیم	وله	خزنی که کسی را به کسی کار نباشد

اما اسلام خان بخشی جد میر محمد افضل ثابت نامش میر ضیاء الدین حسین است از دامن دولت گز قنکان قدیم قلع مکان بود اول بیعت خان خطاب یافت بعد محاربه شاهی با حیونت خطاب اسلام خان ناموری یافت و بعد نظر شاهی برادر او شکوه از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و سی و هشت و بعد سکنت دادن قلع مکان محمد شجاع را بتاقب او و در رفاقت معظم خان نامور گشت و در سال چهارم جلوس قلع مکان بصوبه داری کشمیر رفعت یافت و در سال ششم جلوس منصب پنج هزار و سی و هشت داری اکبر آباد مورد توازش گردید و بعد وصول اکبر آباد یک ماه نگذشته بود که در سبادی سنه اربع و سبعین الف رخت بشهر تان عدم کشید و در

<p>و در شهر به میرن خان قدس سره که خان مذکور در خدمت او افتاد و در اولین داشت موقوف گردید و بنی کشتیری در تاریخ گوید که مراد اسلام خان را احاطه نمود اسلام خان طبع موزون داشت و الا تخلص سکندر داوی پرور از</p>		
<p>و بنی پیداکن ایچ که اشپ و عیش است اشک آه من از دل خمیه بیرون میزند</p>		
<p>خلف او میرعلی میخواست بهت خان نیز از امر او عهده اخذ بکند است نخست بخشی بیوم بود بعد از آن بخشی دوم و در سال پانزدهم جلوس بصوبه داری اکبر آباد امتیاز پذیرفت و در سال هفدهم جلوس بدارو علی غلجی انداخته اند و در سال نوزدهم بصوبه داری اکبر آباد و در محبت یک که روپی نقد نوازش یافت و در سال بیست و چهارم در بلده طایفه اجمیر محصور طلب شد و بخدمت جلایل القدر امیر الامرای سر بلند گردید و در همان ایام شاهزاده محمد اکبر و تریه بنی افتاد و در میان بهت خان را که مرض صعب داشت بجهت طایفه اجمیر گذاشته از شهر برآمد خان مذکور غریق رسته شین و تسعین و الف جهان فانی را واگذاشت و هر قابل و قابل دوست بود و بهت تبریت علما و شعر او را باب به صرف مینمود و در نظم و شرق رتی داشت از دست</p>		
<p>بمهر فار که مجنون درشت در دل پایان جنون خار است ندارد</p>		
<p>محمد علی ما به از مدحت طرازین بهت خان است و ناصر علی سرچندی از ناگستران سیف خان بدخشی که و اما د اسلام خان بود</p>		
<p>حرف ابیم</p>		
<p>مولانا جمال الدین بن حسام الدین دهلوی صاحب هفت تعلیم گوید که او تصیف ده بیت سلطان محمد بن تغلق شاه گفت که مطلعش این است</p>		
<p>اتنی تاج جهان باشد نگردد از این جهان تبارا + محمد شاه تغلق شاه سلطان ابن سلطان</p>		
<p>چون مطلع خواند سلطان باقی را منع فرمود که من از عهده صلح جمیع اشعار بیرون نمی توانم آمد و فرمود ناصر طری را آوردند و بگردا گذاشتند چون نزد یک برادر سید بر فاسته ایستاد سلطان را این حرکت خوش آمد فرمود و تبار دیگر را آوردند و گردا چیدند تا بقصد رسید</p>		
<p>شیخ جمالی دهلوی با کمال و زبان خوش مقال دار و نامش شیخ فضل الله است و مطلعش از قوم کینه خدمات شرعیه دار الخلافه دهلوی مثل قضا و افتا اکثر به قوم کینه قتل داشت و دارد</p>		

ذکر مولانا جمال الدین دهلوی
ذکر شیخ جمالی دهلوی

و شیخ جمالی بزیارت حرمین شریفین سعادت اندوخت و در عهد سلطان حسین میرزا خیرالسلطان رفت
و صحبت مولوی جامی و ملا جلال الدین دوانی و اکابر دیگر دریافت و بهند تراحت نمود و در ذی قعد
سنه اثنین و اربعین و تسعاه متوجه ملک بقا گشت قصیده او بهتر از غزل و شبنمی است و زنت حضرت
سید المرسلین صلی الله علیه و سلم گویند

بوسی زهوش رفت بیک پر تو صفات تو عین ذات می نگری در شبی

شیخ محدث دهلوی قدس سره در اخبار الاخبار می نویسد بعضی از صلحا در خواب به قبول این بیت
در پیش آن سرور صلی الله علیه و سلم بشارت یافته و این جمله از قسم اعلا می صلوات خود را
عظمای نجات است از زمین سخن می می کنند

یا دلب تو در دل غمگین بود مرا	جان کنن از فراق تو شیرین بود مرا
ای از جالت این مهر غمنا برای چیست	چون جمله حسن است تماشا برای چیست
سکشی از تیغ جو رم سکنی دلشاد هم	خون من ریزی و میگوئی مبارک باد هم
عید قیامت لطفی بر من دلش کن	یعنی این دلش اقراران و خوش کن
هر کس که بیند آن لب مانند قند او	چون نیشکر شکسته شود بند بند او
شد مرغ دلم از آتش عشق تو کبابی	بروی زدم از دیده گریان نمک آبی
سن که از چشم تو بیمار شدم از لب لعل	چه شود گرد پری شربت غائب مرا
چو زندگی همه شرمندگی بود بی یار	بیا اجل مکن از یار شرمسار مرا
گویند زنده میشو و اندر نماز دل	محراب ابروی تو مراد نماز گشت
آن جفا کار دل زار جگر خوار جهان	گر چه کافر نتوان گفت سلمان بهم نیست
میکنم فکری که آنج لعل و از آید بدست	دست کوتاه دارم اما میکنم فکر دراز
کام جستم ز لبش ادا نمانم دشنام	واقف حال نشد او مرا دم به غلط
ز نیست سینه ام صد چاک شد ای تیر سم	میاد او در تو پیرون قند از سینه چاکم
ز لعل نگار و تو بیهوده و سر رقیب	این هر سه را که نام شیتدی شکسته به
دیده و گشت سلم کنی هر شب که فردا می کشم	تا بفردای دیگر در انشایم می کشی

بسم
الحمد
والمجده

پشتش که عشاق و محرم کن جفت	وله بخند گفت کم و نیکم و علی دینی
حرف الحاء السمله	
سید حسن غزنوی قدس سره حسن الاخلاق و نجیة النفس و آفاق بود و سماع روحانیان را باطله لی نا طقه می نمود قصیده افتخاریه او مشهور است که سخن سخنان بسیار بجا و آن پر دافعه اند و از زمان حال سلسله جواب بر پاست مطلعش این است	
واند جهان که قره عین پیبرم	شاسته سیه دل ز مجرا دیندارم
سید از غزنین حرام زیارت فرمین مکرین بر سبت و چون شرف زیارت مرقد مطهر نبوی در یافت ترجمینی هفت بند موزون کرده بعرض رسانیده این ابیات سن جلا بند ششم است	
ابر حرمت سرور از آن است چون جیون فرست لات فرزند یارم ز دودین حضرت و له سیم و نذر قدری ندارد و خستم در بند آن یا رسول الله سزاواری که گویم احبت را	تشنه گمان شرقی اگر ممکن است اکنون فرست مدتی آوردم انیک خلعتی بیرون فرست از قبول فویش زنجیری این مجنون فرست بر رسول الله در دوازده هجرت افزون فرست
حمد الله مستوفی در تاریخ گزیده نقل میکند که چون باین بیت رسید که لات فرزند نیارم ز دودین حضرت ولی + الی آخره خلعتی از روضه منوره بیرون آمد و در تقصیر آن الطابی میکند لیکن اگر انجمنین ساخته جلیله عالم و قصه می آمد ایستاده با می بارگاه نبوت که سوانح کلی و جزوی ایشان معلی را بقضا کتابت می آرند البتة آنرا القلم می آورند و در کتابت سیر مبارک ثبت میکردند بعضی مردم نقل کرده اند که خدام روضه منوره خلعتی بر آید و حاضر ساختند این را باور نمیتوان کرد سید چون از سفر حج برگشت و بولایت جوین رسید قصیه آزاد را از قید زندگی آزاد گردید و در وقت تحریر این صحیفه دیوان حضرت سید حاضر است اماد ل به محنت انتخاب نگرا مید برین چند رباعی اکتفا رفت رباعی	
هر شب که رخ سپهر گلشن گردد صد آه بر آوردم ز آئینه دل ای شاه زمین در زمان بتو مباد	عالم تاریک چون دل من گردد کاینکه دل ز آه روشن گردد سعدین سپهر اقران بتو مباد

آسایش جان بست جان بتیو نهاد	۱	مقصود جهان تو می جهان بتیو نهاد
از دود دل پر نعم ای باد بترس	دوله	وز شعله ناله سیرگاه بترس
در هر نفسی تقبیل دارم آبی		ای آینه یگو میت اذ آه بترس
در خدمت کس گزیدیم پشت بجم	دوله	شاید که زمین روسی نگر و اندریم
چون من سر فرود دارم از بغیر منی		پای دگر من چه گیرم از بهر درم

ذکر خواجه حافظ شیرازی

خواجه حافظ شیرازی قدس سره از خواص سگاری است و بنجال مهند و بخش سهر قندهار
بنجار درسی از سینه غفران کشاده و صلاهی اذر کاسا و ماده در داده مولوی جامی قدس سره
میفرماید چون در سخن او اثر تکلف ظاهر نیست و در لسان الغیب لقب کردند مولف گوید
چون قال دیوان او از غیب خبر میداد باین اعتبار هم او را لسان الغیب میتوان گفت از نیماست که
میگویم مردان ز خاک هم خبر آسان بدهد قال کلام حافظ شیراز کن حافظ به اکثر اشعار
او تقریبی است موالی لاری که یکی از ملانده علامه دوالی است دیوان او را با تقریبات از
داشت محمد قاسم فرشته در تاریخ خود مینویسد که سلطان محمود شاه بهمنی والی دکن قران بکو
میخواند و خط خوب می نوشت و طبع نظم داشت از دست عاقبت در سینه کار خون فاسد میکند
خصتی ای دل که از الماس نشتر میخورم از علوم متداوله بخر بود فارسی و عربی فصیح میگفت
در عهد اشعرا عرب و عجم بکن آمده از سر شیشه انعام و احسانش شاداب میشدند و قصیده
گذرانیده در مجلس اول مبلغ یک هزار تنگه طلا که عبارت از هزار توله باشد جائزه یافته معزز و مکرم
و منفی المرام بوطن خود مراجعت مینمودند چون آوازه سخاوت و سیر پروری و قدر شناسی او
عالمگیر گشت خواجه حافظ شیرازی نیز راغب سفر دکن گردید لیکن بواسطه موانع از قوه بفعیل
نمی آمد این خبر بمیر فضل الله اینجو که از ملانده علامه تقی زانی بود و در دکن آمد و از پیشگاه سلطان
منصب صدارت داشت رسید جزوی از جهت خواجه شیراز فرستاده استدعا بقدوم
نمود خواجه از توجه میر فضل الله اینجو پیش از پیش خوان سفر هندوستان شده آنچه او فرستاده بود
برمی رافرن خواهر زاده های خود کرده و برنی را ادای قروض نموده سمان راه کرد و از
شیراز باز آمد چون بلاد رسید آنچه داشت یکی از آشنایان غارت زده پشاکیش کرده تهدیدت گردید

خواجہ زین العابدین بعدانی و خواجہ محمد کا زرونی که از تجار معتبر بودند و داعیه برند و نشان کوششند و ستند
 خرج راه خواجہ شدہ بہرہ فر آوردند و در بعضی امور کوتاہی کردہ خواجہ را از خود رخصت نیندند و با وجود
 آن حال خواجہ حد در کشتی محمود شاهی کہ از دکن بہ بندر ہر فر رفتہ بود سوار شد قضا را
 بہرہ کشتی روانہ نشدہ بود کہ با دغلا لخت و زیدہ دریا بہ ایشور آورد و خواجہ کیب را رہ ازان سفر
 مستقر گشتہ پیاران گفت کہ بعضی از دوستان را کہ در ہر فر اند و دلغ کردہ ام ایشان را دیدم و در
 ساعت ہر سگرم و باین بہانہ از کشتی بیرون رفت و غزلی گفتہ مصحوب یکی از آشنایان
 نزد میر فضل اللہ فرستاد و خود بشیر از شتافت این سکہ بیت ازان غزل است

دعای با نعم بسر بردن جهان یکسر نمی آزد و شکوہ تاج سلطانی کہ بیم جان رود برج است بہر آسان مینماید اول نعم دریا ہوی در	بہی بغروش دلق ماگزین بہتر نمی آزد و کلاہ و لکش است اما تبرک سر نمی آزد و غلا کردم کہ یک موجش بعد من نہر نمی آزد و
--	---

چون غزل بہر فضل اللہ رسید قصہ خواجہ را بہ سلطان محمود شاہ باز گفت سلطان فرمود چون خواجہ
 بقصد دریافت مجلس قدم در راہ گذاشتہ بود ہر ما واجب است کہ اورا از فیض خود محروم
 نسازیم پس ملا محمد قاسم مشہدی را کہ از فضلا و دولتماندہ بود ہر از سکہ طلا تحویل نمود تا انواع
 امتہ ہند خریدہ برای خواجہ بہ شیر از برد انتہی و خواجہ غزلی بہ سلطان غیاث الدین والی
 بنگالہ فرستادہ کہ این بیت ازان است

شکر شکن شوند ہمہ طو طیان بہرہ حافظ ز شوق مجلس سلطان غیاث دین	زین قند پارسی کہ بہ بنگالہ میسر و غافل مشو کہ کارتوا ز نالہ میسر و
---	---

سلطان خدمت خواجہ شائستہ بقصد ہم رساندہ استقال و در سہ آئین و تسعین شاماتیہ واقع شد و در
 خاک مصلا سی شیرازہ فون گشت خاک مصلی یکی یکید و تاریخ است صاحب آتہ الصفا بنوید
 شاہنشاہ خلف خواجہ حافظ بہند آمد و در بر بان پور وفات یافت قبرش نزدیک قلعہ
 آسیرہست شیخ فیضی اکبر آبادی این قطعہ روح دیوان او گوید ستم فیضی کہ
 در میدان سنی ہا چو من چاکسوار سی تیز تگ نیست بہ بجلد شعر من از پوسست تا شہر
 ہجای مردم ناپاک رگ نیست بہ بدان میماند این پاکیزہ گفتار کہ در دیوان حافظ نام شریف

شیخ محمد نجفی اله آبادی در کتاب علام الامام گوید صاحب قطعه را این بیت بنظر نرسیده است

شنیده ام که سگان آغلا ده می بندند | چرا گردن حافظ نمی رسانی

مولف گوید در بعضی نسخ دیوان حافظ بجای لفظ حافظ لفظ عاشق بنظر آمده و قطع چنین است

سراج دهر پرت شد درین بلا حافظ | کجاست فکر کیسی و رای بر نهی

از اتفاقات اینکه چیزی که شیخ فیضی میگوید است در دیوان فارسی و عربی فقیه آزاد موجود است

و ازین لفظ میراث بردارم این لفظ سبب جو دقتی رود و چون آن باعث عدم اعتبار

نمی تواند شد که در قرآن محیط لفظ کلب مکرر واقع شده اشعار و اوجه حافظ و در مناجاتیان

در مزمعه فرا باتیان است حاجت تحریر ندارد این ابیات محض تینا بقلم در آمده

حاشا که من بوسم گل ترک می کنم | من لاف عقل میزنم این کار کی کنم

چو گل گرفتار ده داری خند ارامش عشرت کن | که تارون اغلطا داد سودای زران دوزخ

سیر کس که دید روی تو بسید چشم من | کار کیه کرد دیده من بی شکر نکر

اشک غمازم اگر سرخ بر آید چه عجب | نخل از کرده خود پرده درسی نیست که نیست

یا مردان خدا باش که در کشتی نوح | هست خاکی که با بی نه خرد طوفان

بمی عمارت دل کن که این جهان خراب | بر آن سیر است که از خاک مابسا زخشت

ایدل طریق زندگی از محتسب بیا موز | مست است در حق او کس این گمان ندارد

دل بسی خون بکفت آرد ولی دیده بر محبت | الله الله که تلف کرد که انداخت

دوش میگفت که فردا به هم کام لبست | سببی ساز خدا یا که پشیمان نه شود

حضور می گریهی خواهی از غائب شو حافظ | متی تا ملق من تبوی دع الدنیا داهل

مولف گوید دع الدنیا جواب شرط است در جواب شرط وقتی که جمله انشائی باشد و فاد واجب است

برای غایت وزن فاعل الدنیا می تواند خواند اصلاح برین نهج میتواند شد

متی تا ملق من تبوی داهل حال جواب بر شرط مقدم شد جواب مقدم فاعل داهل

به انکه اتخو و فقیه تقدیم جواب این غزل پرداخته ام و مصرع اوجه را بتقدیم جواب تضمین کردن

این ابیات از ان غزل است

که میدادیم بچشمش ای سارسی مل مشکلم	سرت گردم چه کنم از غنچه زلف تو بر دلها
سبکو دهان بزرگ بوی گل استیغند محمد	بها شد خانه رنگین دنیا جای آسایش
چو فائوس خیالی گرد او گردید محمد	نه من تنها گردان آن شمع شبها افروزم
که قاتل سبزه برد از قینا برفاک بسبلم	درین مشهده تماشا میکنم آثار رحمت را
دعای دنیا متنی تاملق من شهید و مصلح	الا آزادا جیها و عما دوسا اعرض

۵۵

در اینجا ضمیر اچهارا جمع به معشوقه است که اصل در کلام عرب تغزل با معشوقه میباشند اما سلطان غیاث الدین بن سلطان سکندریه والی ننگاله بادشاهی سنی صاحب محال خبر بود بهفت سال سلطنت کرد و در سنه خمس و سبعین و سبعمائة علم بملک جاودانی زد قاضی قطب الدین منفی در تاریخ که عبارت عربی میگوید ترجمه اش اینکه سلطان غیاث الدین والی ننگاله زربساری مصحوب دم خود یا قوت عنانی بحرین شریفین فرستاد که برابرل هر دو مکان مقدس تقسیم یابد و نیز مدرسه در باطنی در که معظمه بنام سلطان تعمیر شود و او قاضی خریده در اعمال غیر مثل تدریس و غیره صرف گردد و مکتوب به مولانا حسن بن عیلمان شریف مکه نوشت و هدایای جالبه برای او فرستاد و شریف قبول کرد و فرمود تا موافق اراده سلطان بنعل آرنده اما شریف سوم حصه زرمده خود گرفت بطریق مستد خود و با خود و باقی را بر فقر و فقرا و فقرا و فقرا تقسیم نمود آنقدر زرب بود که بهر دم آنجا علی الموم رسید و یا قوت عنانی برای تعمیر مدرسه و رباط دو خانه با هم متلاصق نزدیک باب اقصانی خرید و شکسته بجای آن مدرسه و رباط ساخت و دو اصل و چهار رجه خریده بر مدرسه وقف نمود و چهار مدرسند از سبب رجه و شخصیت طابعلم مقرر کرد و اخراجات ایشان را ازان وقف معین نمود و خانه دیگر مقابل مدرسه یا قصد انتقال طلا خریده برای مصالح رباط وقف ساخت و مولانا حسن شریف در عوض هر دو خانه که بجای آن مدرسه و رباط ساخته شد و هر دو اصل و چهار رجه دو ازده هزار شقال طلا گرفت و سواهی آن زر را اخذ کرد که مقدار آنرا کسی نمیداند و نیز سلطان غیاث الدین زری برای تعمیر زهر عرقه با یا قوت مذکور فرستاده بود و مولانا حسن آنرا هم گرفت و گفت اینکار را ما سه انجام میدهم

و آن سنی هزار شقال طلبا بود تا اینجا ترجمه تا بیج قطبی است مؤلف گوید بد رسیده رباط سلطان
غیاث الدین حال قائم است و فقیر در ایام اقامت که معظمت بتخصیص فقه آرا و دید
چیز توئی حیرت افزای دیده و ران است و مهر بلب گذار زبان آوران از وطن خود
بهراق رفت و در شاعری تام بر آورد و حسادین بیت ادراب شاه طهاسپ صفوی رسا نیند
از حسد امر و زاهد منع ما از باج کرد **س** و ریه کی آن تا سلمان را نعم فردا سی هست
شاه پیاس شریعت متغیر گردید حیرت بگیلان گریخت و بعد چندی قصیده و منقبت امیر المومنین
علی رضی الله عنه گفته و جناب مقدس اشفیج ساخته و بدرگاه شاهی آورده و عفو ماضی
مستول مراحم گردید مطلع آن قصیده که ایام لطیف دارد نیست

بسیج خانه رحیم نیست ایشه و دوسرا **مطلع** توئی چه شاه ولایت ولایتی بنما
در عهد شاه مذکور و قتیکه محمد صالح پیکچی در استر آباد فروج کرده روزی چند بر تخت نشست
چیز قصیده گذرانده مطلعش این است

ایکه رایت بجهان کنیه غیب نماست **س** است پیش تو عیان آنچه نهان دل است
چون باین بیت رسید **س**

خبر و کشور اقبال محمد صالح **س** آنکه سر تا قدم آراسته لطف خدا است
هفت خرداء ابریشم سله یافت آخر بکاشان رفته رنگ اقامت ریخت شبی شراب خورده
در حالت سستی از بالا خانه پایان افتاده گردنش بشکست و مرغ روح او در پرده از آمد
سورخی گوید **س** سال فوتش چو خواستم گفتند به او باده صفر ز بام افتاد و امیر علاء الدوله
قره و بنی صاحب نقائس الماشتر که معاصر حیرت و از خاندان مورعین است و صاحب هفت اقلیم
حیرتی را توئی نوشته اند و خان آرزو گوید از ما و اینر بوده و بعضی از تون گفته اند و معلوم
نیست که حیرتی کاشانی و این شخص هر دو یکی اند یا غیر غالب که جدا باشند مؤلف گوید غالب
یکی است توئی باعتبار وطن اصلی و کاشانی باعتبار مدفن و پودن او از ما و اینر بقول
تقی اوحدی است که آرزو از نقل کرده و الله اعلم این چند بیت از کلام حیرت **س**
چوسه نوشت مرا کاک کردگار نوشت **س** خط غلامی خوبان روزگار نوشت

از ان بخود روم سوی مرغوش	وله	که خود را هم نخواهم هر دویش
گل به حرف همان به کنایه از گوش	وله	ورنه در دول مرغان چنین بسیار است
نظر کن سوی من در میان خلق بباد	وله	که من ز پوشش روم دیگران نظاره کنند
ماند زلفت تو دل وای بران صید پیر	وله	که بدام افتد و از خاطر صید درود
چشبهایی در از حبس دیدم	وله	باین ده روزه عمر کوتاه خویش
تیغ علی که سرخ بخون منافق است	وله	دارد دوم چو صبح ولی هر صاوت است
چارده ساله می اگر بکف افتد عمر است	وله	ورنه از بودن صد ساله بقا فایده نیست
همچو پروانه به شمع سر و کار است مرا	وله	که اگر پیش روم بال و پر میسوزد

خان آذر و گویدین بیت یکی از عزیزان تصرف کرده و اکثر مردم پسند فرموده تصرف این است
میر و پیش اگر بال و پر میسوزد و پیش فقیرست فدا هر دو مصراع جداست و ترکیب آن با مصراع
اول مدنی علییه دارد ولیکن بر تقدیر مصراع صاحب شعر جان معنی این بیت شیخ سعدی
علیه الرحمه است اگر یک سر روی بر تر پریم و شروع بحلی بسوزد پریم و تیغ فدا تیغ
بال و پر پروانه خود را میسوزد خصوصیت به شمع او ندارد و انتهی کلامه مؤلف گوید مصراع اول
ووشق دارد یکی این که حرف شمرط متعلق بحمله پیشین شود و دوم این که حرف
شمرط متعلق بحمله پسین شود و اختلاف مدنی در هر دو ووشق ظاهر هر دو از خان آذر و ظاهر
اشق ثانی است که گفته پیش فقیرست فدا هر دو مصراع جداست و جدا اصلاح مصلح
ووشق اول دفع جان اعتراض است که سوختن بال و پر مخصوص بشمع معین نمیتواند شد
و این اعتراض ناشی از کاف صفتی است که در آغاز مصراع ثانی واقع شده مصلح کاف
صفتی را بر آورده و اعتراض را مندرج ساخت و بر ظاهر ظاهر که در بیت صیرتی تشبیه واقع شده
و در بیت شیخ سعدی تشبیه هست

مخبر خواهد زد و یکی اصفهانی است اما در شمس مقدس بسیار بوده و در آنجا نشو و نما
یافته حرف موزون میگفت و لآلی آبدار میسفت و انامی علم عرض قافیه بود و در خط و انشا نیز
دستی داشت آغاز حال سیاحت کنان بگیلان افتاد گیلانیان بواسطه طعن و زند ب زبیر بان

زبان او را قطع کردند با وجود آن چون قلم طلاقت لسانش بحال بود سیگفت امیرالمومنین علی رضی الله عنه
 زبان مرا شفا داد صاحب لغات الماثر گوید در نه سبعین و تسعمائة در قزوین آمده هفت بند لاکانی
 را جواب گفته از نظر شاه طهماسب صفوی گذرانید و پنجاه تومان دخلت جائزه یافت و بر تفسیر کاشی
 عینوسیدان قزوین توجه خراسان شد و در مشهد مقدس رضوی فوت کرد فی شهر سنه احدی
 و سبعین و تسعمائة زبان آوری این عزیز مقطوع اللسان باید دید

افتاده ایم ز پاهای ستان بیاری ما	قدم نهند و به بنید خاکسارے ما
و دوشینه که رفتی زیر بریار که بودے	ولی می با که زدی شمع تار که بودے
به طرقت تو آت زده بفریاد است	ولی هزار داد و دست تو این چید است
ایکه منم میکنی از عشق خیارش بین	ولی ایکه میگویی مر و از راه رفتارش بین
اگر نه هر زمان از کوی شیرین باو خیزد	ولی خبار غم کجا از خاطر فرماد خیزد
نشسته بر سرم که مر غم خاطر شودش	ولی اجل بشاب تا یار از سرم شاد بخیزد
یار بر افراخته قامت رسید	ولی فتنه از باب سلامت رسید
بیرسد آن شوخ شهیدان عشق	ولی مژده شمار که قیامت رسید
جانان ز تو بر سرم بلا می آید	ولی دزد توید لم تیر جفا می آید
گفتی سگ خویش خوانده ام حرفی را	ولی حرفی است که روی و فاس می آید

سیرت سیرت شاعر خوب و با روح جائزه روپ است شرف زیارت حرمین شریفین
 در یاقوت دو بار سیرت مند کرده بولایت خود برگشت کثرت اول بستان رسیده قصیده روح
 قاسم خان نیشاپوری ناظم انجا گفته گذرانید خان چهار هزار روپیہ صلہ داده داد
 بدیا خودش باز فرستاد و کثرت ثانی وارد اگر شد او هم خان کوکه اکبر بادشاه و تنه
 کس دیگر از خواص عصر و هزار روپیہ باو تواضع کردند و ایضا قصیده در مدح خان اعظم کرم
 کوکه اکبر بادشاه بود و بنظم آورد و بستان تومان نقد دخلت و هپ صلہ برگرفت
 مطلع قصیده این است

یہ نزد اهل سخن چون کلمه بیان سخن اگر بدنگد روح صاحبان سخن

و قصیده دیگر دشنامی اکبر بادشاه مژدون کرد و ازان است ۵	
نبودش تهاست ریگ روان	فیلهایش که در صف هجاست
گر بپای غرق کردن اعدا	هر طرف موجهای بحر بلاست
چون فرصت گذرانیدن قصیده نیافت این قطعه بوسیله بعضی مقربان معروض داشت	
در مدح بادشاه سخن سنج ملک هند ۵	گفتم قصیده که سپیدید هر که دید
زین سان قصیده که بگاه نوشتنش	آب حیات بر ورق از خامه میچسبید
اما چو روزگار رد و گار من نه بود	زان شاخ گل با پیلم خار غم خلید
نشیند شاه عقده کشا مصرع من	نکشود قفل آرزوی من ازین کلید
یو دم ز آب دیده تر غرق بچشم	کز غیب این ترانه بگوش دلم رسید
حافظ و طیفه تودعا گفتن است پس	در بند آن بهاش که نشنید یا شنید
بادشاه بعد تمام قطعه حکم بانثاء و قصیده کرد و ده هزار روپیه و خلعت و اسب مرحمت کرد و چون خازن در تسلیم ز ترانیه کرد این قطعه گذرانیده همان لحظه زر گرفت	
مشکله دارم شما خواهم پیش تو عرض	قطعه زانکه زین مشکل مرا صد داغ و حسرت است
سیم و زرا تمام کردمی لیکساز خازن مرا	هم گرفتن مشکل و هم ناکر رفتن مشکل است
و چون از بند برگشت میان او و وحشی نزدی هماجات رکیکه بوقوع آمد چه او را به سبب سرایه جمیعته که از بند بهم رسانده رفته بود بر وحشی تفوق میدادند حال آنکه حیدری در او اهل تاج و روزی میکرد و او شاگرد لسانی شیرازی است و در مقابل سهو اللسان شریف تبریزی لسان الغیب از اشعار لسانی ترتیب داده و آن را از پنجاه هزار بیت لسانی انتخاب زده شیخ عبدالقادر بدالونی صاحب منتخب التواریخ گوید دیوان حیدری مشتمل بر چهارده هزار بیت تخمیناً بنظر در امانا قماش نیک در آن بنایت اندک دیده شد حیدری ساغر کوثر سخن میگرداند	
شهرت حسن تبان از عشق عالم گیر است	در طریق عاشقی عشق جوانان سپهر است
ترسم از آب هوای خلد گردنمایم	آنکه بخیند و باشکب گرم ماه مهر است

او زو باوصف قدرت انتقام چون آن حرکت در حالت سستی بود از قصاص در گذشت و بعد التیام
جراحت از گیلان بکاشان رفت و از انجا رو بدار النعم میهنه آورد و حکیم ابوالفتح گیلانی فخر القفای بجمال
او افتخار و هم بطیفیل حکیم و بارگاه اکبر بادشاه و شاه هزاره اعتبار کسی بهر ساند و سر نایک به پیش
اندوخت و دو پایان زندگانی دامن دولت خانان گرفت و دامن دامن گاهای آرزو و از
شاخسار احسان او بر چید شیخ معروف بکرم صاحب ذخیره النجوانین گوید خان خانان
ملاحیات را در خزانه بر و بر قدر اشرفی توانست برداشت و وفات او در سنه خمس و عشر و الف
واقع شده و او بحیات از ظلمات دوات بیرون می آید

بهر سخن که کنی خویش را نگهبان باش	زگفتی که دمی نشاغد پشیمان باش
چه بال مرغ که گزغل روزگار این ست	ز مور هم قدمی و ام کن گریزان باش
تا که بغیر بار و بن سدر گران بود	دل بادوست اغپین بد دشمن چنان بود
ایدل اگر ندی بسویت مرغ از و	شاید که با تو دصد و امتحان بود
چو سدر قیب خندان کشد م طپیدن	دل که مباد دیده باشد نظر عنایت از تو
چون بیچس بدانش اصلی بر در راه	دل بیدانشی بلبم فلماطون برابر است
بعد مردن تو معلوم شود در پنج حیات	دل رهروان نخطه بنالد که بنرل برود
آید از خاک مزارم بعد مردن بوی درد	دل بسکه در بجران او گاهای غم بو کرده ام
ترا هرگز گریه بانی نه شد چاک	دل چه دانی لذت دیوانگی را
از بسکه رفوز دیم و شد چاک	دل این سینه همه بد و ختن رفت
در میان کافران هم بوده ام	دل یک میان شائسته ز نار نیست

اما حکیم ابوالفتح خلف ملا عبدالرزاق گیلانی است که در علم طبیعی و الکی سرآمد علما گیلان بود
و سالها صدارت آن ولایت داشت حکیم ابوالفتح و حکیم ماکم و نورالدین فراری هر سه برادر
در سنه ثلث و ثمانین و تسعمائیه از گیلان رخت بجانب هند کشیده بکازرت اکبر بادشاه
پیوستند از اینها حکیم ابوالفتح بزر و زیدی تصرفی غریب در مزاج بادشاه کرده و مرتبه بکمال
تقرب عروج نمود اگر چه منصب او هزار می بود اما به سبب مزاج گوی بادشاه در نهایت اعتبار

می رسید به حد فم و جوت طبع مصطف بود و در نظم و نثر سلیقه درستی داشت و این را صحبت و با شعر
وقت مثل عرفی در خیالاتی گیر افتاد و شیخ عبدالقادر را و می گوید در آیم که حکیم نوآمده بود و فقیر از رفتنیم
که میگفت خسروست و همین دوازده بیت آنوری را پیوسته آنور یک مداح گفته و او را میرزا و جهان که ضحاک
زمانه بود تشبیه میداد خاقانی را میگفت که او اگر درین زمانه می بود ب بسیار ترقی می یافت باین
طریق که هرگاه در پیش خاندان من آمد و او را سیلی میزدیم تا کاهلی طبیعت را میگذاشت و چون از اینجا
به پیشخانه شیخ ابوالفضل میرفت اینجا او سیلی میزد و شعر او را اصلاح میداد و من اینها را کلاس
مؤلف گوید ظاهر این پیدا حکیم ابوالفتح در او کل شوق سخن باشد و بعد از آنکه ترقی کرد و با استادان
استادان معترف گردید چه که در چهار باغ که نام منشیات حکیم ابوالفتح است در یکی از مکاتیب که در
جواب خط خانانان نوشته بقلم می آرد قصاید یکدیگر این آنجانی گفته بودند به شعرای اینجا
فرموده شد بنام نامی شاهزاده با تمام میرزا بهلا زنت فرستاده خواهد شد ملاعزیز و ملا حیات
بسیار ترقی کرده اند دیوان رضی الدین عیشا پوری ما را زود از خود ملول کرد و بعد دیوان خاقانی
و آنوری و کمال اسماعیل شاعر که روز بروز با و اعتقاد بهم رسد ابوالفسح رونق است
اگر دیوان او بیشتر حاضر باشد گنجایش دارد آنست که کلاس وقت یک بادشاه متوجه میرزا بلو
حکیم ابوالفتح سفر عالم دیگر گزید و در حسن ابدال مدفون گردید فی سنه سبع و ثمان
اما خان خانان از امراب جلیل الشان عبدالکبیر جهانگیریت و دران دولت عظمی مصد
امور عظمی گشت جوهر قابل در یاد دل قدر دان فقر و علما و شعرا و سائر ارباب همه بود طبع موزون
و در فارسی و هندی و سندی شعر میگفت و آنقدر ارباب کمال و شعرا و فارسی و هندی
که در سر کار او فیهام آمدند از امراب که سلاطین و خلف کم کسی را اتفاق افتاد و موزونان
شناخته خود را قنطار قنطار زرمی شید چنانچه مطالعه این صحیفه التماس میکنند شیخ فیضی که حق
بلند ساخته خانان عبدالکبیر را طبع را رخصت شگفتن داد و داشت چون اعتماد
بر شعرا و صله پیش از مدح گفتن داد و در سنه سته و ثلثین و لفا این گوهر گرانیای از دست
روکار بنجاک افتاد و در دهل درون گنبد زوجه خود که محاذی مقبره پهلوان بادشاه است
و فن گردید ملاعب الباقی من و ندی ماثر رحیمی که کتابی است ضخیم در مناقب خانانان

زندگی

تالیف کرده نسخه آن در حیدرآباد دیده بودم که به جوامعی الحاقات بخط مصنف داشت درین وقت جاری
 نیست حیاتی کاشی شاعر شیرین ابیات است و میرآب چشمه آبجیات آغاز حال تخلص سقایی سبک
 وجه تخلص این است که مصاحبت بعضی ملاحه پرکار بتبش گرد اهل نقطه گردید و در علم منطقه ترقی بسیار
 کرده مرکز دانش نقطه بیان گشت و نقد موش و عشق صراف پرسی باخته همراه او از کاشان
 تفرین رفت و دست در انجا با انسان یعنی اهل نقطه اختلاط داشت جمعی ازین طائفه را با چند کنار
 در حضور شاه طهاسپ صفوی بردند و حکم شاهی همه اینها محبوس و معذب گردیدند بعد دو سال جاساس
 از شکنجه اجس نبات یافته جانب شیراز رفت و یکدو سال در انجا گذرانیده در شش ستره فغان
 و تسخا بوطن مانوس کاشان شناخت و نقطه را از لوح خاطر شسته سر بر خط دین بنویس
 گذاشت و بعد زمان بسیر از کاشان متوجه دیار دکن گردیده در احمد نگر بسر میرد یکی از مرقبات
 جهانبگیر بادشاه تعریف او به سمع بادشاه رسانید حکم طلب او صادر شد حیاتی انتقال امر نمود
 خود را بدرگاه رسانید و مشمول عواطف خسر وانه گردید در سینه تسعة و عشر و الف مثنوی امیر خسرو
 مسمی تخلق نامه پسند خاطر بادشاه افتاد یک بحث آن کتاب مفقود بود شعر اول از م رکاب بنظم
 آن بحث ماسور شدند هر کدام سر مایه فکر خود تحفه المحفل بادشاهی ساخت از انجمله نظم حیات
 نهایت مقبول افتاد حکم شد تا بجلدومی آن حیاتی را بر سر رخ و سپید بنجیدند شش خریده در
 افتاد هر یک خریده مستلزم تراش رفتی و روپیه و تسعیدای گیلانی در تاریخ این واقعه گوید که
 حیاتی را بر سر بنجیدند شاهنشا عرصه بادشاه عدل گستر شاه گردون اقتدار شاه نورالدین جهانبگیر که
 آفتاب هفت کشور سایه پروردگار به بحر تاریخش بروئی کف نمیزان چرخ شاعر بنجیده شاهی رقم زد در دژ کار
 خان آرزو در ادبیاتی گیلانی و حیاتی کاشی غلط واقع شده از مطالع جمع النفاکس تالیف واضح میشود و الفاظ

فغان که رخبش جانان بآن مقام رسید	ه	که هر که کرد گناه از من انتقام کشید
در دل من درد افزودی و سیگولی نال	وله	آتش در جانم افکندی و میگوئی سوز
خاک کوی تو ز سیل مژه پر خم کردیم	وله	تا غبار بتواز رگد ز ما نرسید
در جلای عاشقی دل یاری من میکنند	وله	جان فدای او که جانب داری من میکنند
سپاهیم شاد و خود را گرچه می میرم ز جور	وله	تا نیاید رحم در خاطر جفا کار مرا

مهرشوی که نداند وستی در صلح چیست	وله	خلق را با خود حیاتی از چه دشمن کرد که
بی لعل تو گر خون رود از چشم تر من	وله	شادم که نیاید گری در نظر من
ترسم که بشود یار غمین غمیسر بشود شاد		ای باد مکن جانب آن که جنب من
<p>خسروای تبریزی با موردن محشور بود و از صحبت ایشان سرور بقدر کسب علمی نموده و غوغا شاه عباس ماضی را حسب الامر در سلک نظم کشیده در عباس آباد اصفهان ساکن بود و مبالغی از سرکار سو تو قات و طیفه داشت آن و طیفه القطار پذیرفت در آن باب رباعی بهیر احصای الله صدر فرستاد میرزا مبلغ سی تومان در جائزه و طیفه او مقرر کرد در مصاحبت میرزا بهر میرزا و بعد از مدتی رخصت گرفته به تبریز رفت و در اینجا و طیفه حیات و منقطع گردید رباعی تذکره</p>		
از قطع و طیفه گر کنم شکوه خطاست	رباعی	آنکس که دهد و طیفه زرق خدمت
جان شد گرد روزی و رازق ضامن		دارم گرد و ضامن من پابر جاست
<p>خرین شیخ محمد علی اصفهانی در علوم عقلی و نقلی پایه بلند و در شعر و شاعری مرتبه ارجح و دارد زبان او از غایت صفا آب زلال میباید و کلام او از نهایت ابداری نسب بسبک لالی میرساند سلسله آباء او بهر ده واسطه شیخ زاهد گیلانی مرشد شیخ صفی الدین از دهللی که جد سلاطین صفویه و نامش در نفحات الانس در ترجمه اسیر قاسم تبریزی مسطور است منتهی میشود و شیخ خرین در ماه ربیع الآخر سنه اثنی و مائه و الف واقع شد آغاز حال قدم در سیاحت ایران و بار گذاشته اکثر بلاد و نواح و در اواخر عراق و فارس و آذربایجان را سیر کرد و از فضلا عصر سر نایه علوم برگرفت و با شعر اسعاصین صحبت داشت شاگرد محمد شیخ فسنائی و او شد گرد آقای حسین خوانساری است در شیراز از منطق و مذهب و حساب و طبعیات و الهیات کسب نمود و برخی احادیث و کتاب حکمت العین با خواشی از ملا شاه محمد شیرازی بسند رسانید و خلاصه الحساب از عم خود شیخ ابراهیم جیلانی اخذ نمود و در سنه اثنی و اربعین و مائه و الف بزیارت حرمین مشرفین شتافت و در حین مراجعت گذارش بر بلده لارافتاد و در اینجا از آشوب زمانه که انتشار آن وجود قسبان ایران نادیده بود و نتوانست اقامت کرد خود را بساحل عمان کشید و باز بنه ر فارس آمد و از اینجا بخورد بکرمان آورد و آن هنگام علیقلی خان</p>		

دکتر میرزا

دکتر میرزا

داغستانی باراده هندو اردکرمان شده بود و بهر دو با اتفاق به بندر عباسی آمدند شیخ فرد میرزا اسماعیل
 ازین داورمی حاکم بندر مذکور توقف کرد و خان مذکور به جاز نشسته به بندرتی که از بنا در ملک سند است
 و رودنو و شیخ نیز پله پله بعد از روز بندرتی را محل حلول ساخت و از تنه بر سر سیستان و
 خدا باو گذشته ببلده بکر رسید اتفاقاً در آن ایام که حدود شصت اسبج و اربعین و مائه و الف بود فقیر
 نیز از سیستان محل سفر جانب هند برستم و در بلده بکر و دگاه شیخ و فقیر بر نزد یک واقع شد
 و با هم صحبت بادست داد و جنبه وی اشعار بخط خود بر بسیل یادگار تسلیم نمود و فقیر بر جنبان
 استعجال راه پیش گرفت و شیخ بتالی قطع سسافت کرده بر سر ملتان و لاهور عبور نمود و بمنزل
 مقصود یعنی دارالخلافه شاهجهان آباد فائز شد و مدتی در آن بلده طیبه مانده بلاهور برگردید و بعد
 اقامت چند روزه آمد آمد نادر شاه غلغلله انداخت و شیخ از و اجمه نادر شاه بدلی رجع القمقر
 نمود و چون نادر شاه بدلی را مرکز نزول ساخت شیخ در خانه علی قلیخان و الی تحقیق شد بعد رفتن
 نادر شاه باز جانب لاهور حرکت کرد و در کرباخان ناطق لاهور خواست که شیخ را اسیدی رساند
 اتفاقاً حسن قلیخان کاشی که از جانب فردوس آرامگاه محمد شاه بر بسیل سفارت پیش
 نادر شاه رفته بود بلاهور برگشت و شیخ را همراه خود محفوظ بدلی رساند عمده الملک امیرخان
 متخلص بنجام سبور غاسل حاصل برآید او از فردوس آرامگاه گرفته داد و بان موده توکل
 قانع بال آسوده حال میگذرانید قضا را شیخ اهل هند را بچو کرد و از انجمله است این بیت

شناس سیرتی است تنهای مومنی از دیو لایح هندی که نشان نداشته است

شعراء شاهجهان آباد بشور آمده متصکب جواب شدند شیخ اقامت این شهر بے لطف دید
 به اکبر آباد قدم رنج کرد و چند روز در آن بلده وقف نمود و از اینجا باراده بنگاله متوجه دیار شریف
 شده به بنارس رفت سپس ببلده عظیم آباد ملته شتافت و قسطنطنیه بنگاله نموده به بنارس عود کرد
 و آن شهر را دل نهاد و توطن ساخت الحال در اینجا عاقبت خانه ترتیب داده چشم راه
 داعی حق است سراج الدین علی خان آرزو رساله در رد بعضی اشعار نوشته و تنبیه الغافلین
 نام گذاشته فقیر را بعضی اعتراضات بهر سیده بهین تقریب محرک تحریر ترجمه شیخ شد اول آنرا
 که در آن رساله و انفع شده این است شیخ حسین گوید

در گریه های ما است ما را	دل به توجوشیشه شکسته
خان آرزو گوید لفظ های با غالب که جمع های نیست و اگر منظور های های است به حذف یا پس سموع نیست سند می باید های های و یا یا های شهرت دارد و تلف گوید میر سنج کا شی و قصیده سنبقت امیر المومنین علی رضی الله عنه که روی آن الف مقصوره است های های آرد و میگردد	
همچون حباب کشتی فوج است به بقا	در موج خیز دامن بن کیش کنار نیست
بگریستی بجا التماس کند به ما	سلمان بدست از زن گردیدیم چنین
<p>شیخ حزن گوید که اگر آنجا تری شنبه نیست جسم ناتوان من در گرمی بود با من می گرمی آفتابش را در خان آرزو و مینویسد در ربط این شرط و جزا حیرانم گوئد عرض میکند و چه حیرت این که مصراع اول را جواب شرط دانسته متحقی نماند که گاهی جواب شرط مقدر میشود و بقرینه مفهوم میگردد شیخ سعد شیرازی بوستان غیرا بدید خد کشتی آنجا خواهد بود اگر آنجا حجامه بر تن رود و اینجا ضرورت که جواب شرط مقدر باشد مثلاً چه میشود و الا ترتیب جمله مذکوره بر شرط نمیتواند شد و معنی فساد پیدا خواهد کرد و میرزا حسابی نظیری گوید در بخشان لعل گز از سنگ می آید برون در از شرط می گذرک می آید برون و تقدیر جواب مثلاً چه مضائقه و میرزا صاحب میفرماید تنگ است وقت آن و من از خط عنبرین اگر سیکنی به صاحب بیدل عنایت و تقدیر جواب مثلاً بکن با اینجا است و نیز میفرماید وقت نازک تر از آن موسی میان گردیده است سیکنی رحمی اگر بر دل افکار مرا و تقدیر جواب مثلاً بکن و نیز میفرماید از حیاط تم نفسی پابرکابی مانده است پیرو وقت بنا ایم اگر می آید و تقدیر جواب مثلاً بیا و نیز میفرماید از حیاط تم نفسی پابرکابی مانده است میزد وقت که از من جبر میگیرد و تقدیر جواب مثلاً بگیر و رونق این قاعده و به بیت شیخ حزن جواب شرط مثلاً بجا میبود مقدر است و تقدیر جواب شرط در کلام عرب هم می آید چنانچه آیه کریمه فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ و جزا شرط مقدر است اے فلا تحزن و متبنی گوید و ان نفق الاثم و انت منهم فان المساك بعض دم العزال و جزا شرط مقدر است ای فلا استعزاء فی ذلک چنانچه در مطول است و میتوان گفت که کلمه اگر در بیت شیخ حزن ادا شرط</p>	

بیت که محتاج جواب باشد بلکه معنی کاش است چنانکه در کلام عرب کلمه لو که مراد آن اگر است بمعنی لیت
همی آید قاضی بیضاوی در تفسیر آیه کریمه **كُلُّكُمْ رَافِعٌ أَلْفُ سَنَةٍ** می نویسد و لو بمعنی لیت لیکن
سند اگر بمعنی کاش از کلام فارسی در کار است فقط قیاس فارسی بر عربی اطمینان
خاطر نمی بخشد خان آرزو در مجمع النفاوس این بیت شفیعیای شیرازی می آورد و دارند خلق
بسکه بصاحب زر اعتقاد بهر کس که مالک دو درم گشت بود ز دست به بعد آزان میگوید که
بگمان فقیر آرزو موافق مشرب خود صراع دوم این بیت چنین بهتر است به
کس که گشت مالک و نیاز بود ز دست و مولف گوید در مضمون بیت بر زر است و زر این بیت
واقع شده زیرا که ابو ذر بمال است نه بزر او ازین قبیل است این بیت شفیعیای
اثر حب و نیا خواجرا از بس مشوش میکند تا ز بیغش بدستش می فتنش میکند
چه غشی بمعنی بهوشی بیای تخمانی و آخر است نه غش بدون یا اگر این که گویند غش از قبیل
صاف و فاش است که در اصل صافی و فاشی است صیغه اسم فاعل در شعر طوری
شیرازی هم لفظ غش آمده میگوید چند درج بر آن زند آجم برو و در و صالم آرزو و
یک غش است و جوان شخ شتمانه اقسام سخن حاضر است برخی نتایج طبع او را درین محفل
تکلیف داده میشود و چون را کار با باقی است باشت غبار را به که باز نگاه طفلان میشود
خاک هزار ما به نبرد جلو و گل جانب گلزار را به می برد ناله حرفان گرفتار صراجه

بسرگشته دارد و ظل عالی خیل نازش را	وله	مخلد یاد یارب سائیه خرقان نازش را
سواد بهن خاطر خواه باشد بی کمالان را	وله	نماید خانه تاریک و شن چشم غریبان را
ندارد و طربی حاجت سماع ماسکساران	وله	لشور آرد نسیم آشنائی نیستانی را
تا باد صبا بوی تراد چمن آورد	وله	برداشت بهر شاخ گلی دست دعا را
منون سپهر که شکنج قفس او	وله	نگداشت بدل حسرت بی بال پری را
کو تاسی پرواز بود لازم	وله	بچیده بهال و پر تا رفسها
حیات آنرا شمارم که خود می بنامد	وله	بجای میفروشم شربت خضر و سحرا را
به بند غیر تا باشد بود و دیوانگی ناقص	وله	زموی سر بود ز بجزیر پاکدل جنونان را

نزد قبل و قال چرا وقت جمع تر گردید	وله	بود ز حلقه مجلس کند حدت ما
کرده از در دسرم گوشه عزت فارغ	وله	خاک ویرانه ما صندل پیشانی ما
شاید که کند راه غلط یک سنجی	وله	بکشای خزین روزنه بیت خزن ما
در دل تنگ بود جلوه جانان ما را	وله	یوسفی هست درین گوشه زندان ما را
سرت گروم تنی مگذر جیب دماغ ما سوم	وله	بدامان نسیمی باز کن مشکینه کامل را
مهند گشته زمین گیر نا توانی ما	وله	رسیده است شب روز زندگانی ما
دو تهمان نبرد حاصلی از یوم بر ما	وله	سرویم بود عقد ه خاطر عمر ما
گر چه ما سبزه خوابیده این گلزاریم	وله	سوا چه قدم سرو سرافرازی هست
پروانه را در آتش سوزان چه زندگی است	وله	وصل تو چون صیبت بجران بایست
چاک پیر من بکشاقبلا نیاز من	وله	کعبه در سر کویت از پلاس نشان هست
در سواد نظر گرسته چشمان جبران	وله	عزت دست تنی گردید بیاست که هست
بنود لائق حسن این همه بی پروائی	وله	داد دل گر نتوان داد داری می هست
بلاک گوشه دامان بے نیازی تو	وله	بشمع کشته من منت صبا گداز داشت
جان داده فراق تو امیدوار شد	وله	تا با صبا بکوی تو آمد غبار شد
چاره عقد ه خاطر نتوانست نمود	وله	چون جبرس در کف اگر نچه فولاد بود
مشهد پروانه هست عالم بالا	وله	کشته شمع قدت مزار ندارد
تسل می کنم جان را با بروی عرفنا کی	وله	گلوی تشنه تیغ آبداری و نظر دارد
را استان تو از پرده نیفتد بیرون	وله	لب چو پلاید پر کی لب را بکشایند
دل نالان سنا خاک شد در راه جانبار	وله	تو ای از رکاب بنیواران میخیزد
مشغو فسون بد که در تیره خاک هستند	وله	هر کس نیانت دولت دنیا فقیر شد
نمت آلوده عیشم که گلشن ز ادیم	وله	پرو بال نکشودیم که صیاد آمد
گذشت از خود گل شنم وز خیمه برگردون	وله	بدولت میرسد هر کس که از دست بردارد
درین مغل برای دیگران چون شمع بسوزم	وله	بکار خود دنیا بد هر که خیر اندیش میگرد

بشمار زنگار محشر نتوان رفت	دل	ای کاش که از سایه نامم گذر افتند
چرا بار دل نازک گسست ناز طیار	دل	که آن لعل سیحادم مرا بجای نگیرد
نقرین دگر در خون جو رندارم	دل	عاشق نشود و آنکه صرا ز تو جدا کرد
بقلم چون کمر بندی مکن گاه تر جسم را	دل	بباید این خصم سنگین دل بحال فرستی باید
صبا میگرد از گلشن بهر خان قفسی	دل	دماغ آشفته گان را عطر گسینوت نمی شد
بهستان آمدن خون جگر را شیر بسیار	دل	جوان را یکدم اندوه غریبی پیر بسیار
ما از شکن دام و قفس شکوه نداریم	دل	آقا و مکن لبیک بگلزار ننگه دار
در سینه امن لبیک شهید است تمت	دل	دستی است که بر روی هم افتاد و شکا
کردن بزن بسوز بکش جسم و جان تست	دل	چون شمع فاد غیم ز سود و زیاغیش
گاه گاه سست دلم بجو و سوزد	دل	شمع آدینه هزار خودم
منهانی شب بگویش رفته بودم ناله نزد	دل	سگش نزد یک شد نشناختم آواز کردانم
در آب دیده یاد در سینه پر آذر اندازم	دل	دل بیا خود را بر که امین بستر اندازم
چیزیکه داشت سعی تهیدست در بساط	دل	پای شکسته بود بداران فرود خیم
تا هوا برست ساقی باد و دیشبه کن	دل	قدر فرصت را بدان از آسمان اندیشه کن
تا چند حزن بدشت کردی	دل	ای خانه حشر آب خانه ات کو
نمی بینم کسی از آشنا رویان بجا مانده	دل	دین غریب همین آئینه را نو بیا مانده
ز جوش شکست گلین خامه تصویر را مانم	دل	که هر مو بر تنم مرغان خونهاست پند
اوب خلوبستی بود آن ساعت که سیگفتم	دل	شیمم گل غبار کوچه یار است پنداری
ز غیرت میطرد دل در برم شیون کفان شب	دل	سپیدی را آتش پاره کار است پندار

شیخ حسن بن غزالی عربی در زمین قضیه مشهور شیخ بهاء الدین عاملی دارد که در کتب
کات دیوان فارسی او داخل است مطلع عاملی این است که یاندی بهی بهجستی افدیک
متم دات الکووسین باتیک و مطلع عاملی امنیت

تسلی المستلح تحریف یک

یا بدیع البحال ندها شو یک

مؤلف گوید اموی یعنی دوستی از باب ضرب میضرب همین جا بنظر آنکه فقیر هم در زمین قصیده دار و طبعش شایسته
 بی سلیبی جماله کیفیک سه فی العیون المراض الشفیک
 و شیخ خزین قصیده را در جواب قصیده لایسته البحر سوزون کرده این پنج بیت از عنوان آنست سه

و اقر سلامی سلیبی شسته اسلمی	یا حاوی الورک عی بالقریب من ظلمل
لم یبق فی الحی من نطل و لا یطسل	الرسم و الرسم و الدارات دارسته
احسامهم خلقت او جا بلاقتل	این الفریق الذی لافرق بینم
ابواب دار السدی کالاعین النخل	این الحیوالتی اراهم فلتحت
کالنار من عسلم فی سهیل و النخیل	این البیدورالتی انوار بالعت

فصاحت این اشعار بر واقف فن مجید است خصوص در بیت اخیر تشبیه عجیب واقع غده مؤلف
 گوید در وقت تحریر خندان عامره توجه طبیعت بطلع قصیده شیخ اتفاق نیفتاد و بعد بدتی از مالیت
 این کتاب روزی طبیعت متوجه شد و در لفظ ورک تامل رود و او که مراد شیخ از وجه باشد آخر حاشیه
 شیخ بر ورک عبارت عربی بنظر و آنکه مضمونش اینکه ورک بالضم جمع و رک است معنی آن
 بزرگ بالای ران و موصوف و رک مقدیم است یعنی فوق بالضم جمع ناقه است البته تحطی نماید
 که ورک بالفتح بالای ران و ورک لغتین بزرگی بالای ران را گویند و در کار بر وزن فسطاط
 و وصف مؤلف است یعنی شنای بزرگ بالای ران در قاسوس و غیره در کار و وصف نهان
 است در غیر انسان هم آمده باشد اگر در کار و وصف مخصوص ناقه میبود ایراد آن درین محصل
 بجای میبود وصف عام آوردن و موصوف خاص یعنی فوق را مقدر کردن و شنای مرتبه تکلف
 است کاشن بجای حاوی الورک حاوی العیش گفته میشد و دیگر این که و اقر سلامی سلیبی درست
 نیست چرا که قر استعدی بجلی نمی آید صاحب قاسوس گوید قر علیه السلام البته اگر علی را بر سلیبی
 آورده و بن خیمه یاد میگوید علی اقر از باب افعال دو مفعول میخواهد و مفعول ثانیه او بی تعبیه
 علی می آید جوهری در صحاح سبک گوید فلان منته اعلیک السلام و اقر آنک السلام معنی اگر
 و او با طفره را از سر مصرع حذف کرده اقر سلامی سلیبی خوانند تقدیر صحیح میشود لیکن عطف
 اقر ابرج از حذف و او با میکند فقیر هم قصیده لایسته الدردار و پنجاه و دو بیت مطلعش اینست

سبحان من ارتق العشق فی الازل ووزان ناطقة الغزلان بالکحل وبقدر تمام خزان عامه
شیخ محمد علی حسنین شب یازدهم جمادی الاولی سکه ششمانین ومانه و الف و اسن از خاندان ارجان
برچید و در قیاس که در بنارس برای خود ساخته بود خواب راحت برگزید و بگرفت گوید
علامه عصر و شاعری خوب و انفسوس که از سیاه برخواست و تاریخ وفات او نوشتیم و فوت
حزین حسنین دل است

در حاکم لاهوری

حاکم حکیم بیگمان لاهوری پدر او شادمان خان از اعیان قوم اوزنگ و جد او سیده وخته
قاضی میر یوسف است که از سادات هرات و قاضی بلخ بود شادمان خان در عهد خلد مکان
ریخت هندی کشیده از پیشگاه خلافت منصب مفتقدی و خطاب خانی سرفرازی یافت و در
عهد محمد فتح میر سید نزاری شد و در زمان فردوس آرام گاه منصب پنجهزاری و نوبت و علم
و تقاریر ایتیار افراخت و در لاهور توطن برگزید حکیم بیگمان در او اهل عصر فردوس
از آرام گاه منصب و خانی سده مانیه اعتبار انداخت آخر دامن دولت فقیر گرفت و شاهیجهان آباد
و کشمیر را سیر کرد و احرام حرمین شریفین بر بست نخست او و شیخ نور العین واقف با هم قصد
و کن کردند بست و نهم رجب شمس الاربع و سبعین و مانه و الف و ارد او رنگ آباد شده با نظیر
بر خور و نقد فقر هم مقدم این اعززه را عزیز داشت بعد کیفته راه بندر سورت برگزیدند واقف
بخواض طبعی در سورت ماند و حاکم در جهاز نشسته قمرین عافیت بحرین محترم رسید
بعد احراز سعادت زیارت بسورت صرف عنان نمود و پانزدهم جمادی الاولی عتبه خمس و
سبعین و مانه و الف حاکم و واقف و اصل او رنگ آباد شدند و انشراح تازه ره آورد
دوستان ساختند حاکم در ایام اقامت او رنگ آباد تذکره الشعرا مختصر نوشت و صاحب
سخنانی که ایشان را دیده درج نموده و نام آن تحفه المجالس تجویز کرد فقیر گفت که نام این مردم را
باید گذاشت که اسم با سمی است و ابهام هم دارد بسیار پسندید و همین نام مقرر کرد و در تکمیل
ند که قطعه نظم کرده ثبت نمود این ابیات از ان است

نام او کرد مردم دیده	که از و تازه شد روان سخن
نام او کرد مردم دیده	آن که بوده است رانده ان سخن

<p>سر آرا و بوستان سخن نیت یا الله و تدوان سخن او بود در مردان آن سخن</p>	<p>اسم سامی او غلام علی است غیاور دیگر به ملک در کن او دیداد معنی و لفظم</p>
<p>حکیم ملک خان پیش از رفتن حرمین شریفین ترک دنیا کرده پنهانست فقیر آمد و پناه به عبدالحکیم لقب گشت نوزدهم شوال ساله شصت و هفت و الف از او رنگ آباد به حیدرآباد رفت و بعد سی سال شهر خود نموده نوزدهم صفر سال حال در نجار سید و دوم ربیع الآخر همین سال حاکم واقف بود و باراده هند از او رنگ آباد خست سفر بر بستند و چون شایع متعارف برمان پور و مالو خطرناک بوده راه برار و چتر پور اختیار کردند قضا همان اندیشه درین راه پیش آمد و ما بین او رنگ آباد و بالا پور قطاع الطریق و خجسته اسبابی که بود همه را بغارت بردند فقیر غنیمت شد که مسافرت حسرت به نرسانیدند باری هر دو عزیز سبکروش نموده به مشقت تمام به بالا پور رسیدند و از اینجا مکتوب به صاحب قاصد اجیر به فقیر متضمن این سرگذشت تجریر آوردند فقیر قدر نزد به سبیل بندوی بهر دو عزیز فرستاد از بالا پور به کولاپور که از اینجا سه منزلی است نقل مکان کرد چون راه دور دراز هندوستان نوشته و افرینخواست از کولاپور اجیر دیگر نزد فقیر فرستاد فقیر باز مبلغی ارسال نمود از کولاپور بادی پامی غریمت بیشتر مهینه کردند و با عانت بدو قوه عتبات آلای مسافت دو روز از قرین سلامت قطع شده بوصول او طمان خود سرمایه التراح اندوختند حاکم به فقیر نوشته که دوم شوال سال حال نجار پور و هو شیار پور واقع بجواره از توابع لاهور نزد اهل و عیال خود رسیدم و واقف هم در همین ماه به ثبات رسید حاکم شاگرد شاه آفرین لاهیوی است و خود میگوید</p>	
<p>حاکم ندانم سر و سامان منکر شعر</p>	<p>از فیض آفرین به سخن شناسم</p>
<p>عزیز خوش طبع شوق مزاج است تاریخ خسته لیسر طاحند نامی خسته ملازاده یافته گریش فقیر نقل کرده در مردم دیده هم نوشته که دیوان خود را نزد سراج الدین علی خان آند و مردم کوچه و بازار مطالع نموده از حسن و قبح کلام آگاهی بخشید اول اجتماع نمود آنرا به خط نستعلیق و بعد در ماه فرستاد و آنچه بخاطرش رسید برخواستی دیوان نوشت بعد از آن دیوان</p>	

و ارسته سیالکوئی اعتراضات خان آرزو را دید و بر ابر بر ساله نوشت و جواب غنائی نام گذاشت
 طرجه اینکه با وصف مناقشه شعری اخلاص بر دو غریزایم بحال ماند خان آرزو در مجمع انبیا
 حاکم را بخوبی یاد کرده و حاکم خان آرزو را در بیوقت که او از عالم رفته و احتمال بریانمانده بخیر
 ذکر میکنند و در مردم دیده تعریف او بسیار نوشته اینطور معامله در طرجه شعر اکم مشاهد افتاد و حاکم
 در مردم دیده می نویسد فقیر را به آرزو ربط و اخلاص زیاده از حد بود و زس غری در تنج
 غزلش گفتم که مقطعش این است که گر چنین از فیض خان آرزو گیر و نمک به طرجه شعری
 این غزل حاکم بلاهور افکند و خان مرحوم این بیت بدیده گفت فرستاده منیت شعرا
 را رتبه بگیر تو با اینم پسندی حاکمی به درین لفظ لطفی اینها می هست انتی کلامه
 رساله جواب شانی تالیف و ارسته حاضر است و ارسته را جواب بعضی اعتراضات بهر سید
 و جواب بعضی چنانچه باید بهم نرسیده اند بهر کدام مناسبت آورده میشود مثال اول
 حاکم غلط سازند مردم بعد ازین بار وزن گلخن به چنین گری توام از چشم حیران
 دو و پنج و ده خان آرزو می نویسد از وزن گلخن اگر در گلخن مراد است گلخن در کوچک دارد
 از وزن نمی توان گفت و اگر مراد از آن چیز است که در بند و دوکش گویند بدینین وزن گلخن
 نیامده و ارسته خواب میداند چنانچه ظاهر وحید آورده چو لاله وزن گلخن بود
 گر بیانم ازین چه سود که در باغ گشته اند مراد و دوکش را محاوره اهل سنت گفتن
 دو و از نهاد زبان دانسته بر آوردن است زیرا که لفظ فارسی است ظاهر نصیر آبادی که
 بهند نیامده و در شعر خود مسمی بخواب و خیال گفت از دو و دو و دما عش پریشان میشود
 دو و دو کش حمام مقاشش و آدم صاحب ابراهیم شاهی نوشته دو و دو کش وزن مطنج
 و گر ما به و دیگر دان این حرف هم از آن عالم است که در دفتر دوم سراج اللغه
 نوشته اند که آماج خانه توده خاکی که بران شوق تیر اندازی سازند و آن را در بند و ستان
 خاک توده گویند حالانکه خاک توده هم فارسی است رفیع و اعظم قزوینی در ابواب الجنان
 گفته خاک توده زمین یا باجش سینه پیر ساخت مثل ثانی حاکم گل کرده تازنه زن
 دل مطلق دیگر بخورشید شد ز شرم برنگ سها گره به خان آرزو نویسد خورشید

گره شدن نامانوس است و آریسته جواب میدهد که گاه میرزا اصحاب درین شهر طوفان
 گره شده است مراد دل تنور و نامهر شرم بر لب اظهار مانده است و طوفان را اگر زده
 و تاثیر درین بیت نمی شود و دلم از زلف یار بکشتاید اگره کشا چو گره شد چه کار بکشتاید
 مراد تاثیر این است که گره کشار اگره زده ستیاده را که بصورت گره متمثل است گره زدن
 چه مستم نامانوس شد مؤلف گوید مجیب و وشاید آورده هر دو شاید چنانچه باید ادای شهادت
 نمی کنند این بیت میرزا اصحاب بر زبان واضح است آه سرو از لب هر کس که میگردد بلند
 آفتاب در ته دل چون سحر دارد گره با حاکم بگو بزا بد ما کین نشست و خاست چراست
 ز حرص و آرز گد شغل همین دو گانه است بخان آرز و مینوسد از ترجمه حرص است دو گانه
 ثابت نمیشود و آریسته اعتراف میکند و میگوید البته ثابت نمیشود و مؤلف گوید ابو طالب
 کلیم را ازین قبیل واقع شده میگوید که چه خود کشته زن حرص و طمع میگوید و مفتی شهر
 که یک زن بد و شوهر ندهند حرص و طمع یک چیز است و دلی ثابت نمیتواند شد مگر به تکلف
 حاکم از ارباب جوایز نیست چون درین ایام بازیگری حق ملاقات ثابت کرد اثبات نام او شروه
 مروت لازم افتاد این چند بیت از دیوانش با القاط در آمد

صیقل زنی گراشته مار خویش را	در خور کنی معاشنه دله از خویش را
حال دلم نرسد در زلف خویش گاهی	زان رو که شب نرسد احوال خستگان را
گر شوم بپیر به عیش شباب است مرا	چون شود خمر قد من جام شراب است مرا
بردت چند بخون شرح کنم جانش خود	پیرم و خلعت زین نبود تاب مرا
مرگ در موی سپید است گوارا حاکم	شیر پیری شده شیرین ز شراب مرا
در موسم خط حاکم از چشمم بوشم	در شب چه کنم گر نگویم خسته دکان را
از درمان بگرفت بدان ای نکو مرا	ناکرده امتحان بخش اتی نه خود را
چونم شود بت صیاد پیشه ام بسلام	به نیم حلقه دایمی کند شکار مرا
بس بود سدر بق زین بکر مارا چون جباب	آرزوی دولت بیار کم داریم ما
نیست مارا بر امیران جهان حاکم نظر	از امیر المومنین چشمم کرم داریم ما

دل	من و طفلی که نبود جز ستم کار دگر او را	دل	صدای ز ریش غوغم بود چند پیر او را
دل	حاکم بزرگ عجب نه به گلزار روزگار	دل	تنکی زد دل بخت ده برون کرده ایچم ما
دل	با قامت دو تا چه تنی دل می گشتی	دل	مینای باد و لائق طاق هزار نیست
دل	فلک باین تن کا بهید و شکایم سنات	دل	هزار شکر که تسبیح ذکر یارم ساخت
دل	حیرت زده ام غیب خوشی ختم نیست	دل	یعنی که چو تصویر یزبان درد بنم نیست
دل	ز ابلهی کن شعار را و سبیل رزق	دل	بین زمین سخن قابل زراعت نیست
دل	از چشم تو بیار دل خسته محال است	دل	بیار پرستاری همیا ز کرد است
دل	کی بسرگوشی زلفت رسید	دل	نافه چین دهن بود ارم است
دل	دست بردست رقیبان از حاکم گشت	دل	آن سنگر بار دیگر در مزارم می کشد
دل	مستان می وصل تو گر آرزو کنند	دل	قالب تنی نخست بزرگ سبک کنند
دل	تمت در وی دل را بکه بندم آخر	دل	هر کرامی نگرم نام ترا می گیرد
دل	کشیدم دلت از سر نیک بیابوس کردم	دل	برای این نماز از آبروی خود و مشو کردم
دل	سیدم بنظر بر گوشه سیخانه دارم	دل	چو ابروی تو سانی در بغل چانه دارم
دل	مهرم از گردنک ایام به تنگ آمده ام	دل	صبح گرواشده ام شام به تنگ آمده ام

سرف انخاء المعجم

خاقانی شروانی همان بجم و اقتضای اللوح و العلم است کلام او اهل عراقین را تحفه و حالی
و سواد او چشم فریقین اسرته سلیمانی نما گستر خاقان کبیر بنو چهر شروان شاه بود و در آن دلت
بطولجا هرا متیاز می افراشت خاقانی تخلص نسبت با دست مقرر بود که هر قصیده که در مدح
شاهان انشاء نمودی هزار دنیا صلح بودی و تشریف و انعام دیگر فرخوار آن یافتی غارت
جامی قدس سره او را در سلک اولیا از خط ساخته اکثر ذکره نویسان و فاش در سینه
اشنین و ثنائین و شماتت بقلم آورده اند و از تحقیق صاحب حبیب البیستفا میشود که او نامه
سینه تسعین و خمسائیه بقیه حیات بود خاقانی وقتی این بیت بنماقان فرستاد

و ذکر خاقانی شروانی

	و شقی ده که در برم گیسرد و له یا و شاقی که در برش گیسر
<p>و شق بمنجی بوستین است و و شاق بالضم غلام امر و خاقان بتغیر گشت که چهره او در و نحو است و قصور و رعیت شاهی تصور نموده تردید کرد چون این خبر به خاقانی رسید گسی را بال و کینه نرو خاقان فرستاد که گناه از من نیست از گس است یعنی من با و شاقی گفته بودم بیا یک نقطه بگس فضل انداخته یارد و نقطه ساخت خاقان ازین لطیفه شگفت درآمد و خاقانی را مورد نعام سبخت متوالف گوید جای تعجب است که خاقانی از مصرع ثانی بتغیر نشد غلام امر در از بادشا ه طلبیدن برای امین که در بر گیر و چه گستاخی است قطع نظر از گستاخی بادشاه را چه مقرر میکند در وقت تحریر این صحیفه دیوان قصاید خاقانی من اوله الی آخره بطرح اجمال ملاحظه کرده شد قصیده عینہ عربی بروج شروان شاه گفته که در دیوان آن داخل است این قصیده گواهی میدهد که در رعیت نیز در تن داشت شاگرد و داماد ابوالعلی گنجو نیست آخر صحبت بر هم خورده یکدیگر را بجز رکیک کردند خاقانی قصیده دراز دارد بجز استاد او ش این است</p>	
<p>با که تو انم نمودناش این بیوف گر چه بصورت یکبیت وی من کبریا آه و دد با سخم کوه بجای صدا بست خیالم که هست این خجل از بوا</p>	<p>د او مرار و زکار مالش دست جفا بر بنوازم گرفت یک پر گاه ز ضعف از زخم صد یکی شرح دهم پیش کوه از لکد حاقات سخت شکسته و لم</p>
<p>این ابیات که خالی از الفاظ رکیک است بقلم آمد با جمله نتیجی بجز استاد پیش آمد شیرین شاه خاقانی را هفت ماه در قلعه شایران بعلتی محبوس ساخت و در آن حالت تصدیقاً بسیار کشید تا صبر رشید و طوط است اول با هم راه اخلاص و طریقی عرسلات سلوک بود و هر کدام مدح دیگری در ساکت نظم کشید خاقانی قصیده طولانی در مدح رشید گوید از آن است</p>	
<p>زهی رشید جواب آمدی بجای صدا</p>	<p>اگر بگوه رسیدی روایت بخش</p>
<p>انجام کار با هم ملال در میان آمد خاقانی رشید را بجز کرده و چون الفاظ شنیده بکار برده این قسم بجز از مثل خاقانی تنگ دیوان اوست کلیمه ای عجیب نیست بلند و صفا بگوید اگر بجز نیست در سخن من عجب مدار حیف آیدم که در و آید با قفا کفر</p>	

خاقانی در شکست نفس خود قصیده گفته و طرزه الفاظ و باره خود صرف کرده این سبیت از آنست

شبهت جوانی سیم تهمت با جبر سیم	چادر مریمیم را بیم پرده ز پرادریم
چون جانان که خور و کم شو تو هم در اندر من	چون خروس دانه چمن زانی شهوت بزم
گر ز مردی دهم زخم ای شیر مردان میشود	زان که چون خر گوش گاهی ده گاهی نرم

تخته العراقین او اسم با سیمی و نقش تراویده ازید طولی است در آن کتاب خطاب با نقاب میکنند و میگویند

ای مهربان روزه داران	چاندار و سعلت بهاران
از سیم تو در نقاب خضر	مستوری صد بهر ارعن
شکل تو به عالم سنج	تاریخ حلیقه تر سنج
دار و ز تو روی درویشان تب	گیر و ز تو جعد رنگیان تاب
ز پاشی و نا کشاده سنج	تب داری و نا کشیده بجی
که در خفقان چو شاخ عرعر	که در یرقان چو چشم عبهر
نوخ طرزه تو شد عذار عالم	آتش یرقانی از تو شد هم
هر ماه به پیک را یگانگی	خلعت تو دهمی و داستانی
یا خلعده بند یردستان	باداده خویش بازستان

و این قطعه در شکست نفس از آن کتاب بسیار خوب نظم کرده این است

طغیله بهوای ز رز نارج	می ساخت دو کفه سنج
از چوب در سیم در سیانه	سیک و عمود بازمانه
دیدم که ترازوی بیاراست	دو کفه و شش علاقه شد است
بابا دشدم در آن ترازو	من زین سو باد بود زان سو
بادار چه باصل خشک و تر بود	از من بو قار چه رب تر بود
پس با که بوزن هم به آیم	گر باد بنگ گشته آیم
پیش که صبح بر در و شقیه بزم چیر	ول خیر نگر بفرقی برقه صبح بر در
پیش که غره زن شود چشم ساره سحر	بر صدف فلک رسان خنده جام گوهر

گاه چو حال عاشقان صبح کند ملو سنے	گه چو حلی و لیسان مرغ کند نو اگرست
زور برورت از فلک نزل و صبح میرسد	صبح سه گرد دار بکف جام صبوح آوری
ساقی نزم چون بری جام بکف چو آئینه	او ترید ز جام اگر آئینه میرسد برست
سنت عشاق چیست برگ عدم ساختن	کاسه دل را ز فقر بجز غم ساختن
دل زائل و رکن زانکه نه نیل کو بود	مصطفی و افسانه را جلد بسم ساختن
عمره دلاف عیش سر بود همچو صبح	از پی بکروزه عمر چتر و عدم ساختن
برور شهید اعقل که ناتوش بود	بر سر زندمغان بسم زشم ساختن
چند ز صد گاه دیو برور دل داشتن	چند قدم گاه پسینیت حرم ساختن
چند بگردار بار باد و زبان زبستن	چند چوبابی به شکل گنج درم ساختن
ناگز زبان دلست نوبت غم داشتن	چند آمال را داغ عدم ساختن
تا که تو از نیک و بد همچو شب آبستنی	رو که نه همچو صبح مرد علم ساختن
بی دم مردان خطاست بر پی مردان شدن	بی کف جم احمدی است خاتم جم ساختن
عادت خورشید گیر فرو و مجروح شدن	چند بگردار ما خیل و خشم داشتن
ترا چو شمع زدن هر زمان سری روید	سری که در دسار و بریدن است منرا
اکنون دو اطلب که سیح تو بر زمین است	وقتیکه رفت سوی فلک فوت شد و
نقش امید چون تو اند بخت	قلبی که زلم شکست تراست
چون مار از نم است جهان گاه از خون	از اندرون کشنده بیرون نقش است
ناچشم تو ریخت خون عشاق	زلفت تو گرفت رنگ ما تم
منم آن مرغ کا در چشم و زرد	خویشتن را در آذر اندازد

مژد ازین مرغ ققش است بفتح قات اول و سکون قات ثانی و ضم تون و سین مهمل بفت سکون
 مرغیت خوش آواز منتقار او سیصد و شصت سوراخ دارد و هر سال عمر کند او را
 هفت نوبت باشد بقای نوع او بر وجه غریبی است که چون وقت مرگ فریب رسد بنیم منم
 اردو بالای آن نشسته نوا با سر کند از سوراخ منتقار آنگاه بیرون آید و مست شود

و بال و پر بر هم زند چنانکه آتشی از بال و پر بر آید و در بهریم افتد و خود را با بهریم بسوزد و از خاکستر
 بیضه بدید آید که از و بچه متولد شود و بهریم جگر اخان آرزو گوید **بیضه ققنس** ز خاکستر
 تماشا کردنی است به شوق چون سوز و عن عشاق را دل میشود و گویند حکما سلف مقافات
 موسیقی از ققنس گرفته اند مولف گوید ققنس سمندر و عتقا هم آشیان اند سوای نام نشان اینها
 پیدا نیست میگوید جای سمندر بهشت و آتش پرستان بتدر صورت الحال آتش قریب
 نیز ارسال دارند اینها کیفیت سمندر متفلسا نموده شد گفتند که ما هم میشویم ماندیده ایم
 لطیفه خطریست که ققنس بهندی همین سستی است یعنی زن بهند و که بعد مرگ شوهر خود را
 بلباس ملکوت و زیور آراید و مرده شوهر را در کنار گرفته در بهریم که برای سوختن جابج
 کنند نشیند و آتش بهشت خود گرفته در بهریم زند و خود را مرده شوهر و اسوخته خاکستر شود
 بار با این حالت مشابه افتاده شنید ولی بودند و دیده ققنس از بی حقیقت خود را می سوزد
 و سستی از قوت جفت خود را بسوختن و بد بلکه بهشت ققنس بهشت سستی نمیرسد که آن طبیعی است و این
 غیر طبیعی ایخسره و سیفر ناید **خسره** در عشق باری کم ز بهند و زن بهباش با کز بر اسه مرده
 سوز و زنده جان خویش را از خاقانی گوید **خسره** که مرده اش شنید این قوم معذورانند زانکه
 من سبیل کم گادم بر موت اولاد الزنا **اناسهیل** این مضمون از مبتنی شاعر مشهور عرب
 است میگوید **و تنکر موتهم و اناسهیل** به طلعت موت اولاد الزنا **پلوتکر**
 صیغه مخاطب است و ضمیر هم راجع بحساد که در بیت سابق واقع شده تفسیر معنی این بیت
 آنچه از استادان شنیده این است که اقسام گرم که در موسم باران و نباتات نوزید
 شود و آنها را اولاد الزنا گویند و موسم طلوع سبیل وقت انقضاء آیام باران است
 چون سبیل طلوع کند اولاد الزنا به هم می میرند و احدی شایع و یوان مبتنی در شجاعت
 مذکور میگوید **العرب تنغم ان سبیل** اذا طلوع **الو باونی الارض** کثر الموت یعنی
 عرب اعتقاد دارد این که سبیل وقتی که طلوع میکند می افتد و با در زمین و بسیار می
 شود و مرگ و طاهر است که و با عام میشود مخصوص اولاد الزنا میشود و نیز سبیل بر سال طلوع
 میکند و با هر سال می افتد و موت اولاد الزنا و نباتات وقت طلوع سبیل هر سال

بوتووع می آید پس در صورت مذکور یعنی بیت درست یعنی قاضی و احدی در شهر این بیت قید
خاصه ضم می کند و میگوید یا اسماعیل علی اولاد الزمان خاصه باز این جمله را تفسیر بخند و دیگر می کند که
ای امنه میوتون حسد یعنی حساد می میرند از بهر حسد و این تفسیر خلاف عرض است
است چه عرض او این است که سبب موت اولاد الزمان تاثیر ظهور سن است و تفسیر مذکور اقتضا
می کند که سبب موت حسد است و الله اعلم

بگویند که این
و بگوید

این خبر و در بلوی خسرو و معانی است و صاحب قرآن سواد اعظم خندانی ناکلامش
شورا گفتن انجمنها و سوز سینه او آتش زن خسته نهاده اصلش از هزاره بلخ است پدرش امیر بیادین
لاچین بهند افتاد و در قصبه پیتیالی از توابع دارالخلافه دہلی رنگ اقامت ریخت و دختر
حما و الملک که از امر اخصر بود در حباله نکاح در آورد امیر خسرو از بطن او و ریتالی متولد شد
پدرش در خرقة پیچیده پیش مجذوبی بر چون نظر فقیر بر امیر افتاد فرمود آوردی شخصی با که دو قدم
از خاقانی پیش خواهد رفت چون بسن تمیز رسد بنا بر استعداد فطریه در فرصت کمی انواع کمال
کسب نموده و از سلاطین و امرا اعزاز و اکرام فوق الحد یافت و دست ارادت بدامن اقدس
شیخ نظام الدین دہلوی قدس سره زد و وقتی مدعی برای شیخ خود گفته از نظر انور گذرانی شیخ
را خوش آمد فرمود و صله آن چه میخواستی چون در آنوقت شخصی بنظم داشت عرض کرد که شریعتی
کلام خود بنویسم شیخ فرمود طاس پرش کرمی که زیر چهار پای من است بیا و بر سر خود نشان کن و قدری
انسان تجو را میسر و حکم بجای آورد و لاجرم شریعتی کلامش مذاق را شیرین ساخت روزی شیخ
با فرمود ای ترک سخن بطرز اصفهانیاں گو امیر علاء الدوله قزوینی صاحب نفائس الماثر
در تفسیر این قول گوید یعنی عشق آگیز و زلف و خال آمیز امیر کتاب فرمود سپهر انبیا سلطان
قطب الدین بن سلطان علاء الدین خلجی نظم کرد سلطان جالنده آن زر بر بر جبهه نیل
تسلیم نمود امیر در آن کتاب تصریح می نماید و از زبان سلطان قطب الدین می نماید

س تا پنج چون من سکندری بکنم هر که آرایش دقتر می بزد گنج گرانایه بی شمار دهم
باریش نه آن پیلبار بود مرا خود درین ره پدر شد دلیل که میداد ز هم ترا زوی فیض
شناسد کسی کش خرد نه چون که از پیلبار است و ز نشنودن به چو میراث شد پیل زرد و دهم

نزدیاست زمین سهل تر دانم به شاهی که بجای او گشته است معانی شش ساله سخن و در این امر
 که شخصیت با لاکه داشت به پیش شایان و الا گذشت به بسی بندگی کردم از خون نجات به کمر
 بسته در خدمت چارخت به زشایان کسی که دلم کرد باری به معشر الدنا بود شمه که قیاب و از او
 پس ز فیر نه به پیش بلند و شدم پیش فیر شاه ارجمند به از ان پس که در شمه ستالی شدم به
 تو نگر ز گنج علای شدم به شدم اکنون که اقبال به دم مرا و نواز من شد قطب عالم مرا به
 چنین بخشش که تو بجم یافتیم به در ایام پیشینه کم یافتیم به اکنون لا بد از سحر پنج جو من به
 با اندازه بخشش آید سخن به جراید کزین پیش برد اتم به چون این نامه خاص کم ساختیم به
 مضمی نامه که هر دو معر الدنا از معر الدنا است برای ضرورت شعر دنا آورده و آنچه و نیاست
 و مراد از فیر و شاه سلطان جلال الدین خلجی است چه نام اصیل او فیر و ز بود معلوم ناظران باد که
 شخصی نقل کرده که یکی از حکام به نسیل را وزن کرد به بنطور که قیل را در کشتی گرفت کشتی بقتدر
 با قیل در آب فرو رفت آگاه خط حد آب بر کشتی کشید و قیل را از کشتی بیرون آورد و کشتی را از
 سنگریزه بار کرد و چند آنکه ناخط نشان آب فرو ریخت بعد از آن سنگریزه بار را وزن کرد و گوید
 که سی و هشت تنه شایه چنان برآمد و ظاهر است که وزن قیل با اعتبار اختلاف جبهه مختلف خواهد
 بود و خداوند می که هنگام صلوات میرسد و بود چه وزن داشت این قدر مسلم که قیل هر چند
 حقیر الجمله باشد ز خطیر هنگام او میشود امیر هفت باد شاه را خدمت کرد و اول سلطان غیاث الدین
 بلبن در عهد او با بشرش سلطان محمد قانک رخ تا طسم ملتان نیمال اسیر بر و کفارتنا بر برهان
 تا خنده در سنه اربع و ثمانین و ستمائت سلطان محمد را شهب ساختند و امیر خسرو را اسیر
 کرده به سنج برزد بعد دو سال را به یافته به خدمت سلطان بلبن آمد و قصیده که در مرثیه
 خان شهید گفته بود بر خواند طرفه شیونی از محبایان برخاست و سلطان آفت در
 گریست که منجر به تپ شد و بهمان عارضه عنقریب در گذشت دوم سلطان معز الدین
 که قیاد ششم سلطان جلال فیر و شاه چهارم سلطان علا الدین بخشیم سلطان قطب الدین
 ششم سلطان غیاث الدین تغلق شاه و در دولت او امیر خسرو را به بسیار بهر سازد و تغلق
 نامه بنام او در سلک نظم در کشید و تقیم سلطان محمد که در ربیع الاول سنه پنجاه و شش و سی و شصت

برخت نشست این خسرو چندان زمان او را دریافت و هیچ به هم شوال نداده و سر بر سر نداشتند
 و در وی پایان مرقع شمع خود نمودن گردید و شد حدیثی مثل یک تاریخ او بود
 و آن در گردش طوطی شکر مقال بود آئین علایق و لذت و قزوینی مینویسد و قتی که مهندس خواجہ از معینان بمان
 شد و در آن مکانی بابر بادشاه تعمیر قبة خسرو و بنیاد ملا شهاب بیخان تاریخ مذکور گفت بر لوح
 مرزا امیر نقش کرده اند و وقت تقریر این صیغه دیوان ضمیمه غیر مردن از امیر دست آمد و راجع دیوان
 راضی صیغه سیر کردیم بیشتر دل چسپید این اشعار از آن راجع شد اگر دود و به تر شیب
 ردیف پیرایه این تالیف نموده شد

چرا اقبال است این یارب چه دولت او را	که در کوئی فراسویشان گذر بشد یار زیبارا
نخو احم و او و بجان ترا هر درون ز محنت	پسند است این که گاهی بینان یواشتر ترا
ز کشته پر شده شهر و کشته پیدانیت	و بان تنگ تو چنان شدت چینی است
ساقیامی ده که امروزم سر بیا لگی است	جام پر گردان که مرگم از قهی بیانگی است
افتادگان بکوی تو گردیده اند خاک	و امن کشان مرد که بگیسند و است
چو ترک مست من آلوده شراب در آید	و دشوار و نمکی در دل کتاسد و آید
بگردیدم خود خاریشتی از مژه کردم	که فی خیال تو بیرون رود و خواب آید
مگر تو خود ز کرم باز بچشم دل ریش	که من ز شرم تقاضای تو انعم کرد
من غلام شایم آنست و بجان	می کشم گر نه از نار کسند و
دل من زلف و رویت شد و چون نگردد	شب ما هتاب و زوی که بخانه در آید
نه بی عمر در از عا شقان کز	شب عجب بران حساب عمر گیسزند
گفتم آنجا مرواید که گرفتار شوی	عاقبت رفت و همان گفته من پیش آمد
تغافل کردند بی فتنه انیت	و فریب مرغ باشد خواب صیاد
جار و بستان تو مغرول شد ز کار	از جسد پاکه بر سر کویت بریده اند
نیت آن دولت که بوسم بانی لایست	پای آن بوسم که در کوئی تو گاهی بگذرد
دل که خوابان به خواشانی میکند	شیشه با خار زور آزمائی میکند

مست آن زو قلم که شب کو می کشم دگر نیست	وله	کیست این گفتند سکنه گدای می کنند
تا درونی نبود محرم شوقی نه شوسه	وله	سوزش عود از انست که بوی دارد
لبکوی عاشقی از عافیت نشان نمیدهند	وله	هر آنکسی که باو این دهند آن نمیدهند
ای باد صبح گاهی آفاق می نوردد	وله	گردیده نشان ده جائیکه غم بناشد
حذر ای تشنه لبان آن فن تشنه فریب	وله	که کسی در چاه آب نه بیند هرگز
بیچاره خسرو خسته را خون ریختن فرموده است	وله	خلقی نیست بکطرف آن شوخ تنها کلاه
ناله مجال آنکه او را از دل خود برشم	وله	نی دلی خالی که در وی بلبر دیگر کشم
بمخشر گریه ترا پسند خسرو ابر کشتی	وله	سرت گردم چه غمهای گفت با من هم جان گویم
تا که باشم کار اسب خود نام نمی	وله	این سخن باد گری گوی که بچاکشم
ذوق جفا می ناز تو بر من حسرت ام باد	وله	گر من بجز دعا می تو کاری دگر کنم
چه بلاست از چوشت نظری نیاز کردن	وله	مژه را کشاده دادن رفته باز کردن
تو شستای شکر که مرا چو شمع خوشد	وله	همه روز مرده بودن چو شب گذار کردن
تنگ نهات چون بود بکشا که بچین	وله	آبجیات چون رود نیز دیا که بچین
من کجا خسیم که از منسیر باد من	وله	شب نمی خسید کسی در کوی تو
ورق چون داغ شد ابر نگرود	وله	چو داغ منم کرده ابر سپهر داری
چونکه دیدم چشم غلطانت گریه می پشت	وله	کعبتین آنجا و نقش اینجا می بارگیری
مالی بخیر این نیست آشنایان را	وله	که آشنائی و بیگانه وار میگذری

از مخالض امیر خوش فکر است

ابر بارید و همه روی زمین را بر کرد	ابر بارید و همه روی زمین را بر کرد
نیکو ان جانب صحرا تبا شاد فرستند	نیکو ان جانب صحرا تبا شاد فرستند
من ز دیدار بتان تو به نخواستم کردن	من ز دیدار بتان تو به نخواستم کردن
و رشوم زنده عشق از غم خوابانم	و رشوم زنده عشق از غم خوابانم
رکن دین کعبه ارباب و دل ابراهیم	رکن دین کعبه ارباب و دل ابراهیم
خبر آرید که سبزه چه قدر سر بر کرد	خبر آرید که سبزه چه قدر سر بر کرد
مهر تنها ز حیار و به پس چادر کرد	مهر تنها ز حیار و به پس چادر کرد
بیش ازین نیست که خواهند مرا کرد	بیش ازین نیست که خواهند مرا کرد
تا به خدمت درگاه شه کشور کرد	تا به خدمت درگاه شه کشور کرد
که به شمشیرت و تکیه را ابر کرد	که به شمشیرت و تکیه را ابر کرد

ایضا بعد تمید بسیار ۵	
برآمد بر در غمش اگر دانا بیدار غلط	نگیرد هیچکس دستش مگر شاه جهان گیرد
ایضا بعد تمید بسیار ۵	
خفت ز گسست وار فیر ابلبل بر سبزه	نیم شب که خدشت مخدوم گیسوان گشت باز
ایضا بعد تمید بسیار ۵	
گل از کم عمر شد کوباش را نه	که در خور کیست عمر جاودان را
منهال باغ شاهی رکن حق آنکه	ز بزم دوست رولوق بوستان را
ایضا بعد خطاب معشوق ۵	
چشم نورانی چرا گرد اگر سر مهر کنی	یادش آید خاکپای سرور عالیجناب
ایضا بعد تمید بسیار ۵	
زبان کشید که شمع بنان شدم گفتم	هزار خانه بسوزد اگر زبان این است
کشاده چهره که با می شدم بر زمین	در ملک نمودم که آسمان این است
ایضا بعد تمید طلوع صبح ۵	
بودن بیان آفتاب آندم که صبح	همدی باباد عنبر بو نمود
صبح را گفتم که خورشیدت کیست	آسمان روی ملک جستجو نمود
ایضا بعد تمید بسیار ۵	
که گلگشت باغ آمد پیاده چون دوم بزم	گرایی من بخشد ملک آخر یک عظم
ایضا بعد وصف معشوق ۵	
از آن فرقی که کرده در میان هوا و شانه	زهی بالایی سر از شهر عشقی شهر باشنین
ایضا بعد رد کر محبوب ۵	
نزار در روی آن نازک گر را هیچ تنی	جاگرد سایه را یات شاه کامگار آمد
ایضا بعد رسیدن آفتاب ۵	
خورشید جهانگیر چندار که در رزم	شمشیر کشیده ملک الشرق برآمد

آیه شریفه سید بهار

کحل که باشد بر پیش از خوبی پاک کمال
ز بیدش گر جای بر دست مبارک خان کند

ایضا بعد تعذیل

ز آب دیده هر آن رخند کافندم چشم
دلخ در خاک در شش بار بر بر بند

خواججه حضرت بخاری متبع امیر خسرو است چنانچه حضرت مولوی جامی در بهارستان تصریح این معنی
میکنند و کاتبه نیشاپوری چنین میگوید: **س** میر خسرو را علی بن الرضا شمس دیدم بخواب
گفتم این عصمت ترا یک خوشتر من خرم است **د** شعر او از شعر تو چون بیشتر شهرت گرفت بگفت
باکی نیست شعر او همین شعر من است **و** نیز کاتبی میگوید: **د** که حسن معنی ز خسرو بردن توان
عیب کرد و در آنکه استاد است **د** خسرو بلکه زیستادان زیاد **و** در معانی حسن را هر دو از
دیوان کمال نام هیچ نتوان گفتن او را و ز پرورد او فتاده **و** مراد از کمال خواججه کمال
خسرو است و چون امیر خسرو امیر حسن گویند و اما آنکه مصداق این نهاده الشاحسان
چند شعر از امیر حسن بسم درین مقام صورت ارتسام می پذیرد و وفات او در سنه ثمان و ثلثین
و سبحة بوقوع آمد **د** و او لیا ناز بخش میفرماید: **د** کاری که بود با تو مرا بیشتر برفت
سر زنت در هوای تو این در سر زنت **و** له از زلف او موی پسند است **و** فصولی میگویم
بوی پسند است **و** چه شکر میکشی بر جلب عشاق **و** صفت منسوب را موی پسند است **و** له حشمت
سوی من نمیشود باز **و** جانان مگر از منت غبار است **و** له شتم زرق نالقدم حلقه چون رکاب **و** آن
شما و من قدم از من دریغ داشت **و** له گذاری که سرت گروم **و** پایت بوسم **و** آن کار
مرا هیچ سرکاری هست **و** له رسواری و ناز سرگویی تو زاهدان **و** بر سر موی باده بجای عمارت
و له چرخ زاده اصل چون خلقت کج است **و** و در کج را فغسل کج آید نمر است **و** آنیکه میگوید
آتش ره ترا ز دور بهشت **و** ای بهشت عاشقان روی آتش ناک چیست **و** روی من دید
خنده کرداری **و** همه تنگی بزرگشاده شود **و** تو آفتابی و من صبح میدوان **و** آنست که بهیتون
نموانم نفس بر آوردن **و** له چشم تو گوی رحیم و گدازند **و** طرفه است مزاج نا توانان **و** له
از خویش برهن روز و در دوست درون آئے **و** تا گم نشوی کم شده خویش تپایی **و** له

سیرت
سری

۷۵۰

خواهر کرمانی خلیفه شاعر و سر بلند فصیحی است بعد از کباب حیثیات بسیار مساعدت بخوان آورد
و صحبت فرادان فضل و شعر را در آن محمود و دست بیعت شیخ طاهر و در آن مسلمانان و در آن سکه در
صوفی آباد شیخ بابا من اعتکاف کشید تا وحی منظر بود و آخر از در مجید و نزد شاه و ابوالحسن
والی بنیر از رفت و شمول عواطف گردید و در ستم خنان علی سول بن شاه مذکور قصیده گفته بعرض
رساید شاه طبعی پر از زرع نایت که خواهر بجز و مشاهد طبعی زرع نایت مرگ شد و روح او از
اندر اظان سباط در هوا پر و از گردنی ستم ثلث و شش و سیمانه و صبح او در اهل الدار که شیراز
است در این مقام مبنی که از فقیه است مناسب تحمل بیاد آید

گم کند خود را ننگ طوف از غمت در یافتن	صبح شادی مرگ شد از یک طبعی در یافتن
---------------------------------------	-------------------------------------

اول کسی که غمسه شیخ نظامی را جواب گفت این سرود و بلوی است پس خواجوا کلیات او و تشریب
است هر اربابیت شخص بنواب آصف جاه مرحوم گنبد انید فقیر از دار و در کتاب خانه بعاریت گرفتیم
میخواستیم انتخابی زخم لیکن بنابر وجهی در وضع داده از غمسه بیش فقیر نگذاشت با الفعل دیوان
غزلیات او حاضر است بتقریب تحسیر این صحنه نظر کردم طبیعت چندان مخطوطات شد این مشقه
بعد معانده تمام دیوان او چهره وضع می نماید نه از این انتخابی که بقلم می آید
او نخل سخن می بندد

آنکه در هر طرفی شطه اند او را	ول	ننگ و هیچ که خلق نگارند او را	ول
سرور ارباب هر چشمها اگر جا باشد	ول	جای آن است که چشم نشانند او را	ول
آنکه یک لحظه فراموش نگشت از یادم	ول	ظاهر آنست که هرگز ننگند یاد مرا	ول
آن دو بند و سی سیه کار کنند از را	ول	بجو و روان لبته و در آفتاب تراخته	ول
ما غافل و آن عمر گرامی شده از دست	ول	افسوس ز عمری که بخت گذر داشت	ول
دزد گشته بهرت سایه از من برگیر	ول	آفتاب نواوری و سایه گیسو نیست	ول
سقیم کوی تو گشتم که آستان ایاز	ول	نبرد اهل حقیقت مقام محمود است	ول
برین صفت تنگیز و دستان گذر	ول	اگر چه عمر عزیز می و عمر گذر است	ول
از سر شک است آبرویم بیش کین و کین	ول	هر دو چشم خویش یاد او که هر دو چشم است	ول

ماه چون در برج آبی شد زیارتان چاره است	وله	با تو در چشمی مرا از گریه خانی نیست چشم	وله
محقق است که او این نقلی ثانی است	وله	خطیکه مروت چشم نوشنه ست جو آب	وله
نزد فقیر مصراع اول حسین اولی است مصراع سرشک من که بلبل زین نوشت غلط			
کار را هیچ نمی آید راست	وله	راست گویم صنایع است تو	وله
گفتا که پرسی را چکنم رسم بیان است	وله	گفتم که چرا شکلی تو از دیده نهان است	وله
چه او فتاد که او هم ز ما کنکار گرفت	وله	سرشک بود که او روی مانگه میشد است	وله
یارب که در آن شام غریبان بیک جا	وله	آن دل که سفر کرد بچین سر زلفش	وله
باشیر در دل آمد و با جان بدر شد	وله	کی بر کنم دل از لعل جانان که مسدود	وله
که طایران هوایت کبوتر حسد اند	وله	بقصد مرغ دل خستگان میگویند دام	وله
که هند و قدر ترکستان ندانند	وله	زنج و دوزاقن آن زلف مسیه را	وله
آنکه بمید و بر و نسا ز نباشد	وله	ست می عشق را تا ناله مفر ما	وله
ست است از آن کباب خور	وله	چشم دل پر ز تاب خواهد	وله
مخورد ام آب بخو	وله	چشم تو چشم اشک جوید	وله
بیار همیشه خواب خواهد	وله	چشم تو نمی شکستد از خواب	وله
دوری ز تو از چه باب خواهد	وله	چون خاک درت مقام خواجو است	وله
فرض عین است که چون خضر نطق آیند	وله	تشنگان آب گراز چشمه حیوان جویند	وله
نسیم باد صبا در دوش دهن بدر	وله	اگر زبانه تنگ تو دم زند غنچه بد	وله
جان بر شوت میدهم گرا بر فضل میکنند	وله	نرگش گوید که فرض من باشد قتل تو	وله
صبحدم باد صبا دامن او پر ز کرد	وله	اندکی گل برخ تازه یارم مان است	وله
کسیکه ساکن بیت الحرام خواهد بود	وله	بکنج میکند آن به که مستکف باشد	وله
ماه فرورفت و آفتاب بر آمد	وله	شاید من صبحدم ز خواب بر آمد	وله
در دریا برد و در نره بکرمان آرد	وله	هر که با منطق خواجو کند اظهار سخن	وله
وید و یکیک همه چون آب فرو میخورد	وله	ماجرای که دل سوخته می پوشاند	وله

از سر او پندیش که داشت کز عشق	وله	عسلم نصرت منصور خستد از نمود
بگذر از زنگش که نتوان داشت	وله	چشم بیمار پر سی از زنجور
ز غفلتش بوسه در خواستم گفت	وله	نباید داد شیرینی برنجور
بزر تو انچه بکمر خویش را برو بستن	وله	که جبر بزر نتوان کرد دست در کش
گفتم کن ای چشم سیه عریده جوئی	وله	گفت از نظرم و در شوا این لحظه که قسم
از ان مزار دیان تو هیچ قسمت نیست	وله	که نیت فقط سو بوم قابل تقسیم
بسان شمع مرا سیکشی اگر شب بجهان	وله	چو صبح پرده بر افکن که پیش روی تو بزم
خواهد که کند منزل بر خاک درت خواجو	وله	لیکن نبود جنت ما و ای گنگاران
زبان خامه نتواند حدیث دل بسان کردن	وله	که وصف آتش سوزان بین شکل تو انکرون
زلفت سر راستی ندارد و ده	وله	زان رو که کج است طبع هندی و
کردیم دل صد نشین را سو می بچین	وله	با قافله خون زره دیده روانه
قفر جی که رسن باز هند و ز نقش	وله	شب در از مهتاب میکند باز
تو مرا عمر غریزی و لقبی میدانم	وله	که چو رفتی نتوانی که دگر باز آئی
ایکه بر دیده صاحب نظران میگذری	وله	پرده بردار که تا خلق به بیند پرده
خواجوشنوی ها و هایلون بسیار بصفا قابل مرجا گفته از ان است در وصف مقربان بارگاه اکبر		
صبوحی کسان شراب است		امیران مامور پیشیار مست
همه نامدان گم کرده نام		همه کامکاران نادیده کام
نخوده می و سرگران از شراب		درون کرده معمور و بیرون خراب
نه ایوان بیکدم بر انداخته		دو عالم بیک داد در باخت
جگر تشنه و غرق آب آمده		زبان بسته و در خراب آمده
چو سوسن زبان آوران خوش	حسرت الدال لمهمله	جو به خوش نفس لیکه بشین پوش
دانش میسر رضوی مشک	که در طائفه شعرا عده انجاش صباط خالص	

است نتایج نوا گیش جبر الا نزا و خولان مضامین مستحق خواندن آن یکبار درینو لاشنوی مختصر
از میرنظر در آمد از آن بوضوح پیوست که والد او میر ابو تراب پیش از او میند آمد و میر در سنه شصت
احمد ام بیت الله بست و مناسک زیارت بنقدیم رساند و در آن مثنوی وصف که

ز خوبی کعب معشوقی جهان است	بساط دلربایی در میان است
بر روی نونی از آن در کشاده	چپ معشوقانه خود را جلوه داده
جمالش عذره زحمت دشت	بگرد آن تو اضع می توان گشت

از حسرم کی رخت بجرم ندی کشید زیارت روضه مقدسه فائز گردید در وصف
والا می برد از ده

هیا یون قبیه سر کوب افلاک	بهشت بی گمان عالم خاک
ز حق بیگانهگان را آشناساز	چو ابر و طاق محرابش خدا ساز
زدیوارش فلک را دست کوتاه	فایان تا بعرض از سایه اش راه

و بعد زیارت اماکن قدسیه در فتن ایران دهند و گشت چون او دهند بود و بقیه
در بیان یافت درین باب میگوید

پریشان خاطری پایم بگل داشت	میان هند و ایرانم دو دل داشت
حجر را در بخل پنهان کشیدم	در آن آئینه روی کار دیدم
جلا چون از سوادش دیده و ادم	سیر رنگی هند آدبیا دم
پذیرگزمین روانش تازه بادا	در آن گلشن بلند آوازه بادا
نشاط آباد غربت بود جایش	فضای هند باغ دل کشایش
شد از بحر یک آن سرگشته بلبل	سواد دهند بر من سایه گل
حقیقت را بلند آوازه کردم	نمک بالعل سبزان تازم کردم
نگه را حسن گندم گون نصیب است	چو طوطی بنر در ایران غریب است
گذرافت در در خاک مرادش	محک بخت آزمایان را سوادش
سواد می دیدنش سرمای نور	بمردم پروری چون دیده مشهور

زبس سبز است نخل پوستانش	بر طوطی بود برگ خزاننش
رسیدم فصل خوبیا ایام	بهوا بر دازم منکر سرانجام
شیر و عدس صاحبقران ثانی شاهجهان مهند آمد و بدولت ملاقات والد کامیاب گردید و در شعبان سنه خمس و ستین و الف قصیده مدح بعرض پاییه خلافت بعرض رسانید و بجا نزه و وزیر ار رویه کامیاب گردید و سبته ازان قصیده این است ۵	
بخوان بلند که تفسیر آیه کرم است	خطی که از کف دست مبارکش پیداست
و پسد با شانه زده و در اشکوه لب بر برده و با لطافت فراوان اختصاص یافت شانه زده و این بیت	
تاک را سر سبز کن ای ابر نیسان در بهار ۵	قطره تابی نمیتواند شد چه اگر گوهر شود
بسیار خوش آمد و که رویه بهای آن مرحمت نمود و میر چندی در بنگاله با محمد شجاع خلف شاهجهان بادشاه نیز گردانید از انجار و بهجید را باد و کن آورد و وزیر و عبد الله قطب شاه و الی آنجا اعتبار تمام بهم رساند میر ابو تراب والد او در حیدر آباد سنه ستین و الف بساط حیات در نور دید تربت او در دلمه میر محمد مومن استر آبادی که گورستان مقرری ایرانیان است و مردم بسیاری ازان ولایت در آن بقعه خوابیده اند و دیده شد بر لوح مزار او کتبه اند که این رباعی را دم آخر نظم آورد ۵ فطرت بتور و زنگار نیزنگی کرد و نموانخت بمهر و خواجه آهنگ کرد و آن سینه که عالمی در و میگنجد و اکنون ز تیره و نفس تنگی کرد و در رباعی دیگر از میر رضی که در فراق والد خود گفته هم بر آن لوح تحت رباعی مذکور نقش است رباعی	
والش یکن اعتماد بر عمر دراز	کاید بزبان کم بسر عمر دراز
گیرم که چو عیثی بفلک بر شده	آید بچشم کار بی پدر عمر دراز
آخر الامر عبد الله قطب شاه میرزا نائب الزیاره خود مقرر نموده در سنه اثنین و سبعین و الف بمشهد مقدس رخصت کرد که در روضه رضویه از جانب سلطان مراسم زیارت بقتدیم رساند و دوازده تومان تبریزی سالیانه از سر کار سلطان خدمت حق الحزمت با و میرس نقل فرمان تقرر سالیانه در نشیات حاجی عبد العلی طایفانی که منشی عبد الله قطب شاه بود و بنظر فقیر در آمد میر در سنه ست و سبعین و الف در زانویش شک آر میزد درین وقت چند ورقی	

از اشارات و بدست افتاد و این ابیات حوله زبان شلم گردید

ولیکه مشق سخن ساخت نالوان مارا	ولیکه مشق سخن ساخت نالوان مارا
نشد که بوسه بهای بدن چو تیر و بهیم	ولیکه نشد که بوسه بهای بدن چو تیر و بهیم
ذخیره بدل چشم اشک بار نمساند	ولیکه ذخیره بدل چشم اشک بار نمساند
غنیمت دان بهشت روی گندم گونی خوشتر	ولیکه غنیمت دان بهشت روی گندم گونی خوشتر
بوی گل شریفین بخش ای هوشت و بخودیت	ولیکه بوی گل شریفین بخش ای هوشت و بخودیت
عینکه باید مرا از شیشه می ساختن	ولیکه عینکه باید مرا از شیشه می ساختن
در راه انتظار چو مژگان نشسته ایم	ولیکه در راه انتظار چو مژگان نشسته ایم
بر دیده آلوده بنجر نم صفت مژگان	ولیکه بر دیده آلوده بنجر نم صفت مژگان
گر ز ابرو چین کشاید در دم بسمل نیست	ولیکه گر ز ابرو چین کشاید در دم بسمل نیست
دست گلچین قتل عام لاله گل میکنند	ولیکه دست گلچین قتل عام لاله گل میکنند
مردم رنجور مرا روز وصل	ولیکه مردم رنجور مرا روز وصل
وصل یاران چون بدو و شکایت بدست	ولیکه وصل یاران چون بدو و شکایت بدست
مرا که خنده گل سر بر دمی آرد	ولیکه مرا که خنده گل سر بر دمی آرد
آبروی دو دمان تا که هم بر باد رفت	ولیکه آبروی دو دمان تا که هم بر باد رفت
با و لبیل عرض چاک مینه میگردد و دشمن	ولیکه با و لبیل عرض چاک مینه میگردد و دشمن
نوبهار است هوا ایام عشرت دارد	ولیکه نوبهار است هوا ایام عشرت دارد
ای ها از سر خاک نشینان مسکندر	ولیکه ای ها از سر خاک نشینان مسکندر
چرسان از قید این صیاد آزاد هموس شد	ولیکه چرسان از قید این صیاد آزاد هموس شد
پرده عریضی دار و امن صحرا پوشد	ولیکه پرده عریضی دار و امن صحرا پوشد
دلت فضل خزان گر خار خاوش گل دارد	ولیکه دلت فضل خزان گر خار خاوش گل دارد
چگونه بار بتزلزل بر دمسافر اشک	ولیکه چگونه بار بتزلزل بر دمسافر اشک
تا به پیغام زبانی از تو حرفه نشنود	ولیکه تا به پیغام زبانی از تو حرفه نشنود
که داشت بهجت لم مغر استخوان مارا	ولیکه که داشت بهجت لم مغر استخوان مارا
گذشت غم خجسته که کسان مارا	ولیکه گذشت غم خجسته که کسان مارا
شکست شیشه سیاب در کنار مرا	ولیکه شکست شیشه سیاب در کنار مرا
که فرو طاعت محراب ابرو میدهد مرا	ولیکه که فرو طاعت محراب ابرو میدهد مرا
کی نفس بگذرد بر چمن تنها مرا	ولیکه کی نفس بگذرد بر چمن تنها مرا
نالوانم خواند در پیری خط پیمانه را	ولیکه نالوانم خواند در پیری خط پیمانه را
بر آستان خانه ما جای مایس نیست	ولیکه بر آستان خانه ما جای مایس نیست
چون حلقه امانم زده بر دوشید بهشت	ولیکه چون حلقه امانم زده بر دوشید بهشت
خون بهای کشته ما خنده قاتل نیست	ولیکه خون بهای کشته ما خنده قاتل نیست
باغبان در پای گلچین است خواب فدا و است	ولیکه باغبان در پای گلچین است خواب فدا و است
گریه شادی عرق صحت است	ولیکه گریه شادی عرق صحت است
گریه شادی کم از یاران روز عید نیست	ولیکه گریه شادی کم از یاران روز عید نیست
دماغ گریه لبیل درین مہار کجاست	ولیکه دماغ گریه لبیل درین مہار کجاست
دختر زرر اعس صد بار باستان گرفت	ولیکه دختر زرر اعس صد بار باستان گرفت
ماز پرورد گلستان نغم خاری هم نداشت	ولیکه ماز پرورد گلستان نغم خاری هم نداشت
مفت زندی است که می دارد و فرصت دارد	ولیکه مفت زندی است که می دارد و فرصت دارد
سایه بال تو بدنامی دولت دارد	ولیکه سایه بال تو بدنامی دولت دارد
که پردازی بلندم تالب با تم قفس شد	ولیکه که پردازی بلندم تالب با تم قفس شد
هر که از سلسله اهل جنون سوا شد	ولیکه هر که از سلسله اهل جنون سوا شد
بگیر آئینه در کف تا بهار رفته برگردد	ولیکه بگیر آئینه در کف تا بهار رفته برگردد
که رهن بکین همچو آستین باشد	ولیکه که رهن بکین همچو آستین باشد
مهر باید بر لب قاصد بجای نامه زو	ولیکه مهر باید بر لب قاصد بجای نامه زو

در دولی بکا غذا بری رستم ز نسیم	وله	شاید که بپدیده گر یان ما برد
نمیدانم چه صیادی که ز ترغیت آهورا	وله	چو چشم دلبران در زیر ابرو خوابید
وال از حسن جوانی داشت آرمی نداشت	وله	که این یوسف چو پیر کز گرگی در کین ارد
مرد و ناهب هنر زنده است دران گردد	وله	میوه رنگین چو شد از برگ نمایان گردد
نیستم ایمن اگر چشمت مراد ل میبرد	وله	صید را صیاد آبی وقت لبهل میبرد
و گر زلف سیاهش در پی تاریخ ایمان شد	وله	بفر رهنرانی اند سیاهی چو بچو نشان شد
شاخ رنگینی ز گلبن بر زمین افتاده است	وله	بلبلان شیون بگرد کشته گلچین کنبد
گر آه ندارم بگر شکر که از من	وله	بر و امن آئینه غبار می نه نشیند
بی شکست فیض بخشش از خاکساران بگذرد	وله	کو بتظیم نسیم گل غبار می بر خیزد
میتوان در پر تو روشن و لایق یافتن	وله	جلوه گاه من چو عکس آئینه آب تابش
پس از وفات که یادت کند بخور غم خویش	وله	چو خون مرده سیه پوشش به باغ خویش
تنگ بر لبه سحران دور فلک کی گردد	وله	از قفس زود شود بلبل خاموش خلاص
باغبان پیدا چو شد خاطر پریشان میشوم	وله	چا اگر یایم چو بود غنچه پنهان میشوم
صبح دیدم شنبی بر برگ گل غلطان بناز	وله	یادم آمد طفلی و دامان مادر سوختم
ز ساقی باده میگیم بی پای تاک میریزم	وله	ندارم فکر خود میخانه را آبا و میازم
در کفم از باد دستی ز رنگیر دستار	وله	جامه در سیکنا می پاره چون گل میکشم
غم و شادی سسک و دان با گردون مدارکن	وله	نی کم از قنچ عادت بد و صفا مینا کن
ایکه میجویای مراد از چمن حاصل شود	وله	بلبل از قفس و جوش گل آزاد کن
درین رنگین چمن چون لاله زرد	وله	عسیریم در میان منبشندان
بگذر از تابکس تو عکس آشنا کنیم	وله	گلشت باغ آینه تنه چه میکنی

نواب درگاه قلیخان مخاطب به مومنین الملک سلا لار جنگ سها در سله الله تعالی جدا علی
 و قلندران قلیخان ذوالقدر ترکمان پور بود از الوش خانان سیاه خیمه نوحی ششصد مقدس همراه
 علی مردان خان شعیب قند بار بود پور پور بهای موحده و تبرک از قبیل است از ترکمانان چون علی مردان خان

درگاه قلیخان

بنا بر آن قدر دانی شاه صفی دارایی ایران رشته نوکری او سیخته روی ارادت بدرگاه شاه جهان پس باز وی
 هندوستان آورد خاندان قلیخان را بیشتر بدرگاه والاروانه نمود شیخ عبد الحمید مولف شاه جهان از
 میطران و کفره چادی آلاخره شش هزار و چهل و هشت سجزی خاندان قلی ملازم علی مردان خان عهد
 او را با دوازده نفر روی که والی ایران پس فتح ایران بقندهار فرستاده بود بدرگاه آسمان جاه آورد
 بواسطت لشکران پایه اوزنگ جهان ستانی گذرانید و بعنایت خلعت و انعام هزار روپیه و رویمان
 خلعت و انعام چهار هزار روپیه سرفراز گردیدند و از فرونی عاطفت خلعت خاصه و پاکلی علاج بایران
 طلبا به علی مردان خان عنایت نموده مصحوب خاندان قلیخان ارسال داشتند انتمی کلاسه کیفیت رویمان
 انیت که چون شاه صفی قلعه ایروان را از دست رویمان اشتراع نمود کند او را ان لشکر از اعلا
 و اسافل همراه گرفت هر طائفه را بجای فرستاد گروهی که بقندهار رسیده بودند همراه علیمردان
 هندوستان آمدند بادشاه پیشتری را در زمره بندگان در آورده چندی را که هوای وطن در پیش
 زلف عنایت فرمود و فرمان شد که متکفلان بندرسورت بر جهازات سرکار والاروانه نمایند
 القصد پانزدهم رجب سال مذکور علیمردان خان در لامپور دولت ملازمت پادشاه حاصل کرد
 و بیست و دوم ماه مذکور بمصوبه دارسی کشمیر حین آمال او منضارت پذیرفت خاندان قلیخان با او
 بابتیاز بسر بر دو کار با عده از دست او سرانجام می یافت بعد قوت او علیمردان خان
 خلف او درگاه قلیخان را منصب و جاگیر در نوای قتیة از بادشاه دانیست و خدمت میرامانی
 خانه خود در هم ضمیمه ساخت بعد شقیار شدن علیمردان خان در جماعت منصب داران تنعیان
 اوزنگ نوب همراه او بدکن آمد و باز هندوستان عود نموده و دیعت حیات سپرد خلعت او نور در
 قلیخان اقلعه داره دارد از من توابع بیجا پور امتیاز یافت و همانجا رخت هستی بر بست خلعت
 او خاندان قلیخان منصبی و جاگیر داشت و در سلک منصب داران متعینه حشر او در
 آباد نشیلم بود و در عصر شاه عالم خلد منزل بوقائع نگاری سنگی و قویداری محالات آن طرف
 قیسام داشت نواب آصف جاه غفران پناه در عهد خود او را بخدایات سرکار خود
 منسوب و تعمیر و احداث نظام آباد بالای کسل فردا پوری گروهی اوزنگ آباد با تمام اوصورت گرفت خلعت
 او نواب درگاه قلیخان ولادت اولست و نهم رجب سنه ثمانین و عشرین و مائت و الف و قستیک

واللهادرسنگیر بود و رانجارد و نمود

شد سال ولادتش ز روی الهام
درگاه شعله ز خاندان والا

نواب آصف جاه اورادرسن چهارده سالگی منصب وجایگز عطا کرد و در سن سبت سالگی همراه رکاب گرفت اکثر خدمات حضور خود عنایت میفرمود و او کارهای را موافق مرضی سرانجام میداد و ثانی نفس و اسپین نواب مورد انواع مراحم مانند و در هنگام نامرشدنهای ملازم رکاب بود و جانفشانی با فوق طاقت بشری بتقدیم رساند و در عصر نواب نظام الدوله ناصر جنگ شید نیز لیبایات خاص و خدمات عمده استیاز داشت و در زمان نواب میر المملک صلوات جنگ خلف نواب آصف جاه غفران پناه عروج کرد و بمنصب شش هزاری و خطاب موتمن الدوله و صوبه داری خسته بنیاد و وکالت سر بلندی یافت و چون سندر ریاست و کن بنواب آصف جاه ثانی خلف نواب آصف جاه غفران پناه زینت یافت به منصب هفت هزار و مای و مراتب و خطاب موتمن المملک ممتاز گردید بالفعل بر صوبه دار است مذکور بحال و برتر است و رعایا و برابریا بلوک ایستاده اوده اضی و شکر گذار در شعر و انشا و تاریخ دانی و حشیات دیگر ممتاز است و در لایحه گوشت و مجلس انوروزی به انبار چشم بدو را اکثر بجا نیست و موافقت یکدیگر اوقات خوش میگذرد و گشت نسبتین و تماشای ریاضین و مانع شکفتگی آمو می باشد ازین جاست که ترجمه او درین صیفه سب درج گردید این اشعار تراوید و خانه اوست

من و تو نیست میان من و تو	شکر محض است گمان من و تو
که ذوالفقار با و داد حق نبی و خیر	سوا میگرد که ارشاد مردان کمیت
برای ما و شما این هوا چه میخواند	معاشره سوا لی زد و دوستان اریم

در مجلس وزارت خان که در سنه سته و اربعین و ماته و الف دوباره بدیانی نواب آصف جاه غفران پناه همفر از شد یاران اوراد تاریخ امتحان کردند این دو بیت هر مصرع

تاریخ موزون ساختن

باصلاح فضل نزدانی	شد بحکم تو بزم نورانی
باز رونق گرفت دیوانی	از بک صلاح خلق الهی

در مصراع اخیر کعبه و زاید است نواب و در گاه قلیخان بهادر در آخر مخاطب به خان و در آن شد
در غرضه جیب سه تسع و تسعین و مائه و الف از صوبه داری اوزنگ آباد معزول گردید بسم ذی حجه سال
مذکور از اوزنگ آباد برآمده نظام آباد که بالایی کتل فردا پور سه منزل از اوزنگ آباد است بنا بر آنکه در جایگزین
او بود رفت نشست و اسباب بحال صوبه داری او متنبأ شد و بود که ناگاه همنزد هم جادوی الا و سله
سه شمانین و مائه و الف بمرض سرسام و دبعیت حیات سپرد و غش او را از نظام آباد به اوزنگ آباد
آورد و در مقبره والد او که جنوبی بلند است دفن کردند خدا بشن بیا مرزا و همین فقره تاریخ فوت او است

فصل الزال المعجمه

سید و الفقار شاعر و انجمن رفیع المقدار و ذوالفقاچه بود و در است فضیلت را با شاعر
جمع داشت و دبیر فلک را طفل انجمن خوان می پنداشت قصیده را می و در مدح جناب اعظم محمد
الماستری وزیر شروان گفته و نام آن محتاج الکلام فی مدایح الکرام گذاشته و وزیر فخر
ابریشم در وجه صله با و از زانی داشت این قصیده ابیات مختلف الوزن بطریق تشبیح
استخراج می باید بعضی از دو بیت و بعضی از چهار بیت و تشبیح در اصطلاح اهل مدح آن
باشد که شاعر در اول ابیات یاد در میان حسد و فی با کلماتی آورده چون آن حروف یا آن کلمات
جمع کرده شود بهیتی یا شری بیرون آید مثلاً از بیت ابتدا قصیده بهیتی در شرح سالم بر می آید آنرا
و دولت شاه در تذکره خود آورده پیش بقبر تمام این قصیده حاضر است مثال دیگر سوای تذکره دولت
آورده می شود این سه بیت بعد سه بیت اول قصیده است

بشد تازه جوان شاخ ارغوان آرام	که آمد هست چمان سرو و چمن دلدار
صبوح کرده و آمد بایشویه همچون منت	قد ضویر چون زاد و سرو قات یار

و همان گل چو لب یار من کند خنده و چو عراز قد دلدار من بر دهن بخار و ازین ابیات ثلاثه این بیت
در کسر رجز سالم بخود شد تازه شلخ ارغوان در شیشه همچون یار من و کاند چمان
سرو و چمن چون قامت دلدار من و الفاظ مصراع اول بیت از مصارع بعد ابیات
ثلاثه حاصل می شود و الفاظ مصراع ثانی از مصارع بحر ابیات ثلاثه و این معنی باندک

تذکره سید و الفقار شاعر

تامل چهره و مروج می افروزد و این قصیده و مطلع دارد و ابیانه که از قصیده ثانی است
 خارج می شود و مستطبه محسنات علم بدیع است و بر سبیل قوشیخ از حروف سحر ابیات تمام
 قصیده نشرک مشطبر لقب واسم مروج بر می آید اگر کسی تامل کند این قصیده با آنکه قصیده
 ششقت فردا و این است این همه نیست تکلفاتی دارد که بر سماعه گران می آید سلمان سادست
 بنوع این قصیده قصیده غزالی مرین بروج خواجه غیاث الدین محمد رشید صاحب دیوان نظم
 کرد و صنعتی چند افروزد و لکن جمله کم یافت سلمان با خواجه غیاث الدین گله کرد که صاحب در
 اعظم سیده و الفقار اصل قصیده هفت خنده دارد بر ششم نمود با وجود آنکه وزیر شروان پیش
 بنود و خواجه بدولت امر و ز صاحب ممالک ایران و توران است و منزلت قصیده بر قصیده
 سید ظاهر را ضمیمه که خواجه بعشر عشری از ان در حق من رعایت کند خواجه از سخن سلمان کسید
 و گفت از امیر المومنین علی تا سلمان تفاوت بسیار است یعنی با سید مراعات سیادت
 منظور بود و آن سید رخت سفر براق کشیده بدامن دولت سلطان محمد بن بخش مقدم گشت
 سلطان پیر قبه حال او پرداخت و فرمود تا اوقات او را در وزن شاهنامه موزون سازد
 صاحب هفت اقلیم گوید امر و ز اشعار سید به حکم قلمت چون کیمیا غریز و نایاب است نتوانف گفت
 است و دو قصیده طولانی از کلام سید منجمله آن اشعار توده قصیده ساده و شش قصیده مشطبر
 بعض محسنات علم بدیع و سه ترکیب بند مصنوعه در وقت تحریر این صحیفه بدست آمد و چون
 اشعار سید در رنگ جوهر و الفقار عزیز روزگار است ابیات بسیار از قصص ایداد

در اینجا اثبات نموده شد

ای زرامی روشدنت یک جزو تدبیر صواب	وی ز مهر خاطر یکبذره نور آفتاب
گر جهان از دم لطف تو آید نو بهار	وز فلک را از کف راه تو باشد قیاب
آفتاب از بجای غنچه از گلین چمن	بشتری بار در بجای قطره باران بحاب
در خیال هر که صورت است نقش کین	ویده بختش نه بیند روی سیدانی خواب
کرد تاثیر عمارت یابی عدل شاملت	چند را صد ساله زان چه ختم جهان و خراب
نام ویرانی جهان برداشتی گاه جهان	تا قیامت مست راه هرگز نگردد کسی قیاب

نیست بادگر زنده بر صواب بر نیست
 در وزارت با تو هم کس را تقابل کی رسد
 گر مخالف پرده کج ساخت با تو عینیت
 تا ز جیب آسمان سر بر زنده خورشید باد
 خدا یگان سلاطین آنا یک اعظم
 به روز زم سرگردان تو اندا د
 یابین امید که بوسد زمین مجلس او
 بدولت تو جهان را سلاست چنان
 تو باش زنده که در خشک سال کشت امید
 ز بهی جناب شرفیت خلاصه ایجاد
 نهفته روی جلالت ز دیده او یام
 ز لطف و عنف تو گیر و وجود نفع و ضرر
 نه روزگاری و باشی مسلم از حد ثمان
 نه چرخ راست ز درگاه تو مقام عبور
 ثبات جان خرد رست ارفع الاقوال
 شو و معسکر انبوی سپاه حبس
 خرد که عارف اسرار کلی و جزوی است
 در اتفاق خلوص بهوای بندگیت
 وجود خصم تو مانند اسم بی جسم است
 دلت ز پر تو یعنی نفوس قدسی را
 عدوت را که تدبیر گردد اندیشه
 نهیب عزم تو زان سوی ممکنات بود
 خیال آتش مهر تو در ضمیر آور د

زمین سپس ملک خطا را کس نخواهد جواب
 ز آنکه داند عقل فرق از پول لب با تو تراب
 بال او در خنک حرمان بسته گردد چون باب
 دختران را دست در امان این عالم جناب
 که هست عمده سبب از سبب لایسباب
 زبان خنجر او را ز لفظ فتح جواب
 ز شوق بر لب ساغر سید جان شراب
 که سالم است قصب از اذیت متهاب
 جز از سیاح بجای تو نیست فتح الباب
 ز بندگی تو گیر و سعادت استسعا د
 گذشته پیک نواله ز منزل اعداد
 ز مهر و کین تو باشد اساس کن قباد
 نه کردگار می و هستی منزه از اعداد
 نه دهر راست ز فرمان تو مصالح عباد
 دعوات روح قدس رست ارفع الاواد
 تن حسو و تو نهنگام انصایب مواد
 هم از قبول تو دار و قبول استعداد
 بهم شدند موافق طبائع اصدا د
 برنگ صورت تنوین شده است نقش زیاد
 بسوی عالم تحقیق میکنند ارشاد
 لبان خورده الماس در ضمیر فواد
 هزار ساله نهند در خراب حادثه زاد
 در استخوان بدانیش مهر گشت ماد

برورگار تو در خفته نصب منساب
 غدار روز نگردد نهان طره شب
 هنر نیایا بر جنت تو نامزد اند
 صفای مدح تو طبع روح بخش نیست
 مدام تا سویی نترسنگ خطیر بود
 ز روزگار تر اباد روز و شب محکوم
 طره شبنم آن غور خیزد روی زمین
 جان مشتاقان اگر خواهد مقام دلپذیر
 اوز من دورست و من تو یک نیم هر دمش
 خواندش اندیشه جان او مرا نمود رو
 نگشت کیسوی بمنبر تر مشک نشان او
 خسر و اسلام یوسف شاه جمشید زمان
 رایش را شهر یار اختران در به تمام
 خاطر اندای او سرمایه دود کمان
 اندران میدان که را ندوخت شمع بخت
 هست دایم اقبال امر آن عالینجاب
 از خود داشت دهر را اقبال او سد سدید
 پیش فکر لاف مستور شناسد منع
 خسر و دین پرور شاه فریدون گوهر
 ذوالفقار آن گزبان چون پلارک مید
 پیش کلکش رو قفا کرده بیند از دسپر
 تانیاید بال پشه قوت پیل سترگ
 همچو ایشیه حاسدان را پایمال پیل ناب

اوله

رفوگری است خلایط طبیعت مستاد
 اگر ندای تو باید ستاره استعداد
 نبات شکرم در ستر خاطر و قواد
 و رای نور کرامات در دل ز صداد
 ز نور عقل گشت جان طالبان و صداد
 ز کروکار تر اباد سال در مه منقاد
 در قضا می خیزد ز آور و مشک از لکچین
 جز سود از لاف او جای نباشد نشین
 دیده مننه ازین بهتر نباشد و درین
 این روای که داشتی کردن نکوهی زمین
 شمه از خاک پای شهر یار آستین
 آنکه پیش آستانش آسمان بسد زمین
 خاتمش را گنبد فیروزه در زیر نگین
 فکر احباب او پیرایه نور عین
 تیغ او از کله بدخواه خواهد سرگزین
 اختران را بر جباه آسمان ابر سرین
 وز نواب ملک را تدبیر و حصین
 شاه غیب از چه باشد تا گنج باشد گین
 چاکرت یعنی کنن بنندگان کمترین
 هر نفس تیغ سخن را آب از در غمین
 تیر گردون گرچه دار و نور فطرت و جبین
 تا نباید دست رو بنجب شیر عین
 همچو روبه دشمنان ازیر دست شیرین

درین قصیده لفظ سرگین اوقتا ده سرگزین بهر کاف فارسی آن باشد که کسان حکام از هر کج گویند
گاو و سپید گوسفندی و گاو و سپیدی انتخاب و گزین کرده گیر و از نخلصل دست بعد از نخلصل

از علم مخدوم است این در نه کجا اولی شش	چشم تو جان را کیسید زلف تو دلارارین
هر سحر کبار از شمیم جانف رای شکسا	شما باشد ز خلق خسر و صا بهیقران
لعلت بر آب زندگی زد طعنه مانا بوسه زد	بر خاک پاک در گاه اعظم فوام ملک دین
رضا خوب و طرک مشکین دلالتان	چون مهر رای و سایه خورشید کشور است
مهر رویت که عالم انس و زیست	رای مولی بود علی الاطلاق

البضا بعد وصف موسم بهرات

ز تاب صاعقه بر کوه تنگ صلیب یابی
چنان که زیست مخدوم باشد خانه دشمن
و قوی سحر قندی زوق سخن فراوان داشت و شوق انیغی بی پایان خان آرزو گوید در ایام قتل
احمد خان ترقی بسیار کرده ملک الشعرا گردید و کتاب ناز و نیاز مشتمل بر چهار بیت در بحب خمر
و شیرین بدیل بنام بادشاه مذکور نموده العاسه وافی یافت جمعی او با شش بطبع آن لغو
او را شهید کردند و قوی پیش از قتل غرضی گفته بود از آن است

مازار ابله بشیوه منصور بود و ایم	قاتل بیا که لب به انا الحق کشود ایم
ما هر چه سیراحت بهر شمیم و دوست	اما بر خم خوشی تن الماس سوده ایم
از آن پروانه شام وصل در خویش	زند آتش ز سوز سینه ریش
که یعنی این تن آرزو ده از غم	بیان جان و جهان نیست محرم

و کما تخلص میراد و محمد است طالع عمر که ولادت اولست و منقرح برب اله الله احمدی و حسین

و ماته و الف و نو و چنانچه تاریخ خود را خود میگوید

روزی که نمود بنده راحی ایجاب	اولاد محمد پدرم نام نهاد
گفتم تاریخ خویشی راسن خود	در ماه رجب تولد ما رو داد

پدرش میر غلام امام سلسله الله تعالی برادر اعیانی فقیر است بنور و اد مذکور را در شش آیین و سبب
و ماته و الف از بگرام به اورنگ آباد پیش خود طلبیدم غرضه شعبان سال مذکور و یحیی سید و بنحی پیش او

نزد و بی سبب

نزد و بی سبب

او این صیغه از پرده قوت بجلوه گاه نفس خرامید مشق سخن نزد فقیر میکنند و سلیقه مناسب دارد
امید هست که بعد مشق تمام تر فی کند این چند اشعار زاده فکر است

میدم در نرم خود هرگاه یار آئینه را	دور نتواند نمودن از کنار آئینه را
نمی گویم که شمع بی چراغی زیر آمان بر	ول
کشید آخر مرا هم جذبه محل جانب گلشن	بجای بر دو خاری بر مزارم زبیا مان
در طره ات دل بفلک بشور می رود	ول
تا بسوزد کشته خود را بدایغ تازده	ول
نه جلاد از برای عبرت بدخواه میزند	ول
تا دید آب بگل اشک روان من افتد	ول
گر رسی تیغ بکف از سر جان بر خیزم	ول
کجا آن طفل با خیل کبوتر سر کند بازی	ول
با آئینی که ریزد گرد بر بالای خود نیلی	سپه مست جنون با خاک ابلهش کند بازی
نه من اوج فلک از عالم ایجا می خواهم	ول
چو قفل بسته گز نوک سوزن باز میگردد	فضای پشت بامی از جهان آلود می خواهم
حریف و شمشیر چون گرد باد درین محرا	کشتاد کار دل از لشکر قضا می خواهم
	غبار هستی سو بوم را بر باد می خواهم

میر عبد القادر مهربان تخلص از رنگ آبادی هم درین زمین این مطلع موزون کرده است نه من باغ نیست
از عالم ایجا می خواهم و نفس داری مکان از خانه صیاد می خواهم و میر عبد القادر که راز ساد است
رضویه نیشاپور است و درین عالم بخدمت فضا و روضه منوره شاه برهان الدین غریب قدس سره
ما مورد کتب درسی گذرانده و استعداد علمی خوب بهسم رسانده فهم تند دارد و شعر خوب می فهمید سخن
خود از نظم فقیر میکند مانند تخلص مهربان تجویز فقیر است او بر سخن شناسان التماس میکند

آئی در جهان هنگامه آرا کن بیایم را	نمک از شور محبت و محبت فراموشی را
همدم دیرینه بدیداشد موافق با مزاج	در سبوی کهنه طبع آب میماند بجای
در سخای منم و سائل تفاوت روشن	آن لب نانی دید این آبروی خویش را

از منظومات خود پیش مسعود سلمان مشهور شده و قصیده در ستایش او گفته ارسال داشت

این ابیات از ان است ۵

شب سیاه چو پیداز هوا دامن نسیم روح فزا آمد از طریق دراز کیکه مہار تو آئین شکفت در پیستم و گر بر مہر چه گویم قصیدہ دیدم تبقیم شدہ چون کرد من ہوا در زمین کہ بہت شعر رشیدی حکیم بہمت حکیم نیست کہ او نیست پیش او نادان	زدودہ گشت زمین راز مہر بر زمین بہن مہر و کیکہ درج پر زد در عدل چو گلشنی کہ نگاریدہ ابر در بہمن چو از زمانہ سہارو چو از بہار چمن ز لفظ معنی او شد معطر و روشن بلوغ نیز فکرم شاعر بلند سخن فصیح نیست کہ او نیست پیش او لکن
--	--

رشید در جواب قصیدہ بقتل آوردہ کہ این ابیات از ان است ۵

رسید شعر تو ای تاج سروان زمین ز گل کہ باغ مہنگام نو بہار آورد سپاہ علم ترا بہت صد ہزار علم تو آن بزرگ وزیری کہ از بلاست	چو نوشگفتہ گل در بہار گرد چمن بنفشہ و گل و شمشاد و ارغوان و من درخت فن ترا بہت صد ہزار فن بلند فرق معانی و راست قد سخن
--	---

رشید در خدمت سلطان خضر بن ابراہیم خاقان بسیار محترم بود و سید الشعر خطاب داشت و عمیق بخاری نیز در آن درگاہ صاحب رتبہ عظیم بود و خطاب ملک الشعرائے ایت امتیاز می افراخت جمیع موزنان پائے تخت حنات عمیق بر میداشتند الا رشیدی کہ بابر و نورستعدا و مرتبواضع او مثل دیگران فرود نمی آورد و روزے باو شاہ و رعیت رشید از عمیق متفلسر کرد کہ شعر رشیدی چہ گوئہ بہت گفت خوب است لکن قدرے کم مے باید ہم دوران اثنا رشیدی در رسید باو شاہ حرف عمیق باو رسانید و اشارہ کرد کہ در شباب شعرے موزون کند رشیدی بداہتہ این قطعہ انشا نما قطعہ

شعر بے چرا بہ بے منکے شعر من ہچو شکر و شہد است	عیب کردی روا بود شاید اندر دنیا نمک نہ خوشش آید
---	--

گفتی است شلغم است و باستان	نمک اسی مستلیمان ترا باید
<p>بادشاه را خوش آمد در راه اندر رسم بود که در مجلس سلاطین بر اسامی انعام طبقهای پُر از زر و سیم میگذاشتند و آن را طاق و جفت میخواندند در مجلس باو شاه چهار طبق حاضر بود و بر طبق اول و پنجاه و تیار بادشاه هر چهار طبق بر شیدی بخشید و از آن روز اعتبار او پیش از پیش پدیدار گشت و این قطعه از رشیدی است</p>	
تو وزیر می و من ترا بداح	دست من بسبب عطار و اسبینه
تو وزارت بمن سپار و مرا	مدحتی گوی تا عطا بینی
<p>رفیعی میرحیدر معالی کاشی در شعر بنی بدن بود و در معانی تاریخ ضرب المثل از ولایت خود را باستان اکبر بادشاه رسانید و در اول و هله بر عایت تنی هزار روپیه کام دل انداخت و در سلک ملازمان منصب خلعت منظم گردید و بر اسامی تفسیر غیب منقوط شیخ فیضی که در سنه اثنین و الف اتمام یافت و در خلاصه ای بسم الله تاریخ بر آورده هزار روپیه صلح حاصل کرد از میر سبب نظیر است</p>	
<p>عزم سفر کرد یار از میان سیر ویم آنچه این نادان دشمن دوست با من میکند سباده است من در خانه بگذاشته این صید زبون کیست رفیعی که برین دام ایجان بلبوبیت بخیر آن سر و بالا آمده مسخر سازیدل ملک عشق و بادشاهی کن صف محشر خور در بر هم که آیا کیست این قاتل چون شنیدی که سرگوت رفیعی شد بخاک من آن دیدن میخواهم که بینی سوی غیر اقل گشس با قیاس از ساد و لوطی آشنا کردم دی و عده داد و نادم بی وعده آمد مردز دلم از وضع تو بر هم زده خاطر شد و رفت</p>	<p>او اگر از شهر رفت باز جهان میرویم کفرم کافر اگر دشمن بدشمن میکند همان در خانه امن به اگر در خانه آفت نزدیک بمردن شده و صیاد نیامد خود را بپای او رسان اکنون که نمانده بر و بر تخت رسوائی نشین و هر چه خواهی کن که میخواهد شنید تیغ او عند گناه او هیچ رفتی گریه کردی عزائی داشتی اگر که نباشد او نظر سوی من اندازی کنون آنها هم بایند و من چون سنگ شام هم سوخت ز انظار هم ساخت بر مسلم چیست جرم که بر و وضع تو طاهر شد</p>

فرمانی

رفتیج میرزا حسن بیگ قزوینی الاصل است مدتی با قاضی مشهور مقدس و خیره سعادت
 اندوخت اینده استبداد علم گردید شاعر رفیع الدرجات و منشی خوش عبارات است و بسیار
 فطرت دست مایه فنون بهرسانند و نزد نذر محمد خان دالی بلخ رفته منصب کتابداری
 و انشای سرکار اوقیام نمود و از کلام منصب آبادی طاهری شود که او بهمان نذر محمد خان
 بود بهمان را در عیبه سلف بالکسر گویند رفیع پیش از آنکه افواج شاهجهان متوجه تسخیر شود
 دیگر اے هند شد شیخ عبدالحمید مؤلف شاهجهان نامه گوین چهاردهم رجب سنه هزار
 و پنجاه و چهار حسن بیگ رفیع منشی نذر محمد خان که آرزوی جنگ این دولت آسمان صوب
 از خان مذکور جدائی گزیده زوے امید باین سده سندی مناده بود سعادت تقبیل عتبه فلک
 رثبه دریافت نخلعت و انعام سه هزار روپیه سر بران فلک افراخت و داخل بندگان درگاه
 فلک جاہ گردید انتی و او منصب پانصدی چهره اعتبار برافروخت و در جشن وزن شمسی
 بست و چهارم ربیع الاول سنه سته و ستین و الف در جائزه مشکو تهیت ده هزار
 روپیه برگرفت و مشنوی در تعریف شاهجهان آباد در درین مشنوی وصف باغ
 حیات بخش می کند

انار دلکش این تازه بستان	بود بیدانه همچو ناز بستان
جهان آرا بیگم مشهور به بیگم صاحب بنت شاهجهان بیت مذکور شنیده خوش گردید و پالصد روپیه صله بفرستاد در عصر خلد مکان بخدمت دیوانی و بیوتانی کشمیر جمعیت پذیر گردید و در آخر عمر بعد از کبر سن از نوکری استعفا خواسته در شاهجهان آباد گوشه انزو گرفت و از سر کار بادشاهی وظیفه تعیین یافت تا آنکه از وظیفه حیات نیز استعفا نمود در وقت تحریر این صحیفه صحافی دیوان غزل و رباعی او آورد و بانباع فقیر درآمد پرزادان سعانی تازه تسخیر میکنند و در بعضی اردو تا چهار غزل منظوم میسازد و همه مضبوط و مربوط قصائد و مثنویات او به فقیر فرستاده خان آرزو از غزلیات او انتخاب مستوفی زده داخل مجمع الفانس ساخته این اشعار سوای آن از دیوانش جدا شده	
الفیلم دیگر برآر از ننگ عریانی مرا	عیب دانایم تا کی به پشانی مرا

چو گین باخویش نام خانه داریم و بس	وله	سجایکس فیضی نبرد از سانیه دیوار ما
در موسم گل گر گلستان برسیدیم	وله	از دست ندادیم تماشا می خندان را
کز زید دل و داد نشان ندان خم ابرو	وله	رسمی است طبعیدن نفسی قبله بنا را
افتاد و گیم ساخته از حادثه امیس	وله	هرگز نماند تاب کسی نجیب پارا
از زبانم امین است آنکس که غمخوار است	وله	آتش سنگم نمی سوزم پناه خویش را
قد خم گشته مار انبطس که آرد	وله	چشم مستی که ندارد خبر از ابرو ما
دایم موس این است دلم را که چو بیکان	وله	در پای خدنگ تو گز ارم سپهر خود را
محتسب گر نرود از در مخبانه ما	وله	عاقبت سیردش گر یه مستانه ما
از آن ترسم که ناگه قنیت شود از آن	وله	و گرنه میزدیم آتش سراپا خرم خود را
در حق آئینه دارد و دود آیم منکرها	وله	لیک میترسم که آرد در میان ریخته را
چو خار بر سر دیوار گلستان بنشین	وله	که آتشی نه شود از تو سهره سدا سخا
همچو آتش در درون سنگ گر با شوم نهان	وله	جلوه آتشوخ آهن دل کند سوا مرا
لاله ام تر خورده میگردم اگر بجای شوم	وله	رحم برد اغم خور ز بگذا ارد صحر مرا
ما قوت پرد از نداریم و گرنه	وله	عمر لیست که صیاد شکسته است نفس را
سهار ما چو تر گس جاده صفت خواب غفلت شد	وله	مگر بیدار سازد شوق دیدار خزان را
خاطر آئینه اند ما غباری بر نداشت	وله	زنده همچو عکس بی باد نفس بودیم ما
شام سحران صاف آید یاد و در دم نماند	وله	همچو یاری که در تب لبش کند پرهیز را
پروانه را چراغ و مراد رخ شد سپید	وله	هر کس بقدر طبع کند انتخاب را
هزار سوزن الماس پیش خورده دلم	وله	صدف نیم که بود گوهر نرفته مرا
از خال و خط و ران زلف دلهای درازند	وله	در شب زهر سیاهی بهم است کاروان را
کسی نبراده خود خصم نیست حیرانم	وله	که سنگ سهر چه گردید دشمن بیست
گل نهانی ارد بر برد اسن خود خار را	وله	مانه بنید چشم بلبس صورت غبار را
زلفی دارا گردنیا نصیب دیگر می آید	وله	میفرود شد باغبان گلها می باغ خویش را

ای غنم یکبار ز ما رنجبرد	وله	از چه بی لطف شدی این همه در باره ما
منور در کف از عمر زلفت تار می هست	وله	پادشاهم از سر زلفت تو یاد گاری هست
مرا که بنیو گلشن شراب خون دل است	وله	چه سود ازین که چون گیسویا له داری هست
غیر من کز گلشن کویت نچیدم غنچه	وله	هر که را دیدم گلی بر گوشه دستار داشت
دست از باب طلب رانیش نزد	وله	دامن از باب دولت و ولت خار داشت
ای ذره بر بخوبی خورشید خود ستاز	وله	معشوق سزده گرد تو رسوا می عالم است
بی سستی نگر که باین رتبه آفتاب	وله	تا شد بلند در پی تاراج شبنم است
بعد عمری گر میکتو بی سرفرازم نمود	وله	بر گلو می مرغ بی پر با عضای لک لک است
چو گیرمش سره روز من بگرداند	وله	نظر بطالع من گردش قمر این ست
منیکم سخن از هیچکس چو مردم چشم	وله	مرا چه باک که عالم پر از سخن چین است
غذا از پهلوی خود میخورم چو شمع دلم	وله	بیزم هر که در آید گدای خویشتن است
همیشه پیش منی وزیرم گر بر آنی	وله	که چشم سپرد اما بجای خویشتن است
بنستم دو لایب دست ایچرخ ازین بازدار	وله	همچو یوسف کرده یکبار در چاهم بس است
در کمال سرکشی می بنیم شب شمع را	وله	نظاره بر پروانه در پای او افتاده است
مشت خالم در ره باد صبا افتاده ام	وله	می برد با خود مرا هر سو که خاطر خواهد است
چون خانه که زود نیا سازدش کسی	وله	ببین که آنچه گفته شود پالدار نیست
نه بچسبم و نه دلم ذوق گلشن آرائی است	وله	چرخش بادیه کارم همیشه تنهائی است
اوانکم بسودیده کار چون سوزن	وله	اگر مسیح مرا ذوق کار منمائی است
بغیر ازین که سر خود نهاده برپایش	وله	چه کرد زلف که از روی یار افتاده است
زاده عشقم مجنون می ندارم احتیاج	وله	زانکه فرزند معلم را غم او ستاد نیست
از سر دامن و قفس نیست گذشتن آسمان	وله	دین و دنیا می اسیران محبت این ست
دایغ حرمان تو هرگز نرود از دل ما	وله	این وطن سوخته را حب وطن بسیار است
خانه پر شیشه را ماند چه میسم دار	وله	حمله یکجا بیاورند و دلهارا بدلهارا نه است

خاکش که گزند و باغبان لطفی بمن	وله	آتش گلشن بغایت حیران افقاده است
فلک دو یار موافق بهم رفیق نکرد	وله	کیاب اگر نکین شد شراب بی نمک است
باغبان از سیر باغش منتی بر من بست	وله	گل بدست آمد و اما دماغ از دست رفت
هر چند که ظاهر کنم مهر لبست را	وله	آن نیست که رسوانه شوم بوی خراب است
دنبال دل بوالهوسان میرو و آفتوخ	وله	دانسته که رفتن ز پی مرده خواب است
دیگری آرد مرا بیرون نگر از بزم یار	وله	ورنه در پا همچو شمع قوت رفتار نیست
مهر و دستم گل سوخت مهره خار	وله	از عند لب نگویم سخن که عاشق نیست
بر من از قفقه نشیسته می ظاهر شد	وله	کز پی خنده کم گریه بسیار می هست
یک نفس باش که در سایه ات آسوده شوم	وله	که امیدم بتو ای سرور و ان بسیار است
بر کسی نیزه تواند زد تسلیم بردار د	وله	از پی قتل چرایتیخ و دوم بردار د
خواستم سبزه صفت و قدیم گل باشم	وله	باغبان آمد و خار سردیوارم کرد
تو گر روی ز چین بلبلان تمام رفته	وله	گمانگر که یکی از هزار سیمانه
صیاد آب و دانه بمرغ قفس و صحر	وله	ای بلبل چمن بتواز گل چه میرسد
باسن اگر سپهر بود سرگران چه پاک	وله	چون برگشت ناز پدر می توان کشید
در دم پیری شود اگر رفیع از حال خود	وله	زانکه در فصل خزان دیوانه غافل میشود
من کفیل از طرف بلبل گلزار که او	وله	گرد آید به قفس یا و گلستان نکند
ناکس به شعله ماند و در طرز آشنائی	وله	چون گرم پیش آید و باد وستان یافته
کمال خوبی آئینه پر زنگ را تا ز م	وله	که گوید عجب خود را چون بدم در دردد
بهر آسایش ستم بر دیگران نتوان نمود	وله	دست چون آرزو شد از زیر سربا کشید
و طلب از کوششش بسیار کارم بیند	وله	چشمه امید خود را بسکه کند چاه شد
از چین دامن بر گل همه یاران رفتند	وله	هیچکس مرغ قفس را نخسی باز نکرد
از پیش من نتوانم که روم و قوت دوا	وله	اشک من بیش نگرید و سسته منزل برود
فرما و عجب نیست اگر قاتل خود گشت	وله	میخواست که منت کش جلا و نباشد

آسمان چون گهر چنبد که در رشته کشند	وله	هر دم از بهر نوازش و گری پیش کشید
نرسد بدست عاشق غم زلف تا پارت	وله	کبسی بغیر پایت سرافش و بنیاید
دنیا هزار بار گرافند بپای من	وله	از من باو بخت سر پای نمی رسد
پایاد باو نخه شش اری نفرستاد	وله	خار سردیوار ز آتش گلک دارد
بر سر لطف گر آید خصل از چرخ شوم	وله	همچو پیری که بتغیم جوان برخسند
بدست غیر منم تا بک زلف درازت را	وله	مرا خواهی ز عمر خویشین بزار کواخسند
رنگ گلها باد از گلگون شیرین میدد	وله	ای صبا برگ گل بر تربت منم باد و ریز
در میان دفتر اشعار خود دارم مقام	وله	خانه رنگین شاعر بیت رنگین است و من
بهوده در میان دو رنگان بسر سپرد	وله	چون آفتاب گنجینه بی صبح و شام پیش
شد مدتی که یار نمی پرسد از من صبح	وله	رنجیده است صاحب ما از نهم پیش
در گوشه مکتوب کسی نقش نگین باش	وله	شاید که بجای برسی گوشه نشین باش
هر که بیند مرا شکست دهد	وله	و رنق انتخاب را مانم
کبسی نبوده بادل من نور محبت	وله	چون چرخ بجز مهر خدا و او ندانم
از بسکه متقید بسر زلف تو گشتم	وله	مطلق خبر از حال دل خویش ندارم
گو که صید حرم گر شدم چه غم دارم	وله	که از تعافل صیاد صددالم دارم
اگر دانستی کان سنگدل ستاده در اتم	وله	گر کم صد خانه بودی شنیده دل با منیستم
شیشه بی باده را چون نیست توری چنین	وله	همچون شمع کشته باید از میان برداشتن
در زیر تیغ دل را یار ای دم زون نیست	وله	نتوان نفس کشیدن هنگام آب خوردن
از زبانه قامت او پند بردار که لال	وله	در قیامت عاجز از تقریر نتوان شدن
بزرخم بسته شمیم است کار بسته من	وله	امید هست که در بستگی شود و نسکو
جای در فانوس کی باشد چراغ مرده را	وله	گر دل اندر ده داری پانی غلوت منم
دل آسمان شود خون ز صد اگر به بیند	وله	که چو برگ لاله یکجا دوخته آشنانشسته
همه عمر در سیاهی ز چه ماند آب حیوان	وله	چه گناه کرده یارب که بر دانا نشسته

من آن نیم که بزم رشک بر تنای کسی	وله	برگ برگ تو ای لاله داغ از ز اسب
منکر آن قاتلی زاندمم از ایوان من	وله	چون سلطانی که انکار قیامت میکند

راقم میرزا سعدالدین محمد مشهدی رقوم خامه و نسخه از رنگ است و اشکال دهنی او متعادل و بر
 رنگ پدرش خواجه غیاث از که خدایان معتبر تجار بود و در هندوستان بامیر تجارت می پرداخت
 میرزا سعدالدین محمد بافتای و الدخود از ولایت سری لغردوس هند کشید و دامن دولت سلطان
 مشهدی شاهجهانی گرفته از طوایب احسان او دامن دامن میوه از زو بر چیده آخر از هند برشته
 خود را بصفا بان رسانید و بتوجه محمد بیگ اعتماد الدوله از درگاه شاه سلیمان صفوی بوزارت بر
 ما مور شد و بعد از آن بوزارت مجموع مالک خراسان بلند پای گشت سخن آفرین و دست دران
 سخن آفرینان بود و مستعدان خراسان و عراق لایسای مقیمای احسان مشهد و خطیبان
 نیشابوری و شکوت بخاری در ظل عاطفت و تربیت او سیر موسم روی بهشت می نمودند
 آرزو گوید مدتی پیش ازین یک دیوان را قسم در هندوستان بود پیش نواب سیف خان حرم
 بست پنج سال پیش ازین میر محمد فضل ثابت عاریث از و گرفت از خانه اش کسی در دیده
 بردیکر هیچ دیوانی بنظر نیامد موقوف گوید دیوان را قسم در مجلس نواب نظام الدوله
 ناصر جنگ شنید دیده بودم بخاطر داشتم که انتخابی از آن بر دارم که گاه نواب جنگ
 کلمات شهادت شنافت و کتاب خانه چون اوراق خزان برسم خود درین دلا
 دیوان فغیمی از را قسم بدست آمد بیشتر اشعار او غزلیات است چند قصیده و قطعه
 و رباعی هم دارد در عنوان این نسخه دو دیباچه است یکی از خود میرزا سعدالدین محمد
 که در کمال ستانت و زرانت بعلم آورده و دوم از محمد صادق مشهدی که هم خوب نوشته
 چون دیوان را قلم درین دیار عزیز الوجود است اشعارت در معتدبه انتخاب زده با ترجمه
 صحیفه ثبت افتاد غزل های طولانی بنظر از دو کمند اندیشه لصیه مضامین تازه می آید

انتخه از سیاهی کلامش بد است

آن لب کرده ام نسبت شرابی از خوانی را	نخون آلوده ام به پوده آب زندگانی را
چون تو انم چشم پوشد از گل خسار را	وله منکه می یویم بیاد او گل تصویر را

میان دوستان در خموشی پاش امیرش	وله	بحر نی چون دلب آوده باید شد جدی را
برکونی تو باز نگاه طفلان است پنداری	وله	که تا مفرکان کشودم طفل اشک من وید ای
مرا بتیابی شوق تو دارد در بیا با سنی	وله	که یکدم زندگی را هست جو صدید آسجا
سیر گلشن بکشد گوشه دامان ترا	وله	برگ گل خپه خونین گریبان ترا
اهل دنیا را ز نعمتهای الوان بهره نیست	وله	رنگ و بو از گل نباشد رشته گلکده رشته را
گوشه گیری کامیابم کرد از عمر دراز	وله	خاک دانست گیر آب زندگانی شد مرا
گرچه شورستی بلبس بگلزارم کشید	وله	ذوق گل چیدن فشرد دست گریبان بدیه را
و گیتی توانی خود نیستی و سلی	وله	ترسم که در داونشاسد دگر مرا
در تمنای گلی برخاست دل از جا مرا	وله	خار نتواند شستن بعد ازین دریا مرا
مرا آتش میوزد بحر نی بر نفس را قم	وله	همان از شوق چون پروانه بدیدم زبانش را
درین محیط ز من چشم بردار مباد	وله	که کم کنی چو صباب شکسته جایی مرا
ریخت در سایه های از سبسم	وله	استخوان بندی قناعت ما
روز بر شب زنده داران چشم شور دشمن است	وله	نیست شام غربی غیر از سحر پروانه را
بطاق ابرو او منبر و سنی آرم	وله	خدا از یاده کند ذوق گوشه گیری را
منانیت از ادب است خورده بین بودن		منیاشد زار زن طعمه زخور باز دشمن را
نیست دلجوی صیاد کم از پروازم	وله	وقف دام است اگر مال و چر هست مرا
گذشت از دیده ام تشوخ و نگر فتم سرایی	وله	غلط کردم باشک لاله گون گلگون سواری را
دست از فیض هنر شستم که ماتد صدت	وله	کام خشکی مانده از دامان پیر گوهر مرا
نه با مال کم کند از نارونی از خاک بردارد	وله	در آن کو کرده ام بسیار طالع آزمایسا
لب جموش در اطهار مدعا کافی است	وله	سوال مالش گوش است اهل محبت را
قبای دید گل و سوخت داغ لاله تو هم	وله	درین بهار غنیمت شمار فرصت را
جلوه شاهد دنیا بند دل ز کفتم	وله	یوسفی در نظر از حسن مال است مرا
کرد دشمن خود پرستیه ترا با عا ط	وله	از تو بد خو می کنم دیگر نهان امینه را

از گلستان موس گل در گریبان رخسار	وله	جیب خود را در امن صحرائی بخش کرد آن
از فتنه های چشم تو آگاه بنیستم	وله	باید مرا از لشکر عزت کان زبان گرفت
وقت شناس که در بزم خجالت نکشی	وله	شمع را زندگی روز کم از مرد نیست
عادت صحیح بودن احباب کرده ایم	وله	ما بونیکنیم گلی را که دسته نیست
بیک نگاه تو آن پاس صد جهان است	وله	برشته شود از گل هزار دسته درست
بود همیشه سرفراز دولت پادشاه	وله	بتحاک کوی تو نقش جبین نشسته درست
سیکند و عده دیدار بقدر امروز	وله	باز دانسته که امروز مرا فردا نیست
ز بسکه گوش مرا صحت سنگین کرد	وله	سرم همیشه میان دو آسیا سنگ است
شهید ناز تو ام خونها بس است مرا	وله	همین قدر که ز قتل و دلت پشیمان نیست
دیده ام شاخی گلی بر خویش بی بچم که کاش	وله	می توانستم بیک دست این قدر ساغر گرفت
ساده لوحی بین که امروزش کنم شاطلی	وله	صورت کاری که در آئینه فردا کم است
حرف سفر مگو که من از کار سیروم	وله	نقل مکان دور تو از دیده تا دلست
از گلستان سیر سم جیب بخی در کیش من	وله	رخسار گلی در بغل یوسف بزدان گرفت
تا گرفتار جنونم نیست بیزحمت کسی	وله	کار مردم سنگ در دامن طفلان گرفت
از تو بدخود آتشیدن یک نگاه آشنا	وله	کافر میرا از فرنگستان مسلمان گرفت
ز شهر یا بگذرم بردن نماند مرا	وله	دماغ لاله صحرائشین که سودا می ست
شکوه از تشنه لبی نیست شهیدان ترا	وله	آب باریک دم تیغ تو دور یا خیر است
همیشه لبست و کشاد من از مهر باشد	وله	کلید و قفل صدف هر دو از گهر باشد
بر سر راه من از تیغ تو عشق	وله	برگ سبزی بر بشگون می آرد
نبیست ارباب ستم را بهره از زرق جلال	وله	تیغ دایم آب وجود دارد و خون می خورد
زمین گیر است چون نقش قدم پرتان او	وله	چه خوش این پای خواب لوده در دلتی آرد
بر سر و ام گرفتار می خود میدرم	وله	طایری را چو کسی از نفس آزاد کند
نباشد طالع پر د از شهرت در وطن محکم	وله	درون بینه طائر بال و پر بیرون نمی آرد

ول	یک قطره آبرو چه شد رخا گستر کند	ول	سایه بومای رزق ترا در بدر کند
ول	شب یاسی بحسب را نتواند سحر کند	ول	براکر تو ز جسم کنی ورنه آفتاب
ول	بهر این کودک من از جان فکر پشادی کنی	ول	بزم پیران سرب با نیچه طفل شد
ول	لی گرفتسم که سر پا کمر بسته بود	ول	چکشاید ز تنی مغز پریشان نفس
ول	مگر از سلسله زاده گری برخیزد	ول	ما و مجنون برسیدیم به جراح جنون
ول	سرو بی فاخته تیر لبست که بی پر باشد	ول	حسن بی عشق معجزه ای ز سانی نرسد
ول	در صحرای یزی که مرا خواهر نسازد	ول	جنس هم به یوسف بود اما نتوان یافت
ول	چون غریز افناد همان جای خود وایسند	ول	هر قدر غمسم رو بجا آورد دل تنگی نکرد
ول	چنین دشمن کسی تا چند در پهلونگ دارد	ول	در آزار دل بد بخوی خوشیم دوستان فکر
ول	دارم امید که چون کوه کمر نکشاید	ول	دل بیرسم ترا هر که بسختی خود داد
ول	که هر کس دلنشین گردید صد رش آستان	ول	مکن بیجا تماشای صدر مجلس دلی جان
ول	با تیغ بار و عده قتل بسیر رسید	ول	اقتاد و کج معالیه ورنه هزار بار
ول	هر دو عالم را بیک پست زبیا ن برداشتند	ول	با وجود نا توانیها تحسیر و پیشگان
ول	فلک میگردد اما باز گردیدن نمیداند	ول	نباشد سر کشان با بازگشتی از طریق خود
ول	خدا ز وصل تو ابر شهادت دارد	ول	خوشم بقلبی بحسب آن که زندگانی من
ول	که هر مریض امید عیادت کند دارد	ول	ز رسم تنهیت جاه و دوستان مگذرد
ول	ندارد زندگی عضوی که از اعضا جدا گردد	ول	شدم دور از غریزان دیگر از عالم پیچید
ول	آب تیغ تو مرا گرچه ز سر میگذرد	ول	نکنند چاره لب تشنگی حسرت من
ول	عمری بسیر رسید که داغی بیار رسید	ول	آسان بگیر گری سودا که شمع را
ول	رحم است بحر غمی که گرفتار نباشد	ول	جایی که بود امن بجز دامن و نفیس
ول	افسوس فتنه رفته شد این ماجرا بلند	ول	در پرده بود قطره ز دهنای شک من
ول	هشیار ترک عیش و وبال نمیکند	ول	در پای سرد کردن میناز کف مده
ول	نهیستند ندانند هر که در سخا نه میباشند	ول	بدستی شیشه دوست دگر بپایه میباشند

چه غم بکام که از پهلودل ندارم	وله	دل سیه مروت غم ماندارد
حسن خالش و جهان بر سر هم دل دارد	وله	دانه سوخته این همه حاصل دارد
شدم بچله نشینی عبت فسانه چو تیر	وله	کجاست کند رسائی ازین دو خانه چو تیر
امن چو باشم ز ضیاء یک شوخی ساسی او	وله	داردم امروز در گلزار و فردا در نفس
شیشه از سنگ نمی بیند و اسلام ز کف	وله	انچه من بیکش از دست دل کافر خویش
تنهام را چو خانه نگرود زبان بجز	وله	آیم مگر بهر بهی و دوستان بجز
می بود کاشکی دلم از سنگ در بسل	وله	تا سیر گشت نقش ترا نک در بسل
دور ساغر شد که چون مینا ولی خالی کنم	وله	ساقیا پر کن قدح را تا دلی خالی کنم
از سفر منع تو کردن نتوانم اما	وله	باش چندان که دواع دل بیتاب کنم
خوشم باین که ز ابل کرم نمی خواهم	وله	جز این لباس که پوشیده باشد احوالم
چون جرس از بی ولیسا اینوا افتاده ام	وله	میشنیدی ناله من گردد سید اشتم
چون جرس با بقیران از زبان دل بکیت	وله	ماند تا دل از طپیدن از زبان افتاده ایم
هر کس رسیده است ز جانی بمنصب	وله	من هم ز چین زلف تو فخور می شوم
اثر از خاک بریم بگذاشت	وله	داد از اشک خانه پر و از م
ترسم که گرنشوق شهادت عباد هم	وله	نگرفته کام از دم تیغ تو جان هم
شید انهم که دیگر از که باید بود ممنونم	وله	کمی در مهر باینهای او بسیار می بینم
بیاد و پند از بس حرف سبزان بر زبان ام	وله	زبانی نیست گویا برگ سبزی دهان ام
نباشد کار آسانی ز غربت تا وطن رستن	وله	چما دیدم چو عضو زفته از جاتا بجا رستم
پیش ازین پاس دل بدخونمی آید ز من	وله	گرچه باین دشمن پهلونشین خود کرده ام
نیش بلباس دلکشائی غیر عریانی	وله	گره از خاطر من نکشود تا بند قبایتم
نیم من در شمار بلبلان اما باین شادم	وله	که من هم در گلستان قفس شست پرخی ام
بوی کشتی که موحش در میان از طرف گیرد	وله	درین دریا ز جوشن بقراری لنگری دارم
سحر و طعن نموده بسیارم که عمر با	وله	بی آشیان چو طائر رنگ پریده ام

نشاطم نیست منظور از بساط دولت دنیا	وله	نقد رسوخن چون شمع دل برانجن بستم
سشت خاک گزسانان جهان میداشتم	وله	از برای میکشان جام و سبوی میاشتم
شادم که ز فیض ناتوانی	وله	از خاطر دوستان نه فرستم
چند بجزازنگ عشرتهای الوان بخش	وله	نیست پیرانشانی اینجا غیر دند آن بخش
رمید از سفرم دل که غربت عجیبی هست	وله	خدا نخواسته از یاد دوستان رفتن
هوای ابریا نگ بستم می گوید	وله	که بے شراب نباید بگلستان رفتن
انتظار ابر بردن سخت بی کیفیتی هست	وله	تا قومی در جام میریزی هوا خواهد شدن
اگر این است که ورت چمن صحبت را	وله	فیض باران بهار است ز هم پاشیدن
و تخم گشته ام کی طاقت با عصاره	وله	ز پیر میامرا مشکل بود زه بریکان بستن
غفلت دل مردگی از بس گران دارد ترا	وله	گشته ده زندگی سنگ مرز ازو نشستن
چرا ایدوستان بادشمن خود شکمین باشم	وله	نمی آید زمن زنجیری چنین جبین بودن
اگر خواهی که کارت در نظر باصورتی گیرد	وله	بزرگ خامه نقاش مشق بی صدا کن
راه سخن نیافت زبان در زبان تو	وله	سازد کسی چه گونه سخن از زبان تو
کردی بمن زگوشت ابر و اشاره	وله	آخر نیز در عشق کشیدم مکنان تو
از راز با خبر نیست پس لوشین بار	وله	هر دل طپیدن ما دارد هزار اسیر
در هوای آن گهر آگوشه گیران ابست	وله	چون صدق یک کف زمین با بتا کوچه
مشاطگی نخواهد شوخی که از لطافت	وله	دستش ز سایه گل رنگ جنا گرفت
چون زری کافت بدست مفلس کیسه	وله	واغ را هر دم ز سر گریه شمار تازه
بس است عشرت بلبل گمان داشت کس	وله	که نغمه سنجی گلشن رسد بمبشت پری
تو بجای پای محکم کرده با آنکه میدانی	وله	بقدر رسوخن چون شمع جاد زنجیری
نباشد جز ز نقصان موج دریای امیدش	وله	بنام سایلی هر کس که دارد دلد احساسی
ز دست دل ندارم بکنفس آرام میدانی	وله	چپ افتاده است باسن دل خودم کاظمی
سپرس از عیش با شوریدگان ای درین محراب	وله	ز داغ لالهی آید با دم چشم آموسته

نمیخواهد بنجامینم عیشتم نغمه پرواز می	وله	مرا در پرده گوش است پنهان حسن آوازی
تو سرگردان عمر جاودانی تا کنی باشی	وله	بیابان مرگ آب زندگانی تا کنی باشی
خالم که کلاه گوشه بر پیش کند	وله	در ویش و غنی بیکدگر می کشند
غافل که دل نازک مظلومان است	وله	آن شیشه که کوه را تکر می کشند

نکته

که کج میر محمد علی سیالکونی عمده شعرا و فنایه است و مطلع کواکب ثاقبه نفوذ افکار سیمین القفاست
 و راجع و بخود اشعار بنسبم توجه و مایع پدرش میر دوست محمد از مره سخن سنجان بود و این
 تخلص میکرد از دوست

ای پای برقی هم نتوان رسیدن از حیرم او ره دور در از دست ای کبوتران بر شکر

میر محمد علی کسب فن شعر از پدر خود کرد و با میرزا بیدل و شاه آفرین هم طرح بود و در وطن خود سیالکونیه
 و این عسکرت و قناعت گرفت قلندرانه بسر می برد و صد سال تخیلنا عمر کرد و دست و دودم
 ربیع الاخر سنه خمسین و مائة و الف در لاهور بجزایر رحمت پیوست نقشش او را به سیالکونیه
 برده حواله آغوشش کرد و ند حاکم لاهور می تاریخ انتقال او این مصراع یافت
 رفت راجع بعالم باقی و خان آرزو و مجمع الفانس گوید میر محمد علی کسب علم و فضل و
 شعر در خدمت لاله بزرگوار خود نمود و حاکم در مردم دیده نوشته و زبانی هم میگوید که میرزا
 علم و فضل چند آن سهره داشت لکن در فارسی و فن نظم و نشر بسیار با سربود و کتاب یاس
 و دقیق نظم را بدقت درس میگفت و نکات گوید آنچه خان از او نوشته شنیده است و آنچه حاکم
 میگوید دیده و میرزا یوان ضحیمی در دیو بجزایر جیش غالب بود دیوان او و مملو از بجزایر است و خواهد
 محمد فاضل خان غبار تخلص برادرزاده سیف الدوله عبدالصمد خان ناطم لاهور میر محمد علی
 گفت مصراع ای از کسی مشهور است ای خا انگشت فندق بند و اواز دست تو به سماع
 ثانی منکر باید کرد میرزا این مصراع رسانده از لکمان ناخنی خوردم خدنگ از شست تو
 خان مذکور بقناد و و به مصراع میرزا فرستاد و کولف گوید ترکیب مصراع مشهور تا مل دارد و مراد
 میرزا لکمان ناخن شکل بلالی سزا محسن است بسیار شوخ طبع خوش محاوره انجمن
 آنسره و زبودر شعر خواندن طرز عجیبی داشت و وقت تحسین شعر خود می گفت پی پی پی گاهی

لیکفت سقف خانه بخت و این شعر به به بلند می بخوابد او عطر زلف سخن می افشانند	
دل بخت در فکر دنیا صرف مطلب میکند	ولید میبرد دزدش چو اصحف نذر میکند
زطرز آن گاهم طاق آفر تا توانی شد	ولید مرا چشم سیاه یار افعیون جوانی شد
شد فرون در آخر حسن تویی آراییم	ولید کرد خط بر آتش رویت کباب شاییم
یک غزل شد تن ز جوش فکر یعنی زامرا	ولید هفت بیت شوخ و لپست هفت عصامرا
چون خدنگی که کماندارند در ناوک	ولید هیز گاهی که کند بازنگاهی است در و
دل راج چه فغانها که چو ناقوس نکرد	ولید هیچ اثر و دل این کافر پیرد نشد
کس تجربه چه نازد بره دور تو آه	ولید بگذرد گرد و عالم و قدم بیش افتد
قصر شکوه دولت نعم ستون شد است	ولید دست دعا فقیر نمیکرد گر بلند
اگر این است آشوب خیمه ام فتنه انگیز	ولید خروشان و گیتی از تو چون غلجانی خواهد
زیر سایه گم گشتنگ سعادت است	ولید درین زمانه جهانی بغیر غنا نیست
از گرفتن بسکه رم خورده است معجم	ولید سایه دست کریان چنگل شهباز است
از هم نفس کو رسوا است سکوتم	ولید طوطی چه کند آئینه تار است به بیند
بلکه از بویان دیگر هم دل صانم	ولید من آنکه دارم بود آئینه من وقف
نه غور است که پیش تو افراخت ام	ولید گردانی راست بی تیغ کجبت ساخته ام
گوگل رعنا چو طفلان لب ستارم بهش	ولید عشق سیفر باید می کفر و ایمان بستن
ننگ است ننگ بیکری تر کرده را	ولید چندین بخیره دیدن عاشق ز جامه و
خوشتراز کج عدم نیست سلامت گاهی	ولید چند کس بی سپهر فوج نه و سال شده و
فرم شب سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم لاهور و ملتان که نهم ربیع الآخر سنه ۱۱۵۱ سنه و ماه	
والف سیزده روز پیش از وفات راج وفات یافت گفته	
که بیگوید ترا عبدالصمد خان از جهان رفت	زمین انگشت گرد کلفتی بر آسمان رفت
فلک تحت و ملائک لشکر و انجم سپاه شد	بے فرمان روانی بای ملک و دان رفت
رافع از شعر از کشامره و صاحب افکار نادره است شاگرد ملا ابوالحسن ساطع کشمیری بود و با	

نواب مصمصام الدوله خاندوران بهادر سر بر سر نواب اورا برین بیت هزار روپیه صد بخشید	انقم چو کاسه گرداب همچنان خالی است	ایان محیط کرم گرچه آشتا شده ام
---	------------------------------------	--------------------------------

نواب مصمصام الدوله خاندوران بهادر از اعظم امرامندوستان است و از نوینان بابت مکان نام
 اصیل و خواجه عاقل هم بود و وطن او اکبر آباد و در عهد محمد فرخسیر و قمری که از امیرالامرا سید حسین علیخان
 از حضور خلافت رخصت دکن یافت نیابت امیرالامرائی به مصمصام الدوله تفویض نمود و بابت شهادت
 سید حسین علیخان و عهد فردوس آرام گاه امیرالامرائی بالاستقلال برقرار گرفت و این منصب جلیل القدر
 را بخوی سرانجام داد که احب او اعدا زبان نجسین و آفسرین کشودند و تمام عمر اصل او در شوت نگر و بد
 و تقرب بادشاهی از اقربان خود و در گذران نواب آصف جاہ غفران پناه و وزیر الممالک قمرالدین خان
 و سایر امرای عرصه از و حساب برسیگر قستند و چون نادرشاه در سنه احدی و فیسین و مائت و الف
 رد پسند آورد و مصمصام الدوله بمقابله نادرشاه رفت و او جلادت و مردانگی داد و نفقہ مستحق
 خود و شمارنگ آقا کرد و صاحب اخلاق کریم بود و با علم و علمای ساری داشت و انشمنان حید
 شاه و ان جمع کرده در خور مرتبه هر که ام رعایت مینمود و در شب بعد نماز مغرب تا نیم شب و حضور
 او بلبس فضلا انقضا و سیافت و مباحثات علمی در میان می آمد طبع فطری هم داشت
 این مطلع از دست

سحر خورشید لرزان بر سر کوی تومی آید	دل آئینه زانازم که بر روی تومی آید
-------------------------------------	------------------------------------

را هم پیر از جعفر اصفهانی فیض مسیحا داشت لذا از راهب مخلص نمید و در فنون علوم و شپه
 شاعری گوی بیش از اقربان می ربود و زندگانی در کمال صفا و ضیاء میکرد و محفل یاران را از صحبت
 منصب بهشت برین میداد و آباء و از سادات طباطبایان آئین اند و از چهار پشت اصفهان را محل
 توطن ساختند پیر از جعفر نوده فاضل مشهور پیر از رفیعانای است و از جانب مادر نسب خلیفه
 سلطان میرساند و تولد او در اصفهان سنه ثمان عشر و مائت و الف واقع شده فقیر هر گاه از مالک
 سند به کشور هندی برگشت و وارد لاهور گردید پیر از امام قلی برادر خود پیر از جعفر و رفاقت علی قلی خان
 و اله و اغستانی بخورد و تا دلی با اتفاق مسافت طی کردند و ذکر پیر از جعفر اکثر از زبان این سرد
 عزیز استماع افتاد و درینو لایعز حیدر سله الله تعالی خلف الصدق میر محمد یوسف

نواب مصمصام الدوله

که حسن خاتمان صحیفه بنام او است از وطن کنایه به فقیر فرستاد و در انجامی توید که در شهر بنارس
سنة اربع و سبعین و مائة و الف و سی و اعلیٰ رضای میرزا جعفر را به ملاقات دست داد از احوال پدر خود
سیکفت اشعار را به جمع نشد اگر مجموع اشعار او فراهم می آمد تا چهل مجاهد هزار میشد اقسام سخن دارد
از غزل و قصیده و رباعی و غیره نادر شاه ناسر نیز نظم آورده و یوان او پنج شش هزار بیت نزد میرزا علی
دیده شد وفات او در سنه ست و ستین و مائة و الف و نود و میر سید علی شتاق اصفهانی قطعه تاریخی گفته
ماده تاریخ این است که راهب صد حیف زین جهان رفت و دفن او در گورستان آب بخشان واقع
نکته سید آباد چون وفات او بعد تالیف ریاض الشعرا و مجمع الفنا لیس اتفاق افتاد برای حفظ سال
انتقال ترجمه او نگارش یافت راهب نقش فرنگ می بندد

چهرسان سنج کسی با خال و خطا بروی جانان را	نباشد آتی برتر ز بسم الله قرآن را
در سیکده و دراز لب لعل تو کلبا بهم	وله این طرفه که می نوم و در عالم آیم
دچین چون لب لعل تو گریه بار شود	وله غنچه گل گره خاطر گلزار شود
شب ز بیتابی اشک است دلم می آرام	وله دایه در پنج بود طفل چوپا شود

راهب هرگاه این و بیت اخیر نظم کرد با میرزا علی رضا پسر خود گفت اگر میرزا صاحب درین وقت زنده بود
این بیت پیش او بخواندم اگر به صلیب یک گل خود البته محبت میکرد میرزا امام قلی که نامش گذشت بعد
در و دهن دوستان اول یابریان الملک سعادت خان غیشاوری پسر بود و بعد چندی ترک ریافت
کرده در شاهجهان آباد مقیم گردید و بواسطه ساد امتحان و حکیم الملک معصوم علینان ملازمت فردوس
آرام گاه محمد شاه نمود و بطای خدمت و خطاب عماد الدین خان سرافراز گردید و بصاحب حکیم الملک
نیز اختصاص یافت گاهی سخن میوزن میکند و شربت تخلص دارد و از دست

ماچو کرشان نام گیسویم و منار ا	پرورده در دیم خواهم و دارا
ازان در پهلوی خود میکند دل را نگهداری	وله که برگرد سران کامل مشکین بگردانم

خسرو الزار المجمع

زلالی خوانساری زلال طبعش در پیش روی طوفان سکنه و نیستان کلکش درین بحر زلالی شاموار

و کز زلالی خوانساری

می افکند در حرف الی و اسی صاحب صد نظر نیاید ناگزیر اسم زلالی برای جبر نقصان رتسم پذیرفت سید
سیاره اوزمین سخن را ترصیع کاری آسان بخشیده در صد بندان خیال را در دایره حیرت کشیده میرزا
ابراهم ادهم چند بیت از محمود و آریازاد انتخاب زده در مشنوی خود درج نمود و از آنجمله است ۵

کواکب بنمود در زمانه | چو چشم گرچه در تاریک خانه

و خان آرزو از مشنوی آذر و سمندر ادبیت خوبی انتخاب کنه یعنی ۵

در ظلمت شب نمود کواکب | چون قطره آب در مرکب

اشعار او از غایت شهرت نیازمند اثبات نیست در هفت اتیلم حکایت ۵

رفت پیشین گاه از دیرانه | سوی بازار حلب دیوانه

الی آخر ما بنام قطران تبریزی که از قدما شعر است نوشته و فقیر آنرا از هفت اتیلم
دست کرده بدیضا نقل کرده در آنوقت بخاطر خلش میکرد که این کلام بکلام شعر از آن زمان همانند
معلوم شد که حکایت مذکور از زلالی است و شخصی بعد از او زلالی در هفت اتیلم بنام قطران ثبت گردید
بیتی از محمد طاهر غنی کشمیری شخصی در منتخب التواریخ مشهور بتاریخ بدوئی الحاق نمود و آخر نیابت
آن شخص ظاهر شد غنی نثری درین باره نوشته بیت مذکور این است ۵

نی جای و رون رفتن و نی پای برون شد | در مانده این دایره ام همچو جلاجل

طیبه اینکه بیتی از عشیق امیر خسرو که ۵

تویی رنگ سبزش گاه دیدن | از سبزی و تری خواهد چکیدن

در محمود و آریازاد لای نظیر و آریا الحاق است یا توارد ۵

حرف السین الممله

شیخ سعدی شیرازی فردی از افراد اولیا و ثالث رسل ثلاثه شعراست و اول کسی که
زمره غزل سنجید و دماغ عشاق را رسانی تازه بخشید اگر چه پیش از شیخ هم قدم کم و فانون
غزل نواخت اند اما بی شک شیخ شور غزل بطر تازه برانگیخت و نمک بر جراحت درد سندان
ریخت و لهذا دیوان او را نمک ان میگویند و هم شیخ در حالت حیات بود که امیر خسرو و اسیر حسین
در سهند وستان غزل انداختند و سوز سینه داغداران بجهنمار اگر م ساختند سلطان محمد قانع

مشهور جهان شهبید ناطق ملتان و مرتبه التماس قدوم شیخ سعدی از شیراز نمود و اشعار اخیر خود
برای ملاحظه او فرستاد شیخ از استیلا ضعف پیری نتوانست رسید هر دو بار دیوان خود را بخط خود بسلطان
ارسال نمود و اشعار اخیر را تحسین بلیغ کرد و بترتیب او تحریر نمود و بعد از آن این قصاید ثلاثه باب
غزل مفتوح شد و در هر عصر جمعی طرق اجتهاد و پیوند حسن غزل را با انواع آرائش افزودند
و کم بر سر کوچه اصل مطلب شیخ سعدی قصاید و اشعار متفرقه و غزل دارد و از آن
ستفاد میشود و کلام سلوب شعر عربی هم آشناست احوال شیخ در کتب سلف مفصل
نوشته اند لهذا تم تجصیل حاصل نگذارید در سده احد و تسعین و ستمائه جان بحق تسلیم نمود
و از خاصان بود از آن تاریخ شد خاص به احمد ابو بکر بسبتون جامع کلیات شیخ می آرد که در زمان
حکومت ملک شمس الدین تازی کوسه سالاران شیراز خرمای چند از مال دیوان بهای گران
بقالان و اهل بازار مطبوع میدادند ملک ازین ظلم آگاهی نداشت اتفاقاً چند قطعه از آن
خرمایا پیش برادر شیخ که بر در خانه آنا یک دکان بقالے داشت نیز فرستادند شیخ این قطعه
بلک شمس الدین رستم نمود

احوال برادریم به تحقیق	و انغم که ترا خبر نباشد
از غایت فقر و انغم اورا	شلوار بسیار در نباشد
خسرمای بطرح میدهندش	بخت بد ازین بهر نباشد
اطفال پرند و مرد و رویش	خسرمای بخورند و ذر نباشد
انگه تو محصل من رسته	ترکے که از و گذر نباشد
چندان بزنندش ای خداوند	کز خانه رهش بدر نباشد
ای صاحب من بداد وارس	لطف به ازین دگر نباشد

ملک شمس الدین چون رفته خواند خندید و فرمود تا منادی کردند که کسی که زرنداده از وگسیزند
و خرمای او باز نمانند و از کسی که زرسنداده باشند باز گردانند و خرمای از بقت لان باشد
و بحساب مال سرکار مجراد بدهد بعد از آن ملک خود بخدمت شیخ آمد و عذر خواست و هزار درم
لذا اند و عرض کرد که چون معلوم شد که برادر شیخ و رویش است محقر قرضه آورده ام تا حضرت

شیخ بهرام خود را زانی و از و عارف جامی قدس سره در نفحات الانس میگوید یکی از مشایخ منکروی بود شبی در واقعه چنان دید که در پای آسمان کشاده شد و ملائکه بالهتفهای نورنازل شدند پرسید که این چیست گفتند برای سعدی شیراز است که مبنی گفته که قبول حق سبحانه و تعالی افتاده و آن بیت اینست

برگ درختان بنزد منظره بهشتیارسه
هر ورقی دفترست معرفت کردگار

این عزیز چون از واقعه درآمد شب پذیرا و بیاد شیخ سعدی رفت که وی را بشارت دهد دید که چهره اش آفرخته و با خود فرم میزند چون گوش کشید همین بیت میخواند استی کلامه این قسم صله فوق همه صلوات است تا حق تعالی که انصیب کند نقتل است که شیخ فیضی که از داد او را سوز خان مفصل نوشته اند در وقت نظم مثنوی نامدن هر گاه این بیت گفت

در هر تن مو که منی گوشش
خواره فیض اوست در جوشش

تو با آسمان کرده منظر صله مثل صله سعدی شد اتفاقا غلیو از می از هو اینحال کرد و در دیان شیخ او را بسیار بهسم برآورد و گفت شعر فیهامای عالم بالا معلوم شد لکن شخصی گفت ترکیب مصراع و هر ورقی دفترست معرفت کردگار بطرف ترکیبی است زبان قطع شود اگر کسی گوید شعر فیهامای عالم بالا معلوم شد مؤلف گوید اگر یا از دستری و کلام است اندازند ترکیب درست می شود غالبکه اصل همین است و فرع تصرف کاتبان شیخ در گلستان میفرماید

اذا میس الانسان طال لسانه
اکنور مغلوب میصول علی الکلب

تنوین سوز برای رعایت وزن ساقط شده اگر مغلوب سوز خوانند از قبیل جبر و قطیف بی ارتکاب ضرورت صحیح میشود و نیز در او امل گلستان روضه رعنا و حدیقه علیا واقع شده علامه میر نورالدین احرار می و بلوی شارح گلستان میگوید که رعنا در اصل لغت بالف محدود است ما خود از رحمت معنی کولی دستی پس رعنا معنی کول زن و مست باشد و ارعن مردست و کول اما در محاوره فرس معنی آراسته و خوشنما مرادف زیبا استعمال یافته و صاحب کثر اللغه خوش را بمعنی خوشنما آراشدن نیز نوشته برین تقدیر استعمال فارسیان بی تکلف راست می آید و علیا بالف مقصوده تانیث اعلی است تبیین بلند و برتر مراد بلندی مرتبه است مؤلف گوید ظن غالب اینکه در اینجا کاتبان تصرف کرده اند رعنا مغیر غنا است بفتح غین معجمه و تشدید

نون مجننه بلخ بسیار سبز و چنانچه در قاموس است و علیا تصحیف علیا بفتح خنین معجمه و با
 موصد ه معنی باغ است که الا شجاری و افق آیه کریمه و حدائق غلبا و ظاهراست که غنا و غلبا هر دو
 از صفات مخصوصه بلخ است بخلاف رعنا و علیا که از صفات عامه است پس لودن اول
 اولی این پاره نامک از نگارنده است

که تیر غمره و مت ایل بس است آهورا	ول	کمان سخت که داو آن لطیف باز و را
گفت یکبار بپوس آن دهن خندان را	ول	حالت دیده گریان به طبعی گفتم
من برین دامن پنجوا هم غبار خویش را	ول	خاک پایش خواستم من باز گفتم زینهار
که هم آواز شما و قفسی افتاد است	ول	خبر من برسانید بمرغان چمن
تا خلق ندانند که معشوق کدام است	ول	غیرت نگذار که بگویم که مرا کشت
پیر نگر چه که در بهشت برین است	ول	بخت جوان دارد آنکه با تو تنه من است
در سرای نشاید بر آشنایان است	ول	محال خواب نمی باشد مژ دست خیال
یکبار بگو که کشته ماست	ول	خواه که دگر حیات یا بجم
اشتران را بار بر پشت است هزار بار اول است	ول	ساربان آهسته رو آرام جان محال است
بیای که سپر انداختیم که جنگ است	ول	بچشم رفت ما را که می بر و پیغام
خضم غم که میان من و تیغ سپهر است	ول	گر به تیغم زنی با تو مرا خصمی نیست
جواب داد که آزادگان تهیدست اند	ول	بسر و گفت کسی میوه نمی آرد
تو بیا که اول شب در صبح باز باشد	ول	شب عاشقان مبدل چه شب راز باشد
تا دگر بار که بیند که بسا پیوند	ول	کاروان میرود و بار سفر می بندد
که راضیم به نسیمی که از آن دیار آید	ول	مرا زمانه زیاران بمنزله انداخت
خبر نداشت که از تو چه فتنه مازاید	ول	پدر که چون تو جگر گوشه از خدا میخواند
بعد از هزار سال که خاکش سپوشود	ول	نفس آرزو کند که توب بر لبش نیفتد
آب چشم تر جسانی می کند	ول	ماجرائی دل نمی گویم یکس
سگ شهر استخوان شکار کند	ول	شهر بند هوا که نفس سبازش

فحاشی شهر عاشقان باید	وله	که بیک شایه اختصاص رکند
خون صاحب نظران ریختی ای کجاست	وله	خون اینان که رواداشت که صبرم نند
گر لاله ز بوستان برون شد	وله	بسمل است بقای دوستان باد
من سگ اصحاب کفم بر درم دران شتم	وله	بر در هر کس نکردم نیم نانی گویم باش
تا چه خواهد کرد با من در گیتی زین دوکار	وله	دست او در گردنم یا خون من در گردنش
همچو نیکم سر تسلیم و ارادت در پیش	وله	تو بهر طور که خواهی بزن و بنوازم
از دشمنان برزند شکایت بدوستان	وله	چون دوست دشمن است شکایت کجا بزم
گر تو صد پاره ام گنی زین رنگ	وله	بر نگردم که صبغت الله
غم زمانه خورم یا منه اق یا ر کشتم	وله	به طاعتی که اندازم کد ام بار کشتم
جان بزیر قدمت خاک تو انکرو دلم	وله	گرد بر گوشه تعلین تو نتوان دیدن
بر کفی جام شریعت بر کفی سندان عشق	وله	هر دو سنا کی نداند جام و سندان خشن
بجزرم که کسی را که طبع موزون است	وله	چگونه دوست ندارد شمایل موزون
گر می بجان دهندت بستان که پیش دانا	وله	از آب خضر خوشتر خاک شراب خانه
شاخیکه سر شجانه همسایه می کشد	وله	تلخی بر آورد مگر از بیخ بر کنی
مگر از طلعت شیرین تو میرفت حشر	وله	فیشکر گفت مگر بته ام اینک بنگار
مبارزان جهان قلب دشمنان شکنند	وله	ترا چه شد که همه قلب دوستان شکنی
سر و سیمینا بصحرای سیروی	وله	نیک بد عسری که بی مایه روی
ز نهان می خواهم که قتل مانم ده	وله	تا سیرت بر تنم یک لحظه مدارد
من ای صباره رفتن بکوی دوست ندادم	وله	تو میروی سلامت سلام ما برسانی
ز نار بود هر چه همه عمر داشتم	وله	الا که هر پیش تو بستم بچاکر
گر چو خورشیدت نه نیم کاشک همچون هلال	وله	اندک پیدا د دیگر در نقابت دیدمی
بجنده گفت که سعدی سخن دراز مکن	وله	میان حق و فداوان سخن چو طنبوری
از مخالص دوست بعد خطاب با معشوق		

در بیان ساجی

<p>مگر بسایه دستور اعظم ایران که دل بدست تو گونی است در خم چکان بدست فتح و ظفر گوی برده امید آن بخط سلسل شری عارض جانان</p>	<p>تو آفتاب زمینی بهیچ سایه مرد ز خلق گوی لطافت تو پرده امروز چنانکه صاحب عادل علاء دولت و دین خط سلسل شری عارض جانان</p>
<p>سلمان ساجی سرآمد طائفه شعراست تا بجای که استادان سخن قائل اند که سلمان منزه اهل البیت و نقادان فن معترف اند که کلامش مبراست از وصمت و ولایت خواجہ حافظ شیرازی در تعریف و سیر مایه سرآمد فضلائی زمانه دانی کیت و ز راه صدق و یقین نه ز راه کذب و گمان به شهنشہ فضل بادشاه ملک سخن و جمال ملت و دین خواجہ جهان سلمان قریب چهل سال به ثنا گسری امیر حسن نو بان و دلشاد خاتون جلیله او و سلطان ادیس که سلالة ابونین مذکورین است پرداخت و نام اینهارا تا بقا البقاء ثلاثہ پیر تو انفس خود در روشن ساخت آخر الامر بنا بر کبر سن و استیلا امراض از ملازمت استعفا خواست و چهار قطعه با هم دست و گریبان شتمل بر مطلب گفته بخدمت سلطان او یس فرستاد این چند بیت</p>	
<p>بجمله قطعه اول است قطعه اول</p>	
<p>ابن ساطی بنیاید بر امید رحمت طبع سلمان میکند در گوش در رحمت نوبت پیری رسید اکنون ما حضرت چند روزی بگذرانم درد عای دولت می برد در دسرن بنده را از خدمت چشم دارد بنده از درگاه گمردن چشم</p>	<p>بادشایا بنده در حضرت برسم عرض داشت قرب چل سال است تا سکان شرف و عیانت در شمای حضرت عذر جوانی گشت مرت گوشه خواهم گرفتن تا اگر عمری بود علت پیری و درد پا و ضعف جسم و چشم گفته ام در باب خود فضیله و سه آنرا جواب</p>
<p>قطعه دوم</p>	
<p>بنده زین در الزام جمع جدا خواهد بود زین زمان خادم جمعی فقر خواهد بود بعد ازین پرور معبود بپا خواهد بود</p>	<p>اول آنست که چون نیت عزالت دارد مدتی مالک ملک شعرا بود به سخن پیش ازین در پی مخلوق بسیر گردید</p>

بند تازنده بود وجه معاش بنده	بیج شک نیست کز احسان شایخو اید بود
لیک دارم طمع آنکه به معین باشد	که مرا وجه نیست ز کجبا خواهد بود

قطعه سوم

و دیگر آن است که محبوب جهان مفرج شاه	آمد از بندگی شاه که میفرماید
در بگویند و پیرش با سلمان را	که بخواد از کرم هر چه حرامی باید
بنده بر حسب اشارت طلبی کردم و شاه	دست بسدول جهان کز کرم شاه آید
و درین است زوین من اگر زانچه کند	ذره هست خود شاه برسی می شاید

قطعه چهارم

و دیگر از سرچ برد و فعل کش قرضی چند	هست و قرض است که قرض غریب باز دهد
بنده را غیر در شاه و دیگر نیست	قرض باید که ز انعام شما باز دهد
و در این قرض که از من غسر بایجو اند	که نخواهد ز تو سلمان ز کجا باز دهد

سلطان بر مطلب اول این بیت بدیه نوشت هر چه تا غایت بنام او مقرر بوده است و همچنین باشد بنام او مقرر و همچنین بود بر مطلب ثانی که وعده انعام قریب است این بیت بدیه مقرر شده

دیه ایرین که در حد و در است	بدیندش که التماس و است
و مطلب ثالث که ادای دین است نیز انجاء نمود شبی سلمان در مجلس سلطان اولیس حاضر بود	
چون بیرون آمد سلطان فراشش را فرمود تا شیعی بالکن زر همراه برده اورا انجاء اش رساند	
فراش صبح لکن طلب داشت سلمان این بیت به سلطان فرستاد	

شمع خود سوخت شمع و شمع و زاری مدونا	اگر لکن با طلب شاه زمن می سوزم
-------------------------------------	--------------------------------

سلطان بیت را خوانده خندید و لکن با او از زانی داشت در وقت تحریر این صحیفه کتاب فردوسی دیوان سلمان بخط دلایست ایران پیش نظر آورد و معروض اقتیاج در آمد کاتب نام خود ناصر بن برزجه بنو فوخته و اتعالم کتاب در حجره سده احدی و سبعین و سبعه بقلم آورده و درین وقت عمر این نسخه سیصد و هشتاد و شش سال است و بعد نیز ده سال کسر کم از وفات سلمان نوشته شده و کاتب مذکور زانی طولانی مشتمل تاریخ وفات سلمان در آخرین نسخه ثبت نموده

نام ناطم قطعه نوشته لکن قدم مشق و لایت میکنند که ناطم قطعه معاصر سلمان است این پنج بیت
 از آن قطعه تقدیم می آید محل آیت اعجاز پاری سلمان بلکه در ناطم پیش و مشن عجز اقرار از بدید
 بر سر شاخ گل سخن اصلا به بهار طبع چو او عند لب خوش گفتار به طریقی شعر با و خمر گشت و بعد
 از وی به وقت دست قصار و در سخن سمار به ناز شام و در شنبه شب از صفر بوده که نقد عمر
 بکدم جو صبح کرد نثار به با او اقرار است سال تا بخش به چو کرد میل بسوی بساط دار تراره
 و محاذی ماده تا به پنج و حاشیه کتاب نوشته فی ثانی عشر صفر سنه ثمان و سبعین و سبعه و آنجا
 ستفاد شد که سال وفات سلمان بقول دولت شاه سنه شبع و ستین و سبعه و بقول ناطم
 تبریزی سنه شمس و ثمانین و سبعه خلاف تحقیق است و این نسخه احتمال بر قسام سخن دارد
 مردن نیست فقیر برخی اشعار غزل انتخاب زده به ترتیب ردیف ثبت می کند

یار باب این مژده اشکبار ما	آن سرو ناز را بنشان در کنار ما
گرفت دامن من اشک برورش بنشان	کجا روم ز در او که خون گرفت مرا
شب فراق چو زلفت اگر چه تاریک است	امید دارم از آن رو که صبح نزدیک است
داری بوس گشتم اینک سر و خنجر	تقصیر اگر می رود از جانب ما نیست
گفته باد سحر می با تو بگویم خیم	این خبر پیش کسی گو که شدش را سخت
چندان گریستم که من بعد اگر کسی	آید بکوی ما نماند ز ما گذشت
جان چو بشنید که آن جان جهان با نماند	از سر راه عدم رقص کنان با نماند
صبح اقبال من از کوی سعادت سر زود	بخت بیدار من از خواب گران با نماند
چه طبعی ای من افتاده چو ماهی بر خشک	جان ببرد که بخواهد روان با نماند

مؤلف گوید مصراع اول اگر چنین باشد لطیف میگرداند امیکند چه طبعی آید دل و مانده چو ماهی بر خشک

سکه وصلی القلم نیست دست حبه نبر	ترسم از آن که بپزیرد قدر عیار من بر
خانه در کوی سخنان بطیلبیدم گفتند	رو که در که چو خانه بر اندازانستند
سنبلیت را تا صبا بر گل مشوش میکتند	هر خم زلفت مرا غلی و آتش میکتند
ما خاک آستانه دایم و بس که ما را	کاری اگر بر آید زمین رگیزد بر آید

مردی گردش این دایره بار از هم	وله	ماچو بر کار حسد کرده بهم باز آورد
همه فریاد دل مار سدا زد و در بسیار	وله	یا خود هیچ بفریاد دل مار نرسد
در فراکش بنیو سیم نامه از دست من	وله	خاسه خون می گردید و خط خاک بر سر کشید
افتاد و درش دل تخم زلف شاد	وله	شب بود و دره در از جهان جابر و کشند
باقدر تو صنوبر در چشم من نیاید	وله	او کیست تا قیامت را قائم مقام باشد
سپاردل بهر کس که رخ چو ماه دارد	وله	بکسی سپاردل اگر دولت نگا دارد
غنچه پیش من تو صبا خندان یافت	وله	آنچنان بر درمنش زد که دهن پر خون شد
میگشتم خود را ولیکن دل بسویش میکشد	وله	سویشان زلفش مراد رخا کوشش میکشد
شاید آن نیست که در خط سبز لب لعل	وله	شاید آنست که این دارد و آنی دارد
و دیده ام طلعت زیباش که آنی دارد	وله	آنچنین شقیفه من از بی آن میگردد
ای صبا چون عاشقان پیش پیشوای	وله	خدمت ماعرض کن باشد که فرماید قبول
هر دو بیاریم حالا می شویم از هم جدا	وله	تا در چون اتفاق افتد میان ما وصول
چو رسی آنجا نفس آهسته باید زد و نهاد	وله	از دم بهایر طبع نازکش گردد و ملول
ما گنگاریم او بخشند گریابی مجال	وله	از برای ما شفاعت کن خدا را ای رسول
خبر صحت بیار تو آورد نسیم بد	وله	گرچه باور نکند عقل خبرهای سقیم
پا ازین دایره بیرون نه نهم یکسر مو	وله	گر سراپای چو پر کار نکنند بد و نیم
هر اهرز خم شمشیرت نشان دولتی باشد	وله	ندانم عاقبت بر سر چه آرد دولت نیزم
شکسته بسته چو زلف تو ام رو اداری	وله	فرد گذاشتن آخر چنین پریشانم
واسن از من بکش ای سرو که چون آن	وله	من سری در قدرت می نهم و میگذر م
دوش از خود چون می روی زده نه آنیم	وله	لاجرم همسایه خورشید تا بان آدم
ما چون تسلیم نخواهیم از دست کشیدن	وله	از دوست یک اشارت از ما بسروین
من سزاوارم بخون دیده و دل لاجرم	وله	در کنار خویش می بخیم سزا نمی نشین
بر هر طرف که تا بخورشید من عنان	وله	چون سایه در رکابش خواهد بست و دیدان

شانه شکسته بسته از زلفت مکنای بکنه	وله	آئینه را بردار تا روشن بگوید و برو
بیار و بر افتاده نفس و دش سحر گاه	وله	پیغام تو آورد صبا سلمه الله
تو که خورشید صفت بر همه کس می تابی	وله	تا چه کردم که زمین روی چنین بنیاید
مرا که سر زده مانند خاسه را نداده آینه	وله	هنوز وقت نیامد که همچو ناله بخواند
لعل حیات بخت روح الله است کرده	وله	در دو چشم سنت احیای می پرستی
قانع شده بودم ز تو عمری بمسلمه	وله	یکروز نگفتی که مرا هست غلامی
بوی زلف تو گردو ندمد	وله	بر نخیزد صبا ز بهار رسد
رفتم که ز سر پاکم و در پیت آیم	وله	آن نیز میسر نشد از به سرو پاک
ز زلفت و چشم تو من و دش و شتم گله چند	وله	نگفتمش که چه گویم حکایت شب بستی
تو تا حدیث نکردی مرا بکشت محقق	وله	که چون پدید شد از بینی لطیفه بستی
سبارک منزه کاخا کرد و آ چنین باهی	وله	همایون عرصه کار و بسویش رخ چنین شایسته

امیر شاهی سبزواری را درین مضمون توار و شده میگوید: سبارک منزه کاخا را ماهی چنین باشد
همایون کشوری کان عرصه را شاهی چنین باشد بستان محالص خوب خوب فراوان دار و منجمه آن این چپ
مخلص قید کتابت می آید در روح سلطان اویس بعد نقل

یاد و صد جان مقدس بقدر ای نفسی		که صبا بومی او پس از قرن آرد بجای
مطر باراه طرب خوش بزن امر و زکیت	ایضا	جز تو در ملک شهنشاه جهان را هنر نه
سایه زلف تو بر چشمه خورشید استاد	ایضا	نیم زلف تو مگر چتر شه داد اگر است
بعد ازین غم مخور ایدل که غم امر و ز بهمه	ایضا	روزی دشمن دارای منفر شده است
ز تاب مهر جمال تو سوختی گشته	ایضا	اگر پناه بخشی بچرخ طلس الله
سودای است ورنه چرا میکنند دراز	ایضا	زلفت بعد عدلت شهریار دست
نیست پیدا و همت بر رخ و در و لثاه	ایضا	فستنه آن به بهمه و چه که پنهان باشد
لبالب است ز جان لعل یا ز پنداری	ایضا	که بوسه برورد دارای عدل استداد
فتنه در هر گوشه چشم تو می بینم مگر	ایضا	فتنه گشت از میبشت دارا دورا گنج گویم

نکته سلطان

ماه عید اشم آمد بنظر چون جاسم بیاضا	یعنی انشب سوی جام هست نظر عین اب
ران بکران فلک ز آتش خورشید بگریز	دایخ کردند بنام شه خورشید خباب
چو بد کنون سبک بنم تا جداره	نرخاک کف پایی بلقیس ثانی

سلطان سبک سبک موضوعی است از قندهار شیخ عبدالقادر بدوئی گوید او قندهار میان برسته
از دوشه بود روزی که ملا قاسم گاهی را دیده پرسید که سن شریف چه باشد ملا قاسم گفت از خدا بزرگوار
خورد سلطان گفت مخدوم ما شمار دو سال زیاده میدانستم سبب چیست که عمر خود را کم میفرمایند
ملا قاسم خنده زد و گفت تو قابل صحبت مائی ملا قاسم این نکته را از شیخ باینرید بسطای گرفت که فرمود
انا قل من ربی بنشین و بعضی عرفا این کلام را چنین تاویل کرده اند که من از خدا غر و جل بدو سال
یعنی بدو صفت خوردم که وجوب و قدرت باشد چه بنده منظر همه صفات خداست میتواند شد الا
این دو صفت چرا که دایغ حدود و عجز هرگز از پیشانی خلقت او زایل نمیتواند شد سلطان سلیق
باشعر مناسب دشت علی قلیخان را که او نیز سلطان تخلص داشت بر خور و قصیده در مدح
او گذرانید خان مذکور هزار روپیه و خلعت در وجه صله باو فرستاد و استاد عالمود که این تخلص
برای خاطر من بگذار او جائزه را رد کرده گفت سلطان محض نام من پدر گذارشته چگونه از ان
توان گذشت و نیز من پیشتر از شما بچندین سال باین تخلص شعر میگفتم و شهرت تمام باین نام یافته
ام خان گفت اگر نمیکند زاری ترا زیر پای فیل می اندازم و در غضب شده فیل را حاضر ساخت
او گفت زهی سعادت من که شهادت یابم چون وعید و تهدید بسیار نمودم و لانا علواً و الدین لاری
استاد خان گفت که غصه کن از دیوان ولوی جامی قدس سره که در مجلس حاضر بود در میان باید آورد
اگر بدیده جواب گوید باید از سر او گذشت و الا هر چه اراده است میتوان بنظر آورد چون دیوان ولوی
را گشت اندان غزل برآمد دل خط را رقم صنع آملی دانست و بر سه ساده رخا گشت
شاهی دانست سلطان در بدیده غزل گفت مطلعش این است سه بر که دل را صدف
سر الهی دانست و قیمت گوهر خود را به کماهی دانست و خان بسیار بسیار خوش حال گشت
بجسمین نمود و صله اصغاف مضاعف داده باعث از بازگردانید اما علی قلیخان مخالف
بخان زمان و برادرش محمد سعید مخاطب به بهادر خان اراغاطم امر را اکبر بادشاه بودند و دهفت

سجده و شجاعت بفرموده اتم داشتند و در آن دولت کارهای عمده کردند خان زمان حکومت جوین بود
 مامور بود آن سرساز طاعت پیچیده جاده بغی بود و بابا پشاه صف قنالی آراسته خود را بآباد
 بکشتن و ادنی سنه اربع و سبعین و تسعمائیه از اشعار خان زمان است صبا بحضرت جانان بآین
 که نمودانی نیز نیاز مندی من عرض ده چنانکه تو دانی و و از اشعار مبارک خان است

در سحر کاشانی

ترک سرگردن بمیدان شیشه بزدان بود	مشکل است این کار اما پیش مرد آسان بود
ای مباد در جهان نهر باغ در دیو	میوه باغ شهادت نخل و پیکان بود

سحر پسر میر حیدر معانی کاشانی است و پدر میرزایان خوش سیامی معالی تخت به نیا کستری کشته شده
 و شاهزاده مامور در دولت اکبری می پرداخت و بایر از اجانی والی تنبه و پشش میرزا غازی
 بسیار ارتباط داشت و مدح پدر او پسر بزرگیده روزگاری نگاشت آخر نزد ابراهیم
 عادل شاه والی بیجاپور رفت و قصیده طولانی انشا کرده گذرانید که این ابیات از آن است

نسیم و ش ز سبک و حی خود آمده ام	نخوانده همچو سهاران بطرف این گلشن
عقیده من و اقبال غائبه شاه	همان حکایت پیغمبر است رویش قرن
برنگ گوهر جاده بسایه تخت	که از حسد بچکد خون ز دیده معدن
مرا که خود را از ان بهافر وخته ام	چو مهن بداغ غلامی رواج ده بدکن

عادل شاه خلعت ملیوس خاص و انگشتر زمر و بیش بهاصله قصیده فرستاد و در ایام اقامت
 بیجاپور فرمان طلب شاه عباس باضی صفوی و اهل ایران با خلعت فاخره بنام او صد و ریانت اما
 پیش از وصول فرمان در سنه احدی و عشرين و الف یرلیغ قضا در رسید افکنده باد شاه
 سخن جبر سنجری به تبعیه اسقاط و عدد تاریخ است این ابیات از دیوان سنجری گرفته شده

این امید است بجان دل بکیست ما	که غم صدر نشین پاکشد از سینه ما
مرا کجاست پردال قرب شعده حسن	همین بس است که پروانه ام بیند ترا
تو خود ناخوانده ای شوق دشمن بزمی	منمیدانم که خواه خواست فرزند شیر
برگ سبزی هم نیاوردی زهی بیگانه	از گلستانی که کس گل بدامن بکیست
همین تیرانه حسرت ز تار است آید	که بزم بی می نه چو کلاه است آید

ول	اگر غفل نگاهم دید گستاخانه بر رویت	ول	اگرم فرما که بر نادان کسی ایراد کم گیرد
ول	اگر چه کار تو خیر از جفاست باشد	ول	خطیفه دل با جزو عاقلی باشد
ول	شرم باد از اهل مجلس سخن بخت در را	ول	تا یکی ناخوانده آید چند بیرخت رود
ول	جمعی که از تقرب او گفتگو کنند	ول	ترسم خجل شوند اگر رو بر و کنند
ول	ما خود ز آرزو بشهادت رسیده ایم	ول	خوبان صواب نیست که فکر دیت کنند
ول	شمع و صلم نفس بیشتر از صبح افروخت	ول	وقت کوچ آید چون خانه یساران کدم
ول	سیکند از در نگاه گرم در کارش کنم	ول	سخت محجوب است میخوایم که میخوایم
ول	پیریم شده فرزند گو که گفت ترا	ول	که اعتماد بهمراهی برادر کن

از خلصات میراست در تحت بعد تو صیفت اسب

ای مثل فرفتن عیار	خلف دودمان پر کار
سیر ووری کنی ز نقطه صفت	می بختی ز خط پر کار
برگ خواب خفته برگ زر	که نه بیند بخواب بیدار
در ره پویه توانستاده	برق بر خاک میخوایم زار
نیستی مرکب سلیمان لیک	زیر پا سوراخ ساز
نه براتی و نه شتر ارسمت	شعل ماه را در صحرایار
نمکند سایه همه بهیت گره	شرف از آن بهیست دار
شاه نولاک احمد مرسل	کز خدا داشت حکم سالار

در مدح شاه زاده سلیم بن ابرار شاه بعد تغزل

با من سخن از برهمن و شیخ گوید	آنم که نه بتخانه شناسم نه حسد مرا
من معتقد درگاه شهنشاه سلیم	با خاک درش عهد قدیم است شمر را

در مدح شاهزاده کاوند کور بعد خطاب به عشوق

همیشه طعنه تو بر دشمنان شو مهر تو	بدام جور تو بر دوستان بود جبار تو
زمانه چند دل آردون از تو آموزد	یکی ز شاه بیاموز رسم و لاداری

سنت حلال کنم لیک بر منیشاید	زمان شاه سلیم این همه ستمکاری
بعد تمسید بهار	
ابر فرد و در حند او ندید	باد محکوم سلیمان در من
بخشرد گو که شیرین دیدر مطرب لاک کینم	وله که فتح مبدیون از بازوی فرادی آید
مولف گوید اصطلاب موضوع برای شناختن حوادث کوفی نیست اینجا چیزی باید که موضوع برای این کار باشد مثل علم تنجیم و علم رمل و علم شانه مناسب آنکه چنانکه گفته شود و به بخشرد گو که شیرین دیده است از شانه کیسود شیر خبه قطعه مفتحه بیت به پدر خور و میر حیدر نوشته عنوانش این است	
پدر اصحاب حند او ندید	ای قوم بنده را حند اسد دوم خدشت از نماز مندرض اهرم
مولف گوید حرکت ماقبل روی این قطعه که این را توجیه نامند فتح است و ماقبل میی که در اعداد می آید مضموم می باشد شیخ آذری سقرا تی گوید اسی خلعت اول شب رازده بر پنج و ابروت چشم سیه کرده بخون مردم پس اجتماع دوم با توانی دیگر در قطعه میر سخن چه طور میتواند شد که اختلاف توجیه جائز نیست دیگر آنکه قرینه لفظ اهرم که صیغه اسم تفضیل است اینجا بد که در مصراع اول لفظ واجب باشد صیغه اسم تفضیل نه واجب صیغه اسم فاعل ظاهر تصحیف کاتب است و در بیت غلو قبیح ظاهر میر معصوم برادر میر سخن پیرست و شاعر زبردست است با حسن خان حاکم بهرات بهر سیر و در عهد شاه جهانی دارد دهند شد و با اعظم خان ناظم بنگاله قرن اخیر از و احترام میگذازانید سال انتقال او در سنه اثنین و خمسین و الف است محمد علی باهر اکبر آبادی قطعه تاریخی در وفات او گفته ماده تاریخ این است معصوم نزد حیدر و سخنرستم نهاد و دیگر تبجیه میگویی ع از گلشن نظم شد محمد معصوم او پر تو فکرمی افشاند	
اگر به نگشت گل بر خور د صد اع کند	کسی که گلشن کوی ترا و دواع کند آن خال عنبرین که نگارم بر زده حرام باد بمعصوم ذوق عشق اگر

سعید اکیلائی مخاطب به بی بدل خان خوش فکر بود و در مصالح لایسماحکامی و خوشنویسی ممتاز عصری
 و از عمده جاگیرهای تارمان شاهجهانی بدو و فکری در گزینخانه طلمای اعتبارش عیار کامل داشت شیخ
 عبدالمجید لاهیوری مؤلف شاهجهان نامه گوید و در اینجا خلاصه کلامش صورت نقل می پذیرد که شهنشاه
 دوران اکثر تاجشای جنگ اقبال سرت می اندوزند بخت و همت می قند ه سنده اثنین و البین
 و الف و بیل کوه پیکر از فیضان تاهی بختک انداختند این دو عفت منتظر در عرصه
 کین گرم سینه ترشته متصادم خانه شکن قوا هم زمین را متزلزل گردانیدند و عرصه کسان از
 پیشگاه نظر شهنشاه دور بین نخی سافت نور دیده با هم در آوختند فرمان روا جهان
 یغزم تماشاقرین دولت سوار شده با شاهزاده های والا گرامی چندیش رانده بدیدن این شکران
 آویزه مشغول شدند چون این دو پر خاشخو آتش خوار هم جدا شده رجعت قصری تسک
 چند گذشتند و فاصله بهم رسید فیصل هم خبر خود را و دیده از نور ششم و غضب هر لحظه
 حمله های عظیم و حرکت های عظیم میکرد و در آن بدستی بجانب شمسوار شمار شجاعت محمدا ونگ
 نریب که در سن چهارده سالگی بود و دید آن رستم آثار پیل شکار عنان مرکب باد و قمار بخت
 متور استوار داشته از جا بختنیده بمردمی زجا یکسره بونش به پیش چنان بیل یکسره
 بکمین سرشته زبس جوهرش به بختید جز نبض از پیکرش به چون فیصل نزدیک رسید باز
 جلالت کشاده نیز خم نیره آن دیو نزار را مجروح گردانید به تکلیف فطرت و بسیر نمود
 بستی که تکلیف بروی نبوده درین سن اگر بوی انسا سیاب به همین گشتی از دیدن فیصل آب به نظر لایک
 به کشته او شدند و خفقان از اغواب از غریو تحسین و نعره آفرین بیدار گردیدند آن خشکین پس از جراحت
 نزد یک تر شده قصد نمود هر چند آتش افشانی چرخ و بان بکار رفت سودمند نیامد و بر اسب شاهزاده
 دندان زده اسب را در غلط انداخت شیر برشته دلیری از پشت زمین بروی زمین آمد و بچستی و چالاک
 در دم دست بر قبضه شمشیر کرده برخاست حضرت شاهنشاهی بذات اقدس بان صوب توجه
 فرموده فرمان دادند که گزبرداران و سایر سعادت گزینان جلد خود را بیشتر رسانند فیصل
 به سال برگشتن و خود نیامده روان گردید فیصل حریف او سردی گرخت نهاد و هر دو باد
 آساید رفتند خود به جهان شاهزاده را و در آغوش شفقت کشید و بخطاب بهادری و ازمایش

فرمود بعد از روز دوم می جگر و زرد لادت شاهزاده و شروع سال با نزد هم از پیشین عمر گرامی بود آن اختر
برج خلافت را بر سر بنجید و این مسلک که پنجاه از شرعی بود حکم فرمود که به تحقیق و بصیرت سخن طرازان
فارسی و هندوستانی بظلم و نشر داستان آن رستم آثار بر گزارند و دامن امید بجز ایل عطا یا
بر آموذند سعید اگیلانی نیز این ماجرای مرد از مارا در سلک نظم کشیده بعرض رسانید و بامام حاکم
بزرگ بنجید آمد و مسلک بمنش کش که پنجاه از رویه بود با و انعام نمود اننی از دست در مدح شاه جهان

آنی که سریت آسمان پاییه بود	بر ملک جهان عدل تو پیرایه بود
تا هست خدا تو نیز خواست بود	که پیرا که همیشه ذات با سایه بود

نسخه خوش

سر خوش محمد افضل از مردم سرکار بعد از خان زخمی شاه جهانی بود و سه بیعتی منصب اگیلی
و مشرفی بعضی کارها بجات داشت آخر در دار الخلافت شاه جهان کباب فروکش کرد و درین مسته
و عشرين و مائة و الف برجت ایزدی پیوست شعر با مژه میگید و مضامین تازه می بند و در کلمات
الشعر اتالیف خود گوید که روزی سیر صیدی طهرانی با یاران صاحب سخن برب جوی نشسته تماشای
ماهیان میکرد این مطلع از طبعش سر زده ازین خود کام یاران رنگ الفت می پرده مارا با که
صید ماهی خشک میخواند و بار بار بقتضای ماهی بر جیت و درو امزش افتاد آن را صید
این شعر من جانب الله انکاشته شکون نیک بر داشت روز دیگر طرح ضیافت این عطیة بخت
فقیه نیز مطلعی طابق النعل بالنعل رسانده ازین بر جرم صیادان ربانی که بود مارا که انش میبند از بهر
یک پنجه صحرای مقبول طابع گشت مکرم خان خلف شیخ پیر سپه سالار شاه عالمگیر بک دست خلعت فاخره
این منظر فضل الهی را نیز نسلی بخشید مولف گوید الاسما المنزل من السماء بقدر ضای اسم صید
هم ماهی را از دریا کشیده در دامن او انداخت خان آرزو گوید مطلع سر خوش مطلع میر صیدی نمید
بلکه سخن در صحت مصراع دوم است چه آتش زدن صحرای شکار فخره باشد و دران انواع شکار بود یک
نخچه بناسب آن نیست مولف گوید بعضی مردم صحرا را آتش میزنند تا شکاری به دست آید بے اراده
شکار نموده و این معنی در شکر با کشته شده افتاد و درین صورت کلام سر خوش صحیح

بگوشت آورد پیری بیشتر در عشق خون	قد خشم کار ناخن کرد برداغ جنون
باشد گریه مستانه کاک سر خوش است	

بنار یکی کسی گم شده خود را سخته یا بد	وله	عبث در سالیه بال هاجوی سعادت را
کفر کامل عین اسلام است در این عشق	وله	بچه شخصی کاید از دست چپ او کار راست
روی زمین باو به پشت پلنگ شده	وله	از بسکه چشمهای غزالان بر او است
باشی به حساب گراسه رسد م	وله	و حدت نخورد ز جوش کشته بر هم
در هند سه در اچو مضاعف سازی	وله	هر چند که بشتری نه آید بر قسم

مولف گوید علما شفق اند که دانایان هند در علم حساب پیشقدم اند و افلاطون در رساله خود که در حقیقت
نقش نوشته سیکوید الریاضی فیناونی الهندی کی از موزونان هندی مضمون هندسه نه را یافته بزرگان
هندی بسته و سرخوشش آنرا بر باعی مذکور آورده بیت هندی این است

ناموسروپ سی جاکت ایر م بار | جیسی کوتهو تو کی ناوی ناو جیسار

حرف الشین العجب

شهیدی قبی ملک الشعراء سلطان یعقوب والی تبریز است و زمین شمشیر سلیم کنعان یوسف
خیر کلاه گوشه موزونی شعری میسکت در هیچ سخن سنج را در میزان اعتبار بر نمی کشید که البته فوت
سلطان مجال اقامت آنجا تمتع دیده بدیدار هند هجرت برگزید و قریب صد سال عمر یافت شام سیرا
سال وفات او در سنه خمس و ثلثین و تسعمائة نوشته و دیگران تبعیت او کرده اند اما صاحب تاریخ فرشته
در واقعات اسماعیل عادل شاه مطابق سنه سته و ثلثین و تسعمائة مینویسد که چون اسماعیل عادل شاه
قلعه بید رفیق ساخت و خزان سلاطین بهیند بست آورده و خزان را جلیه سخاوت بر روی
خلایق باز کرد مولانا شهیدی قبی که از کمال شهرت مستغنی از تعریف است در آن مدت از خطه گجرات
آمده بود بواسطه سمت شاعری کمال تقرب نزد سلطان پیدا کرده سلطان حکیم مشهور بود که بخزان
رفته آفتد ز را حمر که حملش مقدور باشد برادر چون مولانا از رنج سفر فی الجمله ضعف و ناتوانی داشت
بعرض رسانید که روزی که از گجرات متوجه این درگاه میشدم و چونان این قوت داشتیم
که بعد از چند روز که آن توانائی عود نماید برین خدمت روح پرور سرافشار شوم سلطان
سخن پرور نکته گذار لب به تبسم شیرین کرده گفت نه شنیده کس سخا که آفت است در تاخیر و طالب
زبان دارد باید که دو دفعه بخشنه آن رفته آنچه از دست بر آید تقصیر نکنی و وقت فرصت غنیمت شوی

چون این حکم عین مدعای مولانا بود و شکفته و خندان از مجلس برخاسته و کورت سبزانه شناختند و بهیاسته
 بست چنبره از بهون طلاق که و پیید این زمانه هست بیرون آورد چون خازن اندک خبر جمع بادشاه رسانید
 فرمود مولانا راست میگفت که من قیوت ندارم و تراکت این کلام برابر باب ادراک و افسح در وقت
 است که هم جانب خوش طبعی منظور است و هم جانب همت ملا قاطعی در تذکره خود نوشته که شهیدی
 در سر گنج کجرات مدفون گردیده شهیدی خون از رگب اندیشیده میچکاند

خوش آن سوار گز و شد بلند پستی ما	بناز یانه افشا نگر دستنی ما
طفل است و بر مراد دم کام بخش نیست	کم برد بد نهالی که آن دیر سال نیست
از رسته جان جابه جان توان نجات	کز دل گره سخت برین تار فدا است
زمانه بر سر آزار است غمی تو دارد	همین سزا است کسی را که از روی تو دارد
چه شد یارب که مشب در دوشکین نهیاید	ز بنیابی سرم میگردد و بالین نمیاید
از سر کویت شهیدی را بران خوش مرز	دوست را مگذارد تا شرمند و دشمن شود
هر شبی تار و زرد محراب می باشم و لے	در درون خیمه پنهان است ز نام چو جمع
عجب دارم دست غنای آن شوخ	که می آید چنین بی خواست دول
چو ابر من بهوای تو از جان رفتم	گلی بچیدم و گریان ز گلستان رفتم
مرا گوی دل گمشده ات پیدا کن بخوبان	چه تعبیل است پیدا بشود جای گمان دارم
تاکی بسر راه تو بشنیم و گریم	بر خاک نشان قدمت بنم و گریم
ز نغم زین که ما هر عاشقی کیل سخن دارد	که تو حسنی زیاد از کار و بار عشق منی داری

و کز شریف شیرازی

شریف شیرازی چهره افروز نکته طرازی و ستفید حاشیه محفل لسانی شیرازی است اما بعضی
 ابیات مغشوش لسانی از دیوان او بر آورده نسخه ساخته آنرا سهو اللسان نام گذاشت استناد
 رنجیده زبان بیقرین کشاد شریف بری از نهال عمر خورده و رفته رفته و خمسین و شصتانه جوان مرگ
 گردید وقتی تصدیقه در مرج غیث کرده کبود چشم ستونی شاه طماس صفوی گفت و صلیان یافت
 بنا بر آن ترکیب بندی در بجا و افشا کرد شاه لبقتل او خسرمان داد شریف بعد از آن
 که شاه یک مرثیه آن چور را بگوشش مرحمت شونده بعد از آن مرثیه خواند که مستر باید و چو پند

یافت شاه بعد از استماع چو خیالی بشکفت در آمد حکم فرمود که شریفین بعد از خواهی خواجها غیاث قیام نماید و خواجهری توان صله اقصیده تسلیم کند امیر صلاوالدوله قزوینی ترکیب بند کند و در انظار اهل انار ثبت کرده و فقیر هم بندی از ان دستد کرده بدینضا آورده مطلع از ان است -

کسی چشم نبود تو کم نمودار است	چرا که آئینه را در حجاب زنگار است
جز خون جگر میتوز مژگان چه کشاید	وله زمین خار بغیر از گل حرمان چه کشاید
بجو دی کاش گذار و که بجهنم برسم	وله بعد عمری که ز جانان خبری می آید
بیاغ خوبی آن گل طرزه حسن بی بدل دارد	وله که در وصف خوش بهر غنچه جزوی بدخل دارد
دلم چندین فنون از چشم مژگان خطا دیده	وله فریم کی دبدب گیس که چشم چشمها دیده
چون شوم کشته عشق تو چنان کن که اگر	وله نخل با تم نشوی نخل غرام با ششی
شمع را دیدم که از شب وصل آگه است	وله صبح چون نزدیک شد کارش بیکم ساختم
آنچه دل را بزم آن میوه شد در جگر بود	وله آخر از ناسازی جانان بان هم ساختم
نه از ده دلم تر ساخت جانان چشم نمان	وله برای کشتن من و او آبی تیغ مژگان را
آخر به شریف است ای صبار و پیش یار	وله گو که امر و زش مران از در که فردا میرود

مالا بقای در مجمع الفضلا و الدوره در ریاض الشعر این غزل از شریف آورده اند -

ز رویه نه خون نشاندم که نظر کنی نکردی	بره تو خاک کشته که گذر کنی نکردی
دم مژگین هیچ دانی ز چه باز ماند چشمم	ز تو بود چشمم آتم که نظر کنی نکردی
چون نکرد یار زخمی ز تو ای رفغان چه حاصل	ز تو اسید آتم که اثر کنی نکردی
ز نخست کردم ایدل بتو شرح غمزه او	خبرت ز فتنه دوام که حذر کنی نکردی
بوطن شریف روزی که ترانما قدری	بجز این نماند چاره که سفر کنی نکردی

طرز اینکه شیخ سیدنا الدین محمد الوری که مرد متقی فاضل شاعر شعر فخم موزن نهایت لطف بود این مطلع از امیر محمد بن ایجاد ساماوی پیش فقیر خواند و گفت من خود از زبان ایجاد شنیدم
ز تو بود چشمم آتم که نظر کنی نکردی و ازین سید بزرگ احتمال نیست که مصراع از مطلع شریف و مصراع از حسن مطلع او گرفته مطلع سازد گمان فقیر اینکه توار و است اما از توار و است عجیبه و یک

از سوز دمان عصر گوید گله آه از تو دارم که چه کرده تو بامن و بملک ترا رساندم که اثر کنی نکردی ؛ این
 مضمون از بیت ثالث شریف است لیکن لاحق از سابق خوب تر بسته
 شکیبی تبریزی شکیب او بمشاهده حسینان کلام است و تسل او بمعانته تکبیران ارتقام در عهد شاه
 طماپ صفوی دارد و قزوین شد اتفاقا در آن وقت صاحب طبعان این مطلع امیر حسن در بلوچه
 را جواب میگفتند ای غمخوار نوشتین لبست پاک از همه آلودگی و بنشین که تا باز ایستد چشم
 ز خون پالوگی و شکیبی این جواب بهم رسانده

آه گل گل شده پیرانم از درد می پالودگی	کلامی رسوائی شکفت آفر از بن آلودگی
---------------------------------------	------------------------------------

خواجده سید گیلانی دو بیت شقال طلبا با و جائزه داد و فانش در سنه احدی و سببین و تسعاعنه
 رونمود و در سر خاب مدنون گردید و آه در دانگین می کشد

بقدر حسن خود عذر آشنا شد قدر امتی را	تو قدر خود نمیدانی چه دانی قدر عاشق را
چو عالم را نمیدانی دلم شاد است بنداری	همه کس چو نتواند غم آزاد است بنداری
با خیال روی او آسوده ام شبنج آب	دم مزن از روی مهری صبح بیدارم کن

شکسته محمد رضا صفایانی سر نه صفایانی در باره سخن ریخته و شور عجیبی در انجمنها بر انگیزته شیخ
 غوثی مندونی صاحب گازار ابرار میگوید حاصل ملاش اینک در آغاز سال هزار و چهارم شکیبی
 از ملازمت خانخانان عازم پورش دکن بود بر فاقه مولانا نظیری نیشاپوری و توابع قلی شکیبی
 و ملا محب علی سندی و شریف کاشی و ملا کافی سبزواری و ملا بقالی و دیگر جماعه اهل سخن از راه سند و که
 اقامت کرده را تم الحودت است گذشت و بحکم الارواح جنود مجنده تعارف قدیم تازگی پذیرفت
 و در سال هزار و هفدهم باز عبور او بمند و افتاد و شربت ملاقات تندرستی بخش و سستی گردید و پرسش احوال
 او در میان آمد ز بانی او بستم می آید در سال منصف و شصت و چهارم بقول شد چون آگهی چهره
 بر فروخت برخی علوم در شیراز و تفتی در اصفهان کسب نمود و در عمر سی و چهار سالگی بواسطه
 سیر منهد وستان شور در انداخت از صفایان براه لایب مرآمد و از انجا در کشتی
 بندر قبول نشسته خود را بساحل کشید شوق ملازمت خانخانان موکشان به احمد آباد گنجرات
 برو در آن وقت شاه خان خانان بدار انجلافت اگره تشریف از زانی داشت بهر طریق خود را

شکیبی تبریزی

محمد رضا صفایانی

بخدمت خان خانان رسانید هنوز که در راه از دامن وقت نیفتشاند و در کباب او بجانب تنه شتابست
 خان خانان نیز از جانی والی آن صوبه را همراه گرفت بدربار اکبری آمد و در بیان ایام بساق دکن دست
 او کشید و در سال هزار و شصت و ششم بعد فتح جنگ سیل از خان خانان جدا شده بسروج از قوا ایستاد
 مال و آند ناگاه بیماری زحیر عارض شد و امارات یاس مشاهد افتاد تصمیم کرد که اگر صحت چهره برافروزد
 زیارت حسین شریفین تقدیم رساند از برکات این نیت همان روز آثار شفا رونمود و در سال هزار
 و دوازدهم کمر زیارت حسین شریفین بست و بعد سه سال رخت معاودت بر ساحل هند
 سورت انداخت چون بر پانپور رسید همان زنجیر محبت خان خانانی در پایی آزادگی افتاد چندی
 در ملازم بسر برد در سال هزار و پنجاه و پنجم التماس انزو و اگر خان خانان برای او از درگاه جهانگیری
 صدارت صوبه دلی و سبوری عای گرفت رخصت آرام گزینی داد و او در وارانخت نهاد
 بر فاه و جمیعت میگزارانید تا آنکه در سال ثلث و عشرين و الف به سیر وادی خانوشان پرداخت
 جسمی به دلی رفت تاریخ یافت و میر آلی به دلی گویید روزیکه کشید
 کلک نفت بر آله بر خاک شکستی رقم طلب شراهه گفت از پی تاریخ آگهی ناگاه و او یلا
 و اصیتا و اشوقاه و شکستی ساقی نامه برای خان خانان در سلک نظم کشید و عیله ده هزار و پنجاه
 کاسیاب گردید این ابیات از ان است

بیا ساقی آن آبکیو آن بد	در چشمه خان خانان بد
سکندر طلب کرد لیکن نیافت	که در هند بود و او به ظلمت شافت
منفی نوای طرب ساز کن	ز فردوس بر دل و روی باز کن
نوا ای که جان را بجایان برد	مرا بر در میرزا جان برد
و چون خان خانان ملک سدر افتح کرد و میرزا جان والی آن ملک را گرفت بد رگاه	
اکبری آورد شکستی مثنوی در فتح نظم کرد این بیت از ان است	
همای که بر چرخ کردی حسام	اگر فنی و آزاد کردی حسام
خان خانان نیز از اشرفی طلبا احمد که مساوی پانزده هزار و پنجاه این زمان باشد صله و او میرزا جان	
نیز میرزا اشرفی طلبا رعایت کرد و گفت رحمت خدا که مرا به گفتم اگر شغال سیگفتی زبانت که سبگرفت	

محمد عارف بقای در مجمع الفضلایینوسید که غره ربیع الآخر سنه احدی عشر و الف در حدود دولت آباد از
خانخانان رخصت خانه مبارک حاصل نمود و خانخانان چهل هزار مجوسی بطریق انعام کرم نموده و خان
آرزو از مادر جمعی نقل میکنند که چون ملاشکیبی عسکه م زیارت بیت الله نمود و خانخانان بهشتا و هزار روپیه
برای سامان سفر با و بخشید اتفاقا بعد معاودت از حج کشتی ملاشکیبی به بتاهی شد و همه احوال بتاراج رفت
چون این خبر بنواب کریم ابن الکریم خانخانان عبدالرحیم رسید و دوازده هزار روپیه دیگر فرستاده پیش
طلب فرمود شکیبی تسیر اید

هر کس که سود خود طلبد در زیان خویش	سودا کند بر این کار و ان خویش
در دست متاع نه طرب نرغ چه پرسی	و له
تو غنچه اسحر و من چه سراغ صبحه محم	و له
لائق مجلس نیم لیک از برای چشم زخم	و له
آنگاه که ز راه طمع دور اندر هم	و له
مانند دو نرغ که رنگ شان مختلف است	پیچید بهم و له نفور اندر هم

شانی نکلو شاعر است صاحب شان والا و کلا مشعل مصفی از شاگردان شاه عباس
ماضی بوده شاه او را در قزوین سنه احدی و الف در صله این بیت

اگر دشمن شد ساغر و گر دوست	بطاق ابروی مستانه اوست
----------------------------	------------------------

بزرگشید ملاطفی درین باب گوید

شاه از کرم جهان منور کردی ملک دل عالمی مسخر کردی شاعر که نجا که ره بزار بر شده بود و بدو افشتی
برابر کردی و آورده اند که چون شاه شانی را بزرگشید اکثر هم پیشگان رشک بردند و در ذم شانه
اشعار و سر او ان نظم آوردند وOLF گوید بزرگشید شانی این همه نیست که منشأ رشک شود چه
سلطان قطب الدین والی دہلی امیر خسرو را بر هم ترازوی قبل بخشید چنانچه در ترجمه او گذشت
و بهانگیر بادشاه حیاتی کاشی را بر سر سجده و صاحبقران ثانی شاه جهان مردم بسیاری را سوزون
ساخت مثل حکیم و قدسی و بانی و سعید که هر کدام را بصیغه شاعری باز برابر کرد و درین صحیفه
در ترجمه هر کدام مسطور است و مولوی عبدالحکیم سیال کوئی که فخره علمای قنایه است

اوراد و بار بصفیه تفصیلت در میزان عنایت بنجید و مبلغ همنگش شش هزار روپیه و قاضی محمد اسلم
 پدر میرزا اده صاحب خواشی مشهوره مبلغ شش هزار روپیه و شیخ عبدالحمید لاهوری مولف
 شاهجهان نامه مبلغ همنگش شش هزار روپیه و جگنده خواننده مخاطب بهر اگیراج در جائزه دوازده و هر یک
 که در مدح بادشاه تصنیف کرده مشتمل بر معانی تازه و نغای مختلفه مبلغ همنگش چهار هزار روپیه و
 و زنگ تان خواننده و مبلغ همنگش چهار هزار روپیه و عارفان خدمت کار مبلغ همنگش هفت
 هزار روپیه و مامون درویش و چه وزن کرون آوازی که بیگم صاحب بنبت شاهجهان را شعله اشع
 بدامن رسیده اکثر بدن سوخت چراغان مشهور از مسلمان و فرنگی و هند که تا زمان شان چهارت این
 فن بود اقسام مراهم ساختند مفید نقتاد مرهم مامون درویش مشهور بود که برای چنین جراحت
 نفع کلی دارد و طلب حضور شد و مرهم او بجز دستن سودمند آمد و پس از سه روز اکثر جراحت
 بکتم گشت و بعد از بست روز شفا کامل دست داد شانی و آخر ایام زندگانی در شهر مقدس
 گونیه انز و اگر گشت و از سر کار شاهی بوظیفه بست تو مان موظف گشت و در سنه ثلث و عشرين الف
 شرو و زاولیه خاک گردید پادشاه سخن تاریخ است شانی شهر سخن باین شیرینی میرز و

چون خوش است باد و زلفت بهر شکوه باز کردن	دله	گلدهای روز بچران شب دراز کردن
دیگر ریادر گرفتاری شریک نامکن	دله	مدعاگر شهرت حسن است یک رسوا بست
ممدوح گز جائزه قارون کند طرا	دله	مرهم برای زخم زبان سود نیست
شانی دولت کج کلان مائل است باد	دله	این لاله را بظرف کلاه که میزنی

علا حسن شهر شانی نیز شاعر بود و ثانی تخلص نسیم کرده و هند آمد بهمین جادرمین جوانی سنه سبع و ستین
 الف گرفتار بادم اللذات گردید محمد علی ماہر این تاریخ یافت ع حیف ز ثانی پاک زاده

شانی از دست

چو آدمی بجهان نیست دل عمر که بندم	دله	کسی ز صفی خالی چه انتخاب نماید
شاید بی ملک من که شرابش نام است	دله	گر می صحبت او کرد کبایم چکنم

شاید ادبوانه گرفتار زنجیر سخن و شیفه رنگ و بونی این چنین است حکیم رکن کاشی که
 محاصر است او را با خلاص یابد میکند و میگردد

سبحار بشید ایان عالم الفتی باشد	بجز شیدا بگوید شعر گوشت در زمین من
<p>از طایفه کلکو بود پدرش از مشهور مقدس بهند افتاد مولود و منشاء شیدا فتح پور از قوایج الکرامه است ابتدا در حال در سلک احدیان جهانگیر بادشاه انشطام داشت و معلومه واقطاعی کاسیاب بود و هنگامی که رایات جهان گیر باراد که شیر دکن بلند و ارتفاع یافت شیدا قصیده در تنج قصیده لایحه انوری که تشبیب آن در انسنونی روز و کمی شب است موشج بدح خان خانان گفته ارسال داشت و بجا نرزه گرانند فائز گردید قصیده مذکور پیش ازین در ماثرحیمی دیده بودم بعد از آن چند سی رفاقت خانانان اختیار کرد و ایامی ملازمت شهریارین جهانگیر بادشاه برگزید و در عهد صاحب قران ثانی شاه جهان در ذیل بندگان بادشاهی درآمد و در سقطی شده و کشتیر گوشت گیر گشت و بعد اوجبی از سرکار صاحب قسطنطنیه ان موقوف گردید و در عشره ثامن بعد الف هجاشربت محامات چشید و قتی که قصیده خمیره گفت که مطلعش این است</p>	
چیت دانی باده کلگون مصفا جوهری	حسن را پرورد گاری عشق را پیغمبر
<p>علما بنا بر آنکه الفاظ شریف را در توصیف ام النجایث صرف کردند و بسبع صاحبقران سانیه غضب سلطانی را در شتعال آوردند حکم شد که او را از مالک محروسه اخراج نمایند شیدا قطع عذری ادا کرد و قول غارت جامی قدس سره متشهاد آورد که</p>	
از صراحی دوباره قفل می	پیش جامی به از چهار قفل است
این ابیات از ان قطعه است	
<p>جهان پنا بپاشا بقدر جاه و جلال بوصف می ده سز من این مصرع خوش اگر چه لفظش عام است و پیش خاص است چنانکه سیکش اسرار مولوی جاسی بوصف می ز صراحی دوباره قفل می مزا بفر چه نسبت بود که به ز منی</p>	<p>نیافریده خدا مرزا عدیل و نظیر که گشته و در زبان همه صغیر و کبیر بنحاص عام بود روشن این جوهر سنیر که هست گفته او دور از در نقصیر به از چهار قفلش خواند فارغ از تکفیر سخن چنین کند و هیچ نایدش بضیر</p>

هین نه نهامی صرت آب انگور است	بچشم مردم منی پرست عبرت گیر
هر چه کش شده سرگرم هست باوه او	اگر چه آن نبود در قطره شراب عصیر
مرا چو شاه براند کجبا تو انم رفت	بگاه راندن از کت کجبار و دشمنیه

این قطعه بوسیله یکی از مقرران از نظر شاهی گذشت و موقوفی اخراج که بالاتر از صله ذرا است بپیل
آند سرخوش گوید وری در مجلس مخموران ذکر این مطلع شنید و در میان آمد همه یاران
خوش کردند - ه

بسکه بنکاشته اشکم رخ کاهی از خون	مشره ام بسته بهم چون پرمای از خون
----------------------------------	-----------------------------------

فقیر گفت پیش مصراع خوب فرسیده بدیهه مطلع گفته بخواندم بسکه سیریز و سرشک از دیدن گریه
بسته از خون چون پرمای بهم مژگان ما و خان آرزو گوید این مطلع مطلع شنید انمیرسد بلکه فها این
بیچ نسبت نیست زیرا که در زمین چنین مطلع گفتن مقدر شنید ابود و بس و در مطلع خوش
مصراع ثانی نمی تواند شد فت امل متوقف گوید مصراع ثانی مطلع شنید اینجا
که در مصراع اول مدعا همین قدر باشد که چشم من از بسکه خون ریخت این مدعا بعد از آن
که بیان کرده بر نقاد سخن ظاهر و لفظ بنکاشته بر بیگانه افتاده که سامان نکاشتن بیچ ندارد کاش
چنین می گفت ع اشک در دیده من ناشده راهی از خون بود از اینجا واضح شد که تزیینت خوش
مصراع اول شنید را بجا است و نیز مطلع سرخوش صاف و شیرین واقع شده قول آرزو که مصراع
اول علت مصراع ثانی نمیتواند شد محل قال زیرا که مصراع اول از لفظ بسکه و لفظ
خون که علت بستگی مژگان است دارد ظاهر برای همین آرزو و تامل گفته و در کلام آند
و دلیل علت مدعا نمیتواند شد مدعا او این که این مطلع مطلع شنید انمیرسد این مدعا دلیل
چنین سخنان که حسن تعبیری که سابق دارد و لاحق ندارد و دلیل که گفته یعنی زیرا که در زمین چنین
مطلع گفتن مقدر شنید ابود و بس بکار مدعای مذکور نمی آید و انحصار گفتن مطلع در قدرت
شنید انمیرسد فقیر در وقت تحریر این غزل فرد مطلعین گفته ه تو عبت منکری است
طفل سپاهی از خون بود بر زبان تیغ تو آورد و گواهی از خون بود تا شود کشته آن شوخ نبای
از خون بود و امنش رشک چمن باد آلهی از خون بود صید من تشنگی حضرت صیاد نبود و چه قدر

ماله بود در تن باهی از خون با گل سیراب شود نیز به پیش رخ او در گایه بطریق که سپاهی از خون و قتل
عشق این حد و قیامت باشد به سیلها شد بسیر کوی تو را هی از خون بسو خود نذر هم خنجر و الا
کردم به چشم پوشید چرخ انداخت شاهی از خون به آب رو یافتسم آزاد چشم تر خود در سخن
کردیدم به آب که کای از خون به و تیر زو لاد محمد و کمال عمره هم این غنزل است که در ده

کرده دامن خود سرخ کماهی از خون	باز ای قاتل بر هم چه خواسته از خون
بدنی شد که تناسی شهادت و ارم	میکش دست چرا طفل سپاهی از خون
خون خور و طوطی سیاه ز خوش حرفی خود	میدهد سرخی منتقار گویا سپه از خون
نرض باد و موسی ز تخم چیدنی ارد	تر شود لشتر فضا که از خون
نیست اندیشه اگر قتل و کامیخواهد	ترسم آلوده شود دامن شاهی از خون

تیر عبد القادر مهربان او زنگ آبادی نیز این و بیت نظم آورده

چشم ساخته آن شوخ سپاهی از خون	همچو گل داد مرا خلعت شاهی از خون
بسکه چون خنجر خود زو گذشت از سر ما	تر نشد دامن آن شوخ سپاهی از خون

خان آرزو گوید و یوان شید اور اکثر جا با تار دلف وال نظر آمده مولف گوید فقیر را هم در همین
محرر این صمیمه و یوان شید ا تار دلف وال بدست آمده این نسخه قدری از ردیف فون و او و ما هم
دارد صاحب تاریخ صبح صادق روایت میکند که عدد و اشعارش بصد هزار رسیده خدا و تاد
دیوان مرتب او کجا باشد اما او خود گفته رفت است

شعر چیده شد ایامه جاشه هورست	نیست حاجت که بدیوان مرتب بگردید
------------------------------	---------------------------------

سنو که بدست آمده شتمبله چارده قصیده هر کدام طولانی از انجمله یک قصیده در توحید و هفت
قصیده در تنقبت امیر المومنین علی رضی الله عنه و یک قصیده در مدح امام علی نقی رضی الله عنه
یک قصیده در مدح امام موسی کاظم رضی الله عنه و یک قصیده مطلق در مدح آل عباس
رضی الله عنهم و یک قصیده در ستایش خانانان و دو قصیده مدحی از مدح و یک قطع
شتمبله بعضی محسنات فن بدیع و او در قصاید زلفها شکل پیوده با وصف آن قصاید
البر حد اطناب رسانده و در غزلیات هم زلفهای سخت طی میکند با اعتقاد نقی

اختیار زمین سخت بسیج نیست که در سنگلاخ معانی تازه کم میوید اگر چه در سنگنای لفظ معنی را بزور زبانی
 بهتری است اما در زمین شکفته ایجاد مضامین رنگین عالم دیگر دارد و فقیه انتخاب از نسخه مذکور براس
 این صحیفه برده است و بعد از آن کتاب فروشی دیوان غزل فقط دیگر نسخه را تارکویت و ال
 آورده و در حقیقت تر آورده است که این نسخه غیر نسخه اولی است اما مزاج اگر کم طلب از مشقت
 انتخاب رسید که با این همه تحریر است که در پیش است تنها بذات خود کار کرده میشود استمداد از کسی اصلا
 دخل ندارد مع هذا انتخاب نسخه نخستین کم نیست بلکه بیش است این صحیفه را کفایت میکند

میتوروزی سوی گلشن گر گذر باشد مرا	سبزه و گل تیغ و طشتی در نظر باشد مرا
تازه سازم بر سحر چون صبح داغ خویش را	تا قیامت زنده بخواهم چرخ خویش را
لاله در گلشن سپید است و ترکس در خار	تا یکی از می توی بنیم ایام خویش را
گر ترا تکلیف می خوردن کنم عیبم کن	باغبان از آب دارد تازه باغ خویش را
ز حسن و لسان با آن خط مشکین شد مقلع	که شه بگذشت و دارم در نظر گرد پاش را
چو هر یاقوتی بر جبهه ام رنگ دنیا است	تیره کی گردم در آتش گر بیند از می مرا
کیمیای میکند افزون عیار ز بر برنگ	پرتو خورشید سازد روی او متاب را
سالم باشد صحبت ما گرم در سینه است	از می و گل بر بنیاد نیم شیخ و شتاب را
ترا بوسف و گل بستی کنم لبس کن	کجا چو یوسف و گل میتوان خس بد ترا
زر که در دست لیم افتاد نماید کبس	این جهان تنگدل بنگر که چون از مرا
میشود از شانه شید از لاف را آراشی	زیر دست ناکسان بودن شگون از مرا
گر ترا ما در بام نه زادی چه شد می	ایکه در دل غم شیرین پسری نیست ترا
بچه می هر چند تلخ و آتشین خو نیم ما	از صفای مشاطه هر روی نیکو نیم ما
ناز را بگذارد و نیاز پیش آور	دو گانه را چه کنی آن یگانه اور یا ب
شب چشم من خیال چشم است او گذشت	تا کشادم چشم از پیش خط آمو گذشت
کی بود آینه شکر کج فطرتان آسان بهم	زان سر مژگان اواز گوشه ابرو گذشت
که ام مرغ اسیر از قفس صغیر کشید	که بلبلان همه منتظر از نوا بستند

ول	مکان بسیار دیوار بود و دولت را	ول	چه نعمت است که بر بازوی هاستند
ول	شیشه ساعت جدا و شیشه بر می داشت	ول	نیم ساعت شیشه بر می اگر بند بس بود
ول	بی اولیم لب دم شمشیر می شود	ول	ساعت چشم من و من شیر می شود
ول	صد چاک دلش گشت زانده چو شانه	ول	هر دست که محتاج بدست و گری بود
ول	چان من دست من از زلف تو کوتاه بود	ول	چه کند آه اگر سوی گریبان نرود
ول	میرود سر زده اشکم زور خانه چشم	ول	ذوق آزادی اطفال ز مکتب نگرید
ول	بسکه با چشم غزالان سر و کارست مرا	ول	شهر در چشم تماشائی من صحرای بود
ول	چو صبح جان لب ز مهر و ساز خیچین باید	ول	چو صبح پای بجا در سوزن بازی چنین باید
ول	یکه بوسه بمن بخش که گویم بکلاوت	ول	این میوه ترachel برومند که دارد
ول	ترا قدم چو بکشتی میان دریا شد	ول	بوصف روی تو باهی زبان دریا شد
ول	مال خاطر عارف کجا شود گردون	ول	که پل بدوشش نه بار گران دریا شد
ول	بو الهوس در بزم ادبی من دلیر میا کند	ول	بیشه چون خالی شود رو باه شیر میا کند
ول	ای آفتاب رو تو کجائے که صبح شد	ول	آخر جگونه رونمائے که صبح شد
ول	یک غنچه ناشگفته مانده است در چین	ول	ای دل تو ناشگفته چرا می که صبح شد
ول	نکو عاشق که هر دم طره یار و گر گیرد	ول	پسان مار گیران هر نفس از در گرد گیرد
ول	شب سیاه و مدتی چون ناخن از انگشت	ول	کسیکه در خیم کیسوی پای پنجه زند
ول	آه نشد کسی ز بهار خندان ما	ول	مانند گلبنی که بوی راز گل کند
ول	تو از هر حال خود در رسم جدائی از چه آموزی	ول	بین برابر روی خود چون بهم پیوستگی دارد
ول	سر زلف تو ناگه آنچنان گیر دل عاشق	ول	که مهر ابرو یاد خواب کس را سایه گیرد
ول	بزرگان شک من طفلی بود نو پا بره مانده	ول	که تاخیز وز جا انگشت دست دایه گیرد
ول	منم آن طفل تنی باز که از نرد مراد	ول	حاصل با عشق مهره شمردن باشد
ول	ز دست خار خار دل ز بزرگان شیهی	ول	چو باهی خر قه دیدنی من پر سوزن شد
ول	بی زلف در گریه چشم از سیاهی شد سفید	ول	سر بس بزرگان من چون خار از شی سفید

نامہ اعمال باز عذرخواهی شد سبب	وله	گرچه نتوان است هرگز نقش فرزند باده
که کعبه گر چه بود محترم ز سنگ بود	وله	تراز سنگ لیا چگونگی سنگ بود
زبان برادر تو را چو پایی سنگ بود	وله	حدیث شوق بجای میسر هرگز
چشم پاریز که مخمور هم هست هم اند	وله	می پرستان که بدریوزده دل دوست هم
تیز باخوده بهلوم به از پشت هم اند	وله	هم چون خوشه آگندم گره از حسرت هم
چو باد خشک لب از غم چشم آید آن	وله	بحال دوستان پر از خشن اولی است در
سر و سر چند که شد پیر قد او خمید	وله	مرد آزاد بغم راستی از دست نداد
مغلسی که خنده بر حال تو نگر میزند	وله	عذرخواهی صفر باشد بر تو چشم میزند
که برضای چون چشم انگشت قلاب میزند	وله	مرا چون بوالعوس بدین نماید زنگ بر تو
نیست جز میباید او را دیوان حسن	وله	زلف گر زنجیر عدل آمد بر او
بآن ماند که مژگان میزند بر او	وله	درافتد که ز روی جیسف نادانی بدست
بر آن آید او ان حسرت مرعیه کرده	وله	آزادگان اسیر تو گشتند سر بر

من قصیده النقیبہ

تو ای گل نه بابل غزل چون سرائی	بسیای غزل کو غنای سرائی
ندارم سرخویش از سبیل تو ای	تو ای لبث تا به گوش من آمد
فدایت همه شهر می و روستا	ز خوان شهر و غزالان صحرا
که در چشم آبی و در دل هوای	چو آب و هوا ناگزیر است و صلت
بار زندگی تو به از کیمیا	به لهر زندگی من به سیما مانم
ز کور آن نباشد عجب بهیما	اگر ز گس از چشم هست تو لا فدا
و گر نیز خواهی چشم نیای	تو گر آفتابی که بر من بتا
بجست تو کسی در خور آشتی	تو بیگانه غمی و هرگز اندام
تو پانصد گیسو چرخ و کشتای	ز زنجیر کار کلبه در نیاید
چو حرف سفیدان بخوبی نگزای	چوین حکیمان برودل تو از می

چو از انگبین سو م یا بدر یا سائے بہ پیری مرا سبجو وہم عصائے چو از ناز یا خوشی خود بر نیائے بدین سخت روی عجب سست لائے نگوئی کہ با من تو دشمن چہ رائے کہ دانستہ افتاده در تنگنائے مگر نایب شاہ منہ بان وائے بزرگی و قدرت بر و جز خدائے کہ چہ بخش ستا پد بان کبرائے کند ہر سر مو بتن اثر دہائے کسی را دل دوست زو آزانائے کے از سنگ آید برون ہو میائے	جد از تو میسو زم آری لبوزو بزلف گر بگیرد بالائے سرکش مدہ وعدہ وصل دیگر لبوئے بدین بچنگیہا عجب خام کارے نہ پرسی چہ امن چہ دوست دارم نیائی بیرون باز دل تنگ عاشق بفرمان تو سر نہ اند یکسر جہان باد شاہی کہ باشد سلم علی دے سرور ہر دو عالم ز بیم دم تیغ او کینہ جو را بسر پنجہ زور مندش نباشد اگر عدل او شکند دل ستم را
--	--

ایضاً

تا مہر کار کام را ن بودے پای انصاف در میان بودے دین خزان با کہ ہم زمان بودے سرو چون آب جو روان بودے مغز بیرون استخوان بودے دل آسودہ در جہان بودے تا خردمند خسرہ دان بودے کاہ را نرخ زعفران بودے مار را خانہ اصفہان بودے از چہ در بند استخوان بودے	کاشکی دست سن زیان بودے چہ شدی ہر کجا سخن رفتے گر ز رفتی بر آسمان علیے راستی گردایتے میداشتے اگر نیا سختی بدون عالے فلک از جنبش اربیا سودے گل شدی بلبل از جور دہ زردے اگر بودی تمیز ناکس و کس نشدی ہند مسکن طاؤس جو ہری گرد داشتی شمشیر نو
--	--

گر ز نغمه ز که حیفنا بر سر	پس چو آن رام پهلیمان بود
رمد اگر گسیخته دو مهر بود	گر نه در سایه شبان بود
بو تراب آنکه دست در ملکیش بود	گر نه سر پاییه جهان بود
پالما دی و سه فرازی را	نه زمین و نه آسمان بود
عدل او اگر جهان پرورد بود	مهر پر دستم جوان بود
گر بر زمش فلک بهمار بود	سر خورشید برستان بود
کلاک او شد کلید در نه خند	تا ابد فضل بر دمان بود
مهر او اگر نداشتی در دل	دل کس از چو شادمان بود

ایضا

ای اصل جانفرای تو سر نایه گسر	در خنده داد پرورش گوهر از شکر
گوئی که جوهری ز شکر خنده تو یافت	از روی امتحان بشکر شستن گهر
نقش دمان تو بدلم کار گر بود	چون نقش خاتمی که بوم است کار گر
دشنام و بوسه در دهن تو میرشته اند	لیکن که اگر است ز قند بر خیر و شر
یاد میان تو ز دل صاف عاشقان	هرگز چو سویی کاسه چینی نشد بدر
قدرت بر استی همه قول پیچیده است	خط تو چون کلام آهلی است معتبر

این بیت را غازیانه گفته است عفا الله عنه

تا دیده ام سواد خط خیرین تو	هرگز چو خامه روز سیاهم نشد ز سر
عشاق را ز چهره تو مانند برق و ابر	هم خنده بی نمک شد و هم گریه بی اثر
از بسکه شکفته تن من بر روی نزد	نقش چنین خوشکه باند بر دے زر
هر کس که لب ز سواد لبیریه تر کرد	بے بهره ماند از اثر فیض چشم تر
جست فز و آید و چشمم ز دوازده	اندر آید آید بجز زافراش قمر
از زلف است پیش بدل مهر ابروت	چون تیغ از علی بود و تره از عمر

این بیت را الهی گفته که شاید از سبب تفضیل در شت

از حسن بار نکسته از بگین شنبه نام
 باشد سرشک بر منزه خوشنشان من
 بر روی خاک توده زنده تیغ آفتاب
 عاشق بختجوی تو از راه اضطراب
 مادر خار و می لبستاک سوج زن
 باشد چگونه صحبت ما و فلک بهرسم
 از لبکه دست بر سرم از غم گمان بری
 لیکن مرا چه غم بود از جور روزگار
 شاه جهان علی نقی پیشواست دین
 جودش کند بیایه هر کس رعایتی
 از حلم اوست بیکر آئینه رافتار
 ره نیست صبح پاک نفس را به عصمتش
 در حق مهر اوست که گویند قد و جب
 اگر سو یاد غم تو کردی تمام عمر
 شامی است نیزه تو ز خنل ظفر که هست
 بجوهری که تیغ ترا گفت چون بال
 گردون بجای میضه بود زیر بال او
 از مدح آستان تو آب زبانی و سم

و لیکن لبان گل شده گوشت ازین خبر
 چون نامه لبه بر پر مرغان نامه بر
 از سرم تیغ آن مرده چون طفل بی هنر
 نازاده همچو طفل سرشک است در سفر
 ماتشده ایم و آب فرو رفته از گهر
 سنگین دلم و او سپهر است شیشه گر
 دستم ز سر دیده چو مشرکان چشم تر
 از دولت حمایت آن شاه دادگر
 که عزم اوست بخت باقبال راهبر
 چون قسمت غذا که بر اعضا که جگر
 و عزم اوست بر سر مو شان را اگر
 کان پرده دار باشد صبح است پرده دار
 در باب کین اوست که گویند قد کفر
 بودی چو گرد باد کمر بسته در سفر
 روز تلاش از سر بدخواه بارور
 هرگز نکرد سرفروش سر سوزن از بفر
 غنای همت تو بهر جا کشاده پر
 را انسان که آب تیغ دید مرده بگر

ایضا

جهان زار بخت در است دان در میان با هم
 دودان از خواری همگسار یکدگر بینی
 کسان را بیکی باشد سپهر ناکسان بودن
 بجز روی خوبان از دفا سر آورده

که دار و نمزی سختی چو معز و سخنان با هم
 دو خمر ساینده از خارش چو روئی نیست آن
 که ناچار اختلاط گوهر است در لبان با هم
 نازیده چشم پیوسته دو بار هر زبان با هم

لشکرتک و زبانتک منی سرفرازان را	زرد می جلی گیر همچو بام و نادرین با هم
اگر دنیا طالب داری کجا دیت بدست آید	بنوده است دنیا شد آب و آتش بیگمان با هم
مگر از دست احسان شمشاه جو افروزی	که نبشتد همت او اینچنین آشنان با هم
وصی احمد مرسل علی ابن ابی طالب	که آمد با پیچ چون دو پیکر تو آمان با هم

از مخالص است

تحریک سر زلف تو بر صفح در خسار	ماند لب بر خامه من در دم تحسیر
آن نارسیده ساز و آن صفح اول را	این خط نجات آمد و آن مسایه و تحسیر
این چشم کند روشن و آن تیره کند غمت	آن سحر نگار آمد و این منقبت نیست

شیر خان در تذکره خود مینویسد که شیداده علم عوض و توانی ضرب المثل بود و مولف گوید در دیوان شید

غزل نمیت موجود است که مطلعش این است

رفزد من تنگ تو بشکافت باشد	گردل اثر غیر سخن یافت باشد
----------------------------	----------------------------

و در باقی این غزل بعضی مصاریع وزن غیر وزن مطلع دارند و بعضی مصاریع وزن را الوداع گفته اند

حسن مطلع غزل این است

چون من کسی نگفت ز تیزی خوی او | کور از بان چو خامه بشکافت باشد

مطلع غزل بحر هزج است تقطیعش مفعول مفاعیل مفاعیل فاعیل فاعیل و مصراع اول حسن مطلع بحر مجتث است تقطیعش مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن و مصراع ثانی حسن مطلع ناموزون است باقی غزل خوش نیامد که بر زبان تسلیم آرم گمان فقیر اینکه مزاج شید از نامه ساز نه پشت نهاد عالمی با او و مقام مخالفت بود غالباً کسی از راه استنزاع غزل کذا الی بنام او گفت الحسان کرده و الا طفلس و لیستان که ادنی موزونی داشته باشد چنین خطائی کند شید اگر شاعر بزرگ و سنی عمر را خدمت سخن کرده باشد این قسم خطای فاحش چگونه از او بوجود می آمد و در دیوان شید اغزل است که مطلعش باندک تغییر در منظره مشهور شیخ فیروز واقع شده و آن نمیت

اگر کشاید بوجو است بر سنبل کند	در بشوید و بد یا خار با پی گل کند
--------------------------------	-----------------------------------

و درین غزل این بیت آمده

من بخت حرف آن خال بود بخندان سر کنم	ساحری چون حرف ماروت و جادو بایل کند
بایل را در اینجا بهضم با استعمال کرده مثل شیخ سعدی شیرازی که میگویی	
چگونه بنده که بر جور محمل نکند	دل اگر تنگ شود مهر تبدیل نکند
سحر گویند حرام است درین عهد ولی	چشمش آن کرد که ماروت بایل نکند
و مثل خطوری تر شیرازی که میگوید برز باخم داستان کامل است پیر نفسها دهنه بنیم سنبل است در دکن چشم فتون ساز بتان بدینج خواه از سباحتان بایل است صاحب برهان قاطع مینویسد بایل بر وزن متابل شهری است مشهور عربی است در کنار فرات بر جانب شرقی واقع شده و بهضم ثالث هم آمده است موقت گوید بایل بهضم با محل ثانی است در قرآن مجید یکسر با آمده و صاحب قاموس گوید بایل که صاحب موضع بالعراق الیه غیب السحر و الخ و صاحب برهان قاطع خود میگوید که لفظ سحر است پسند ضم با از کلام سحر ضرور عربی شیرازی بایل را یکبار با در اشعار خود کرده و میگوید از و انیست دل مارا بفسون جادو بایل بنسوز هر که از بهر و فاجان نهد دل بنسوزد خان آرد و این دو بیت را که می آید در مجمع النفاکین شام شیدان نوشته حالانکه از محمد قلی سلیم طرانی است و در دیوان او موجود است	
حسیر شعله مارا باب می یافتند	کشان ما بشب ما هتاب می یافتند
بوشق خواب طلب میکنی بر و ایدل	بکار خانه محفل که خواب می یافتند
مشکوکت محمد اسحق بخاری صیغه در الیاء فصاحت است و طلای حیدر فروش معدن بلاغت سبیکه سخن از دست افشارش و نفوذ معانی تناسل روی دست بازارش پذیرش حرفی بود از بخار او را بکسب نشانند و نیز بیت کوشید چون بر صد تمیز خرابید پذیرش دکان حیات را نخست گردمشوکت پشنل پدر کسب معاش میکرد دوران ایام کلام مرزا صاحب دران دیار تازه رواج یافت شوکت که طبعش موزون اقتاده بود با سماع آن اشعار خطی بر میداشت و خود هم گاهی نقد سخن از کیسه طبع بیرون می آورد و نازک تخلص میکرد از شوکت قرار داد درین باب میگوید	
سند نشین خاکیم عالی مقام فقیریم	آمد رسد از قیاض شوکت خطاب مارا
روزی دو سوار از یک پیش دکان او بیکدیگر رسیده ایستادند و بگفتن زدن مشغول شدند اسپان با	

او را پا مال کرده از هم پاشیدند شوکت حرف ناخوشی بر زبان آورد تا انصافان بدشنام و تازیانه
 اویت مار سایندند شوکت بشو را آمد و همان ساعت دل از وطن برداشتنه راه خراسان گرفت خان آذر
 گوید از کلاش استفاد میشود که مرند آمده لکن تا کابل موکف گوید نظام است به آذر و این بسیت
 شوکت است ۵

شهر و صحرائش بود یک سیره را حسن سیر	بهر سیر مرند چون شوکت ز کابل بگذرد
-------------------------------------	------------------------------------

شوکت بکابل نیامده و مضمون کابل محض برای قافیه آورده و اله و اغتتانی مینویسد شوکت
 در دست بهرات آمده نجستد صفی قلیخان شاملو که بیلگی آبخ بود رسیده به پایت بسیار
 یافت از انجا بمشهد مقدس آمد مرزا سعدالدین محمد وزیر خراسان نیز کمال محبت و رعایت
 نسبت بحالش حرمی داشته انتهی کلامه شوکت سالاد در هرات و مشهد مقدس بایمیرزا سعدالدین
 یاسر بر انجام شکر آبی در میان آمد شوکت سر و پا برهنه نشست خراسانی در گردن سوری
 صفایان کشید و در مقابری که منسوب بزار شیخ علی بن سبیل که خارج حصار آن شهر است
 پایه اقامت افشرد اول باب کمال و خوبان عصر بر میخورد و آخر در احتلاط خلق بر روزه
 خود بست بسیار کم حرف میزد و در سه روز یکبار بلب نانی افطار مینمود و اندک انزال جسته
 از حد گذشته بود و عذی که از خراسان پوشیده آمد تا نفس باز پسین تبدیل نیافت و بعد
 رحلت همان را کفن ساختند شیخ محمد علی خزین در تنه کرده خود سال وفات او سنه سبع و مائة
 الف نوشته و صاحب مرآة الصفا سنه اصد عشر و مائة و الف بعد انتقال در حلیه بسکن
 خود مدفون گردید و قتی که از مشهد مقدس عازم اصفهان شد قصیده در تقبیت امام رضا
 رضی الله عنه گفته بر آستان اشرف مرقدش داشت مطلقش این است ۵

آشیا نزار دم آتش ز گلستان رفتم	کردم از برگ سفر بال و زیستان رفتم
--------------------------------	-----------------------------------

تیسر عبدالباقی اصفهانی نقل کرد از زبان شوکت شینم که گفت شبی امام رضا رضی الله عنه در
 شبستان رویای من آید فرمود و قصیده مذکور را بر زبان مبارک تحمید نمود و این صله
 با ائمه صلوات است میرضی اقدس شوشتری که ترجمه او در سر و آرد مسطر است بیان نمود
 که در ولایت سبکی از طرفه که در مصوری دستی داشت این مطلع شوکت را که ۵

هم عشقت رس بگذاخت جسم ناتوانم را	هم عینک گذار و تابه بپزد استخوانم را
بر ورقی نوشت و تصویر کرد یعنی صورت شرکت در کمال نخافت و بالا و آن صورت بپوش چشم بپوش	بپوش که کشید و چون این تصویر غرابتی داشت در مجامع مردم پیبورد و طبايع را در شگفتگی می آورد و دیوان شرکت حاضر است قسطل از دوکان این صیبر فی داخل حفتانہ عامره نموده میشود
دل از نظاره گلشن خرم بود ما را	که گل زمین قفس و نشین بود ما را
پیرون ز فتنه پیرست ما از غبار ما	باشند ز موم آئینه شمع قرار ما
چسبیده اند چون گل رعنا بیکدیگر	از شند خنده تو خزان و بهار ما
پیشانی ز کار خویش دارد لذت دیگر	و مان از نیش شیرین بود انگشت جان ما
شرم او نگذاشت کردل سر زنده را ز خون	و له مهر از چشم پر زرد است این گنجینه را
از کسم بود درین محفل تواضع در نظر	و له مصرع بر حبه سن نیماید حسام را
قام ز شاه هاشم ز دست می افتد	و له بجای نامه بر دوشش ماکبوتر ما
ترا بی حسن باطن ز نیت ظاهر چه کار آید	و له چرا تصویر یوسف میکشی دیوار ز زندان ما
باشد رقیب انجن آراس گلر خان	و له شمع است چشم دیو پر حیف نه مرا
بود اسید شکر خنده ام ز بد خوئی	و له که تلخ آب عقیقش زنده در مقام است
صبح سپید بیا دید و عید نورسندی مانند	و له خنده دندان ما را استخوان بند می نما
هر که دارد جلوه رنگین دل مای برد	و له بلبس ما را گل تصویر از حساب میرد
تغلبا بمن قوت گرفت از صنف پیر بیا	و له قدم گشته من حلقه زنجیر من باشد
می نظاره تنها بیکشی هم نرم خورشیم کن	و له ترا در خانه آئینه بترسم که خواب آید
مرا لے باغبان تلک کنی آب از نگاه خود	و له گل بو کرده ام دیگر بخندم گناه خود
چو سان باشد بلام حلقه آغوش آراش	و له که می آرد موج آب نگین را شونی نال
محیط شعله خطر ناک و من ز سادہ ولی	و له ز نخل سوم ترا شیده ام سفینه خویش
عهد شباب رفت می سال دیده کش	و له ساق طباق ابروی پشت تمیده کش
نجد یار رسد نسبت روحانی سن	و له آن سفاک که ز خاک قدم ریحانم

درین بنیامه چون من کس حریص می نباشد	که چون نرگس بهر انگشت خود پیما دارم
از لب من کی فغان دلخواه می آید برون	نالام از ناتوانی آه می آید برون

مؤلف گوید ازین بیت استفاد میشود که آه ناله کم است

منظم بنیا کستم شوکت دلی گل میکند	وله	جام می چون بچرخ نرگس ز دست تنگ من
برآمد آفتاب از حبیب زلف عینین او	وله	بود صبح قیامت خانه ز آد استین او
زالال گوهر از فواره یاقوت میجوشد	وله	کند از استین بیرون چنان گلگون دستی
دوروزی شد که محروم اند محمودان ز دیدارت	وله	چرا کم بینمائی چون می ته شیشه ای ساقی
نسبت یکشتی در ندیم گشت درست	وله	زاد صومعه را دختر ز رنگت ابوی

مؤلف گوید موافق قاعده عربیت ابی باید بحدف نه ابوی چنانچه صاحب کافیه گوید بضافه الی غریب التکم بالاول
ولکن فقیر که زیارت حرمین شیرین رقم دیدم که بربان ابوی بود و تلفظ می کنند پس کلام شوکت موافق محاوره زمان
حال واقع شده شاعر بپیر محمد یلگامی سلمه الله تعالی خلف الصدق میر عبدالحلیم مغفور اند و در جامعیت
فنون یادگار والد میرز علی چراغی که از چراغ درگیر دیشل اول جلوه مینماید و عکسی که از صورت شخص
پذیر و مانند اصل بطور می آید ولادت انتخاب چپ از دهم ربیع الاول ساله احدی
و مانده و الف و د و ا و آخر و ز در یلگام بر سنده افاده مرغ نشین اند و جمعی کثیر از موان
فوائد و الا ریه و در چین و ریح عالی قصیده عربی دارم در اینجا میگویم

شمس از آتشا مضور صادق	مالان منها قاطع صبح کاذب
-----------------------	--------------------------

ترجمه دشمن بتفصیل در مآثر الکرام و سواد آزادند و نوع افزای سواد گردیده چون ایشان
از اساتید غسه فقیر اند این صبیحه نین بنام والابلند پایه شد و چند بیت از دیوان ساعی

صورت تطبیق پذیرفت

بسر برید ز من یار غمگسار مرا	سموم بخر خندان کرد نو بهار مرا
اگر چه از نه نو چرخ ناختن دارد	و نه گره نتواند کشت و کار مرا
یکسان شده رفیق جنون نیک بدر مرا	وله دست ارادت است مگر دست رد مرا
دل از خار خار عشق او در گستانها	وله نفس از سینه من بوی گل آید وستانها

و اگر چه از نه نو چرخ ناختن دارد

دوران گلشن که سر دقاست جانان شود پیا	دله	بجای طوق قمری دیده حیران شود پیا
نشان برنگ نمنجه تصویر میسریم	دله	یک خطه در جهان نه شکفتیم یا نصیب
می خور کف یار که عید است و بهار است	دله	باقی همه بگذارد که عید است و بهار است
ای زاهد غافل چه زنی دست قیام	دله	بیعت به سوار که عید است و بهار است
نیست در عالم دون غیر موس کار دلت	دله	است این طولی دل رشته ز ناز دلت
چشم دل چون نیست بنیاد دیده ظاهر چه بود	دله	بمخو ز گس در میان باغ بیدارم عیش
چند شاعر از خدا غافل شدن	دله	هندوی گویم نه آلی نیک لاج
منوذر به سگین و طیفه گنج الکوش	دله	بمن رسید ز پیر بخان دعا که قدح
ز قتل شاعر بیدل چه طرف بر بسته	دله	جز اینکه کرده ای دوست طرف و نا طرح
در صحن چمن خوردن صبا مزه دارد	دله	بالاله خجرامی مسرا مزه دارد
شب که در بزم وصالش صحبت متناوب بود	دله	دست من در زلف شگفتی بجای شانه بود
پیر و که زلف او را آشفته تر دارد	دله	هزاران نکته باریک در موس کردار
بحر اشک ندانست غیت حاصل دل و لث	دله	صدف از گوهر خود مایه صد چشم تر دارد
شور به عالم زنگ و ان تو یابند	دله	دل نیز کبابی است که در جوان تو یابند
فرب سوخته صندل ای بایزنگین دل	دله	علاج در دسرافیق زانوی قومی آید
وقت آن شد که گل دلاله دبیدن گیرد	دله	از نیم سحری سر و خمبیدن گیرد
سر و در باغ زند شهبه قمری برسد	دله	چون جلودار به پیش تو دو دبیدن گیرد
گر کند بخت تو ای شاعر خوشگوار داد	دله	شعر رنگین تر ایار شیندن گیرد
بوسه آن رشک چمن می آید	دله	نکست باد بمن می آید
کشتی در پناه چرخ گر غافل نه	دله	رخه ما دار تمام این گنبدنا استوار
روشنم در انجمن چون شمع در زیر نقاب	دله	بر دریدم پرده ناسوس مستورم هنوز
گیرم که دل از کشمکش زلف بر آید	دله	باسله خط مغیره چه کند کس
خط نبیت روغاد را بینه عذارش	دله	عکسی آجلوه پیر از زلف غیرش

چند گوئی کریم چون طوطی	وله	قتل بهواتد و شتم الاسلام
عشق را با خرد خام چه طلب چه غرض	وله	عاشق دل شنده را نام چه طلب چه غرض
دل آرزوی غیر سارا نموده بود	وله	آورد کاروان خطا مشکنا ب خط
چو بنیت شوق ز گلگشت لاله را چه خط	وله	بغیر عشق ز نظاره نگار چه خط
بهرود تا آسمان از سوز دل و دم چه شمع	وله	تا بناسودم ز جهان هرگز نیاسودم چه شمع
عند لیسان و دقفس زاری کسینه	وله	بیکند بر شاخ گل گلبانگ زراع
مرو صاحب دل چو علقا تیغ جا پیدا نشد	وله	مدتی گردیده ام گرد جهان چو کوه قاف
عینسی ز فیض عشق مقام بلند یافت	وله	همواره سیر چرخ کند شمسوار عشق
در بانع دل با چه قدر ریشه دوانند	وله	آن قامت دلجو که نهالی ست مبارک
ایچ محبوبه ندارد نقد رنگ خا	وله	بعد سالی میناید روی خود یکبار گل
جنونی کو که آشوب قیامت در سوزاند	وله	ز طوفان سرشک خویش بگری در بوزانم
در دماغش از می یکساله گریبوی رسد	وله	زانه صد ساله از سحر خراب آید برون
نازه شد باغ محبت ز گل نامه تو	وله	در جهان خاصیت ابرو بد خامه تو
ز در دلم ز تار خدنگی که واه واه	وله	دارد بواشتقان سر خنکی که واه واه
دستم بگیر که تریا ز دقوی است		پایم رسیده است بنگی که واه واه
عشقت کشیده است بگرداب محتم		اوقاتم بکام ننگی که واه واه
شاعر کف مذا و غم یار سنگدل		دامان او گرفت بچنگی که واه واه
رشته تقوی گستم یلی	وله	بر کس ز نار بستم یلی
در رخ او دیده ام حسن از دل		آئینه آمد بدستم یلی

بعد از خزان عامره میر سید محمد قدس الله سره شب هشتم شعبان سنه ۱۰۸۵ منقول نمایم مائده وائف
در بگرام بخت المادی حسرا مید و در بانع خود واقع محمود نگردد فن گردید مولف در مرثیه انتخاب
قصیده نظم کرده و این مصراع تاریخی یافته رخ رفت قدسی جهان سید محمد از جهان

صاحب
مجلس
اصفهان

صاحب مرزا محمد علی اصفهانی امیر الامر اکلام است و از فرزنده روایات عالیات اقلام امام کهنه سانی است و مجتهد علما، سخنانی اگر او را رابع رسل ثلاثه شمره گویند بجاست پدرش از کده خدایان تنبازه عباس آباد اصفهان بود و میرزا در دار السلطنه اصفهان نشو و نمایافت و بعد وصول سن تیز احوال حرمین محترمین برست و شرف زیارت علیا اند وخت و با پیران دیار برگشت و با وصفی که منی المذهب بود و در بیان ایرانیان کمال احتیاط عقائد دین و حفظ اسرار علم و تقیین مقبول خواص مقام گردیده چنانکه باید و شاید زندگانی فرمود و در حرمین خود از حرمین مکرمین اقصیه در مستبقت شاه خراسان انشا نمود و چنانچه یکی از ان آیات این است

بسم الله الرحمن الرحیم که بعد از سفر حج صاحب

عید خود تازو در سلطان خراسان کردم

و در عین شباب آخر محمد جانیگری متوجه هندوستان گردید چون دار و کابل گشت ظفر خان که به نیابت پدر خود و خواجه ابوالحسن بهرینی قی ناهم کابل بود مرزا را در دهمین خلعت خود کشیده و از م قدردانی بر وجه شائسته تقدیم رسانید میرزا نیز عبدالحی نام او را تا ابد الابد از زنده ساخت و چون حکومت کابل و را و اکل جلوس صاحبقران ثانی شاهجهان بشکر خان تفویض یافت و ظفر خان با دراک غنیه خلافت شتافت میرزا نیز در یافت ظفر خان بسیر هندو خراسان و چون آیات صاحبقران در سنه تسع و تثنین و الف جانب دکن با بهتر از آمد میرزا با ظفر خان در رکاب سوار سلطان سمری بهار دکن کشید و در ایام اقامت بر مان پور پدر میرزا خود را از اصفهان بهندوستان ساینده تا او را وطن مالوف باز گردانید چون خبر قدم پدر میرزا رسید قصیده در مدح خواجه ابوالحسن و ظفر خان تشکر استعداده رخصت انشا کرده گذرانید اتفاقاً سوار صاحبقران عنقریب در سنه احدی و اربعین و الف از دکن به اکبر آباد عطف عثمان نمود و میرزا هم محرم سنه اثین و اربعین و الف ظفر خان را حکومت کشمیر به نیابت خواجه ابوالحسن مقرر گردید میرزا محل سفر با ظفر خان برست و پس از گشت کشمیر حینت نظیر هندوستان را وداع کرد و به دار السلطنه اصفهان رفته آرام گرفت و تا آخر ایام حیات نزد سلطان صفویه در کمال تکویم و تمجیل زندگی کرد و در مدایح ایشان قصائد غزلیه و اختم تا آنکه در سنه ثمانین و الف بهمان گذشتی را گذاشت و در اصفهان مد فون گشت مولف گوید سه

عند یلب مغنمه پر و از نصاحت صابا

رفت تیرین عالم بسوگر و فنه دار السلام

خاسته از ادواتش کرد سال و ملتش	بلبل گل از خبت صائب عالی مقام
مرزا در بند بانواب جعفر خان که در او اهل جلوس خلد مکان وزیر اعظم شده بود دوستی داشت چون از آن	بایران گشت از اینجا این همین با و نوشت
دور وستان با حسایه کردن همت است	در نه هر تخیل به پیای خود تخرمی افکند
جعفر خان پشیرار و پیه و بعضی گویند پشیرار اشرافی با وارسال نمود قدری اشعار مرزا که فقیر خوش	کرده و بریاضی نوشت بودم در اینجا بشت میکنم
جذب عاشق اشر در سنگ خار میکند	کو کهن معشوق خود از سنگ پدید میکند
مینست از منصور گردانه سیگو بدین	از زبان شمع این پروانه سیگو بدین
شود در خلایق هر کرا الله میجو ابد	نگردد در گوهر نجیست تا شاه میجو ابد
جان شاتاقان عیار جسم را صرصر بود	زود تر از خود شود شمع که روشن تر بود
از سعی کار عشق شود خام بیشتر	پیچیدیم برع بال فشان دامن بیشتر
بسته است چشم روشن از سیرال را	چون شمع ریش باشد در نهال را
در کار عشق سعی چو سر بر میکنم	مشق جنون ز خانه فولاد میکنم
تا که امنت شهید سنگ طفلان کرده است	بید مجنون گیسو تمام پریشان کرده است
نه آن جسم که از قحط خریار از بهار افتم	همان غورشید تا بانم اگر در زیر پا افتم
به حالت که باشد گرو گاشن چون صبا گردم	نیم نکست که از گل در پریشانی جدا گردم
چشم بر صبح آبی باز کن لب را پند	بهر تر از خواندن بود و بدین خط او ستاد
روی گردان شود و صا دل از دشمن نشوید	آز آینه بیالین نفس می آید
گناه ماست شب وصل گر بود کوتاه	کند بوسه جمجمه جمع دامن را
شمار حسن تکلیف بشیوه عشق است بیتاب	بیایان تار سد یک شمع صد پروانه بسوزد
ولم هر خط از داعی بداع دیگر آویزد	چو بیجاری که گرداند ز تاب در و بالین را
تا نظر و اگر ده ام چون شمع در بزم وجود	گریه از هر سر سویم براه افتاده است
ناخن هر که بخوناب جگر رنگین نیست	دیده داغ مرا ماه محرم باشد

حسن اگر گستاخی یافت در زیر نقاب	وله	شمع در فانوس از بیانی پروانه شد
با اهل در و کار بود وای عشق را	وله	هر برگ که عطر ندارد دگر از نیست
ندام سنگ ز دست که امین طفل نشانم	وله	که دارد در جبهان آونیه یا زاری کفن لدم
تا بخرگان آن نگاه گرم در دل کرد جا	وله	این خدنگ جانستان سینه اقم با برشت
در خور پروانه ام بزم جهان شمع نشسته	وله	سوختم از گرمی پرواز بال خویش را
ز شوق بیستون آینه این گدازین	وله	خوشا کاریکه بر آتش نشاند کار فرما را
روشن شود چراغ دل باز یکدگر	وله	چون رشته نامی شمع بهم زنده ایم ما
بیل عبث بخورده گل چشم و دقت است	وله	بر هر زریکه سال نگر و ذر کوته نیست
بیش ازین برگ و سرگشتن چنین رسوا بجز	وله	این بنای خام بر پروانه در محفل گشت
بماند شایان عیب میگیرند از دستش	وله	اگر صد نسخه از خسار او آینه بر دارد
نتوان بکوه عم دل مارا شکست داد	وله	از قیل مست کعبه محاسبانیکند
بهست میتوانی قطع کردن آسمانها را	وله	پیرا با انجمن تینی نشان زیر سپر باشی
عاقل از دشمن عاجز مجابا گذرد	وله	مشوای آینه امین که نفس کوتاه است
در فکر زن پیش که این رخنه فساد	وله	در خون گرم غوطه دهد جاسه عرو را
سپند می را بتعلیم دل با نام زو فرما	وله	که آداب نشست خواست و محفل نمیدانم
دامن کشیدن از کف عشاق سهل نیست	وله	یوسف ازین گناه بزدان نشسته است
اهل کمال را لب اظهار خامشی است	وله	سنت پذیر ماه تمام از بلال نیست

روز سه در مجلس نواب نظام الدوله ناصر خبک شهید مرحوم برین بیت هنگامه مبرها شده برین
حل معنی تقریری میکرد و بجای نمیرسد فقیر دم نمیزدم تا آنکه معنی بیت بخاطر رسید آن وقت بر نواب
و همه یاران عرض کردم همه زبان تجنید کشودند منطوق این بیت لفظ ماه تمام است که تعبیر بلال
و همین انتقال بیدر میکند و گمان فکریاره میشود و در از ماه در اینجا شهر است و از ماه تمام شهر سراسر بود
و بلال را لب اظهار فقر میکند و میفرماید که ماه سی روزه در اظهار کمال خود منت بلال نمی پذیرد
که روز سماع پیش از طلوع بلال معلوم میشود که امر و را و کمال سید بخلاف شهر است و در روزه نقل است

که میرزا سرگاه این مطلع فرموده

سرو من طرح نو انداخته یعنی چه | جامه را فاختی ساخته سیغی چه

یکی از فضلا و اعیان اقتراغی که که یعنی چه بصیغه غائب نباید یعنی چه بصیغه مخاطب باید زیرا که درین
شعر خطاب معشوق است میرزا متوجه جواب نشد درین مقام نقلی دیگر بر سبیل طبعیت تعلیم می آید که در
در مجلسی فاضلی این شعر خوانده

گفتش بنشین بشیم گفت نشین نشین | برادر من نرقت و قول بدگویم نکرد

و گفت وقوع یک از نشستن و نشستن ضرور است والا ارتفاع لقیضین لازم می آید و آن جا که
فخیر گفت که مرا عاشق دایمه مطلقه بوجه است و تقصیر و دایمه مطلقه سالیه و معشوق بر مطلقه
عالمه که لقیض دایمه مطلقه است عمل نموده یعنی گاهی نشست و گاهی نشست پس ارتفاع لقیضین
لازم نیاید غرض آنکه چون سائل فاضل و سوال سلسله منطبق بود جواب هم بر طبق آن را داده شد
این مطلع میرزا مشهور است

غیر حق را بیداری در دریم دل چرا | میکشی بر صفحه هستی خط باطل چرا

مؤلف گوید که هر دو مصراع خوب است لکن استعاره مصراع اول با استعاره مصراع ثانی
مناسبت ندارد و در طریق مناسبت اینست که برای مصراع اول مصراع ثانی شش چنین گفته شود
میکنی بیگانه را همان این منزل چرا و برای مصراع ثانی پیش مصراع چنین رسانده شود
میکنی طولی را نقش لوح دل چرا اما میرزا رفیع و اعظم فردی این مصنون را بخوبی
مستند و اینقدر طولی را دیدی در دل چرا و مصحف خود را یا این خط میکنی
باطل چرا و فقیر هم درین زمین غری دارد و از آن است در صفت پروانه بال نشان
ایدل چرا و سرخی بازی بنوک محقر قائل چرا و قمریان عالم قدس انتظارت میکشند
مانده سلسله سرو و الا قدر پا در گل چرا و اصل مقصود و گوشتن بود آن خود دست داد و پیش
کردن شمع را از خاک این سبل چرا و زلف را پیچیده در دستار پنهان کرده بود و در بالا
کرد باز این آیت نازل چرا و از محالص میرزا است بعد تمهید بسیار

و بان عجبی هوا با کلاب ششم شست | که مدح خسته و آفاق را کند تکرار

ایضا بعد از دست شرب در روح امام رضا علی السلام	
هر دانه ریش غمی فرزند پوترا	بگذر ز خاک بدگر آید او که هست
اصول این مختص نظیری نیشاپوری است که بعد از شرب شرب میگوید	
ز فیض نکت اور روح داد عیسی را	از ان شرب با کنی در قدح که یاد صبا
در ان مقام که ظاهر کند تجلی را	هزار کوه غم از یکدگر فسروریزد
شه سریر امامت علی موسی را	نه زان شرب که لگور او شنید کند
<p>الهی خانه تو را در خواب شود که چه آفت بابر معنی افرونیان می آرد فقیر در ایام تحریر این صحیفه قصیده نظم کرده تشبیب آن خطاب به کعبه معظمه است و گریز بمنقبت امیر المومنین علی رضی الله عنه بعد نظم قصیده روزی بخاطر رسید که از قصائد میرزا صاحب فحاصل برآورده درین صحیفه ثبت باید کرد چون دیوان میرزا را دردم می بینم که میرزا هم خطاب به کعبه و گریز بمنقبت امیر رضی الله عنه میبکند</p> <p>بیت - مختص میرزا نیست</p>	
در تو پیدا گوهر پاک امیر المومنین	ای بیخ تو رفی تر ازین به نمیدانم که شد
<p>و بیت مختص فقیر نیست مطلق خورشید که خوانم ترا الحق بجا است از تو سرزد آفتاب آسمان شکر آخر فقیر گریز را تبدیل کردم و هر قدر سخن که بدست افتاد بیت سابق را محو کرده بیت لاحق ثبت نمودم الحال تشبیب کعبه از میرزا و قصیده خود تمام درین صحیفه رقم نموده که انوار طبايع انسانی با وصف اتجا و اهمیت بر موشن ان جلوه نمایند</p>	
<p>سوز خاک از نکت شکین بیاست با توین رشته ات از تار و پود جاسدت خیل آئین قطره افشوده از زلفت و رشخین در حرم قدس یک پروانه ات روح الیزین از حراجیک نشان اتجا بیت همیدین جله حیرت نیست گرا باشد با سب عین نیست نقش بود خانه ات نشد شکین</p>	<p>لے سواد عین قیامت سوبه آئین موجّه آریگ صحرا بیت صراط المستقیم غنچه پرموده از لاله زار است شمع طور در بیابان طلب یک العطش گوی تو خضر مصرع جزیه دیوان موجودات را مردم چشم جهان بین سپهر انضری عالم اسباب را از طاق دل افکند</p>

از ثبات مقدم خود دند زخاوی سبکتی	پایه عصیان هرگز نبرد از اهل زمین
بوی بخت یاقوت خویان دارد و آتش زهر	برای بهر آنکه خدام ترا بوسه زمین
تا شبستان فنا بکشد تا سحر چرخ	گرم وی آتش دوزخ قتالی است
بستی که هر دوازده حجت پروردگار	چون نگین بهر چه داری بیای بی جبین
کرده روشنگر آینه دل و لپا	جائزه دست و نهیت پیوسته باشند غریب
بهر فی کیمه دامن بر بیان در عرض سال	میدهی سامان کار اولین و آخرین
بهر تصویر بی ترازین به بنیدانم که شد	در تو پیدا گوهر پاک امیر المومنین

موت گوید و جلال کعبه اشرف چه والا گوهری به قیمتی داری که قربان تو گردد مستری
 جلوه گاه حسن نیرنگی تنالی شانه به در شب عایت هر سنگ مینای پیری به ساکنان شش محبت
 بخون صحر اگر تو به دست گدوم گر لیلی مشکین چادری به بنده ام احسان یاقوت مسمی مال ترا
 بیکند باشه گمان سلسله کوشری به بوسه نوشین یاقوت تو بر ما منع نیست به ختم شد بر
 حسن خلقت رسم عاشق پرده می به میرسانی راحی آغوش را از ملتمز به از تو آمیزند خویان
 راه در رسم دبیری به رازهای عشق و کرسی در تو باشد روحه بیت جام و جم و آینه اسکندر
 حسن مطلق را بدام خود نقد ساختی به خوب صیادی و شلی در فن خود ما هری به پشت خاک
 در زلف را ما چه صاحب قدرتی به فیل را در زمره مورسیای نشتری به گرد تو بسیار ناگردند هر دم
 هفت یار به جوهر خاکی و از هفت آسمان بالا تری به رنگ از آینه دل و لپا هر دم می بری به نازک
 الرحمن تنویر العجب روشن گری به میرسانی فیضهای عیب و در پنج وقت به هر که دار و حالت دوری
 به زبانه زری به دانه جادو به پناه خویش و عشق و طیرا به لب که دار و طینت پاک تو شفقت گسری
 به تو واجب شد مولای که دست قدرتش به بر زمین افکند از بامت آله اودی به شاه مردان
 صخره یزدان که دست و تیغ او به کرد خاک از صفحه ایام نقش کافری به نور سیکاهدی یعنی
 عسل مفضل به افتخار دوده آدم زردش گوهری به پیش آینه که اول چشم او میدار شد
 در بحر خیزان صبح صادق پیگیری به تاقیاست آهروی عازریان شمشیر اوست به ختم شد بزد و نقصار
 چید زنی خوش جوهری به حارسان نه حصار سبز گرد آفرین به چون بیازوی مبارک که ناب چهره

<p>شیرین و ان را اسید بوده است جداد در اسد تشریف فرمود آفتاب خاوری کرد جابر آسمان شیرین صغری کرد این احسان بالا دست را گرداوری طاعت مالی با وضعم که وجود حیدری هر روز خورشید را و طاس چرخ چنبری چون گل خورشید گردد و آفتاب محشری حفظ والا چون کند یک دری را یا دی تا برآیم از طیفیل انجباب از ششدری جانب درگاه اقدس که تخت هم بری چشم دارم این عنایت از تویی انگشتری بر گل احر مبارک با دزر جعفری تا کنم حاصل مقام قنبری بل بوذری نیز نم از او زین ره از تلاش قیصری تا برآید آفتاب از پرده نیلوفری با دشم نبرم احباب تو روشن اختری</p>	<p>ضیغی در خاندان عالیشان تقدیم سر زانوئی علی بگذشت سالار سل بریه کرار را افزود و دشمن مصطفی مرحمت فرمود خاتم سیاهی را در کوع نیست غیر اطاعت جسمی مصلی را نماز غلط و غلطی تجرید نگاهش رو نمود گرمی هنگامه فردا اگر برسم زنده باز اشهب فرش ساز و دیده را در راه او بر در شهر نئی رنگ اقامت رخسار شاه عالم پر در اطل عنایت گستر حلقه چشم حقیقت بین کرامت کن مرا عند لیم نقد و ان عول مرا انعام کن منتظم گردان مرا در سلک خاصان حضور منت این که در ذیل غلامان توام تا کند شب خاک را در طیبان سوسنی با دواع سینه اعدای تو بخت سیاه</p>
--	--

در مطلع قصیده از حفظ والا گوهر اشاره است بضمون حدیثی که قاضی قطب الدین در تارخ میخ که از

کعبه اجار روایت کرده ترجمه حاصل حدیث این که نازل کرد حق تعالی یا قوت مجونی را از آسمان با
آدم علیه السلام و ملائکه بنیاد کعبه را گنده از سنگ بر آورده و بالای او آن یا قوت مجوف را گذاشتند
و همیشه طواف میکردند تا آنکه طوفان نوح علیه السلام آمد و نگاه حق تعالی آن یا قوت مجوف را بر آسمان
میرصدید که در آتش و شیان و شت خیال را و ام در دست و پای پیچیده و ماهیان کجور
سخن را حلقه در بینی گشیده آغاز حال از صفهان بختنر امید و خشم بیع الاول سلفه منسوق الفه سلفه
صاحب قرآن ثانی شاهجهان مهابی گشت و قصیده ستایشش بعرض رسانیده هزار روپیه جایزه

اندوخت مطلقش اینست	
نیم جهان خدارا سپهر فضل و کرم	بزیر سایه قدرت در تو نیز اعظم
خان آرزو در مجمع انظار کس گوید روزی نواب تقدیرس حجاب جهان آرا بیگمیت شاه جهان بادشاه بسیر باغی که در وسط شاه جهان آباد ساخته بود می آمد و سیر و حجره از حجرهای بیرون باغ که مردم بکرایه میگرفتند بسبب اهتمام سواری بهمان میشد و دیگر فیل سواره تشریف می آورد و هرگاه فیل سوار نزدیک می آید میر از غره پشت بام حجره خود سرباز آورده این بیت میخواند	
هر قبح برنج افکنده هر دوازده باغش	تا نکست گل بختی آید بد باغش
بیگم ظاهر از سید باغی میفرماید این کیست اورا کشتان کشتان پیارند خواهر سریان که در سواری بودند میر را کشتان میزدند و مکرر میگویند که چه میخوانی باز بخوان میر همین بیت را که میخواند تا آنکه بیگم درون باغ تشریف بپذیرد و میفرماید که پنجره رو به این نعل را بدهند و از شتر بیرون کنند در وقت تحریک این صحیفه موثری از غزلیات میر صیدی بدست آمد و از آن این آیات انقضا پذیرفت	
چه بهره از گل رویش هوس گذارنده را	بهار قبض بخش جنون ساخته را
بوی زبرگ گلبن مقصود ماند داشت	وله چیدیم دسته دسته گل احتسا
در بیج گاه او دل خورم میخیزند	وله آینه شکسته پسند و حبیب ما
یا این شادی که آزادی ز کتب کبیل	وله حساب عمر بگیرد همین آونیه خود را
آتشم با من کسی را نهم بودن صدف نیست	وله فرصت صلی نباشد در قفا جگ مرا
شباب آلوده از بزم که می آبی باین گرمی	وله که از آب عرق پر کرده چاه ز نخلان را
دست و دل باید فراموش از وجود جمال را	وله تنگ چشمی سید بدست گشتی غریب را
از چمن بلبل شهر آید که از حسن تیان	وله گل فروشی میکند آئینه در بازار ما
زهر است که مراد بد بخت برگشته است	وله بر دزگار تو از سبکه شتر مسار من است
از بحر گر چه نیست بلای تیر و لی	وله بدتر ز بحر از غم هجران نمرودن است
چهار آئینه گر حصن دشمن است چه پاک	وله توان چو جوهر آئینه اش بمایه شکست
جیف و میلی در نصیب یکس از گردن	وله هر کس در خانه آئینه همان بوده است

تقصیر فلک نیست اگر بی سرو پاییم	وله	چون ابر پریشانی ما از کرم ما ست
در پله خود باش چو شقال تر از او	وله	تا خلق برابر بریزد و سبک شدنت
بت خود رای من رسم خود آری نمیدانند	وله	چو گل هر هفته میپوشد اگر صد پیرهن دارد
بسیار مضطرب شده مرغ و لم بدام	وله	رحمی بگر بخاطر صیبا و میرسد
بشکست بدل خاتم ازین شک گلبن	وله	وامان گله نذر گریبان تو دارد
من صید ناتوانم و صیبا وید مانع	وله	ترسم که تا بخشتر بجام بدام نهند
ترغیر میکنم از دست بیکسی صیدی	وله	تخته که ز معشوق خویش نتوان کرد
بشناس تو خود عیب خود اینجا که موز	وله	مردم همه آینه تنثال مزاج اند
درین فصل گل هر چه داری میوه	وله	بسا که دیگر بهاری نیاید
مصاحبی که از و بند بردی باشد	وله	چو زنگ آینه نادر مقابله باشد
انصاف تو ای محنت امجران بجا رفت	وله	هر چند که جان سختی ما با تو وفا کرد
زین گلستان که خس و خوار بهم میشگفت	وله	قسمت غنچه ما نیست که خندیده رود
بهاری را چندی دل که نه روز در گذشت	وله	بردی بستر زنگ نخران بهیاری افتد
نشیند خوب را از سهل چیز آوازه خوبی	وله	سحر خوبی که در چنینی بود عیب از صدا افتد
ز چشمش دیده ام از کشتن دل بطفها پیچید	وله	چو آن وارث که از خون بگذرد و خون بها افتد
ز گفتگوی دو گنج راست در میان نیاید	وله	که هرگز از دو کمان تیر بر نشانه نیاید
رسیده ام بگلستان وصل و نوشیدم	وله	که گل بشاخ بلند است و باغبان نزدیک
از ان چون یاد عریان بر سر کوی تو میگردم	وله	که شاید از غبار استانت پیرهن پوشم
مانع عکس تو از خانه خود میگردد	وله	زنگ آینه صفائی است که من می دانم
در شب نوروز ز در و درویشا آن خوش است	وله	که مستانیم سنا و دست گردان بیکنم
از یار و در کام مجوس که بلبس	وله	هرگز نرسید از گل رعنا بنوالی
در چمن و قهرم از رشک که دیدم گل را	وله	همین زنگ قبای که تو در پرداری
شاخ گلت بهر طریقی میل کرده است	وله	ترسم در از دستت بیجا کند کسی

در صدارت او رنگ آبادی

<p>من آئینه دیار رنگستانم از افت این زمان در جانی مرد</p>	<p>باران طلب سحاب تابستانم ببندد چو باغبان سرستانم</p>
<p>صدارم تخلص مصمصام الملک سلمه الله تعالی خلف نواب مصمصام الدوله شهید خوافی او رنگ آبادی مصمصام الدوله شهید امیر بی نظیر جامع فنون کمالات بود و در شعر فنی دم بیکتالی میزد و با فقیر اخلاص خاص داشت روزی با فقیر گفت این مطلع شیخ فیضی مشهور است مرا براه محبت و مشکل افتاد است که خون گرفته ام دیار قاتل افتاد است به مطابق معنی ظاهر یک شکل خون گرفته شدن عاشق است و مشکل دوم قاتل افتاد و یار پس نجات متغذرو بخاطر من معنی دیگر رسیده یک شکل این که عاشق خون گرفته است مبادا سوای معشوق دیگری او را کشتن شکل دیگر اینکه یار قاتل افتاده است مبادا سوای عاشق دیگری را کشته بدو امر بر عاشق ناگوار است احوال شهید مرحوم مفصل در عنوان ماثرا لامر که تصنیف نواب مسطور است فقیر الحاق کرده ام سیوم رمضان ساله احدى و سبعین و مائه و الف ایجیات از سر شپه شهادت نوشید و در سلک ایجاد عند ربهم منتظم گردید مؤلف گوید مستنیر او مصمصام الدوله آن امیر و الادانش آگاه ناحق شده کشته در کین گاه دعا و انطلو ماه به آزاد و بروض میرساند تاریخ پیاران مشنوبید به کثر شهید ناکسان سید را انالله به اما مصمصام الملک نام اصلی او میر عبدالحی خان است در ساله اثینین و اربعین و مائه و الف و در دامن و در ساید پدر و الا که تربیت یافت اول بخطاب مصمصام الدوله مخاطب گردید و الحال در سر کار نواب آصفیاه ثانی خطاب مصمصام الملک و دیوانی دکن باشد پانگی دارد و در فنون علوم و شعر گوئی و شعر فنی از امر او عصر انتخاب است و در علم فطرت و آداب ستانت و آئین مروت در اقران خود کامل نصاب بحکم ارشاد ارتباط او با فقیر بدرجه کمال است و چون دو نقطه تاریخت دل را بادل اتصال داند اثر حمیه او درین صحیفه جلوه نمود اول و قار تخلص میکرد و ثانیاً صدارم قرار داد و جوهر خود بر بصران عرض میکند</p>	<p>چه لازم است که چون من بخت لب باشتی بخت با چه سلوک است اینک لب باشتی چه میشود اگر آبی و چند شب باشتی</p>
<p>بگشتی که تو سر منشا طرب باشتی برای درد سر عالمی توئی صندل پانظرار تو آراستیم خانه چشم</p>	<p>چه لازم است که چون من بخت لب باشتی بخت با چه سلوک است اینک لب باشتی چه میشود اگر آبی و چند شب باشتی</p>

کیست از عالم کند آگاه و دانا را	وله	در فراقت می پسندد دل هم از ادا را
حدش که جزو نیست کسی بخشین دل	وله	با کنده ایم نام ترا در نگین دل
بر خاطر تو از دو عالم شود عیان	وله	پیش نگاه تست اگر دور بین دل
در انباری بود وقت که حال از دکان	وله	ببر دیار سبک بر دست و نگین بادش
بلکه استحال بوی عطر کا به و مبدم	وله	قد رگتر ساز عیان هر چه هست از پیش است
پیش با سخن هر زه گرانجا نان	وله	که منتفع نه شود از جواب کوه نمسه
تا بظلمات بر دل من ناوکاندازی کند	وله	باز گشتنهای ترکان ترا فهمیده ام
سخن نقد ضرورت بود بر رگان را	وله	که جز جواب نگردد و صد از کوه بلند

قصه الصدا و المعجزة

باجای

ضمیمه تخلص میزار روشن ضمیر است اسمی با اسمی بود و پیر تو دهن و فاد شبتان سخن با
فروغ آگین منبوی که از اجداد او بولایت ایران بپند آمد و تولد او در مشهد واقع شد ولایت
را بدون او علط شهرت یافته در عهد شاه جهان بادشاه بخدمت بخشاگری و وفای نگاری بنده سورت
ما بود بود و یازدهم رمضان سنه ۳۰۳ مت و شین و الف از این هر دو خدمت معزول شده بدیوانی
و اینی بنده کور منصوب گردید و باضافه منصب هم میبای گشت اخلاص شاه جهان آباد
در همیشه بهار مینویسد که ضمیر در جنگ عالمگیر با شاه با شجاع در کچه رباعی مشتمل بر دعایه و تاریخ
فتح در عین سحر که گفته گذرانید شمس افتاد برار روپیه صلح همان ساعت و حجت گردید رباعی است

ای عزیز تو سوره تبارک با دا	رباعی	پیوسته ترا تاج تبارک با دا
جستم ز بی شگون فحمت تاریخی		دل گشت شوق فتح مبارک با دا

و ازینجا معلوم میشود که در وقت توجع عالمگیر با شاه از دکن بدافعه برادران میزار روشن ضمیر از بند
سورت خود را بر کاب خلد مکان رسانیده و شیرخان در راه انجمنال منیبید در آن هنگام که مشیت
الهی عالمگیر با شاه را بر سر فرمان ردالی توفیق حفظ قرآن از رانی داشت میزار روشن ضمیر این
رباعی در تحسین حفظ نظر مبارک گذرانید و با وجود فقرت خاطر همان کشت از شعر و شاعری هفت
برار روپیه وجه صلح حجت گردید

صاحب سیفی و مرتضی حافظ تو	محمد الدین و مصطفی حافظ تو
<p>تو حافظ قرآن و خدا حافظ تو</p> <p>وفات او در سنه سبع و سیصد و الف و دویست و دوازده در شهر سوریه است فقیر و خرمیت و مراعت سفر حرمین و تشریفین و قتل و بیهوشی بر اثر اوقات و فاکت خواهد مقبری و مسجدی در نهایت صفای خاک او ساخته بودند و در ترتیب نظم زبان هندی و علم موسیقی و رقص استاد و عظیم المثال بود و پنی نبون مکسور کبیر محمول و سکون یاء تختانی و یار نسبت در آخر تخلص میکردنیمی زبان هندی ترجمه عشق است و یار جانک را که کتابه است زبان هندی در علم موسیقی و رقص زبان فارسی ترجمه نموده اکنون تقریب سخن هندی قلم زبان آوریگویانی می آید چنانچه قلم زبان عرب و بلیان فرس سامعه مارا بخوشنوالی خوانده اند و طویان هندی هم ذائقه را از لشکر یزی خلی مثلند و ساخته کسی آشنائی و فائق السنه علامه است بنده سخن میرد اما طالع عرب باند است که خاتم نبوت صلی الله علیه و آله و اوصیای و سلم و دین قوم مسووث شد و قرآن مجید زبان عرب نازل گشت سبحان الله لطافتی که زبان عرب دارد و هیچ زبان نداشتند باشد و حرفیکه مخصوص زبان عرب است پر لطیف واقع شده مثل تار مثلثه و حار مملو و صا و مملو و ضا و مملو و طار و مملو و عین مملو بخلاف حرفت السنه دیگر مثل یاء فارسی و زار فارسی و ناز هندی و ذوال هندی و زار هندی که نزد ارباب ذوق مخارج اینها بلطافت مخارج مخصوص عرب میرسد و او ذوال الف و لام الف و ذراع آن در زبان عرب طرفه چیری است و در زبان عربی صیفه نذر علی و است و صیفه نبوت علیه و در فارسی هر دو یکی است اما وضع زبان هندی منسکات طرفه تفصیلی که که صیفه نذر جدا کرد و صیفه نبوت جدا برای خلقی صیفه علیه سواست که که نبوت وضع نمود و از عجایب قدرت الهی است که زبان هندی جدا از عرب نذر و نوعیکه زبان عربی و فارسی شمر و کمال رنگینی طرح میکند زبان هندی نمیتوان کرد که طور زبان چین واقع شده و شالی که نثر زبان عربی دارد و ظاهر ایسیج زبان نداشته باشد و نثر از عربی و هندی باز است خلاف نثر فارسی که اینها بنا بر نثری برافارند گذاشته اند و ظلم که عبارت از وضع شی در غیر وضع آن است اختیار نموده اگر چه شعرا و عرب هم</p>	<p>تو حامی شتر مرغ و حامی تو شاست</p>

با حمله عجم سبیل لغز یا امار و میوه اند لیکن اصل لغز آن نه با نسا است و بجز عربی و فارسی
 و هندی اکثر فحاش است و قلیلی تنقیح از جمله آن تقارب و کفص الخیل و سمن در سمن زبان
 است تقارب را در هندی بجنک پرات گویند بضم یا رسوده و فتح جیم معنی آن مار زقار و بنابر
 آن مشت رکن گذارند و کفص الخیل را تریخی ناسد بکسره فوقانی و بنابر آن گاهی برشت رکن گاهی
 برشت رکن گذارند و برشت رکن گاهی یک سبب نفیفت یا بقیل را در اول مصراع و یک سبب
 خفیف را در آخر و هفت فعلن را در میان آرند و این فعلن تخمین عین و تکین آن اکثر در پنج و این
 مصراع فقیر که بد وزن است و گفته رع ماه تمام سپهر رسالت صلی الله علیه وسلم و این بحر را
 سبب ناسد بفتح سیدین محل وقوع و او و نشدید یا رتخلانی و گاهی در سبب خفیف آخر مصراع
 را حذف کنند و سبب در اصل دائره عرب است فعلن است فعلن مفعولات است فارسیان
 آنرا اسطوی استعرا لکنند یعنی است فعلن است فعلن فاعلات و در عربی فروع آن بسیار است
 از جمله آن مضاعفین فعلن فعلن خیا نچه این بحر فاعلی از شتر اردو بیت القصر گوید
 اجل عمری صدق القابل و انک حق و هم الباطل و بجای مضاعفین هم می آید
 چنانچه در مصراع ثانی همین مطلع این وزن در هندی هم هست و آخر اینچو بیالی گویند فتح جیم فارسی
 و شوی درین بحر نظم کند و در یک از بحر هندی که آن را سورته ناسد قافیه در وسط مصراع
 آید و خوش آید است و ظاهر چنین قافیه و شیخ زبان نباشد و از غرائب آنکه بحر طویل نیست
 فعولن مضاعفین چهار بار و بحر بسیط یعنی مستفعلن فاعلن چهار بار و زبان عربی در کمال مطبوعیت
 است و زبان فارسی در کمال نامطبوعیت و در شعر عربی گاهی یک لفظ را تقسیم کرده و بجهت
 بمصراع اول و بعضی بمصراع ثانی و هندی هیچ عیب این تفکیک و زبان فارسی و ترکی هندی
 نیست بوجوهی صاحب قصیده پرده گوید محمد سید الکونین و التعلیل و افضالین
 من عرب و من عجم و مصراع اول بر تفعلی تمام شده و نون از مصراع ثانی است و در بعضی
 و صاحب مخصوص زبان فارسی است که ابیات را اخلخال می پوشاند و طرغ آرائش مسید و
 سبب ردیف تنوع شعر فارسی از دائره انحصار بیرون است و در شعر عربی ردیف نیست
 مگر بتبیت فرس الطف منید بد

حرف انظار الممسل

در طالب علم

طالب علم بلبل مل و شاعر خوش تخیل است سخن را بر محنت و لایزال نواز و دو پایه او را تا سدره است
بلند میسازد آغاز ز نایب شهاب سری بگلگشت هند کشید و چندی در نجیب سر برده نر و سیر از آغازی که
از طرف جهانگیری بادشاه بنظم قدما بر میر و انست شتافت و بفراوان نوازش اختصاص یافت بعد فوت
میر از آغازی دوباره وقت بدیاری هند کشید و بابت خان تفریف او بسامع خلافت رسانید پادشاه
را مشتاق ساخت و او را بحضور برد اتفاقا طالب علم برای رسائی دماغ مفرجی استعمال کرده میرو و دانست
نشان حواس او را معطل میسازد و گنگ شده اصلا زبان بطن آشنای نمی شود و بابت خان را برین
صورت در نظر پادشاه و حضار مجلس خجالت عجیبی رو نمود چون طالب بنام برگشت و اوقات از نشاء است
داد سرگرمیای تشویق فرود برد و قطعه اعتداری همان وقت بر سبیل ندامت بنام دیانت خان
انشا کرده ارسال داشت بین دو بیت اندان است

<p>مفری زده بودم بقصد گفتن شعر بزم باد شهم زان زبان نمیگوید</p>	<p>عروج نشاء او کرده هر چه کرد بمن که گشته بودم از خشک زان زبان من</p>
<p>دیانت خان بعد بطالع قطعه عذر پذیرفت و غمار او را بسامع لطفت شکست اما دیانت حسان محمد حسین از اعیان دشت بیاض است بمناسبت عقل رسائی فهم موصوف بود و در تاسخ دانی بکلی روزگار نیز نیست و عهد جهانگیری بهند آمده در سلک ملازمان مشروری انحراف یافت آشناء از عتب به جهانگیری جدا شده بصاحبقران ثانی شاهجهان که در آن وقت وزیر مشروری بود پیوست و بجزید تقرب در چهیمای افتخار گشت و روز جلوس صاحبقران منصب دو هزار ری و اقامت هزار و پیمانه سرفراز گردید و در سال اول جلوس بواقع نویسی و گنایم سپس بقلعه داری احمد نگر مورد عنایت گشت و در سال سیوم جلوس منصب دو هزار و پانصد ری مرتبه اعتبارش افزود و در همین سال مطابق شهادت اربعین و الف حبس که در آنجا گذرخت بدشت بیاض هم کشید طالب علم در راه اعتماد الدوله جهانگیری بود و آخر استغفار کرد و قطعه عذری نظم کرد و از آن است</p>	
<p>دو صفت اند اهل طبیعت که هرگز یکه را فردا نمی کرد شاعر</p>	<p>ندارند با هم سر سازگاری یکه را بر زنگ دعا می تباری</p>

<p>زینت بلند خود امید داری درویشم از چشم نا اعتباری بمنصب چه شد نیستم گزیری مرا محرم داری به از سر داری</p>	<p>من آن شاعرم شکر الله که دارم که گرد مهر با قوت یکده گردد بکار معنی هزار فصیح چو محقر تو دارم چه حاجت بمحرم</p>
<p>اعتماد الدوله التماس او را پذیرفته از خدمت منتظم ساخته چندان در ترقی او کوشید که بنیای ملک الشوالی رسانید تا رتبه بدو بی و دیگر کتب معتبره ناطق آنکه که اکبر بادشاه از پایة اسلام افتاده بود تا بجای که دینی تراشید و دین آلمی که تا دین لای توان گفت نام گذاشت و بعضی رسوم از دین هندوان پسندید و جزو دین خود مثل آفتاب پرستی و ریش تراشی جهانگیر هم بر طبقه پدر ریش می تراشید و وقتی طالب را حکم ریش تراشیدن شد طالب قطعه گفته بعرض رسانید و ریش خود را محفوظ داشت قطعه این است</p>	<p>سفر میکنم صاحب دونه من بناخن نه با تیغ از روی خود سروریش و ابرو بردت دفره از و این گیاه خدا کشته را که سنبلیله چو آتش دامن است چه من را هم خارج از رسم تو و گرنه بایم ای ابرو تو</p>
<p>چه سربلکه گردن تراشید می من این مشت سوزن تراشید می بر رسم برهن تراشید می نه از بسد خرم تراشید می بی زیب دامن تراشید می که مو وقت رستن تراشید می سدر از جفم تن تراشید می</p>	<p>تو طالب باکم وفا کرد و در عین شباب را خاموش کرد و طالب ادر وصف تمام قصیده گفته و عجب حق این خدا را کامل عیار بجا آورده</p>
<p>از نرگس ستانه کنی عالیه سائی برگرفته چشمت اثر نافه کشائی با آنکه در بین بان عیبه شبنم صبائی کمارام نگیری دمی از مادره زائی</p>	<p>نان ای نیکین آهوی مشکین خطائی آهواگر از ناف بود نافه کشا چسیت ستانه روی بر درق لاله نرین از صلب که گیر در جنت نطفه شبنم نوز</p>

آن رنگی مستی که کنی غایب نمود
 سر بعد بریدن فتنه از حالت گفتار
 وایم بسراشت خرامی نراکت
 وایم اندر فتنه تو کجکان و تدر و ان
 هر که همیشه ز سینه غوطه سز از بر
 در گونه شبیهی دخی خفته زن اما
 خاک قدرت صاف تر از آبجیات است
 زیر قدمت فرش در قهای زرافشان
 گل و دین سیف لسان التورانی
 با آنکه بریده است سر هر دو زبانست
 خون در بخت برده نبوی که دم تیغ
 آن لحظه که طاوس خوامی کنی آهنگ
 خود از در و افشای درونت همه مار است
 زان رو که در لاله زانوی نایقه است
 اینجا شکیں رقم ایچور سیه مست
 داری بسر شیفته سودا س نهانی
 در زیر لب زخمه است همسانا

از بوسه تر عارض خوبان خطایی
 تو با سبب نقطه چیدسان نغمه سرائی
 مانند عروسان نفس جلوه نمایی
 با آنکه چو طافس بهمه رشتی پائی
 صد گوهر ناسفته براری چو برائی
 هنگام تو لب نهی بر لب نانی
 هر خپد که تا ساق نهان در گل ولای
 از جنس سمرقندی و از جنس خطایی
 گاهی ششم انگشت کرام الوزاری
 صد نغمه سرائی همه رزمی و ادائی
 آلوده نگردد بگه عضو ریائی
 بر پات تو افتند تدر و ان وائی
 شک نیست که موسی بنان الوصلی
 بر زانوی تو کرده صریح تو ورائی
 شغل تو چون بخت تیان غایبی
 در گوش دلم کوب که مست چوئی
 در توطیه روح جهان و اورمائی

ایضا - از تخلصات دوست تمیید بهار میکنند و میگویی

بر دم طاوس گل بوپاشود
 سگ آتش فیض تم گیرد ز ابر
 در عکبان افتند مست از شاحسار
 اندران فرصت چو یابند آگی
 طوق قمری را پرد آب از کنار

از ملاقات نسیم گلستان
 شعله نشناسی ز شاح ارغوان
 همچو برگ از صدف باو حسنران
 آب و باو آن رهنمان بوستان
 تاج بدید را برد باو از سیان

این خبر چون از زبان عنزیب	آشنا گرد و بگوش باغبان
عنجه سامان یک جهان چین چین	بیمچار غیرت بخود چون جیران
وان دو دزد خام کی را در کشد	از قدم تا فرق برسد گران
پس پے حکم سیاست آورد	سوی دار العدل دارای زمان

بعد تمیید موسم گرام

زبان سوسن از تنگی قناده برون	چونک خنجره فزانه عیدیم مثال
ایشان را شعرا طالب آملی کفایه میکند و خاصه را از تحریر میاشعار غزل مضاف داشتیم که تذکره های حاضر اشعار احتمالی غزل و اوزان میسران برده اند و کمتر نایه گذاشتند تا بنیة حاضر چه رسد	
گلگل زیاده چون یرهاوس گشته	آبادیه هزار دهن بوس گشته

خان آرزو این بیت را بنام طالب آملی آورده و بنام میر عبد الغنی تفرشی که باب العین مجمع النفاکس
تتم بنام اوست نیز گرفته لکن معذرت توان داشت که عالم عالم اشعار جمع کرده تا کجا قوت حافظه
و فاکند شیخ محمد علی خزین و والد داغستانی بیت مذکور را بنام میر عبد الغنی تفرشی نوشته اند
این معنی تایید میکند که بیت از میر عبد الغنی است و همچنین در مجمع النفاکس این رباعی بنام عبد الغنی
تفرشی و زاهد علی حسان سخا تخلص رسد و در گزیده

عکس بره و فاش سیتیم عبت	دل جبه تو بدیگری بیتیم عبت
در پیش تو قدر هر سگ پیش از ما است	ما این همه استخوان شکستیم عبت

و شیخ محمد علی خزین و والد داغستانی رباعی مذکور بنام میر عبد الغنی آورده اند و میر عبد الغنی
طالع عجیبی ادا زد که متاع او مفت بشارت میر و وطنه اینک که خان آرزو و در مجمع النفاکس
همین یک بیت و یک رباعی از میر آورده بیت در قسمت طالب آملی و رباعی در جبه منخاف

و بنی بیچاره فقیه گوید

وقت از انکال المیجر

طهین باب حکیم است قرین ابو فیض قاریابی در ریاض فلسفه را میسر می شود و ابلی
بنابر ان اورا صدر الحکمی بنویسند و شاعری است حسن تقریرش کفیل الشرح خواطر و جواهر تقریرش

کتابخانه
موزه و مرکز اسناد
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

ماه طلوع کرده اعرابی دید که چهار شتر را در دست نهاده شتر است تا ده آخر شتر قوت گردیده و ماه
خطاب کرده این دو بیت در مدح از انشا کرده ما ذاق قول و قوی فیک فرد خصم و بقدر
کیفیتی التفصیل و المجملات ان قلت لازمت رفوعا قانت کذا و اوقات زانکه بی فوقه فعلان
یعنی چه گویم و حال آنکه گفتگوی من در تو تنگ است که گنجایش نشاندار و تحقیق مستقی کردی تو
مرا از تفصیل و اجمال مدح خود چرا که اگر گویم همیشه بلند باشی پس تو چیتی یا گویم زینت دما و ترا پروردگار
پس او تعالی کرده است حاجت دعای من چیست و یوان طمیر آئینه خانه صفا و جاوه گاه پرزاد آن
سیما است از جمله کلام و قصیده ایست هشتاد و چهار بیت کسی که مطالعه میکند بشناسد که قوت
نا طقه او بچه مرتب است بر نه از تشبیب آن بقلم می آید

سپیده دم چو زنده ابر نیمه در گذار ز اعتدال هوا حکم جاسور گیر و سرو و خار کن از غنایب نیست عجب عروس باغ مگر جلوه میکند ارموز کلیم دار ز شاخ درخت بلبل را هنوز سر و سبی در نیامده است برقص هنوز ناشده سو سن ز بنده مهد آزاد چمن هنوز لب از شیر ابر ناشسته نهاد ز گرس رغبه بخواب مستی سر جهان باین صفت از غوری و مجاشه ز خاک مجلس او بوب خلد می آید	گل از سر چه خلوت رود و صیفه یار اگر بنوک سلم صورتی گشت نگار که مدتی سرو کارش بنود جز با خار که باد غالیه سالی است و ابر لو یار فردن آتش گل کرده عاشق و پیدار چرا برقص زدن خوش بر آنده است چار دراز کرد زبان چون بسیم و در گفتار پوشا بدان خط سیرش و مید کرد عذار هنوز ناشده و در چشم و نشان خمار در و چنانکه در شناس سال فصل ببار چنانکه نگشت عین ز طبعه عطاس
--	---

طبیعت بعض خوبی دارد از آن جمله است

ز آتش محبت من گل بد مدگر خواهد در کین بد ذریف کافرت که قوی است بهر خفا که کنی بر زمانه بندی جرم	تاج وین مغر احمد از جهان ابراهیم بهد شاه جهان باز و سلسالی کسی ز فعل تو آگاه نیست پنداری
---	--

نرمانه را همه دانستند گویند که در کرد درین زمانه چون فریاد رس نمی یابیم اگر عنایت شاهم چون چنگ متوازد رسیدن آنکه من در فراق با هر نفس اگر بجزیرت خسر و غیر سدران است	بروزگار جهان پهلوان ستمکاری مرا رسد که رسانم با آسمان فریاد چونای حاصل فریاد من بود همه یاد بر آسمان و شنیدند مهر و کیوانش که از سپهر برین برتر است ایوانش
--	--

بعد همیشه بهار

سخن سوسن آزاد نمی آرم گفت دوشش ناگه سخن او بزبان آوردم چند گوی سخن سوسن و آزادی او	آن نه کم از سخنی باشد و از به هیزی آسمان گفت سوز کز سر این در گذری مگر از بندگی شاه جهان بجزیری
--	---

دوست شاه گویند که با بر و فاضل متفق که سخن ظهیر نازک تر و باطراوت تر از سخن انوری است و از خواجۀ
جمیدالدین بکر فارسی درین باب فتویٰ خواسته اند و حکم کرده که سخن انوری افضل است و میرزا
عبداقدا در سیدل در حق انوری قطعه گفته که مصراع آخر این است ع بر معیش بشاش و بر الفاظ
او تری به وقت بروض صاحبان طبع سلیم میرساند که کیفیت استعداد شاه از دیوان خاص او
که عبارت از تذکره ما و بیاضهاست قرار واقع جلوه انوری نماید که درین مواضع غالباً اشعار انتخاب
الا انتخاب می باشد کیفیت که احتقه از دیوان عام او که بارگاه جمیع زادهای طبع اوست سمت و وضوح
می ما بر دیوان ظهیر و انوری مواهجه کرده باید دید که صفات و تراکبی که کلام ظهیر دارد اصلاً اگر
کلام انوری نگردیده نمانده در بدیهی اجلی غیر مکاره چه باشد لکن تیززباید که تکذیب رسول
شهر بلکه استناده او کرده و الفاظ ناملائم بزرگان آورده این هم نشاید میرزا و کمال حسن خلق بود
حد در این قسم تا منرا از زبان او در نهایت استعداد است بخاطر فاتر میگذرد شاید قافیه انوری
میرزا را از سه نظم این قطعه مخصوص مصراع مذکوره آورده از قبیل معامله صاحب بن عباد
و نیز که قاضی قم را غزل کرد و نوشت با لها القاضی بقم قمر تاک لقم قاضی بصاحب نوشت با
نظمی از اندک فقره المیشو متعین غزل نکرد و مرا مگر این فقره بخش که قافیه و جاس قم باعث
غزل شده پس در انوری همین ری خرابی کرد و دیوان ظهیر انوری بمطالعۀ فقیر در آمد و در

و تشبیهی و تخلصی ششم اند کلام هر دو در بخار خم میزنم که انداز کلام فی الجمله هم میشود و یکدیگر

چون بر زمین طایفه شب گشت آشکار پیداشد از کرانه سپیدان آسمان دیدم در زنجیره برین تخت لا جورد روی فلک چو لجه در یاد ماه نو یا بر مثال ماهی یونس بیان آب یا همچو یونس آمده بیرون بر طنجرت در معرض خلاف جهانی ز مردوزن من با خرد بجز خلوت مشتاقتم باز این چه نقش بود بجنب شکل نادر است آن شاهدار کیاست که این چرخ شوخ چشم گردون جامه که بریده این طراز گر جسم گوشت است خراش خنجر دوتا گفت آنچه بر شعری ازین جمله بیخ نیست نعل سمند شا بهان است کاشمان	آفاق کرد کسوت عباسیان شعار شکل هلال چون سرچوگان شهریار تونی که آن بخت خفی کرده شد نگار مانند کشتی که زور یا کند گدار آهنگ در کشیدن او کرده از کن اقتاد کناره دریا نجیفت و زار قویش در نظاره و خلقی در انتظار گفتم که سینه نتیجه الطاف کردگار کز کارگاه غیب همیگرد و آشکار از گوش او برون کنی این نعر گوشت گیتی ز ساعد که بوده این سوار در پیکر است پر اشته چنین نزار دانی که چسبیت با تو بگویم با حقصار هر ماه بر شش بند از بهر افتخار
--	---

تخلص این تشبیه را با سلوب مرغوبی منظم کرده انیقدر هست که پیش از اتمام تشبیه تصریح

او بزرگ مدح و بریت

پیداشد از کرانه سپیدان آسمان	شکل هلال چون سرچوگان شهریار
------------------------------	-----------------------------

خلاف قاعده تشبیه واقع شدن و با تجاؤل او و حقیقت هلال و استفسار او از خود که در ابیات
آینده می آید منافات دارد و النوری گوید و دوش سلطان چرخ آکنده فام پز آنکه دستور
شاه راست غلام پز از کنار خبر نگاه افق پز چون بدست غروب و او ز بام دیدم اندر باده
مزه شب پز گوشوار فلک ز گوشه بام پز گفتم آن نعل خنک دستور است پز قرة العین
و فخر آل نظام پز الحال بیان تشبیه و تخلص هر دو دستا و ملاحظه باید کرد که فی الجمله این بون ایضا

شده و اصل مالک این گزین لطیف رازی است که از شعراء مایه رابعه پیش از طغیانی نوری بوده و محمد نوری
در لب الملباب ترجمه او آورده در مدح صاحب بن عباد وزیر گوید

مه گردون مگر بیارگشته	که نایب و تنبش بگفت نقصان
بسان گوی سیمین بود و اکنون	بر آمد بر فلک چون نوک چو گان
تو گفتی خنگ صاحب تا خلق کرد	فلکند این نعل زترین در سیابان

خاقانی شروانی هم در مدح قزل ارسلان قصیده سیگوید و تشبیب بجایه نویسد تلون طالع
و تنوع سلاطین را مشاهده باید کرد که خاقانی و انوری و طغیانی در یک عهد بودند و یک چیز میبینی
ماه نور او صف می کنند مع هذا مذاق هر کدام چه قدر تفاوت افتاده است گوید

دوش چون خورشید را بطرح خاوری	ماه نور چون حمالی حلقه پیکر ساختند
محتسب گوی بجایه روزه جام می شکست	آن شکست جام را رسوای خاوری ساختند
چرخ جاده پیش چون زترین قواره کرد کم	دامن کجایش را جیب مقور ساختند
وزیران چرخ را گوی چه سهوا فاده بود	کان زه سیمین برین امن در خور ساختند
یاشانکه قصد کردند اختران تب زده	کواکبان مشت و شفق خون ماه شتر ساختند
نیمه قنبریل عیسی بود یا محراب روح	باشال طوق اسپ شاه مقدر ساختند

قواره در شعر خاقانی گذشت صاحب قواموس بضم قاف گفته بر وزن شما مه و صاحب
بر این قاطع بقیمت قاف بردن شراره تحقیق ثانی باول نمی تواند رسید و آن پارچه گرد باشد
که از گریبان جامه و غیر آن بیرون آرند و ساحران را برای سحر بکار آید خاقانی در قصیده دیگر گوید

مه در جوی بابل چون یک قواره باشد	خیاط بهر سحرش برداشته مد در
یارب ز دست گردون چه سحر بر آید	گر نه اذان قواره نمی کنند کمتر

و قاضی شمس الدین طبعی هم این تشبیب و مخلص را استعمال میکند معنی نو بخش جرم ندانم چه
پیکری و مانا که طوق مرکب خورشید کشوری چون زندگان صنع قوامی نگاشتند و پنداشتم
رکاب شهنشاه خادری و بر تیز رفتن تو را اعتراض نیست و چون نورق مذہب دریاس
اختری و از نور خویش غلیمت شب را مد و فرستادگر شمع هم گرفته این هفت منطری

چون عاشقان خسته جگر پیش ازین کتاب و باروی زر و گشته و باقی چپ در اینها که
گفته شده او نام باطل است و فعل سمند آصف همیشه گوهری و آیین قصیده در دیوان
قاضی شمس الدین طبعی منجمه و در اوین نوشته پانصد سال که ذکر آن در ترجمه انوری گذشت موجود
است طرفه اینکه قصیده مذکور در نسخه از دیوان انوری هم دیده شد لکن در نسخه دیوان انوری
که جزو مجموعه پانصد ساله است قصیده مذکور نیست این معنی تأیید میکند که قصیده از قاضی است
این شعر و دهلوی نیز در تعلیف ماه نو سواد سخن را روشن میکند برآمد ماه عید از اوج گردون
طرب چون ماه نوشده روم افزون و بلوح آسمان نونی است یاعین که بیرون آمده است
از کلب بچون و بگردش هست چندین نقطه را بجم که اگر یک نقطه باشد بر سر نون و
بنین اندر رکوع آن پاره نور و هلالش گوی خواهی خواه و دانم و نه همانا حلقه گوش
سپهر است که دارد از کواکب در کنون و سواد شام در پیش مه نور و گریلی است در پیش
مجنون و چنین ماه نو و عید خجسته و مبارک باد و بیرونات همایون و دبدر چاچی بقلب بغیر
زمان باد و صف بدر بودن هلال را می ستاید و گریه بدح سلطان محمد تعلق شاه شهریار
و ابلی می نماید این ابر و درین هلال رمضان است و یا غنغب سیحین بیت تشنگان است
یا پاره نور است که بر جیب کبود است و یا بر سپهر زیجا ده کمان است و یا پاره سیم است
که بر ساعد زرنگی است و یا ماهی سیم است که بر نیل روان است و بر خوان فلک در نظر مردم
صایم که قرص درست است گنجینه مان است و یا ابر و زلال است که بر شهر غنقا است
یا پیشک سپهر پیل شهنشاه جهان است و یا حلقه گوشش شبه اقلیم عراق است و یا نعل سم کب
سلطان اوان است و سلطان سلاطین جهان شاه محمد که نام روز گین بنده او فخر زمان است
و سلمان ساوچی را نیز ماه نور انگشت نماید سازد و در پیش پر نون فلک خط محاط دیده اند
صفحه گردون باب زر محشی دیده اند و در قی زین که در گواهی این در یای نیل و عشق
شد چوبی از آن بر روی دریا دیده اند و مردم پارسی این اثر خط تاریک شب و راستی
باریک و روشن معنی داده اند و شمس قان خاک بعد از نزل شاه نیم روز و بر سر شمس ملک
شاه فخر دیده اند که کرده اند احوال و این عیسوی از زمان پی و تابیرین و دیگر کن زرین چلیپا دیده اند

از سسنان کوه در قبابی سبز زین میرود و از طراز سیمگون دوشش مطرا دیده اند به استخوان
 پہلوی ماه از خفاقت شد پدید به با خود از پیری فلک را رگ بر اعضا دیده اند به سولانا
 نظام استر آبادی نیست گمان سخن را در وصف ماه کو از طاق بلندی آویند و سه چهل
 کیشبه است آنکه باشدش رفتار به خمیده گرچه ز پیری ولی بود بکنار به پیشم اهل حشره
 ز ورق پر از نیل است و در آب غرق شود ز دور درق پر بار به ز کوه کندن شد و میدید
 جب که به چو تپه نشیند سنگ در کسار به موز است یک سطل کیمیا صنعت به
 که منشر شده گردش در اہم بسیار به ز دور و ز نظر آید چو استخوان و کندن نشان ناوک
 انگشتش از صغار و کبار به مزینش چو کند جانجاک بالایش به کند ز قدنگو سنا ز خویش
 طاق فرار به بر وی خود چو کشد ز دور در برق شب به بود پیام دو تا همچو مردم بسیار به
 کشیده صیرفی روزگار فقره خام به بر وی سنگ محک بهر امتحان عیار به گرفته گو به
 بانگشت و میرود شتاب به برای بازی طفلان یا سمن حصار به بود چو دامن لی شکل خرمی گیر
 گے که یافت بلندی ز دور چرخش کار به بود معانته چون لاله زار اطر افش به ز تطلب لاله
 کند عقل نام او اظهار به شود مدارج قدرش بلند سر به شب به چنانکه مرتبه آل حیدر کرار به
 ایضا سولانا نظام وصف بلال را نسیم تاب می نگار و سه شب نجوم از جمیع مردم نشان
 آورده اند به و زمره فوتاز به حفر در میان آورده اند به فی غلط کردم که سه سیما بتان مغربی به
 طرف آئینه بردن ز آئینه دان آورده اند به باز گوید عقل روشن چشم اختیری به بود به
 کاس به سکن از کماشان آورده اند به ز قضا قفل بدکان بلکه در وان قوی به تاب در دنیا
 قفل دکان آورده اند به ز نشان طشتی موز شاگم گشته بود به جسم زرتاوان طشت
 ز نشان آورده اند به بر سر سلطنت بدشت شاه زنگبار به از برای پیشکش اجنب
 گمان آورده اند به تا قلم را قطر زنده احوال سجان قضا به خادمان این دبستان استخوان آورده
 ابطلگون خاسته از سوی کوه باخر به بر طرف نام نیلی ناودان آورده اند به نقش بندان
 قضا شجرف با وراق سیم به به نقش پیش طاق آسمان آورده اند به و میسه زمام قلم
 سایم طرائق مینو تبریف ماه ناخن بدل میزنند به ساز شام که خورشید ازین سرای سرور

گرفت راه سفر همچو عاشقان نیکو در بلال عید ز اوج افق نمایان شدند نمود گوشه ای بر و بکلی از هر طوط
 شکسته رنگ ضعیف از جدائی خورشید چنانکه بیدلی از یاز خویش افتاد و در غیاب کلفت او
 بسکه برد از دلها نشسته کرد بر و همچو ابروی فرد در لبش بخنده عشرت شکفته همچون بخت
 می دلش ز کدورت گرفته چون مخمور به کسی ندیده چنین مصرعی که تا سرزد به هر روز کار شود
 در همان نفس مشهور فلک ز پیچ خورشید چند یک ناخن به تیغ کوه که هر یک کند شب دیگر
 بهیچ تم چه فیروزه گون فلک به نبوک تیشه زرین چو کوه نیشاپور به مگر که خواست نگینی ازین کهن
 معدن به بدست آورد از سبب خاتم دستور به موکلت بهم ابروی سخن را در وصف ماه نو دهم
 سیکته و انتقال بخت یکند ماه نو سرزد و یا آئینه پر دواز ازل به میسنده آئینه سبب فلک را
 مصقل به نرگستان فلک طرفه بهاری دارد چشم ز خمش مر ساد و نور دین محفل به
 تر گردش کج چرخ کهن آفرید به چون قد پیر زنان خم شده اورا منزل به طوطی سبب فلک
 خواند ز بس می گریم به طوق سیمین شده اند بهر گلایش منزل به میتوان یافت که در هند شب شکن
 است به تشنه بر جبهه هندوی فلک از صندل به زنگی شام ز شونخ لب که خند آمدن که فزودت
 پیری طلعت رومی بوحل به جبین شاه نجوم است که پر تافته است به که از غلبه صفر است
 و ماغش محفل به زهره رقصیده درین شب چه قدر به چه در و به نصف خلخال می افتاده به چرخ
 اول به چاه زه گوشه این قوس ندارد و در خود به چه کند ترک فلک گر گذارد محفل به پنجبه زد
 شیر مگر بهر گاه گردون به که درین مکر رود و ادبیکه از دخل به یا از ان بر نیجه از صد به ضربت
 ناخن به یا ازین شمع شکسته است در ان جنگ جمل به مگر آواره شد از پاره حوائجی
 در زمانیکه کشیدند از دخیل و حلل به یا مگر سوزن کج گشته مسیحا افکند به که در انجا
 نبود رشته از طول ایل به مگر چه دور است ز ما جلوه میت المصنوع می نمایم خم محرابش ازین شیشه محفل
 حرفه نون است از ان قطعه که اورا بر بند به آفرین بر سبب صاحب این سخن عمل به چه شرح را
 چشم فردان بود و ابرویک به طرفه گیهاست در اینجا خدا عزوجل به ماند به سینه گردون
 اثر نعل براق به یا دگاری است ز سراج نبی مرسل به یا فلک کاسه در یوز به بکف رو آورد
 به در شاه رسل قبله آمال محفل به یا بود قوس عطار که رسولش رود که قباب قوسین بس اورا

ز خداوند اجل به شمع افروخته از نور وجود مطلق به تیرگیهای جهان بر دیو به اجل به نور محضی که از او
 یافت فضای افلاک به آنچه یابد که خاک ز غور شید عمل به آفتابی است که از مشرق بطحا
 سز و پیر و شنی یافت از دمام ربیع الاول به تیریان عاشق او چون گل غور شید پرست به
 بحر یان شیفته او چون گل نیلوفر به حیرت چشم جهان جلوه یکتایی او به سه سه خاک در اوست
 علاج احوال به سایه او نتوانست سیاهی کردن به مسکه آن ذات معلی است منزله ز بدل به
 وجه شنی انور حاکم منصف در یاب به کرد قطع ورم قلب ز گردون و نعل به نرزد هندو است قمر
 چشمه آبیچوان به ریختن اعجاز بنی آب رخ این بهنل به انجمن آن شیخ که تنصیف کند لیور این
 کرد انگشت بنی این گره شکل حل به پرتو مهر همین از سه فلک سیگزد و به رفت این نور زین
 آن طالع چرخ زحل به برج ثور از سه و غور شید فرا هم نمود به جنس آن نور که انداخت از او
 غار جبل به روز میلا و بر آتشکده آبی افشاند به روز محشر بشفاعت کند اطفال شعل به گر بر و
 فیض ز شیر بنی خلق اقدس به میرد گوی حلاوت ز سفر جل خنفل به گر مد کانه از ان
 خلق مجسم چه علان به وحشت از حضرت کل نیست مگر نقص جبل به تابد کفر شکن را به ترک آورد
 سنگ آغوش فلاخن شده عسکری و هبل به طالع اوست زحل زین شناسان گویند به
 گرد آن حجت اقوی همه تحلیل و ملل به نه فلک راه رود گر بخلاف حکمش به تبه پوست کند
 از تن او همچو بصل به قات را منصب با سنگ تر از دوش دهند به سایه کوه وقار فلکند بر
 خردن بنیاید به بیضاوم زور آوردن به اگر از بازوی او تقوی یابد شل به گرچه از کثرت طاعت
 قدمش آما سید به بود و در دست مبارک رگ تصحیح علل به شکر او بر همه اولاد بنی آدم فرض به سبب
 اوست که علی شده نوع اسفل به بیح والا بود از طاقت آزاد بیرون به بحر در حوضه کوزه نگیند
 بجای با تن تازک کس نیست خور و از زنبور به ناب و کام حلاوت بر دازشان غسل به با و مقهور عدو
 تو ز تن ذیب فلک به باد مسرور و محبت تو ز سامان دل حواشی قصیده تصقل بالکسر نعل
 شکله که بان آینه و شمشیر خرد آن روشن کنند نعل به سیم و سکون نون فتح بهیم
 داس چرخ آنچه ز زبان بان مسلمان رسید نعل به سیم و سکون غین مجده فتح زای مجده و ک طوی
 طوقدار می باشد شل قمری و طوی را اسم کریم یا و سید دهند تیس ز صاحب سیر یابد بدل نکر حق

باشش در نه طوطی هم به بخت و صورت خدارا کریم سیگوید به خطی لایق حازه جمله و سکون لازم بر لب و قطعه
بریده آنرا گویند که اول قطعه را نویسد بعد از آن حرف آن را بریده بر آرد و زمین را غزنی غیر رنگ
سفید کنند و آنرا بر کاغذ سفید چنانند حرف سفید بنظر می آید محمد علی ما هر گوید سپیدی
رسید و بوی سیه ناپدید گشت چون قطعه بریده سیاهی سفید گشت به تقریب قطعه بریده
بیتی از خان آرزو پیدا آمد **ک** گفت امنوس رسوای جهانم میکنند پنهان به چو خط تو امان را زرم
بزر پرده عریان شد به خط تو امان خطی را گویند که در دو صفحه جای نشسته و سفید گذاشته
بعضی از طیرت و بعضی از طرف سیاه کنند چون هر دو ورق را بهم آورده پیش شمع بنید حرف
سفید بنظر آید و برین قصیده سه مخلص آمده مضمون مخلص اول اگر چه مسبوق است اما اینقدر
تفاوت دارد که در فتن براق بر آسمان و قوسی است پس هلال را نعل براق گفتن طرف وقوع
دارد و در فتن غیر براق بر آسمان ادعای است و در مخلص ثالث تلخیص است بفضیه عطار و بن حباب
رضی الله عنه سید علی معصوم کی در انوار الریح فی انواع البدیع زیر تلخیص عبارت عربی گوید
ترجمه اش این که عطار و کمائی را بحضرت صلی الله علیه و آله وسلم بدیه فرستاد و قبول نفرمود
عطار و کمائی را بر دست یهودی ایچیا بر نهارد درم فروخت قصه اش در قاموس هم در آمده
قوس مسطور است و عبارت هر دو کتاب متفق گرانیکه در انوار الریح سیگوید ابدان الی الفی صلی الله
علیه و آله و اصحابه و سلم قلم قبلها فبا عمارین یهودی باربعة آلاف درهم و در قاموس چند نسخه دیده
شد جای قلم قبلها نیست و از رد و قبول هر دو ساکت است و علما را اصول فقه گفته اند ساکت
لم نیست الیه القول و موافق این قاعده کلام صاحب قاموس با کلام سید علی معصوم منافاة ندارد
مع هذا علما را اصول حدیث گفته اند که زیادت ثقه مستبر است و الله اعلم بمتل با بفتح پیشمه
جلی که در آن عنایر منصوص واقع شده نام آن ثور است -

خاور می ترشتری
نور او عالم سخن را
نواخت و نور او سواد معنی را
روشن ساخت خوش بخت
از دوزخه اندوز افتخار
و شد از بانی از دوزخه
افروز اعتبار را
مثنوی را
بکسی عجبی نشاند
و شر
را از جوهر زده
بگذرانده
بعد اکتساب
جیشات از دلایت
ایران بدکن
افتاد و آستان
ابراهیم عادل شاه
دالی بیجا
پدر را قبله
آمال خود ساخت
وزنگ ساقی
نا به نام
پادشاه دالی
محمد نگر

رحمت سرخوش در کلمات اشتر گوید ظهوری و قیامت ساقی نامه را پیش بران نظام شاه در حیدر گریه
 داشت بادشاه کریم چند زنجیر فیل بر از نقد و جنس صله آن فرستاد و در قوه خانه نشسته تینا گوی کشید
 فرستاد با قبض الوصول خواستند قلم برداشت و بر پاره کاغذ برگاشت تسلیم کردند تسلیم کردم
 مراد از تسلیم قاعده ادبی که در هند معمول است در میان مولانا ظهوری و ملا عفی شیرازی مولانا
 و مرسلات بود و قی مولانا ظهوری شالی برای ملا عفی فرستاد ظاهر آن شال قابل هدیه نبود عفی
 رفته در جواب ظهوری نوشته و سه رباعی در دست شال درج نموده از آن جمله است ۵ این
 شال که وصفش نه حد تقریر است ۶ آیات ربوبیت مرآتیه است ۷ نامش نکنی قماش کشمیر کرد
 صدر خن بکار مردم کشمیر است ۸ وفات ظهوری در دو گن سنه خمس و عشرين الف بنظر رسید
 کلیات ظهوری شتر و نظم از قصیده و غزل و رباعی ترجیع و ترکیب و قطعه و ساقی نامه حاضر است
 شروع در انتخاب غزلیات کردم دل نچسپید تا رویف تا رفوقانی دیده و اگر داشتیم و این چند بیت برداشتم

هر دم هوس نهند سخنی در زیان ما	۵	هری پیوسه کاش زنی برومان ما
پروانه انسرده ام ایسد که شمی	وله	باشعله کند دست و منیل بال و پرم را
چه بیگانه نهادیم سر به بالشت خشت	وله	بغیر دایع جنون کس نماده بر سر ما
نه تنها نقش نیست بر گلین دل هوس دارم	وله	ازین شرت عقیقی کرده ام هر قطره خون را
خود را باب گریه دهم یا بسا داده	وله	گر بهیتم عبا رضیر منیت
لی کحل گشت چشم و لی معطر شد دماغ	وله	شکوه میر جمی یاد صبا خواهم نوشت
بهر که خامه نازش نوشت دشنامی	وله	برای همیل بازوی خود و عابر داشت
بنور زخم هوس خورده تور سوا نیست	وله	بر آرتیج که فردا گناه از ما نیست
بر باد دهم جناک خود را	وله	بر حاطر او ز ما غبار است
فساق از وصل رشک آلود بهتر	وله	ظهوری صرفه مادر حب الی است
بر دل از رنده بی دایع غمش دکان مجین	وله	جنس خود را نقد کردن بوجه غارت نیست
بهر دیند گریه ننگ می باشد	وله	بمن بنا گریه را که شل نیست

از مخالف مولانا ظهوری است در مدح ابراهیم عادل شاه بعد عتیه بهار ۵

مگر دشمن شد اندازد بر ابراهیم	چراغ گل که در شاخ افکار است
کعبلی کرده در سازین از ایضا	در گه باد شاه دیندارم
شاه تحت عدالت ابراهیم	که دماند زمار گلزارم
ایضا بعد توبیت فکر گوید	
یستواند بادشاهی کرد در اقلیم فضل	ملک رانی داد بادش شهریار کاران
ایضا بعد نخل سرای سه	
چنینمین فروغ از سجده خاک در می دارد	که دارد جبهه خورشید را گرم پرستار
از ان هر دم بچشم اشکبار خویش میازم	که دارد بستی با بر دستی در گهر بار
مولانا ظهوری در ساقی نامه مصر از زمان شیشه میکشاید و باده هوشن باغی بر جریان می یابد	
بیاساقی اینخند من گل بیا	تو گل من خندان دیده بلب بیا
برویم در خنده بستن چهره	بتسم بلب در شکستن چرا
چه گردیده واقع که چشم سیاه	نگه باز گردانده از بیم راه
چه دنبال ابرو گر کرده	کمان سیه تو زره کرده
بیاساقیا بگذران روز را	بده آتشش معذرت سوز را
گزار افنی توبه دل زخم خورد	توان جان بت به یاق عفو تو برد
درست است دعوی رندی این	که با کاکلت توبه شد هم شکن
در ان توبه ایستد بهبود نیست	که چون ملل ساقی می آلود نیست
بیاساقی لاله باز خاطر شکار	که خونی است چنگ عقاب خمار
بگلبن چمن گشته طاقس دم	برون آرخون کبوتر ز چشم
بده تا درین دامگاه محباز	تر کنج شک من داخورد شاه مبارز
کسی چند باشد چمن تنگدل	سرت گردم لاله ساقی سنگدل
اسیر خمارم شد ابلی کجاست	دلم بردم سوخت آبی کجاست
بکش خنجر انتقام از عناف	سرت گردم لاله ساقی سینه صاف

دل شیشه ام را صفای بده
 بیا ای نمک پاش زخم جگر
 ببین تلخی عسل شیرین من
 برافروز آتش بکا نون جام
 بیا ساقی جان مند ایسکنم
 ز مثل تو تلخی که سیرینزند
 بیا ساقی ای آگه از حال دل
 ببین کربانی رخ آل را
 بیا تا دگر تازه کاری کنم
 اگر چشم ز ابد نمی بود شور
 و گرشاد شام شد مشکبوس
 بگلگشت هفتاب بیرون حنرم
 بامید سیر تور در طرب
 ز شوق حنرم تو ماه شام
 ز جام تو هفتاب میزند و گ
 سرت گروم ای مطرب خوبد
 شدم پایمال انجم ملال
 بیک نمه بنواز گوشش مرا
 بیا ساقی ای دین و ایمان من
 از ان قرمزی آب خواهم بدست
 بقم در زمین جبینم بکار
 ز پیری ضعیف است باز و حال
 جوانی هوس کرده ام زان عصیر

اگر صاف جیف است لالی بده
 که نجستم ز اشکم بود شور تر
 بده ساغری بگذر از کین من
 بگرشند عیشتم پذیرد قوام
 تو و شناسم ده من دعا میکنم
 ره کاروان شکر میزنند
 که حسرت گرفته است و بنال دل
 بچرخ آریا قوت سیال را
 نوح عیش را غازه کاری کنم
 بیخانه می پردم اود را بزند
 سرت گروم ای ساقی صبح روزه
 که بیزیر شد ماه را باز جام
 نغمه است خود را در آغوش شب
 زمین را گرفته است در سیم خام
 که ستانه اقتاده بر بام و در
 که مرغوله گوی و مرغوله سو
 بدست کرم گوشش قانون جمال
 بر فرد کالای هوشش مرا
 فدایت دل جان من جان من
 که ز درشت را کرد آتش پرست
 که نیلی است از سیلی روزگار
 سرت گروم ای ساقی خورشید
 که گردید باغ از و عقل سپهر

بدست ده آن رشک یا قوت را کسی بر انداخت سید را داد یمن سارم بمسجد دل دانع دانع حشر اب ارشود کون و فساد	که سازم جوان عقل من قوت را که هر صبح چشمتی بر دیت کشاد که نذر خن را بات شد این چیدان چید و خن را بات آ باد باو
حرف العین المله	
عجاس مردی هم سل ثلاثه شعر بلکه ابو آله با رفعا ست و اول کسیکه در عهد اسلام طرح شعر فارسی انداخت و نبات انشعش سخن را پر دین ساخت چون الویه نامون عباسی بنحطه و خراسیه الاکابر شهر بقدر حالت تحفای پیش کشیدند از آنجه که عباس که از فضل آن باده و دانای زمان برب و فارسی بود قصیده بربان فارسی اختر ع کرد از نظر خلیفه گذرانید و نیز او نیار صلح یافت بلکه و طیفه او مقرر گردید این ابیات از آن قصیده است	
ای رسانیده بدلت فرق خود توافق دین فر خلافت را تو شایسته چو مردم دیده را کس برین سوالش ازین چنین شعری نگفت لیک از آن گفتن من این دقت تر تا این طریق	گستر آئیده بچو در فضل در سالم بدین دین نیر دان را تو بایسته چو رخ راه و دین مر زبان پاری را هست مر این نوع ملین گیر د از مدح و ثنالی حضرت تو زیب درین
عنصری ابلی مالک رقاب سخن طرازی است و ملک الشعراء پای تحت سلطان محمود غازی وفات او در شهر سنه احدی و ثلثین و اربعه نامه نوشته اند شبی سلطان محمود ساع شراب می پیوید در حالت مستی نظر بر زلف ایاز افتاد و سر رشته اختیار زد دست داده خواست که با معشوق احم اغوشی نماید و در می از خط نفس بر سر خود کشاید اما بر دیت بران آتی دست از آن اراده باز کشید و چون رشته فنا و زلف دوا بنده بود ایاز را فرو تا نیمه زلف را قطع کند و سر رشته فتنه را کوتاه سازد ایاز نیمه زلف بریده پیش سلطان گذاشت و حکم ضرورت شب موسم بهار را کوتاه ساخت چون سلطان از حالت مستی با فاقه آمد و سلسله دوستی بریده و پیچت دید باغ شد تا محکم که میگیس از حضار محفل یارای دمزدن نداشت علی حاجب رد عنصری آورده گفت توانی که مزاج سلطان را بحال آید عنصری پیش رفت و این رباعی بدی ببردن رسانید	
اگر غیب سر زلف بت از کاستن است دقت طرب و نشاط لومی خواستن است	چه جای بنم نشستن و خاستن است کار استن سه و ز پیر استن است

عجاس

عجاس

عجاس

عجاس

میر صابر اصفهانی در سنه سبع و عشرين و الف استخوان او را از لاجورد نجف اشرف رسانیده و نقل
 همدانی تاریخ نقل استخوان میگوییید یکبار گوییم در بای معرفت عرفی بکه استخوان بی پرورشش صدق آمد
 چون دو پسر آن در گردش گردیدند شکست بر صفت و لهای پشفت آمدند بگوشتن خرج رسانید حرف جالب
 که عمر از تو چون در معرض تلف آمد بکاوش خزه از گوز تا نجف بروم و فکند تیر دعای و پیر بدن آمد
 رقم زواری تاریخ رونق کلیم بکاوش خزه از مهند تا نجف آمد و اما تیسره صابر اصفهانی مردی
 خیر ستود و صفات بود و در عهد جهانگیری و شاه جهانی متبرین اعتبار میر نسبت در تبار واقع نویسی دیوان
 صوبه بکرات و بعد از آن بواقع نویسی کل صوبه جات و کن قیام داشت تا اقل اختیار نکرد و مجروحان
 بخوبی و نیکنامی عمر میر آورد و تاسنه احدی و ستین و الف واقع نویسی ممالک دکن بود و بعد از آن
 معلوم نیست چه قدر زندگانی کرد در وقت تحریر این صحیفه دیوان عسکری شکل بر اقسام سخن براه خط
 درآمد در قصیده گوی صاحب ید طولی است با وصف آن فخالص او چندان خوب واقع نم شده
 لهذا بزرگان قلم نیامد غزل و شنوی او مرتبه مساوی دارد اما با اعتقاد حکیم حافظ میر حکیم تمام بود
 حکیم ابو الفتح پایه شنوی او کم است درین باب میگوییید عرفی مادر غزل است و بود و حاشا
 خراب و ده آباد بود و شنویش طرز فصاحت نداشت بکان نمک بود و ملاحت نداشت بکاشانه
 است شنوی عرفی که در همین وزن گفته مطلعش این است

بسم الله الرحمن الرحيم	موج نخست است ز بحر تدبیر
<p>مؤلف گوید بجای لفظ موج لفظ مدنا سب تر است فقیرم مصراع برای بسم الله بهم رسانده ام که بسم الله الرحمن الرحيم پنج سیه تاب رسول کریم و اما شیخ نظام در آغاز محسنین امر قصب السبق از مصراع گویان بسم الله بوده و میرزا صاحب مضمون تحفه برای بسم الله یافته بیفزاید سخن بلند چو گداز بوجی مقرون است باماده سر صحت کلام موزون است باین مطلع مضمون بلندی دارد اما مصراع اول خوب نرسیده چه مضمونش انیکه سخن که بلند گردد بمرتبه وحی میرسد اگر مرد از سخن نظم است تخصیص نمیتواند شد زیرا که شری که بلند اقتضای مرتبه وحی تواند رسید بلکه مستام قرآن شراست نظم خال خال واقع شده و مفهوم مصراع ثانی انیکه کلام موزون فوق کلام فطور است و پیداست که مدعا یا دلیل مطابقت ندارد دلیل مدعی و بیکر میخواند شکلا شینین</p>	

گفته شود و خوش است شرولی شان نظم افزون است به آفاقه مصحف کلام موزون است آنچه در دعا
 دلیل دیگر بخیر اندیشا چنین گفته شود سخن بلند گردد و بومی مقرون است به گواه دعوی ما مصحف
 بکایون است به واکه در ریاض الشعرا و آرزو در مجمع الفناکس اشعار بسیار از غزلیات عرفی آورده
 اند اشعار بیکه درین صحیفه ثبت شده سوای آن است به

تأثیر کرده بسیار است نگاه را	وله	صد منت است بر سر عاشق گناه را
چهره اجل نکند چشم اشکبار مرا	وله	که آرزوی دل آورده در کنار مرا
عشق تو بخت و انگیز پیش در دمان را	وله	سلطان شکار را نوحه شد ملازمان را
جنس من را چه کساد و عرفی پیش را	وله	که بجز مرده ز حافظ نخر دست بر آن را
گر نخل و قارند چشم تری هست	وله	تا ریشه در آب است ابیدی ثمری هست
چگونه گریه بچشد که چشم حیرانم	وله	با قتاب قیامت مقابل افتاده است
باینکه کعبه نمایان شود ز پامنشین	وله	که نیم گام جدائی هزار فرسنگ است
و انم که شفیق اند طبعی همه لیکن	وله	مرهم که نه معشوق بند دشمنیش است
ناز م تبوسن ستم اد که بیج گاه	وله	اگر نشد که چاشنی تازیانه چیست
ساکن کعبه کجا دولت دیدار کجا	وله	اینقدر هست که در سایه دیواری هست
این بس است دلیل بقا ز عالم عشق	وله	که یک شب نعم او در هزار سال گذشت
قدم بردن منه از جمل باطلان شود	وله	که گرمیانه گزینی سراب تشنه لبی هست
ز سیکه مانده شود آسمان ز آزارم	وله	هزار سال پس از من جهان بیاساید
غیبت بر من بشادی عالم که بیج گاه	وله	از خلوت وصال تو بیدون خبرم
طغیان نازین که بگرگوشه خلیل	وله	آمد بریر تیغ و شهیدش نمیکند
دله بردش آفتاب خنده زنده	وله	که از زیارت شبهای تاری می آید
ناویده بمسال او مهرش ز دلم سرزد	وله	ناکاشته میروید این دانه چنین باید
به بلبلان چنین بعد ازین که گوش کند	وله	که غنچه کبک قصص دیده بیان آمد
بر و پیا که خویند بجز ز قضا بان	وله	مشو گدای شبانان که شیر میزد و شد

ولہ	این کشته را از سایه تیغیت کجا بر بیم
ولہ	ای داعی گر بشکوه شود آشنایم
ولہ	صد سال میتوان پتیا گر لیستن
ولہ	رفیقیم تا در یچہ صبح آفتاب کو
ولہ	که محبوب است و میسازد بلاکم انفعال و
ولہ	چو دوزخ است یکسان شب روزم از پیش
ولہ	خویش را ابله نموده است ولی ابله نیت

مؤلف گوید در آخر کلمات فارسی نای مختفی زیاده شود برای اشعار متعاقب نماید و تلفظ نیاید که در صورت شعری چون خلمه و نامه و تاتاریستی که در آخر کلمات عربی آید و در حالت وقف باشد و فارسیا از آگاهی تا خوانند چون عاریت ظهوری ترشیزی گوید چنانچہ عاریتی تیرگی زیاده کند و بردشالی شبنامی تا رسو کند است و گاهی تا مختفی خوانند چون عاریتیہ میز را صاحب گوید از رنگ بوی عاریتیہ و اسن کشیده ایم چون غنبر است از نفس مابهار ماہ اما نای اصلی را خواه در نقطه فارسی باشد مثل سپید نگه خواه در نقطه عربی مثل موجه و مرفه مختفی سازند عربی در شعری کورای ابله اول را که افعلی است مختفی ساخته اگر تلفظ کنند وزن میرود لیکن مختفی ساختن نای اصلی در اعداد مثل چهارده و پانزده بنظر آمده چنانچه در ترجمه غزالی مشندی می آید و ظاهر آنکه این ہم خلاف قاعده آخری نیست گوید

یا مجمع امکان و وجود بت نموشند	مور و ستیمن نه شد اطلاق اعلم را
--------------------------------	---------------------------------

فیر ز احاطه کانی شارح قصائد عربی در معنی این بیت مینویسد که در اصطلاح منطقیان اعم اتی را گویند که نسبت با هیئت دیگر عاقل بود و انحصار با هیئت را نامند که نسبت با هیئت دیگر خاص تر بود اتی کلاسه و ظاهر است که درین تعریف و در لازم می آید بی اعم در اصطلاح منطقیان مفهوم کلی را گویند که بر جمیع افراد مفهومی صادق آید و بر غیر آن نیز مثل حیوان که بر جمیع افراد انسان صادق است و بر فرس و امثال آن نیز حیوان را نسبت با انسان اعم گویند و انسان را نسبت بچیزان انسانی پیداست که اگر حقیقت محمدی اعم از وجود امکان میبود صادق می آمد بر هر دو شکل صدق کلی بر افراد خود و وجود و امکان هر کدام فرو حقیقت محمدی میشد و این خلاف واقع است بلکه مستلزم آنکه حقیقت محمدی را

در احاطات فارسی نای مختفی زیاده ظهور برای اسناد مختفی

که موجود حقیقی و اصل وجود عالم است و وجود مستقل حقیقی نباشد زیرا که عام کلی است و کلی یا موجود است
 بوجود افراد یا معنی وجود افراد حسب خلایف که در قیال آن وجود کلی طبیعی باقیان آن واقع است پس حقیقت
 محمدی را با وجود مستقل نخواهد بود و وجود افراد یا حقیقت موجود نخواهد بود و اگر وجود افراد را با نسبت کنند
 به طریق مجاز طرفه آنکه در اینجا نیز قبیل هم وجود نخواهد شد چرا که حقیقت محمدی که وجوب امکان باشد از امور
 اعتباریه تشبیه اند که اصلا در خارج وجود ندارند پس حقیقت محمدی را وجود در خارج اصلا نخواهد بود و حقیقت
 نه مجاز آنه اصالتا ضمتا و برابر باب دانش هویدا است که برخی جامع وجوب امکان بودن دیگر است
 و کلی شامل هر دو بودن دیگر مصرح بهین تفاوت ره از کجاست تا به کجا که حقیقت محمدی را عام
 منطقی لیگوید خداوند ازین عموم چه منقبت نمیده که لائق ذات متعالی صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم
 تواند شد همچنین عموم و مفهومات عامه مثل امکان عام وشی و مفهوم علی العموم یافته میشود و ظاهر این قابل
 در بیان جامعیت و عموم فرق نکرده پس اگر از عموم جامعیت قصد کنیم از قباحت مذکوره بر است
 دست میداد احسن اجتماع الفاظ مصطلحه منطبق یعنی وجوب امکان و اطلاق اعم فوت میشود باعتبار
 معنی چرا که اعم بر معنی مصطلح منطقیان نماند اگر چه بحسب صوت مناسبت باقی است و لفظ اطلاق در اینجا
 بمعنی تلفظ کردن است پس مناسبت او با لفظ متعین صورتی باشد نه معنی و ملائیم لا هوری شایع قصدا
 عرفی در شرح این بیت بر می نگار و وجود سه مقرر شده ممکن و واجب و ممکن و واجب را که
 موجود دانند و وجود از جمله وجود شمردن دلالت بر آن دارد که مراد ملائیم از وجود موجود است در نه صورت متعین
 از جمله موجود خواهد شد و این منجر بکفر دیگر و زیرا که شریک واجب از افراد متعین است و اگر تاویل کنند
 و مراد از واجب و ممکن و متعین وجود واجب و متعین گیرند یعنی وجود یک متعین بواجب است بواجب
 و به ممکن بالانکان و به متعین یا تناسخ صورت صحت پیدا میکند اما فقیر معنی این بیت را بر کسی دیگر نشانده
 که اطلاق اعم از جهت قضیه بطلقه عامتر است و آن در اصطلاح منطقیان عبارت از فعلیت و
 موجود شدن شی است و یکی از از منته ثلاثه و ذات حضرت صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم و افعی اصطلاح
 صوفیه صافیه مجمع امکان و وجوب است از جهت آنکه حقیقت آن ذات که حقیقت محمدیست و تعیین اول
 داخل مرتبه وجوب است و صورت آن که بیکی عنقریب است داخل مرتبه امکان معنی شعرا نیکه تا کاتبان
 تقدیر ترا جمع امکان و وجوب نوشتند یعنی تا ظهور ترا مقدر نکردند و در اطلاق اعم تعیین نشد یعنی هیچ

چیز در از منته ثلاثه موجود نشد و هیچ امر از اصل تا بحد بعینیت نیامده و موافق اصول حکما نیز معنی منتهی است
 چه حکما گفته اند که ناشی ممکن نباشد ایجاد و ممتنع است و چون علت نامه ممکن موجود میشود و وجود واجب
 میگردد که اگر بعد از این حالت منتظره باقی ماند لازم آید که هنوز علت نامه موجود نشده و این خلاف مفروض
 است پس سبب بر صلوح تا اثر امکان است چه واجب مستغنی است و ممتنع ناقابل و انضمام تا اثر وجودی است
 که از جهت علت نامه مستغنی میشود و لهذا حکما قاعده مقرر کرده اند که اشئی مالم یجب لم یوجد پس معنی
 بیت اینکه تا رقم زمان قضا اجتماع امکان تر که در لوازم ما بهیت ممکن است با وجوب تو که مستغنی از اجال
 است منتهی نشد یعنی تا ایجاد ترا مقرر نگردد هیچ چیز در از منته ثلاثه موجود نیامده و فحاشا هر است که وجوب در معنی
 اول باذرات است و در معنی ثانی یا تغییر و در اطلاق اعم دارد از اعم که صیغه است تم تفصیل است عاظم باشد
 معنی تفصیل در زیادت چنانچه میرقدس سره در حاشیه قطبی در تریف جزئی اضافی تصریح با معنی میکند
 و شیخ رضی شارح کافی میگردد که جائز است استعمال اسم تفصیل مجرور از معنی تفصیل معنی اسم فاعل یا صفت
 مشبه قیاسا نزد مبر و سما غائر و غیر او و ازین باب است آنچه که میوه و هوایون علیه معنی اعاده خلق روز
 حشر آسان است بر حق تعالی و در اینجا معنی تفصیل یعنی آسان تر نمیتوان گفت زیرا که پیش قدرت
 الهی همه برابر است آسان تری نمی باشد

فکر شیخ عبدالقادر بدآونی

شیخ عبدالقادر بدآونی جامع فنون فضائل بود و در تاریخ نویسی سلیقه شگرف داشت کسبالات
 نزد شیخ مبارک پدر شیخ فیضی و ابوالفضل و دیگر فضلا عصر نمود و اکثر مشایخ و علما عصر را دریافت
 و صحبت داشت شیخ یعقوب صیرفی کشمیری در حق او گوید که از دوانی بدآونی بیشک در میزان فضیلت
 است فزون پس دلیل زیادت معنی که نیایش بصورت است فزون پیشین نام اکبر بادشاه بود و در کتاب چهل
 با شیخ فیضی و ابوالفضل مصاحبت مانند مادر منتخب التواریخ تألیف خود چنانکه بحال این دو برادر نیز داشت
 مرید شیخ عاظم سیسی است و اعتقاد خاص بخدمت شیخ جنی دال داشت و او در وقایع ستم ثلاث
 و اصف از تاریخ خود مینویسد که حکم بادشاهی به فقیر شد که بقیه افسانه هندی که نقل نموده سلطان بنی اعدا بنیا
 دانی کشمیر بعضی از آن ترجمه شده تمام ساز و حسب حکم جلد اخیر آن کتاب را که بخطی است شخصت خبر و است
 در تاریخ ماه با تمام رسانید و مقارن احوال بشی در خوابگاه خاصه نزدیک تخت طلبیده حکم فرمودند که چون در
 جلد اول بحر الاسماء فارسی قدیم غیر متعارف است آنرا هم تو بعبارتی مانوس بنویس این بوسه قبول کردم و شروع

در آن کتاب نموده و بعد از انتقادات بسیار ده هزار تنگه در وی انعام اسپنجشید و شصت و شش نفر از القدرین که
شاکر و شیخ عبد القادر است سال وفات او سناریج و الف نوشته طبع خطی هم داشت و از تاریخ خود احوال شکار
اکبری نوشته و تقریب این دو بیت از خود نقل آورده

سر چشمه خضر است دانی که تو داری	مای است در آن چشمه زبانی که تو داری
بصد امید قاصد میفرستم سوی آن بجز	معاذ الله از آن سماعت که تو میگرد

حضرت حاجه باقر شیرازی در سخن طراز آن غنی دار و دور نکته پرداز آن مستر ماهر همیشه بودار ولایت
بند و تن ترو و دیگر دور مدح امیر المومنین علی رضی الله عنه قصیده نظم کرده که مطلعش این است

سیاف روزگار پیر دوستی بهار	از خون لاله آب و دهن تیغ کو بهار
----------------------------	----------------------------------

درین قصیده مطلع انوری را تضمین میکند و میگوید

در کار صبح شنه کنم این بیت انوری	تا حق کند بر آن خود پاس استوار
لله کائنات را بوجو و تو افتخار	سپه پیش ز آفرینش و کم ز آفریدگار

میر فتح الله بن علی شویستانی که در نجف اشرف ساکن بود و خواب دید که حضرت امیر رضی الله عنه و
بروش خواجه باقر داشته میفرماید بخوان شعری که در حق ما تفسیر کرده بگوئی لقبی شاعر مشهور
عرب و مدح سعید بن عبد الله الطحاکی قصیده دارد و تفسیر هم در آن زمین قصیده فرین بهشت شیرینی
گفته ام و بیت مثنوی را و در مدح اقدس صرف نموده قد شرف الله ارضانت ساکنه با و شرف الناس
و سوک السانیه ندامیک مولانا یلاریب با و اعلی الملقنی انه خانایه بیت اول از مثنوی است
ایستوارم که این تضمین بصله حسن قبول جاب عالی فائز شده باشد و لیوان غنایه خط او قریب پنجاه بیت
از قصیده و غزل و رباعی حاضر است این نیز بیت از آنجا گرفته و درین صحنه اندراج یافت

سوریه سفت چو خوانی یا یکن آن ماه	چین ابرو کن تصویرین بسم الله را
تراپان را ناله ستانه زیر قاتل است	نعره شیر است تکبیر فرخنده و باه را
در حسن گل سوز که انشب مجلس تراشد	که مقراض از پر پروانه دار و شمع مفضلها
چه همی که نکرد است باغبان مراد	نشانده شاخ گل می شود در کنار مرا
نگو سبانی مجلس بکوری نا صبح	که پشته سر میانه نهنگ بگوشت مرا

فکریت شیرازی

توان زمانه بیل شبنه یوی ترا	ول	رستی که بگل کرده اند روی ترا	ول
تلخ کام کرده از خنل حرمان چرا	ول	تا یکی باشد بیم از شند و صلح نا امید	ول
آب گهر نجاک فروشد کسی چسرا	ول	غرت بکمیانه ای آبروی خویش	ول
گردن طور نظر آینه رحسار مرا	ول	دید چون طوطی مثال خود خط یار مرا	ول
ز باد شعله روشن شپور غنا خدا اشب	ول	یا ای گشتی دل گشت ساحل آتش اشب	ول
دولتی خوشترم از سایه دیوار تو نیست	ول	من که پیوسته سر از بال بهامی تحسبم	ول
یوشنی نیست که برگشته بازار تو نیست	ول	تونداری سر سودای غریزان ورنه	ول
واوی گم گشتی دامن نزل بوده است	ول	تا نشد گم ماه کفانی بمقصد بی ترو	ول
نامه اعمال غرت فرد باطل بوده است	ول	گر بکار مصیبت می آمد آن هم بد نبود	ول
بر زبان خلق حرف حسیه اش نیست	ول	گوهر انصاف از درج بسی ظاهر نشد	ول
تیر روی ترکش دانش تا باطل بوده است	ول	حرف با سنجیده و کیش خردندان خطا	ول
هیچکس از لب پیرانه صد نشنیده است	ول	شوی بلبل زین ای شمع شبستان مطلب	ول
کلفت امروز بهر عشرت فردا خوش است	ول	تا نباشد گل در اول غنچه آخر شاخ گند	ول
کاین ترک شعله خفاش و دودمان کسیت	ول	گردید برق خرمن دلما خبر فزید	ول
بیسوزم و از سوختن خود خبر نماییست	ول	چون شمع ز سودای تو پر وای سرمه	ول
دست بالا ای دست بسیار است	ول	سایه سعادت به بیضا است	ول
آن فرقه را که زایچه پوش داوه اند	ول	گلچین چار باغ عناصره گشته اند	ول
گر همه از بوی می باشد دماغی ترکند	ول	چرخین فضلی که گلستانه میرویدر شاخ	ول
گر به تیغ تنافل زبان بریده شود	ول	حسود را نتوان کرد از جدل خاموش	ول
نفلسی بود که یک خانه دو جامه سون کرد	ول	آنکه دل داد و سودای دو عالم غرت	ول
چون نهالی تربیت باید تر نیکو د	ول	از نیاز آتشخاک گل سامان رنگ بود	ول
چشمه هر خیز ز ند قطره بد ریانه رسد	ول	بچه اسید سوس پیردی عشق کند	ول
که از غزاله دل خسته ام نمی آید	ول	یک و ترکس بیار را توان گشتن	ول

بلا شکسته فعل لب او نرسد	وله	در دیده ام شور قیامت بملکانی چند
حاجت نبود چیره ز می لاله گون کنی	وله	حسن بر خیزه آتش سوز آن چه میکند
بر زره که گرد زه بود را ب شد	وله	بالید القدر ز شرف کا قیاب شد
و لم احر ام رفیق از سر کویت نمی بندد	وله	حریم کعبه دایم صید را دارا لایمان شد
کس ندیدیم که بگل از تو محرم باشد	وله	باغبان سیر گل از رخت دیو ار کند
لاله گوشه دستار شهادت شده ام	وله	پیش ازین زخمی شمشیر غما بهم مکند
تکیه بر کوب اقبال نمی باید کرد	وله	ماه مقصالی و خورشید روانی دارد
سلام گوشه پردی او که تیغ قیاب است	وله	بغیر ازین که دهم جان در جواب ندارد
ز خود کسی که تپش شد ز انقلاب ترسد	×	ز شوخ بفر محابا دل جاب ندارد
سینه صافانی که خاکستر نشین گردیده اند	وله	در فن آینه سازی هر که ام اسکندانه
تا توان چون کشتی از ابل ستم اندیشه کن	×	بیشتر این ناگسان صیاد صیدان دارند
و لم از گرد گفت هر زمان بر خویش می بالد	وله	بزرگ خاک ضلع دانه قابل نمیکرد
گل زخم شهادت بان جان را تازده میسازد	×	چراست نه شهید فخر قاتل نمیکرد
بحال خسته دلان تا ترا نظر باشد	وله	و عاکنم که مرا در بیش تر باشد
سنت ز نادر را بر گردن قمری نهاد	وله	سرو کافر جلوه کی در کار خود تقصیر کرد
مجموعه حسن تو مرا تا بتقطر بود	وله	شیرازه اجزای دلم سوی کمر بود
دلم پیکان صفت پهلوان ساز و کار غیرت	وله	سرم چون قبضه ارتج تو بچیدن خیدارد
عزم خوف لب او فکر سر انجام کرد	وله	ایچو بادام شکر جامه احرامم کرد
تقره طوفان که ز اندازده خود سیر دل اند	وله	چون جاب از سر میز غوری دارند
سرو نو خیزه راه به بولان تو شد	وله	خواست ازاد شود بنده فرمان تو شد
ایستاده سر می از تیرد عا می خواهم	وله	که مرا ایچو کان با تو هم آغوش کند
بیک ناز گشت از تاب تب افکار می باد	وله	غیر چشم تو در عضو تو بیار می باد
در گاستانی که گل خون دل خود می خورد	وله	باغبان ساده دل چشم میزد و در میسد

نه هر فتاده چون جعفر لیا ر پشیدند	وله	نه غلطیده بخاک خون بخارک اوج کی گیرد
فرنگ زاده نگاه تو قعدایان کرد	وله	ضد چشم تو اسلام را نگه دارد
در سنه انم سبب ر می آید	وله	دم نزع است دیار می آید
که بگلگشت سار می آید	×	سلسله بر بند پائے باد
حرف نزارکت تو بود در میان هند	وله	هر قصه که بود یحیایم تمام شد
دارم از دوری این قوم عدلی که پیر	وله	بی بهشتی صفیان خید در آتش باشم
کردم نثار قاتل خود خونهای خویش	وله	در هیچگاه عشق خریدم فدای خویش
یک گل نچیدم از چین بدای خویش	×	ای نه کی بیال تو چون شاخ گل کهن
بیمصرفه بچوای بر زیر آرد می خویش	وله	گیرم که بحر آب گهر در عوض دهد
گشتم چرخ بخت قفل در گفتگوی خویش	×	از بس زمانه در پی نمازی من است
ترا که مهره نباشد بزم و تاب چه خط	وله	برنگ باز طول الی بخویش پیچ
پیشوم اشک بزرگان تری بهر گم	وله	ایقدر پای فیض نظر بیکدم
از بستن لب هر گری بود گشودم	وله	بهتر ز خوشی نبود عقده کشاکش
ترسم اعظم او نقش و رنگین دارم	وله	نشان زخم کسی نیست بر عقیق دلم
از نگاه طلخ او غافل نمی باید شدن	وله	چشمش از دیده دیدن بهر دارد رنگین
ولمای حده را کند احیا گر بستن	وله	رجوان بر آب خضر و هم آب دیده را
کاری شناخت این نگری سوادین	وله	با آنکه از سلاطین خط سپید شد
چون ناله ام پالیده تلو مانند بی بالیده	وله	ای نرمن حمیده تو گرد سرت گزیده من
احرز آفتاب بود تکیه گاه او	وله	دست کسی بدامن خطش نمیرسد
بر غایت صد سپید تو غافل نشسته	وله	ایدل نبرم شعله چه کابل نشسته
ای غائب از دیده مقابل نشسته	×	حاضر تر از تو ای کجسی را ندیده ام
نخندیده راز عیش و وبال چه فایده	وله	گیرم که اولاد کم سیر قامتش
کاین قاصد فرخنده پی از کعبه رسیده	وله	یاران خبر و دست پیر سید را شکم

<p>آتش ز رنگ خارۀ دآب از گهر نخواه مانند بوبۀ کام خود از سیم دزر نخواه نخل بلند طول اهل بار و ز نخواه عستۀ بغیر سایۀ خود هم سفر نخواه چون صدف پای دلم رفته بگل در جای ایسج کافرند بد دل بگل رعنائی تا چند همچو خامه ز زبان آوری کنی آهنت اهل کرم مشتاق سایل بوده است</p>	<p>امید دل مشاع مشک و ترانجود نخواه اچون صدف بآبله دل نه دار کن خواهی چو سرو تو بر آردگی کنی تنها نشاء به توکل مستم گذار گوهرم گشته قبول نظر دریاس لحبت باغ دورنگی جگر مرا خون کرده بر لب چو نامه مهر خوشی بزن بر داغ با سر خود را بختهم بیروت داده ایم</p>
--	---

علی سرمنندی انیسر المومنین علی رضی الله عنه مد اهل بیت رسالت است و امیر الشرا علی رحمة الله علیه
سرافقه اهل بیت فصاحت که تر سخن در اختیار اوست و سلمان عاشیه بردار او مجد دطر الفاح و معنا است
استفید سلسله مجد و الف ثانی اگر چه غزل را با سلوب تازه جلوه داده اما در ثنوی دیدنیها سینه بایزبان قجاریکیش

نسخه

<p>سخن را آنفیدم جان دمیدم استی سر زار من او بی گفت</p>	<p>یا تر از خدا می برگزیدم منش با عبدا و یار کننا گفت</p>
---	---

هر خید برخی تنوی گویان بر اه ادر فتنه ایچکس با و ز سید و خط کبر بینی قلم کشید اهل بعد از زبان عربی و فارسی
هر و دیدارند صوفیان آنجا در مجالس ذوق و سماع از زبان عربی بیشتر اشعار ابن المقارص مصری و از زبان فارسی
اکثر تنوی ناصر علی میخوانند آغاز حال ملازمت سیف خان بدششی برگزیده سیف را با قلم جمع کرد و چون
سیف خان بسوی در آله آباد از پیشگاه قلعه مکان مامور گردید همراه او بسیله آباد که در زاویه سنگم دریای
گشتن چون واقع شده ترمید و تا ایام حکومت او در آن مجمع البحرین چشم رآب داد و چون سیف خان در زیام
حد با گرفت در سر بند رفته فروکش کرد از سوانج او این که روز چهارشنبه غیر صفر سیبیلان واقع شدند وقت
شیخ محمد مصدوم خات حضرت مجید قدس الله اسرارها نیز رونق افزای بن شد و کلاشت گنان بسیر وقت
ناصر علی رسید و دید که شیشه و پیاله در پیشش دارد و بنفصب رفته فرمود این چیست ناصر علی گفت می که ملائکه
پنخورند شیخ و گدشت صوفیان و علی تکفیر کرده محض قتل در دست نمودند میر مجید زبان را نسخ با اقربا و خویش
ناصر علی را همراه گرفته از سر بند بر آورده جانب دلی روانه گشت و بعد از آن همکجا یافت استادی میر نصیب محمد

قدس سره که ترجمه او در سر و آواز مسطور است با فقیر نقل فرمود که در شاهجهان آباد قصد ملاقات ناصر علی کردم و عرض راه بر خور دیت سواره بیاضی که واقعه چک شاهجهان آباد میرفت مرا تکلیف نافع نمود با هم بیاضی رفتم به نصی دیدم که ناصر علی دیاران و بایکدگر باجای چشم گفتگو میکنند فهمیدم که چه اراده دارند گفتیم ششمن از ششرب یاران دور افتاده و در ترزقه ششم شیشه و پیاله آوردند چون ساقی می راز شیشه در پیاله نیت و کفی گداز قلیقل در شیشه هم میرسید ظاهر شد ناصر علی بدیده و نثار کرد

که دنیا هم ز جوش می زره زیر قبادار و	که این است را شب مرغ است باز بند
--------------------------------------	----------------------------------

چون مجلس آخر شد و اسباب شرب بر داشتند فقیر برای رخصت رفتم و گفتم بدیده را در بیاض فقیر که حاضر است خود بیاضی یادگار شبت باید که ثبت نمود و بالای آن نوشت بدیده ناصر علی است از فقیر بیت مذکور را در آن بیاضی چشم خود دیدم ام آخر ناصر علی توبه کرد و از خدمت شیخ محمد مصوم قدس سره استفاده طریق باطن نمود و بی بجای برود در سه هزار و صدم از سر نهاده بجای رود کن معسکه خلد و کان شافت و با ابیلا امر از و الفقار خان بن اسدخان وزیر اعظم خلد و مکان بر خور و دلو از م قدر وانی مخصوص گردید و درین باب مؤلف گوید بعد سیف آخر علی را و از و الفقار آمد بکار پهلانی الاعلی لاسیف الا و از و الفقار و دور و در ملاقات و از و الفقار خان این غزل را گزیدند ای شان جیس که ز جین تو آشکارا نام تو در نبرد کند کار و از و الفقار و دشمن کش جهانی و یک دوست پروری فتح و ظفر و بجای مست اند در قطار و جیخ دوستان آملی شده ای نو بهار خلق تو بر بوی گل سوار و ترسم که بوی گل ز قراقش خون کند آن دل که برده زین آثر ابرمن سپار نه مرغ دلم به نیم نگه صید کرده ای طائران عرش خدنگ ترا شکاف یاران چند دهن خود نشی خوانند این جمیع را بیک نظر عاقلست سپار نه ناصر علی هر از تو خواهد مراد و بس ای ابر فیض بر همه عالم گریه بار نه میر غممت البدیخ بگر امی قدس سره در سفینه خود قیام آورده که چون مطلع را خواند و از و الفقار خان یک زنجیر فیل و سی هزار روپیه صلّه داد و گفت بس کن که طاقت صلّه دیگر ابیات ندارم مؤلف گوید خیر در همین بود که و از و الفقار خان بر مطلع گفتا کرد که تا بل صلّه همین مطلع است و رتبه باقی ابیات بر نقاد سخن ظاهر میزد اما طم منسوب دارا و زنگ آبادی با فقیر نقل کرد که من از بعضی متصدیان سرکار و از و الفقار خان تحقیق کردم که صلّه ناصر علی سی هزار روپیه بود و خان آن روپیه که یک زنجیر فیل و پنجاه هزار روپیه در جلد وی آن بخشید بکسی ناصر علی

پایست بر هر مردم تقیم نمود و خود هیچ نگاهداشت و چون زوال فقار خان در سینه ثلاث و مائده و الف
 به تنج ملک کرانک تقصای ممالک و کین تنوجه گردید با او بکر نایک رفت و ایامی سعد و در آن نواحی بسر برد
 و با شاه حمید اعتقاد تمام داشت و این شاه حمید بخدیو بود و در کین که شهر سبست مشهور برسانست و وازده کردن
 از آن کانت با شاه عادل دوستی تمام داشت و این شاه عادل سپهر خواجه شاه فحالب به شریف خان انشرفی
 از نوکران فخر مکان بود و چندی بمنصب صدارت کل صدر نشین بساط اعتبار گشت گویند شاه عادل از
 مسند غنا گشته بریوست تخت فقر نشسته بود و بانصرت خان بسیار ارتباط داشت خان مذکور
 از رفقا و فو انفقار خان بود و سبکدست کین میروا خست آخر الامر در کین بهندستان عطف غمان نمود و در
 شاهجهان آباد قلعه را میگذرانید و چون جابستر رمضان سینه شان مائده و الف بر دهنه رضوان خرامید غرض قیام
 شصت سال تویش بهوار قد سلطان مثل نظام الدین بلوی قدس سره سال وفات او در کلمات الشرف تایید
 سرخوش نقل کرده شد و نیز سرخوش قطعه تاریخ وفات او گفته است آخرش این است سرخوش زخرو سال
 وفاتش پسیده گفت آه علی بجام معنی رفت و نیز سرخوش بن مصرع تاریخ از مجد عاکف نقل کرده است
 آه آه از رحلت ناصی علیه السلام تا آورده و دو ماده تاریخ یکصد و از سال مذکور زیاده است و نیز سرخوش در
 احوال میرزا قطب الدین مائل منویسید که کسبت و مقیم رمضان المبارک سنه هزار و یکصد و هشت و شصت
 روز از فوت ناصی علیه السلام در گذشت محمد عاکف اجل خبته شتو آه تاریخ یافت و از اینجا بوضوح پیوست
 که وفات ناصی علیه السلام مقرر در سنه هزار و صد و هشت است تفاوت در ماده تاریخ واقع شده نه در عدد و
 سال اتفاق هر دو مورخ و را فردی یکصد و فقیر را در شب به انداخته بود باری تاریخ میرزا قطب الدین
 مائل شهبه را رفع ساخت و تاریخ خبته شتو آه نقصانی دارد که مورخ از تاریخ خبته که آنرا در املاء علی بشکلی
 فیلدینه چهار صد گفته حال آنکه پنج باید گرفت زیرا که مقیم زوال جل صورت کاتب باشد نه تلفظ به یکس و فیلدینه
 دو و عو تیان که مدار اول بر دران است و در شانانی نیز که او این هر دو تعلق بحروف ملفوظ دارند مکتوب
 شلی در عقد الحو ابر گوید و قیله که فلفظ و رسم الخط مخالفت واقع شود مثل همی و کیمی که در نطق الف است و در
 رسم باد شل حزه و طله که در نطق ناست و در رسم با بعضی گویند معتبر مکتوب است نه ملفوظ و بعضی گویند
 معتبر فلفظ است نه رسم سپید الله به هر مینی گوید قول اول معتبر علیست و قول ثانانی نادر سید جعفر و بی نیز
 پوری با فقیر نقل کرده که روزی با جمعی از یاران زیارت مرقد شیخ ناصی علیه السلام و با هم صحبت داشتیم باری بر فقیر

و تاریخ میرزا قطب الدین مائل منویسید که کسبت و مقیم رمضان المبارک سنه هزار و یکصد و هشت و شصت روز از فوت ناصی علیه السلام در گذشت محمد عاکف اجل خبته شتو آه تاریخ یافت و از اینجا بوضوح پیوست که وفات ناصی علیه السلام مقرر در سنه هزار و صد و هشت است تفاوت در ماده تاریخ واقع شده نه در عدد و سال اتفاق هر دو مورخ و را فردی یکصد و فقیر را در شب به انداخته بود باری تاریخ میرزا قطب الدین مائل شهبه را رفع ساخت و تاریخ خبته شتو آه نقصانی دارد که مورخ از تاریخ خبته که آنرا در املاء علی بشکلی فیلدینه چهار صد گفته حال آنکه پنج باید گرفت زیرا که مقیم زوال جل صورت کاتب باشد نه تلفظ به یکس و فیلدینه دو و عو تیان که مدار اول بر دران است و در شانانی نیز که او این هر دو تعلق بحروف ملفوظ دارند مکتوب شلی در عقد الحو ابر گوید و قیله که فلفظ و رسم الخط مخالفت واقع شود مثل همی و کیمی که در نطق الف است و در رسم باد شل حزه و طله که در نطق ناست و در رسم با بعضی گویند معتبر مکتوب است نه ملفوظ و بعضی گویند معتبر فلفظ است نه رسم سپید الله به هر مینی گوید قول اول معتبر علیست و قول ثانانی نادر سید جعفر و بی نیز پوری با فقیر نقل کرده که روزی با جمعی از یاران زیارت مرقد شیخ ناصی علیه السلام و با هم صحبت داشتیم باری بر فقیر

شیخ آورده گفت باری آنقول شما چه شد خاک گردیدیم و میرقصیم و زانان ما چه شکست اما
 نمی ریزوی جوشان ما که گفتم بر زبان شما این افغان ناصر علی است که قص در آمد و یاران تحسین کردند
 خوش گوید روزی ناصر علی در صحبت نیز از نظام الدین احمد طالع تخلص برادر میرزا قطب الدین مال
 مطلع مذکور بر سبیل تفاخر خواند نیز گفت مصراع دوم از مولوی رد است که شکست و باو ده
 زدناریخته پاد صد درستی در شکست انگیزه و خود دیدیم این مطلع رسانیده بر تابد منت
 ساقی دل نالان ما که سانو کبریا بس دیده گریان ما که فقیرم درین زمین غری دار دو بر یاران
 اقامتس میدار و پس گل نکرد از شنیده افتادگی نقصان ما که فشد چون زلف خوبان از تنزل شان
 از قد دست باز آمد در دل ما جان ما که مر جابا کردی خانه ویران ما که از کف دنیا دل بیتاب ما
 آمد بدون به آفرین بر اضطراب گوهر غلطان ما که حسن خلق ما میگرد و بدل در هیچ حال به زخم
 راه هم شود بوی گل در یحان ما که آنقدر زخو کرد دل با او که باز آید اگر نمیتوان گفتن که شد بیکانه
 صمان ما که مهر بر لب کرد از آرزو از شنائی اغیبا به نیست ارباب و دل را بار در دیوان ما که کلام
 ناصر علی در شش جهت عالم سایه و ابر است انجید بیت بنابر التزام نقش یا ض ایام میشود

باند از نگاهی بر دلی پردا دل مارا	وله	بهوی سانومی بست ساقی محل مارا
نیست غیر از عشق و سوزی برانده	وله	شعله جنبش میداد بنفش چای عروده را
بر یاز دل جفایت رنگهای از رویم را	وله	چو ماهی در تنم خون شد سفید ز زخم شمشیر
عمر گشت زفته ماقامت آن بی وفاست	وله	میشت اسد هر که صیاد است اصیقه را
از آبلهائی دل مندر یاد پرستان	وله	یک آبله در کام زبان مست جرس را
قدار خلعتی در عالم امکان بنیاشد	وله	دل تنگی بنای آورده ام این جامه بیانرا
عمر یک شمع در محفل کفایت میکند	وله	گر چنین می ماند از خیر ایت رفتار را
آنچو آن عکسی که از آئینه بیرون می رود	وله	دام راه ماسکو و جان نشد زنجیر را
سرت گردم شکایت جوشن در دیدن چینی	وله	نفس شمع است مهر تازه پیچیده زبانی
بیریزند ز تنگی دل بسکه سینه ام	وله	چون رشتنای شمع یک گشت نالما
روح بی انری خربند جالی نیست	وله	که این تناع درین سرزمین بود کیاب

تلافی نگردد سید و شمع را شکر خدای	وله	چو رنگ نرفته می آید بجا خون شیدا نیست
کسی که در دجیالی کشیده میداند	وله	که خار خشک رنگ جان شایع عریان است
چشم پوشیدم تجلی در فضای سینه شد	وله	خوشتر از ضبط گنگ شمع حرم دل ندر است
از بسکه گنگ تفرقه با سراج ماست	وله	چون شیشه شکسته فروغ چراغ است
جان میدهم در دگر سوز بخریم	وله	چون رشته نیتله نفس صرف دایع است
عشق از پرده بیرون آمد و آواز داد	وله	بر دانه هر دو جهان در دیر دازم داد
بپسندید که بی برگیم آواره کند	وله	چو رمل دگر چشم گم سازم داد
مؤلف گوید شخصی اعتراض کرد که لعل گر در ساز سبوح نیست فقیرند گم ساز از کلام بیست و نه محمد سید اشرف مازندرانی آورده که سبوح از شکم شکن کاین گم لعل را چشم بیچاره کعبه بخون چکر ساخته است و چنانچه گوهر تقلیدی میسازند لعل هم تقلیدی میسازند گویا گم لعلی سبوح و متونند		
از محی شوق تو کی منون قاتل میشود	وله	ایچو مای میطیپ خید آنکه بسجمل میشود
ایستاد شهر و صحراداشت از تقصیر من	وله	در نه محزون را خرابیهای خود دیرانه بود
ز گنای طراز دکار و آناه شرفت عنقا	وله	خوشی چون ز جیرون و شهر و جیل ارد
اگر آن لال ابرو میان نشسته باشد	وله	به نوب چشم مردم قره شکسته باشند
مؤلف گوید محبوب را لال ابرو گفتن و شایسته ابرو را لال در غوی سطور داشتن باز همان لال را نسبت با پیر روی محبوب حنه شکسته چشم گفته نه دست کردن صریح با هم منافات دارد		
سیر جهان شد بگدازنای خوش	وله	چون استهای سوخته گشته غدایش
بچشم یک می بینم جمال نازنینان را	وله	تبان را خانه ناز است چو آینه انوش
ایچو غل کشید باشد سوختن اندیشه ام	وله	رزق آتش میشود آبی که در دور نشیام
بزرگقاری نمی زبید دگر پیراهنم	وله	دام میر دید برنگ فلس مای بر تنم
نیکی خدایچه دل آفتاب من	وله	بیرون از شیشه چون آب گم باشد تیران
ای که شد بر صاف و در می روز و شب عالم	وله	ز بس از دید چرخ شیشه رنگ اضطراب
تر از آن که فروین در عالم و حشر نباشد	وله	شب روز است در دیرانه ام چشم قربان

<p>خدا را که از شرم ساجی کرده نیسانی دراواز ذکر مشوق است نگر با سوز کردن</p>	<p>چو ششم استخوان بر دهن چکیده و از چرخ چو دل بر گرد و از دنیا چه حاجت بجه گزینی</p>
<p>ابن عماد با اسم علی با احوال مستوب بنا صریح است سه چشم بکشا زلف بشکن جان من بهر تشکین ل بریان من به چشم بچل ترا و عین است او بکشا افخ یعنی عین را فتح ده و زلف بچل تشبیه لام است و بشکن بچل ترا و افخ یعنی لام را کسر ده و دل بریان یا تشکین سکون دادن است علی بچل است بتقریب معافیه هم معافی از خود ذکر میکنم با اسم ممنون سه غم من بی نتیجه بود اول به شکر ایزد نتیجه داد و آخر غم من شکل اول انطقی است غم صفت که در من کس که اول بی نتیجه شد یعنی عین نون رفت غم که حد واسطه است ماند آخر نتیجه داد و نعین نون شد نون ماند ممنون حاصل شد</p>	
<p>کمال انتمشان شیرازی جامع فنون کمال است و العجوبه عدم المثال خامه خوش شمشیر خور نیز است بلکه صوفی است انگیز احوال او در ضمن رساله که پایان این ترجمه ثبت میشود ای و قتی جعیه مصرعی در سر کار زیب الفسایک ثبت خلف خلد کان بغیر و حقن و او مدتی گذشت و جعیت رسید این باغی گفته بفرمایید</p>	
<p>سه سه بند کیست سعادت اختر من اگر جعیه خریدنی است پس کوز من</p>	<p>در خدمت تو عیان شده جوهر من در نیست خریدنی بر من بر سر من</p>
<p>بیکم میخیزد و پیر با جعیه فرحت کرد و چون حیدر آباد و عهد خلد کان مشع شد این تاریخ از تنه خلافت گذر آید و باینست خلعت متناز گردیده</p>	
<p>از نصرت باد شاه عتازی آید بقلم حساب تاریخ</p>	<p>گر وید دل جهانمیان شاد شد فتح بچکب میر آباد</p>
<p>فقیر قدری اشعار از دیوان عالی انتخاب زده و ریاضی نوشته بودم بعد از آن تذکره خان آرزو بنظر رسید و طالب کردم شش بیت متفق بر آمد آنرا سو قوت میکنم و باقی را بخرم می آم</p>	
<p>سه فکر زلف خوب روی زار میسازد مرا خوش نمی آید دل آسوده محبوب مرا ز نهار پارس عست ز میخانه را مدار کجا بر آب برهم خورده صورت لبش شکار</p>	<p>آخر آن بهند و پس ز ناز میسازد مرا بدر شود بابر که گوید پیش او خوب مرا جاوده بچشم خویش چو ز گس ایام مرا بیش نیست نقش مد عالج خوش مرا</p>

بسم الله الرحمن الرحیم

چو یار محرم بزم شراب کرد مرا	وله	نگاه گرم رقیب بان کباب کرد مرا
ز عیش و نشاط ببا و آنچه بود در گرم	وله	چو گل شکفتگی دل خراب کرد مرا
ببین بر آئینه سیاه تابش روشن	وله	که بسکند غم و دیدار بقرانه ان را
از باب نظر حضرت گفتار ندارند	وله	مانع ز همین وجه بود سر به صد را
دوره ام امیند و اری پرتوی از آفتاب	وله	ای سیاه بمر و ت میشوی حاکم چرا
بیکر و دیسمر تاجداری بی دلیر سیاه	وله	چو شمع از سر گذشتن لازم آمد سر فراز را
آنجو آن آبیاری کرده تیغ عشق را	وله	زنده سازد چون دم عیسی دم شمشیر را
طالع پستیم بلند از استان بودش شد	وله	سزاشت پیش شد محو از بدن سائی مرا
سیکند فرزند آخر دعوی مال پدر	وله	میدوه از خورشید گیر درنگ از گل برده را
هر که یکبار بچا نماند رساند خود را	وله	این محال است که تا خانه رساند خود را
نور ایمان مگر شیطان را در اندازد پا	وله	خانمان فر در اسباب باشد با هتتاب
و نشاط آرد وصال دوستان شاق را	وله	حلقه صحبت نمی باشد کم از جام شراب
ما جان فدای بندگی یار کرده ایم	وله	این یکم غلام بود چه رخ آفتاب
نیشکر بر بند بند خویش نخل بسته است	وله	نابدانی هیچ نوشی در جهان بکنش نیست
دم شمشیر چه بر سنگ رسد برگردد	وله	سخن تند بجا سنگدان نادانی است
در طریق بندگی باید شدن چون آفتاب	وله	خود سر تا پا جلینی بر پوش سجاده است
لال گری باشد این را و جیسکه اکیست	وله	حرف ناپرسیده از مردم شنیدن است
دوستان در دشمنی پیر وستان شوند	وله	ابر نیخاهند یعنی مهر نهان خوشنما است
در غمت بخت سیاهی دارم و چشم تری	وله	از سودا مهند تا سر حدی چون ازین است
آتش دل هر که در رشته جان در گرفت	وله	در حقیقت زندگی را شمع سان سر گرفت
صبیعتی است ملاقات مردم عالم	وله	بین که دست زدن با سلام شده است
نام کسی بلند در ایام مانده	وله	جز بر فراز موم که در نقش خاتم است
هر سه آن سیمین بدن باشد در آتش تری	وله	ویده ام تقویم را مشب نور و عقرب است

مخل چون کرد شکوه ز دوی بند و ز	وله	چهره خندان شکون هر حصول مطلب است
کابلی در کار خود همچون چراگردان بقد	وله	مردن عاشق بآبی یا انگاری بیش نیست
فیض را افتاده کوی قناعت یافته است	وله	سایه بال به انور سعادت یافته است
اهل غفلت را بدینیا نیک بد معارف نیست	وله	خواب شب تعبیر خواهد یافت چون فرو شود
سودسیم و خضر ز اوراک عهد تست	وله	ورنه کدام نفع بمبسر در از بود
اهل سعادت از پی ایندایند میشوند	وله	بر تیر هیچکس پرد بال همانندید
مهاکوی تو دل سیر باشد چه بجا شد	وله	آئینه مایه من باشد چه بجا شد
چون از کار شد ز کام شد شیرین کما	وله	آخر این شیشه شکستند و بنا تم دادند
گر کافری بعدل عمل کرد در نیست	وله	مانده جهاد ز تیغ فتنه رنگ بود
بی تعلق شو که قادی چومی ریز و نبات	وله	قابلی امروز می سازد که فردا بشکند
دولت بیدار اعلی نهان کن از خود	وله	مدتی بویستف پریشانی کشید از خواب خود
ببخودی فرصت تصویر بر نقاش نداد	وله	جان کشید از تن جهان نکشیدست هنوز
تخته عشق گدائی چند باشند نان غیر	وله	نیشوم شمرنده پیش هر که همان میشوم
نیار و کاسه در یوزه را به بزم پیش مهر	وله	علو همی لازم بود در طبع سائل هم
میهنوت کینفس نگذاشت دل ایشان	وله	اینقدر هم لائق بی اعتباری نیستم
بیتو هر گاه تماشای گلستان کردم	وله	همچو گل دامن خود پر ز گر بیان کردم
خدا ناکرده گر گای بدست آشنا افتم	وله	بچاه افتم چو یوسف در بر آیم از بها افتم
یابی از رنگ ز روشا نهان من	وله	چون زعفران یکی است بهار و خزان من
ساخته بی صحبت آن بازین نتوان من	وله	در فراقش جام می جز بر زمین نتوان من
عمر دوباره لذت نکر از تیغ تست	وله	با عاشقان سلوک علی با نصیر کن
از جوهر عشق شکوه کجا بشنود کس	وله	رنگی که بشکند چه صدا بشنود کس
نعمت منان عالی قطعه همچو می	نظم	کرده که بیت او شکر این است
بار دیگر که خدا شد خان عالی نزلت		با کمال خرد و تمکین باوقار زریب و زین

فقیر برین قطعه شرعی نوشته و بر نطق عالی که در بیت مذکور واقع شده اعتراض کرده بعد از آن در بعضی نسخ
قطعه والا نزلت، بنظر آمده و نیز در اعتراض توجه نمیشود و فقیر در این مختصراً خان نطق عالی دیده
بودم ظاهر بعد چندی مکتوبه شده اصلاح نمود رساله که در شرح قطعه ترتیب یافته درین مجموعه درج
میشود که ناظران را در عمل آن احتیاج بجای دیگر نیفتد بحسب الله الرحمن الرحیم

یار رب یارب برین احسان کن	شمول عنایت فرما بر او اتم کن
عزیزت که طبع من ملائت زده است	از جوش شگفتگی گستاخم کن

برضما نظر یغان والا نظرت و در یغان بلند فکرت مهوید با و که نعمت خان عالی قطعه نهری در کد دست
کامکار خان پرورخته و بندگ برتی از اصطلاح علوم و امور استعداد و نو نمایان ساختن بین نظر فاش مشهور است
و در سفاین صاحب طبسان منظور فقیر غلام علی متخلص بازاخوینی و اسطی بلگرامی تکلیف مریدانی
شرح این قطعه سیر از دو ساز گفتگوی مخالفت قانون خودی نواز و که زبان فقیر با کلمات نزل نا آشنا
و مزاج عیان کشیده درین کوچه بنایت نارسا اما صاحب تکلیف سر رشته ابرام نگذاشت و باوصف
گذارش معاذیر دست از تقاضا برنداشت که بعضی مرزگان پیشین هم لب بکلمات طیب گشوده
اند و رنگ ملال از آینه خاطر سامعان زرد و دونه ناگزیر هم سکوت از زبان بسته میکشاید
یاران طرافت دوست را انشراح می آفراید مخفی نماند که کامکار خان سپردم عهده سلطنت
جعفر خان وزیر اعظم بادشاه عالمگیر است و باورش خزانگی خاد بادشاه بود اگر چه بهمنجبت سلطان
عصر و سلطنت امرا انتظام داشت اما سادگی شهر و عالم است بعد فتح حیدرآباد باصیبه سید زعفر که وزیر
سلطان ابوالحسن والی آنجا بود که خدا گردید نعمت خان عالی قطعه خوانی و ریوی خان مذکور میر و از دو
باتش زبانیست انجمن خوشنویسی گرم بسیار و قوله

که خدا شد یار دیگر خان عالی نزلت	با کمال عز و تمکین و وقار و ریب و زین
----------------------------------	---------------------------------------

نعمت خان اول حکیم متخلص میکرد تا نیا عالی قرار داد برای آنکه حکیم بصحیف حکیم است بشدیل
متخلص اگر پیش از نظم قطعه است بجای عالی نزلت کاش والا نزلت میگفت چه معنی خان عالی نزلت
انیم قیود اندر شد که خان بعضی که عالی دار و متصف است و اینم اوصاف او که در قطعه مذکور شده پنج صفت عالی است
و اگر بعد نظم قطعه است ازین غافل ماند که در متخلصانی قباحی عظیم تر از اول لازم می آید و از دوام نجات

یافته و در قهر جای می افتد صدور این نغض از زبان صاحب قطعه پاداش عمل محبت عیب جو عیبی است
عظیم و در خلقی از بیست ناستقیم خنده بر مردم زدن گل رسوایی بر خود چیدن است و پره وری اینها
جنس نمودن پیر این عرض خود در بدین بیچکس شیشه ناموسی نه شکست که آب بریش زنجیت و تار بودی
نیافت که سر رشته غزلش نه کیست موقوفه عیب مردم فاش کردن بدترین عیب است و عیب گو
اول کنده بی پرده عیب خویش را قوله از سر نو و وصلی چیده نقشش زنده باز می چرخ
و فاش سازد و گرسین پشین باضم در بازی نزد آن است که در داد مهره و قید بیفت دنبال
دار افتد ظاهر او بناله را بسین تشبیه کرده اند و سین موافق قاعده تصرف تصغیر سن خواهد بود
نه تصغیر شان و سن بافتح و تشدید نون در عربی مصدر است بمعنی سنان در تیره کردن مراد از آن
سنان داشته اند و صاحب برهان قاطع گوید سن بر وزن بن سنان و تیره از اینجا استفاده میشود که
سن تخفیف نون فارسی است نون را تشدید داده تصغیر کردند و سن بالکسر عربی شاخ چار یا را گویند
سین تصغیر بر این معنی هم تواند شد از قبیل قرین که در همین قطعه می آید لفظ سین باعتبار تخفیر زو بیت
خان مناسب واقع شده قوله

مهره در شش ریخته گشتادی رود	نیز در تخته از ترس حیفان کعبین
-----------------------------	--------------------------------

ضابطه نزد باز آن است که گاهی برای آوردن نقش مراد اول کعبین را بر تخته نیز نهند بعد از آن
می اندازند حاصل معنی آنکه چون مهره خاک حرکت میکند از ترس حیفان کعبین را بر تخته
گشتادی سپین عروس نیز نند که اگر بفتح عیبی رود مهره در شش ریخته و از سلوک راه مقصود

یا ز مانند قوله

ترا در ای در سفر برداشت از ساق	ماند آنهم بچنان برگ و نش مانند دین
--------------------------------	------------------------------------

ساق عروس نام جلاده ایست مشهور یعنی چون سفر طریق نمود پیش آمد بطوریکه بمول مسافران
این سبیل است ترا در ای از ساق عروس داشت اما استیلا از ضعف نگذاشت که جاوه
مقصود پیایه حرکت بر مذبومی هم بعل آید ناگزیر ز ادیکه برداشته بود شل دین ادا ناکرده بر
گردن ماند و در کار سفر نیاید قوله

لفقه و کتوسه بر افتاد بگفته جبار	قد رجع من جانب البلیه بخی امین
----------------------------------	--------------------------------

چنین تبصیر حاصل می نماید موزنه گری صاحب صحیح گوید احوالی موزنه چنین را قیمت کرد و در چنین غرض
 آمد و از کوچ و دیگر بر سر راه احوالی رفته احدی چنین او بخت و پیش نفع موزنه دیگر را انداخت و کمین کرده
 نشست احوالی موزنه نخستین را دیده گفت چه شبیه است بموزنه چنین اگر موزنه دیگر با این می بود و می گفتم
 چون پیش رفت موزنه دیگر را اقتاده یافت از شتر فرو داد و از انوی شتر سبب و برای گرفتن موزنه
 اولی نزد بر گشت چنین فرصت یافته شتر را در رد و احوالی باد و موزنه چنین بخانه برگشت حاصل منی
 آنکه زوج در چنین طوی ز بسیار صفت کرد و نقصان فراوان کشید و چهارمی بدست نیامد و
 یعنی دو ساق شل احوالی که شتر بر باد داد و موزنه چنین بدست آورد و علاوه آنکه نفع و استخوان
 بر افتاد و بی متع مالی و بدلی مصارف بیجا که پیش آمد و در میصران چهار نقص واقع شد یکی سکون
 عین رجب و دوم وقت مابده سوم تشدید یا زخمی چهارم او حال الف لام با هم چنین تبصیر را
 باین عبارت هم میتوان گفت مصراع عا و طماع خفیف العقل مع خفی چنین و مع پر سکون
 عین هم آمده چنانچه در قاموس است قوله از مقولات شتر شد بخت داماد و عروس و از هر کم و
 کیف سیگفت این سنی سیگفت و این در اصطلاح حکما رئیس عالی را مقوله میگویند و مقولات
 بحسب استقرا در شتر که کم و کیف و سنی و این از آن جمله است کم و شتر است متصل و آن
 مقدار است یعنی طول و عرض و عمق و متصل و آن عدد است و کیف چگونگی یکی را گویند و سنی و این
 عبارت از زمان مکان است سنی بیت آنکه سخنان شتر که در میان داماد و عروس آمد عین بحث
 از مقولات شتر بود و داماد کم سیگفت یعنی چه مقدار طول و سطح تیرامی باید بر تقدیر کم متصل و چند بار
 تیرامی شاید بر تقدیر کم منفصل و نیز داماد کیف سیگفت یعنی صلابت که از کیفیات است چگونه ترا
 مرغوبست و عروس در جواب سنی سیگفت و این یعنی اصل کار کی میشود و نیمه وقت صفت شد و چند
 چونی که میگوئی کجاست و آن طول و سطحی که بیج بنظر منی آید قوله

آن سنده از جبر آورده این سنده از اختیار	این سخن هم در میان ماند است او در بین
مراد از جبر مذکور مذهب جبریه است که بنده را در افعال خود مجبور میداند و حرکات او را مثل حرکات جواد می پندارند و مراد از اختیار مذکور مذهب فرقه قدریه است که برای بنده قدرت مستقل اثبات میکنند و بنده را خالق افعال خود می شناسند و مراد از بین مذهب اهل حق است که صد در افعال عباد را	

بهم دو قدرت یعنی قدرت حق و قدرت مجبور بود ایدارند و حق را خالق و بنده را کاسب بگویند حاصل
 سنی آنکه چون دانا و نفس خود را بدید که هیچ اختیاری در دست ندارد و برای تمیید عذر مذہب جبریه را
 مستند خود ساخت و عروس چون غاطلت او را دید برای مطالبه حق خود و مقابله تحت خصم معارضه
 جند مذہب قدریه کرد که بنده در افعال خود قدرت مستقل دارد و اگر ترا قوتی و قدرتی هست بکارشغول شو
 این سخن بهم در میان ماند و بدرجه ثبوت رسید و محصل مقصود نشد بلکه مطابق مذہب اہل سنت کہ امر
 بین مین است فعل نیم کاره ماند یعنی دانا و کاسب و عجله کرد و قوت و قدرت خود را صرف نمود اما
 حق کسی را خلق و ایجاد و نفیر نمود اندا هیچ بوقصر عیاد قوله

زان طرف خفتن نباشد ز بی طرف بر خاستن	شرط باشد وقت ایجاد قبول از جانبین
--------------------------------------	-----------------------------------

شرط در میان آمد که از طرف مذکور خفتن نباشد یعنی صاحب کار همیشه بیدار باشد و پنجاب عقلیت
 نرود که خواب را نین را بر او از طرف عروس بر خاستن نباشد و همواره مستقل بوده هدف
 را در نظر تیر حاضر دارد قوله

گفت بهر من جبار آورده کاید بکار	گفت آری هم چکش آورده ام هم کلین
---------------------------------	---------------------------------

چکش بفتح جیم فارسی و ضم کاف تازی و شین معجمه در آخر آله آهنین که در عجب طریقت گویند کلین
 بفتح کاف تازی و سکون لام و کسر مو حده و تاء فوقانی انبر یعنی ستمی چهار دامادی است که بخدمت عروس
 تواند پرداخت تو که هیچکاره جبار سزاوت آلات تعذیب است مقصد اینکه دندان خان از انبر باید
 بر آورد و بر سرش بچکش باید کوفت که نرزه گوی بسیار کرد و چه قسم با دوش نرزه گویان است قوله

گفت خان الصبر مفتاح الفرج را ساکن است	اکثر استعمال مفتوحش کند ای نور عین
---------------------------------------	------------------------------------

فی المثل الصبر مفتاح الفرج یعنی صبر کلید گشایش است و فی القاموس اکثر تعیض القامه کالکثر باضم
 فرج یعنی گشایش بفتح راست و بمعنی عضو مخصوص سکون را دعوی خان حب و علای خود این که فرج
 در مثل سکون راست و کثرت استعمال مفتوح شد حاصل سنی آنکه خان با زن میفرماید که کلید قفل خود
 که از من میجویی با من است یعنی صبر خدی صبر کن که بکارت صبرت قوت شهوائی من بکستند ای نور
 و کثرت استعمال قفل رنگ بسته تری گشاید و مخاطب خان با زن خطاب نور عین تراستی دارد قوله

گفت زن شد بزم پیشم نیست شد و مدد جزا	در محالات است فتح اباسر از جگر الرعین
--------------------------------------	---------------------------------------

درین بیت صنعت مراعات النظیر را رعایت کرده و الیاس احدی الراجحین مثل سبب است یعنی حجت
اول کاسیابی است و راحت دوم ناامیدی که صاحب تلاش با می تزد و در دامن آرام میکشد و این
بین هیچ نیست که این کس را در شکش و تذبذب می اندازد زن سبکدیده که در نظر سن تقصیر میکند و در خصوص آنچه
و مدی اوزیر کردنی نیست و فتح الباب که نتیجه امور ثلاثه است از جمله محالات است باین هم راضی نمیتوان
که الیاس احدی الراجحین قوله

گفت و حلی میکنم بشود و قسم آمد حلول هست سریانی و طریانی بنابر نظر همین

حلول سریانی چون حلول بیاض در سطح ثوب که در اجرای سطح سازی است و حلول طریانی چون حلول
نقطه و خط بجای خود است و از محل خود تجاوز نیست از خطی که نام ناطم استفا میشود که در حلول سریانی
و طریانی اختلاف است اما نقطه قابل تقسیم اول اند و فرقه قابل تقسیم ثانی حالانکه اختلاف و دیناب بقول
نیست پس معنی بیت را در محلی فرو و باید آورد که اختلاف را مصلحتی و محلی تواند شد مثلاً تسکمین برای اثبات
خیر الایخیزی دلیل می آرند بنقطه که حادث میشود وقت تماس گره سطح و تحریرش اینک نقطه غرض است
غیر تقسیم پس محل آن هم البته باید که غیر تقسیم باشد والا با تقسام محل تقسام حال لازم می آید و حکما را
دلیل را آورده اند که تقسام حال با تقسام محل وقتی لازم می آید که حلول سریانی باشد و حلول نقطه و خط
حلول طریانی است و اینجا از تقسام محل تقسام حال لازم نمی آید چنانچه خط که محل نقطه است تقسیم
و نقطه تقسیم نمیتواند شد بالاتفاق در صورت تقریر معنی بیت چنین است که دانا و گفت و حلی یعنی
و حلول و حلول میکنم و حلول تقسیم است سریانی که آن را تسکمین در صورت تماس گره سطح نمیده اثبات
نه سبب خودی کنند و طریانی که حکما در صورت مذکور آن را تحقیق نموده دلیل تسکمین را رد میکنند پس
من هم گره خود را بر سطح تومی نم و تماس میکنم حلول را سریانی اگر بگویم نیاید چه مضائقه حلول طریانی که
نفس الانری است حاصل است قوله

گفت تو شکل عروس از منده سده گز خوانده اضع عمودانی الثالث قاعا بالقطبتین

شکل عروس در اینجا باعتبار لفظ مناسب است و اما مناسب است آن بحسب مصلحت محتاج بیان است
و همچنین لفظ عروس اگرچه مناسب لفظی دارد و اما مناسب است با معنی او که در ذیل صحت تقریر ظاهر میشود زیرا که
عمود اسمی است از اسماء عشره خط مستقیم باعتبار آنکه قائم شود بر خط دیگر و حادث شود در وجهی که در ذیل

قائم و آنرا قائم نیز گویند و عمود و قائم که در مصراع ثانی واقع شده خطی که در ثلث بتقسیمین به خط قائم
خطین برسد صادق نمی آید پس وجه تناسب منوی در قول اوضع عمود الخ خاصتر میگردد و نسبت
صوری مجرور و نسبت منوی لطفی ندارد و تقریر جامع بین المناستین آنکه شکل عروس نسبت
که مربع و نیز زاویه قائمه مثلث مساوی بر این ضلعین شود پس این شکل هم اشتغال بر ثلث دارد و هم
بر مربع و شکل جامع عروس نیز بر وضعی مشابهت بر مربع دارد و مانند آنست جماع باین عبارت آمده
چندین شبهه الاربع و بر وضعی مشابهت بر ثلث دارد که هر دو بساق عروس دو ضلع میتواند شد
که در ملتقای آنها زاویه حادث شده و خطی در عرض مجامع که طرفین آن بساقین عروس منتهی میشود
و ترا دست که انیطر عند من يرجع الی وجهه ان نفسه پس تشبیه شکل جامع عروس به شکل عروس بر وجهیت
مناسب افتاد و تشبیه او و تضییع را باعتبار استقامت عمود و مفهوم اصطلاحی عمود صادق می آید
بر آن نسبت بود ترا زاویه بنسبت بر زاویه که لا یخفی علی الجماع الجامع بین العلم والعمل و در شکل عروس
برای اثبات دعوی خطی مستقیم یکشد که از ترا زاویه شروع شده منتهی در نفس ترا زاویه میشود و
بتقسیمین یعنی منتهای خطین که آنرا در اصطلاح طرفین متداخلین میگویند میرسد همچنین تضییع
جماع که عمود است و خط مستقیم از خط عرض مجامع که و ترا زاویه در ترا شده بر زاویه که ملتقای ساقین
است منتهی میگردد و میرسد بر ایدتین اسودین که داخل سکان مخصوص اند و شبیه اند به همین سنان یک
بر دیگری منطبق و تشبیه آن بتقسیمین متداخلین که در زاویه بالتقای خطین حاصل میشود و نسبت
تمام دارد پس قول ناظم تا ما صفت کاشفه است یا حال سو که از عمود که در عبارت منقول است
اگر چه در حقیقت فاعل و بالتقسیمین ظرف استقر است متعلق بمقدار و اشاره و متعلق آن بقایا الخ و
که ناظر بر من تقریر السابق و باید داشت که آنچه مذکور شد بر تقدیر نیست که مراد از تقسیمین دو نقطه را و
گرفته شود و میتوانست که مراد دو نقطه باشد که در محل قیام خط اعتبار کرده شود یعنی هرگاه خطی در وسط
خطی قائم شد خط ثانی اگر چه واحد بالذات است باعتبار قیام عمود و خط یعنی دو حصه خواهد شد و نقطه
محل قیام نیز در اعتبار پیدا خواهد کرد باعتباری طرف یک حصه و باعتباری طرف دیگر یک حصه
این نقطه را اگر چه واحد بالذات است نظر بر دو اعتبار بتقسیمین میتوان گفت در صورت تقسیمین که
مذکورین در بعضی مجامع که محل قیام عمود اعتبار باید کرد و مراد از این تقسیمین حصتین باید داشت

و اینجا لطیفه ایست که چنانچه آن دو نقطه در حقیقت یک نقطه است همچنین در حکم یک مصداق است پس در
شعر عیون و جوارش خنجر خیال بخت تا از جهت کرامت ایتان تا در خلال کلمه واحد از خط
است که خنجرین در کینه و از بعد فرض مجاز که محل قیام نمودن فرو تر افتاده شاید هنگام طوی
سوم ترستان بوده باشد یا شاید برای ضرورت بالاتر اعتبار کرد و در قرب را در حکم اتصال و تماس گرفت

گفت من در انتظار ساعت معزم دارم قوله شمس طالع زهره راجع ماه بدر درین

طالع در اصطلاح مجبین بر می را گویند که از افق مشرق در حالت بر آمدن باشد پس می باشد شمس
در طالع بیگفت و سیارات را سوای شمس و قمر سه حالت است استقامت و رجعت و اقامت
و بودن شمس در طالع وقت و رجعت زهره در اختیار است اهل تخمین از برای زفاف بد است و بودن
ماه در بطین حوت صاحب سولج القمر می آرد و وقت باشد تر باید که قمر در حمل و اسد و سنبل
و جب باشد که آن دلیل بود بر زیادتی نشاط و بقای قوت انتمی و بطین نزل حمل است
خان میگوید بالفعل شمس در طالع زهره راجع ساعت زفاف نیست ماه در بطین باید
انتظار این ساعت یکشتم و هر وقت باشد که پیشوم قوله گفت پس ساعت شد اینجا
معنی یوم القیام درین مصراع بای برای ربطی باید یعنی ساعت معنی یوم القیام شد ساعت
معنی قیامت هم آمده قوله تعالی میا لولیک من الساعه ایان میا بعدوس میگوید تقاضای
وقت این است که کار بالفعل واقع شود ساعتی که از روی تخمین تعیین میکنی و کار او را
بفرمای افکنی نه اندام حرکات کوکب کی موافقت خواهد کرد و وقوع این شرط کی دست خواهد داد
پس ساعت اینجا بمعنی یوم القیام شد و وعده بقیامت افتاد قوله یوم تالی گوئی و مستقبل
کن از جهت این که اشاره ایست باینکه یوم تالی السماء بعد خان بدین و مراد از مستقبل زبان
آینده است معین بقرینه اقتباس یعنی هرگاه مراد تو از ساعت روز قیامت است نطق تحمل
چسب میگوئی آیه یوم تالی السماء بعد خان بدین بر خوان صیغه استقبالی که نص از قیامت باشد تلفظ
کن قوله گفت نزدیک است آنهم اینهمه تعجیل چیست بزوح میگوید اینقدر تعجیل چه میکنی
قیامت آنهم نزدیک است که آنهم برو نه بعید او نه قریا قوله گفت انسان از عمل شد خلق
له عمل تقرین میگوید من شتالی چرا نگویم که حق تعالی بیفرماید خلق الا انسان من عمل یعنی

خمیر مایه انسان است و سرعت جراثیم او است و عجل بالکسر ساله و قرن نصر قاف شاخ کو چک
تصغیر قرن و اضافت عجل بسوی قرین بادنی ملاسیت است و دوس کنایه بشوم میکند و میگویی
گو ساله صاحب شاخ کو چک یعنی پیر تا مانع گو ساله بپایند و گاه اند فوله است گفت من مستقبل
از رمال حبیبم حکم کرده داخل فخرج شود و قلیک باشد نصرتین به مستقبل در اصطلاح اهل رمال
را گویند که حصول آن در زمان آینده مطلوب باشد یعنی این کار فی الحال نمی شود باری
بگو که در زمان آینده حال آن حبیبیت گفت دخول و خروج که منتهای مامول است وقتی حاصل
میشود که در نقطه زنی با قرعه اندازی شکل نصرتین یعنی نصرة الداحل و نصرة الخسارج بر آید که هر دو
در علم رمال سعد اند و باعتبار دخول و خروج باز فاف مناسب است دارند و باعتبار معنی لغوی در
نصرتین لطیفه دیگر است یعنی کار از یک کس غیشود بسیاری و تن دبی طرفین بوقوع می آید پس
متنافا عمل مستحق ملامت چرا باشد تجمل که حصول کار را مانعی از طرف متقابل بوده باشد فوله

از طبیبی هم دو آبی خواستم نادیده گفت از برودتهای تو پیدا است ضعف کلتن

کلمه بنظم کاف گرده کلتن تشیه بقوله خان است عنده خود پیش زین بیان میکند که من حکیم طبیبی حاوق
مرانادیده حکم کرده که کلتن تو ضعیف واقع شده و ازین سبب ترک کردن رجولیت هم مستی بهم رسانید
لیکن خاطر خود جمع دارد که تجویز طبیب بمعالجه می پردازم و آب رفته را در جربازی آرام فوله

ساخت زرعونی از خونچان جز در تحصیل تو دوری و دار فاضل سعد و مشتط کلتن

زرعونی معجونی است معوی گرده یعنی خان بفرموده طبیب زرعونی ازین ادویه ثانیه در طب فخری
اقسام است این نسخه تا نسخ قدیم اختلاف دارد و ابا حذاق بنظر تجسس و صیت فرج شمس الخرازمی دریا
میکند اگر چه این نسخه تجویز طبیب مفروض است اما در حقیقت مجوز نسخه میرزا محمد عالی است و میرزا محمد
خاندان طبابت است اسلاف او در شیراز طبابت پیشگی مشهور بوده اند پدرش حکیم محمد فتح الدین
عم حکیم محمد محسن خان است که در هندوستان با شاه عالم در وقت شاه اوی مصاحبتی بهم رسانید و پدرش
حکیم حاوق خان در پایان عهد عالمگیر که خطاب حکیم الملک امتیاز یافت و در عهد محمد شاه متنبس
پنججاری و خطاب حکیم الملوک و کمال تقرب بمسود اقران گشت حکیم فتح الدین نیز متنبس است گویند میرزا محمد
در هند متولد شد و در سن سه سالگی به شیراز رفت و کسب کمال نمود و بر گشت و در سالک نوران حله کمال

انتظام یافت نخست بخطاب نعمت خان و درونگی باو چرخانه خوان الوان جمعیت میسازد و تائید خطاب
 مقرب خان و درونگی جواب خانه گوهر آبر و بدست آورد و در عهد شاه عالم بخطاب دانشمند خان
 نوازش تازه اندوخت و بفرستادن ما مورگوید و در سینه احدی و دشمن و ماته و الف ازین عالم در گذشت
 گفتنی اینها می آید بکار ازین شنو قوله چاره آفتد و داجین است و کی صد عین
 و دواج بالکشتار که در هر دو جانب بدن میشود کی بافتد دایع کردن و صدع بالضم با عین چشم و گوش
 و صدع بانادر امثال صحاح و قاموس نیست یعنی چاره تو بقصد و داجین عین قبل که وجود است
 و بیج بکار نمی آلی و کی صد عین محض ای قافیه آورده چه کی صد عین مقضی بلاک نیست
 بلکه صورت بعضی اراض است و تاویل ضیفی میتوان کرد که در کی صد عین المی است و در اینجا ایلام
 و ابلک هر دو مقصود است قوله

جمعه ام را مدرسه کردی تو ای خانه خراب	هم زبان آمد بدرد از گفتگویم نور تین
---------------------------------------	-------------------------------------

نوره بفتح لام و زای میگوید کشت پاره که در هر دو جانب سر حلقوم می باشد یعنی حجاب که جای سخنان
 معاشرت بود مباهات علمی مدرسه ملایان ساختنی کاش ملائیت درستی هم داشتی و علت نقصان ملائیت
 او در بیت ثانی بیان میکند قوله

دخلمادر سوتنگانی کار ملازاده است	تو بخت اللفظ را غلط گشته چون ملائین
----------------------------------	-------------------------------------

ملازاده خطای محنتی مختصر معانی مشهور است که کمال تدقیق دارد و سخنمانه نهایت موشگافی بسیار
 ملازاده در اصطلاح بر نود و او باشد که تا سلسله را گویند و ملا حسین را غلط صاحب تفسیر حسینی
 و دیگر تصاویر نیز مشهور است که سخن سر سری میگوید و تدقیق کم می بردارد قوله

شد در از این بخت یارب ناجری از نیر بار	بختی محکم بیار در رفع سازد شور و شین
--	--------------------------------------

نجا را از جانب زیر باد آینه چینی می آرند فواسق آنرا بکار می برند و اما چون در بخت عاجز شد و هر چه
 که آورد و دس آنرا و نمود در حجاب آلی مبعاجرتالی در آمد و با که که بخار می آرند اعانت حبت
 مثل مشهور است قوله

آنچنان خیره که بر کس بر آورد نازد	جمع گشتن بند نجان شوار و برین
-----------------------------------	-------------------------------

قافیه تنگ و عانده هر دو جایز هستند بخت بکلمه انحصار است و به انحصار در خان انیکه عضو تالمت

از تطل حکم عدم همسانه و وجه انحصار در شانها یکی آنکه اگر کثرت استعمال یکبار شده جز این قافیه قافیه
دیگر پیش او نماند و درین بیت لفظ تشبیه و جمع مناسب آورده قوله

با خرد گفتم سخن را در سنگای شد و سیع

تبدیل ال بل در مصراع ثانی النسب بنمایند مثل چنین مقصود پیشین غرض طبعان بود تاریخ کفین

حرفه در ساخت مدغم عقل الگام گفت

سوال که خدای کا سکارخان از مصراع تاریخی که بعد می آید سه ستم و شصین الف ششاد میشود و خدای

قلعه کلکنده حیدر آباد در سنه ثمان و شصین الف فتح کرد و از اینجا بوضوح پیوست که که خدای کا سکارخان

با دفتر سید مظفر وزیر الملک و والی حیدر آباد یک سال بعد فتح واقع شد و در مصراع مصرع نحو

جائز کرد اینجا انتقای ساکنین یک سال کم است لهذا شاعر تشبیه کرده و حرفه در باب ماده تاریخ مدغم یعنی

ضم ساخت حسه و در اصطلاح صریان الف و ا و یار آگونی اینجا حرفه در امر و آورده زیرا که هر دو یک

حرفه و آن الف باشد تقریباً هرل یا آنکه در فارسی حرفه که بالای آن کشند همین الف است و حرفه

انتقای که شکل یک یک بنویسند و تاریخ یک عدد حساب کرد اما تاریخ گویان حرفه هر دو را که بعد الف

می آید حساب می کنند که تصور از صور حرفه و حتی ندارد و معنی غانده که نقاد آن سخن را بر ماده تاریخ سخن نیست

که جواز انتقار ساکنین و بعضی موضع از سال صرف است پس ایراد لفظ نحو درین مصراع عیبها و اوق

این اعتراض شهرت دارد و صواب آنست که مسئله را از جنبی در علمی می آرند و همان مسئله را از جنبی دیگر از علم

دیگر می شمارند و از اینجا است که بحث از انتقار ساکنین مطلقاً در صورت یکسند که از عوارض جمع یکسند و از انتقا

که در آخر کلمه بالحق کلمه دیگر عاوت میشود بحث در نحو هم یکسند از نیت که از عوارض آخر کلمه است و نحوی

از همین عوارض بحث دارد و چنانچه در آخر شرح ملا در محل نون تاکید بگفتگوی انتقار ساکنین می بردارد

هرگاه در محل مخصوص انتقار ساکنین بالبقا حق این است و نحو بیان بحث از انتقار ساکنین کلینین یکسند

ایر و لفظ نحو مناسب تر افتاد باید دانست که انتقار ساکنین که بلحق نون تاکید در چهار صیغه تشبیه و دو

جمع حادث میشود جمیع نجات آن را در نون ثقیله را داشته اند و لیس نحوی برخلاف جمهور در حقیقه نیز

رو پیدا و پس در محل مخصوص که صورت تشبیه است الف و اما که فاعل فعل است یا نون عروس که تاکید

فعل یکسند جمع گشته اگر نون عروس را ثقیله گیرند باعتبار تشددی که در کار سیکر و پس را در آخر مذمب جمهور

نویان است و این التقاضی را نیز در اینها جائز و اگر خفیفه گیرند باعتبار سکونی که برای حصول کثرت پیش از وقت
ایجاب قبول شرع در بیان آنده بود که ازین طاعت برخواستن نباشد پس مراد از نحو مذکور هیچ یواخت است
که جز از این التقاضی را دست خاصه قوله

تکبیر و اما پیش مغزول کرد و بار گفت

مصرع ثانی مایع ثانی است درین مصرع ملاش قافیه قافیه شاعر تنگ ساخته و رعایت تار و ریخ
در ضبطه دیگر انداخته و معنی که از عبارت توان بر آورد غیر ازین بنظر نمی آید که حین در لغت هلاک شدن گویند
و هلاک درگ اطلاق میکنند بر فانی که بعد وجود و حیات طاری میگردد و اطلاق غسل بر منع از
کاری است که کسی راه خیل آن کار کرده باشند و نیز اطلاق آن بر بیرون انداختن مسدودان از
جای و مقصود آنست که تکبیر و اما دی او را مغزول کرده گفت که غسل و منوی شدن او ازین
کار پیش از زفاف یعنی پیش از غسل دخول بود و بی نصب غسل کردن بشاید آن است که بنا را ده شود
و هلاک اطلاق کنند چون در غسل میگویند انزل بوست پس مغزول شدن مردن و پیش از حیات
و قیام بان بنمایند که نازاده را مالک و مرده گویند و عدم اصلی او را در حکم عدم طاری گیرند و معنی
دیگر آنکه و اما و از بس ضعف قوت اساک پیش از زفاف آبروی خود و خجالت و سرخالت فرو افکند
اگرچه در غسل هم آب بیرون میریزند و سر فرو دمی آرند اما بعد قوع کار میشود پس آب بخنثی او را
غسل گفتن از آن قبیل است که نازاده هلاک شده و مرده گویند قوله

خواستم از خان صرگ گفت از سخن فغان طلب

مین در دوع را گویند حاصل جواب خان اینکه صله کابین عروس سخن است و من خیاچه نیز وجه قدرت
تدارم بر یک سخن هم قافیه است پس صله از کسی باید طلبید که قدرت و ابلت داشته باشد قوله

بر که خواند ایها الناس از شما این قطعه را

یعنی از هر یک تا هنر از خداوند بهره گویی من بطول کشید و از مرتبه احاد مرتبه الکوف رسید چو هر دو شی
آب آینه را بنجاک ریخت و خاموشی منشا صبار با دور و ایست سمه اسید انم که لطف عام با فرزندش
خاص را میوزد و در زیرش این جام غار پدیتبار رفیع میازد استغفر الله و اتوب الی التواب
الرحیم ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

بزرگوار
شاه جهان

عاقل هنرور خان شایه جهان آبادی عقل کل یا در اوست و سید زین العابدین گستر و مضامین تازه دارم
و خویان خوش خانه مدتی رفاهت نواب نظام الملک آصف جاه برگزیده و حاجی اورا وسیله کامرانی
ساخت نواب در آواخر عهد خلعت مکان بصوبه داری بیجا پور قیام داشت در آن ایام هنرور خان ملازم
رکاب بوده و اکثر بار یاب صحبت شاعره میگشت در سال اول جلوس محمد فرخ سیر مطابق سنه
اربعه و عشرین و دانه و الف نواب آصف جاه بصوبه داری اورنگ آباد سفر فرای یافته از شاه جهان آگاه
به اورنگ آباد آمد هنرور خان هم مسلک ملازمت پیمود درین عهد اورا ابدار و علی فرانش خان و غیره
مامور فرمود و در همین روزها نظر بر کبر سن بدار و علی خزانة دار الخلافت شاه جهان آباد که حاصل کارات
هندوستان از نواب در آنجا جمع میشد امتیاز بخشیده رخصت فرمود و شاره الیه از اورنگ آباد به
شاه جهان آباد رفته قرین آسودگی بسیر میبرد و همانجا در گذشت نقش گنجش این مصراع بود
دیوانه دیدار محمد عاقل از دست

بکسیدار حیا در پرده محبوب مرا	دیده بیگانه دانند مهر کتب مرا
فقیر این مطلع را از زبان نواب مصفا الموده شاهنواز خان مرحوم بنام نصرت شده و سر و آواز بنام او نوشتم و در نیولا در دیوان هنرور خان بخط خودش بنظر در آمد از نیجا معلوم شد که قابل مطلع هنرور خان است و برای اطلاع اینجمنی ترجمه او سیرایه تحسیر پوشید و همچنین در دیوان اراوت لقا و افع این مطلع بنظر در آمد براه او چه در بازیم نی دینی نه دنیائی نه دلی داریم دانند و هی سری داریم و سودائی نه درین ایام که مطالعه دیوان ابوطالب کلیم اتفاق افتاد این مطلع در دیوان ادهم دیده شد همت واضح از آن بلند است که اخذ کفد تو ارد شده باشد این کلام از فقه دیوان او چیده در دامن این صحیفه رنجیده شد و در مدح نواب نظام الملک آصف جاه گوید	
میتوانی لے نظام الملک شیر جهان	من غلامت دیده ام اقبال عالمگیر را
قدت اقبال عیسی بنحرت نازم کراو	سید مدد در قالب اندام شمشیر را
دشمن آتش بجان افتاده است و در حال	کیقتس از شمع میخواید لب تفریر را
لے جو اهرسای میجون نشاط در کار	میتوانی تشاد کردن عاقل و لکیر را
ندارد حاصلی غیر از ندامت حرف ساینجا	زبان شمع آخر خاک لیسید از دوازیها

چراغ خانه آئینه روشن شد ز خاکستر	وله	توبه سبب بخیر کیا را آتش زن بسا ما نهاد
کلید قفل چون بیدم ز یک آهن تقویم شد	وله	کیا بسا کشتایش در گره دارند شکست
سپه تحصیل روزی هزاره تیار می شد	وله	که گندم را سفید از انتظار گشت ترکانها
بامین جو اتفاق بنامش ز زمانه را	وله	در خوشه آسپاند بد رنج دانه را
ساز و برگ خود می گم کرده ام کو سطر به	وله	تا دیده از ساز عیش رفته را آواز ما
تکلف برکت بلوی چه سامان می دارد	وله	اگر بر سر مه دسی است نازیم و اینها
سینه صافان را نبیاشد بخیار کینه	وله	دیده باشی صحبت خاکستر و آئینه
قیمه عظمت بد دل آزادگان آند حرام	وله	کو دوکان را خواب نبود در شب آونده
گر و خوری بر مین ظالمان حکمت است	وله	باز و از دستم شمشیر از نگار ما
ندارد چه و ام رنگی ز جوش ناتوانها	وله	چو گل تاراج چین رفته ام در نه جویها
نشانه برکش ساقی گیسو غیر فنام را	وله	سایه انگور باید افتاب بسام را
منزله از ان میقلم از زیر وستان قائم	وله	نیست خبر دیوار عاقل تکیه گاه ای بام را
هر نفس یک یوسف دلچسپ نقصان کرده ایم	وله	روز و شب دست ما و گوشه و امان ما
سیت بیت این کهن دیوان عبرت دیدار	وله	جایب از رخ دیوار دارد و ساو ما
روز و شب عاقل ز شرم ناله ای به اثر	وله	چسبک سینه مانند جرس داریم ما
آرزوی مال دنیا سبکی پیشیار باش	وله	سر مهر دیده ما راست این گنجینه
ساقی پیاله گیر که به نثار شد	وله	شرنگی ز روی هوای کشیم ما
نیست جز از راه اصل اعتبار جاه را	وله	دیده باشی سنگار اصل و گوهر شاه را
خون بگر بجام سیم باد و در بهار	وله	گر سن برگ گل نغمه شوم و دشاله را
کمالان نام قناعت پرده پوش خود کنند	وله	پرده داری چون شستن نیست پاگان را
ندارد جز خراش سینه خیمیل منر سود	وله	که جوهر چون سوان میشود دندان ماهی
بهر آتش مجروح تماشاگر و سگ دارد	وله	چو برگ لاله هر از تویش میر وید ز با تم را
ای سالی سید هر طاهره آن رفیق پریشان	وله	که یحیدر بقدر رشته باشد عشق پیمان را

کثره از غنچه بگلزار کائنات	وله	از بند جامه خواب ز باد سحر برآ
بناشی بخیر فرصت سانوردان اینجا	وله	که برگس سیکند چاه و چیب کفن اینجا
شمر احسان که جان بس که نرد در مرا	وله	آب گرد چون کسی از خاک بردار مرا
چوین بخت خیر برست خود انشا بده ملت	وله	که نیلی سیکند این مار آخردش شرت را
می برد پیکانه نوشی اعتبار پیر را	وله	افلاط آب اندازد ز قیمت شیر را
اعتبار جهان جاب خیال بدش نیست	وله	جنش فرکان لغارت مید بیدمان ما
راضیم بر سر گشتن فلک کوسا غنی	وله	بهمچو فرکان گرد چشم یار گردانی مرا
سهل شمر گر بیدست و پایا باشد طرف	وله	داغدار در دست سایه نور آفتاب
خواهید بسفیدی فرکان قیامت است	وله	گردنک بیدیده چو دیده ی در خواب
تا توانی تخته بند یک مقام غافل باش	وله	خاک بر سر سیکند در خانه آئینه آب

تو گفت گوید سیم را با الف وصل کرده و عین را از میان انداخته چنانچه غمزه را در حالت وصل می نوازند
و این در کلام او بسیار واقع شده از آنجمله است

سے بہ نقاب عاضت شعلہ مال گاہ	عکس تو در آئینہ یوسف مصری بجایا
و سبب وصل آن است که اهل بند مخرج عین را در دست ادا کردن نمی توانند و عین را غمزه نمی خوانند ناقص حکیم درین عین غوطه می خورد و میگوید سے رگ جان بهار این همه میر جمی حبیبیت	
شاک از مقدم تو خون شدن عادت دارد و اما گاهی پای مردم ولایت هم در کلاهی این حسین می نرود و حاجت باقر است بشیرازی گوید سے مرا پسند غمزدندان بحال خود نمی آرد و باین مناسبت بخون عشق عاقل نیکو دودیت نیر عین عاقل را وصل کرده است تنها تقصیر عاقل بجای نیست باز اشعار عاقل آید سے	

در پرده ہرزشت نہان حور نقالی است	ایہ شیشہ آئینہ پیر رنگ صفائی است
ہرگز ازین سچہ پیرایان تماشا کردہ ایم	چون سیلحانی ولی در حلقہ زمار داشت
پیش فقیر محبت سچہ پیرایان سچہ گردان اولی است	
آبروی سیل سیر سچہ اولہ	خاک ہم در خانہ درویش نیست

از خوشامد میفراید و رنگ طرغان غرور	وله	شیشه مار با بی نفس سامان بالیکجا است
مده رود دست بهشت مدام همش یاری	وله	بعیش نشاه که امروز هست فرو نیست
حسن را باشد بقدر عصمت خود اختیار	وله	یوسف مصری ز خوابان گرشین تر است
چسبیده بود زاهدانه خندیم	وله	شراب شیشه مار زعفرانی است
با وجود بکسی فال اسیدی میسنیم	وله	ناله دارم که با گوش کریمی آشنا است
عرض مطلب جرات است و خامشی مقدور است	وله	لے کرم پر خال محتاجان تر حرم خوشنماست
پروانه را بشمع دلالت که میکند	وله	در کاروان شوق همان شوق رهبر است
پیچکین یارب اسیر جذبه الفت مباد	وله	مزع دست آموز دیر دازیم آزاد نیست
چاره سازان جهان مانده کار خود اند	وله	زلف جوهر را کشاد از شاهان کشاد نیست
شاخی که گشت بی برگ آید یکارانش	وله	عاقل باد مار از دامنش جدا دست
بر دوش یکدم نیمه بار امل بسند	وله	لے نخل سیر برگ ترا نشیه نازک است
رو مکش از پند ناصح گرچه باشد بے عمل	وله	میکنند همواره سوان گرچه خود هموان نیست
جلوه بی وصل دارد انفعال در کمین	وله	ماه نمخش را بچاه آتش تقلید است
تأقیات از سکندر سید بد آئینه یاد	وله	نیکوان را در زکین ساده نام دیگر است
دانه سر بر را با آسیا سخت است کار	وله	بیخان را گردش آخر بلاست دیگر است
اعتبارات جهان قید فرنگی بیش نیست	وله	لے خوشا بینی که این ناموس هم کرده است
جوهر یعنی گشتن اهل و عیال خود را وقت مغلوب شدن از دشمنان است که نشانه شود و در بند بقیع مجسم		
مشهور است صاحب برهان قاطع بقصم چیم نوشته در نیتور لطف از شمرند گویرود		
کدام تشنه جگر گرم جاف نشانی بود	وله	که آب جدول شمشیر در روانی بود
پیش آینه بے غبار شمشیرش	وله	نفس شماری عاشق چه زندگانی بود
سبب قامت بلند تو از برگ برگ سرو	وله	در جامه خواب فائده سوزن شکسته اند
دیوانه شاه از افسر خود چپ دانی دارد	وله	نمیداند که چنبر آسمان گردیدنی دارد
چه تماشا است در عزم یارب	وله	هر که رفته است بر نیسگر د

ولہ	کجا دیشنه عینک پری شیر میگرد	ولہ	عشرت در آرزو تو جوانان پیر میگرد
ولہ	بهر این طائفه بخون طلا می باید	ولہ	بت دنیا طلبان است مرکب باحرص
ولہ	حاتم بدو دست نام دارد	ولہ	ششور مصب سحر توان شد
ولہ	همواری ره گشتن شش میزند	ولہ	پیرنج محال است بفردوس رسیدن
ولہ	جام شراب صندل به در در تباشند	ولہ	آنجا که روی ساقی بانع نظر نباشد
ولہ	دوزخ دنیا پرستان آتش خاموش بود	ولہ	یکقام در آرزو نعل و جمل سوختند
ولہ	که بهت در باد خورشیدین یک پشت پا دارد	ولہ	بهر جا ببرد عاشق گذشتن دعا دارد
ولہ	کاشکه زاهد به پیشترگان بر کند	ولہ	فیض آب دیده توان تیا در آب و نود
ولہ	خدا در کار سازی از کسی شوت میخواند	ولہ	بر در آید که تحصیل ارم طاعت نینوالد
ولہ	که اگر از خود بر آخانه ما هم دری دارد	ولہ	ز زنجیر بعلق به نفس آوازی آید
ولہ	محل سیاهی احسان چه قدر سکین بود	ولہ	ابر بگذشت و بسید خیمه دارد
ولہ	انجو آیین بر و چندین دعا یم کرده اند	ولہ	دعا از هر که باشد دست و پایی نیرنم
ولہ	رسد تا نشاء صعبا و مانع میسر گردد	ولہ	از جسام طب در بزم امکان دیر میگرد
ولہ	باغبانان خفته اند و سربا استاده اند	ولہ	افت خیز این چمن از چشم عبرت دیدنیست
ولہ	باده آبی بود در شیشه انگور بود	ولہ	ایثار گوهر مادر وطن مستور بود
ولہ	چاره این درد سر را پیشود تمویذ گوهر	ولہ	لے سیاح در و مندر ندگی را باز گو
ولہ	اسخان هم یک چراغان لیالم شست	ولہ	میتوان از رود سیر تناسل نجم یافتن
ولہ	نخنه شوق زخمهای نارسا چون شانه ام	ولہ	بسکه دارد دنیگش تیغ ستم جانانه ام
ولہ	نخل سمر و نبوسید دیوانی که من دارم	ولہ	بود هر مصرع آئینه دار قاست شوخی
ولہ	پشت پا جانیکه باید در غفلت سر زوم	ولہ	سالما از بهر دنیا حلقه بر در زوم
ولہ	سپاسه و افتادم شباخ نخل میچیدم	ولہ	بیاد قاستش چمن عشق پیمان چمن عاقل
ولہ	چون کمان حلقه خم گردیده زور خود	ولہ	در شکنج محنت از کسب هنر افتاده ام
ولہ	نه کافورم که فلفل نشکند پرواز در با لم	ولہ	ده بنیدم بحرف نیند با صبح بار ما گفتنم

از دل بگوی یار	که گرفته ایم	وله	دیوانه را که چو باستان گرفته ایم
سکیم سیر میگردم روان	وله	سپیدم و طلسم کو بهسار افتاده ایم	
سیدمانی سیر دیگر بختاید مگر	وله	یاده را آتش زخم گلگشت نیلوفر کنم	
سفر مار انشاء عبرت فرود از دیگران	وله	ز قنکان پیمان پیر کردند و ما صبار و دیم	
چو سان آینه ام از گرد این جلیت بر آید	وله	که حشش خود پرستی خوانم من بکلیتم زنگم	
از فاقه میرد لب بطلب آتشا کن	وله	به شکم با ل شکم اتجا میکنم	
شکست عشق گر این در سفیدی میکنم	وله	چو گندم لب ببوس سیاه میتوان کردن	
چنان گویای شکر گفتت گردید جان من	وله	که چون متقار میر و دیزبان اله استخوان من	
خون بط شراب کم از خون خوک نیست	وله	که بچنبه حذر ز شکار پلید کن	
تا کی ز سیر گلشن دامن کشیده رفتن	وله	فریاد نکمت گل باید شنیده رفتن	
خنگار در آستین صلح دارد یار سا	وله	دیده باشی تیشش از چوب عصا آید برون	
سرو بهشت را بد عالمی طلب	وله	زاید مگر تو سایه سیستاند دیده	
راه که ام فطرت رسم کدام هوش است	وله	صد در دهر خریدن از منصب نهاری	
چو راهب به تجانه پیدار بودن	وله	از ان بکه در کعبه خوابیده باشی	
گر نذران انفعال سخت حاجت استن	وله	دست پیش و چو وقت دعا دارد کسی	
میدانم چه پیش آمد دلم را اینقدر دامنم	وله	که در چاه انداختن تو میر قصیده سیاهی	
به از عبادت زما و غفلت عاشق	وله	فدای خواب ز لحن انرا بیداری	
کشاد دل ز چشم سمره آلودت ببوسم	وله	تو طالم شش در دنیا نه دارم ساختی رفتی	

میر عبد الجلیل الحسینی القاسمی البگرامی قدس سره نسخه جامع احسان علوم است و لوح محفوظ
اسرار که قوم جام جهان نمای جلایل صفات است و فلک محدود عالم کمالات بریان ساطع ربانی
است و حجت اشرفیت نور انسانی تقوی آب گوهرش و عرفان باوده ساعش شش کتب درسی
از بعضی علما بگرام و قصبات پور بکسب نمود و جناب شیخ غلام نقشبند لکنوی که امام علمای
نوار بهر سلب نظیر او خمیر نایه قضیه سالیه است سرشته تحصیل با نجام رسانیده و علم حدیث از حضرت

عبد الجلیل البگرامی

سید مبارک محدث بگرامی که از مستفیدان شیخ نورالحق خالص الصدق شیخ محمدالحق دهلوی است
 مسند نمود در عقلیات و نقلیات لایسمانی تفسیر وحدت و لغت عربی و فارسی و فنون عربیت و تاریخ
 و موسیقی هندی اقتداری عظیم بهم رسانید و قاسوس راسن اولدلی آخره از برداشت استاد او شیخ غلام
 نقش بند لکنوی همیشه زبان شیرین او میگوید و ملاقات او با سید علی مصصوم مصنف نورالزین و
 سلاطه العصر و از رنگ آباد دکن اتفاق افتاد سید علی میگفت من در تمام عمر خود جامع غرائب علوم
 مثل میر عبد الجلیل ندیم ترجمه سید علی در سرود از ادب و تالیف الفواد مفصل بقلم آمده صاحب مرآة الصفا
 تاریخ وفات او سنه سبعة عشر و مائة و الف نوشته میر برسیل نقض طبع ایما نا پر تو التفات بر شعر
 می انداخت و در زبان عربی و ترکی و هندی و اهرزد و اهر ششوم میساخت اول
 طبعی که تخلص میکرد بعد از آن بنابر آنکه سید واسطی الاصل است واسطی تخلص نمود آخر عبد الجلیل
 قرار داد و گاهی میر جلیل هم می آورد و مانند صاحب حیات الشعر نام او میر جلیل نوشته و در حرف المیم

ذکر کرده و خود در بیت رقمین فرماید

دندنگ غمزه شونج رخ صنوبر شد	از کدشت هنر خسته جان میر جلیل
-----------------------------	-------------------------------

اشعار میر اگر چه در مدایح واقع شده اما در القصد شعر از احسن و نیکوترین است که این رباعی

از نظر خلد مکان گذر امین است

کسری که بعدل بود عالم پرور	لی جسم آویخت پای زنجیر زور
دانت ز کمال عدل تجویز نکرد	آویختن سلسله هم در کشور

سلطان چهار خلیفه از طرای مسکوک که آنرا همون نامند بدست شاهزاده کام بخش داد شاهزاده
 بدست مخلص خان میر بخشی مخلص خان میر رسانید و چون خلد مکان در سده است و عشر و مائة و الف
 قلمه ستاره را که از شاه میر قلع دکن است محاصره کرد و در اندک فرصت مفتوح ساخت میر در
 یک شب یازده تاریخ بزبان عربی و ترکی و هندی ترتیب داده از نظر باد شاه
 گذرانید و بجا نره کاریاب گردید از جمله آن تواریخ تاریخی است که از شکل اصالیع اختراع فرموده

و حقا که ید بهینا نموده است

چو شه ابهام زیر خضر آورد	بور داسم اعظم در شماره
--------------------------	------------------------

فلاخ کفر شد مفتوح فی الحال	ز تینغ و سد و شد پاره پاره
ز انگشتان شبه بر نه ایهام	برابر چار الف کرام نظاره
بعینه بود شکل سال حبسی	پس تاریخ تسخیر ستاره
چنین تاریخ گفتن اقتراع	شد از عبد الجلیل امین آشکاره

مقصود از گذردن ایهام زیر خضر آن است که شکل نقطه سده هم سد و چهار الف هند سه لایه
بدستوری که معمول اکثر کتابان است پیدا شود و بنا بر این تاریخ بر آنست و مرتبه حادثات
و مات و الوف است میر خمره تا شکندی هم تاریخ فوت شخصی گفته که بنا بر آن بر توفیق قرینه احو
و عشرت و مات است سه را بر رقم سه باره نویس چون نه راسه باره نویسند نه صد و نه و نه
پیشود و مطف دیگر اینکه عدد مصراع بحساب جل همیان است و بعد ازین در سده انشین و عشرین
ماتین و الفین شکل توافقی بهم خواهد رسید قسمت کسی است که در آن عصر پیدا خواهد شد و بهر حال
تاریخی در شکل اصابع هم باقی است تا که انصیب شود لکن بلطف تاریخ میر غیثو اندر رسید که پنج ایهام
تاریخ نامی اصابع دور افتاده و ایجاد شکل سده هم از ایهام بر حضرت میر خمره شد و آبجیات کتاب
ربیع الا بر از مختصری از خواجه عبدالباسط دبلوی طلبید و این قطعه که گفته فرستاد و یا با
الابدی ایام غیث الشدی به صیرت مرزعه العطاء و بیاذ لا غر و ان انجوا الزینع بفضل کرم غیث
یعطی العالمین بیاید و آنچه کتاب را بر میر از زانی داشت و آن نسخه بالفعل در بگرام موجود
غیث بانقح باران و شدی بفتحین تحبس قریع بر وزن ربیع سبزه و ظاهر آن است که
در بیه گفته شود برای رعایت مرزعه لکن فیصل برای تذکره و توثیق هر دو می آید به شهادت آیهان
رحمته الله قریب من المحققین و صاحب قاموس در ماده رسل باین قاعده تصریح میکند لا غر و ان
لا عجب رشید و طوطا در حدائق السحر در اشکال الیاء المالح بایشب الذم این انشال از بدیع همسانی
می آرد و بهر ایهام را لا انه المبحر زاحرا به سوی انه الضرع غام لکنه الویل به و بیگوید من این بیت
را در بلخ پیش ابراهیم غفری شاعر خواندم یاد گرفت و یک هفته یا زیاده درین بود که مثل این گوید
عاقبت الامر بغیر اعتراف نمود و گفت هرگز کسی پیش از بدیع انجبین نگفته است و بعد از
کسی نخواهد گفت علامه عروم میر عبد الجلیل فرمود و بحسب از غنی تا میدی که رشید و طوطا از غری نقل کرده

بعد از آن خود مکتبی برین سنوال تنظیم کرد و در اعاده التظلم افزود که سه

هو القطب الاراة البدر طالعها	سوسه انه المرتح لکینه العبد
<p>ولادت با سعادت سید و هم سنوال سنه احدی و سبعین و الف و انتقال شب شنبه بیست و سوم شهر ربیع الآخر سنه ثمان و ثلثین و مائه و الف در شاهجهان آباد واقع شد نقش مقدس بدو السلام ملکرام نقل کرده روز جمعه ششم جمیع الاولی سال مذکور در رباع محمود و فن ساختند یوسف گوید سید عبدالجلیل کرد وفات و در صواعقه گشت سال ممت و وزیر فقیر در مع والاقصیده و سید دار که مطلعش نیست و ادک علیلا نقار شک یکفیه و قطب فک النالک المراض یشفیه و از شایع طبع انور چند شنوی و تصامد و رباعیات و مقطعات تاریخ و غیره از جمله تشویات شنوی طوی محمد فرخیر بادشاه هندوستان این ابیات در وصف لباس غیره از آن است</p>	

شهنشاه سیر سیر فراری	خند یو عصر منج شاه غازی
چو داد اول بستان چیره رایج	منود از مدبم الله ته بیج
چو شایع گل بسجید دستار	که بر پیش منودی موج گلزار
بسجید چون غر شیدانوز	از موج نورا قدس چهره زور
بر پیش دل اهل تنظیم	چو در خط شعاعی آذره چمن
ز سر مع مرصع چشم بدود	عیان شد سنی نور علی نور
لگارین بمانه چون گل بر کرد	که دولت تارش از نور نظر کرد
ز بس دولت بر دمالیده ترکان	اتو شد از خط مرسلان نمایان
اتو در حبابه گلباف از موج	بین دریای زینت موج در موج
ز چین استین جو و پرور	شک خذ تفضل جلوه گستر
لگارین بند ما غار تگر پوش	بهار یک چمن بیت در اغوش
ریشاه جم نشان هر شه جهان یافت	ز انداز تحکیم بیوان یافت
بوسعت دامن شبه جلوه پیر است	که وسعت لازم دامان دریاست
سجاف دامن از نازک اوتی	چو پشت چشم نوبان خور

بیالایست شاهنشاه و الا
 بهنجند و از بستان شاهی
 جواهر پوشش شد شاه فلک قدر
 ز شرم عقد شاهنشاه و الا
 گل و آو نیز دالوان جواهر
 ز مرآت ضمیمه نور آگین
 گل و آو نیز صدر فیض همور
 حاصل از جواهر در بردوش
 حاصل از محض با هم آویخت
 و دهن بر گشت مشاق گشته
 شد و الا بدست جو د پرور
 چو در تکین داس هست ماهر
 جهانگیری درین جشن عروسی
 بود انگشتر شاه مکر م
 از ان روز چیر کم از زمین است
 اناقه بر شطرب مال
 غلام جلیقه او سعد اکبر
 و شد شاه جهان زمینده سروی
 و در شان مهره بر شاه بستند
 شهنشاه بر رحمت بود باران
 چو زینیت یافت خلعت از شهنشاه
 بر و خواند از براسه کامرانی
 بدولت شد سواری تخت اقبال

کمر بند مرصع همچو جواهر
 بدریا باشد الحق جامی ماهی
 ز انجمن میشود پیرایه بدر
 جبین پر عسوق دارد شرپا
 نشد بر سینه بکینه ظاهر
 عیان شد پر تو اسرار رنگین
 نمود از لوح محفوظ آیه نور
 بهار غنچه باز دیگ چمن خوش
 بزرب از هندسه شکله بر تخت
 بهم پیوسته و از هم گدشته
 ز الوان جواهر بست ز یور
 بدست آورد دولسای جواهر
 بجا آورد رسم دستبوسی
 بدست او خط پر کار عالم
 که از پیشه روز چرخ رنگین است
 سوید شد بلال عید اقبال
 سعادت میزدی برگرد او پر
 بهارین جلیقه اش رنگین تدروی
 که در دست در دل بحکم شکستند
 در رسم سلک مردارید باران
 گل افشان شد بهار بارک الله
 لب هفت آسمان سبع المثنای
 سعادت در جلو بدخواه پامال

به پا بوشش سرافراز جهان شد
 و دندادوش خدیت تخت شد را
 روان شد شاه با شان و تحمل
 ز فیض شاه گیتی گلستان شد
 بفرخشن لویه گرچه ملک است سا
 سعادت داشت چتر از تخت همراه
 نمایان خیر بر شاه جهان بنیان
 بهجوم خلق از انجمن زیاده
 نضام انجمن شد از حد قرون
 گریزان به ادب از بیم حاجب
 عصای تورک گرز تاب اند
 عصا در دست چاوشان کین
 گروه پر شکوه گرز داران
 بزرگ هیچ در زیت فکرا
 پیشاپیش شه جمعی چین پوش
 هنرمندان چاکر دست عالم
 قماش نازک از بازار چیدند
 زرنگار رنگ گلها و دلاویر
 گلستانی ز داز به گوشه جوش
 چو مشکوی عروسی شد نمودار
 شه از تخت از به امید داران
 زمین از پای بویس او چمن شد
 شه نشسته در هم نقش بر نمود

ز شد جان یافت زان تخت روان شد
 موس بالیدیل هر ماه سه را
 گل نشان شد گلستان تفضل
 زمین بالید و چارم آسمان شد
 همساکرده بیالای و پروا
 که میگردد بر گرد سر شاه
 جو بر بالای دریا بهر نینسان
 بیاض بندگی چون گل پیاده
 که ره در کوچه رنگ نقیصت بخون
 چو نطق وحشی از اشعار صائب
 به پیش شه خطوط آفتاب اند
 شهاب از به زخم شیاطین
 زیاد قطره های جوش باران
 بود بردوش شان گرز طلایی
 بهار کاغذین گلزار بردوش
 دور وید چو بهابستند با هم
 به چو بهادر هم کشیدند
 بران گشتند از صنعت چین نیز
 که شد کشمیر از خاطر فراموش
 صفائی صبح پیدا در شب تار
 فرود آمد چو ابر تو بهاران
 سهیل مقدم اورا بمن شد
 حرم از نقدش شد عشرت آلود

نشست اندر حرم بر بند خاص
 کینه آن گلستان پوشش بر سر
 پرستاران بگردشاه جم جاهد
 ز عصمت هر یک را نوازده برده
 سخن را از ادب سر رشته طاهر
 سخن چون در گلستان حرم شد
 که نشیند و ندید آیین مجلس
 خوشی ادب بهتر ز گفتن
 مگر بنده آن زمینیت جمع گشتند
 تنق از حبله زرین کشادند
 رسوم مصحف و آینه بینی
 رخ شده مصحف آیات نور سبت
 از آن آینه دل شاد و هم جاهد
 دیگر هم هر چه رسم که خدای است
 بجا آورد شاه هفت کشور
 شنیده از حرم با صد بشارت
 امیران پیش نه گشتند با هم
 بر یک شاخ گل هر یک حمیدند
 بسیار کباز و از هر طرف جوش
 در شاه جهان جا کرد و بخت شد
 بفرش حشر زرین جلوه پرداز
 تنقیب تخت شه چو دول رانی
 چو مرگ کان بستان ناز پرور

طب دستک زین و اقبال قاص
 کبسته نیت در همجو ابرو
 زده حلقه چو دور مال به ماه
 ز عصمت مشک آگین چین گیسو
 نگه را از جاکمیل الجواهر
 ادب اینجا عنان گیتیم شد
 بجز گوش گل و جز چشم نرگس
 که اینجا بچگی به از شکفتن
 ره ششاهلی راه شمع گشتند
 عروس کامرانی جلوه دادند
 بود معمول در حبله نشینی
 دلش آینه روی سرور است
 عجائب روغالی داد دل خواه
 که آن شایان شان بادشاهی است
 بهار تنیت شد جلوه گستر
 برون آمد چو معنی از عبارت
 چو ناله نو به پیش آسمان خم
 بهاری از گل تسلیم سپیدند
 بسیار کباز شد گوهر صدف گوش
 چو در پیشانی ابل و دل نیت
 چو بدید بر سلیمان سایه انداز
 نگارین محمل باقیس ثانی
 بر شستن سوار سی خوش شمار

<p>بحسب کوه چادر سیر و در گشت چو شد دولت سحر شاه پیدا فرود آمد نشان و شوکت و جاه بگلزار حرم نشست بر تخت نگه از دیدن ز کس نشور گرفته کام دل زان بانع میرنج تبر دوستی دران گلزار رنگین بیاعبد الجلیل بلگرامی همیشه تا بود در هفت کشتور عروس سلطنت بار و نق و جاه</p>	<p>شهنشاه همچو عجب رفت بر گشت که دولت بر جمال اوست شنید برنگ آیة رحمت شهنشاه بفتح الباب نشست مرزده ده بخت سشام از نکبت سنبل سطر که از شفتا لود گم ز نارنج ز شاخ کامرانی گشت گلچین سخن را بر دما بهتر تمامی عروس ماده اغوش شوهر بود و ایم در انوش شهنشاه</p>
<p>دیگر نشود در در کدخدائی ارشاد خان سپه نواب امین الدوله سپهسالار و قانع خوان حضور فردوس آرام گاه محمد شاه از ان است در صفت بان مشتمل بر ابهام و له</p>	
<p>بسیاری است برگ بیان کوفل</p>	<p>زبان من بود در وصف آن لال</p>
<p>در صفت حمام و له</p>	
<p>عطا بخشی این حمام کن گوش ببین در بیت رنگینش به اضاف دل سنگین پر سور انج اعدا بسم فواره و حوض اند شاد</p>	<p>کن در برهنه را اگر پوش که دارد معنی لبش شسته و صاف بجای سنگ پا استخوان نجوا برقص دانه مردار پیر قصان</p>
<p>دانه مردار پیر نوعی از رقص که لولیان ولایت میرقصد اینها سانه</p>	
<p>بدولت پیش آور و ندیله لباس زربران از لبس سابلود عماری را به پشت او شکو به سوار فیل آن والا مکان شد</p>	<p>چه فیل در تحسب بدیله سراپا و نظره گوه طلا بود طلای گبندی بالای کوسه بهر جانب دو دستش زرقشان</p>

<p>دعا میرفت بالا با صد آیین چو شیران یله در دامن کوه خرامان پی پی ابرساری سماک راج از گردون خوار که پشت فوج زارنا بود هر کوه</p>	<p>گفت ثواب زرمیر تخت پالین بگردیل جمعیت به اینوه ز فیلان سلم پیش سواری به پشت فیل درینده بردار صفت پیلان پس لشکر اینوه</p>
<p>در صفت آتش بازی ۵</p>	
<p>هوا شد در عوسی بادله پوش هوا لی شد عجب میسل طلای درین گرداب زرین شد نگ بند رقم بر یکدگر پیچید چو زنجیر که اجزای بدن شد ریزه ریزه همیابن بر هیاسین بر ابرو نمان در دیده شان گردش در رخ دیوسفید از سهم شد زرد که در پس کویچه محشر خیزد تعب بین بهم رجم شیاطین</p>	<p>هوای بسکه زرد از هر طرف جوش دهد تا چشم شب را روشنایی بیان چیر چرخ نمی کنم چنده ز جنگ آتشین فیلان تجریر چان گردید یکدگر ستیزه بیکسو طرفه دیوان ترش و نگاه خشم از چشم آفت زهر درین دیوان سرکش چون نظر کرو چان و جال زمین دیوان رمیده بهم زان وقت هر یک آتش کین</p>
<p>در صفت کسب دل ۵</p>	
<p>عروس شریکین را جلوه دادند چیا چون سر نه در شمش و طن گیر چو عنقه مجتمع هر عضو تن بود بهستان نگارستان چین دید زوالا گوهری دل رو غا داد دری از خورمی بر خود کشاید</p>	<p>متن از جمله زیباکشادند چو ضج پاکدامن پاک تخمیه تموشی گوهر درج و هن بود چو داماد آن عروس شریکین دید در گنجینه اسرار بکشد چو وقت آمد که آسایش نماید</p>

<p>بخلو شخانه با هم سرم در دن شد بعید است از بلاغت و در گوئی خدا گفته است در قرآن نظر کن همین باشد سخن از حسن تمهید</p>	<p>مهرس از حالت آنجا که چون شد که حرف پرده را بی پرده گوئی بجای جاسوین با شش و دهین میان هر دو صحبت کوک گردید</p>
<p>کوک باضم دو بارچه جامه ریخته سرسری با هم پیوند کردن تا در دو خن کم و زیاد نه شود و دوم آهنگ ساختن ساز با و موافق کردن آواز با از بنامی گویند که صحبت کوک اگر دیدنی بود گردید و چون نخیه بگذرانیدن سوزن میشود لفظ کوک در اینجا مناسب افتاده</p>	
<p>اولاد علی خلاصه ایراد دارند تحلیل مواد فاسد کفر گفتند</p>	<p>چون دال و الف و شش محرم اسرارند در منفعت مزاج دین جد و دارند</p>
<p>شیخ حنین صفهانی دواله و غنای رباعی مذکور تغییر عبارت بنام میر عسکری قمی چنین فرمود رباعی سبطین که انبیا فزون مقدار دارند چون دال و الف و شش محرم اسرارند باشد از ایشان مزاج اسلام قوی باشد در تقویت دین نبی جد و دارند میر عبد الجلیل رباعی را در عشره دهم بعد الف گفت و در عشره رابع بعد ماده و الف انتقال فرمود و دال و الف و شش که فوت میر عسکری در عشره سادس بعد ماده و الف واقع شد از اینجا موضوع پیوست که زبان میر عسکری از زبان میر عبد الجلیل خصوص باعتبار نظم رباعی بسیار متاخر است مع هذا عبارت میر عبد الجلیل بر نقاد سخن ظاهر است</p>	
<p>حرف الفین المجهه</p>	
<p>غضایری بعضی بنین مجرط کرده اند و بعضی بعین مملک طائفه اولی گفته اند که پدرش کاسه بود و غضائر جمع غضاره است بافتح که در اصل لغت عرب بمعنی گل چسبیده باشد و در کلام مولدین بمعنی کاسه استعمال یافته چنانچه شیخ جلال سیوطی در مظهر اللغه از تعالی نقل میکند انقضارة مولدة لانها من حنسة و قضاع العرب من شنب غضائر اول در دولت بهار الدوله دلیلی تربیت یافت و هر سال قصبه در مرجع سلطان گفته از ری بغزین ارسال میداشت و سلطان صله قصبه هزار دینار میفرستاد آنرا</p>	

مهرس از حالت آنجا که چون شد

در انقضایری

بقرین آمد و شرف لازمست سلطان دریافت سلطان او را در تعریف معشوقی دوست رباعی فرمود غضایری رباعی بنظم آورده از نظر گذرانید و رجب تحسین یافت و دوباره زر هر کدام هزار دنیا صله یا و محبت شد و باین غایت محمود اقران مخصوص غضری گردید غضایری در شکر غایت سلطان قصیده بنقاد و هفت بیت نظم گوید این قصیده پیش فقیر حاضر مطلعش این است

اگر کمال بجایه اندر است و جایه بال
مرا بین که به بینی جمال را بکمال

و درین قصیده تقریبی که بالاند کور شد می آرد

مرا دوست بفرمود شهریار جهان
دو بدره زر بفرستاد مهر هزار تمام
چه گفت حاسد ناکس که بدنگال است
دو بدره یافتی از نعمت و کرامت شایسته
بله دو بدره دنیا را یا فتم به تمام
هزار بود و هزار دیگر ملک افزود
بر آن صنوبر عنبر غدا مشکین خال
بزم حاسد بیمار باد بال و نخل
ز راه باطن و در آشکاره نیک گال
غنی شدی دگر از جوهر و ز کار نخل
حلال و پاکتر از شیر دایه اطفال
بیک غزل که ز من خواست لطیف غزل

و ازین بیت مستفاد میشود که غزلی هم در تعریف معشوق گفت و پسند سلطان اقتاده با فرونی صلیه مقابل گردید و این را علم و این نقطه مشهور از همین قصیده است

صواب کرد که پیر انگر دهد و جهان
و گرنه هر دو جهان را کف تو بخشیدی
یگانه ایزد دواوار بی نظیر و مهال
امید بنده نماندی باین دستمال

و درین قصیده مراد از حاسد که گذشت غضری است و غضری قصیده طولانی مصدر بهج سلطان محمود در جواب میگوید و اعتراضات بر غضایری میکند تمام قصیده حالا موجود مطلعش این است

آه انگار حسان و آفتاب کمال
که وقت کرد بروذ و الجلال عز و جلال

و درین محل از جمله اعتراضات او اعتراضی بقلم می آید که کیفیت آن چهره ظهور نماید غضایری گوید
من آن کسم که فغانم بچرخ زهره رسید
بجو آن ملکی کور مال داد ز مال

غضری سلطان را مخاطب نموده اعتراض میکند

فغان کسند ز جودت فغان نباید کرد
فغان ز محنت و از رخ باید و احوال

غزالی شہسوار

آخر عصری دید ان غضائری را بحضور او باب ششست د از اقامت اری که پیش سلطان داشت
 بهیکس رایا رانند که دم زندند اشعار غضائری مفقود الاثر است
 غزالی شہسوار غزالان خیال رام دوست و خیل خیل آہوان و در دام او بہر حال بدکن افتاد و
 در اینجا کارش رونق گرفت علی قلی خان خانزمان کہ از عمرہ امرا اکبری و حاکم چو پور بود از چو پور
 راس اسب و ہزار روپیہ خرچ راہ فرستاد و این قطعہ بقلم آورده قطعہ

اے غزالی بحق شاہین	کہ سوے ہندگان بچون آے
چونکہ بقیہ رگشتہ آنجا	میر خود گیر دزد و دیر دن آے

سر غزالی غین اشارہ ہزار روپیہ است غزالی بجانب خانزمان خراسید و درم غزار آسودگی جا گرفت
 و اشعار آبدار در مع او نظم کرد از ان جملہ نقش بدیع کہ ہزار بیت است بر ہر بیت یکا شرفی صلہ
 یافت و برین کتاب مع خانزمان می کند و میگوید

خان زمان صاحب امن و امان	میشرد مہر دہدے آخر زمان
آنکہ شہر و یافتہ منشور از د	چشمہ خورشید سخن نور از د
نے سخن از ہمہ کس بیشتر	در ہمہ فن از ہمہ کس بیشتر
و اگر اعیس تو جاوید باد	ظل تو ہم سایہ خورشید باد
بخت کہ القاب تو پر ز نوشت	تج تر اسد رسن در پشت

ایضا از نقش بدیع

خاک دل آن روز کہ می بجیند	شب نمی از عشق بر و رنجیند
دل کہ بان رشخہ غم اندود شد	بود کبابی کہ نمک سود شد
بی اثر مہر چ آب و چہ گل	بی نمک عشق چہ سنگ چہ دل
چند زنی قلب سید بر نمک	سنگ بود دل چہ دار و نمک
و ذوق جنون از سر دیوانہ پرس	لذت سوز از دل پر دانه پرس
آنکہ شہر رخسہ بجانش بود	شعلہ بہ از آب جیانش بود
سبحہ شمار ان ثریا نسل	مہرہ گل را نہ شمارند دل

خاک بران لعل که بدگوهر است

خوشترازان دل که نه یاری در دست

غفلت دل تیرگه جوهر است

آهین و سنگی که شراری در دست

و بعد مقتول شدن خان زمان خان رو باستان کبره آورد و بعد اطف و دارای خطاب ملک الشعراء
تحصیل بهایات نمود و در گجرات سنده ثنائین و سماء از دستکده دنیا بصر آدم رسید شیخ فضی
گویش قدوه نظم غزالی که سخن به همه از طبع خدا داد نوشت به عقل تاریخ و فاش بد و طوط
سند نهصد و هشتاد و نوشت به این قسم تاریخ را تا تاریخ صوری معنوی گویند شخصی تاریخ و صل
میر عبد الواحد اکبر بلگرامی صاحب سابل صوری و معنوی گفته و قیود دیگر سوکسال رعایت کرده
میگوید به چورفت واحد صوری و معنوی گفته به هزار و هفتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و
تاریخ بست عدد زیاده میشود آن را بتعمیه نازک خارج کرد یعنی واحد صوری که نوزده است و
واحد معنوی که یک است برآمد و لفظ واحد در مصرع اول طرفه دارد فقیر تعمیه را در تاریخ نمی پسندم
مگر این قسم تعمیه که حسن تعمیه را افزود آدم بر نیکه با هفتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و
تقطیع عاقل است مثل با یازده که درین بیت خاقانی آمده به چو ماه سنی شبنم بهر شبنم خیال
چو روز یازده ساعت کمال یافت ضیاء و مشکل با و چارده درین بیت خواجو کرمانی به
آن ترک بری چهره که لبست چین است به با ماه شب چارده بر روی زمین است به و درین بیت
کاتبی نیشاپوری به هم طالع خوش داری و هم طلعت روشن به چون ماه شب چارده بحیث کبی
نیست و درین بیت میرزا حسن بیگ رفیع مشهدی به عکس رخسار تو چون در می گلغام افتاد
شد گمانم که ماه چارده در جام افتاد و غزالی گفتگوی چشم خوان میکنند به

برادر شاهده زنجیر میکنی

که رنگس بر رخ عاشق نمیتواند دید

مگر کشم یک آه صد جا میشود آتش بلند

که چون فانوس شست آتخوان در بدن دارد

خنده کرد که از زنگ سخن میسرانم

بیستون سنگی است در زیر ستون غلام

سرخ را نقاب زلفت گر بگیر میکنی

رقیب دامن از ان در شرک منالید

بسکه دارم دل کی با عاشقان در خنده

چه میسوزی بد لغ و در می خود ناتوانی را

گفتش از دل پر خون بودم سخن

خسر و عشقم فلک غیبت کش کاشانه ام

تعمیه را در تاریخ نمی پسندم مگر این قسم

لاغروری شیرازی

من به ویر از غم مردم و هر سوسه طغیان	سنگ در دست که دیوانه کی آید برون
آنانکه درین بزم می تاب زدند	بیدار نه گشته تا ابد خواب زدند
از هستی ناامین نمونده است چو موج	نقشی است وجود ما که بر آب زدند

لاغروری شیرازی غرور سخن در دماغ داشت و باده شور افکن در ایام نصیر آبادی از اقل
 میکند که وقتی قصیده در میج صادقی بیک نقاش کتابدار شاه عباس صفوی گفته ورقه خانه
 گذرانیدم چون باین بیت که در تریف سخن او گفته شده بود رسیدم

چون عرصه رنگ و صدای رنگ است
 صیت بخش در جهان امکان
 مسوده را از فقیر گرفته گفت حوصله ام بیش ازین تاب غنیدن ندارد و بهر فاسته بعد از خطه آفرین
 توانم بستاری بسته باد و صفحه کاغذ که خود از سیاه قلم طرحی کرده بود بمن داد و گفت تجار
 هر صفحه طرح مرا به سه تومان میخرند که بندگان بزند مباد از زبان فردوسی و غدر بسیار خواست
 مؤلف گوید وزن شعر مذکور از جمله اوزانی است که مطبوعیت ندارند نام این بحر قریب است که عجمان
 استخراج کرده اند سواى اوزان عرب اجزاء آن دو بار مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن و شعر مذکور بحر
 قریب خرب مکتوف است که از مضافات اصل بحر باشد تقطیعش مفعول مفاعیلن فاعلاتن مایه است
 که با که در آخر کلمات آید در حالت اضافت بمنزله لینه تبدیل می یابد چون خنده گل اگر
 همزه را بی اشباع خوانند خنده گل بر وزن منقلبن میشود و اگر با شباع خوانند بر وزن فاعلاتن
 چرا که از اشباع با حادث میشود و بر همین مبنی است اختلاف وزن این مصرع و بحر
 خنده گل گریه بلبل نگره بر تقدیر اشباع بحر بل است تقطیعش فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن و بر تقدیر
 اشباع بحر سرخ است تقطیعش منقلبن منقلبن فاعلاتن غرض ازین تمیید آنکه همزه عرصه در بیت
 غروری بی اشباع است لاغروری بنوعی غرور بلبلان میشکند

در فراق دوستان آهزای نمی	هر که رفت از هستی با پاره باویش بود
کمن خورشید را از کوی خود دور	گل پژمرده هم در بوستان هست
باید که تو به نگر دی از من	سهل است که روزگار بر گشت

فردوسی طوسی

فردوسی طوسی اقدم الفصحاء اول رسل ملائکه شعراست شیخ نظامی بنوی بشار کردی و بسندگی

اد اقرار میکنند و میگویند که آفرین بر روان فردوسی و آن سخن آفرین فرخنده و او نه اوستاد بود و داشا کرده او خداوند بود و باینده و وزلالی و انسانی بنامی شیخ نظامی اعتراف میکنند و میگویند که نظام صورت و منی نظامی و زبانه در گفتن خط نظامی و پس دلایلی غلام القلام فردوسی است سلطان محمود غزنوی بنظم شاهنامه در امور ساخت اول هزار بیت گفته بنظر سلطان در آرد و هزار دینار سرخ صلیه یافت و در مدت سی سال باقی شاهنامه با تمام رسانید و به دستور سابق در مقابل هر هجده بیت دینار سرخ توقع میداشت حسابه سلطان رسانیدند که ادراغی است پنجاه هزار درم نقره کفایت میکند سلطان کبیده سی هزار درم دیگر موقوف کرده است هزار فرستاد فردوسی آن نه در اجماعی و فتاحی صرف کرده بود سلطان گفت که بین الجمهور شهرت دارد از آن است این قطعه

درختی که تلخ است و در اشته است	اگر کش در نشانی بیابان بهشت
در انبوی خلدش به گام آب	به بیخ انگبین ریزی و شمد ناب
سر انجام گوهر بکار آورد	هان میوه تلخ بار آورد

نویسنده گوید انگبین و شمد یکی است واحد هاز اند فردوسی بعد بر بنی صحبت بطوس از انجا برآمد رفت اسپید جانی حاکم رستم را مقدم او را عزیز داشت و از دایات تجویز سلطان را که صلیه بیت بود بعد هزار درم خرید که از شاهنامه دور سازد قبول کرد و اسخن طائری است که باقتس سپرد و از می آید فردوسی در کبر سن دیگر باره بطوس رجوع نمود و متواری بسیر میرد در که سلطان نامه بوالی دهبی مینوشت و در پنجاه احمد سمیندی کرد که اگر جواب باصواب نیامد چه بماند کرد و خواه این بیت از شاهنامه خواند

اگر نه بکام من آید جواب	من دگر و میدان وافر اسباب
-------------------------	---------------------------

سلطان را رفته پیدا شد و گفت در حق فردوسی بجا کردم پس دو آرزو شتر نیل و در بهارستان گفته که شصت هزار دینار سرخ با خلعهای خاصه بطوس فرستاد اما آن انعام چون باران بیخ نیامد نه بخشید روزی که اموال از یک دروازه طوس در آوردند از دروازه دیگر خزان فردوسی بیرون آوردند آن اموال را بر خواهرش عرض کردند از علوهست پذیرفت سلطان

حکم کرد که از ان رباطی تعمیر نمودند از فرنگ رشیدی معلوم میشود که نام آن رباط چاهیه است
بجیم فارسی در راه مردود و پیشاپوش و فالتش در سنه احدی عشره و بعضی در سنه ست عشره در بمانه نوشته
و قمر او در طوس است پهلوی مزار عباسیه رواست کرده اند که شیخ ابوالقاسم گرگانی بر فردوسی
نماز نکرد که مع بدل جوسان گفته آن شب در خواب دید که فردوسی را در فردوس در درجات
عالی است از دسوال کرد که این درجه بچه یافته گفت باین بیت نوید که گفته

جهان را بلندی و پستی توئی	اندانم چه هر چه هستی توئی
---------------------------	---------------------------

صلوات و دنیا فانی است و صلوات بر رف درجات عقبی باقی فردوسی را صلوات نعم البدل در مقابل
یک بیت مرحمت شد

فخر سیتانی رستم سیتان سخن است و مردمید ان این فن امیر ابوالمظفر ناصر الدین چغانی
که از جانب سلطان محمود غازی حاکم بلخ بود او را در بجائزه قصیده چهل و دو اب بخشید و نیز
اچسی با ساز خاصه لباس و خیمه و فرش غایت کرد و قصه این عطا طولانی است در هفت استیلم

باید دید این دو بیت از ان قصیده است

افسر زین فرستد آفتاب از بهر تو	آنچنان که آسمان از او علی را ذوالفقار
چون تو از بهر تماشا بر زنی بگذری	هر گویای زان زمین گرد و زبان قحار

فطرت کشمیری صاحب فطرت بود و بلند فکر و نفی او مدی صفایانی که معاصر اوست گوید
در خدمت اکبر بادشاه بجائزه این دو بیت و آرزو هزار روپیهم انعام یافت

قسمت نکرد که در نور هر چه بگری عطاست	آئینده با سکندر و با اکبر آفتاب
او کرد که معانه خود را آتش	این می کند مشا به حق در آفتاب

صاحب صبح صادق این دو بیت را از مظهری کشمیری نقل میکند و میگوید که مظهری قصیده از نظر شاعر
گذرانید و برین دو بیت دهاش را بر زور کردند لکن بر وایت نخستین قوتی دارد که نفی معاصر فطری
است و صاحب صبح صادق از مظهری متاخر به وفات مظهری در سنه سبع عشره و الف بوده
و ولادت صاحب صبح صادق یک سال بعد از ان

فروغی از روشن طبعان خطه کشمیر و عند لیبا ان این گلشن فردوس نظیر است چون صاحب قران

بجیم فارسی در راه مردود و پیشاپوش و فالتش در سنه احدی عشره و بعضی در سنه ست عشره در بمانه نوشته و قمر او در طوس است پهلوی مزار عباسیه رواست کرده اند که شیخ ابوالقاسم گرگانی بر فردوسی نماز نکرد که مع بدل جوسان گفته آن شب در خواب دید که فردوسی را در فردوس در درجات عالی است از دسوال کرد که این درجه بچه یافته گفت باین بیت نوید که گفته

تائی شایه بیان بر سینه احمدی دشتین و الف سائبه سحاب چتر بگلشن کشمیر انداخت فروغی دولت ملازمت
از دخت و دو تنوی زاده طبع خود کی در وصف شایه جان آبا و دیگر در تعریف باغ حیات بخش واقع
شهر مذکور بر من رسانید پس در افتاد و هزار روپیه صلح العام شد و در سلک ملازمان بادشاهی تخریط
یافتیم به یو سید و آرزو و سپیکه میاب گشت این ابیات از مثنوی است به قول

تائی الله چه شهر است این که از شان	گذشته هر بنائی او به کیوان
جهان را به تو خود گر یابد باشد	هین شاه جهان آباد باشد
جگر از غیرتش خون شدین را	عقیق او گواه است این سخن را
ز خوبی های او هر که کند یاد	رو صد و جله اشک از چشم بغداد
شکوه آسمان دارد ز مینش	جهان انگشته آمد او مینش

و از مثنوی دوین دوست

آه چشم بهار از تو روشن	خاطر بقصور تو گلشن
راحت و هروج فیض عامت	زان گشت حیات بخش نامت
نه که کیان تو روان است	عالم همه جسم او روان است
زان نهر که هست در کنار است	آمد آب به بردی کارت

و چون خلد مکان اورنگ سلطنت رازیب داد در خیل شاکستران او در آمد و مکرر جوایز نمود
در سنه سبع و سبعین و الف فروغ حیاتش در دیوار فاستواری گشت این کلمات از فروغی است

گردلت آرزو کند آن گریگانه را	رقص کنان بآب ده بچو جابانه را
لاله را هم یارین دل صاف نیست	مادل یاران عالم دیده ایم
اے که در رفتن شباب تیره دارد عمر	چون کمان بهر که می سازی منقش خانه را

فاضل لا محمد نصیر اهری مورد فیضان و اهدای شاگرد رشید میرزا صاحب است و این
مخلص میرزا رحمت کرد نخست در مدرسه جزو کشتی نموده فی الجمله تحصیل مقدمات علمیه پرداخت
و در فن هیئت و اصطلاح بقدر بطی هم رسانید اطوار عجیب داشت و در مجلس آرائی و نقالی
و ندیم پیشکسب میزیست از یاران شیخ محمد علی حنرین است و والد دعاستانی او را دیده

در فاضل اهری

بودند سال عمر کرد و در ایام محاصره امیران کشته اربع و پنجاه و سه سالگی در گذشت
قصیده در مدح سلطان حسین میرزا صفوی در زمین قصیده انوری گفته برض رسانید و بطاعت خلعت
وصله نمایان کام دل انداخت این دوست در تعریف اسب از آن قصیده است

اشبهت را بدین صحرای	لاله خواهد که داغ را ان باشد
جستن از آرمیدنش پیداست	بچو تیری که در کسان باشد

از منظومات اوست تنویری در تعریف بسم الله و اله در غستانی این رباعی از فاضل در اشعار
راه لاهور و دلی پیش فخر خوانده ششم آمده

گردون در کینه می زند چو رنجر	جانان غم دل نینخورد طور رنجر
مطرب هر فی نیزند حال بین	ساقی قدی نمیدود دور رنجر

وله

شور بلبل میدیدم که مستی پیش کن بیتونظاره گل بیشترم میسوزد هر دم خدنگی از دل انگار سیکشتم اوقات عمر لب بکفایت گذشته است که از دوا ماه را آخر مناسه ضیا کردن اگر دادم که بچین میشود ابرو موج او نمیدانست بلبل بود تا سیر چمن کارش نیفشانم بروی بستر او گل از آن ترسم کی دیده سفیدم پر دایه خواب دارد در خیال آنکه شب است و خراب آید برون گل رفت و غنایب از ویادگار ماند یا با گردن شمشیر چکنه روزگار با آن فرصتی نبود که غاری ز پا کشتم	عکس گل در آب میگویی که می شوی کمن لاله می بینم و گمگل جگر میسوزد گویا نفس رسینه من ز آری کشتم شمرندگی ز صورت دیوار سیکشتم به پیش چون خود می سخت است غم کارش مراقب نظری باید از آب بقا کرد که آغوش میگدازد و هر گل در باده غارش که سازد گردش رنگ گل از خوابش مشکل که بسته گرد دایه شیر آب دارد می نشینم بر درش تا آفتاب بید برون دادیم اگر ز دست کی را هزار ماند مادیده ایم گردش چشم تو بارها در پای من ز گرم روی سوخت خارا
---	--

<p>پیکان دم شمشیر که پشت کمان را نمی باید که گنجد در میان دوستان موی</p>	<p>فتح از سر مرزگان بود و بر دی بجان را که دور است آورد موی که در شوق قلم باشد</p>
--	--

چون ذکر محاصره اصفهان در ترجمه فالکن نشاء و جمالیات محاصره سوانخ دیگر گذارش می آید سلطان
میرزا صفوی که گویا خاتم سلسله صفویه است بعد از قتل پدر خود شاه سلیمان در سنه
دوازده و الف بر تخت نشست و در عهد او میر و لیل یکی از سرداران الوس افغانه غلز که در زمین
محل اقامت داشت دو کتوال قلعه قندار بود و پس از تسخیر قلعه قندار نمود در آن ایام که گن
کرچی از طرف سلطان حسین میرزا قلعه قندار بود و میر و لیل پسر خود محمود خان را با افغانه مستعد
در کین داشت روزی که گن خان عسکارت میر و لیل محمود خان را با فوج طلبیده قلعه در
آورد و قلعه را تصرف گردید و با گن خان جنگیده او را قتل رسانید و این سانحه در سنه تس و عشر
است و الف بطوریکه سلطان حسین میرزا بعد از استیلاء این خبر سرداران متعدد بر سر میر و لیل
کار می کردند بلکه هر سردار که وقت قتل رسید و بعد فوت میر و لیل محمود خان بجای او نشست
و چون در ایران به سبب عیاشی بادشاه امر اختلالات عظیمه رونمود محمود خان اراده تسخیر اصفهان
کرد و در سنه تس و عشین دوازده و الف با فوجی سنگین بر سر اصفهان رسید و آنوقت که کار
از دست رفت بادشاه داور از خواب غفلت بیدار شدند و جمیع امرایا فوجی که در شهر بود را برآورد
و در هشت فرسنگی شهر حرکت ندیدی کردند و رستم قلا آقا شاهی با چندی از رفقا و احمبیکه پیچی
باشی خول خود را قازاناموس کردند باقی امر او سپاه عاقبت جویان بشهر برگشتند افغانه
غنائیم فراوان حاصل کرده زیاده بر سابق قوت گرفتند و شهر را محاصره نموده قافیه
بر شهریان تنگ ساختند اگر کال سلطنت قرار دادند که با هم ملاقات باید کرد غالب که حجاب
و امنیکه شده بناموس سلطنت دست نرساند و شاه را بر سر بر فرمانروائی بجال داشتند خود بخاک
قندار و غیره گفتا کرده و باین خیال خام بادشاه را ملواری کرده پیش محمود خان بیرون شهر بودند
و دروب اصفهان را و اگر محمود خان را در آورند و این صورت در محرم سنه شمسین و عشین
دوازده و الف رونمود محمود خان سلطان حسین میرزا را با اولاد و عشایر قتل رسانید و تحت
اصفهان بکین گشت و بعد فوت او اشرف شاه برادر زاده محمود خان تحت نشین گردید

و در ایامی که محمود خان اصفهان را در محاصره داشت سلطان حسین میرزا پسر خود شاه طهماسب را
 شهر بر آورده به سمت آذربایجان فرستاد که اگر تواند بواسطه نوری جمعیتی فراهم آورده بمکات مخصوص آن
 پسر از واد در میان حیات و الد خود در واد السلطنته قزوین بر سر سلطنت جلوس نمود و در طرف
 دست و پای میزد تا آنکه نذر قلی فرغوا از قوم افشار که آخر الامر نادر شاه شد جمعیتی فراهم آورده
 ملازمت نمود و ترو دست نمایان ظهور آورد و از نادران بخراسان آمد و محمود سیستانی را که از
 نسل ملکزاده های سیستان بود و مشهور مقدس را بتصرف خود در آورده نام پادشاهی بر خود گذشت
 بقتل رسانید و طهماسب قلی خطاب یافت و در اندک فرصت شرف شاه نیز مقتول گشت و
 بعد هفت سال و کسری در سنه اثنین و اربعین و ماه ذی القعدة بمالک ایران از تصرف افغانه
 برآمد و شاه طهماسب تحکام اصفهان را رونق داد و اما طهماسب قلی طرفه تسلط بهم رساند تا بجای که
 سنه اربع و اربعین و ماه ذی القعدة شاه طهماسب را مقید کرده پسر او شاه عباس ثالث را که طفل چهار
 ماهه بود بر تخت نشاند و مهابت سلطنت را خود سر برآید و در سنه ثمان و اربعین و ماه ذی القعدة
 پسرده از ردی کار برگرفته بر سر میر فرمانروای جلوس نمود و خود را بنادر شاه لقب ساخت مورخی تاریخ
 جلوس او را خبر فی الواقع بر آورد نادر شاه یکطرف سک این تاریخ بخط ظفر مقرر کرد و طرف دیگر این
 بیت سه سکه بر زر کرد نام سلطنت را در جهان بنادر ایران زمین و خسرو گیتیستان بنام
 جهان ماده را الاخیری ناموقع ساخت لهذا موقوف کرد تاریخ نامهای پاستانی باز میگوید که در سال
 سلف هیچ پادشاهی باین عظمت و جبروت بعرضه وجود نیامده اما در آخر حال جنونی بهم رساند و شیوه
 بیاد و سفاهی از حد گذراند از جمله آثار جنون او اینیکه بی هیچ تقصیر مردم را کشته کلاه سار را بیست
 روزی در کرمان حکم کلاه سار کرد یکی از اموار آن این کار آمده بعرض رسانید که کلاه سار با تمام سید
 مگر بقدر یک سرخانی است حکم کرد سر این را بریده سار را تمام سازند امر او سپاه این حالت شاه
 کرده از اطاعت برآمدند و نفاذ حکم او قوتوری بهم رساند اگر چه راجحای میفرستاد و نگشت
 و دوری از حضور سرانجام خود دانسته تقاعد میکرد و سپاه هم جوق جوق بی رغبت برنمیگشت
 میفرستاد یعنی بر جنون او افزود و فرقه قزلباش را ماده این فساد پیدا شده خواست که قزلباش را
 بر عهدنامه غیبه برایش آورد و هیچ کس از سرگرد های عهد قزلباش اتفاق کرد که نادر شاه را باید کشت

اول محمد صالح خان فرخنده دوم محمد طغان و سیم سرکشک باشی داین هر دو هم قوم نادر شاه اند سیم
 موسی خان طارمی که سرسکریو چهارم محمد علی بیگ قاجار سر باشاران پنجم سعادت قلیخان سرکشک
 باشی نادر شاه تبار اقطاعی طایفه پنج با خواجگاه داشت و هر شب تبدیل میکرد سرگردهای خیمه بست و پنج
 کس را که خود را از آن جلد اما مقرر کردند که پنج پنج کس در هر خواجگاه رفته متوجه کار شوند شب اینها در
 قوجان بسته منزلی از مشهد مقدس در حرم نادر شاه درآمدند اتفاقا خواجگاهی که در آنجا نادر شاه
 خوابیده بود در حصه سرگردهای خیمه افتاد و نادر شاه آواز یاس مردم احساس کرده برخاست و
 بزبان ترکی گفت رو سیاه شما کیستند مشوقه نادر شاه دختر قوجه خان کرد و فرایلو که آن
 شب هم بستر بود و برادر ده خیمه متفرقه آگاهی داشت و از ادضاع نادر شاه هراسان
 بود و قتل او را از خدا میخواست شمشیر نادر شاه گرفته بر اسب جوکی سوار شده به سرعت برق و با قوا
 را بقعله قوجان پیش پیر رسانید و نادر شاه خالی دست از سلاح برخاسته و بحر یقان آورد
 ناگاه پایش بطناب خیمه رسید و خم شد درین اثنا محمد صالح خان شمشیری حواله کرد و بر اثر آن
 موسی خان نیز شمشیری رسانید و کار آخر شد صبح سر او را بریده در فرودگاه افغانه
 انداختند و محمد حسن خان قراش باشی لاش او را بر شتری بار کرده بمشهد مقدس رسانیده
 دفن کرد و این واقعه در جادی الاول سنه سنین و مائه و الف بجا آمد ظهور سید و رایتی که
 آید بسیار صحیح است و بیک اسطه ثقه از زبان محمد صالح خان و موسی خان قاتلان نادر شاه
 استماع یافت و بعد از علیقلیان بن ابراهیم خان برادر اعیانی نادر شاه بر تخت نشست
 و خود را عادل شاه لقب ساخت و برادر خود و ابراهیم میرزا را شریک سلطنت ساخت
 نصف ملک که عبارت از عراق و آذربایجان و فارس و قلمرو علی شکار باشد با و دادگذاشت
 عادل شاه بخراسان ماند ابراهیم میرزا باصفهان رفت سرگردهای عادل شاه در میان
 هر دو برادر غیار انداختند عادل شاه سهرابخان وکیل اسطه ثقه خود را فرستاد که ابراهیم
 میرزا را بخدمت بدست آورد ابراهیم میرزا بر زمین اطلاع یافته سهرابخان را گرفت کشت و خود
 در اصفهان ستمناحی و ستین و مائه و الف بر سر سلطنت آراسته سلطان
 اعظم تارخ پنج جلوس دوست و نیز مورخی میگویی

	آن شاه جهان پناه کیوان دیم تا پنج جلوس او خرد کرد و قسم	بر سخت شنشی چو گوید قسم وین دین رسول است از ابراهیم
بعد جلوس فوراً بجنک عادل شاه برآمد در قزوین فریقین بهم رسیدند ابراهیم شاه غالب آمد و عادل شاه با سعدودی از غلامان خود که بخت بطلان رفت طرانیان اورا مقید کردند ابراهیم شاه فوجی را فرستاد تا اورا بجنور آوردند و محول ساختند آخر سرگرد با سه خراسان شاه رخ میرزا بن رضا قلی خان بن نادر شاه را که از بطن دختر سلطان حسین میرزای صفوی و در سن شانزده سالگی بود از قلعه قلات برآورده در سنه پنجم و شصت و هفت و الف بادشاه کردند در اوقات ابراهیم شاه در آذربایجان بود و سرداران قزلباش که همراه ابراهیم شاه بودند درینا اختلافاتی بهم رسید ابراهیم شاه را که داشته سرخو در قند ابراهیم شاه در قلعه قراخان از توابع قزوین جن شد شاه رخ میرزا از سنوچ این حالت قوی بهم رسانده فوجی را فرستاد تا ابراهیم میرزا را بدست آوردند در چشم او را میل کشیدند		
فضل علیخان از مردم ایران ولایت تراست در عهد محمد فرخیر بادشاه دیوان صوبه لاهور بود و در عصر فردوس آرا مگاه محمد شاه بدار و علی فیلیان سرکار بادشاهی سر برافروخت و چهار هزار منی نصب داشت فردوس آرا مگاه در سنه شصین و هفت و الف و اب اصغیان ناظم و کن را طلب حضور نمود و از و کن بدار اختلاف شاه جهان آباد شافت و شرف ملازمت بادشاه دریافت فضل علیخان تا سرخ خود چنین در سلک نظم کشید		
	صد شکر که ذات دین پناهی آمد تا پنج رسیدنش بگو شتم یافت	روشن ده ملک بادشاهی آمد گفت آیت رحمت الهی آمد
نواب هزار روپیه نقد و اسب با ساز نقره صله عنایت نمود فقیر تخلص میر نواز ش علی خلف الصدق غیر عظمت الله بلکه امی قدس الله امرار هادولت فقر و سرایه موزونی از ثابا و رسیده و این هر دو در خدمت آن عالیقدر حلقه در گوش کشیده نیز بهم شعبان سنه سیج و شصین و هفت و الف بسر ایشان قدس خرامید و بیلوی جدا مجدود میر سید طاعت الله قدس سر جانب بیلو مرفون گردید و کوفت گوید روشن شد لی سرفشی پاک گوهر نزد دستر تا که این زمین چنین است		

در فصل علیخان ایران

در فصل علیخان

توضیحی در بابی

شکای چو کرد باد کشته بر آسمان شکساری کن که گردد بجایه گاهی مالی	و له چون جاده تن به خاک ده و آری هر که چون سجاده دارد پیش پا افتاد
حقیر میر تقی میر دهلوی سلمه الله تعالی هر چند فقیر تخلص میکند اما باعتبار سرائیه استنداد خدا داد از غنیان زمان است و در فضل و کمال و شعر و انشاء معانی و بیان و بریج و عروض و قوافی و زبان فارسی و لای ممتاز اقران و داد است او در شاهجهان آباد سنه شمسه عشره و الف و الف رود و از اعیان آن بلد فاخره است سلسله نسب او از جانب آبا بپاس عم النبی صلی الله علیه و آله و سلم و از جانب مادر بسادات میرسد و لهذا نام او مصد بر میرست از خدمت علما و محققین مراتب علوم نمود و در سنه فردان از فضیلت اندوخت و در میادی عشره فاسمه بعد مائه و الف کم علائق دینی گرفته در لباس فقر درآمد و معنی تخلص خود را بر منصفه شهود جلوه داد و در جهان ایام سکه بسیر دکن کشید و چند مثل من در اورنگ آباد رنگ اقامت ریخت و بعد پنج سال همراه قزلباش خان اسید شاهجهان آباد عطف غنان نمود و امرا و اعیان آن بلده احترام او بجای آوردند خصوص باعلیقان نظیر جنگ و غنائی بنا بر عیسی سخن و اتحاد نسب که هر دو عباسی اندر ربط خاص بهم رسیده بود و چندی مفاقت عماد الملک وزیرین امیر الامرا فیروز جنگ بن نواب آصفیاه غفران پناه بر گزید فقیر در ایام تحریر این صحیفه مکتوبی با قدری اندر بسبیل بنزد دینی بمیر فرستادم و نوشتم که وقت تالیف سر و آزاد بر احوال سامی اطلاع دست نداده اند اجاسه شریف در آن کتاب غالی اندر احوال ترجمه و اشعار خود باید فرستاد که در خزانه عامه تراکیم بل آید جواب میر محمد فیروز هم شعبان سال با قدری اشعار وصول مسرت شمول نمود حسن خلق و آداب تواضع از کلامش پیداست خدایش سلامت دارد نوشته که فقیر از چند ماه با نواب الملک قطع علاقه و مفاقت کرده در اکبر آباد منزوی است میر دیوان شعر و ثنوی متعدد و رسائل در فونی کمال اند کورث دارد و سابقه فتنون تخلص میکند این را بحال در کشته او قصور سخن بخانه مافوی میکشند	
برای نازنینی سیکشتم ناز جانی را یار تشنه قدر دل بی کینه ما تاله مرغ نفس میرد از کار مرا باغبان کوند بهره بگلستان تو ام	بهوی یوسفی گیرم سره کار وانی را کاش میدید رخ خویش در آینه ما که ازین پیش دلی بود گرفتار مرا بس بود جلوه خار سر دیوار مرا

ز خست تم خبری نیست همدان مرا
 خوش است جان که بود صفت یار جان
 همیشه تیرنگا بهش لبنگ می آید
 ز صاحب نه همان را بخود مشغول نیست
 دست شکر غنی دارد بهشتش جلوه کنی آید
 جدا ز روی تو ای مه ستاره می شمیرم
 من نه از خود میروم و نه بال او
 با آنکه دل من از رشک سرگران است
 گویند آن سهی قدر دار دیوان و لیکن
 بهست عالی بر نیست سرنی آرد فود
 مرشدی اهل سخن با جز صفائی سینه نیست
 نیمه اگر ز تامل تو بر یاران چه رفت
 در مقابل چشم گریان تا حال یار نیست
 فقیر از سعادت بمن قدر کا نیست
 جام می نیست که از دست تو شد قسمت
 روز فراق رفت و شب وصل هم گشت
 بر سرهای وصل نیلگند سایه
 ز خون دل نه عین شد اگر یار غریب
 آخر فاخت تیغ جفا بر سر رقیب
 دوش از کوه بار بصد تا ز گدشت
 زاهدان را زیا بک نمن چه آخر
 گفتم او را اگر بیا بم دوست در دامن کش
 لب خیال کجا پای نازمین تو بوسد

چو بوی گل نبود گرد کاروان مرا
 دگر برای چه کار است زندگانی ما
 گران بخاطر یار است سخت جانی ما
 تماشا کرده ام بسیار این قهقش را
 بصرافش بده تا بکنند این قاپر کاش را
 شب فراق تو ازیر است روز حنا
 سایه را سرگشته و بار د آفتاب
 این جای دم زدن نیست که تو دریا
 نزد دوقیقه سخنان صد حرف دریا
 چرخ طلسم فلک از نقش و نگار افتاده است
 درس طوطی را کتابی بهتر از آئینه نیست
 اینقدر را ز خود خبر دارم که دل در شیشه است
 کاروان گریه من یوسفی و دربار داشت
 که منتی بمسرش سایه ها نگذاشت
 کشتی است که در کام نهنگ مرده است
 آخر ز پیش چشم من این پیش دم گدشت
 در کوی او فقیر شکست استخوان عیشت
 که شد ز گریه من دامن بیابان شرح
 داد از وفا و دوست که دشمن نواز بود
 به چو کا کل بقفا داشت پریشانی چند
 سیر این کوه چه را کجاسا کردند
 کار چون باو پیش افتاد دوست از کار
 بعالی که قوی آسمان زمین تو بوسد

مکتب

مغباری گز سرگزی تو سیکر و دیند ای آنکه شدی مرحله پیری ره عشق بر خاطر حیا تو هر لحظه بگذرد سخن با صد زبان در وصف نیا گویم با بنامی قاعیم از مال دنیا چون نیکین ایمنه نام آوری نقش بر آبی نیست بمن آینه زش آشوب ابر و بر فرماند میشدی معلوم قدر ما خریداران بیار	بهر آزار دل من آسانی میشود این ره بقدم طی نتوان کرد سرگیر شمرنده ام ز خوشی طرز نگاه خویش نذار حرف من پایان حدیث یار گویم نیست غیر از امتناع خانه چون نیکین بر سر پل خاندان اهل دنیا چون نیکین که بچوید کن راز من بود که در کنار من بچوید که راز منی در کار دانی داشتی
---	--

حسنه الف

قدسی حاجی محمد جان شندی صاحب سکه شندانی و استاد مقرر پای تخت شاهجهانی است شرف
زیارت اما کن قدسیه دریافت و در بقلم دهند آورد و در ربيع الآخر سنه شصت و اربعین و الف و د
لازمست صاحبقران ثانی شاهجهان اندوخت و قصیده مغرور شد داشت که مطلعش این است

ای قلم بر خود بهال از شادی و بکشتار
و دشنای قبله امین ثانی صاحب

و بر حسن خلعت و دو هزار روپیة فائز گردید و شانزدهم شوال سنه شصت و اربعین و الف در حسن نوروز
قصیده مزین بدج بادشاه از نظر گذرانید میرا بنجیده مبلغ دزن پنج هزار و پانصد روپیة العام گردید و در
شهر ربيع الاول سنه شصت و اربعین و الف بصیغه بجا نرود شعر صد مهر غایت شد و در جشن شفا یافتن جهان
بنت صاحبقران ثانی از آسیب آتش در اوائل شوال سنه اربع و شصتین و الف بر حسن خلعت
و دو هزار روپیة منتخ گزید و در باغی در بنیاب گفته که بهت دوش این است

تا سر زده از شمع جبین بی ادبی
بر دانه ز عشق شمع داسوخته است

قدسی در دار السلطنة لاهور سنه شصت و شصتین و الف بجا نرود اسهال در گذشت کلیم این مصرع تاسع یافت
دور از ان بیل قدسی چیم زندان شده قصیده و دشنوی او بهراج بلاغت صعود نمود و غزل بان شرف
نیست چند بیت غزل که خوب است تذکره نویسان بردند تا گزیر چند تخلص او که خالی از تعفلی نیست
پابری تشایب صورت ترسیم می پذیرد

تا سوسے تو ام کردنگه راه نمایی
 میگشت دلم دوش در اطراف گلستان
 چون دست چنار از بدن افتد بپی
 شادم که بگریم نه شود شا و دل غیر
 در عشق فریتم برده از لطف که دائم
 یاد آیدم از کتفه مدح شه مردان
 سر نه چیم چه گرداب ز سرگردانی
 سر و شستی که بد افتاد بر چه سود
 بلبل باغ تو ام نصحت فریادم ده
 گر ز فتنه است غمت از چه خواست دلم
 کو کهن تیشه چندی ز رو جانی درخت
 بد دگاری مردم نشود میدان کرد
 ای که داری خبر از دلغ دلم شرم باد
 چون کف مهر که شد جز خاک بگذارد
 بگردم که خاک این فلک چه گردانی
 که بر دوست بخوان تو ای سیه کاس
 ز روز تیره من سر بر و ن یار و مهر
 فراق دوست پسندید آن جفا برین
 زنده نیکیش و خیره دارم
 ز عشق فاخته گردید نام سرد بلند
 قیاسم بسر آورد و شیون ببل
 تمام حیرتم از خیمه بریده مهر
 چنین که صبح سعادت منور است مگر

ای چون قلم مو کندم هر مرثه پائے
 از گل چو صبا بوی تو میکرد که آئے
 دستی که تپید بدعاے تو ریائے
 داند که بزرگ از تو مرا نیست جدائی
 چون ماه مرا جز بی کاهش نغزائی
 بر برگ گلست خطیچو کند غالیه سالی
 دلم نیست بر ناصیه ما خطا نافرمانی
 کس بناخن بنماید که ره پیشانی
 چند در سینم بودا له من زندانی
 خبر از رفتن سیلاب دهد ویرانی
 عشق نابوده نبوده است باین سالی
 گوی خورشید ندارد غم بچو گاسانی
 که بحر لاله کلم بر سر خاک افشانی
 دست من من نقد علی عمرانی
 دلم چو آفتاب مراد لباس عریانی
 که دست پشت نماند از پیشانی
 چو چشم کو سوادان خط دیوانی
 که هیچکس نپسندد بدشمن جانی
 که داغهای دلم میکند نمکدانی
 چرا تو قدر گرفتار خود نمیدانی
 ترا که گفت که گل بر مزارم افشانی
 که جیب صبح چه سان میدرد باستانی
 بد لغزندگی شمه رساند پیشانی

زبسکه که کشید دست کم از طهر	وله توان کشید گار سنگ محو موز خیر
چو خاک پیر بن غنچه با دیر ایلان	کنند رفته دیوار را از شکل تعمیر
سحاب شست لب غنچه را بچیدن آب	برای آنگونه بود بر رکاب امیر
گرچه جالی نبود خوشتر از ایران حقیقت	وله که نکون است درو سا غنیمت چو حیات
چاک آرام درین خطه حرام است حرام	جز در شاه که واقع شده از همه باب
آبروی همه عالم علی بن موسی	که از خاک خراسان نشیده زد و دل
بر دیده فشارم مرده کز چهره نشوید	وله خاک قدم میر عرب شاه عجم را

قدسی تشبیه قصیده را مثل غزل اکثر برایشان میگویند این خود مضائقه ندارد لکن گاهی راهی را که از ساعلی بساعلی دیگر زغند میزند یعنی خلص را که ادا و سطین تفهین است خیر باد گفته و گفته از تشبیه بر سر می آید این را اقتضاب گویند بر طبیعت بسیار ناگوار است چنانچه صوفیه بهادریکنند و میگویند

زلفیض مقدم نور و زو لطف ابرو بهار	امید وصل از حیران دید گل از خفا
ز عکس لاله و گل خاک شد چنان روشن	که مرده را بنو و حاجت چراغ هزار
ز بسکه تازه و تر شد از اعتدال هوا	گل چراغ توان زد بگوشه دستار
اگر باغ روی صمد بگوش رسد	صدای خنده گل بیشتر ز صوت هزار
بکوه و دشت زلیس لاله بر فراشته شد	برای چیدن آن کی شود پیاده سوار
ز بسکه پیکر اطفال شاخ نازک بود	دبان غنچه شد از پوسته نسیم فکار
جبین که خاک چین دلکش است و دانه	عجب که گل برد امسال کس بوی باز
مباش است پر دانه کیش بلبل گیر	قدم بردن منه از باغ خاصه فصل بهار

بعد ازین بی رعایت ارتباط شروع بهرج میکند و میگوید

غریب طوس که چون مهر قبه حشرش	بشرق و غرب رسانیده لعلش
و در قصیده دیگر تشبیه بطور غزل شتبه مطالب شتی میکند بیت آخر تشبیه این است	
کیکه در ره مرغان قدس دام کشید	چو دانه افکند شش بجز کار کو را

ایمان بیست و یکمین سرسیند و میگردد	
امام شرق و مغرب شهید خطه طوس	علی موسی جعفر شیخ روز نشور
قدسی بادشاه نامه صاحبقران ثانی بسیار خوب گفته از آن است	
سگ نفس را رفته از کار چشم	تو از عینش کرده چار چشم
در تریف کشمیر میگردد	
نیمش ز صنعت بسیار آفرین چو گلهاے رعنا مدین لاله زار در دوسید مجنون چنان به خمر نپس ابر پاشیده بر خاکش آب نماید چشم از شکر خواب ناز چو رخسار ساقی ز جام شراب قله های این بوستان را زبان شد از عکس گل بسکه خوشبوی آید	قله های نخلش بکار آفرین خزان را پس پشت کرده بهار که خنقال پاک کرده از موسی سر خیاری ندارد دهبو ابرو سحاب شگفتن بخل کرده بر غنچه باز چمن در گرفت از گل آفتاب نگر دید هرگز حرف خندان بود چشمه آب حوض گلاب

شیخ عبدالحمید لاهوری در شاهجهان نامه گوید بیست و یکمین سرسیند و در بعین و الف شهنشاه
فلک بارگاه بر خفته دولت شسته بگلگشت ریاض فرح بخش و فیض بخش بر داشتند در انشاء
سیر فرح بخش بوته گل بنظر درآمد که چهار هزار و پانصد گل و غنچه داشت روز دیگر در باغچه دولتخانه
بوته سوختی دیدند که گلهاے شگفته و ناسگفته آن دو صد و دوازده بشمار رسید تفاوت آب و هوای
نشود نمایی آن سرزمین فردوس آئین از دیگر بلاد برین قیاس باید کرد

مولانا سید قمر الدین ادرنگ آبادی سلمه الله تعالی قریطع اوج عرفان است و مظهر اتم نور زین
مرج البحرین تیج و تقریق است و امام الحرمین تقلید و تحقیق در تقوی و تشرع آیه کریمه الهی است و در
علوم عقلی و نقلی بحر موج نماند لایسا فنون علمی و فقه و اصول و بیست و هشت که امر و زور در مالک
هندوستان نظیر ندارد مشائیان اگر در رکاب او درند زری سعادت و اشرافیان اگر در یوزه گرفتار
او شوند جز با استفاده آب کرام او از ایمان سادات خجند انداختند از اجداد او سید طهر الدین

نور محمد لاهیجی در شاهجهان نامه

محمد سری بهنگ کشید و در امن آباد از توابع لاهور طرح اقامت انگند بعد چندی سید محمد فرزند زاده
 او از امن آباد درخت بریاد کن کشید سید عنایت الله خلف سید محمد نیکو راز جمله عرفا و خواص اولیا بود
 طریقه طیفه نقشبندی از مولانا شیخ منظر برابنوری که از اراجمند ان شیخ محمد معصوم خلف مجدد الف
 ثانی شیخ احمد سرمدی است قدس الله اسرارهم اخذ کرد و در شهر بالا پور از توابع صوبه برار توطن گزید
 و طالبان راه خدا را دلالت نمود و در سنه سیصد و هشت و دوازده و الف بهجت حق پیوست شیخ بهشت تاریخ
 است خلف او سید فیض الله از اکابر دین بود و طریقه آئینه اسلاف کرام را برپا میداشت و از بابا
 بادرنگ آباد آمدن وطن برگرفت و در پایان ایام زندگانی ببالاپور رفته در سنه احدى دسین و
 دوازده و الف بجوار رحمت امسود و توبه بهشت تاریخ است خلف الصدق او سید قمر الدین سلمه الله تعالی
 در سنه ثلث و عشرين و دوازده و الف انجمن وجود را رونق داد آغاز شهاب مصحف حمید خط کرد و ذوق تحصیل
 علم بهم رسانده و در خدمت علماء اورنگ آباد و غیره کتب درسی گذرانیده و به نیروی طبع و قادر برین
 خدا داد تحریجی در علوم حکمی بمرساند برهان علوشان او کتاب مظهر النور است در سلسله و ذکر از عمده مسائل
 امور عامه است درین کتاب مذاهب علماء اشراقین و شائین و صوفیه صافیة و کلین بقلم آورده و مطالب
 غالیة بسیار از تلخیص طبع خود مندرج ساخته فقیر در تعریف تاریخ این کتاب قصیده عربی بظم آورده که مطلعش
 فاج عرف السیم فی السحر و اتانی باطیب السب

فاج عرف السیم فی السحر	و اتانی باطیب السب
و تاریخ تمام آن مطابق سنه الیم و سنین دوازده و الف چنین یافته ام	
آرخ الفکر عام مختصه	تم نور بدامن القلم

میر رسم بیعت در طریقه نقشبندی بهنجست و الد خود بجا آورده و محض بیست ملاقات مشایخ و فقراء
 شاهجهان آباد قصد آن بلده طیفه کرد هشتم شوال سنه خمس و عسین که و الف اورنگ آباد برآمد بیست
 ذی حجه سال مذکور سواد دینی را بمقدم خود فروغ آکین ساخت و زیارت مشایخ و فقراء آنجا
 هما اکین استیجاب نمود و در اواخر ماه صفر سنه سبع و عسین و دوازده و الف بسر بردفت و در قشع شش
 خود شیخ احمد مجدد قدس سره زیارت کرد و فرزادان برکات اندوخت و از سر بند به لاهور رفت و بسپا
 از مشایخ و خدا پرستان آن مصلح مع ملاقات نمود و در جمادی الاولی از جهان سال به شاهجهان آباد
 برگشت و هشتم ذی حجه سال مذکور بقصد کن اند شاهجهان درخت سفر بهشت و در نین عشره ربیع الآخر

ستمه تمان و شصین و الف به بالا پدروطن اصلی خود رسید و در جادی الاول سال مذکور از رنگ آباد
 را مورد قیوفض ساخت و بعد سه سال ششمان را انشراح تازه لطف نمود فیما بین ایشان و فقیر اخلاص
 و محبت خاص است بی شائبه محالست و موافقت با هم اوقات خوش میگذشت ناگاه شوق زیارت حرمین
 فریضین او را و انگیزه شد بستم جادی الاولی ستمه اربع و بیست و الف بار او به حجاز میمنت طراز از
 او رنگ آباد کو حیدر بنابر دجی اول قصد بهیمری که از بندر بئی قریب است کرد ایل و عیال را از او رنگ آباد
 نقل نموده در اینجا گذاشت و از اینجا توبه بندر سورت شد و ششم حبس مال مذکور سورت را بود و دافه
 نداشت بست و فتم شعبان بر جاز سوار شد غرض ذی قعده وصول بندر جده تعجب بهدل حیرت ساختن
 موسم عادت بهازات قریب بود اول قصد زیارت مدینه منوره نمود و هفتدهم ماه مسطور بوصول رسید
 بنو مسلم سرائیه سعادت اندوخت خدام زوضه منوره نظر بقدرت ذات اجازت میوقت مسجد شریف نهادند
 شبها بجا و فیک دالاب و مردم آنجا بلکه بعضی از علما هم چنین اعتقاد دارند که داخل شدن در روضه
 مقدسه سوء ادب است و زیارت از دور کردن حسن ادب و تواضع لهذا جمعی مانع آمدند و درین
 باب سند از قول علما آورده میفرمود که من بانواع نجاست معاصی لم یتم و با جناب مقدس بهیچ وجه
 مناسبت ندارم اما این نجاست را جز بان در یای رحمت کجا شویم نجاست با طهارت هر چند ضعیف
 وارد که مانع اجتماع است اما طهارتی که وصف مطهریت نیز داشته باشد مستوجب
 ملاقات و اجتماع و علما نوشته اند که زیارت قبور و مزارات با سلولی باید کرد که اگر اهل آنجا بر صدر حیا
 می بودند بهمان اسلوب ملاقات بعمل می آید پس اگر در زمان نبوی میبودم بشرف بیعت و مصافحه مشرف
 میشدم اکنون که زیارت آمده ام قریب بقدر مقدور میسرست چه گونه از دست دهم و از حدیث ابوهریره
 رضی الله عنه که در صحیحین مروی است استدلال کرد ابوهریره گوید بنفرد مرار رسول الله صلی الله علیه
 و آله وسلم و حال آنکه من جنب بودم پس گرفت دست مرا و روان شد با او تا آنکه شست پس رتم
 غسل نمودم و باز آمدم فرمود کجا بودی گفتم جنب بودم پس کرده داشتم اینک یا تو بشینم بی طهارت فرمود
 سبحان الله ان المؤمن النجس پس نجاست جنابت که مانع ادا نماز من مصحف است هر گاه مانع مناس
 بدین مظهر نشد نجاست مصحف که مانع این چیز نیست مانع قرب مکانی مزار مبارک چگونه تواند شد
 بیان این وجه داخل شیاک معلی شد و بحصول معراج آرزو کام دل اندوخت علما و اعیان مدینه منوره

هماننداری و احترام فوق الفوق بعمل آورند چون ایام حج قریب بود دست دوم ذی قعدة بعد یک هفته
 از آستان مقدس رخصت گرفت چهلیم ذی حجه بآبم القریب رسید و مناسک حج تقدیم رسانید اعیان
 مکة معظمه نیز تعظیم و تکریم فراوان بجا آوردند یکی از سادات این بلدة طیبه که مدار المنام شریف مکة بود در ملاقات
 ملاقات و تقدیم از میر خواست میر بعد ابرام بسیار قبول کرد و وقت ملاقات فرمود آمدن فقیر شما که در خدمت
 بنابر دو چیز است یکی آنکه حاکم انداطاعت حکم فرورد الا بالعکس سالمه می بایست که القادیم تیراز دوم بلکه
 نه سب فقیر این است که سادات بوجهی نسبت آیت دارند و بوجهی نسبت بضیعت پس چنانکه اگر ارام و
 احترام سادات بر غیر سادات که محض است اند واجب است اگر ارام و احترام آنها قیامین خود را بجا آورده
 بلکه احترام هر کدام از اینها بر نفس خودش لازم و لهذا هرگاه ناخنی یا جزوی از بدن من در مکان مستقر
 جدا میشود آن را بر داشته در مکان طاهر دفن میکنم و از جهت آیت تعظیم بضیعت بجای آورده
 تقدیم طلب زبان بجزر خواهی کشود و بجا میر آمد و لوازم ضیافت و سافر دوستی در اقصای انصاریه بطریق
 رسانید چون موسم رجوع جازات بر قریب بود دست چهارم ذی حجه از بیت الله رخصت حاصل
 کرده بکده آمد یازدهم محرم سنه خمس و امة والی سوار جاز شد معلم چهار در استخراج عرض خطا کرد
 چهاردهم ربیع الاول سال مذکور چهار کولینا رسید کولینا بنهم کاف تاری از عمده نیادر سیلان است
 سیلان عبارت از جزیره سرانندیب باشد که جنوبی مائل بشرق دکن واقع شده قدیم گاه آدم طیار
 از کولینا سه منزل است کولینا در تصرف نصاری و لذیذ باشد اینها تابع والی سرانندیب اند و
 والی سرانندیب از قوم بنگله است که ملت هند دارند حال خطا و فاحش معلم ملاحظه باید کرد که چهار
 عازم بندر بنی بود عرض بیست و یک درجه است آنقدر عرض را کم کرد که چهار کولینا که عرض
 آن شش درجه است رسید میر که در فن بیست و اصرط لاب بی نظیر است ناخدا را فرمود که معلم
 در خط افتاده چون ناخدا دیگر اهل جاز را علم و عمل اعتماد داشتند اول یاور نکردند آخر میر بقرین
 و شواهد خطای او را معقول اهل جاز کردند لکن بتایب مزاجی معلم کسی بروی و نیاور و بعد وصول کولینا
 که خطا گل کرد حاکم کولینا که از نصاری بود گفت محض خطا کی شمار این راه قرین عافیت رسانید و نقشه
 عالم که آن را زبان نصاری پست میگویند نمود که درین دریاد و از ده هزار کوه خا بر است که عمق دریا
 بعضی چاب قدر یک و جب و بعضی با قعرش نامعلوم است بطن دریا از جبال که بعضی مرتفع است

و بعضی شخص مثل شیخ عنکبوت مشکاک واقع شده حاصل از کولینا ذخیره برداشته و معلوم است تبدیل کرده عرقه
 ریح آلاخر سال مذکور چهار دهان شده به بندر تاجری وصول نمود و در اینجا از چهار فرواد بر داشته
 صغیری نشسته به بندر شکور تشریف آورد و از آنجا راه ششکه اختیار نموده به سمت و نیم جادی آنروز
 سال مسطور بوضع میری رسید و با اهل و عیال که در وقت غریبست حج در آنجا گذارفته بودند بود ملاقات
 کرده رنج سفر را دوا نمود و از میری با اهل و عیال رخت کوچ بپوشید و سوم شعبان ششمین
 سبعین و ماه و الف روز تحویل آفتاب در زهنگده حل این قمر نور بخش آفتاب ساحت او نگار
 را بر افروخت و شب بجز مشاقان را صبح عید ساخت سید طبع موزون دارد و شعر عربی و فارسی خوب
 میفهمد لکن اندیشه را بصوب گفتن شعر متوجه نمیسازد که این شیوه دون مرتبه اوست مگر احیاناً تا بر
 موزونی طبع بی پایه عالی ازان بلند است که در مجمع شعرا در تکلیف داده شود اما زود صحبت سلسله
 جنابیند که خواه نخواه با بیات ترجمه او این صحیفه را رونق باید داد بی شرف مکان بجاورد و نیز است
 در تیره خاتم بقدر عظمت گنن از انفس گرامی است

در فقر من نباشد از لکن و کز نای	ویرانه ام ندارد و با خود دوی و دای
لنگه و دنان رسا ندگر گوی خوشستن	شست اول هر که دست آبروی خوشستن
شست خاکم دست و دمانی تو شد	گر نیشانی فتد بر یاس تو
و نیازن است و طالب آنم تو نیست	زین وجه در زمره خدا در قفا کنند

و قیله شرف زیارت بیت الله دریافت این بیت بظم آورد

چون چپه سودم بر درش فنا و سر پاشم	کاین سرفراز بیمار حاصل شد از پادشاه
-----------------------------------	-------------------------------------

و تاریخ حج خود مقبس از دعای نبوی اللهم اجعل حجی مبروراً و سعياً مشکوراً درین قطعه موزون ساخته

احرام حرم زهنبه بستم	گشتم ز طواف کعبه مسرور
بخشید بمن هزار نعمت	این خانه همیشه باد معمور
از دولت بروقت مقدس	دل یافت سر در دیده با نور
حج مبرور و سه مشکور	دارد شده در دعای مأثور
گیرند اگر دو جیم تشدید	تاریخ شود دعای مذکور

نور کاتبی نیشاپوری

حرف الکاف	
<p>کاتبی نیشاپوری استاد فن و پهلوان باسی تحت سخن است با حق سنگ زوری بر آشفته که بیان هر صفت صفاحت دست او بوسیدند و مکان زیر دستی کشیده که تهنات کشور بلاغت تواضع او خیمه بد و بهر شخص اینکه در خوشنویسی دستی داشت ابتدا در حال ملازم با سیر میرزا بود و میرزا او را جواب قصیده که کمال استمیل فرمود که مطلق است سز که تا بود آید بهوستان نرگس که دست چپین باغ مرزبان نرگس که کاتبی جواب مستعدانه انشا نمود این ابیات از ان است</p>	
<p>تخت باغ زخم میدهند نشان نرگس نهاده پای در آب و قنبر میان نرگس پیکار سوسو چمن چون فطاعی تر دست شراب زرد کشد در میان جام سفید</p>	<p>که جام دارد در دست زلفشان نرگس چرا که گرم مزاج است و نوجوان نرگس دهد بطاس ز آرایش دکان نرگس فراز سبزه بیا و خشم جهان نرگس</p>
<p>حساد وقت گذرانیدن قصیده که کاتبی کردند لند چشم اتفاقی از میرزا یافت تا بجائی که منجر باستهزا گردید کاتبی بخنده از هرات رشت بجانب خردان کشید امیر ابراهیم خردان شاه مقدم او را گرامی داشت و خوان طویل بهمانداری او میان نمود چون نرگس که خزانی است مزاج کاتبی افسردگی آورد و قصیده که گل از گلبن تسلیم بیرون داده تازه گلستانی هر چه امیر ابراهیم ساخت مطلقش این است</p>	
<p>باز بصد برگ آید جانب گلزار گل</p>	<p>بجز نرگس گشت منظور ادلی الماصار گل</p>
<p>امیر ابراهیم ده هزار درم جائزه قصیده عنایت کرد و در تم کهنه او را بر خیم کاری لطف القیام داد کاتبی او آخر عمر باستر آباد رفته پای اقامت افشرد و در موضع طاعون بعلت طاعون همه تسبیح و تسبیح و شانه در گذشت شخصی را مسودات کاتبی از قصائد و غزلیات در باعمیات و مقطعات و منویات ترتیب نموده بدست افتاد همان قسم نقل برداشت این نسخه بلا ختمه فقیر و فقیر از غزلیات دریم آتخابی زده ترتیب ردیف یا این صحنه ثبت میکند</p>	
<p>زاهد که ریخت آب بخ و نقل و جام را بمهرت فزود در دل من که چای است از تیر تو یار و کس شیر تر پیاسه</p>	<p>نیگو که نداشت حلال و حرام را بیش است زحمت از همه جامه و جامه بدرست سوی بیدان آن بیک جزا</p>

چنگیز سوسن ای بلبل کہ با چندین زبان
 هست نرگس بنده از جهان دلربای تو پیش
 دل زلفش تاجدار افتاد در دینج و تاج
 کاش میرم چو زنی تیر من بجان را
 چون توئی مخراب کی بزم نمناساز
 ایایان همه جویند ابر دست اما
 کاشی را غم خود داد دم بیماری
 پیر عشق است هر دو کون دلی
 از تنم چون جان دول پر کچا نشستم
 و دیگر قاصد تو براندم از سوز
 ای آفتاب در قدمت توان فدا
 ترنج کند مرا تا با و کشتا دم راز
 ایدل مشب در دیون سینه سوزان بیا
 کاشی از سر صیقل گر نباشد شور عشق
 غم تو گفت که زود آیم و کشم شمشیر
 دمی که سیل فنا رخت شیخ و شتاب برد
 اگر رکاب تو بوسد فلک گرد این
 مرد و خواب شب بیش خود که نقد حیات
 دل من بست از ان شوخ بسنگی خوشنود
 من از لاله غساله دیده ام ستری
 با چقا که راز شکار گاه به سان
 شد که بای به امن بود گدایان را
 خوشتر ندی که گر بر نیزه بندد خود را

یک سخن بیرون نباید از زبانش سالها
 کافی باشد که نشاند خدای خویش را
 در سفر داند مردم قدر جای خویش را
 کز تن مرده بیارند بر دین بیکان را
 گر زنند تیغ همچون بوز اسب
 نه هر که شد متولد بمصر نو والنون است
 گفت این تو شہر ساز که وقت سحر
 عاشقی داند این سکه پروان است
 ملک ایران گشته را اندیشه تاراج نیست
 در دوزخ از رسول امید شفاعت است
 لیکن مرا چا و ترا ابر مانع است
 چو آن گیاه که ستر درون بلقان گفت
 رخت بیرون کش که آتش در سر افتاده
 با دور ان خاکه کوئی پروا افتاده است
 چه افتاد که بسیار ماند دور کشید
 راوم بمیکده باشد مرا شراب برد
 ما دپاس تو از حلقه رکاب برد
 بعیش صرف کنی بیکه درد خواب برد
 این مد شاخی است کزین به شرمی اندر
 که ز اهران بهزار از بعین نمی بیند
 لگان مبر که ترا از کین نمی بینند
 چو دست خیز هیچ آستین نمی بیند
 جو نرگس ترک مجلس گیر می ساغ نمیکند

ز وصل زلفت تو جان یافتیم و نیز عجب
 گناه بخششی آن چشم آهواند نگر
 تیری که انگنی اگر از دل خطارود
 دنبال تیر تست مرا جان برود قتل
 کتاب کاتبی از قول عیبی رخ زره
 کاتبی سودبری که بدت معنی ماه
 تفرج از طلبی شاهراه دل گنبد
 تیری زد و حشمت طلبدین دل گنبد
 چون جانه نقاشان تا سرودم بن
 با بچو تیغ تو طبعی نبود عیسی هم
 بدوران تو از غنچه مباحون دید خندیدن
 ببری رخی بشکر خند قتل مردم کرد
 بر سخت خون مرا یار من چه شد یارب
 چون دام که از هر طرفش آب در آید
 جان چو در وصل سپردم بچه ای غم جان
 آنکس که مرا کشت بجور و کشتی چند
 نهادم ز نشانهای کف پای سنگات
 شد خوش نفس ز مدحت حال تو کاتبی
 خوشوقت آن کسان که ز جان بچو کاتبی
 کار دارم بمیان دهنش روز جزا
 کاتبی هر دل که عاشق شد اگر بگریخت
 میسفت دوش سوسن در گستان بلبل
 سوی او تخته یمن جان زین امی باد

دلم که آسان بشب قدر جان فرود آید
 که خون من بسک آستان می بخشند
 جان تیر را نشاند کند وز خطارود
 چون دارشی که در صد و خنارود
 عیار از طرف زربود محک چو کت
 خواه آن است که بنجر بر خود باشد
 که شهر یار ازین رهگذر میگذرد
 خاک زربنجد از دگر گذرانند
 از فرق سرم هر مو در راه تو یابا شد
 زنده میگردد اگر بر سر من می آید
 چنان ز در بر دمان او که دانش بر خون
 چو گفتش که مرا هم بخشش میبسم کرد
 شمرده ام از ضعف یا ترحم کرد
 غمشیر بلا از همه سوری بمار کرد
 کشتن مرد گویند که جلا دنیاید
 کاش از بی تابوت من آید قدمی چند
 مانند گدائی که بیاید در می چند
 گویند که کتب مسک بر زبان نهاد
 دشنام پیر را شنوند و دعا کنند
 که نهان با همه آن روز عیان تو آید
 قلب رواند و ده راه سلطان میرند
 عاشق نباشد آن کو بنده بان ندارد
 نیست چیزی در کم هر چه خدا داد

هست در کوئی تو هر ساعت تماشائی دیگر
 هر که از خود یک قدم بیرون نهد بر کار واد
 درون خرقه نمود کعبه سنگها و ارد
 سوی من آوقت صید دل کشته غریب
 افکند تا کی نهائی جانم طلسم بمن
 ز کسب غمزه ایضا ز یک طرف بخون دادم
 دل گم گشته بچونید در کوی تو ابل
 بی وصف خط و خال تو حرفی نیافتم
 چند منت کشم از بهر بی کشتن خود
 ایدل اگر آید اجلت بر سر آن گو
 گشته یار دیگرے را کیسه
 همه تن جان شوم و بر تو نشا من چون شمع
 همه شب تا صبح جز ذکر تیغست
 خدا ابرود جهان دوستدار صورت تو
 پیش ابرو صافی دلا لول جراتی
 بر در میخانه ایدل پاک میباید شدن
 تا نباشد از تو زندان را غبار خاطری
 بسو آن بری بکند و آن خواهم فرستادن
 لب فرو بند اگر سینه بر از تیغ بود
 ای حرفان ساغر گلگون میباید زدن
 بیش از آن ساعت که از باد فدا گردیم
 چو ترکش گر سرم از تن بود ز خاک بر در کس
 و در چمن پرده بر انداز چو گل بر سر شاخ

و له مرون استنجا به که بدون زنده در جانی دیگر
 نیستش حاجت که جنبانند ز جاپاسه دیگر
 اگر از شیشه مستی چو میروی بحب از
 اگر زرد در میدان گردن بر خرابی باشدش
 اگر گداز گشته چه شد بسیار دیدم زین جان
 بدستی تیغ و دیگر دست من لبلی دارم
 چه میرانی ز کوی خود مرا من هم دلی دارم
 در جاده مجله نظم تر و دو چشم
 گو ابل تا که من از منت بچران بر هم
 تو زنده بمان بشده بجائی تو میرم
 تو مرا کشته اگر آگسیرم
 اگر گدازند شمشیر بر سر بالین تو ام
 نباشد سر گذشت محصل من
 بز غم که نظران شده باش دکا خراکن
 بلال حیدر چو دیدی بر آرد دست دعا کن
 خاک این در شو که آخر خاک میباید شدن
 خاک چون گشتی ز می زناک میباید شدن
 صبا بسیار رفت این بار جان خواهم فرستادن
 به چو خورشید نشاید بزبان آوردن
 شیشه ناموس را بر سنگ میباید زدن
 خویش را بر آب آتش رنگ میباید زدن
 نیایی غیر تیغ خویش چیزی در و درون
 بللی کشته بود آد بخسته بن از هر

<p>بهر چون بگر جبار و بزرگان بستم هم درون جهان نه بد اهل دل خود را راه وجود کاتبی از غم روانه شد بدم پایان کار باید از جمله دست بستن خیال خط تو ام در دل پرازیگان پی سمنه تو بر خاک راه ساجد را ز ارشد چه قلم کاتبی ز فکر خط جان بشوق از نیساری رود پیشی تحسین از خورد و پوش من نداری کی نیستم کعبه که در سالی دی یک عالم</p>	<p>دله که سازم راه خود را پاک پیش آستان که وز درانتوان بود در غم نه شاه گرفت خوش سفری پیش فی امان الله که ماه طشت داری و زمهر آفتاب چو طوطی است که باشد در آینه سی بود چو صورت محراب بر مصلای و یک از تو نیامد از ش قلم تاج شاه از ندی قابل تاسع شمس چون نباشد هر دم از تو ناله افغان یانیم گردون که روزی بن دیکان</p>
<p>دلم چو ابر در آید بگریه مسکویه باین کمر چنین بید ریغ می بخشی بر سر سیم در خوش چرایل ز س زر چو اور پس شش پرده نهان یک بید بر نه تن که ندارد هنوز برگ دوش میگفت به بلبل دل من کابل گفت آصف بچمن میرود و اهل چمن</p>	<p>از مخا لصل دوست مگر تو نیز ز دلدار خوشیستن دوری گمان بزم که تو در یک دست دستور ایضا با وجود کرم حضرت داور ز گس خاصه در عهد سخائی ست کشور ز گس ایضا همچون عدوی شاه درون پر خیمست ایضا بازار بجزر چه این شورش و غوغا دارند جمله از خانه برون سر تماشا دارند</p>
<p>کاشی مولانا حسن کاشی در آمل میگذازند و همواره لالی میخ خاندان رسالت می سنجید و قتی قصید نقیضی آستان نجف اشرف گذرانید همان شب در خواب دید که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه میفرماید ای کاشی مسعود بن افلیح صره زر نذر ما کرده آنرا در وجهه صلح تو بخشیدم و مسعود هم در خواب سلیم او را مورد هنوز صبح ندیده بود که مسعود آمده واقعه را نقل کرد و صره زر سلیم نمود و مطلعش این است</p>	<p>وی ز عزت مایع بازوی نورج الان</p>
<p>ای ز بد و آخرش پیشه ای بل دین</p>	<p></p>

کاهی میانگالی شاعر مقرر است و باج قندگر غزالی مشهدی در حق او گوید که کاهی بهمان نکته
سرای چو تو نیست پشیرین سخن خوش اداری چو تو نیست کردی سخن ربوده خویش مرا کاهی چون
سکاهربانی چو تو نیست بدتر کن یا زنده سالکی مولوی جامی را دریافت دور بخشان میرزا عسکری
تمام خزانه خود را که مبلغی خطیر بود با دشمنان سپید همه را و غنمه پاشید آذربایجان و شمول غایت اکبر بادشاه
گردید بواسطه غزل از فیل صندرز که صلح یافت همه را و غنمه صرف بخشان نمود غزل مذکور این است

تا بفیلان میل دیدم درستان خویش را / صرف راه فیل کردم نقد جان خویش را

پادشاه حکیم که در هرگاه مولانا بحضور قدم رنجه کند هزار روپیه بصدقه می یافته باشد مولانا ازین جهت
آینده از حضور محفل خلافت کناره گرفت و در اکبر آباد مسکنه ثمان و ثمانین و تسعته دسین سده و دهی
پایانه عمرش میریزد و صاحب ثمرات القدس گوید مولانا قاسم کاهی و فقیه این رباعی در سلک نظم کشید

رباعی

هر کس که ز اسرار خدا آگاه است / پیوسته میان بگیانش راه است
از بنگ شود سرانا الحق ظاهر / چون هر برگش بصورت الله است

شیخ عبدالهی صدر الصدور در آنکس که دو پادشاه را بران داشت که او را بهزی و تشبیر این سخن
حاضر گردانند چون او را حاضر آوردند شیخ در مقام معارضه شد مولانا پادشاه عرض کرد که حضرت شیخ
رایر سیده شود که کاهی ازین پیشیده اند بانه پادشاه بشیخ گفت مولانا چه میگوید شیخ گفت استغفر الله
صورتش را ندیده ام چه بایست چشیدن مولانا گفت حق بجانب شیخ است اگر اندکی از ان تناول فرما
و ستری که گفته ام شکست نمی شود هر چه شیخ فرماید آنرا از او دارم پادشاه را این سخن بنایت و دقت
افتاد و مولانا را باغزاز و اکرام خصصت فرمود مولف گوید از کتب تاریخ مخصوص منتخب التواریخ
بر او فی ظاهر است که اکبر پادشاه از دایره اسلام خارج بود بی اعتنائی به او و در امور شرعی
استعمادی ندارد از جمله حرکات آن پادشاه بادی می نویسد که درین سال یعنی ثمان و ثمانین و تسعته
در پی تحقیق این امر شدند که طفل شیر خواره چند را در گوشه دور از آبادانی در محلی نگاه باید داشت
چنانچه هیچ آوازی نشنوند و دایه های مودب باید بر ایشان گذاشت و هیچ تعلیم سخن نباید داد تا بنیم
که مقتضای این حدیث کل مولود ایله علی فطره الاسلام اینها کدام دین و مذنب تلقین میشوند و نخست

از همه چه حکیم که پند نایب بران میخانه بست عقل را ضعیف از دالین جدا کرده و در زبانی داده در محلی خالی
داشته از آن گنگ عقل نمایند بعد از سه چهار سال گنگ برآمدند و در وجه تمهید راست آمد و اکثر
در آنجا روضه اندر خاک شدند از خیالات عالم بنگ قاسم گاهی است سه

نیکوکاری

نیکوکاری است عیان بر سر مرز ارمرا	سپید شد بر بهشت چشم انتظار مرا
از گریه من حال قریب تو خراب است	ز آن روی که مرگ سگ یواند در آب است
بروز خبر مرادیده پس گهر بار است	شب که ماه نباشد ستاره بسیار است
نه بنگ است که بر دیده دارم از پیری	برای خط جوانان دو چشم من چار است

کلیم ابوطالب الهمدانی الکاشانی استاد قیامت کار است و تخته کن دکان فصحاء و روزگار خاتم سخن
او عصا است بلکه آستین ید فیضاتج اقسام سخن را در کمال خوبی بگری نشاند و اکثر غزلیها را یکدست
بهم رسانده و در عهد جهانگیر به سپهر بند خرامید و با شاهنشاه از خان بن میرزا کستم صفوی مربوط گشته
در عایت فراوان یافت در شان و عشرین دالغ بایران برگشت و در فراق بنده غزلی گفت که این

دو بیت از آن است سه

دشوق بن زان ستم سر بر تقا دارم	که در هم گم بر آرم نمی نیم مقابل را
اسیر بندم وزیرین رفتن بچاپیشا نم	بکجا خواهد رساندن پریشانی مرغ بسمل

و پیش از دو سال در ولایت اقامت نموده دوباره خود را به بند کشید و چندی بامیر جلعه شهر ستمانی
بسر برد آخر بنیل صاحبقران ثانی شاه جهان تمسک شد و باستحقاق از پیشگاه خلافت بخطاب ملک الشعراء
ناموری انداخت لیکن اشارت الیه هم خلاق المعانی ثانی بود و هم ملک الشعراء صاحبقران ثانی و نیز در عهد
صاحبقران قران عید و نوروز دست بهم داد یعنی تحویل فیروز عظم در شرفاء محل غره شوال اتفاق افتاد
در همین روز بادشاه از سفر کشمیر عود نموده رونق افزای آبرو شد و بر تخت طاووسی که بصر
یک کرد و رویه مرتب شده بود جلوس نمود حکیم در تینت ارببه و توصیف تخت مرصع جواهر آبدار و ملک
نظم کشیده بعرض توایم سریر خلافت رسانید مطلع قصیده این است سه

حسبه مقدم نوروز و غره شوال	افشاند اند چه گلکهای عیش پر سال
بادشاه طیم را بهیزان عنایت بخیزد و پانصد روپیه همسنگ بر آرد این موزون صورتی بآن موزون	

محمود انعام شد و در جشن و درن شمس سینه تمان و اربعین و الف در دار اساطین لایم کلیم زاده شهر
 روید در حاکم شهر محبت شد کلیم در بایان نظم فتوحات صاحبقران ثانی تقریباً به نیت گشته نشین
 کشمیر حاصل کرد و سالیانه از سر کار بادشاهی برای او تقریباً یافت چون رایات صاحبقران در سینه شمس
 خمین و الف بگلشت کشمیر خرم امید کلیم قصیده در تهنیت مقدم بسین سلطان رسانید و به محبت خلعت
 او و دست از اشرفی طلالی احمد بهره مند گردید و همچنین روزی که در کب سلطانی از کشمیر حرف عثمان
 نمود کلیم را در صله قصیده و دست از اشرفی انعام شد پانزدهم ذی حجه سینه احدی و ستین و الف
 کلیم در آسایش کده خاوشان شتافت و در کشمیر قریب قبر محمد قلی سلیم بساط خواب گسترده
 گفت تاریخ وفات او غنی به طور مبنی بود روشن از کلیم به کلیم آتش از غسل قلم بیرون می آرد

عزنی دیگر بود در گوشه صحرا مرا	میکنند از دهر کجا جاری است سر برادر
مرگ را دشمنم فی از برای زندگی است	میکنند آخر کفن آلوده و نیا مرا
دنیا را شک فدا ده ام جویم دل آزرده را	از خون توان برداشت بی تحیر بیکان خود را
در کوچه یار سربزه و خود پر و کلیم	با خود میرامانت این آستانه را
دست هر کس را بسان سحر بوسیدن خطا	و نه هیچکس نکشود آخر عقده کار مرا
خاکپای توفه کم گرنگه از دبستان	و نه که بهم صلح دهد دیده و بینائی را
چون برت ایام طرف تا چند خلقی میطرت	و نه که از یک تنخ مینال دنیا را متاب را
شویم کرد و بدینال تو سنت اقیم	و نه اگر برای چهره در دست خاکساری ما
تمتی نبرند اغیا زلفت خویش	و نه که باغبان نشناسد که سیرت حبیبیت
چه میتوان ز پریشان شیرو در گرفت	و نه کلیم دعوی دل بران زلف یار گذاشت
هر که ایام پیش آورد ز دوش بر نشاند	و نه این پیشانی ز دوزخ در یار روشن است
گر بادی بقصد کشتن شمع من آید	و نه اگر نه کیست کایه بر سر خاک شیدانت
تا شود روشن که منکین کشته بیا دیت	گنبد از فانوس باید بر سر پدانه ساخت
پیوسته چو آئینه طفلی بنگاه	گر سوی من افکند نظر بادگری دشت
از شک و در چشم از سخت جگر نتوان شناخت	طفل خود سر بود رنگ نهشیدان گرفت

حسن اگر بی پرده باشد عشق از دیو است	دله	بر چراغ روز مال افشانی بر دانه نیست
دل ترک آشنائی باز و دو کدو رفت	دله	زان شد پسند یار که عیبت فانه است
هر قدم لغزیدنی فرشت قدم گاه من است	دله	چاه راهم چون قلم پیوسته همراه من است
رحم در پیش ز بهمت اهل جهان نخواه	دله	طفل اند دست شان دیدن آشناتر است
پیشود اول شکر کشته بیداد خویش	دله	سیل دایم بر سر خود خانه ویران کرده است
چو شمع عمر طبعی شمی است عاشق را	دله	بقفل سوختگان انقدر شتاب چراست
در خم زلف تو دلسا چه بهم ساخته اند	دله	چون نسازند بیای همه کینه بخیر است
کینه ایگاش باعث میشدی بقتل ما	دله	خون با حق کشته زد و از یاد قاتل میرود
پای و در اسن چو قفل بی کلید آورده ام	دله	بر نخیزم گر بفرقم خانه ویران میشود
ای جرس تابکی از ناله گلزاره کنی	دله	کس درین بادیه دیدی که بفریاد رسید
اگر جبار تو می را حلال میداغم	دله	خدا به تیغ تو خون مرا حرام کند
تاب سفر دور ندارد ز تراکت	دله	از دل نتوان حرف میانش بزبان
تا بداند که جبار خور طاقت باید	دله	یک نفس آینه خواهم که با و ناز کند
آزاده از خلق چون نخل درختان باش	دله	زیرا بنجاک افشان سائل اگر نباشد
خوب رویان چو نشینند در ایوان غور	دله	منصب آئینه داری بسکند زنده اند
صاقل ترک حق از بهر خوشایند کند	دله	زشت روییده آئینه بزر میگردد
رود آرام ز عمری که بجران گذرد	دله	کاروان اندر ره تا اسن شتابان گذرد
چه چسپان است بادل صحبت اشک	دله	بدست طفل مرغ بی پرافتا و
کلیم از دست بیداد که تالم	دله	که بر شتم گذار لشکر افتاد
سر بلند می هر کجا کمر سلامت بیشتر	دله	باد نتواندستم بر سبزه نوخیز کرد
در بدر نتوان بدینال خریداران دید	دله	خوب شد اسباب مار بکلم سیلاب برد
خاکساران بیشتر از نفس نیست می برد	دله	کلبه دیوار کوتا مان پر از مهتاب بود
در سنگ خاره نیز اثر میکشد سخن	دله	کوه از صدا همین سخن اظهار میکنند

هر کم بر بجان گوارا که دیار زندگی	وله	روز کوتا پاپه آسایش مزدور بود
سر دار الفتی بهوایت که چون جاب	وله	یا و سفر کند اگر از سر بدر کند
فیضی اگر کبکس رسد از اغنیا چرا	وله	بی آب کس مسافر دریا نمی شود
از دلم آید ویران شد دست انداز	وله	میر و پادای از راهی که لشکر میرود
زود رفت آنکذا سر ابر جهان شد آگاه	وله	از دبستان برود هر که سبق روشن کرد
کلیم بخت تو آنکاه بشو و بسب رار	وله	که یار سر بکنارت نهاده خواب کند
ایل کرم که عزت همان شناختند	وله	خجالت کشند که غمی از دل بدر کنند
پاره موم بدست انقلاب روزگار	وله	رو تو اتم ساخت مهر صورت که خوابد
دل از خواب دارم تا بسنگ نه بند	وله	از قفل بی نیاز است تا خانه درنداز
بمجد تیر برود و کمان ز ابر واد	وله	هفت ناک او هیچ مسلمان نه شود

و این مضمون از طایلی استر آبادی است که سیکوید

هر چرخانی که دوا بر دوسه تو افکند	سه	بس کار گر آمد که بزور دو کمان بود
تا و کش در کوچه ای زخم چیدن خانه ست	وله	شفخ بی پروای باقیمر و لهامی کند
تا کی کلیم گریه کنی گاه دیدنش	وله	کس راه را همیشه در آب روان ندید
ز فیض باطنی پیر جام محروم است	وله	کیکه دست ارادت بیکشان ندید
رشک بر سنگ فلاخن برده سرگردانم	وله	کو پس از سر گشتن آخربجائی میرسد
شب آویند بدر یوزه میخانه روم	وله	ز آنکه از هفته همین شب بگدای افتد
بخت بر ایل سخن کار ز بسنگ گرفت	وله	قفس طوطی خوش لجه ز آهن باشد
مرومی زید الحق چشم بیمار ترا	وله	خود باین حال و حال خستگان دامیرسد
در محلی که تازه در آئی گرفته باش	وله	اول بیایغ غنچه گره بر چین زند
چشمان تو ام تشنه بخون اند مبادا	وله	این شربت کم بخش دو بیار نباشد
در حقیقت ننگ سستی مایه دیوانگی است	وله	در چین بید از غم بجا صلی مجنون شود
مائل کار دنیا بسیار لالو بای است	وله	هستایم چون بهشت علی که کمال افتد

باشد برای طفلان نیاز یاده بهتر	دله	در چشم اهل دنیا جان قدر تن ندارد
خیال آن لب خندان بخاطر عکین	دله	بسان آب بقا در سرای فانی بود
چنان کن که کلیم از در تو پاک شد	دله	شکسته دل شده باری شکسته پادشاه
چرا آب بقا نبود سیه روز	دله	که راه راحت آباد فنا زد
تا بیدار تو شد دیده بستان روشن	دله	سور گفت بشکر آنکه که آزاد بود
اگر چه از غمزه رویم عیار برگزین	دله	بچشم من نرسد قوتیای خاک درش
سجده گوشت بر بندای روی عکین خم کن	دله	از قبول خلق از جاد میا محراب باش
تیغ اگر بر سر خوری رنگ رخسار میا	دله	با بلاها تازه رو چون عکس در خواب باش
بنامه چند نشینی سری به بستان کش	دله	چو چشم خویش دی یاده در گلستان کش
در جهان طالع خاکستر صیقل دارم	دله	خود سیه روز هزار آینه روشن کردم
ای گوشت غلت ز تو آب زخم افرو	دله	نشستم اگر قدر ترا در بدر افستم
روز عیدم شیوه من غم ز خاطر بردن است	دله	تازه سازد دلخ مردم چون محرم قسم
خودمانی شیوه من نیست چون دیو ارباب	دله	گل بیا من دارم اما غار بر سر میز نم
بسان شمع کس آواز گریه ام نشیند	دله	باشک خویش اگر تا صبح غلطیدم
بر سرم گل شود از فیض درون خاکستر	دله	میتوان یافت که از شمع نظر یافته ام
گر درون لبریز نشتر باشد از شمش خلق	دله	لب به چند از شکوه کس شرب ماهی گزین
ز شوق شاهد معنی همیشه ایجو دواست	دله	براه عالم بالاست چشم حیرت من
بنازم ترک چشمیت را که ترکش بسته نخواهد	دله	بجز نریز اسیران اینچنین باید میان بستن
تا نیم و کشته دلقی دلگیر از دو عالم	دله	سر چون جرس کشیده و حجب پاره پاره
ز نثار و فارغ غرض آلود با ششی	دله	در کوی توقع سبک قصاب با ششی
ممشوق خور و سال در آید بقیه ضبط	دله	سروی که قد کشید ز بستان بر آمده

مؤلف گوید قید ضبط قریب پتراد است اند اقصاف کل تامل و اگر داو عطف در میان آرند احد تا زاید
می افتد از محال و دست و در هیچ شاه جهان احد ذکر اسباب عیش

ولما کشف البستگی نیست در بود	وله پیش خدا و سایه او دست بستن است
چمن تقویم نو آورد بهرون	وله که جد و لما بهر جانب روان کرد
لیس آنکه از قوم سبزه و گل	وله همه احکام روشن را بیان کرد
بجز گشت بلوغ و ساعتی خوش	وله برای مقدم شاه جهان کرد

و قتی غزلی طرح کردم که این بیت از ان است به نظر کن هیچ نوزمی که افتد روز عاشورا بنا نشا طوغم به دست و گریبان است در واقع بنا بخاطر رسید که مضمون تازه یافتیم بعد چندین روز دید ان کلیم میر کردم این مضمون بنظر درآمد میگوید

عیش هم گردد و لبی تلخی اندوه نیست	بگو نوزی که واقع در محرم میشود
و همچنین در او اهل متقی این شعر گفته بودم	
چون سقال نو که اول آشنا گردد باب	به چشم نو آموز من در گریه دار فلما

بعد از ان شعری از کسانی مرودی که از شعرا و محمد سلطان محمود غازی غزلی است بنظر رسید لند ابیت خود را از مسودات بر آوردم بیت کسانی این است که آن باگ خورد لبش نوم از باغ نیر و زده همچون سقال نو که با تش فروز منده سپس این شعر میر آتشی همدانی ملاحظه افتاد

به چون سبوی نو که اول بار بسند آب را بهی ہی توار ددل را میگو که این کس بچه غرایم خوانی پرزادی را تخیر میکند آخری بیند که پری خوانی دیگر پیش ازین او را درین عبارت بند کرده است بارے دل گزیده را با این تشفی میتوان کرد که مضائقه نیست قدم بر قدم استاد افتادن دستاویز افتخار است لکن از زبان بدگمانان نمیتوان رست که حل بر استراق سمع میکند و ترکش ترکش تیر های طعن خالی می سازند کاش ناموس سخن بگردن نمی افتاد کلیم در تاریخ نو

او رنگ زیب خلد مکان خلف صاحبقران شاه جهان گوید	
و او ایزد به باد شاه جهان	حلفی بهیچ نو گل شاداب
چون باین مرده آفتاب انداخت	افسر خویش بر هو اچو جاب
طبع دریافت سال تاریخش	ز درتسم آفتاب عالم تاب

بلند این تاریخ زیاده دارد لند التیمه کرد و گفت آفتاب افسر خود که الف است انداخت مولف گوید

عاشقانه اول شعر از محمد سلطان محمود غازی غزلی است

تعمیه تاسیخ خارج ازیتی که مشتمل بر ماده تاسیخ است طبع نازک پسندنی پسند و فقیر تعمیه اسقاط الف خود
مصرع تاسیخ بر آورده یعنی در ماده تاسیخ الف اول آفتاب صورت رقم بندی دارد آفتاب عالم تاب
که رقم راز دالف ساقط گشت و چون غلج کان در سن جیل سالکی بر تخت نشست خود تاسیخ جلوس
خو یافت که آفتاب عالم تابم و چون در سن نو سالگی رایت غم بکاک جاودانی بر افراخت میر عبد الجلیل
بلکرامی تاسیخ حلت اولی آفتاب عالم تاب یافت فی بالفتح بمعنی سایه زوال آفتاب است

حرف اللام

مولانا لطف الله نیشاپوری جامع دانشمندی و سخنوری بود و از مشرب صوفیه صافیة چاشنی داشت
معاصر و امجد امیر تیمور گوهر کان است و در مح میر انشا شاه خلف امیر انشا بسیار دارد مولانا از نیشاپور
بده اسفری که بقدم گاه امام مشهور است نقل کرد و باغی ترتیب داده در آنجا بسمیر و دیار دم کم اختلاط
سیکد سلطان حسین میرزا در مجالس العشاق می نویسد که وی در مقصد و هشتاد و شش از دنیا رفت و دفن
او در پیش کوه نیشاپور نزدیک بقدرگاه سلطان خراسان بر سر راه است و دولت شاه وفات او در سنه مشهور
شمانمایت نوشته و الله اعلم وقت وفات تنها بود این رباعی در دست او بر پارچه کاغذ نوشته یافتند

رباعی

دوی شب ز سر صدق و صفائی دل من	در سیکه و آن روح فزائی دل من
جامی بمن آورد که بستان و نبوش	گفتم نخورم گفت برای دل من

شاهزاده میر انشا اورا اشتری صله بخشید قصه این صله در تذکره دولت شاه مسطور است مولانا این
رباعی ششگانه چهار شهر چهار روز و چهار گل و چهار عنصر فرمود در رباعی

در دیر لاله آتش آفتاب	دوی نیلوفر بهیچ در آب گریخت
در خاک نشا پور گل امر و ز شگفت	فردا بهری باد سمن خواهد پیخت

قبلا نیک جواب این رباعی خوب رسانده رباعی افروخت لاله پیر آتش طوریه دوی گشت
گل افشان تبت از باد و پوریه امر و زبری بنفشه شاداب شگفت بنفرد او در خاک هری
سوری سوریه و خان آرزو چهار نام پیغمبر و چهار گل و چهار عنصر درین رباعی گفته آورده
رباعی گلزار در آتش چو قد ابراهیم بنفرد او در خاک چین لاله بود دست گلزار

نشرده قدم چرخ سبز و لب آب	نسرین چو دمان عیسی از فیض نسیم
لسانی شیرازی فصیح اللسان لمع البیان است معنی رنگین با عبارات صاف آمیخته و باده گلگون در شیشه شیرازی پنجه از شیراز به تبریز افتاد در انجمن صراف پسری فولاد نام دل اورا آتش عشق بزم ساخت و چون کعبه قیام زری از مولانا در خواست نمود مولانا قصیده در وصف این بخت شامی گفته گذرانید حکم کائنات قصیده شد شار الیه چون این شمه بیت بخواند سه	
پای تاسر نم آزرده شمشیر چنان	از بخاک کارے دور فلک بی سر و پای
پای بی قوت من بادیه پیاسه عدم	دست بقدرت من سلسله جنیان بلا
می بن صافی دار باب مروت فی فوق	از من پیش و صراف سخن نابینا
این بخت هم برین بیت آخر بسیار بیدار غ شدا با باقتضای شیوه مروت از سر عطا سه جایزه نگاشت و سی توان تبریزی که صله مقرر یک قصیده امید شیرازی بود با خلعت غایت کرده و رخصت داد و کسان در سینه احدی و اربعین و شصت و نه از دنیا سپری گشت و در سرخاب تبریز مدفون گردید او سانی	
سیکندره	
وقت کشتن دامن قاتل دست آمد مرا	آز غم آرزوی دل بدست آمد مرا
بیا که گریمین آنقدر زمین نگذاشت	وله که از فراق تو خاک بسروان کردن
گیرم که شدی مست و میان کمر کشیده	وله دستی که کشد بند قهای تو که ام است
گر غایبانه صورت چنین عاشق تو نیست	وله برخو و حرام کرده چه خور و خواب را
آن پسری با پدری رفت و میگفتند خلق	وله خون ما چون شیر اور باد فرزند ترا
گر م بجز رجاء میکشی نمی رنجبم	وله که مست خشنی و اینها با اختیار تو نیست
هزار میوه زستان آرزو چیدم	وله یکی لذت پیکان آبدار تو نیست
بگدایان در دست رام نگردد هرگز	وله سگ کوی تو کم از آهوی صحرائی نیست
پای سگان کوی تو آزرده میشود	وله زهار شیشه دل ما بر زمین مزن
کرده ام عهد که تا صبح قیامت نماند	وله از سواد شب گیسوی تو بیرون نروم
همسایه طاووس هشت است نیش	وله کی سایه او در دل ویران من افتد

می سیم گمش برافاز بسبل یکینم	دلہ	بیغان چون آب در گلزار بیکرند و من
سینخت دگر با من درین میدان بایستی	دلہ	کسی انگینی با سایہ تا کی در دہل گوید
دست ارادتی کہ بست تو داده ام	دلہ	از جام می تھی کن ای پیر می فروش
چون پردہ بر انداخت بعد غم و دلال	دلہ	دلدار تو کش از پی عرض جلال
چون داغ اتوی گرم بر طلسم آل		پیدا شدہ از عارض اوسایہ زلف

حرف اسیم

دو مری نیشاپوری

مغری نیشاپوری صاحب مرتبہ عوفی است و ملک اشعار سلطان سلجوقی آورده اند کہ ستمہ شاعر در ستمہ دولت مرتبہ یافتہ کہ مثل آن در هیچ عصر نشان ندمند رود کی در عهد سامانیان و مغری در عصر غزنویان و مغری در زمان سلجوقیان و بسبب ثرتی او در خدمت ملکشاہ آن شد کہ شب عید سلطان ہارکون دولت ہلال عید محبت ناگاہ اول چشم سلطان بر ہلال افتاد خیلی شاد گردید و باشارہ انگشت ہلال منہ دیگران را ہم دلالت نمود مغری در حال بر بسیل از ستمال بعرض

رسانیدہ

ای ماہ گمان شہریاری گوئی	یا ابرو آن طرفہ نگاری گوئی
سختی زدہ از زنجیر سہ گوئی	در گوش سپہر گوشتواری گوئی

ہلال ہر صراح این رباعی ناخن بہل سلطان زد و پسی کہ نعل سمش کرد از ہلال میبرد عنایت کرد

مغری باز بدیدہ انشا نمودہ

چون آتش خاطر مرا شاہ بدید	از خاک مرا بر زیر ماہ کشید
چون آب کی ترانہ از من لبشید	چون باد کی مرکب خاتمہ بخشید

سلطان ہزار و نیار دیگر افہام نمود و فرمود کہ اورا الملقب من باز خوانند لہذا مغری مخلص قرار یافت و دوسے سلطان سخر گوی می باخت ناگاہ از پشت زین بر زمین افتاد مغری فی البدیہہ معروض

داشتہ

شاہ ادبی کن فلک بدخورا	کہ چشم رسانید رخ نیکورا
گر گوی خطا کرد بچو گانش بزین	در اسب خطا کرد بمن بخش اورا

در مصرع اخیر ایهام خوشی واقع شده سلطان اسپ اورا از زانی داشت مغری باز عرض کرده

رفتم بر اسپ تا بحر مشی کشم	گفتا که نخست بشنوی آن غم زخوشم
نی گاه وز منم که جسم آن بر گیرم	نی چرخ چهارم که خورشید کشم

روزی سلطان بحر میری انداخت مغری عازم ملازمت بود فقرا را نیز از جاده دوت اخراج کرده
بمغری رسید بعضی نوشته اند که مغری آن زخم هلاک شد اما قصیده که مغری در شکر شفا و خود گفته میگوید

که از آن زخم شفا یافت مطلعش این است

منت خدا را که بفضل خدا ایگان	این بنده یگانه نشد کشته ایگان
------------------------------	-------------------------------

و این رباعی او نیز مشیت شفا است رباعی

گر سینه بخت شاه سخر مارا	کم نیست خار عشق در سحر مارا
گردل برود یار دلبر مارا	پیکان عوض دل است در بر مارا

امیر مغری این رباعی مشتمل بر حاجت که عبارت از ردین بن القافین است بسیار خوب گفته

ای شاه زمین بر آسمان داری تخت	سست است عدو تا تو که نذر سخت
حمله سبک آری و گران داری خست	پیری تو تیر بر دوان داری بخت

و مولانا محتمم کاغذی ردین را بر حاجت افزوده با وزن کوتاه میگوید سه ای طور تر اجمان خریدار
من جو تر اجمان خریدار نه لکن امیر مغری رعایت طباق هم کرده و در چهار مصرع حاجب و
طباق را با سلاست عبارت و حسن معنی آورده و سید ذوالفقار شروانی قصیده سی و هشت
بیت گفته که سه قافیه و حاجب و ردین دارد مطلعش این است سه ماه من در مان جان از
شکر گو یا که نه آفتابش سایه بان از غیر سارا که نه مولف گوید در شعر عرب ردین و حاجب نیاید
و فقیر را در مطلع از قصیده عربی حاجب اتفاق افتاده مطلع این است سه نار از یاد مذیته فولاذا
نار الوداد مذیته افلاذا نه چون بنا حاجب بر تکرار لفظ در وسط مصرع است تکرار لفظ ندارد و ابتدا
هر مصرع هم درین بیت حسنی پیدا کرد معنی بیت آتش چوب که از نده آیین است و آتش
جست که از نده جگر پار افتاد سخن میداند که اجتماع معنی لطیف با اینهمه شرایط لفظی و معنای
عبارت ندرتی دارد از محال ص امیر مغری است بعد تعزل

<p>آفتاب محفل ادرگر زوال آید چه شد چون قلم گیری و بر نشور با طغرائی طوبی آنکس را که بند بر سر دیوان ترا عاشق ز اگر جایون محبت آن ماهر و عاقلا ز از جایون محبت او خوشتر است عقل را پیرایه باشد هر چه او کرد اختیار حشمت کلی اگر چند از پیر میراث یافت کگاه رعد از بر تن تو زند بر برق بانگ برق با جود تو گویا ابر را گوید مبار تا که از لفظ سوزا شد سار اشتقاق اشتقاق منشعب این دیلندر جهان گر نور سه و روشنی شمع تراست گر شمع قوی مرا چرا باید سوخت</p>	<p>بهست ویدار خداوند آفتاب پیروز دل شلاخ طوبی را بود با نقش مانی اتقال شلاخ طوبی در یمن و نقش مانی در شمال خوشتر است از عرو مال صحت و عمر شباب خدمت والا امیر عادل مالک قباب فضل را سرایه باشد هر چه او کرد انتخاب حکمت کلی بنفس خویشتن کرد اکتساب کگاه برق از بر تن تو زند بر برق بانگ رعد با جود تو گویا ابر را گوید مبار تا که از بحر هرج باشد بر جز را انشعاب از یمن و از یسارت بادایوم احساب این کاهش داین سوزن از بهر چه است در ماه قوی مرا چرا باید کاست</p>
<p>محمد الدین بکر فارسی نسب او بکسری نوشیروان میرد بکر زوگر را گویند و منی ترکیبی آن بهم گفتند و پیوسته دهنده چیز با صاحب فرهنگ رشیدی گوید محمد بکر زوگر بود مؤلف گوید زوگر بودن با ولایت کسری منافاة ندارد که بنجام هر ایل حرمه را یاد میکنند محمد الدین صاحب شیخ سعدی شیرازی است مرد فضل و شاعر زبردست و خوشنویس بود و در بنده گویی و انجمن آرائی ممتاز نیز نیست اول با اتابک سعد بن ابوبکر مصاحبتی بهرسانید و بخطاب ملک اشعرائی بلند آوازه گردید و پیش از مجلس اتابک رخصت گرفت اتابک شمس که لکن ز زمین داشت همسره کرده صبح فراش رفته لکن تقاضا نمود محمد این قطعه نظم کرد با لکن پیش اتابک فرستاده</p>	<p>چرخ قله خورشید را در هر دو غن که کرد هر که این تیره رای شاه ز من سرای بنده که بد تیره چون چه بیزن</p>
<p>خدا یگانا آنی که شمع دولت تو حکایت شب دو شین و شمع آمداد ز روشنائی او شد جو بزم بخور</p>	<p>چرخ قله خورشید را در هر دو غن که کرد هر که این تیره رای شاه ز من سرای بنده که بد تیره چون چه بیزن</p>

در بکر محمد الدین فارسی

<p>کنون رحمت آن بار که که باقی باد هوای گلشن دیده ارشاد میطلب گلن نفاست جوهر نمود و کرد ابا چو جنس خویش ندید و ز جنت بود جدا زمن سعادت طشت خانه میطلب بماند شمعش در بنده خانه فی الجمله</p>	<p>همی که از دو میریزد اشک بر دامن که خوش بود رخ زیبا و شمع در گلشن ز خانه که ز سنگ اندر بود و دادن شکست خواست شد از غایت عناد وین چنانکه میل جواهر بود سوی مسدود و لیک باز سوی طشت خانه نداشت گین</p>
<p>اشک آن گلن را با گلن دیگر باو فرستاد و این دو بیت در جواب نوشت سه طشت شمع ز رفتن تمام تو اضع برت فرستادم به دیگر شلش از چه کم باشد نه بایکی دیگر فرستادم به بعد نوشت تا که جانب برد رفت و از انجار و با صنفیان آورد و تقریب خواجها به او الدین صاحب دیوان خلف خواجها شمس الدین صاحب دیوان سرایه اعتبار نامه دخت و چون خواجها به او الدین در سنه ثمان و سی وین و ستانه در گذشت مرثیه دگر داری نظم آورد که مطلعش این است</p>	
الامان الامان که جان جهان	در دل خاک تیره شد پنهان
<p>و خواجها شمس الدین بعد فوت پسر در سنه ثلث و ثمانین و ستانه در مغرب خاک خود رفت روزی در انجمن خواجها به او الدین از سرعت قلم نمونی گذشت مجد گفت کتاب سلجوقنامه را در یک روز توانم نوشت خواجها فرمود این دعوی را تمام باید کرد مجد در مقدمه یک روز کتاب نوشت و بر ظفر آن این قطعه ثبت نمود قطعه</p>	
<p>بحکم قاطع دستر و خواجها اسلام کینه چاکر محکوم بسند فرمان بچند ساعت روزی کم از دو انگ شمی بسال ششصد و هشتاد و هشت</p>	<p>بجاء ملت و دین خواجها سپهر غلام بدست خویش که فرمان ده است بفرام کتاب قصه سلجوقنامه کرد تمام شب و شنبه و فرخنده سلخ ماه میام</p>
<p>خواجها سبزه زار دینار جانزه داد و هر که تار نفس چاک پیراهن دل رفوی سازد</p>	
<p>دگر چه چاره کنم عشق بارش شکر کرد دگر بواسطه زلف عبرت افشاش</p>	<p>به تیغ قهر دل خسته را سحر کرد نسیم عشق دماغ مرا سحر کرد</p>

<p> بهادور در آتش هوای کس ز خمر آینه رخساره دم سر دم بر بخت خون مرادیدانه جانان رگیت ز هر چه کرد دل من مرا لاسست کفایت سپهکشی که یک حله با سپاه مدد ز تیغ اوست عجم را همان کشای شمشیر های معدلش سایه بچنان افکند جهان ز رای تو آئینه باین نیت ز بهر بند گیت دهر درد یار خشن بنحایت تف خشم تو نطفه زرا رحل بهند دیت فخر کرد زان ریزد شمع مهر ترا مشتری خرید بجان بهمان پناها شری ز حال من بشنو بیک نظر ز غایت عزیز گردانم حوالتم بزمانه کن زور که خویش مرا بسایه خود در پناه ده که خدا بخشای خیر بیدل برین بیچاره بیدل </p>	<p> دل که طعنه خاک ره او به آب کوثر کرد صفای آئینه طبع را کدر کرد نمود شیفته سر دل مرا نه دلبر کرد جز آنکه محبت شهر یار صندر کرد جهان کند که علی با حصار خیر کرد که در دیار عرب ذوالفقار حیدر کرد که باز دایمی بکس کجوتر کرد اگر چه آئینه در ابتدا سکنه کرد بوقت مولد اطفال ماده را ز کرد محب مادر که در صلب خصم دختر کرد بنام او فلک و هفتین مقدر کرد بهین بخت تو رش نام سعد اکبر کرد که نظم حال مرا چرخ سفله ابر کرد که آفتاب بتاثير خاک را ز کرد که خود زمانه حالم را باین در کرد انال عمر ترا بسز و سایه گستر کرد که چون خزانده شد در گنجین بی یار و بی محرم </p>
--	---

درین بیت ناظم قاضی را از حد که زانیده شیخ سنگی هم باین زبان حرف میزند بزرگوار است
 چون بگل در ماند دولت نه سوخت که بیچاره بار من دارد

میرجلج از سادات جنایه است در قصاید میرجلج و در غزل النسی تخلص نموده و به نقاب از بهر
 لایه طلقان معانی میگوید و ملاطفتی میگوید که در مجلس مولوی جامی تعریف قصیده گوئی او مذکور شد
 جمعی گفتند میرجلج کم و در زیده مولوی جلیل غزل از دیوان امیر خسرو انتخاب زده میرفرستاد میر
 ترکه غزلها را چنانچه باید بقیع نموده ارسال کرد مولوی با امیر علی شیر فرمود

مناسب آن است که پادشاه گفته جانزه باید فرستاد امیر علی شیر به سلطان حسین میرزا عرض کرده یک طبق
ز سرخ و سپید و پاره ابریشم و یک چهار فلک ارسال نموده ملاقاتی بنویسد میرزا قبول کرد و عتیق خان در دست
نیکار که مقبول خبر و الله اعلم ملاقاتی چند غزل از جمله العین در تذکره خود آورده از منظومات او است
لیلی و مجنون مطلعش این است مطلع

ای عشق ترا جهان طفیل	مجنون تو صد هزار لیل
در سینه هر قسم آه جاگداز آید	چو آتش که نشیند می و باز آید

محبی لاری از تلامذه علامه دوانی و جامع فضیلت و سخندان است در سلک شعراء سلطان یعقوب
انتظام داشت و تازان شاه طاسب اضی صفوی در قید حیات بود و توفیق زیارت حرمین مکرمین
یافت و بعد معاودت ازین سفر برگشت از شنوی فتوح الحرمین بنام سلطان مظفر بن محمد شاه گفته بعضی
رسانید و صد هزار سکنه ری صلحه برگرفت و او را شرمی است بر قصیده تاجیه شیخ ابن فارض مصرع
و فقیر کولف در زمین بین تاجیه قصیده مختصری دارد این سه بیت از آن است و لولا العیون المنویات
التي به لما عرفنا البرام فرقت بین می الایام ایضا صیایه بدین آذیت اچار السیلم تاذت
ات و دوشاه ای می نشون حولان فادست التیام بالعیون و مرثیه از انفا سس محبی است

بهر تو ام کشند و تو آبی نیکن	ای سنگدل چه آه گاهی نیکن
از برای تو هر کس که شد مملو مملو	تو بادار شدی دینش ماند بمن به
چون من از رشک نیرم که جویم بر تو	پرسی اول زمین هوشه حال دیگران

مختصم کاشی استاد عالی مقام و درخشان بنجان خلی صاحب امتشام است تنوی مختصری در مدح علی
تاجانان شتبله عرض حال شخصی از کاشان بنده وستان فرستاد و تاجانان التماس او را قبول
و ارشاده سفارشی را بطلب فایز ساخت صاحب تاسخ عالم آرای عباسی گوید مولانا مختصم قصیده
عزاد در مدح شاه طاسب و قصیده دیگر در مدح پرنیام و دختر شاه مذکور گفته از کاشان باصفهان فرستاد
و سبیل پرنیام از نظر شاه گذشت شاه گفت من راضی هستم که شعر از بان بسدح من
آلایند اولی آنست که قصاید در مدح انتمه ابلیس رضی الله عنهم گویند و هله آن اول از ارجح

مقدّمه حضرت و بعد از آن از اوقات نسیان چون آنچیز بود لا تارید ترکیب بندرتی سپید شد و طبعی
 عنه گفته فرستاد و بجایزه لائقه کاسیاب گردید اگر چه موز و نان بسیار برقیه آنجناب غایب فکر را و حکم نیت
 احسن قبولی که این مرفیه یافت دیگر را نصیب نشد بقرب رشیه حسنه فائده بر زبان قلم می آید
 خوبی در کتاب العرفی احوال من غبر میگوید عبارت عیبه ترجمه اش اینکه اول کسیکه نوحه بر حسین
 رضی الله عنه کرد و عزالدوله دلیلی است روز عاشوره سنه اثنین و شصین و ثلثمائنه اهل بغداد را بر آن داشت
 که نوحه و ماتم حسین رضی الله عنه بجا آرند و فرمود تا دکانین را تخته کردند و بازار را رسیاه پوشختند
 و طبافان را از طح اطعمه بازداشتند و زنان را و افش از خانه ها برآمدند و مویریشان و طپانچه
 بر روزنان که مردم را در فتنه می انداختند تا نظم تبریزی در تذکره خود وفات محشم در سنه هزارم
 نوشته و دوازه اغستانی بنویسد که لفظ در محشم و محشم در دوازده رحلت اوست و درین ماده چهار
 عدد و اند هزار کم است چند نیست از دیوان محشم پییده در اینجا جلوه داده میشود

<p>بصد اندیشه افکند المیثم آن نیز دیدنها غافل محشم امروز سیکرم تماشا کن ز آه با کمائی تناده بود امشب زبان شکوه بکشایم اگر بر خجورت یاد باد آنکه دی ازور تو میر فستم من خود ایشوخ کنه گرام دستو قریب حسن لیلی جلوه گرد چشم مجنون بود بر ترا بکوی رقیبان گذار بسیار است بصیت حسن اول دل برده آنکه نماید دیدم آن خال و تنافل زوم آهیم بر تن تو که و انغ تیره روزی شمرده چه دانی چو ممکن نیست آن سه باسان مخلم سازد تو ای طبیب ازین که مگر گذر دهد</p>	<p>در آستانه نگاه تیز تیر آن لب گزیده بنا که چون بر باد شای داد خواهی میزند خود که نمید پیایی همنشین ما را ملاست از زبان خنجر جلا دکن ما را محشم پیش سگان تو صان بود مرا با من امروزه رای تو بی خبری نیست فلن مردم اینکه لیلیه چهره زیبا نیست زر بگذار تو بر دل غیاب یاد است چو صیاد که صید افکند بیرون از کین نتوانست که تعظیم سیاهی نکند شب تار محشم را که ستاره میشار بگو شمع ها سگ مناکه کرد محکم سازد به آن مرعین که کارش ز چاره نیکند</p>
--	---

<p>چون دلم چو بار داشت ازین سایه رحمت و لا داشت شب بجز دیار از سفر آمد بزم قص چون خوشن آید قدر خالیش شمع تان تا کی برگرد دست کردم بر سر کوی تو هر گاه که پیداکشتم چو در خلوت روم سولیش بی دروزه گاه دامن سعی بر زده بر هلاک من در غم من بنوعی مدعی را کام بخش تا دوست را خا بست دل پر دین شکسته بر غم من تو باغیا صبح و شام میگدی سرشک حسن است نگاهی که تو داری</p>	<p>سوی سروی که دارد عالمی را در پناه خود ز خواب غم بکشاید به آفتاب بر آمد نهاد زنده غیر از غلبند نخل بالایش پر دانه خوشه شم کن تا گرد دست کردم سگ کویت بفغان آمد و رسوا شدم زبان عرض حاجت بند از تقییم بسیار اول هلاک بر زدن دامنست شوم که میخواهد با خلاص از خدای من بقائی دل بردنی باین رنگ کار بست و بسته اگر من بشوم رسوا تو هم بدنام میگدی ترکش کش او چشم سیاهی که تو داری</p>
<p>ولا دیگر برانی کا بروی غیر تم ریزی من از غیرت نشستم درین نوبی جبار نخواهم بود آن خلجی که از دست یکدم تو چون سگ پاس میداری و من سوسن دارم و مادام میروی جانی که آنجا تنفس یابد</p>	<p>آن گویم برین خاک مذلت بر سر ریزی تو از بی غیرتی تران درخواهی که بخیزی که ترسم بهر صلح آنجا شفیعی را بر انگیزی که ناگه فرستی یابی و در دینش آوری همانا تشنه آنی که خون تحتش ریزی</p>
<p>تزویت انگیز هوایی که ز محرومیه بارغ رحمت نیست میسر گرد سپی نیندیشد ز خون مردم آن بزرگان که آمدیم</p>	<p>کرده بیرون نیرک لشکر دوش بک از راج چنین شوکت حوالی بک که سرخ موه خفافت اندر کف شاه جهان</p>
<p>مذکف گوید سه آزاد از رنگ قلعی پریده ایم که در کف تخلص دروگند پانچام راز چیده ایم</p>	<p>مطلبی که در کف تخلص دروگند پانچام راز چیده ایم که در کف تخلص دروگند پانچام راز چیده ایم</p>

مطلبی
 که در کف تخلص دروگند پانچام راز چیده ایم
 که در کف تخلص دروگند پانچام راز چیده ایم

ذکر ایلی جبریزی

درین مقام زیارت می گویند که ای شاه جهان خدایا

مطلع را در مطلع خود پیدا کرده ام و در مطلع رعایت معنی متخلص نموده این مطلع هفتمین مصداق مضمون مذکور است مطلع	
هفتم چون عمر من خدمت دی مسکنی	یاد شاهی که کردی این مان کی مسکنی
یابی از موزونان تبریز فارس است میل طبع از مانی داشت و تخم معنی در سرزمین سخن یکا شست در شاه طهاسب اشقی صفوی میرزا احمد قصیدی خالصات فارس و دست پیدا در از کرد مایی باطله رعایا بهرگاه شابی آمد قصیده اظهار تم نظم کرده و معنی غریب را کافین جامه پوشانیده از نظر شاه گذر شاهی توان صایه قصیده از میرزا احمد دایند در زیر یک دیالنیان در محاسبه برآوردند مستر و ساخت این دو بیت از ان قصیده است	
ای کار جهانی شده از جور و شکل	مشکل که رود نقش ستم ای تو از دل کرز در جهانی تو دل و دست جهانی چون مرغ ستمیده عاجز دم بسمل
مخنی مانند که بسمل مذبح و مقتول بنشیند را گویند و معنی فرج نیز آمده چنانچه در شعر ایلی افتاده صاحب بر آن قاطع گوید و وجه تمییزش آنست که در وقت فرج کردن بسم الله میگویند و خوف گوید بسم الله که محفل فرج است از ان مذبح با فرج اراده کردن نوعی از مجاز است و از بسم الله بر زمین چنان حرف التماس کردند چنانچه عریان بسم الله الرحمن الرحیم را بسمل خوانند و لا حول و لا قوة الا بالله را توقله نامند و این را در اصطلاح انویان بخت خوانند و شیخ جلال الدین سیوطی در مرزهر اللغة بر آن بخت یابی مستقل عقده کرده در مقام زبان قلم شمی گوهری افشاند و فائده چند بعرض بفرستند ان میرساند مولانا ظهیری ترشیزی گوید عشق صیقل گر آئینه ادراک کنم پتیره گردید دل از رنگ بوسه پاک کنم کلمه گرد در آخر کلمات آید افتاده معنی فاعلیت کند چون شمشیر گرد کار و در پس الحاق کلمه گرد در آخر لفظ صیقل حاجت نیست زیرا که جوهر لفظ صیقل که صفت مشبه است افتاده معنی فاعلیت کند حسب صالح گوید صقل السیف جلاه فهو صاقل و الصانع صیقل فارسیان صیقل را بمعنی صقل حاصل مصدر دانسته کلمه گرد الحاق کرده اند استاد انوری صیقل بمعنی صانع درست استعمال میگردد و گویند باد با آب شمر آن کنند و رستان که کند بارش آئینه بسو بان صیقل نیز شمر بشین مجبه بر وزن قر حوض خورد و آبگیر و نیز مولانا ظهیری در سنائی نامده گوید سه بسائی گری اگر که در جلوه جور بنزد ستش	

بگیرم شراب ملو را کلمه گرامر فاعل الحاق کرده چون استاد صاحب بان است نام نمیتوان زد و ازین قبیل است
 لفظ عربی گری که بر اسم دایر است و ازین قبیل است لفظ کتب خانه دیرین شعر محشم کاشی
 از سبکه و رشت جنون رسوا شد به پیرانه سر به شدید برین لفظ طفلان کتب خانه هم نیست بهر
 لفظ کتب که صیغه ظرف است افاده معنی ظرفیت میکند حاجت لفظ خانه نیست مگر تا و یلی کنند و گویند
 مصدر می است و ازین قبیل است لفظ اولی تر درین شعر خواجوی کرمانی سه دراز نیکه پر بریز کردن
 اولی تر آنکه گفته اند بر میز به شود رنجور یعنی اولی صیغه اسم تفضیل است حاجت کل تر ندارد
 مگر اینکه گویند اسم تفضیل بمعنی اسم فاعل و صفت مشبه هم می آید در صورت الحاق کل تر تصحیح است
 و تحقیق اسم تفضیل در ترجمه عربی شیرازی گذشته و فارسیان در بعضی الفاظ عربی تصرفاتی فاحش کرده
 که بسبب اختیار کردن استادان شده مثل لفظ تمنا الف که اصل لفظ تمنی است بیارستی
 و تماشا که تماشاست مصدر باب تفاعل و معنی تماشاست مشتق از منشی بمعنی سیر پیاده و لفظ
 مسلمان و کافر هم طرّفه تغییر داده اند اصل لفظ مسلم است اسم فاعل از اسلام و جمع فارسی آن
 مسلمان سنین ساکن را فتح و لام کسور را سکون دادند و آنرا مفرد استعمال کرده دوباره جمع میکنند
 مسلمانان میگویند و نوری میگوید ای مسلمانان فغان از دور چرخ چرخ به چنانچه جور را
 که جمع عربی جور است مفرد استعمال کرده جمع فارسی کنند سعدی گوید به خوران بهشت را
 و درخ بود اعواف به کافر که صیغه اسم فاعل است بهشت فاعل استعمال میکنند شیخ ابو حد الدین طای
 کرمانی فرماید سهل است مابر سرخچر بودن به برای مراد دوست بیسر بودن به تو آمده که کافر
 را بکش به غازی چو تویی رواست کافر بودن به وجه آن چنین بخاطر میرسد که چون اهل اسلام و لا
 را فتح کردند و عرب و عجم با هم مختلط شدند فارسیان که در ابتدا قواعد عربیت نیدارستند هر چه بر زبان
 ایشان گذشت باقیانند و گاه باشند که فارسیان در لفظ عربی تصرف فارسی کنند و تفریس از عربان
 عوض تفریب گیرند مثل لفظ غلب که از ان اسامی و افعال فارسی بر آورده اند حافظ شیرازی
 فرماید دل که آئینه شاهای است غباری دارد به از خدا میطلسم صحبت روشن را بی به و همچنین
 لفظ فم در قصه داین تفریس سامی است نه قیاسی و لند اضربید و مضربید میگویند و فارسیان بعضی الفاظ
 فارسی را تصرف عربی کنند که در استعمال عرب نباشد چون حرف اسم مفعول از باب تفضیل موجی صغمانی گوید

۵ مزلطف چون شود و لبر بدوست میرسد عاشق به خط مشکین او غاصبت بالیها دارد و به تمثیل زلف
 هم استعمال کنند نظیری نیشاپوری گوید سه به بحر یک نسی خاطر آشفته میگردد و بخود رانی سر زلفین و لکرها
 پندارے و شایق را اسم فاعل فعل لازم دانسته اطلاق آن بر عاشق کنند شیخ محمد علی حنین اصفهانی گوید
 ۵ از انجذاب ذاتی در دست روی عالم به آفتاب تابان هر ذره است شایق به عالم لکن شایق اسم
 فاعل فعل متعدی است و عرب اطلاق شایق بر مستوق کنند چه اگر معنی آن شوق دهنده است و این
 صفت مستوق باشد و اطلاق شوق که اسم مفعول است بر عاشق کنند چه اگر معنی آن شوق داده شده است
 و این صفت عاشق باشد و باطل السحر را بجای بطل السحر استعمال میکنند چون در کلام استادان واقف به
 دیده و دانسته دل قه شده هیچ نمیتوان گفت محشم کاشی گوید ۵ باطل السحر گر در دز با هم گردد و بگویند که دارد
 از آن چشم فسون ساز مرا بفرم و عربان مسوده را بتشدید دال استعمال کنند و همچنین مقابل آن بیضه را
 بتشدید ضاد از باب افحلال شاعر در بیت کتونی گوید ۵ بود لوان من مسود خلت هرا المدا بدون
 بیضیا الورق ثو فارسیان مسوده بتشدید و او استعمال کنند از باب تفعیل کلیم گوید ۵ بتوبه نامیشوم
 از گنه که بخشرد بکف سوده زلف یار بخواهم و لفظ کساد را که مصدر است یا الحاق کنند کلیم گوید ۵
 کم خریداری برای یار باشد عیب بکی توان بیکسادی طعنه بر گوهر زدن نور فارسی یا نیست که در آن
 صفات آید و افاده حاصل معنی مصدر کند چون زر ریزی و کام بخشش پس این یار ادر کساد که مصدر است
 آوردن متاع را کاسد ساختن است و کمال را که مصدر است یا دتا و مصدری الحاق
 کنند سه گوید ۵ اگر اندر خسارت گلی در بوستانه به زمین را از کمالیت
 شرف برسانسته به همچنین امن را که مصدر است یا دتا و مصدری الحاق کنند و نیست سازند
 نظیر نیشاپوری گوید ۵ ظهور حسن توانی بدوران داد که باد شنه ز رعیت نمی ستاند طاق
 و ظهوری ترشیزی گوید ۵ ظهوری این سخن باد ز ندارد بکه در ملک خطر هیتی نیست به دینار امن را
 بمنه مامن استعمال کنند میرزا صاحب گوید ۵ عشق سازد ز جوس پاک دل آدم را به دزد چون
 شمنه شود امن کند عالم را به دظا هرا یا دتا و مصدر ۵ در امن بمنه مامن الحاق کرده بجای نیست
 لفظ کنند چه اگر در عجب باد شد و تا تا نیست مقید بمنه مصدری در آن صفات آید نه در آن صفات
 چون قابلیت و مقبولیت و لکن الکمالیت و امنیت در کلام عرب نیامده و میر عبد الرشید

توی در عقب اللغات بنویسد اینست بافتح و تشدید اینی ظاهر اینکه میر غزنه کرده بر شرت اکتفا نمود
 در قاموس و امثال آن اینست نیست و تسلی را بمعنی مستل استعمال کنند میرزا اصائب گوید
 باز که نسبتی عاشق تسلی بشود و در نه با به نسبت دوری است چشم شمع لیلی را با و ز کام را بمعنی
 ز کام آزند میرزا کاشی گوید بحر زبوی کلمات بلبلان ز کام است و بدینچه از نسیم بیت غنچه نقاب
 شکفت به و در باراکر بنی خط هر دو جانب رخسار است و آنرا بمعنی رخسار استعمال کنند حافظ گوید
 دل عالمی بسوزی چون غدار بر دوزخ به تو ازین چه سود داری که نمیکنی مرا را به و میر عبد الرشید توی
 در عقب اللغات گوید غدار را بضم رخسار ظاهر امیر بر شرت اکتفا کرده در قاموس و امثال آن نیست
 و کلامی صحیح عربی را که محتاج صحیح نیست جمع از سازند بر طبع فقیه بسیار ناگوار است خاقانی در حقه
 خطاب با نقاب میکند ای رنگ آمیز این گهر با به دی از تو گذارش صورت با به و نظیرے گوید
 نیست گرد و آینه بامی تعجب بهر صیبت به که بجایب با به دوران دیور اخاتم رسید به ایضا
 نظیرے گوید غمزه در تاخت خوش کزین نازل به گردد اسرار با به پنهان فاش به میرزا اصائب
 گوید به هر چند صاحب میر دم سامان نویدی کم به زلفش به ستم مید به سر رشته اما لب به
 و کلامی الف و لام تعریف بر لفظ فارسی داخل کنند میرزا کاشی در معنی خان اعظم گوید که اکبر شاه
 گوید به آن باذل باذل نسب آنرا دین الزاد به آن کو کب اعظم لقب آن خان الحان و لفظ
 بوالهوس هم ازین قبیل باشد چرا که بوس لفظ فارسی است مرادف بود در قاموس گوید بوالهوس بالتحریک
 طرف من الجنون و بوالهوس کنظم و ظاهر است که بوس در فارسی مرادف بود است نه بمعنی
 جنون و بوالهوس نوعی از جنون قرار داده بوس را لفظ عربی گفتن صریح تکلف است و آدم زبانی
 فردی از بنی آدم استعمال کنند میرزا اصائب گوید به عشق سازد ز بوس پاک دل آدم را به به
 و زو چون شمع شود امن کند عالم را به و شیخ سعدی قدر را بجای شب قدر استعمال میکند و میگوید
 به دل زین کو دو نوبت و به بشارت به که دو ششم قدر بود و امر در نور و ز به
 مستر تخلص خواجہ حسین مروی است در عقوبات شاگرد مولانا عصام و در شریعات تلیمند شیخ
 ابن جریر مفتی حرمین شریفین بود و در شعر و انشای سلیقه نغز داشت بهند آمده در سلک امرایایونی و
 اکبر به سلک گردید شیخ عبدالقادر بد او فی نه و عقب التوا ریج میگوید که خواجہ حسین در تولد شاهزاده

سلیم خان اکبر بادشاه قصیده گفت که از هر مصرع اول تا سرخ جدول شاهنشاهی و از هر مصرع ثانی تا سرخ ولادت شاهزاده سلیم حاصل میشود و دو کتب تنگه صلیب یافت مطلع قصیده این است مطلع

لقد الحمد از پی جاده و جلال شهریار
گوهر مجید از محیط عدل آمد بر کنار

و شیخ یعقوب صیرفی کشمیری نیز قصیده همین اسلوب گفت اما چه شود که صلیب را دیگر بر بود و ملافاکی سرزندی در غنیمت التواریج که غیر غنیمت التواریج بدو کوفی است میگوید که دو کتب تنگه که ده هزار ریخته اکبر به باشد با نعام خواجه حسین رحمت نمودند مؤلف گوید از اینجا دریافت شد که مراد از تنگه همین غنیمت پول مس باشد که بالفعل در زمان ماراچ است یک روپی به بست تنگه می ارز و باین حساب دو کتب تنگه ده هزار روپی میشود خواجه حسین در سنه تسع و تسعین و تسعمائة از بادشاه رخصت و طعن حاصل کرده چون بکابل رسید دست اهل آستین او را کشیده جانب عدم کشید از مردی این آیت مروی است

مروی است

باز دست خویش کن طره مشکنا بیا
شاد زلف شب بساز پنجه آفتاب را

منوچه روی بخواب در بوده است مرا
غریب واقعه رو نموده است مرا

میر محمد افضل ثابت اینمضمون را خوبتر بسته میگویی خواب دیدیم که آئینه معارض بتوشه میکند صورت این واقعه حیران مارا

ملک قی ملک قلم و فصاحت است و مالک از منم بلاغت از ولایت ایران سر بلند کشید و از سلاطین و کن حصوص ابراهیم عادلشاه رعایت و عنایت فرمود ان شاه هر که در ناظم تبریزی گویند در سنه هزار و بست و چهار ملا ملک فوت شد و ملا ظهوری یکدال بعد از او و کلیم قطعه تاریخ و دقا ملک گفته که ماده تاریخ درین مصرع است مع گفتا او سر اهل سخن بود و از آن تاریخ از ولایت ناظم تبریزی یکدو زیاده دارد و در مصورت ملک و ظهوری هر دو در یک سال انتقال کردند صاحب تاریخ عالم آرامی عباسی گوید مولانا ملک قی با اتفاق مولانا ظهوری ترشیزی کتاب نوزد رس را که نه هزار بیت است بنام عادلشاه تمام کرده نه هزار و بیست و نه بیت و خان از زوینوید مولانا ملک قی و ظهوری در برابر مخزن کتاب تصنیف کردند و یک فترت بارز از عادلشاه گرفتند و بی کاشی درین باب گوید در مدح و ثناء است

شاه دکن بنام دهم دارا که گفتیم مخزن پاسبان که بهر یک شتر زر گیرم بنمون دو هزار بیت
بر در گردان بنام عارف بقالی در جمع الفضل امین و بهر یک سیاه جلال الدین محمد اکبر بادشاه در
شهر سته شلث و الف بر گرد حصار احمد نگار شتر دو هزار ملک پیردن برآمده بشرفستان
یوسی شاهزاده مراد و ابویه سالار عبدالرحیم خانان مشرف شده قصائد غزلی و مدح هر یک
در رشته نظم کشیده گذرانید و صلها گرفت و هر چند تکلیف لازم پیشگی نمودند اقبال نکرد و انهی ملک
طیفور انجمنی است خاص ملک قبی است و این شعرا دوست و خویشان است ملک تنج ستم
بترسم به که بی آخر در خانه قاتل برود و مردم با دوی گفتند که این بیت از ملک قبی است ملک
در آنوقت بنیست هند برآمده بود ملک طیفور از بی اوردان شده در صد و دلار او را دریافت
و اثبات بیت خود و وثیقه برگرفت برگشت ملک قبی جواهر از خزانه طایفه برمی آورد

دل دین بر دی و صد عید به برپا کردی
سرم فدای سواری که گاه عوض نیاز
او بهلاک من خوش دمن به بقای عمراد
ز خون خویش بر آن قطره میرم غیرت
غرض این بود که از ذوق بهیغم در نه
خاریم دور برابر آتش شسته ایم
تا چند غم سود و زیان پرده برانداز
ندارم قوت رفتن بگویش بخت آیم کو
تو از من چند بگریزی ترس آزاران آیم
و دین من می بودی و امر و نه مالی
ماند که سوزشی بر دانه ز دلافت گرفتار

هیچ کافر نکند آنچه تو بام کردی
 عنان کشید و دستان سخن تمام کنم
 قاعده و قانگه یار چنان و من چنین
 که گاه قتل بد امان قاتل افتاده است
 این ستم دیده سزاوار سپای می تو بود
 ما را اگر رسد مددی از صبار سد
 تا هر دو جهان را بفروشم بنگاهی
 که گوید نامقوانی داشتم در اچهر پیش آمد
 که چون پیدا شدی از درون نیز از تو بگریزم
 از درون یک روز و ناخوشی شری دوست
 و فانی شمس را نازم که میسوزد سراسر ایش

شیخ حکیم رکنای کاشفی رکن دین فن فصاحت و بیض شناس کلام بلاغت است مضامین او مفرح
یاران و مواجین افریح یاران بهر حال به صاحب شاه عباس هندی صفوی عاریع معایع اقبای
بود شاه کرخان او را بدست قدم خود از ملک گذرانید حساد مزاج شاه را از او شرف ساختند

10

حکیم از فی الثغانی شاه ولایت را خبر باد گفته راه بند گرفت و در نیمه ساله گوید سه	
که فلک یک مجرم با من گران باشد سرش	شام بیرون بیرون چون آفتاب افشور
در عهد کسب و آرد بند شد و طبع از جمعیت بر بست و در عهد جهانگیر در خیمه اندر در راه و بار بار مجلس بادشاه بود و هر رین عهد توجه اله آباد گردید و چسب که با قامت آن بلده طبعه پرداخت از آنجا سمنه سفر جانب حیدر آباد کن جلوریز ساخت میر محمد نمون استر آبادی وکیل السلطه محمد قلی قطب شاه بر دیدن حکیم تشریف آورد حکیم بر کسم تواضع شیشه گلاب را غلط کرده شیشه شراب پر میر میر پاشید افشاه از روی بدمخ میر جویم آورد و حکیم در ریاسه عرق خجالت خوردت ناکام خود را پلیده بجا آورد کشید در آنجا هم ناسازی زمانه پیش آمد بالضرور در اردوی جهانگیر سے معاودت نمود و ملازمت هراتجا یکگزید چون صاحبقران ثانی بر او رنگ فرمازد وانی بر آمد حکیم قطعه تاریخی املا کرده بعرض رسانید و بانعام و دوا زده هزار روپیه کامیاب گردید از آن قطعه است	
بادشاه زمانه شاه جهان	خورم و شاد و کامران باشد
بهر سال جلوس او گنتم	در جهان بادشاهان باشد
و در سنه احدی و اربعین و الف بنا بر کبر سن از درگاه خلافت التماس نصرت مشهد مقدس نمود و بادشاه وقت نصرت پنجره روپیه و خلعت غایت کرد و اولسم الشداین شعر زیارت حسین خاندین کرد سپس رو بمشهد مقدس آورده زیارت روضه رضویه تقدیم رساند و کبشش رشته حبیب لوطین جانب کاشان شافت و چسب که وقعه نموده بار آده آستان شاه صفوی رگبرای صفهان نموده و التفات از شاه تیا فته بشیر از رفت و ددی در آنجا اقامت داشت میرزا اینای قزوینی مؤلف شاه جهان نامه میطر از و که حکیم رکن البراق مراجعت نموده بدعای دولت ابد پیوند مشغول گشت و چون در سالک محبت سرایان این دو دمان علیه انتظام داشت و دارد در اکثر سنوات از روز محرمت بانامی یاد و شاد میفرمایند و فاقش در کاشان سنه ست و تین و الف و نمود بسجای تسبیح این مصراع تاریخ نیات رفت بسوی فلک باز سیج دوم به اشعارش قریب بعد هزار است و در وقت تحریر این صحیفه دیوان غزل مختصری از و آن هم از ردیف دال تا آخر بدست آمد و مقتضی گردید که اشعار او موعای آنچه در تذکره ای حاضر الوقت ثبت است چیده درین سواد ایراد یافت مسیح اعیاء سخن میگوید	

در شب تاریک عالم مخلص پیدا نمود	گر کسی زناخت ما را آن نقص نماند
راست گویم جرم آن چشم ناک مست	گر بای عاشقان غاری درین صحرا غلبه
گفته شد دل در میان افاق این دویم	که اتفاق آن دو کفران کیش دارا گشته
زمانه ایست که نقدی که هست در یک است	ز احتیاط بدست دگر نباید داد
گر سفیدی در خط مشکین یار آمد چه غم	بیشتر دارد بهاهر که شود عنبر سپید
بر روانه صفت اول شب ساز بلام	چون شمع مرادم بسحرگاه میزد
گر از تمام جهان بگذری زینمه گذر	متاع شهر صفهان بزنده رود انداز
ز بیم آنکه در آبی تو در دل تمثال	در آئینه ننگم زو بر آس ویدن نلوش
عیدیم کن جوینی باخروش دنا می آیم	که رود گنگم و برگشته از بنگاه می آیم
آمد صبا ز کویت ما ز عدم رسیدیم	در منزل این دو مشتاق نیکو بیدیم
کم نماند که زلفت سر بر آرد	بی من مار را خنیاگر گستم
چنین خوانده است صبا سواری چنین	که گرد لیر توئی آخر نه دل ماندن دین من
بقریبی یاد او دهد تمام میخارا	در صورت توان کرد سر غماز دیدن
پیش کسیک شکوه برم از بغای تو	اوجم ز جانب تو شود چون خدای تو
زد لغ عاریت خوشدل نیم بر ستمور	چو لاله گر بدی دلغ خانه زادم ده
ای دل بیکار آخر عکس از من توئی	هم چو لغ خانه هم شمع مزار من توئی
در بزم عاشقان جوهر آدم ز سینه آه	چون بهیزی که دو دو کند دو دم افکند

این بیت را تذکره نویسان بنام سعد الله مخلص سجای ثانی بیتی نوشته اند چنانچه فقیر از آن جا آورده و بهیضا نقل کرده الحال در دیوان مسجای کاشی با سائر غزل بنظر در آمده

باهر شیخ محمد علی اکبر آبادی از ماهران فن ساحران سخن است شیر خان در مرآت الخیال نوشته که شیخ محمد علی در اصل هندو پسر است و در اکبر آباد توطن داشت پدرش در سرکار میرزا محمد زمان جل یک

که از اهل ایران بوده است و ذکر بود او همواره باید بر آمد و رفت میکرد و زری نظر مرزاسه مذکور

برو آن آید و از لوح ناصیه اش رقم استعد او خوانده بطاقت اخیل خاطرش از دین آبا و اجداد و شرف

اسلام شریف شد چون لادله بود او را پنهانی خود ساخت و در زینتش نهایت جود و مهر دل داشت
مولف گوید خواجه محمد زمان لادله نبود بلکه دو پسر داشت چنانچه ما هر خود در قطعه ناسخ وفات خواجه
محمد زمان میگردیم

خواجه محمد زمان خواجه نیکو صفات کرد سوزن را چون بر پسر خواند کی داشت دو صلی پسر یک محبت بدست سال وفاتش طلب کرد خرد از سر و تن	آنکه لقب عیال گیش بود بر خاص و عام آن سبب عزتم گشت میان انام وقفش کرده بود مهر و محبت تمام گفت محمد زمان خلد گزیده مقام
--	--

ما هر دو را آغاز حال مستقیم دامن دولت دارا شکوه بن شاه جهان بود و مرید خان خطاب داشت و چندی
در رفاقت داشتند خان یزدی که هم از امر او شاهجهانی و هم از امر او عالمگیر بود و در سنه ۱۰۸۰
و ثمانین و الف کوس زحمت زد و پسر بر دو پادشاهت خان بخشی که ترجمه او در احوال میر محمد فضل شهاب
مذکور شد و دیگر امر او عصر مربوط بود انجام کار کم علائق دینوی گرفت و خود را پاینده والای درویش
رساند و تا دم و آبسین در مقام فقریای استقامت افشرد و در سنه ۱۰۸۰ و ثمانین و الف دامن از هزاره
هسته بر چید و خوش در کلمات الشتر اینو بسید ما هر تنوی در مرغ جهان آرا یکم دفتر شاه جهان گفته بهر دست
داده عنایت خان آشنا تخلص فرستاد یکم بعد مطالعه این بیت بسیار مخلوط شده

بنات او صفات کرد کار است	که خود پنهان و فیض آشکار است
--------------------------	------------------------------

و پادشاه روپیه صابره عطا فرمود مولف گوید در کلیات نعمت خان عالی تنوی شانزده بیت در تاریخ
عمارت زیبای نسایکم و خمر خلک مکان نظر فقیر رسید در آن تنوی بیت مذکور هم هست تو را و افنا
باشد دیوان ابر حاضراست محتوی بر قصاید و غزلیات و رباعیات و مقطعات و تنویات قصاید
در نعمت بنوئی و در مرغ امرادقت مثل سعد الشاد خان وزیر شاه جهان و دانشمند خان و نعمت خان
و حکیم داؤد قفر بخان نظم آورده مضامین خوب تلاش میکند خلاصه غزلیات او این است این
بیخ مطلع در نعمت بنوئی گوید

آنکه نمود حسن او مجرّه خاص و عام را بود در صورت و معنی عزیزی و دوست	کرد شبیه نیم رخ شکل مهر تمام را که حسن مجرّش را کرد مهر عالم را
--	--

درین گشتن خدای ساینه کرد آن سرور کجور
 چه سان کس کم کند و ساحل عمر بدست
 مقرب چون هاراند از ملک حق تعالی را
 در عشق جز بمرگ نباشد فرغانه
 بسکه دایم بر خطا باشد مدار کارها
 چون کبوتر پای قاصد پر بدن کرد و خونی
 دل چشم و زبان را ستان ماسر کی خنده
 نهند گرم زبان گریه راه ادب را
 کام بخشیه های قلعه را نذر بادشا
 چو ترس آفتاب از سرکلاه خویش بردارد
 مرا صد داغ از پیلوی داغ دل پرست
 عشق ادرزا باشد عاشق دیوانه را
 کس بخور دیوانه باد و لایگان به سنگ نیست
 مراد دیوانه دارد طرز عاشق هر بان طفلی
 دل بردفا کستر رخسار بناسی پسر
 در کوی خود به تیغ جفا میکشد مرا
 ای کبوتر لاف بر بانی مسلم باشد ت
 و لم بجلقه زلفت از تعلق آزاد است
 مرگ کی عشاق را دور افکند از چشم
 از زبان بندگان گریه عاشق بیجاست
 گریه نفس زیبا نشیند رود ز دست
 پاک باطن را به دشمن زود کرد و سینه صفا
 آنکه ندید جلوه دهر خراب را

که سازد این نورشید قیامت ساینه اورا
 بود کشتی تو دایم آل و صحابه است را
 ز کمرنگی حق شد جاریاران کام دلمارا
 و غیر از کفن که بهنگ از دود باغ
 نقطه مسواست گویا مرکز پیکارها
 چون برد مکتوب مارا چایب دلمارا
 برین دعوی باری جاگو اتم شمع مخلصا
 چو آفتاب پس سر کف بند دینارا
 هست همد تا بعد از فتن میخشد بها
 شود هرگاه باد ستار زین آن صنم پیدا
 چو زرداری کی سازد درم را از دود پیدا
 نیست تعلیم از کسی در سوختن پروانه را
 سنگ سودا میکند از عشق در میزان ما
 که برگ گل بخور اید زند دیوانه خود را
 گر چه خاکستر باشد آتش رخسار را
 جانم فدای او که بجای میکشد مرا
 گر رسانی نامه مارا به دست یارها
 نفس خلاص کند مرغ رسته بر پار
 شمع سازد سرمه از خاکستر پروانه
 هر کجا باشد نمک بزند راه آب را
 جز گرد باد کس نه شود منفس مرا
 از نفس یکدم بود در دل غبار کینه را
 بیند چگونه دیده بیدار خواب را

ندامت هم بین نقصان رساند اهل عقل
 نباشد در درگسوزند کس را از پی کشتن
 نسا زد و کج کوشش ساکت ده آلتی را
 شود هر گاه از طرف گلستان آهنگم پید
 چو سان یم بکام خود لیان بخش جانان را
 گلی حری خوش آید گلی پلاس مرا
 تا غارت سیرتی کرد خوان ما
 تعلق میکنم نیز بخشش اهل دولت را
 چون صدت گر قطره آبی شود حاصل مرا
 حصار گیری معنی ست کار فطرت ما
 هست بر فکر دهان او مدار کار ما
 شد شمع عاقبت در دهر بی سامانم
 کی بود ویرانی بنیاد مادر بدیل
 گرد آرد و در دنیا نقش زربجاست
 نرق عادت نیست از دیوانه دور
 طاعت مانا فلان هرگز نباید در حساب
 در شب متاب خوش باشد شراب
 قطع ره توکل بی برنها توان کرد
 از کفر هیچ چیز بر نیست در جهان
 بسکه شانان دل در اسباب بخت است اند
 نفعت نمم کند در ویش سالم را مریض
 فیض دهر حال از اهل صفا دم برند
 از نقش خط مسخر لعل تو عالم ست

گز و هر کس خورد قوس گشت شهادت
 ز بعد سوختن عشقت کشد چون شمع عاشق را
 نسوز و از شنا کردن نفس در بحرهای را
 ز شرم چشم او نرسد مگر و دیقلم پید
 بهم خویش دار و خضرش آبجوان را
 قرار نیست چو سوزن بیک لباس را
 چیزه غمخورد جز غم مایهان ما
 که می آرد بخش این تند آتش ملکیت
 از گلو تا کند ز در در گره در دل مرا
 بجز قلم نبود کجاست سلامت ما
 نقطه مو هووم باشد مرکز پر کار ما
 کرد در دیده یا خلاص از غرق عیانی مرا
 خانه ما از نمی بچون کمان گرد و خراب
 یجد از جا چو نیش آتش را بخواب
 سنگ سودا میرد بر روی آب
 کی رقم در نامه اعمال گردد فعل خواب
 تا یکجا جمع گردد آب و تاب
 کی گشتی قلندر محتاج ناخدا کی هست
 کفران نعمت است که بدتر از کفر نیست
 لوح از آئینه بگو رسکند خوشناست
 شمع بیار را از شور بای او شفاست
 گر شود آب جواهر خاک هم بنفش است
 تا شیر در مین جم از اسم اعظم ست

جسم را سر بایه بالش ز دل افسردن است
 لبشوق عجب خودی یار بتلاشده است
 گر رود در خواب هم رحمت نمی بیند خواب
 مانده سودا دلم را خط بنزد لب است
 چه شد که ساخته بیکانه عشقت از خویشم
 رقم پذیر نکرد دگر بخط غبار
 تصویر خیالت زدلم محو نکرد
 از کف تنم جام که در غمت احباب
 در مازاد خویش بدون پاس نمی نهد
 در دیده و دل جلوه جانان نه عوین است
 زخوی بر تنگبر همیشه در خطر است
 پیش لب لب دم نمیتواند زد
 خوش گفت گل لب که از اویش حرام
 فوگر مار را در کیسه دارد
 آید برفت پیش لب شکرین او
 ماهی زنی دم که نظریست بسجیم
 رفته رفته سخن سر اگر دود
 چه عاشق بر دامن نشین زد و نعلک
 دارد در دزد دنیا پیشان بدون است
 بر سر نهادت ز قدم تا بسراوست
 میانش رخیز تنگی که وسعت دنیا
 حرف ترک الفت سپین برانم میسر است
 در شب رساده رویان تاباده و میاست

پیشی سا بان خاکستر آتش مردن است
 برای عاشق بیدل کی دو تاشده است
 خواب چشم عاشق سرگشته گوی خواب پاست
 شورش دیوانه من از بهار غمیر است
 لب است اینکه مرابا تو آشنا کرده است
 ز لب عقیق لب یازنگ میدانست
 عکس تو در آئینه من نقش نگین است
 چیز که مرا بر سر دست است بخت
 تاوان کند قیاس که در بند سال است
 چون شمع تبرک که بهر خانه عوین است
 زین همه خود زیاده دوسر است
 چه شد عقیق ز سر تا پا اگر جگر است
 یک هفته پیش هر که بگذارد عالم است
 مزد و سجده اش در آستین است
 طوطی که خون خویش بگردن گرفته است
 زان رو که نگاه تو بموی کمری است
 هر که طوطی صفت سخن شنود است
 که نام عاشق ازین گردانم میرود است
 دست بر هم سودن از افسوس صندل است
 آنجا که نمک کردن جلوه که اوست
 ز نیل راه کشادن بر آفرعون است
 شکوه عشاق از مشوق خاک نگری است
 کتاب بهر چشم چون شیر و خمر آن است

تن اگر یابد غلغل از ضعف پیری می دود است
 همچو مردن خطی که در پیش است
 پیر که زمان ناتوانی است
 تیغ او که سرزمین نیکو است
 کباب را از مشق رفتار قدم فرسوده است
 بر حقیقت هر که از اشیاء نظر افکنده است
 بغزم صید جوانی سوار گلگون است
 هر که حق دریافت کی با خلق و با خود آشناست
 نی بین از قیج و تابش ره هبالم کرده است
 مار اعدا و تی نبود از جهان تلخ
 بلیل نشود نغمه سر ابر گل رعنا
 چو طوطی از کسی لاف سخن بگوید باشد
 تن از بیایی پروانه فانوس میوزم
 دلی که لب ز جفایت شکوه و افکنده
 به از زراست چو سیاه کشته حال شهید
 چه باک گر گدازد جان را آشنائی تن
 غرور سرکشی آخر سرش باد دهد
 گدازد چون زرد کم ناک تو در انستم
 عشق آن خانه خراب است که دیران
 خون اشع صفت زینت دوش و برآست
 کی ز کف سرشته شورش را خواهیم کرد
 برق حسن آتش زنده را اگر آهین شود
 ز بردن دل ما دلبران مضائقه نیست

خانه بخودر کمان از فیض آتش کرد است
 چه قیامت نفس که در پیش است
 خاکستر آتش جو آنی است
 خوش بود هر چه سر ز ناز دوست
 پای او چندان بنگ آید که خون اوده
 گر بر شمن دوست نبود از خدا شرم نه است
 چندی که ز شمشیر او جندون است
 گر درین دولت کسی خود را کند کم خوشنا
 ما هم از بیم زلفت دست و پا کم کرده است
 هستیم در جهان چو زبان در دهان
 مشوق دور و عاشق یکنگ ندارد
 که گزینا بود با عکس خود در گفتگو باشد
 که در پیراهن یار است و گرم استجو باشد
 اگر بنگ خور و شیشه اش صدا کند
 بگو که قاتل ما که خوب است افکنده
 میان ما تو بیگانه می خدا نکند
 چو شمع هر که گنجایی به پیش پا نکند
 که بچکس بدل کس بزور جا نکند
 خانه را که در صورت مجنون باشد
 این نه خونی است که در گردن قاتل باشد
 چون خم می در زمین هم نالما خواهیم کرد
 این سخن از آفتاب دانسته روشن شود
 بان ساخت همان به که با شما باشد

آنچه خوششید گزندی ز سر حسن در
 ای گل مشو شکفته و بر بویشتن مبال
 از فلک نیست اگر بی سرو پای میگردیم
 رجم از جوید دل دیوانه و آن طفل شوخ
 بدل نباشد اگر عشق جان نپسند
 ز جوید پرتی از زرق عاتم نمیکرد
 ز داغ عشق تو حاصل شو و سپهر روز
 آنقدر که زنی زری مغلس لالت میکشد
 لذت سوغکی هر که بیا بد چو پند
 دل من از عرق عارض تو آب خورد
 بهوس گاه عقی لعل آتشین بتان
 چنان بگشته بستم که سر کوشش جدا شد
 سوختن در عشق کافی نیست این روشن بود
 چون تیره شب از کمال و زلف تو دیدم
 چنان وقت ریاضت فقر را برگرد گشتم
 چو کس را قسمت کس در جهان روزی میبرد
 سر رشته حیات بنظاره بسته ایم
 گل از زور زربل زار را
 مرا ز ابرو پیوسته ات بیاد آید
 آنچه از روز فلک در روزگاری میرسد
 قدر که بگذرد نکودانید ای یاران که چرخ
 حسن آفرین که خط تو از شکتاب کرد
 چشمه که خواست طاق روی تو آورد

وله

چشمم بهم بخ خوب تو حیران گردد
 از جامه که بفته دیگر گفتن شود
 که فلک نیز چو ما میسر و پای میگرد
 سنگی طرف چمن بر بید بخون نمیزد
 چو میزبان بود میهان نپسند
 فروغ آفتاب از نو خشی کم نمیکرد
 چو دو ده که ز نور چراغ میگرد
 صاحب بهت ز زرداری خجالت میکشد
 خیزد از آتش یکبار و گرنشند
 که خوشتر است گلانی که آفتاب خورد
 چو باده تند بود درند با گلاب خورد
 خاک وزی که بنخواهد از خاک بردارد
 آنچه شمع چاره بعد از سوختن کشتن بود
 فانوس دو شمع و من مار نسیاید
 که هر سنگی که بستم بر شکم سنگ فلاخن شد
 پیرا در غایتی غمهای عالم روزی من شد
 مانده ایم شمع صفت از نگاه خود
 بمغوری خونبسا میکشد
 دو یار چون بچمن دست بیکدیگر گیرند
 بر من از هر گردش چشم نگاری میرسد
 میزند صد دور تا یاری یاری میرسد
 خال رخ تو دل آفتاب کرد
 مشق نگاه بدورق آفتاب کرد

چون محبت ملک بحر ای ندیده ام
 اهل دنیا را بدینا چشم دل دایم شود
 کشتن عاشق نه پنداری و بال عاشق
 چونی از اندر بسیار چه حاصل باشد
 کی کسی نقصان کشت از محبت روشند
 دست کسی بدامن وصلش می رسد
 سزای آنکه دلش ره ببرد او نبرد
 گل بجای خس چو ز گیس زیدش پیش
 سببی هست دل تنگ مرا با دوست
 باشد از بهر ادیم برگ گل شبنم سبیل
 همچون کمان بنامه خود چرخ که نباد
 برنگ بسته در محفل دانش و انگیزد
 چو سان ثبات قدم در جهان هوس دارد
 بکس یار سپرده از شراب رسد
 هرگز دل از گنجه مکرری شود
 کی کند کفر فتنه خود که از ایمان شود
 تیره مشور بزدست چو قوه بدامن
 غم اگر نیست این شاد بے
 مستوق بند زید از بهر عشق بازی
 هر کس که فرود آید از خشم
 هر دو در بزم تو با هم تا سحر و سوختیم
 مده بدست اشارت کمان ابر و را
 چه غفلت است ز دنیا تمام آگاهی

همان هر که شد گمش در شراب کرد
 کور را در خواب دیدن چشم بنا میشود
 خون با چون شمع طوق گردن مایه شود
 ناله کار کند گر زنده دل باشد
 صورت هر کس بود آینه مستقبل کشت
 بجای رسیده است که نتوان باور رسید
 چونی دمی که بر آرد در فرد نبرد
 هر که شمع او ز شوق دیدن آن رو جود
 بکشتاب سخن تامل من بکشتاید
 عارضت رنگین ز فیض گریه عاشق شد
 همان بزور آرد و زودش بردن کند
 بزد رخنده گردا میشود گو یا نمید گردد
 که نخل زندگیم ریشم از نفس دارد
 همان فرغ که مر راز آفتاب رسد
 حرفیست خامشی که کمر نمی شود
 قطره سرگردان شود چون گوهر غلطان شود
 کیست که اوداغ این سیاه ندارد
 چون گل زعفران کبود بود
 بالاتر از سیاهی رنگ دگر نباشد
 بر دشمن خود سوار گردد
 شمع با ما در رفعت هیچ کوتاهی نکرد
 که رفته رفته مباد این کمان کساده شود
 بهاش حکمرستان که بهر شیارانند

<p>شکست برسد نیناز باده می آید هر جا دوتن چو شیشه سلامت نشسته اند عقلت اگر ز سر بر خفت و غواری آورد وای بر شتاق دیداری که در درویش کی یکند عشق تکلف و ضبط آه دل مرده بسینه داغ اگر سوخت جز بحر فی کان میان یار و یمن شد و نشانی یافت قید منور قی هر غمراش ازادش</p>	<p>زبان سرخ سر سبز میزد و بر باد راه غبار بر دل هم باز کرده اند یای بخواب رفت را بهر چه بر زمین زنند از هجوم گریه چشمی باز نتوانست کرد مشکل بود که فی نفس بے عهد از نند شنیده است که بر هزار سوز و لب چو قفل ابجد م بر حرف دیگر داشت کس بزنگ بند کار غم را صورت نداد</p>
---	--

بنامه مضمون این بیت بر آن است که اوستا دان موسیقی هند هر غم را صورتی قرار داده اند و آن را مضمون سازند و دی نام یکی از نعمات هند است که شکل آه و دارد و بنا بر آن مؤلف میگویی سه عشق من با سخن مطرب زاده هند و بود و بنام تو دی ناله ام بر صورت آه و بودی

<p>بی عشق جان چشم تو بر بسته نگوتر اشارتی است که فضلش کند پیش دو کی تسلی سازدم در چو چشم اشکبار نیست جز فکر شکم منز سرتن پرور ای برادر چون مه کنسانی از توان گزند آرام ابد میدهد اسیر شهادت کس را ساز محرم بزم شراب خویش دولت دهد چو سایه بال ها فقیر تا باد آید گران بر طبع آن نازک بدن نصیم گو که در محفل بچشم کل ز رخسارش کرم بجمع خوان دهند راه چو شمع دست بگیرد گیاه و بحر میازد غرق</p>	<p>این مرغ نیا موعظه پر بسته نگوتر کز شست نخته نیاید بکار قالب گور منکه چون فواره خواهیم گریه دنیا که دارد در کلاه شکمش بچو کشت با شد سر جای امنی گریانی جانب زندان گریز سیاب صفت مضطرب کشته شدن با ش از مردمان چو خضر نمان دار آب خویش اما خود شش فاده بر در ضیاء خویش شیخ بزم از پرده فانوس نیرد نور خویش دو چشم میرود ایم ز شوق گاه دیوارش کنم نظاره هر سو یک نگاه چو شمع خویش را پیوند باد و ریش و از منم سل</p>
---	--

یکم بساز که فارغ شوی ز گرد ملال
می پیش نغمه از راه اثر باشد مجمل
مزن آتش بدل کس چون فل
من باین خوشدل که تقلم پیسته خندان
آنکه یک نفر من او با صد و عا میخواست
بر سلام تو جان کنم تسلیم
شب و اعجاز و عده جانانه سوختم
من غنچه یستم که نمی بشکند م
باده ساز و با سیه کاران مدام
پریشان کن زلفت بر روی خویش
جامه عاریتی را همه کس هرگز نکند
یشود و فرزند قابل هم بلای جان تو
یار بود از من و سال از آن دگر است
چون قطعه بریده ز قطع امل بجاست
بند عاشقی از لثا بست دارد
لب او کردمستم از خطاب آهسته آهسته
میکند مشوق از سبلی عاشق دلبر
خلوت خم را نباشد شامه
هر که دشندل بود آتش زند و ران
کند پروانه با شمع آشنائی
جو دافزای است از بس طبع همت اگر
در جبهه مقام است بیانش بر سائی
آکینه ز دور عاشقی پر باز و ز دور آوری

ندید دل گفت بکس بر روی ملال
نی که آگشی است بی تمنی نه نخل
آتش خرمن خود با شش چو گل
پسته خود درخند است از گریه ستاندا
دم اگر از آفرین میزد جهان تو استم
این جواب سلام را نازم
صد شمع از برای یکسان سوختم
و اعم که آتش ستمی بشکند م
دلغ را به یکسند مغر حرام
بهم لطف و نشر مرتب مزن
جای دارد چشمم اگر زده جان
شمع در آتش بود از نور چشم خویشتن
تا نصیب که شود سال دگر صحبت او
چشم پدید رویت از نامست سیاه
چنان چند سیاه اند دخت ماست سیاه
که از خود میبرد آخر شراب آهسته آهسته
از پرده شمع را پرده اند میسازد پرده
جای افلاطون بود یا جاس
شمع گم دارد ز بیم و در بجز خاکستر
که باشد آشنائی رو شبنائی
باده نشان را سر از خود میسوزد چون بیاگو
نی گریه خوانده است بجز صرخت هو
خنده بر فرما باشد قهقهه لبک دری

از محال ص دوست در معج و دانشمندان سه	
بسیکه در دوران من عالم گشتان گشتند ایقدر با فیض بخشی در مزاج او بود	یک جهان شکر م بود در زبان او بود حاجب در بار نوایش هانا داده بار
در معج هست خان سه	
چنین که معج بود بیخوش و فیرسان بطاق ابرو خان پیر قدر کشید	چنین که معج در کام خلق از هر باب گر بسا غزنین مهر یاد دانه ناب
در تاریخ فوت میر عبد الرشید لغوی توی صاحب شنب اللغات و فرنگ فارسی که در سنه سی و هجین بالم باقی شناخت این مصراع یافت سید عبد الرشید یاد بفر دوس پاک	
میرزا عقیقانی بخاری نصیر آبادی گوید جوانی است در کمال مروی و درویشی و نهایت دانش و صفات ولی در خدمت عالیجاه عبدالعزیز خان پیشش با اتفاق ایچی عالیجاه مشارالیه باصفهان آمده قصیده در مع شاه سیامان صفوی گفته مجلس بیست آئین خوانده بسند استاد گان مایه استاد گان پایه مسند عرش شد بسی کی به چیل زبان بانام او نهایت فرمود از دوست	
پیشانیست مار غلط از بی برگ داریها	چو گل یک غنچه زلی داریم و صد امید داریها
مؤلف گوید صد عدد است و امید داریها معدود جمع آوردن معدود محل تامل است بعد خبر از آنکه فقر آزاد روزی غزن اسرار شیخ نظامی مطالبه میکرد این بیت در وقت برآمد سه شصت نه مسند هفت اختران پنجم برسل خاتم بملکدان پز از نیامستند است که بعد و جمع می آید شاه عبد الحکیم حاکم با فقیر نقل کرد در مردم دیده هم نوشت که میرزا عقیقادی در خلدیگان بکن رسید و اخل جرجه گرفتار لاک پادشاه شد بعد فوت خلدیگان در عهد محمد فرخ حیراد شاه بنواب سیف الدوله عبد الصمد خان ناظم لاهور بیست نواب مغفور تو قورش نمود و در خبری هم فراخور حالش مقرر کرده بود قریب بعد سال عمر کرد و در سنه احدی و ثلاثین و پایه الف فوت شد و صاحب دیوانست	
از دس آید	
پای نبوم چمن شوخی نیز نگش را	غنچه گردیدم و گل گشتم و لو گردیدم

میرزا عقیقانی

و نیز حاکم گفت که میرجله مرقدی استاد محمد فرخسیر بسبب ناخوشی سادات باره چندی بدو برشته افتاد و در آن ایام میرزا انقیبا قصیده در من میرجله گفته بعضی رسانید میرجله صد شرفی که مسایر دیگر از دیانت است جمله بخشید و این میرجله همان است که در عهد فردوس آرامگاه محمد شاه صدرالهدی و مقام مالک هندوستان بود

در مجلس

مجلس اندرام از قوم چتریان است که ریاست اهل هند از قدیم الایام باین گروه تعلق دارد وطن آباد و سودهره از توابع لاهور است خود در شاهجهان آباد سرسیر و قضا بطه هند است که در دربار سلطانین از امر غائب و حاضر و کلامی باشند اندرام در دربار بادشاهی وکیل اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر فردوس آرامگاه و نیز وکیل سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم صوبه لاهور و ملتان بود و رایان خطاب داشت خان آرزو در مجمع التفاسیر منوچهر باعث بودن فقیر در شاهجهان آباد در بی اخلاص دوست از مدت سی سال ایوم سر رشته کمال محبت و مودت را از دست نداده در عنقوان جوانی اشعار خود را از نظر میرزا عبدالقادر بیدل مرحوم گذرانیده از آن زمان باین عابر محذور و مربوط است الغرض درین جزوین از تنجیان روزگار است اثنی بسبب اثبات ترجمه او همین است که مری آرزو بوده و مجلس در سنه اربع و شصتین و نایه و الف قالب تخی که حکیم حسین شهرت میگفت و مجلس اندکی کاشی و ده مجلس کاشی سخن اندرام مجلس قشقه قبول بر حسین دارد این ابیات او از مجمع التفاسیر نقل افتاده

میان ازای محبت باز چون من ناتوانی را	غریب در دمنده یکی آزرده جانم را
ز حال ببل سکین نداریم اطلاع اما	بپای گلبنی دیدیم مشت استخوانم را
با بلبان شریک فغان میشدم دلی	نگذاشت فصل گل بچمن باغبان مرا
بگلشن چند سدی دیدم و فریاد میکردم	که یادم داد رنگین صحبت یاران موزنه را
نه هرگز الم جدا ستم	خیر خوبه است آشنایم را
بر سودا سوزان تو از خویش را	سفر دور دراز آمده دو پیش مرا
کار هر کس نیست جادادن بغیرت بچو گل	بعد ازین این ترشه سر رنگین فدا دلت
گردیاد آئینه غیرت احوال تو بس	آرمیدن همه گر خاک شوی دشوار است

<p>بر دل آتیه روزان ندان صفت مشکان گذشت میزند لایق از خاک همچون بیزه جوش ای زینا خیر از کجاست پیراهن گیر عکس ابروی او در آئینه نیست مردم دنیا ساجت خواه من نازک مزاج بنود قابل محبت مخلص بختر یک نسیمی زلف او زیروز برگردد بقربان بتان آخر دل انگار خود کردم بکاغذ بادماند در محبت کار و بار من از آن هر لحظه در بر میگشتم سر و گلستان را داری چون خودی سرالفت نهان کن قیامت بر سرم آورده از شیون آفری</p>	<p>انچه از فوج دکن بر ملک هندستان گذشت در مندی ظاهر ازین سرزمین گریان گذشت قاربت این قافل در سرحد کنگان شده است میبجیدی در طلب نباشد ره است ای خدا فضلی که استغنا بفرمادم رسد بگذارد یک سودا دار و دار و هزار افسوس این از کشور هندوستان گذشت ز حاتم کسی واقف شود من کار خود کردم که باشد در کف طفلان عمان اختیار من که این رعنا جوان بسیار میاندا بزمین ظلم مروج در حق خود ای جوان کمن تو خواهی بند ازین دریاغ بودن باین آفر</p>
---	--

ستین افغانی رای او ز رانت دارد و سخن او متانت فقیر و قلیک از آله آباد عازم بلگرام بود در شان راه هردم ذی حرم سینه شان دار بین دما و الف در و دکن و دزدل در تکیه سید جعفر روزی میر پوری اتفاق افتاد یک شب در تکیه ماندم آنجا جمعی از موز و نان بود شل شیخ عبدالرضا ستین صاحب ترجمه و آقا عبدالعلی تحسین کشمیری و غیره تا از وقت عصر تا نیم شب صحبت ز گمین گذشت و برای آدا حق ملاقات ترجمه او درین صحیفه ثبت افتاد درین ایام میر غلام حیدر سلمه الله تعالی غلط میر محمد یوسف مرحوم بلگرامی که نامش حسن الخاتمه این کتاب است از بلگرام ترجمه او پیش فقیر ارسال نمود و نوشت که ستین این ترجمه را بخط خود و انشاء خود و ابوالدیر میر محمد یوسف نوشته داد فقیر ترجمه مذکور را اختصار نموده در اینجا ثبت میکنم

خاکپای اهل یقین ستین نام این گنام عبدالرضا بن شیخ عبداللہ بن شیخ عبدالعال بن شیخ المشائخ فی العرب الشیخ مسین الممالکی الاشرقی البغنی است پدرم از نجف اشرف به شهر صفهان هجرت اختیار نمود و با مردم آن شهر نسبت کرد و این عا برادران زمین دانش بکون روز عید الفطر

در ستین افغانی

هزار و صد و سی و پنجری در لباس یقین برآمد و نامت بست سال پرورش در آنجا پویا یافت
و بقدر نصیب خود بهره از ملاقات هر نوع صاحب کمالی برد بعد از آن قایم امر آنکی چنان مکتبش
بطرف هندوستان جنت نشان گردانید و در عهد شاه عالم بهادر شاه دارد این مملکت گردید و تا پیش
و دو سال گذشته که در هندوستان است همیشه در طلب فقر و فقر طاعت خود سعی نمود و میباید تا آنکه قضا
بیلده لکهنو رسانید و ریخاسید بزرگوار کی که عمر با درید و خاک بر سر در طلب او میگردد یافت و از خدمت
ایشان دلق پوشید نام مبارک ایشان سید محمد عارف نعمه اللهی سلسله ایشان قلدید و رخصیه نیز پور
سکنی داشتند و احوال دنیای فقیر این است که ذواب وزیر الممالک ابو المفضل در خان بهادر صفدر جنگ
از مدت سی سال بایستجاق فقیر را همیشه فرستاده و دهاط بطریق مدد معاش غایت کرده و حق تعالی
عمر و دولت او را بنیز اید با چند فقیر روزی شب و شبی بروز میرساند تا ندای ارجی در رسد انتهی متین این
ترجمه در حین حیات صفدر جنگ نوشته و بعد انتقال صفدر جنگ با خلف او ذواب شجاع الدوله بسر میر
در ایامی که شجاع الدوله در رکاب شاه عالم بطرف بهانسی رفت در اجمینی بهادر را نائب صوبه او ده
ساخت راجه که بنابر غنیت قدردان این نوع مردم نیست دهاط معاش او را ضبط کرد تا اگر در سینه
خمس و سبعین دانه و الف نزد قاسم طمان ناظم بنگاله که سبق ممر رفت با و داشت شصت قاسم طمان
باغ از واکرام پیش آمد بعد کمتر فرصتی در عشره نخستین شوال سنه خمس و سبعین دانه و الف با دم الحذا
نقد حیات او را تاراج کرد و تلف گوید سر و سر کرده سنی طازان پاسبوی عالم عقیبی بیان بست و بخود
فرمود تا ریخ و فالتش پستین اس و اسه محل از جهان بست پامیر احسان علی بشیر هزاده فقیر
سلسله الله تعالی دیدان مختصری از ستین من اوله تا قدری ردایت دال نزد فقیر فرستاد این بیایات
از آنجا فرا گرفته شد

چون شمع صرفه نبرد کس ز کین ما شمع خاموشیم اماردی گرمی کو ستین چشم او اظهار دل از بیم رسوائی نکرد خاطر مار از چرخ امید حمیت خلاست تیر بر عقل مانع دل بردن تو نیست	آتش زیانده یکسند از آستین ما تا شود بر خلق روشن آتش پنهان ما وز دپنهان میکند چندی شاع برده را یاغبان کی دست می بندد گل پژمرده را از پاسبان خبر نمود دزد خانه را
--	---

شورش از خویش مردان را بر دوشی آورد
 دست من از قلم چرب کسی آلوده نیست
 جام چون غنچه ز کس نظر بازی بود
 اندک ای عاقل را ابداد که سر نخیزد
 در چنین بلبل پوشیده نقش را نام
 آتش سوزان من آید که باز افتاده است
 ما شتم بود و گمان با جور الفت کرده ایم
 هم در از جز آتاب سوال است جواب
 چون لاله اگر دل غمت جز در دل نیست
 هر خطه کش سر زبان آوری ای شمع
 از که از غم غبار خاطر ام کسیر شد
 بجز گداختن از روی شرم کارش نیست
 آدم از روز ازل خورد و فریب شیطان
 میکشان چون خوشه انگور در هر زیر تاک
 ماهین ابروین تو خالی است ز رشتان
 صورت دردم ز او الم می پیری پس
 از متلع نار و اور زیر بار خیمه
 بهیمه شمع غنچه از بین تنگ بگیرد و بخود
 چشمش بخور تو که ساقی مجلس باشد
 سفله را آلودگی دلت نیاست عزیز
 میکند هر چند تسخیر پیر او آدمی
 حال مشتاق بوجی نپذیرد صورت
 مکتوب مرا آنچه هال از اثر مهر

خیزد و طغیان آتش میکند اربیشه را
 میخورم چون شمع مغز سخنان خویش را
 یکلکم کردم عیانانی الضمیر خویش را
 صورت در چاک گریان شده دامن نیست
 که شدش عمر ندانست گستانی هست
 گر خانه در دلم بچکان گاه تیر نیست
 در دل ما کند جا هر چه غاری پاک است
 خوان با تو سخن گفت قیامت این است
 با شوخگان بجا تو در بزم چنین نیست
 فردا است درین بزم که نام تو دهن نیست
 شیشه دل را تن خاکی گل حکمت گرفت
 چو شمع هر که زبانش با اختیارش نیست
 هر که او بازی شیطان بخور آدم نیست
 شیشه بیلوی هر چه بدین بیک بدست
 چون نقشه طایر گریان دولت است
 در شب هر خانه نقاش شیرین میکنند
 کاروان مایه منت ز زمین میکشد
 مسک از جنس زرد نیل شکم پیدا کند
 پنبه شیشه می از گل رنگش باشد
 زین ملع چو طلا دور شود دس باشد
 جان بقران پیرزادی که تسخیر کند
 درق نامه اگر صفه آئینه شود
 یک ماه کشد آبشانی و به بندد

ناله میخوانند از من بلبلان آباغبان بنامه بیکه ز دل غم جدا نیست گلد دارد بدل نقش دلاهی سردر آفرزان باشد	غنچه را بگذاز با من یک بسم و اشود زبان خامه من پیچو شمش آید دارد عقیق من بنام خاتم پنهان باشد
--	---

در میرزا حسن الدین

میرزا حسن الدین از تبار ره عباس آباد اصفهان است جد اعلای او محمد صادق خان از اهل بهار بود و در
شاه عباس هفتم صفوی از تبریز باصفهان آمده ساکن عباس آباد شد و بنایات شایسته و توالیاتی
گردید و فرزندان او از پیشگاه غایت سلاطین صفوی بخدمت عمده مامور بوده و روزگار بر صدر اعتبار میگذاشتند
میرزا حسن پدر میرزا حسن الدین تحصیل کمالات نموده از اقران فائق برآمد و شمر می بر بیات مشکله
مثنوی مولانا روم و رسائل در معقولات و رنوده کلک استنداد نمود میرزا حسن الدین شش ساله
بود که میرزا حسن در گذشت و بر طبق وصیت والد بخدمت میرزا ابوسعید که از سلسله مشکلیه اصفهان بود ب
کمالات نمود و کتب معقول و منقول گذرانید و فیوضات کلیه از جناب آخوند شیعیان طالقانی مشهور
بابر و حاصل کرد و صحبت او با ابراهیم شاه برادر زاده نادر شاه گیر افتاد چون نوبت
سلطنت با ابراهیم شاه رسید میرزا حسن الدین مختار کل گردید و نحوی که در عرض دو سال که آن
شهر یار در تبریز بود و میرزا در اصفهان رقی بنام میرزا نوشت که جمیع خدمات مملکت عراق و فارس
را بر کس که مناسب و اندام و عرض دارد که بنام او رقم صادر شود چنانچه همین طریق بعمل آید و بعد انقضای
عهد ابراهیم شاه حتما بعد از او ت میرزا بر خاستند بنابر آن از اصفهان بشیر از آمدن ابوالحسن خان ماکم شیراز
که در وقت ابراهیم شاه ممنون احسان میرزا شده بود در جای مقدم گفته لوازم احترام و خدمت مقبول
رسانید میرزا ابراهیمی سیاحت در سر افتاد در بندر طاهری آمده سوار شد قطاع الطریق آتیش
حرب برافروختند و بعد از آن قتال و جدال قطاع الطریق کشتی خود را کشتی میرزا رسانیده با هم پیوستند
تضاراد کشتی میرزا از رخه که گله توپ مخالف کرده بود آب در آمده کشتی را مشرب بغرق ساخت
رفقا خواه نوحه میرزا را در کشتی قطاع الطریق کشیدند و آنانی نیز بمالعت و ابدا پیش نیامدند و سلامت
به بندر خود بردند شخصی از اهل اسلام در آنجا پیدا شد و کشتی کرایه نموده و آذوقه و خرج همراه داده در
سیح و مثنی و مائه و الف به بندر قزوین رسانید محمد مراد مخاطب بهر بلند خان پسر خدا یار خان مرزبان سند
که او را نادر شاه باصفهان برده و مدتی در آن بلده سکونت ورزید و در عهد ابراهیم شاه بسی میرزا خدمت

بود درین گنبد فیروز خشت	تا زه تر سبج از سرای بهشت
رسم ترنجی که در روزگار	بیش و بدینوه بس آرد بهار
و خسرو شیرین نام طفل ارسلان سلجوقی نوشته دبجائزه آن چهارده مهوره میورغال یافته از آن است	
نشاید وید هم خویش را خورد	که نزد از خام داستان کی توان برد
و پنجمین سه کتاب دیگر از خسته بنام سلاطین موضح ساخته و جواهر اندوخته در آخر اسکندرنامه مال ختم کتاب گوید	
بتاسیج پانصد و هفت سال	که خواننده را زود کرد لال
و نیز در اسکندرنامه آخر داستان معراج مدح جناب نبوی میکند و میگوید	
گزین کرده هر دو عالم قوی	چو تو گر کسی باشد آنهم قوی
مؤلف گوید درین بیت نوعی از تشبیه واقع شده بیا نش اینک علماء بدیع هندی تشبیهی بر آورده اند که از اینها انکار گویند اینها بمنزله مفتوح و نون اول مضموم و نون ثانی مشد و کمسور و یا تحتائے مفتوح آخر الف بمعنی بی نظیر است و انکار بر وزن چین کار صنت فن بدیع را گویند و اینها انکار عبارت از است که مشبه و شبهه یکی باشد فقیر را بنظر متعین رسیده که کسی آزاد یا عربی و فارسی این تشبیه را استخراج کرده باشد حال آنکه فی نفسه در هر زبان موجود است چنانچه بیت شیخ نظامی گذشت و ملاحظوری ترشیزی گوید	
چون ظوری بجز ظوری نیست	در محبت یگانه میسب باشد
و میرزا جلالی طباطبائی در منتشیات خود این بیت آورده است	
آب رخ آئینه جم نسیم	بچو منی گر بود آن هم نسیم
تحقیق مقام اینکه در صورت اتحاد مشبه و شبهه بهترتبی است در صورت تشبیه که هر دو با هم ضد اند چه علماء تشبیه را تعریف کرده اند که هوالد لاله علی مشارکه امر آخر فی معنی باکاف و نحوه و ازینجا باشد که دو تشبیه بی مغایرت مشبه و شبهه به تصور نیست تشبیه را چهار رکن است مشبه و شبهه به وجه شبه و ادات تشبیه پس مقصود قائل از وحدت مشبه و شبهه بهترتبی مدوح از تشبیه است بتفصیل عبارت بی عبارت چون تو کسی نیست و چون تو قوی یک آمل و از آن ترزیه باشد و خسته دیگر ازین قبیل در کلام ملاحظوری ترشیزی یافته شد که مفصل و مفصل علیس که باشد	

نتوان گفت ز خوبان دگری میباشد	هم تویی از تو اگر تو تبری میباشد
<p>بنحاطر میرسد که نام اول مثل الشی بنفسه و نام ثانی تفصیل الشی علی نفسه گذشته شود نظامی عروضی مترقندی ساقی شراب دیر ساله است و صاحب مجمع النوا در چهار مقاله بعضی او را ملازم طغرل بن ارسلان سلجوقی دانند داد در چهار مقاله خود را ملازم سلطان علاء الدین جانشین خود نوشته و در عهد او نظامی دیگر بودند اتفاقاً روز عید الفطر حتر زاد که بلخ در مجلس سلطان تشریف آن دو نظامی کرد و گفت بحقیقت این نظامی اطلاع ندارم اگر دین منعی که رفت مینی گوید استعداد او معلوم شود سلطان گفت بان ای نظامی ما را بخل نسازی هنوز و در شراب که در آن مجلس میگذاشت پایان نرسید بود که نظامی این ابیات اشاکر دبه</p>	
<p>در جهان سه نظامیم ای شاه من یکی بسته پیش تخت شهم بحقیقت که در سخن امرو گر چه همچون روان سخن گویند من شراجم که شان چو در پایم</p>	<p>که دجید زمانه ایشان اند دان دو در مرد پیش سلطان اند بی سخن منفر خراسان اند در چه همچون خرد سخن را بنند هر دو از کار خود فرومانند</p>
<p>مترزاده از حاضر جوابی او بسیار مظلوظ گشت سلطان بجا نرزه او را کان ضرب ازان عید تا عید قربان بخشید و در آن فرصت دوازده هزار تن شرب او را حاصل شد امیر نظام الدین که بود جامه استرآبادی از سفر از کرد با سلطان گش بود و فیروزه که با چند موضع دیگر در اقطاع داشت و فراوان فتوحات از دست و بازوی او بر صحنه ظهور آمد نگاه حسا سایات او نزد سلطان بجائی رسانیدند که عزم سلطان بر قتل مشارالیه تصمیم یافت و جمعی را فراوان شد که سر او را بریده بدرگاه آرند امیر نصیر الدین مال بسیار صرف کرد تا آن جماعه او را زنده بمحمور آوردند آن روز سلطان جشن عظیم داشت چون چشم سلطان برد افتاد خواست که موکلان را سیاست کنند که چرا در تنفیذ حکم تاخیر کردند امیر نصیر الدین فی البدیه این رباعی بفرض رسانید</p>	
<p>من خاک تو در چشم خردمی آرام سرخو استه بدست کس نتوان داد</p>	<p>عذرت ندی که نه ده که صدی آرام می آیم دیگر کردن خود می آرام</p>

در نظامی عروضی مترقندی

در امیر نظام الدین که بود جامه استرآبادی

سلطان

<p>بطلم کوشن که مالی بدو پیش سالم بدست آرد نیز از آنکه نیست کمتر رسد بدو صفت خوشدلی ز عالم غیب شاره مرجمی گر کند مشغول غفل کند شاره غیب آنکه محصل بصیر عاشقان که نظر بر سرخ زیبا دارند بسکه در مدرسه تفرقه خوابانه خویند پر خند رایش از آن قوم که برگردن دوش نبود باده کش از غم آینه دل هر کسی را بخود از اهل جهان باز است ز به پای حیات از الم غار اهل بحر ان راجه تنان ز گمان عظیم</p>	<p>خطر ز زخم تبر فلخ بی غم دارد ز خامه کو یک انگشت صد مهر دارد که شور قهقهه در کو و کباب تر دارد همان گیس که در دوش بیشتر دارد ز خاک پای رسول انکوسر دارد نظر از جانب الله تعالی دارند ورق پیره ز خناب عجبی دارند شب سبوی می و روزانه مصلح دارند غم ناصای آینه صبا دارند گوشه گیر که این طایفه سودا دارند چاره جو یان همه گر سوزن عیشی دارند که شیفی جوشه مسند بطحا دارند</p>
در تشبیه قصبه به نقبت	
<p>آنکس که در زلال بقا فیض جان نهد تیر تر از آرزو جان بود دلم تابیش آن دمان ز ندلا ف غنچه را نور از جبین یار فروزد و گر که او</p>	<p>فیض جناب ابیب و ستان نهاد ره داد بی توقفت و منت بجان نهاد بگر که برگ دست حیا بدوان نهاد بر خاک مرقد مشه عرش آشیان نهاد</p>
ایضا و در نقبت بعد تغزل	
<p>ایزد و محاب چشم در سر شک گویا</p>	<p>گوهر فشان آموخت از دست شایان</p>
ایضا و در نقبت عقب تغزل	
<p>بود عیر فشان طره است گر خود را</p>	<p>برگز از شهنشاه کارگار انداخت</p>
ایضا و در نقبت بعد توصیف بهار	
<p>باد صبا غنچه در آستان دمان پر زار</p>	<p>گفت مگر دشت خسرو صاحب قران</p>

ایضا در نقبت بعد تمهید طلوع آفتاب	
زبانم چرخ فتاد آفتاب بر شرف	بست دیای مجان شاه مرش جنا
ایضا در نقبت بعد طلوع خورشید و خاد	
یک شب شاه ختن تخت با طراف نگ	داد دلش غایب پر دل روز رضا
ایضا در نقبت بعد تمهید غروب آفتاب	
ساخت سر خود نهان تیغ زن ملک ز	داشت هر اسی گرا غصب بترایت
ایضا در نقبت بعد طلوع شب	
گردون اگر چه بر دیکی صد هزار داد	رسمی است اینکه خسرو ملک بقیه
ایضا در نقبت بعد تمهید شب	
بود ستاره گر چشم خشم شاه بخت	گشته است خندک شهاب آماج
در نقبت بعد تمهید شب	
در آله خود بر بر و سر بگریبان	گویا که کند موج شمشیر شمشیر
<p>همچو کشمیری شاگرد قاسم کاهی است و در نیک زنی هم مشرب افادت پناهی و دشور سنده شان و شمایین و تسعانه از کشمیری با در آله گرفته قصیده در مرغ سلطان اسفند یارین سلطان خسرو بن یار محمد بن سلطان جانی بیگ گفته گذرانید خلعت فاخره و مبلغ دوست تنگه خانی کامیاب گشت این سده بیت از ان قصیده است</p>	
چو باز صبح بر آمد ز جانب خاور	نواخت طبل زر اندود باز در بحر
ز آشیان جهان کرد ز غوغا شب پر در	عقاب چرخ ز میضا نمود میضه زر
بصنع ایزد چون چو بینه ققنوس	های روز بر آرد و سر ز خاکستر
<p>نوعی جنو شانی غنایی است نوع نوع نوا با سمع یاران میرساند و گفروشی است رنگ رنگ گلهادر امن خریداران می افشاند ابتداء حال از متوسلان شاهزاده و اینال بن اکبر بادشاه بود چون او خست زندگانی بر بستاند برده دولت خانانان تشبیه نمود و قصائد مساتی نامه در مرح او نظم آرد و بکرات و مراتب و این که گرانند انداخته که نه هزار روپیه نقد خلعت فاخره</p>	

در کتب کشمیری

در کتب جنو شانی

دو نیمه نعل و اسب عراقی صلا شمری گرفت ملازمی درین باب گوید سه زلفت تو نوعی رسیدن آن
که یافت میر مغزی زد دولت بخیر بزرگین المش صدین گل امید به شکفت تا که بهج هشت زبان آوثر
د صاحب ذخیره انخوانین گوید عاصمانان ملازمی را بر زنجیر تو نمی در بر با پور سنه تسع عشر الف
راه بادیه دنیا بود این قطعه در ساقی نامه ادب بسیار خوب واقع شده قطعه

بده ساقی آن را خوانی نیست	که روز خرابان پایان رسید
بگردان زره عمر بگذشته را	پوشاه بجفت روز شب گشته را

دیوان مختصری از نوعی شکر تصاید و غزلیات و دو ترکیب بند حاضر است چون لب لباب غزلیات
اورا نه که نویسان برده اند چند بیت از قصیده در حصه این صحیفه داده میشود

سحرنا که گرمی که داشت بلبل از	هزار آبله بر مید میسش از نقا
ز بسکه هر سر سویم برین سلسله است	سزد که دعوی خویشی کنم بطره یار
بروز تیشه فرهاد نگ پیونید	چنین که پشت من افت گزنت بادیا
من و هنریت از آسید بمان محاسبه	بجا ز تیشه سر بسته موز راست گذار
سراز قلاوه قربان شاه دزدیدن	بود فسانه المیس و جرم استکبار
بشی که گشت خلقش معدن ارگند	سزد که بوی گل آید ز لعل فضل بها
شبی که خطبه نام خجسته فرجاش	زبان شیخ و لب زخم میکند تکرار
نسیم لطف اگر برگ گل بجنباند	گلابخانه بشنم شود داغ شرار
خیال جوهر تیغ بجاسه سر خصم	چو موج فتنه که در جام می شود سکا
مهابت تو با شرار که کند تاثیر	سزد که زهر حقد چون عرق ز سپک

نظیرے نیشاپوری فرغ بیان نش نظیر صبح نیشاپور است لهذا نظیرنی تخلص میکند و سواد دیوانش
بالا تر از گیسو حور است بنابران رنگ شام هرات میشکند میرزا صائب گوید سه صاحب چه خیال
است شوی ایچو نظیرے یعنی بنظرے نرسانید سخن را و ظاهر است که ترجیح دادن میرزا نظیر
را بر عرفی و بر خود مطلق نیست که عرفی در تصایک فائق است دیرزا در غزل
و خود میرزا میفرماید

در نظیرے نیشاپوری

بلبل خوشنوا سے نیشاپور	مجل از طبع بے نظیر من است
نظر سے از دلایت بلند آمد و کار او بمن توجه خانخانان طراوت یافت بعد چند ہی تحصیل سعادت یار حریم مکین پیش نهاد بہت ساخت و این دولت عظمی اندوخته باز رو بہند آورد و دیگر احوال فروکش کرد و در سنہ احدی و عشرين دالف و دہیت حیات بتقاضی اجل سپرد و در خانہ ملک خود بالین راحت زیر سر گذاشت در تاسیخ و فاش گفتہ اندسہ ز دنیا رفت حسان رجبسم آہ و سقہ ہما نگیر بادشاہ کنایہ عمارتی باد فرمود غزلے گفتہ بعض رسانید کہ این دوبیت از آن است	
ای خاک درت صندل سرکشہ سران	باد امژہ جازوب ز بہت تاجوران را از آب و گلت غالیہ رخسار جان را
بادشاہ در جایزہ آن قریب سی ہزار تنگہ زمین انعام فرمود و صاحب ذخیرۃ الخوانین گوید لاناظر سے از مکہ مبارکہ آمدہ بمقبری بمعرض نواب خانخانان رسانید کہ لکھوپہیہ قدر تو دہ زرباشد خانخانان پیش او لک رہ پیہ را تو دہ کردہ نمود آن عزیز دیدہ شکر کرد کہ طفیل نواب این قدر زردیدم نوازیہ باد بخشنید و ان نظیر سے محتوی بر اقسام نظم ہر دو است این اشعار از دیوان او باخذ آئے	
برائے خشت خم خم کویم کو آن پیر ترسار دل در امید مریم و این آہوان است از پے آشوب اور زلف دار دشانہ را حسن بنیاد مجست بر پریشانی نہاد حور و جنت جلوہ بر زاہد و ہمدرد را در غور اگر نیمے لعل فام را قسمت چنین فنادہ کہ ترکان مست او اکم لذت کم کہ زود بریدم ز آفتاب ز عاشق میشود مشوق زانام و نشان پیدا تمنایش کہ گردد کہ در خاطر مضطربم بغل از نامہ احباب پر گردنمیخواند	کہ از بار پچہ پلکان خردشت گل مارا ریزند بہر رحمت امشب سودہ را شورش زنجیر دشوار آورد دیوانہ را تا نشورد خاک را و حقان نہ ریزد دانہ را اندک اندک عشق در کار آورد بیگانہ را ای کاش ترکلت رہو کی مشام را درد دور ما بطاق نہاد بند جام را در خانہ پنجم این شمر نیم خام را شمر نیکو نیاید تا نگردد باغبان پیدا چو محتاجی کہ گردد در سرایش مہبان پیدا کرمی ترسد شود مکتوب من ہم در بیان پیدا

سوریم و بر گزار شکر افشاده ایم
 هر که رقم کیم پو عذر گناه را
 زنده دارد و مرد را آتش را مرد
 زخم با بطلان پیداد پنهان است تیغ
 بر صوفی بی وجد و بال است عبادت
 مشربش صفای بیمار آن شکست
 بهشت روزی تا بالغ محبت نیست
 بکینه جوئی افلاک عشق نمی بازیم
 هر که اول از درون شاد است با چرخ
 ترک نمی کن که دارد دخیانی روزگار
 در جواب قهر و مانده ترم از طفلی
 عشق یوسف را درین بود ابدی کار و فرخت
 شادمان چمن تنی دست اند
 دوش بر سوز دل خویش بر اتم دادند
 آنکه شام زندگانی شمع بالینم نشد
 نه تا که بس نغمه آنکه کم رسد سبب
 هر چه گر نشدم مضطرب ز آبدست
 این غم کمال آورد از کیست
 بر قفا چشمت نمی افتد چون در و اشود
 آنکه ادر کلید اخوان پسر کم کرد یافت
 چو ز راه پندم بهام و درند همد
 زین کشتار و جیبیان شبایت میشو
 دارم دلی ز طایر دشته ریزد تر

در راه پا محال شود کاروان ما
 ریزم چو غامد از مژه خون سیاه را
 سام گل باقی است چون گرد و گلاب
 سخت مکتولی که پیشش ریحال قاتل است
 بر شیشه که خالی است ز می سجد حرام است
 بوسه بخوش از ترنج و قند است
 کسیکه طفل نمیرد مقامش اعاف است
 که هر که دشمن باشد بدوست ماندست
 شمع را غلوت نگهبان است و صحرای شبنم
 نیست تا آزرده آزرده نمیداند که نیست
 که بسفتن شکند گوهر و تاداش نیست
 بندگی خواهد پیرا و کی منظور نیست
 جامه سرد تا سر زانو است
 سرچشمه هر بدید و حیا تم دادند
 کی پس از مرگ چراغی بر سر گور آورد
 بر آن درخت که مرغ صغیر زن باشد
 چراغ دیده نمیداشت دیر روشن شد
 زنگ عسیم یار ماند ارد
 آن زمان درگاه پشاسی که صدرت بشود
 تو که چیزی گم نکردی از بجا پیدا شود
 که بوتری که نیا موختند سر ند همد
 که گل دهند بخوار و یک شمرند همد
 هر چند دور تر ز کسان آرمیده تر

<p>ز شیبو های سدر رسند راجه خبهر از فریب زرگس شلا میسر سس تا سریشنه می دانه شود و انشوم نیم پردانه کن یک سوختن در دست پافتم در آشیان ز کوه تی بال و پر کشم بمخدا که واجب آمد ز تو استر از کردن رخت خود جز بر آستانه مند انچه از لطف کند شد بهال کسی جنس اگر خوب است خواهد کرد بهیاقیتی که شکل غنچه بر گلبن سرار است پندار</p>	<p>سایح در دشتان صوفیان چه میداند میکشد پنهان و میپوشد کبود مهر بر لب چو سر کیست ممسک زده ایم گرم صد بار سوزی باز برگرد دست کردم آن بیل ندیده بهارم که انتظار تو بخویشتن چه کردی که با کنی نظیری ناگهان میرسد طبل رحیل شعله از قبر ببال و پر پروانه بکود مشتی کور و کن و دلال کور یا فلک لنجام میگردد اکنون تماشا می چین کردن</p>
از مخالص اوست	
<p>هر دو با هم بر گرد سیلان گردد نطق شکر شکن و لب گهر افشان گردد</p>	<p>هست بیل و پروانه گزیند گل و شمع خانخانیان که ز نام و لقب اجدادش</p>
در تنبیت شفاء از مرض	
<p>که صبح دامن پر ز آسمان بر خاست پی تصدق صحت در م فشان بر خاست</p>	<p>سری بخرقه جهان برده بود از غم دل فغان ز خلق بر آمد که خانخانیان است</p>
<p>در برج خان اعظم میرزا عزیز کو که اکبر بادشاه که از پیشگاه خلافت ناظم گجرات احمد آباد بود و قتی که چونه کرا فستج کرد نظیر به تمهید فتح میکند بعد از ان است</p>	
<p>گفت فی صاحب این قصه عزیز و گراست</p>	<p>گفتم این واقعه یوسف مصری است</p>
<p>این عزیز در لفظ عزیز ابهام خوبی آورده صاحب مرآة الصفا گوید قیدی پسر نظیر به همراه پدر به بند بود و باز به نیشا پور رفت و مرتبه دیگر به بند می آمد در کشتی فوت شد پسرش عظیم تا سرخ و نیت پدر خود بانه قیدی گری محیط محبت و نصیر آبادی در ترجمه عظیم پسر قیدی گوید که قیدی برادر زاده ملا نظیری</p>	
است	

عظیم از عظمای شعر ابو صاحب دیوان غزل و قصاید و مثنوی سببی بقدر عظیم صاحب مرآت الصفا گوید و قافیه

در سته احدی عشر و ثمانه و الف این غزل سلسل در نهایت خوبی انشا نمود

گفت با هم بر بساز گفتش دیگر چه گفت	قاصد آمد گفتش آن ماه سین بر چه گفت
گفتش جمع است از پا خا طوم از سر چه گفت	گفت دیگر یار حدویش نگذار در برون
گفتش کتر شمر دم از تن لاغی چه گفت	گفت سر را بدیش از خاک ره کتر شمر د
گفتش من سوختم در باب خاکستر چه گفت	گفت جسم لاغوش از غصب خایم خست
گفتش بر باد رفتم در حق مشرب چه گفت	گفت خاکستر گرد و خا همش بر باد داد
گفتش من زنده گردیدم ز خیر و شر چه گفت	گفت در محشر بیکدم زنده اش خواهم کرد
گفتش این هم حسابی در ب کو شمر چه گفت	گفت خیر و شر نباشد عاشقان را در حساب
گفتش گر عاقبت این است زین شتر چه گفت	گفت با ما بر ب کو شتر نشیند عاقبت
گفتش دیگر گو گفتا گو دیگر چه گفت	گفت دیگر نگذر در بر خاطرش بار عظیم

خان آرزو و مجمع القافس زیر ترجمه عظیمای نویسنده زانکه نعمتجان سجده جواب دین غزل غزلی گفته و در قطع عظمای
 بر تمام این غزل نموده میگوید است عالی از عظیمای در غزل سهو عظیمی زانکه از قاصد بود یک گفت پس در بر چه گفت
 عرض خان عالی اینکه همه جاد جواب دو گفت ای باید موقت گوید جواب بدو گفت و بیگ گفت هر دو میتوانند شمر صورت
 اول ظاهر بیان صورت ثانی اینکه عاشق با قاصد گفت مقوله ماه سین چیست قاصد گفت با هم بساز یعنی مقوله
 او این کلمه است علی بن االقیاس در همه جا برین تقدیر سهو عظیم است بلکه سهو عالی است سابق در همین ترجمه
 معلوم شد که فقیر مقطع نعمتجان را از خان آرزو نقل کرده ام و در حکایات نعمتجان غزلی که در جواب عظیمای
 گفته دیده شد سلسل بطور عظیمایست و مقطعی که خان آرزو نقل کرده اند اگر چه قطعش این است
 عالی آخر نیست دانی گفتگو عشق را این تا کی آخر کس گوید فلان دیگر چه گفت و ظاهر انجا طر
 نعمتجان هم جوابی که فقیر نوشت که شد لهذا مقطع را بتدیل نموده چنانچه در بیت اول قطعه خود که در باب
 که خدائی کامکار خان گفته لفظ عالی را با الابدل ساخته و در ترجمه او مفصل گذشت
 نقلی از شعرا کرده و فصحا سحره است اکثر پد اعی حاتم بیگ اعتماد الدوله پرداخته و قصیده دالیه
 که در مرصع اعتماد الدوله گفته بیلغی خطیر سالیانه مقرر گردیده بعد فوت شیخ هم چند سال آن وجهه

بشلقان او میرسد مطلع قصیده که کور این است	
اصل صورت که بحیث صورتی شاداند	فارغ از فقره معنوی انداد اند
رحمت شیخ در سینه صدی و شصتین دالت روداد دویوان او حاضر است این ایام از اینجا گرفتار شد	
خیال چشم او در بند دارد جان محزون را کوه میکند بدو قتی از بنی تیر وصل دست دپائی میتوان زد بند اگر بدست تا قابل است حسن تراخال عارضی از قتل با پیچ سر و دستا ب زلف گفتم که او هم دل ازین دهران شهر خواهد دید صبح مرادی صبور باش رمی بحال خویش فقی کاین شکاریان قربان آن لیم که کفش نکر سیل ای کتور تو که سر پنجه شایسته نیست بدل کرد و است تان داغهای هر تان کشور عشق است اینجا عدل شایان بر کم ایزد آن عیسی نفس را هر چه ممکن بود داد قاصد مرسان مزده بدل زد و میاداد بجان دادن فقی خورند و قاتل سرگران از د چشم گران از می چون ارغوان کند تومی آبی و هر دم مضطرب است بجزا ز رفتش روم از جای خود چرا خروم حسن در پرده محال است که ماند پنهان چون طفل که ماند نهیم آغوشی دایه	بی بای غزالان بس بود ز بخیر مجنون را یاد آن دوران که عاشق قوت تیر داشت وای بر جان گرفتاری که بندش بدل است مقبول نیست بنده که او خانه زانوست ما را چشم حاجت این فوج دما نیست خندید زیر لب که ارادت مقدم است گردون بروی تو در خاوری نهشته است دقی کنندرم که تیر از کمان گذشت با آنکه هر سوال مرا صد جواب داد پر حذر باش که آواز پی س می آید که مال شده است این متاع باج نه ارد خون مظلومان خداوندان این کشور نوز یا وجود حسن دوست نزهت داد داد کم حوصله از لذت پیغام نگیرد نمیدانم بجز تسلیم در سبیل چه می باشد بیار از یادتی خون گران کند چو دام افتاده مرغی بر سرش میادی آید که نخل سرکش او ریشه در جگر دارد غنچه گل گردد و گل نیز باز آید بر یاد تو دل اسیدم آغوش بر آرد

<p>شوق را چون ادب عشق عنائیگر شود دل دو دوری آن دلبر شکم پای مقبول نیست خیزیم نواز عشق بسیار دلیران نگر میسکنه مگر کرده بودم بدوستو جوب خزان بودم نیکند بر عکس مردم دشمن بادوستان شب خرق چنانی زدل فردزم و گریم تکلف بر طوط اسے غیر امر دز نمیکشد بدی کار زخم کار سے من بین که بخوردا کنون بستم رنگ بصد هزار جانا تو تا امید نیم دوست شعلهای سینه سازم چاک آغز در خاکش نه بدوست باین رنگ که تو بکنار ما گدایان تو کجا قرار دادی بیتان شهر ایدل مده اختیار خود را ایکده پیوسته ننی تیر و نداری سپه صدای باد دوران زلف دل برقص آرد سراواری بزدان قفس بلبل چه میسازد نفس شمع قطع از بی هدیه بار و کوه آرم</p>	<p>دست دپای نگم را نه زنجیر شود طفل رسمی است کس کز بی دیوانه رود مایم و خاک کوی تو گدا بر و باش دانسته که دل را تو ای یار میسکنم اینقدر بود که از کرده پشیمان بودم گر زنجی نسبت زلفت بندد کرده ام چو شعله انتم و خیزم چو شمع سو زرم و گریم درین مجلس تو خواهی بود با من بگو که جمع کند دل ز من شکاری من کسیکه خور دستم عمر با یاری من که از جنای تو پیش است امیدوارکن چو شعل تا گریبان گزنی ز آهمن قبا من پنجه در خون جوانان زده پیر شوی مرمانداری ایدل سر زلف یار و آرم بتوانچه بود گفتیم اگر اختیار دار سے خوری تیر دعا سے سحر سے از بگری که نیست بی اثری شب سرودر گذری تو خور دی چرا قدر گل و گلشن بدانستی اگر آنجا کنم پیوند فریادی بفریاد سے</p>
--	---

حکمت محمد یوسف بر پانپوری شاعر خوش سلیقه است و سوجد شاعران فتنه از نزاد طالع یک باشد که بیش از
 تصرف اکبر بادشاه سلاطین کشمیر بودند در عهد خلد مکان با امیر الامراء و الفقار خاں بس میر دور
 عهد فردوس آرامگاه محمد شاه ساغر عشقی در مایه تاب دولت وزیر الما ملک قمر الدین خان می پیود
 و از پیشگاه خلافت بختاب مخور خان سر افتخار آسمان مینود و قصائد بسیار در مدح امراء عصر نظم آرد

در کتب بر پانپوری

<p>و در ششای عشره خامسه بعد از وفات رودر نقاب مردم کشید و تنیکه طبقه سادات باده بهر هم خورد و در روز آرامگاه در سلطنت مستقل گردید قطعه تاریخی از نظر خلافت گذرانید و هزار و پیه دخلت صلح یافت ماده تاریخ این است</p>	
<p>آفتاب ملک قبال از کسوف آمد بدین</p>	
<p>نگر در دست دنیای دون کی کشش حاصل</p>	<p>ولم بگردن خمیر را چندین طایب بقدر که بر خیزد بغیر من که بن نقش یور بادارم اتو کشیده که دارد قبای عربانی</p>
<p>حرف الواو</p>	
<p>و قومی میر محمد شریف از سادات اتحق آباد و نیشابور است اهل وقوع کوئی بود لند او قومی محصل نبود در شعر و تاریخ دانی و خوشنویسی بد طولی داشت در عهد اکبر از ولایت سرسبند کشید اول با شهاب الدین احمد خان صحبت او موافق افتاد بعد انتقال خان مذکور رفاقت خان خانان بگزید و در لاهور ازین عالم رحلت کرد و خان خانان او را برین ستم هزار محمودی صلح بخشید</p>	
<p>ای بزم ترا در وی ساغر خورشید</p>	<p>وی پیش شبست کشیده در بر خورشید گر فضل خاک آستان کشدی چون غلغله شب شدی کدر خورشید</p>
<p>و وجدان میر معصوم مخاطب ببالا نسب خان غلت الصدق میر محمد زمان راسخ سرچندی نسب او با میر اکمال قدس سره میر محمد زمان از مشاهیر شعرا هستند است نامش بایران رسیده و نصیر آبادی او را در تذکره خود داخل ساخته خانواده او دودمان سخن را در دشن دارد میر تقی حسین ثاقب علم او استاد میر است و او را در سخنان و میر غازی شهید وطن بهره از اعمال لاهور هر دو شاگرد میرانند این اشعار از میر غازی است کبوتر بانی نسیم گل نسیم لاله از ارم آرزوست بیک گریبان دار چاکی از ببارم آرزوست به ولایت گرم روان در گردنزل نیست به هر کجا سوخت نفس شام غریبان کردند به میر در اوایل نو که محمد اعظم شاه خلف خلد کان بود و منصب به قصدی سرافرازی داشت شاه عبدالحکیم عالم لاهوری از زبان آقا رضائی مشهور تخلص لاهوری با فقیر نقل کرد که هرگاه میر محمد زمان این شعر گفت به دلبر یا فستم و گوشت غلغله رفت ریخته طبع با ناله کاشانه خویش به صاحب طبعان ایراد کردند میر آرزو شد از لشکر محمد اعظم شاه برخواست</p>	

و قومی
اتحق آبادی

و وجدان
سرچندی

و این بیت سبب ترک نوکری شد و در دست خان شین کشمیری در تذکره خود این قتل را بمیر عبد الجلیل بگلرانی
نسبت کرده غلط محض است چنانکه در این بیت میر محمد زمان گوشت غلوت رفتن بی تقدیر با واقع شده
اینهم درست است نیز حسن دفع مشندی گوید سه یکدگر دایر و او چون طرف نشوند به گراشته رود
تو از میان خوش است و ازین قبیل است این شعر صبح رسید در روز شاه شبانه خانه نشین
رو به سحر ساه با دیار باین بهانه رفت به میر محمد زمان بعد ترک نوکری بجز اعظم شاه با کرم خان خلف شیخ
میر غلامی که دو بار ناظم لاهور و یکبار ناظم ملتان شد بسیر میر دکر م خان سیصد روپیہ در راه خروج
پاکلی و غیره از سرکار خود رعایت میکرد آخر ناموافقت در میان آمد میر ترک رفاقت نمود و در سینه سیخ
دانه و الف در زانو عدم آسود در آخ بمر و تاسیخ است او سیطر از دست گل عشرت ز آب تیغ
عریان تو بخیر و شفق گردی است کز خون شنید ان تبه بخیر و دست بر سینه که در پیش رقیبان کردم
داشتم دلف تو در سینه که بنیان کردم به زبان عرض ندارم ز تیره سختی خویش به جو سایه سر نه آواز خویش
شده ام به بهر دیده کشودیم اسه بار تو بی به شرار خرمن بلبل چراغ خانه گل به وجدان صاحب بهر حال
و فاذن گنج لالی است در شاعری کار از بد ریش برده و دیوانی خفیم قریب بست هزار بیت
فراهم آورده قصاید و مثنوی علامده دارد توطن لاهور اختیار کرد مرقی رفیق نواب سیف الدوله
عبد الصمد خان ناظم لاهور و ملتان بود نواب مدد خجی با و مقرر نمود در محنتی خاص مذبذول میداشت
و هر روز پیش از عصر مجلس مشاعره القاد می یافت و جدان سر حلقه آن جماعه بود بعد سیف الدوله
ذکر کیا خان پسر غل مدد خجی را بحال داشت الا چون ذکر یا خان نسبت به سخن نداشت صحبت شعر بریم
خورشفت و چند سال عمر یافت و در لاهور و دهامادی الاخره سنه تین و ماته و الف جان بجهان آفرین
تسلیم نمود شعله منکر اوست

جان حاضر است بتان دل میکنی طلب نیست	یک فیش بود شکست پسگو من طلب نیست
پس از مردن مرا آتش و قامت بر هزار آمد	قیامت آمد اما بعد چندین انتظار آمد
ولی بیار و بیخانه عاشقانه در آ	بگو که شیشه فروشم باین بسانه در آ
نوبار دیگران آمد بسارم گشت	آب برگشت و هوا برگشت و بارم گشت
نه در بند فقیری شود میل دولت کی	سفر در پیش داری ساعی بنشین و ره طی کن

<p>میکنند انهار فقر و فاقه زرداران وقت بهار آمد و یاد دوران نکردی با سفاکان طریقه تسلیم حکمت است چه شد گریه غمی یار است کم روزی فخر اینجا روند از بس که خوابان چشم فرساده کانی جوش صدر زنگ جنون است اشکم نقشی نبسته ایم بدو ارزندگی نگین قبله ناکمی رسد به قبله مناس تا جنون گل کرد از من دوستان هم کرده بسیر باغ اکثر میرود آن طفل و مترسم دستگاه آنجا است کاجا و بود دست کم من از چه پیش مرده دلان سرفروزم چون نکست به این گل مید و قایم گردش پیلو بین در خواب هم آرام است حیران بودم که تحت شاهی است جهان دل گفت که لوح مشق چندین سود است هر چند که خاکی بطور آمده ایم مخدوری اگر نمی شناسی مارا</p>	<p>بر شکم اسنگ مانده گین دان بسته اند هو اسے دیارت نگریه با شد پیش آیدت اگر در پستی خمیده رو که در یک جامه یابی رنگ بنزد و بنسیر اینجا ز در هم دوزی ترس چمن شد امن ز نیش شیشه بود قلمون است اشکم چون رخنه است هیچ نبودن نمود ما چه شد ز گردش طالع که زیر دست شرم چینی هست باقی حلقه زنجیر را بگل از بس که هم رنگ است در گلزارم کرده ورنه مال مسکان چون مرغ زین نیست و چون بجه بر جنازه نباشد نماز را کردی نفس گر تو را گرد تو گردم کام آسایش نمیدانم که در دنیا گرفت یا حقیقت گشتی پناهی است جهان باید شستن پیر از سیاهی است جهان از قدسی محفل حضور آمده ایم گردی است بر فزراه دور آمده ایم</p>
<p>خان آذر و در مجمع الفلاس این رباعی ثانی را بنام میرزا مظفر جاجانان گرفته شاه عبدالعظیم عالم که از یاران به طرح عالی نسب خان است گفت که رباعی مذکور بلا شبهه از خان مذکور است مگر از زبان او شنیدم</p>	
<p>وجدان گوید</p>	
<p>نه من شهرت تنم دارم و نه نام میخواهم دل از من تا پذیرفتی بجای میتوان کردن</p>	<p>فناک گرداگذازد یک نفس آرام میخواهم بگویم قیمت آینه ده انعام میخواهم</p>

فرمان طبع بنشیند آلبی اوج هریت	بسیر عالم کتاب پشت بام میخوام
--------------------------------	-------------------------------

مطلع این منزل را در نسخه از دیوان شیخ حسین شهرت دیدم و از اجناد سرود آزاد نقل کردم حال تحقیق
 بیرون است که از وجدان است خلاص و در تذکره خود این مطلع از شهرت می آید و مطلع نه من از آسمان قصر در
 فام میخوام نگین داری ازین فیروزه بهرام میخوام بهم به بعد از آن میگید قریب این معنی شخصی این شعر
 میرزا صاحب گوش شهرت رسا مدحی از غلش بان رنگی که باید کام میخوام به نگین دار سے
 ازین یا قوت بهرام میخوام بهم بهر دشیدن این شعر شهرت مطلع دیگر بهر ساند که مطلع بهر شیرین گام
 کاظم گر کام میخوام بهم بهی و سپ تر از تو ام با دام میخوام بهم به تکلف گوید مطلع اول که خلاص از شهرت
 آورده از نیست بلکه از میرزا سعدالدین محمد راقم است باندک تغییر در مصراع اول میرزا سعدالدین
 منزل شانزده بیت درین زمین گفته از آن جمله است به گویم از فلک قصر زمر و فام میخوام بهم به
 نگین داری ازین فیروزه بهرام میخوام بهم به درین گلزار سیر لاله و گل نیست مفهوم به نشان از در
 گردانی ایام میخوام بهم به تو در گلزار مست جلوه من از ساده لوحها به زبل نغمه از گل بوز سر و اندام میخوام
 به شیرین نکردم بر مراد کامرانیان به نوز از پنجه میهای دولت کام میخوام بهم به بعد مرجع بهم زان لب شیرین
 نمی آید به علل و تا که من از تنگی ایام میخوام بهم به مصفا الملک صادم سله الله تعالی که ترجمه اد
 گذشت نیز مطلع برین و تیره میگید مطلع نه روم از دست آباد جهان نه شام میخوام بهم به قدم
 دار سے ازین صحرا پی آرام میخوام بهم به وجدان از ارباب صلات نیست براس تحقیق چند که بعضی
 بیان در آمد ترجمه او درین صحیفه اندراج یافت به

والله علی قلعه غان داغش پشتش عباس عم النبی صلی الله علیه و آله و جمعه و سلم میرزا و لند امیر طراز

دار در زلف کسوت عباسیان سیر	از دودمان ماست رخ و لسان ما
-----------------------------	-----------------------------

جد املا او در آشوب جنگه یزداد و غستان شد و بنا بر اخوت با خلفا عباسیه جماعه ازکی که سکند
 آن سرزمین اند مقدم او را اگر ای و داشته بشنخی لی خود برداشتند شحال رئیس را گویند و محال نبی عجم
 او بهر شغلی آن ملک قائم اند جد سوم او انخاص میرزا باراده پندگی شاه صفی صفوی از دغستان بیایه
 سر سلطنت آمده مور و عنایت شد و خطاب صفی قلی خان و یکبارگی کری ابروان بیاهی گردید از دود
 بوجه و آمد یکی قلی علی خان که بوزارت سلطان حسین میرزا سر امتیاز برافراخته دیگر مهر علی خان

باز

او را چهار پسر به سید بنده اصغر آغا محمد علیخان است که والد علیقچان والد با شد ترقیات کرد و به
 بیگلربیگی گری ایردوان ذخیره اختیار اند وخت ددر سنه ثمان و عشرين و مائه الف در گذشت و تخمین
 اولاد انخاص میرزا در سلک امر اعظام نظم بودند و بمنصب بیگلربیگی گری مالک عمده ایکی داشتند
 علیقچان در اصفهان سنه اربع و عشرين و مائه الف بعمره وجود فرامید و چون اعتماد الدلیر فطی
 مذکور در سنه ثمان و عشرين و مائه الف از وزارت مزدول و محول شد و دیگر اقوام او نیز به
 از مشایب و حکومتها در پای عزل آمدند تفرقه بجای با جوال تمام این سلسله راه یافت و در سنه
 اربع و عشرين و مائه الف محمد دغان افغان از قندهار آمده اصفهان را محاصره کرد و در محرم سنه
 خمس و عشرين و مائه الف اصفهان را گرفت و سلطان حسین را با عالم دیگر فرستاد و تا هفت سال
 و کسری که افغانه در عراق و فارس بادشاهی میکرد و بدجال مردم آن ملک خواهبیای بسیار راه
 یافت و در سنه ثمان و عشرين و مائه الف اصفهان و دیگر ممالک از تصرف افغانه برآمد و ریاست
 شاه طهماسب خلیف سلطان حسین میرزا که در وقت محاصره اصفهان پیرا و راجست آوردن سپاه
 بملک محصوران بهست آورد با بیجان منبر ستاده بود و او در دار السلطنه قزوین و حسین و حیات والد
 بر تخت نشست برافراشته شد علیقچان درین ایام منظور نظر شاه طهماسب گردید و چون نادرشاه
 در سنه اربع و عشرين و مائه الف شاه طهماسب را سطل ساخته کار سلطنت را پیش گرفت علیقچان
 چندی در اصفهان منزوی ماند و ساخته جانمایی او را پیش آمد یعنی خدیجه سلطان دختر حسن علی خان
 عم او با داماد و شده بود این هر دو در کتب با هم درس میخواندند و سبق عشق از بر کرده نسبت لیلی و مجنون
 بهر ساندند چون افغانه بر اصفهان مسلط شد نادر کریم داد غلام محمود خان خدیجه سلطان را بکلی
 خود در آورد و آخر مردم شاه طهماسب کریم داد را کشتند بعد از آن نادرشاه او را بی نکاح در تصرف داشت
 و بعد چندی نادرشاه او را در سلک ازدواج نجف قلی بیگ حاکم یزد بهر عم خدیجه سلطان کشتید چون
 نادرشاه فوت کرد مردم یزد نجف قلی بیگ را کشتند پس از آن صلاح خان قاتل نادرشاه
 با خدیجه سلطان عقد نکاح بست انجام کار صلاح خان را کریم خان زند قتل رسانید سپس میرزا احمد وزیر
 اصفهان در جاکه نکاح خود آورد و میرزا احمد هم بدست کریم خان کشته شد بعد قتل میرزا احمد خدیجه
 سلطان اراده نمود که در وانه کریمانی مصلی شد که از اینجا بهر رود و از راه دریای خود را پیش والد ناما

اجل فرصت نداد در عرض راه در بلده گریان شادان وفات یافت نش او را بکر بلا سے معافی برده دفن ساختند
 القصد عقیل خان از حضرت بنارث رفتن مشوقه و بیم نادر شاه زخت یافت مدارالاسن بشکشیه ملاقات
 او باقیه در لاهور سینه سیع و دینین و ماته و الف و قتیله از بلاد سند بکشور هند عطف عثمان نمودم اتفاق
 افتاد و باهم تاشا جهان آباد سفر کردیم و بعد در و دشت جهان آباد قتیله کشته تو قف کرده راه الد آباد
 گرفت داد در دلی رمل اقامت انگند و بعد زمان قلیلی فقیر از بندون بن زیارت عربین شیرین
 شافت و بعد از این سعادت بملک دکن افتاد و از حال یکدیگر اصلا خبر نشد تا آنکه علی قلی خان زخت
 هستی برست و لندانه من اور اور سرد آزاد ذکر کردم نه او را در ریاض الشعراء صحبتا علوم مزاج ازو
 تراوش سیکر در زمی گفت اشب خواب دیدم که بادشاه هندوستان را دست گرفته بر تخت نشاندیم
 یکروز در عرض راه باقیه گفت بیایید باهم اسپ تازیم هر چند ابا کردم نگذاشت آخر اسپان تازیم اسپ
 فقیر با آنکه هندی بود از اسپ دلائی او پیش رفت بسیار بدبرد و بعد در و دشت جهان آباد علوم مزاج
 او کار کرد و در بهات امارت پیو و دو بساطت روشن الدوله و خط سفارش بر بان الملک سواد حجاز
 نیشاپوری تا نظم صوبه اوده شرف ملازمت فردوس آرا مگاه محمد شاه دریافت و بمنصب چهار هزار
 و خطاب نظر جنگ اقیاز گرفت و میر قوزک دوم شد و در عهد احمد شاه خلف فردوس آرا مگاه
 شش هزار می و بخطاب خان زمان بهادر مخاطب گردید و در سینه سیع و دینین و ماته و الف همه
 صفدر جنگ از شاه جهان آباد بصوبه اوده رفت و در ایام سلطنت عالمگیر ثانی برای اصلاح امور
 شجاع الدوله خلف صفدر جنگ که بعد فوت پدر قایم مقام شد از اوده بشاه جهان آباد آمد و بواسطه
 عماد الملک وزیر بن امیر الامرا فیروز جنگ بن فواب اصفیاء غفران پناه خدیو دکن بمنصب
 هفت هزار می در جبریا سے اعتبار گشت در هندوستان همه وقت شور غدی که سلطان در سر داشت
 هنگامیکه تشار الیها در کجای میرزا احمد بود میرزا شریف نامی را بولایت فرستاد که خدیو سلطان
 را بند آورد و بولایت رفته از ترس میرزا احمد وجه آمدن خود اصلا بر زبان نیاورد و الا شجاع
 بسیار در فراقی گفته و برخی داخل ریاض الشعراء نموده و در ترجمه خدیو سلطان مثنوی
 طولانی در تعریف او درج کرده این بیت از است

خسرو بشاخ او تدر دے

از گلشن حسن تازه سر دے

آشيان کردن ستم و پيشاخ سابق معلوم شد شستن پنج تدر و پيشاخ چو منی داشته باشد در
 هندوستان بر صدر امارت برسير برتا آنکه در شاهجهان آباد سنه سبعين و اثنه و الف و ايهت حيات سپرد
 شاه عباد حكيم حاكم مده تاريخي يافت و فقير آن را در سلک نظم كشيد و طفر جنگ امير گهر سرخ منی و بكم فضا
 از جهان كرد و علت پي طلب كرد دل سال تاريخ فو تش بخرد گفت پوست و ال بهجت پند
 مرض موت قريب بحالت احتقار و فكر شعرت مولوی عبداللہ کشمیری گفت كه ام وقت فكر شمر
 است كلمه بايد خواند و ايمان تازه بايد كرد و غضب آمد و اين رباعی خود كه سابق گفته بود خواند
 گرجان بروم زتن نخواهم مردن بن در خاک شود بدن نخواهم مردن بن گویند علی قلی بمرد این غلط است
 او بام تو مردن نخواهم مردن بن و او تذكرة الشعراي نوشته سسی بر ياض الشعرا شملبر احوال موزدنا
 سلف و خلف در عين تخریر اين صفحه نسخه آن به فقير رسیده و بعضی مطالب از ان نقل افتاده و
 اثبات ترجمه او عين است و الہ سيکودس

جانان بر مزارم آمد از ورزش جفايش دل را چون گنگ کردم ورزش عشق مجنون دنبال اندازم پاي خويش هر دم شمع زان خاکستر اندازم در سينه کاو کاو نگاهش همان گزست آب حيات و کيماء و باره و وفا بر سر تخم دلم جنگ خريد اراين	آسمان مردن بكارم آمد با يار آهنيں دل سامان جنگ کردم با آنکه من درين ره صد جا درنگ کردم كه میخواهد برای خسته خود بستر اندازد مار ادلی كه مانده و او را كمان گزست اين همه ميرسد بهم يا ربه هم نميرسد اين متاعی است كه رد کرده با زار تو بود
--	---

ليضمون از رضى كاشي است بر دلم رشك ز غوغای خريداران چيست با اين جهان جنس كساوت
 كه رد کرده گشت بنوروزي فقير اين بيت خود بر خواند زده ام بر سر جهان پا پوشش پاي سبب
 اين برهنه پاي نيست بن و ال گفت لفظ پا پوشش بمعنی كفش در ولايت نشنيدم چند بيت از استادان
 سنده اندم از ان جمله اين بيت ميرزا صائب چرخ دوری است كه از خرمن من خاسته است
 خاک گردی است كه از خانه پا پوشش من است بن و فقير روزي گفت طيار بمعنی ميايسته بطا حطلي
 ميشوند و بعضی بنا بر قشرت تحقيق چيست گفتم از كلام ميرزا ميرزا رفيع و اعطاف زويني مستفاد ميشود كه طيار بطا

محلی است میگوید سه در درج مرغ عورت پرواز پس عبت به اسباب پیش و عشت طیار گویند
 و نیز میگوید آتش عشقش کمان حسن را طیار کرد و بهرت نکیش زبان را تیغ لنگه دار کرد و از کلام
 میرزا محمد سعید اشرف باز درانی نیز همین مفهوم میشود میگوید سه میر و باز از هوای عشق او رنگ از رخ
 گرچه باز خیر سوچ با ده طیارش کنم به بخاطر فقیر میگذرد آنچه نارست است مرغی که بال در پرتسام
 بر نیارده باشد پیمانده آنچه مرتب است مرغ بال در بر آورده که میاسه پرواز است شاید
 ظاهر این اعتبار میار طیار گویند والله اعلم

در آفتاب تالوی

و آفتاب تالوی شیخ نورالعین نام دارد خلف قاضی امانت الله ساکن تالابفتح با موجوده و تالوفا
 هندی بر وزن ملا قصبه نیست از توابع دار السلطنة لاهور بفاصله سی کرده جانب شرقی منصب قضا
 آن مکان به سلسله آباد و تعلق دارد صاحب فکار مصائبه و زبده شعرا و فنجانیه است طبع پندش
 تحسین خواهد فکر از جندش قابل بارک الله عزری خدمت سخن کرد و در تصحیح زبان کوشید اگر چه کتب
 تحصیل هم کسب نموده اما نهت شعری بر نداشتش غالب آمد خود با فقیر نقل کرد که شب در رویا

بخطار رسید مصرع

جام طلب بدست تو لبر ز داده اند به بعدید ارشدن این پیش مصرع رسانید مصرع
 در خنده اختیار نداری رنگ گل به و نیز با فقیر گفت که وقتی این مصرع بخاطر رسید
 ای چراغ بخت از رنگ خنار و دنیا به شش ماه فکر مصرع دیگر کردم و بعد شش ماه این پیش
 مصرع بهم رساندم به مصرع دل زدستم به شش ماه غمت گم گردید به میان او و شاه علیه السلام حکم داد
 جانی و اتحاد روحانی است بار آورده میردکن با حکم از خط پنجاب روان شد و بست و نیم رجب سنه
 اربع و سبعین و مائة و الف وارد اورنگ آباد گردید و با فقیر برخورد و مذهب الاعتقاد متشتم الوجود است
 بعد که هفت هر دو عزیز رخت سفر جانب بند رسورت کشید حاکم از راه دریا جانب حرمین شریفین قطره
 و واقف از ضعف جبهه و هجوم امراض طاقت سفر در یانداشت در صورت کرامت کشاد زبان
 میگوید بلا خطه نوش خود از سفر حجاز و زیارت اماکن معنی که محل تقدس و منزله است مقصرا ندیم
 و این شعر استاد حسب حال خود یا فتم که چه جان بهیولیب نزدیک است به دور بودن باد
 نزدیک است به هر چند اکثر خواص و برخی خواص از یانه طعن بر تو سن هست این قاصر میزنند که

و رد صل حرمان فرمودند لکن ادا نمیدادند که سر رشته ادب نگاه داشتند و خود را نالایق محض دانستند و در
جواهر اشک نیاز شمارید و آستان مقدس کردم و چون حاکم از سفر حرمین شریفین مراجعت نمود هر دو عزیز
بام از سورت برآمد و پانزدهم جمادی الاول سنه ۸۳۵ حسن و حسین و دایه و الف باورنگ آباد رسیدند و در
تکلیف شاه محمود قدس سره فرد آمدند حاکم نوزدهم شوال سال مذکور به سیر حیدر آباد متوجه شد و واقف
باین جا توقف کرد و نوزدهم صفر سنه ۸۳۵ حسن و حسین و دایه و الف حاکم باورنگ آباد مراجعت نمود
و دوم ربیع الآخر همین سال واقف و حاکم هر دو باراده هند و رنگ آباد را وداع کردند و چون شایع
معارف بر این پور و مالو غیر مانع بود در راه برادر و دختر پور اختیار کردند اتفاقاً باین اوزنگ آباد دبالا
قطاع الطریق نخست ساز و سامان و کتابخانه بنیادت بردند هیچ چیز نماند الا عینک و قدری
سیاب و جبه همراه بودن سیاب اینک واقف شوق کیمیا دارد سیاب که در اوزنگ آباد رزانت
قدری همراه گرفته بود و این اعزه بیکبار شد و بیالپور رسیدند و از اینجا گشته مشکین اجرا
نامزد فقیر نمودند و واقف این مطلع در بابی محاسب مال موزن کرده بقلم آورده

یکه و پاره سیاب با مانده است	چشم بخواب و دل بقیاب با مانده است
کردند غریب غارتی را هنر مان	سرماند و نماند هیچ چیز از سامان
بردند هر آنچه بود الا عینک	و مانده با همین دو چشم حیران

فقیر قدری ز سر انجام کرده بطریق هندی بر دو عزیز از سال داشت واقف در بالاپور بیاری محب
کشید چون نقل مکان در قریح مزاج و از ازمراض و غلی دارد واقف را بر دوش کماران سوار کرده
بگو لاپور بردند و بسبب مرادی واقف و کرایه کماران دیگر ضروریات سفر از راه روی آورد
و مسافت دور و دراز هندوستان تو شش میخواست لند از آدم ابیر از گولاپور نزد فقیر فرستادند
این بار هم بسطی به همین مرسل گردید از گولاپور بناگور رفتند و از اینجا متوجه شیرستند بعد طی منازل
و قطع مراد حاکم دوم شوال سال مال بخانپور و بسیار پور و واقف بیتا رسید و عنایت حق
چشم این اعزه را بر سر نه سواد وطن روشن ساخت واقف در سلک ارباب سلامت نیست نام او
حاکم برابر او اسحق صحبت شبت افتاد واقف دیوان خود را که سیر فحاش است بمطالعۀ فقیر داد
و این اشعار در ضمن سیر انتخاب پذیرفت

دیدن ثابت قدم بر جاده سودا مرا
 نکشد یار از عشق در مرا
 خواهم سعادتی ز طوان نفس برم
 آنقدر با دمی که زخم کنه مانوشود
 نشوم نافه گراز گشت زلفت دم زد
 کرد ایام شهیدان تقافل نکست
 در نظر چون سایه فرشادی آید مرا
 ای هم آوازان و داج عنایب کنی
 آه از خشکی طالع که درین فصل سا
 گریز گاه بود این دل بریشان را
 چون فی نساخت همی بیکس مرا
 نوادم بدام تو زودم چه بیکشی
 صاحب دلان ز محنت بهره فنان کند
 مانودی از سوسن گلین دمان تنگ را
 چند روزی شد ز کوشش رفتم و یادم نگذ
 چون ساکنان براه طریقت نهند پا
 خجل ز انجمن شمسار از جینم
 در کف من دستم ز کس نیست
 بر صورت پسری حیرانم
 چون ز کس ناخن چندی بهر انگشت نخواهند
 پر بردن می آورد از شوق بوزنفا
 حسن چون شاهانه بر کسی ناز از دست
 یارب زدود آه که این سیاه رو

بزندار دیک نفس زخمیم از پا مرا
 کشتن خویش شد ضرور مرا
 در زنده حاصل است ازین شست
 آرزو زان خانه شکین رقم داریم ما
 اعتباری نبود گفته سودا می را
 این فرنگی ز کجا یافت سیمائی را
 سر بلایی یار نمودن یادمی آید مرا
 بوی گل از جامه صیاد می آید مرا
 سیل تشریف ناز در دوبرانه ما
 خدا از یاده کند عمر زلفت جانان را
 نام اگر مسیح شود هم نفس مرا
 بگذازید و روز به کج نفس مرا
 یاد است این سخن تو زبان جرس مرا
 ساختی تاریک در چشم جهان تنگ را
 گر چه یاد آرد اکثر تو ز دنیا رفته را
 همچون معاصر چوب تراشند ز جهان
 نه عنایب نه بد دانه کرده اند مرا
 زین چین چشم رسیده است مرا
 که چه تصویر کشیده است مرا
 بود بسیار ذوق دلخراشی شوخ چشما را
 عقل گرداری بچشم کم بینی مور را
 عشق گرم دار باز می میکند منصوب را
 آن زلف در پشت پریشان شسته

و گردنم تا کم هوا می صحبت نیست
 خانه را احوال با تقریر کردن مشکل است
 انصاف اینکه کمتر از صاحب گفت نیست
 از تنها فلها می آیدند دلم ناشاد نیست
 در گوشه ای که منم جوت زدن نیست
 رسید یار و گریبان من درید و گذشت
 از شیوه گرفتن خوش بخت خاده است
 بیکه پری صورت احوال با افتادگان
 با ختم روزیکه با جان قار عشق را
 گر بگردم او می گردیم
 از شانه گرد افتد م شانه دار دست
 فی حبیب من دریدند دامن من کشید
 زهر کسی بهمان یادگار میماند
 ز گس او گاه گاه از سرمه دینار دار
 دلم از کوچ آن زلف برسان گذرد
 بلا ما می سیاهم بر سر آورد ای مسلمان
 دل از خود برین وانیشو و نفسی
 سرو مهر من دل از لطف تو لرزان شود
 قسمت به بین که از لب شیرین تو خنجر
 کمن خوشامد همچون خودی بی روزه
 ترا که گفت که مائل بسیرستان باش
 ایدل ز باج راحت خود را در گریه
 جهان بهتر که من از آستانش زودتر خیزم

نتیجه نیک ازین بهر سر نیاده است
 ز آنکه او را بر زبان تمام است و دارد دل
 هر کس درین زمانه بجاری خیزد است
 خانه آینه هم در عهد او آباد نیست
 چون گوش اصم خلوت من جای سخن نیست
 براد کو قی دست من رسید و گذشت
 دست شکسته منت بر گردنم نهاده است
 نقش پا بر حایه بینی گرد که تصویر است
 یافتم در داو اول کاین حریف بدلی است
 بگذارد چون دوری است
 هرگز نمیکشم ز سر زلف یار دست
 ما را درین بهار نیاید بکار دست
 بکوی یار ز ما هم غبار میماند
 با سیه روزان خود لطف زبانی میکند
 همچو مجروح که از مشک فروشان گذرد
 چو در سر کار او بخت و خطا بر رو کار آمد
 ز پهلوی تو مگر این دماغ پیدا کرد
 بر سر من سایه ات ابر زستان میشود
 حلوا بد گیران دیاد و دمیرسد
 برای نان نتوان صرف آشنای شد
 بنوش یک دونه جامی و خود گلستان
 ما اهل بنجیه ایم ز ما اینفد به پیش
 چه لازم به روزی چند ناخشنود بنشینم

آغشته بخون سپردم از گوی قویرون
 تو نویسی کسین گنبد لیک از بگماینا
 من میگویم که بخون باش و در صحرایش
 سر دروان من گذری کن بسوی من
 جان من از خودی جسدی کن
 بود که تکیه گیر بیا بجان تو ان پستیدن
 این دآن رایگری پیوسته زاهد در بیا
 خود را لگ زبند خود را آهسته آهسته
 بصاحب بشران که با نسبت کی خود پیدا
 سخاوتهم تند چون سیلاب گفتن مگر شست
 تلاش وصل این سین بران آنگه ایم کرد
 تمام شب برنگ طور بر من جلوه میدری
 پیش زلف او بردم پریشانی
 ای آنکه سوز میطلبی از مزار با
 ز تاثیر محبت دل زلفش سر کند باز
 ز وصل معینی خانه روشن دادم لیکن
 دل من گرد چشم یار میگرد و دلی ترم
 دل صد پاره ام از یاد او در قفس می آید
 نمیریزد چرا اشک از برای عشق حیرانم

بخوابست دل من که باین رنگ بر آیم
 چه بر خیزد که بر سر است برده شوم
 شهر هم بدست لیکن فارغ از دنیا نشین
 تا آب زفت باز بیا یا بچو من
 بندگی کرده مند است کن
 که حال قمع گرد و تیره در هنگام گنجیدن
 این تمیص الحیده است انصاف و یا برین
 رود از دست چون رنگ خا آهسته آهسته
 بر ریاست تو ان شد آشنا آهسته آهسته
 کنم پیش تو عرض با چرا آهسته آهسته
 شدم منقلب ز فکر کبیا آهسته آهسته
 ندانستم که روی کم تا آهسته آهسته
 گفت ای پریشان که حال من میدانی
 از مرقد منور پر روانه غافل
 باین جرأت کجا با مار فسونگر کند باز
 ندانستم که با من عفت آخر کند باز
 شود زخمی چو آن طفلی که با خمر کند بازی
 چو بنم با گل صد برگ طفلی سر کند باز
 پی افروزی عقل آنکه با گوهر کند بازی

آتش و محمود از رنگ آبادی قدس سره که نام او در ترجمه واقف گذشت ذات بابرکات بود بعد از انتقال
 مرشد خود بابا شاه مسافر قدس سره بر سجاده پیشکش نشست و قریب پنجاه سال کوس شیخی نواخت طریقه
 از بجز و انکسار دین و اشیار بود و جوه معاش بسیار بهر برسانده فقر را با سامان دولت جمع کرده انچه می آمد
 بهر همت دارد و صادر میکرد و عالم دلمار ابدام حسن خلق کشید و کز جمیل خود تقیاست بر جبریده

بابا شاه

روزگار گذشت عمارت حکیمه شد بنده و نه در حوضا دل همه ساخته و پیر و دختره دوست با فقیر و آن مرحوم
 را و ابط محبت بدرجه اتم بود و در ایامی که مرحوم ترکیه خبر میکرد و وزیری بر سر نه براسه القای رنتم شخص تازه
 وارد پیش از ورود فقیر در مجلس حاضر بود مرحوم به فقیر گفت نام ایشان باید پرسید حکم آنم در عیادت
 گفت بعد بالذین خود و حاضران خیلی بشکفت در آمدن چنان دریافت شد که واقع نام بعد بالذین را که
 و سوره و الدین واقع شده چون ترکیب زبان عرب نمیدانست از قبیل نصره الدین و فضل الدین
 پنداشته بود و راسمی ساخته احوال بابا شاه مسافر قدس شد سلسله او در اثر الکده ام ترقیم یافته تعالی
 شاه محمود بسطام و سوم جادی الاخری روز چهارشنبه وقت اشراق خمس و بیست و هفت و الف واقع
 و در صفت پیش گنبد شاه مسافر مدفون گردید مؤلف گوید سه حائق مرتبت فیض مختصه ز عالم رفت
 و در فردوس آسوده فرمود تا سرخ وصالش به مسافر شد یگانه شاه محمود بن و از مشایخ کبار
 او رنگ آباد سید غلام حسن است قدس سره از زبان او سموع افتاد که نسبش به شیخ عبد القادر
 جیلانی قدس سره برسد هر قریب او سید محمد اسحق از بغداد آمد و از هند میردکن شناسافت و در
 ظاهر قلعه خبر یاب اقامت افشرد سید غلام حسن و خیر متولد شد و با بنیانشو دنیا یافت و بعد
 والد خود سید شهاب الدین سیرکان دارد احمد آباد بجات شد و از خدمت شاه علی رضابین خواجه
 قرنها بن خواجه محمد سعید بن شیخ احمد سرهنزی مجدد الف ثانی قدس الله اسرارهم شمس فراوان
 حاصل کرد و از گجرات عطف عنان نموده در او رنگ آباد وصل اقامت آنگذوق تعالی است
 و اقتدار ارزانی داشت خیلی اقبالند بود و در مجلس که میرفت خواه از امیر یار شد خواه از فقیر مجلس
 شده می نشست و بگمان لو از م تعظیم و احترام او بجای آوردند و قتی بسخن هم داشت و ساک تخلص
 میکرد این دو شعر با و منسوب است به شاه پدر از داغ شب که سیر آب بود و بادبان کشتی می چادر
 متاب بود و حرف راه دوستی باشد دل پرور و ما پیچک خون محبت گرفتار سه گردانده دوم جادی الاولی
 روز جمعه قبل مغرب سینه ست و بیست و هفت و الف رحلت کرد و در شبیه قریب مسجد و خانقا
 که تعمیر کرده خود سید است مدفون گردید مؤلف گوید سید مقتدی غلام حسن به کرد و رحلت بخنده الما
 سال تاریخ او فرمود تا پنجهان رفت زبده الفقر ایه حساب تا زبده پنج است نه چهار صد
 تفصیل این قاعده در ترجمه ناصر علی گذشت و نیز از مشایخ عمده او رنگ آباد شاه علی نه است

ابتداء در عالم نوکری بود آخر ترک داد و در بحرین غرقین آورد و بعد تحصیل سعادت زیارت خود نمود
 و بهر بنیاده شصت و شصت عالمی را بخود گردیده ساخت و کینه مسعدی تمیز کرد و نهری کنده آب در کنیه خود
 آورد و بعد از نهری شصت و شصت باقیه و این هر سه بزرگ اختلاط و ارتباط بسیار بود و عرص
 پانزده ماه هر سه از عالم در گذشتند و شمر از بركات خالی ساختند شاه علی پانزدهم رمضان شصت و شصت
 شصت و شصت و مائده الف متوجه عالم سر شد و شرفی خوش رو بر دایه مسجد گلیه خود در خون گردید
 میراد لاد محمد ذکا تاریخ او و سید غلام حسین یکجا میگوید سه آن سید حق پرست سالک به دوان
 شاه علی که هر دو فردند به تاریخ وصال شان ذکا گفت به امسال و در کن فوت کردند

حرف الهام و هوز

هلالی استر آبادی شنار الیه نال است و فروغ پیشانی فضائل طریقی شکر ریز است و کلیل شورانگیر
 از ایمان اتراک چننا بود روزی که بهلازمت امیر علی شیر رسید و این مطلع خود بر خوانده

چنان از این گنگد و روز آن رفتار تمامیم که فردا بر خیزم بکفر دای قیامت هم
 امیر خوش کرد و فرمود تخلص چیست گفت هلالی فرمود بدری بدری دیوان شعر و سنه شنبوی دارد و چاشنی در دود
 از کلامش پیداست با او و ملا عبداللہ باقی تعصب شاعرانه بود ملا عبداللہ در حق او گفت هلالی غزل را
 بدینگونه یاد اما در شنبوی پیاده است هلالی این حرف شنید و شنبوی شاه و درویش آغاز کرد و در اینجا بطریق

مرعی چون مذاق شعرنداشت	شنبوی را به از غزل پنداشت
آنکه نظم غزل تواند گفت	شنبوی را چو در تواند گفت

ملا بقائی در مجمع الفضل گوید چون کتاب شاه و درویش تمام کرده بطریق الزمان میرزا در آورده یکی از
 جمله انعام آن بود که غلام بیخود بصورتی داشت که ملا طلب کرده بود با و از زانی فرمود ملا حیدر رکوع درین
 باب قطعه نظم کرده نیز از نظر آن شاهزاده عالی تبار گذرانید و شما کامکار را بی خادمانست به
 فرستاده شدند و دعا گو پیامی به هلالی غلامی طلب کرد و داد به مرایم به چون هلالی غلامی به به
 لطف این کلام بروقت شناسان رسید است چون عبداللہ خان بخراسان استیلا یافت او را ملازم
 خود ساخت ساعیان رسانیدند که او را فتنه است و بخو خان نیز گفته فرمان قتل او صادر شد او در عذر
 خواهی قصه عمر آموزد و این دو بیت از ان است به خراسان رسید و روی زمین از بس آن

ذکر هلالی استر آبادی

که جان آمد درو یعنی مجید الله خان آمد به سمنه نزد نرین اصل او خورشید را مانند یک که از مشرق به غرب رفت
و یک شب در میان آمده موثر نیفتاد و در چهار سویی هرات سمنه است و لشکر و تساعه خون او را بخشد
سیف الله نامی در قتل او سعی بود و لهذا سیف الله کشت تاریخ یافتند و کف گوید سابق در توج فقیر جهان
رسیده بود که اول کسیکه تقنین مخرج در مقاطع غزل اختراع کرد محمد قلی سلیم طرانی است چنانچه میگوید
سلیم امشب بیدار تریت حافظ قیج نوش است یا الایا ایما الساقی او را گستاخا و نا و لهما با کمال معلوم شد
که سلیم اول نیست بلکه پیش از دهم سوز و نان این طریق پیچیده اند هلالی هسان مصرع را این
میکند

هلالی چون حرف بزم زندان شد بخوان	الایا ایما الساقی او را گستاخا و لهما
----------------------------------	---------------------------------------

و پیش از هلالی کمال خجند مصرع امیر خسرو دهلوی را تقنین میکند و او تقنین میدهد بر دس دل عشاق
کمال از سخن خوب به خوبان کل فتنه دیوان توایند و مصرع اول مطلع امیر خسرو را نیز تقنین میکند و
میگوید که خضر بقا چون خط از آب بقایافت به عشاق حیات از لب خندان توایند و میرزا
صائب قصد تقنین مخرج در مقاطع غزل نمیکند تا بران تقنین او بی لطف واقع شده این اشعار
نخن بدل زن هلالی از دیوانش استخراج یافت

من که دوبرهنه ساعد زنا کش را	گر مراد است و هر بوسه زخم پایش را
آرزو مند تو ام بنمای روی خویش را	در نه از جاتم بر دل کن آرزوی خویش را
ترک یاری کردی و من همچنان یارم ترا	دشمن جانی و از جان دوست ترا دارم ترا
بسے چو ابر باران گریستم و هنوز	گلی در دست ز بلخ امید داری ما
اگر از آید خیم رنج و دگر دوست	هر دم از دیده قد من سازم و آیم سوت
دم آخر که مرا عمر بسد می آید	مگر تو آئی بسرم عمر در گری آید
یار هر چند که رعدا و سی قد باشد	گر بشتاق کنی نکند به باشد
چو سایه روست هلالی بجا یکسان	اگر ز سایه تو رو بافتاب کند
برو ای ز گس نادان تو آن چشم مناز	نانه را چشم سیه باید و مژگان دراز
ای کجی آموخته پیوسته از ابروی خوشتر	راستی هم یاد گیر از قامت دلجوی خویش

گر گذر افتد چو باد صبح بر خاک منش	ول	چو گردد از خاک بر خیزم بگیرم دامنش
عجب شکسته دل و زار تاوان شده ام	ول	چنانکه بجز تو نیخو است آسنان شده ام
تو آفتابی و من ذره ترک مهر کن	ول	که در هوا تو من سر باسان شده ام
نقد جانز او در بهای زلف جانان میدهم	ول	عاشقم از بر سودای چنین جان میدهم
گر یار غم این است که من یکشتم از تو	ول	و اندر اگر کوه شوم از کمر افشتم
خواهم نه زنی تیر و به تیرم بنوازی	ول	تا در دم گشتن بتوز و دیکتر افشتم
خورشید حاتم بلبل بام رسیده است	ول	آن بیکه در آن سایه دیو اندمیدم
ایکه میگوئی دل گم گشته خود را بجز	ول	نکنه خود گم گشته ام او را بجا پید انهم
پشت و پناه من بود دیو و دلبهر من	ول	از گریه بر سر افتاد اے خاک بر سر من
نظاره کن در آئینه خود را حبیب من	ول	اما بشرط آنکه نگر دی رقیب من
غم تو در دل تنگم گشت و نفیلم	ول	که نیست لایق او کلبه محقر من
ایفک زان ریزه کار نقش شیرین کند	ول	گر توانی زیر دوس تربت فرما دکن
خواهم فکندن خویش را پیش قدر عتای او	ول	یا بر سر من باند یا سر منم بر پای او
روزم از نیم رقیبان نیست ره در کوی او	ول	شب روم لیکن چه حاصل چون نیمه نیم او
چند گیر و جام می کام از لب میگون او	ول	ساقیا بگذر تا بر خاک ریزم خون او
چون نیامیزی بمن در کوی خود از من	ول	خون من باری بیایند و بخاک کوی تو
خوبان ز اهل در و شمس اراجا گئی	ول	ایشان نیامند شما نازنین همه
بر من اے شوخ ستم با کردی	ول	بارک الله که مرا کردی

ما شتم قند باهری صاف است و نیابو در خدمت پیران خان خانان پیر میرزا عبد الرحیم خان خانان بسمیر و
در اگر سه سینه شمع و ستین و تسهاته بعالم باقی شافت بدو کنی مینوب که پیران خان غزلی را از هاشمی بنام خود
شماره گردانید و شصت هزار تنگه نقد باد و در عوض آن حکم فرمود پیر سید که اینقدر مبلغ چون است او در نیم
لطیفه گفت شصت کم است خان چهل هزار تنگه افزود و دیک لک درست انعام داد لطیفه این عدد کم
چهل شصت باشد غزل لک تنگی این است غزل من کیستم غافل دل از دوست داد و ده

دزدست دل بر اہم از پا فتادہ بد دیوانہ دار در کمر کہ گشتہ بی بی اختیار سر بہ بیابان نہادہ بد بد
کاسے چو شمع ز آتش دل در گشتہ بنگ کہ چون قیلہ بادل آفتاب فتادہ بد بد سیرم ز فکر اندک دسپار غم
سیرگز نگفتہ ایم کی یا زیادہ بد بد خاشاکان سیرم ہمین طور یا بودا تکرہ زرنج نہ داشت یک لکت تکرہ برادر
لکھنوی کہ از مطربان اسلم شاهی بود و در وادی سرو و اورانی تان تان سین توان گفت در یک مجلس
بخشید و پنچین حجاز خان بد اوئی را در صلہ قصیدہ کہ بدیل بنام خان ساختہ بود یک لکت تنگ
نقد انعام داد و اورا امین تمامی سرکار سرہند ساختہ بآن صوبہ نامزد کرد انید مطلع قصیدہ این است
چون مہرہ لکین سانشہ فرو باب پیر کار خاتش بزین دامنل تاب بد انتی کلامہ لمخصایر انخان و شعر
سلیقہ مناسب داشت این مطلع قصیدہ الیت کہ در نقبت گفتہ شد شمی کہ بگذرد از سپہ افسر او بد
اگر غلام علی نیست خاک بر سر او بد مؤلف گوید اگر من در عهد سیر انخان میبودم این مطلع را کہ بت نام من
مناسب افتادہ بعوض نقد جان از دین خریدم ہاشم قند باری میرا بد بد

در کمالی بھائی

کویا کہ سر و قاست او یاد میکنے	کسی بباغ بہرہ فریاد میکنے
نی نیکشی مراد نہ آزاد میکنے	بسبب واربتہ دام تو گشتہ ام
بہر در ابروی خوشیش بر خاک چون نریم	بجز خاک درت بجائی نریم شک از رخسار

ہلا کی ہدائی ہلاک خوبان خیال است و سینہ چاک شوخان مقال اصلا سواد نہشت اما سلیقہ اثری اشعار
پر مناسب افتادہ بود و از مردم التماس میکرد تا شعر او را با و نوشتہ میدادند با سلطان حسین میرزا این
بہرام میرزا شہ اسماعیل ضعی صفوی میگذاشتند چون شہ اسماعیل ثانی جلوس کرد و قصیدہ انشا کردہ گہ را نید و دوازده
تو امان صلہ یافت او سواد سخن را روشن میکند

اگر جو شمع آن جہا جو سر زتن سازد جدا	بلکہ یک ساعت ز بزم خوشی تن سازد جدا
ز بک کہ حسن فرو و غمش کہ اخت مرا	نہ من ششنا ختم اورا نہ او ششنا ختم مرا
لذت دیوانگی در رنگ طفلان غرون است	حیف مجنون راز از وقای کہ در صحر گشت
میان خون جگر بودہ ام ز دوری تو	ز دل پیرس کہ او نیز در میان بودہ
سیلاب اشک برد ہلا کی کہو سے یار	بچہن باغبان کہ آب لبوی چین برد
تاثیر کرد در دل سخت تو نالہ ام	ایں صورت را نصف غم بی اثر

نه مد است ملاکی امید لطف زیاده	وله	نیمت است اگر قابل ستم باشیم
گر گشت عشق تو نگر و نه شیدان	وله	در خشر کجا دست بدمان تو یابند
ای دل عمل بقول تو دیگر نیسکنم	وله	دیوانه حدیث تو باد و نرسکنم
حرف الیاء التختانیة		
میر سیمای کاشی بخای آخذ کتاب است و سخن سرای کامل نصاب شیرازی الاصل بود پدرش در کاشانی		
طرح توطن انداخت لکن باکاشیان بسیار میبود و خدمت اینها بسیار کرده و فتوی که در دم اکولی گفته میگویی		
پدرم این خطا بعرفان کرد	که	ز شیراز جا پکاشان کرد
<p>در عهد شاه جهان از ولایت رو بهند آورد و در سلک شاکستان بادهشاهی فرط گردید و پیشتر بهرامی دارا شکوه بن شاه جهان پرداخت صاحب اقسام سخن است ملا علی محمد لامپوری مولف شاه جهان نامه که به غیره ذی سنه تسع و خمسين و الف به بحی شاعر مراد مراد مرام شد و چون قلعه ارک شاه جهان آباد با سایر عمارات بعرفان صنعت لک اردبیه در سنه سته شان و خمسين و الف انجام گرفت میر سیمای تاریخ پراورد مصرع شد شاه جهان آباد از شاه جهان آباد پنجاه و پیر از بادشاه صله یافت میر و زنگار بکام میگذازانید تا آنکه در شاه جهان آباد سنه اربع و شصت و الف طومار عمر را با بنجام رسانید و مصرع تاریخ وفات اوست مصرع احیا سخن چو کردی جان بر دین نختی نماند که بهزده که بعد الف می آید مورخان فرما اکثر او را بجای الف در کشته در تاریخ حساب میکنند چنانچه در ترجمه نعمتجان هالی گذشت که بهزده الف دارد تاریخ مصرع سوخته بایز کرد اینجا التی را کینین به محسوب ساخته و گاهی حساب میکنند زیرا که شکل از کینین حروف تهنی ندارد چنانچه در تاریخ میر سیمای که در سن بهزده احیا و محسوب نه ساخته و مورخان عرب بکس این عمل کنند یعنی اکثر حساب عمل نمیکند و گاهی کنند وقت ضرورت مثلاً تاریخی از قرآن یا حدیث یا متهود میر عبد الجلیل بگرامی تاریخ جلوس محمد فرخسیر باو شاه مطابق سنه اربع و شصت و الف و الف یورشمان یشا و یافته و بهزده یشا و حساب کرده گویند تاریخ گور باین بیت میر سیمای بر لوح مزار افش کرده اند که ای که از دشواری راه و فانی ترسی ترس به که آسان است این ره میتوان خوابید و رفت</p>		
کی بزرگشت پشت لب آفتاب ما	وله	کز رشک کرد ز هر فلک در شراب ما
چون خوابید عشق بگویمان ساجد	وله	بر خوان حسن ستری خطایان رخصت

در کاشانی

از می هستی غمناک شایسته اند	وله	هر طرف منور است دراز فاده اند
با که گویم بعد ازین گزینشم آید شکله	وله	در جهان از ولبری نگذاشتی صابیده
دیدم بر قاصد که رویش کرد در کوشش وطن	وله	بعد ازین گزینده ام خود می بزم کوشش
چند از پناه کاسه کم وقت خویش جمع	وله	راغنی شدم چو جاربیعض زبان خویش
زان باز گیرم دل از ان کل که شود خفا	وله	هر طس که از دست خریدار برآمد
به از دل در دکان آفرینش نیست کلائی	وله	بجز غافل دل از اسباب نیامیدارد
سیاهی جهان نمیتوان خندان شده	وله	حیف از عمری که صرف این زندان شد
دل زنده کسی بود که چون شمع مزار	وله	پیش از مردن مقیم گورستان شد
بسیار کم شردن بالاین تو نیست	وله	شاه آن بود که خوب ندانند حساب را

در سیوف
بگرای

ابوطالب کلیم هم اینمضمون را طوری می بندد دست تو بادشاه حسنی شماره سه بر این که عیبتش مان در استن
حسابست نه هر دو معاصر اند خداوند متعال کیست

میر یوسف بگرای در اقران انتخاب است و در ستار با آفتاب دختر زاده میر عبد الحلیل مغفور است
و بهادر خاله زاده را تم سطور دانای علوم عقلی است و شناسای فنون نقلی در مقام تقوی بلند پایه است
در سامان طاعت سیرایه بن و آن مرحوم تربیت یافته یک کتبا م و دواریک آتیب ترجمه او در بازار کلا
و در آزا مفصلاً جلوه پیر است سلطان محبت حکم کرد که ترجمه او درین صحیفه باید نگاشت و قلم حاضر جواب
اعطفا گفت سریر خفا فرمان گذاشت بیشتر اوقات عزیز در مطالعه کتب تفسیر و حدیث و تصوف
صرف میکرد و گاهی زلفهای سخن را دولت جوانی ارزانی میداشت او را بامیرزا جانشانان منظر سلیمه او
افلاک و ارتباط بود و در ایام اقامت شاه جهان آباد اکثر بمباحثت و مجالست میگذاشت و با سران
آزاد اگر آبادی نیز ملاقات داشت چنانچه در ترجمه خان آذر دکنارشش یافت در عارضه مقامات
از بگرام بلده که صورت که از حکماء انجما استدراج نماید چون وعده رسیده بود مفید بنیاد و دم
جمادی الاخری روز پنجشنبه سنه اثنین و سبعین و مائه و الف رحلت او داغ بردلسا نشاند
فخش او را از لکهنو به دارالاسلام بگرام آورد و چهارم ماه مذکور در باغ محمود پائین مرقد جد بزرگوار
میر عبد الحلیل متوفی فیض ادا خاک نمودند میرا و لا محمد ذکا گدیس طرازال پیغمبر چراغ و عوده

محیط عالم عقل و نقل صاحب فطرت موزون به ذکا تاریخ فوت او عزیزی گفت در گوشت ششم به زنجیر بستی
موجودم آمد یوسفی بیرون به از تاریخ طبع او کمالی است نامش الفروع الثابت من الاصل انبثقت
چهار اصل ده خانه در تحقیق مسئله و تجدید و تفریع و تاسیخ این کتاب قصیده عربی دارد که طبعش
ازین است مطلع یارب هی لانا من امرنا رشدا لقد اخذناک یا فیاض الخدایه و این جواهر از
خزانة یوسفی است

ممنون خود کنیشت خیار من	تاسیخ رقم ریند بلوح هزار من
طفل صیادی که از کلبین کمان تیر است	بلبلان را بی خدیگ انداختن خجیر خست
یوسف کند شکوه ز بهمیری ایام	دارد دل خود جمع که انجم بهجیر است

سبحان ربک بالحرزہ عالیہ صوفی و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین

خانم الطبع

بعد ستایش بزدان و لغت سید مرسلان علی الله علیه و آله و بحمد و اضع و لا الح باد که درین ایام فرخنده فحارم کتاب
نایاب حادی تذکره اشعرا قیامت کار و سخنوران فریبده گفتار و فضا صحت جریده بلاغت کان جواهر منقویم
مسیخی خزانة عامه مصنفه عالم باعمل فاضل اکمل جامع منقول و معقول حادی فروع و اصول تاج الشعرا علامه
سخنور نامی اوستاد گرامی حضرت مولانا میر غلام علی آزاد بگرامی در مطلع فیض شمس نشی نو کشور واقع کانیز بهجیری
عالی نواب علی القاب نشی پیراگ نرائن صاحب بچار گو مالک مطبع دام اقباله بهجیر تمام متبع الاکلام بهجیر غنی
بنامه می سنه ع بار دوم طبع گردیده

تاریخ طبع از مؤرخ کامل سخنور به بدل نشی بجله اندیال صاحب مائل ایچمنت مطبع ترا	تاریخ طبع از مؤرخ کامل سخنور به بدل نشی بجله اندیال صاحب مائل ایچمنت مطبع ترا
در ذکر شاعران عظیمه درین کتاب	تالیف حضرت آزاد مؤرخ ترا
مائل به کمال ایچ مایل	از ذکر شاعران طلب از او در نو
کرد تاریخ شاعران تالیف	بود آزاد و بسکه یک شریک
از بی سال عیسوی مائل	شد چه مذکور شاعران بنوخت
تاریخ طبع از مؤرخ فو قار نشی در مؤمن لال صاحب مرثا خیر آبادی اعلی محاسب مطبع	تاریخ طبع از مؤرخ فو قار نشی در مؤمن لال صاحب مرثا خیر آبادی اعلی محاسب مطبع
درین نادر کتابی که آزاد	بطرز خوشنما مذکور شعرا
بسی سال تخی زود مرثا را	اگر دلش چنان مذکور شعرا
تاریخ طبع از خزانة	مولانا محمد حامد علیخان حامد ریس شاه آباد ضلع هر دو ملی
اگر کفایت یک کتاب	برو آزاد چه از شعرا گویند
ببر تاریخ خوشش از مزل	سازد اند که شعرا گویند

تاریخ بنیاد و تہذیب ہند۔ جس کا ترجمہ چند کتب مقبرہ نواریج
 لکھنؤ سے پرنٹ کیا لال صاحب مرحوم صاحب مکتبہ
 چیف کشتی اور ہاناچہ گڑھ لکھنؤ کے مندرجہ ریاست و زبان
 اردو میں فرما کر بحارِ عظیم تاریخی نام رکھا حقیقت میں اسم
 باسٹھی ہے کذب و سحر تھا اور واقعات صحیحہ و سوانح معتبرہ
 ابتداء کے ششہ نام سے اختتام ششہ نام تک حتی الوسع
 مقبرہ نواریج کے مقابلے سے لکھے۔
 تذکرہ الکا ملین۔ ذکر شاہیر مکرملہ علم کا مع انکی تصاویر
 کے مولفہ منشی رام چند پر فیض سرشتہ تعلیم ریاست پٹیالہ۔
 اقوام ہند۔ ہندی اقوام مختلف کا بیان جو مولفہ
 منشی کشوری لال۔
 عجائبات روزگار۔ بیان عجائبات اشیاء و مقامات
 مع تصاویر مولفہ ماسٹر رام چند صاحب بہادر۔
 تاریخ حلیم ہند۔ جہمین احوال تمامی راجگان ہند
 از برہمانا راجہ جہد مشر ہے اور بعد اختتام حکومت راجاوں
 کے جو جو بادشاہ اسلامی گذرے انکا حال نا انقراض عہد
 دولت سلطان عالم و اجد علی شاہ مصنفہ منشی طوطا رام
 شایان۔
 تاریخ جہد ولیہ۔ اس میں احوال نبی اول حضرت آدم
 سے تا اسندم جزو کل حال تاریخی ہر طبقہ کا انبیاء و ائمہ و مجاہدین
 و تمام سلاطین سے جدا اول میں پھر زشاہیت لکھا ہے
 مدوئہ و مولفہ منشی خادم حسین اکبر آبادی۔
 تاریخ نیولین بونا پارٹ۔ مشہور شہنشاہ فرانس کی
 تاریخ جس کا ترجمہ مولوی شقائق حسین نے فرمایا۔
 سفرنامہ۔ متضمن حالات شہر و دیار بارہ قند و تہذیب و چشم

دیدہ پنجاب فرسائے صاحب بہادر کشتی و جہون نے ششہ نام
 میں بارہ قند کا سفر فرمایا۔
 گلدستہ قنوج۔ تاریخ شہر قنوج کی ہے تصنیف
 منشی کشوری لال صدر امین۔
 سیر پنجاب۔ تاریخ ملک پنجاب کی مفصل ہے در
 حصہ میں۔
 ۱۔ حصہ اول۔ مولفہ رائے کالی راجا کیشور
 ۲۔ حصہ دوم۔ فراہم کردہ لالہ تلسی رام۔
 سیر سیاح۔ سفرنامہ منشی میان داد سیاح
 تخلص مع غزلیات مشاعرہ لکھنؤ کا پھر مرتبہ حضرت
 سیاح۔
 تاریخ ستارہ ہند۔ مخصوص حالات شایان
 اودھ مولفہ منشی طوطا رام شایان۔
 ریاض الاعرا۔ حالات ادراے ہند جگو گوشت
 سے سلامی شلک کا حکم ہے مولفہ منشی رجن علی خان
 قلعہ اصہ تاریخ مسعودی۔ حضرت مسعودی
 کا احوال از برہمانا و دیل۔
 کمیشن برودہ۔ اس میں کامل مقدمہ زیر دیکھ کر
 فیض صاحب بہادر رزید پٹ برودہ کو ہمارا جہ طہارہ اڈ
 رئیس لکھنؤ کی طرف سے اور ویدا و گوانا انگریزی
 سے ترجمہ ہوا مترجمہ بابو وادودر داخ وکیل آگرہ مستند
 یافتہ آگرہ کل۔
 تاریخ گلشن پنجاب۔ مع نقشبات مولفہ نہایت
 دیبی ہر شاہ و بی لکھنؤ مالک مغربی و شمالی۔
 سلسلہ مسلسل۔ مصنفہ منشی جہد کا پرستار۔

کتاب منشآت فارسی

انشا سے بہارِ نجم۔ بالقرام افغانہ فارسی و قضا
کہ کوئی عربی کی نقطہ نہیں آئی۔ مصنف مولوی اسحاق
انشا سے خلیفہ۔ مع کلام امداد اشعار خطوط لوسی
مشہور انشادری از خلیفہ شاہ محمد نوری۔

انشا سے تمیز۔ مصنفہ نقشبندی کالی راہی تخلص تمیز
انشا سے مادہ ورام۔ مصنفہ نقشبندی مادہ ورام۔
انشا سے میر۔ اخذ مستعین مصنفہ میر صافی
میر لاہوری۔

ایضاً۔ بخط شکستہ۔

انشا سے بہارِ ہند۔ رقعات بیبارت علی
سنع تصنیف عبدالغفر آردی۔

انشا سے جامی۔ مصنفہ لا عبد الرحمن جامی

انشا سے طاہر وحید۔ مصنفہ نقشبندی ذرا طاہر وحید

انشا سے قاضی۔ مصنفہ مولوی محمد فائق۔

انشا سے دیوانہ۔ مصنفہ نقشبندی دولت کام

انشا سے گلزارِ عجم۔ مصنفہ مولوی بشیر احمد

فاروقی۔

انشا سے مفید۔ مصنفہ نقشبندی لکھی نرائین پندت

انشا سے ولاد تیر۔ ملازم شطرنج بین مصنفہ

مولوی عبدالغفر آردی۔

انشا سے عجیب۔ اسین رقعات بین سجاد

نقطہ فارسی کے نقطہ عربی نہیں۔ مصنفہ نقشبندی محمد جعفر۔

تاریخ راج پرستی۔ کارنامہ اسے رانا اودھ سے لہو

راجو نانہ جو ملک بیواہ بین راج سمندر تالاب کے اوپر

طافون میں کھنڈہ ہیں اسکو جو الہیں بروکس صاحب

بہادر اور کپتان ہے بے پیر صاحب بہادر اسٹنٹ

گورنر جنرل راجو نانہ کے ایک عالم برہمن جادو سے

نام سے آن کیتون کو انگریزی میں نقل کر دیا اور مورخ

کمال افکار نقشبندی و بی پرشاد نے ثابت صحت کے مسکن

سے اردو ترجمہ کیا اور جوام دھوا سے تھے کہ جنگا اردو

پیرضاد شہر تھا انکو دیو ناگری میں بھی لکھ دیا لائق و بدر ہے۔

انیس اسیا چین۔ یہ لوٹ لین صاحب کی جاگرتی کا

ترجمہ ہے بین حصہ بین مولفہ نقشبندی و گیارہ شاد جہاں شہر

اسکو لکھو۔

تاریخ انگلستان۔ مشالان انگلستان کا احوال جسکو عجیب

سدر لہند صاحب بہادر نے باہانت نقشبندی فرید بخش لکھی

سے ترجمہ فرمایا۔

وقائع نگار انگلستان۔ احوال سلطنت ردیون

اور انگلستان کا مترجمہ جناب کالیر صاحب بہادر۔

مراۃ السلاطین۔ ترجمہ اردو سیر المتاخرین کمال

ہر سہ جلد کا جنین حالات شامان و بی ابتدا سے حکومت

راجاؤن سے شاہ عالم تک جو مترجمہ نقشبندی گوگل پرشاد

تاریخ فخرن پنجاب بہت مفصل تاریخ پنجاب

ہے مولفہ مفتی غلام سہروردی لاہوری۔

کارنامہ سکندری۔ تاریخ سکندریو شاہ مولفہ نقشبندی

گوگل پرشاد۔

خلیہ الانشا۔ مصنفہ نقشبندی نذیر الدین۔

CALL No. { ۸۹۱۳۵۱۹
۲۶۱ } ACC. No. ۳۸۴۰
AUTHOR آزاد بلگرامی، میر غلام علی
TITLE خزانہ عامہ

27 DEC 1988

R110703

19 APR 1988

W.C. 24-11-88
THE BOOK MUST BE CHECKED AT THE TIME
OF ISSUE

R210608

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES:-

1. The Book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of **Re. 1-00** per volume per day shall be charged for text-books and **10 Paise** per volume per day for general books kept over - due.

